

Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΣΤ΄ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ
(09.09.1992 - 25.09.1992)

Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΣΤ' ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Συνεδρίαση 9ης Σεπτεμβρίου 1992

(Ώρα έναρξης: 4.16 μ.μ.)

(Αρ. 1)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

(Α. ΓΑΛΑΝΟΣ)

Κύριοι συνάδελφοι, θέλω να σας καλωσορίσω από τις θερινές σας διακοπές και κηρύσσω την έναρξη της έκτακτης συνεδρίας της Βουλής. Παρακαλώ τους κυρίους Γραμματείς να διαπιστώσουν αν υπάρχει απαρτία.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

(ΚΛ. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ)

Υπάρχει απαρτία, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Το θέμα της σημερινής έκτακτης συνόδου της Βουλής είναι η λήψη απόφασης του Σώματος επί του θέματος που προτάθηκε για συζήτηση από τον Κοινοβουλευτικό Εκπρόσωπο του Δημοκρατικού Κόμματος εκ μέρους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Δημοκρατικού Κόμματος και Βουλευτών του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ. Με βάση τις διατάξεις του Συντάγματος, Άρθρο 74(3), και του Κανονισμού της Βουλής, Άρθρο 7(α), συνεκλήθη η παρούσα έκτακτη σύνοδος της Βουλής ύστερα από αίτηση των πιο πάνω Βουλευτών, οι οποίοι ζητούν τη συζήτηση θέματος υπό τον τίτλο "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπου αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου 1992". Συνεπώς, σήμερα η Βουλή θα πρέπει να αποφασίσει αν εγγράφεται το θέμα με αυτό τον τίτλο ή αν εγγράφεται κάποιο ανάλογο θέμα, καθώς επίσης και το κατά πόσο θα συζητηθεί σήμερα το θέμα ή σε κάποια άλλη ημερομηνία την οποία θα αποφασίσουμε. Για το πιο πάνω θέμα θα ακουστούν απόψεις και δίνω το λόγο στον εγγράψαντα αυτό κ. Τάσσο Παπαδόπουλο.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Όπως σωστά έχετε πει, η Βουλή αντιμετωπίζει σήμερα το σύνθετο θέμα αν πρώτα απ' όλα πρέπει να εγγραφεί το θέμα όπως έχει υποβληθεί ή άλλο παρόμοιο θέμα και αν αυτό το θέμα θα συζητηθεί σήμερα, αφού κηρυχθεί επείγον, ή σε άλλη ημερομηνία που θα αποφασίσει η πλειοψηφία της Βουλής.

Η δική μας θέση είναι ότι το θέμα πρέπει να εγγραφεί όπως έχει υποβληθεί και ότι πρέπει να κηρυχθεί επείγον και να συζητηθεί σήμερα και μάλιστα σε συνεχείς συνεδρίες αναλόγως του πόσοι Βουλευτές θα ασκήσουν το δικαίωμά τους να εκφράσουν απόψεις από το βήμα της Βουλής.

Όπως έχετε πει, σε αυτό το στάδιο είναι η διαδικαστική πτυχή που συζητείται μόνο και γι' αυτό θα προσπαθήσω να επιχειρηματολογήσω γιατί πρέπει να εγγραφεί το θέμα, γιατί πρέπει να κηρυχθεί επείγον και να συζητηθεί σήμερα. Αλλά θα αποφύγω όσο είναι δυνατό να μπω στη συζήτηση των ουσιαστικών προτάσεων του εγγράφου Γκάλι παρά μόνο στην έκταση που αυτό θα είναι ίσως αναγκαίο, για να δικαιολογηθεί η επείγουσα μορφή και το επείγον της συζήτησης του θέματος.

Μιλώντας μπροστά στη Βουλή των Αντιπροσώπων πραγματικά δεν πιστεύω, δε θέλω να πιστέψω, ότι είναι ανάγκη να επιχειρηματολογήσω, να πείσω, να προβάλλω λόγους και αιτίες γιατί πρέπει να εγγραφεί και να συζητηθεί από το αντιπροσωπευτικό σώμα του λαού το ύψιστο θέμα που πρέπει να απασχολεί τον κυπριακό ελληνισμό. Ένα θέμα που αφορά όχι μόνο τις άμεσες εξελίξεις που τροχιοδορούνται αλλά και το μέλλον όλου του λαού, των παιδιών του λαού, αυτή την ίδια τη φυσική και εθνική επιβίωση του λαού. Μου φαίνεται αδιανόητο ότι αυτή η Βουλή είναι δυνατό να εκχωρήσει τα δικαιώματά της για προβληματισμό σε ένα τέτοιο ύψιστης σημασίας θέμα και να ικανοποιείται, επειδή ένα άλλο σώμα, το Εθνικό Συμβούλιο, θα συζητήσει στο μέλλον αυτό το θέμα.

Σε μια προηγούμενη συνεδρία της Βουλής είχα αναφέρει -και παρακαλώ να μου επιτραπεί να το επαναλάβω- ότι "οι πιο μεγάλες παραχωρήσεις, οι πιο καθοριστικές και αποφασιστικές εξελίξεις στα θέματα τέτοιας φύσεως και όταν διεξάγονται διαπραγματεύσεις πάνω σε τέτοιο επίπεδο, όπως του Προέδρου της Δημοκρατίας μαζί με τους εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών και τον Τουρκοκύπριο ηγέτη κ. Ντενκτάς, δε γίνονται με τη φράση 'ναι, δέχομαι, ναι, δε δέχομαι'. Γίνονται, όταν δεχόμαστε να συζητήσουμε θέματα που δεν είναι διαπραγματεύσιμα. Γίνονται με την ανοχή της προβολής θεμάτων που παραβαίνουν κάθε ανθρώπινο δικαίωμα, καθένα από τα αναφαίρετα δικαιώματα του κυπριακού ελληνισμού". Αυτό έχει αποδειχθεί από τα γεγονότα. Δεν μπορεί κανένας να παραγνωρίσει ότι σε τρεις τουλάχιστον εκθέσεις του ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών επιμένει και τονίζει ότι οι ιδέες που προβάλλει και όσα απαράδεκτα και αντίθετα με τις συμφωνημένες προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου περιέχονται στην τελευταία έκθεσή του ακόμα και στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας έχουν προκύψει, όπως λέει και ο ίδιος, από τις συζητήσεις με τους εκπροσώπους των δύο κοινοτήτων της Κύπρου. Και αν ακόμα δεν είναι σωστή αυτή η υπόδειξη και αν ακόμα ο Πρόεδρος Βασιλείου, για λόγους που ο ίδιος κρίνει σωστούς, έχει αποφύγει μέχρι την ώρα, παρά την έκκληση του Εθνικού Συμβουλίου ή μελών του Εθνικού Συμβουλίου, εγγράφως και επίσημα να διαφύσει αυτή τη διαπίστωση, γεγονός παραμένει ότι βρισκόμαστε τώρα σε μια νέα φάση από την οποία θα προκύψουν τα νέα πλαίσια για τη συζήτηση, όπως έχει καθοριστεί. Έχει οριστεί για τις 26 Οκτωβρίου 1992. Και όπως λέει η παράγραφος 10 του ψηφίσματος 774 και ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας στην παράγραφο 28 της έκθεσής του, αυτή δε θα είναι πια μια σαν τις άλλες συζητήσεις. Αυτή δε θα είναι πια η ευκαιρία που η μια πλευρά θα επιχειρηματολογήσει και θα εξηγήσει στην άλλη το δίκαιο των απαιτήσεων και των θέσεών της. Αυτή δεν μπορεί πια να είναι μια ακόμα ευκαιρία, για να πούμε το άχαρι και εντελώς αβάσιμο κατά τη γνώμη μου επιχείρημα ότι είναι μια ευκαιρία για να εκθέσουμε και πάλι την

αδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων. Αν δεν έχουμε εκθέσει την αδιαλλαξία των Τουρκοκυπρίων μετά την πρόσφατη συνάντηση στη Νέα Υόρκη, μετά από τις διαβεβαιώσεις που, όπως ακούω, τόσο επίσημα δόθηκαν στα μέλη της κυπριακής αντιπροσωπείας που βρισκόταν στη Νέα Υόρκη, είναι η πρόβλεψή μου ότι ποτέ, μα ποτέ δεν πρόκειται το Συμβούλιο Ασφαλείας ή ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών να καταλείψει ευθύνες και να εκθέσει την τουρκική αδιαλλαξία εκτός αν προβεί σε ίσο καταμερισμό ευθυνών. Άρα, είναι κρίσιμη η περίοδος που τώρα διερχόμαστε, γιατί τώρα θα αποφασιστεί τι θα γίνει στις 26 Οκτωβρίου πριν ακόμα συγκληθεί η σύσκεψη στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου.

Γι' αυτό νομίζω επιβάλλεται, και επιβάλλεται επειγόντως, η συζήτηση αυτού του θέματος. Επιβάλλεται για να διαδηλωθεί η θέληση της Βουλής ή εκείνων των Μελών της Βουλής, γιατί έτσι πιστεύω ότι ο Γενικός Γραμματέας δε θα προχωρήσει σε διαμόρφωση των προτάσεων του ή των τελικών απόψεων πάνω στις οποίες θα κληθούν οι ηγέτες, όπως λέγει το ψήφισμα, να αποφασίσουν για τη λύση του Κυπριακού, για το πλαίσιο λύσης του Κυπριακού που για μένα είναι ταυτόσημο. Πρέπει αυτή η Βουλή να διακηρύξει, για να πληροφορηθεί ο κόσμος, ποια είναι τα κύρια σημεία τα οποία καθιστούν απαράδεκτο και καταστροφικό αυτό το έγγραφο.

Έχει λεχθεί και έχει γραφτεί ότι μόνο σύγχυση, μόνο ζημιά θα προκληθεί από τη συζήτηση στη Βουλή. Θα προκληθεί ζημιά, αν πρόκειται αυτή η Βουλή να συζητήσει τα έσχατα όρια πρόσθετων υποχωρήσεων που ζητά από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να δεχθεί. Θα ήταν πράγματι ζημιογόνο, αν αυτή η Βουλή ερχόταν να καθορίσει τα έσχατα δυνατά όρια υποχωρήσεων, γιατί θα πληροφορούσε την άλλη πλευρά τι είναι δυνατό να δεχθούμε. Καμιά ζημιά δεν μπορεί να προκληθεί, αν αυτή η Βουλή διακηρύξει στεντόρια και με τη μεγαλύτερη δυνατή πλειοψηφία ότι ένα σημαντικό μέρος αυτής της Βουλής και κατ' επέκταση ένα σημαντικό μέρος του κυπριακού ελληνισμού θεωρεί απαράδεκτη τη μια ή την άλλη πρόνοια ή περαιτέρω υποχωρήσεις πάνω στη διάλυση ενός ή άλλου σημείου. Ποια σύγχυση είναι δυνατό να προκληθεί από τη συζήτηση στη Βουλή; Πρώτα απ' όλα εγώ δε δέχομαι και δεν πιστεύω ότι σύγχυση προκαλείται από τις συζητήσεις στη Βουλή. Εγώ δε δέχομαι αυτή την αιχμή εναντίον οποιουδήποτε Μέλους της Βουλής ότι δεν έχει τη δυνατότητα και την ευχέρεια με σαφήνεια και καθαρότητα να εκφράσει τις απόψεις του από το βήμα της Βουλής πάνω στο εθνικό μας θέμα. Δεν υπάρχει σύγχυση στις θέσεις. Σύγχυση θέλουν να δημιουργήσουν αυτοί που παρουσιάζουν ότι άλλα προνοεί το έγγραφο από αυτά που πραγματικά προνοεί. Δεν μπορεί να υπάρξει σύγχυση, όταν οι θέσεις είναι σαφείς, όταν με σαφήνεια διατυπώνεται ότι υπάρχουν δισταγμένες απόψεις και διαφωνίες. Και πρέπει να λεχθεί και να διακηρυχθεί από το βήμα της Βουλής ότι πάνω σε ουσιώδη θέματα του εγγράφου δεν υπάρχει σύγχυση. Υπάρχει ξεκαθαρισμένη διαφωνία, αντίφαση, αντίθεση, αντιπαράταξη, ίσως αγεφύρωτες διαφορές πάνω σε κρίσιμες και αποφασιστικές θέσεις του κυπριακού ελληνισμού.

Μπορεί για μερικούς είτε επειδή είναι ή αισθάνονται εγκλωβισμένοι σε κομματικούς σχηματισμούς είτε από άγνοια για το τι πράγματι περιλαμβάνει το έγγραφο, να επικρατεί αβεβαιότητα ή, αν θέλετε, αναποφασιστικότητα ως προς το ποια είναι η σωστή από δύο δισταγμένες θέσεις. Αυτό το δέχομαι. Και γιατί υπάρχει αυτή η διάσταση; Γιατί ποτέ δεν έχει λεχθεί μπροστά στο λαό με καθαρότητα και σαφήνεια η επιχειρηματολόγηση και η δικαιολόγηση των θέσεων των κομμάτων. Όμως ας δεχθούμε για λόγους απλής συζήτησης, για λόγους επιχειρηματολογίας ότι υπάρχει

αυτή η σύγκυση στο λαό. Ποιο καλύτερο, ποιο επισημότερο βήμα υπάρχει από το βήμα της Βουλής, για να ληχθούν οι απόψεις και προπαντός η επιχειρηματολογία; Για να διεξαχθεί όχι μονόλογος, όπως διεξάγεται στις δημοσιογραφικές διασκέψεις, αλλά διάλογος και συζήτηση και ειλικρινής προβληματισμός όπου τα καλύτερα επιχειρήματα θα υπερισχύσουν των πιο αδύνατων επιχειρημάτων, αν όχι στη Βουλή, τουλάχιστον στη συνείδηση και στη σκέψη και στην κρίση του απλού πολίτη; Γι' αυτό πιστεύω ότι επιβάλλεται η εγγραφή του θέματος.

Είναι γνωστό, είναι αλήθεια, πως είναι γνωστές οι θέσεις των κομμάτων πάνω στο έγγραφο Γκάλι και στις τωρινές εξελίξεις. Είναι γνωστές οι θέσεις και αυτές οι θέσεις θα ληχθούν και στο Εθνικό Συμβούλιο. Δεν είναι γνωστή η επιχειρηματολογία, δεν είναι γνωστό το θεμέλιο πάνω στο οποίο το κάθε κόμμα εδράζει τις θέσεις του. Και κανένας άλλος εκτός από το λαό δεν έχει μεγαλύτερο δικαίωμα από του να ακούσει αυτή την επιχειρηματολογία και να πειστεί, αν θα πειστεί, ποια από τις δύο πλευρές έχει δίκαιο ή άδικο. Ρωτώ: Ποια ζημιά είναι πραγματικά δυνατό να προκληθεί από μια τέτοια παράθεση των απόψεων; Αν υπάρχει σύγκυση, υπάρχει σύγκυση από αυτούς που τη δημιουργούν παραποιώντας τις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι. Δημιουργείται η σύγκυση όσον αφορά την επιστροφή των προσφύγων. Δημιουργείται η σύγκυση, όταν χαιρετίζουμε την αναγνώριση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, όταν στην πράξη αυτό που λέγει το έγγραφο είναι άρνηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας και υποκατάστασή του από άλλο και διάφορο δικαίωμα, το δικαίωμα της αποζημίωσης. Όταν αυτά λέγονται και δεν εξηγούνται, σίγουρα δημιουργείται η σύγκυση.

Ακούμε ακόμα τη φήμη -γιατί για φήμη πρόκειται- ότι αυτοί οι οποίοι εναντιώνονται στη συνέχιση των διαπραγματεύσεων με βάση τη λύση που προδιαγράφει το έγγραφο Γκάλι διαστρεβλώνουν τις απόψεις, διαστρεβλώνουν τις πρόνοιες του εγγράφου. Σήμερα ακόμα, μόλις σήμερα, ο συνάδελφος κ. Λάκης Θεοδούλου, Βουλευτής του ΑΚΕΛ, δημοσιεύει άρθρο στον τύπο που μιλά για τους διαστρεβλωτές των προνοιών του εγγράφου Γκάλι. Δεν κατονομάζει βέβαια ο κ. Θεοδούλου τους διαστρεβλωτές και έτσι δεν ξέρω αν μέσα σε αυτούς περιλαμβάνομαι και εγώ. Εγώ δηλώνω από το βήμα της Βουλής -και ελπίζω να γίνει δεκτή η διαβεβαίωσή μου- ότι ούτε έχω διαστρεβλώσει ούτε έχω παραποιήσει οποιαδήποτε από τις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι. Αν όμως δεχθούμε πάλι για λόγους συζήτησης ότι υπάρχει αυτή η διαστρέβλωση, η οποία εξωθεί το λαό να απορρίψει τις "σωτήριες" πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι, ποια καλύτερη ευκαιρία υπάρχει από του να εξηγηθούν οι πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι από το βήμα της Βουλής; Και αν υπάρχει διαστρέβλωση, δε συμφέρει στο λαό όσο το δυνατό συντομότερα να αποκαλυφθεί αυτή η διαστρέβλωση και να παραδοθούν στη λαϊκή επίκριση αυτοί που διαστρεβλώνουν για λόγους ακατονόμαστους στο άρθρο τις πρόνοιες αυτού του "σωστικού" εγγράφου; Και αν πράγματι ο κ. Θεοδούλου πιστεύει αυτά που έγραψε, αν πραγματικά πιστεύει ότι οι τοποθετήσεις του λαού βασίζονται πάνω σε διαστρεβλώσεις, είμαι σίγουρος ότι θα χαιρετίσει την ευκαιρία που του παρέχουμε, για να συζητηθεί το έγγραφο Γκάλι από το βήμα της Βουλής, να συζητηθούν οι χειρισμοί, να αποκαλυφθούν οι διαστρεβλωτές και να επικριθούν από το λαό, ώστε να απαλλαγεί ο λαός από τη μάστιγα και την απειλή αυτών των διαστρεβλωτών. Γι' αυτό έχω την πεποίθηση, όταν συμπληρωθεί αυτή η διαδικαστική φάση, και όπως ελπίζω η Βουλή θα αποφασίσει για τη συνέχιση της συζήτησης πάνω στην ουσία, να δω το χέρι του κ. Θεοδούλου να ψηλώνει πρώτο υπέρ και της συζήτησης και της εγγραφής του θέματος ως επείγοντος.

Γιατί και εγώ συμμερίζομαι τη δική του ανησυχία για τους διαστρεβλωτές, αυτούς που λένε για παράδειγμα ότι οι πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι είναι κοντά στις προτάσεις μας του 1989. Θα το μάθει ο λαός. Αυτούς που λένε ότι στη συζήτηση που αναμένεται να αρχίσει στις 26 Οκτωβρίου θα μπορέσουμε να διορθώσουμε τα αρνητικά και να ενισχύσουμε τα θετικά. Είναι αυτή μια εκτίμηση. Και όπως και άλλες φορές έχω πει από το βήμα της Βουλής, εγώ δεν αμφισβητώ ούτε τον πατριωτισμό ούτε την καλή θέληση ούτε την αγάπη κανενός από αυτούς που βρίσκονται στη Βουλή ή από αυτούς που αναμειγνύονται στα κοινά για τη σωτηρία της πατρίδας. Όπου υπάρχουν διαφωνίες -και τώρα υπάρχουν- είναι διαφωνίες εκτιμήσεων και η δική μας εκτίμηση είναι ότι είναι σχεδόν αδύνατη η ουσιαστική αλλαγή αυτών των προνοιών του εγγράφου. Να το ξέρει και αυτό ο λαός, για να αποφασίσει τη θέση του και την τοποθέτησή του με βάση την πραγματικότητα, το ρεαλισμό, όχι το ρομαντισμό και τον ευσεβοποθισμό με τον οποίο τράφηκε αυτός ο λαός για χρόνια, ότι δήθεν θα βελτιώσουμε, θα, θα, θα ... γίνουν καλύτερα με τη συζήτηση όσα κακά και απαράδεκτα κατά καιρούς μας έχουν προταθεί.

Πιστεύω ειλικρινά ότι δε χρειάζεται πολλή επιχειρηματολογία για να δούμε όλοι την ανάγκη της συζήτησης αυτού του θέματος από το βήμα της Βουλής. Και εκείνο που κατά τη γνώμη μου παραμένει να συζητήσει η Βουλή και να αποφασίσει είναι κατά πόσο αυτή η συζήτηση πρέπει να γίνει τώρα. Και η θέση η δική μας είναι ότι πρέπει να γίνει σήμερα, τώρα και εν πάση περιπτώσει προτού ο Πρόεδρος Βασιλείου αρχίσει τις επαφές του με το φανέντα και πάλι στο προσκήνιο κ. Λέτσκι που φθάνει τη Δευτέρα ή με τους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, οι οποίοι επίσης φθάνουν την επόμενη βδομάδα, για να εκπληρώσουν το έργο που τους αναθέτει η έκθεση του Γενικού Γραμματέα και το Συμβούλιο Ασφαλείας, δηλαδή την περαιτέρω συζήτηση και διευκρίνιση είτε των κενών σημείων του εγγράφου είτε εκείνων των προνοιών του εγγράφου που κατά τη γνώμη του Γενικού Γραμματέα χρειάζονται επεξεργασία πάνω σε διαζευκτικές λύσεις και τοποθετήσεις. Εγώ πιστεύω ότι η συζήτηση στη Βουλή και η στεντόρια διατύπωση των θέσεών μας, ότι μερικές από τις πρόνοιες του εγγράφου είναι απαράδεκτες, θα προστατεύσουν τον Πρόεδρο της Βουλής από τις κατηγορίες που επισυνάπτει στην έκθεσή του ο Γενικός Γραμματέας ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Εγώ δε χρειάζομαι προστασία, κύριε Παλαδόπουλε.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, ίσως η γλώσσα λανθάνουσα προβλέπει τα επιθυμητά για το μέλλον. Λυπούμαι πάρα πολύ, αλλά δε νομίζω ότι σας έχω ...

(Γέλια)

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πάντως, χαιρόμαι ιδιαίτερα για την πρόθεση προστασίας εκ μέρους σας.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Λυπούμαι. Επαναλαμβάνω, ... τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας από τις κατηγορίες που επισυνάπτει στο έγγραφό του ο Γενικός Γραμματέας ότι αυτά που περιλαμβάνει στις προτάσεις του έχουν προκύψει από παρανόηση, είμαι βέβαιος, των όσων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει διαβιάσει στους εκπροσώπους του. Πιστεύω ακόμα ότι θα ενισχύσει τη διαπραγματευτική του θέση, αν γνωρίζουν και οι ξένοι

και ειδικότερα οι εκπρόσωποι του Γενικού Γραμματέα -και μη μου πείτε ότι δεν ενδιαφέρονται για το τι λέγεται στη Βουλή, γιατί θα είναι φοβερή η υποτίμηση του ρόλου και της σημασίας της Βουλής- και ο κ. Λέτσου ότι δε θα είναι τόσο εύκολη η αποδοχή περαιτέρω παραχωρήσεων ή δυσμενέστερης διατύπωσης των ήδη δυσμενών προτάσεων του εγγράφου. Και αυτό πρέπει να γίνει, προτού αρχίσουν αυτές οι διαβουλεύσεις.

Έχει ακόμα λεχθεί ότι αυτές οι διαβουλεύσεις της Βουλής, αυτοί οι προβληματισμοί, αυτή η συζήτηση πρέπει να γίνει ή μπορεί να γίνει μετά από τη σύνοδο του Εθνικού Συμβουλίου. Δε νομίζω ότι είναι κανένας που θέλει να δει τις συζητήσεις στη Βουλή να είναι απλή εκφώνηση συνθημάτων ή λόγων, να είναι απλή επανάληψη προκαθορισμένων θέσεων πάνω σε ένα τέτοιο σημαντικό θέμα, όπως είναι το εθνικό μας θέμα. Θέλω να πιστεύω ότι συμμερίζεστε την επιθυμία μου οι συζητήσεις στη Βουλή να είναι πραγματική διαβούλευση, να είναι αντιπαράθεση επιχειρημάτων που να επιτρέπουν την ευελιξία των τοποθετήσεων, να επιτρέπουν την αλλαγή και την υιοθέτηση θέσεων που από τη συζήτηση απορρέουν ότι είναι οι σωστές και οι εφικτές. Διαφορετικά στο Εθνικό Συμβούλιο, που θα γίνει στις 18 Σεπτεμβρίου 1992, τα κόμματα που μετέχουν θα τοποθετηθούν, θα εκφράσουν τις θέσεις τους και θα δεσμευτούν επίσημα έναντι του Προέδρου της Δημοκρατίας για τη θέση που το καθένα κόμμα θα υποστηρίξει. Τότε ακριβώς είναι που θα είναι περιττή, άχρηστη και άσκοπη αυτή η συζήτηση στη Βουλή, γιατί δε θα παρέχει το έδαφος για τον προβληματισμό. Θα λεχθεί φυσικά μήπως ότι από τις συζητήσεις στη Βουλή θα καθοδηγηθούν τα καθοδηγητικά όργανα κάθε κόμματος;" Πιστεύω πως ναι. Πιστεύω ότι ακόμα και εκείνα τα κόμματα που τηρούν πιστά την κομματική πειθαρχία, όταν αποφασίζουν για τέτοια θέματα, δεν μπορούν αναγκαστικά μέσα στις αποφάσεις τους να δώσουν έκφραση και μορφή στους διάφορους τόνους, την ένταση, τις θέσεις που αντανακλώνται στην τελική απόφαση. Και όμως αυτές οι διακυμάνσεις και έντασης και πίστης και χειρισμών που μπορεί να μην οδηγούν ένα μέλος σε διαφωνία με την απόφαση του κόμματός του, είναι ίσως χρήσιμη καθοδήγηση και για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και γι' αυτούς που λαμβάνουν μέρος στις διαπραγματεύσεις και εκπροσωπούν τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Θα δεχόμουν και δέχομαι, σέβομαι την άποψη που τουλάχιστον ο Δημοκρατικός Συναγερμός εκφράζει, ότι θέλει να γίνει η συζήτηση, αλλά προτού γίνει η συζήτηση, θέλει να ολοκληρωθεί η μελέτη που έχουν αναθέσει σε εμπειρογνώμονες του κόμματος πάνω στις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι. Θα δεχόμουν αυτό ως βάσιμο επιχείρημα και δεν αφισβητώ ότι έχει πολλή βαρύτητα. Πολύ σοφά έχει πράξει ο Δημοκρατικός Συναγερμός να προβεί τώρα σε αυτή τη μελέτη. Όμως τα όσα πλεονεκτήματα είναι δυνατό να απορρέουν από μια εμπειριστατωμένη νομική μελέτη του εγγράφου, δε νομίζω ότι είναι αρκετά να υπερσταθμίσουν τους κινδύνους που προκύπτουν για τον κυπριακό ελληνισμό από μια μη έγκαιρη συζήτηση αυτών των θεμάτων στη Βουλή τώρα, πριν από το Εθνικό Συμβούλιο, προτού γίνουν οι επαφές του Προέδρου με τους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα και τον κ. Λέτσου.

Και με όλο το σέβας να μου επιτραπεί να πω ότι σε αυτή τη συζήτηση δε νομίζω ότι εκείνο που θα γίνει είναι νομική διαπραγμάτευση μεταξύ μας των προνοιών του εγγράφου. Αυτό που μπορεί να γίνει στη Βουλή, αυτό που εμείς σκοπεύουμε να πούμε στη Βουλή, εκτός από του να απαντήσουμε στους διαστρεβλωτές, είναι το ξεκαθάρισμα θεμάτων αρχής και η στάθμιση πόσο αυτά τα θέματα

αρχών αντανακλώνται στις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι. Είναι ακόμα η διεκπεραίωση κατά τη δική μας άποψη των άμεσων χειρισμών που επιβάλλονται να γίνουν, όταν ο Πρόεδρος Βασιλείου θα κληθεί, αν δεν υπάρξουν άλλες τοποθετήσεις από διάφορες εμπλεκόμενες πλευρές, στις 26 Οκτωβρίου να μεταβεί στη Νέα Υόρκη.

Ακόμα υποβάλλεται η άποψη ότι όλες αυτές οι απόψεις των κομμάτων έχουν λεχθεί στην πρόσφατη συζήτηση που έγινε από το βήμα της Βουλής στις 6 Μαΐου 1992. Ειλικρινά δε νομίζω ότι ένα τέτοιο επιχείρημα χρήζει σοβαρής εξέτασης. Πρώτα απ' όλα, όταν μιλούμε για το εθνικό μας θέμα, όχι μια φορά κάθε τέσσερις μήνες, δεκατέσσερις φορές το μήνα είναι δικαιολογημένη η συζήτηση και ο προβληματισμός του λαού και των Μελών της Βουλής των Αντιπροσώπων πάνω στα θέματα που συνεχώς γείρονται. Όμως είναι πραγματικά κανένας με σοβαρότητα που θα υποβάλει ότι η φάση στην οποία σήμερα βρίσκεται το Κυπριακό, αυτή που θα συζητήσουμε τώρα, είναι η ίδια με τη θέση του Κυπριακού το Μάιο; Υπενθυμίζω ότι, όταν συζητήσαμε το θέμα το Μάιο, το κύριο θέμα αντιδικίας μας ήταν αν οι ιδέες Γκάλι, που ήταν εργαλείο και τροφή για σκέψη και βάση για συζήτηση, θα υιοθετείτο ως πλαίσιο λύσης του Κυπριακού από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Αυτό ήταν το κύριο θέμα. Και ήταν η δική μας θέση και τότε, όπως είναι και τώρα, ότι είτε βάση για συζήτηση ονομαστεί είτε βάση για πλαίσιο λύσης ονομαστεί, από την ώρα που το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει αποφασίσει ότι το έγγραφο Γκάλι περιέχει ισορροπημένη παράθεση των νόμιμων ανησυχιών και των δίκαιων δικαιωμάτων της κάθε πλευράς, αυτή είναι για το Συμβούλιο Ασφαλείας και για το Γενικό Γραμματέα η λύση του Κυπριακού.

Υπάρχει κάποια σύγχυση στην έκταση που μπορεί να γίνουν αλλαγές. Εγώ λέγω ότι αυτές οι αλλαγές είναι λεκτικές. Είναι σαν να λες το ίδιο πράγμα με άλλα λόγια. Για παράδειγμα, η εγκατάλειψη των πλειοψηφιών. Βεβαίως, αφού δε χρειάζονται πλειοψηφίες. Μη υποχούσης μειοψηφίας, δε χρειάζεται η πλειοψηφία πληθυσμού ή γης. Πέρα από αυτές τις λεκτικές επαναδιατυπώσεις, πέρα από τη συμπλήρωση των κενών που υπάρχουν, δε νομίζω ότι είναι πλέον δυνατό να υπάρχουν πλέον περιθώρια για άλλες αλλαγές. Συρόμαστε προς μια λύση που λίγο ή πολύ - εγώ λέγω πολύ - θα είναι αυτή που διαγράφει το έγγραφο Γκάλι και κάτι χειρότερο. Θα πουν μερικοί: "Ναι, αλλά, όταν σε καλούν, πάεις". Το έχει πει και η άλλη πλευρά. Το ερώτημα όμως είναι άλλο: Υπάρχουν διέξοδοι; Υπάρχουν δυνατότητες να μην κληθούμε ως συρόμενοι προς μια λύση που όλοι συμφωνούμε ότι είναι απαράδεκτη; Αυτό είναι θέμα άμεσων χειρισμών και αυτούς τους χειρισμούς εγώ πιστεύω ότι και δικαίωμα και καθήκον και χρέος έχει αυτή η Βουλή να συζητήσει.

Θα τελειώσω, κύριε Πρόεδρε, λέγοντας τα εξής: Εμείς προσκαλούμε τα Μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων να εκφράσουν τις απόψεις τους από το βήμα της Βουλής, για να τις ακούσει ο λαός, όταν σε λίγο, όπως ελπίζω, θα γίνει η ουσιαστική συζήτηση του θέματος, για να αρθεί η σύγχυση, για να στηλιτευθούν οι διαστρεβλωτές, για να ξέρει ο λαός την πραγματικότητα πάνω στις βασικές αρχές για τις οποίες ενδιαφέρεται, που είναι η επιστροφή των προσφύγων, η αποχώρηση των στρατευμάτων, οι εγγυήσεις και η λειτουργικότητα του κράτους. Και πιστεύω ότι μαζί με τη δική μας πρόσκληση η ιστορία προβάλλει μπροστά μας πρόκληση τώρα, αυτή την ώρα, να σηκωθούμε και να στοιχιστούμε πόσοι είναι υπέρ της προσπάθειας για διαλεύκανση της σύγχυσης, για ενημέρωση του λαού για τους κινδύνους που αντιπροσωπεύει το έγγραφο Γκάλι, για τοποθέτηση μόνο πάνω σε μια αρχή, την αρχή για τη σωτηρία του κυπριακού ελληνισμού για τη διασφάλιση της εθνικής και φυσικής επιβίωσης αυτού του λαού στον τόπο του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Η συζήτηση θα περιοριστεί στα πλαίσια των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων ή αρχηγών κομμάτων και θα ήθελα να παρακαλέσω να μείνουμε αυστηρά μέσα στο θέμα. Βεβαίως, το όνομα του κ. Θεοδούλου αναφέρθηκε ως παράδειγμα για ποιο λόγο θα πρέπει να συζητηθεί το θέμα ένεκα του άρθρου, αλλά και πάλι θα παρακαλέσω να μη γίνεται αναφορά σε ονόματα Βουλευτών ή άρθρων που γράφτηκαν, διότι αναγκαστικά θα γενικευθεί η συζήτηση στο διαδικαστικό στάδιο, ενώ κανονικά θα μπορούν αυτά τα πράγματα να λεχθούν, όταν μπορούμε στο ουσιαστικό στάδιο.

Κύριε Κληρίδη, θα έδινα το λόγο υπό κανονικές συνθήκες στον κ. Λυσσαρίδη εκτός αν σας τον παραχωρεί, διότι είναι ένας εκ των εγγραψάντων το θέμα. Αλλά, αν δεν επιμένει, τότε έχετε το λόγο.

Το λόγο έχει ο κ. Κληρίδης, διότι σε αυτή την περίπτωση ο κ. Λυσσαρίδης απεμπολεί τη σειρά, την προτεραιότητα.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Έντιμε κύριε Πρόεδρε, έντιμοι κύριοι συνάδελφοι,

Θα είμαι πάρα πολύ σύντομος, γιατί όπως είτε ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του Δημοκρατικού Κόμματος, μέσα στα πολλά που είπε, δε χρειάζεται μεγάλη επιχειρηματολογία για να πείσεις αυτό το Σώμα ότι πρέπει να συζητηθεί το εθνικό μας πρόβλημα. Αυτό για δύο λόγους. Ουδέποτε αυτή η Βουλή αρνήθηκε να συζητήσει το εθνικό πρόβλημα και για ακόμα ένα άλλο λόγο, γιατί σήμερα το πρωί, στη σύσκεψη των αρχηγών των κομμάτων, ομόφωνη ήταν η θέση ότι θα πρέπει να συζητήσουμε το εθνικό θέμα και τις ιδέες Γκάλι, όχι μόνο περιοριζόμενοι στις ιδέες Γκάλι, αλλά επεκτεινόμενοι σε όλες τις πτυχές του κυπριακού προβλήματος και επεκτείνοντας ακόμα και τη συζήτησή μας στο τι δέον γενέσθαι κι όχι απλώς στις επικρίσεις. Επομένως από πλευράς Δημοκρατικού Συναγερμού δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα για να εγγραφεί το θέμα και να συζητηθεί.

Το άλλο που θέλω να πω είναι ως προς το χρονοδιάγραμμα της συζήτησης. Ένα θέμα είναι επείγον αλλά δε σημαίνει ότι συζητείται αυθημερόν. Και μια καθυστέρηση πέντε ή έξι ημερών δεν αλλοιώνει την πορεία του κυπριακού προβλήματος. Ο λόγος που εμείς είπαμε ότι θα προτιμούσαμε να συζητηθεί μετά τις 20 του μήνα είναι γιατί, προτού ζητήσει το Δημοκρατικό Κόμμα μια έκτακτη σύγκληση της Βουλής, είχαμε προγραμματίσει τις εργασίες μας κατά πολύ σοβαρό τρόπο. Διορίσαμε μια επιτροπή εκλεκτών νομικών και της είπαμε ότι μέχρι τις 16 αυτού του μήνα πρέπει να μας ετοιμάσει μια εμπειριστατωμένη νομική έκθεση των ιδεών Γκάλι. Στις 17 του μήνα θα ληφθούν οι πολιτικές αποφάσεις από το Δημοκρατικό Συναγερμό, αφού ληφθεί υπόψη και η εμπειριστατωμένη έκθεση των εγκρίτων νομικών.

Εμείς λοιπόν θα είμαστε έτοιμοι μετά τις 17 του μήνα που θα συνέλθει η πολιτική επιτροπή και θα πάρει τις αποφάσεις για μια σε βάθος και σε πλάτος και σε ύψος συζήτηση του εθνικού μας προβλήματος, των ιδεών Γκάλι και ακόμα για εισηγήσεις πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί η παρούσα φάση του κυπριακού προβλήματος.

Επομένως θα ψηφίσουμε την εγγραφή του θέματος αλλά θα εισηγηθούμε η συζήτηση, επειδή στις 17 είναι η πολιτική μας επιτροπή, στις 18 το Εθνικό Συμβούλιο, 19 και 20 του μηνός είναι Σάββατο και Κυριακή, να αρχίσει τη Δευτέρα, 21 τρέχοντος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Χριστόφιας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Θα ξεκινήσω κι εγώ υπογραμμίζοντας ότι ουδείς αμφισβήτησε και αμφισβητεί το δικαίωμα και γιατί όχι το καθήκον της Βουλής των Αντιπροσώπων του λαού να ασχολείται με το κύριο, το εθνικό πρόβλημα αυτού του τόπου, με το κυπριακό πρόβλημα. Αν καμιά φορά υπάρχουν διαφορές απόψεων για το πότε και πώς θα συζητηθεί το κυπριακό πρόβλημα, εφόσον ουδείς αμφισβητεί τον πατριωτισμό του άλλου και ελαύνονται οι απόψεις από την έγνοια ότι χειριζόμαστε καθημερινά αυτό το πρόβλημα έχοντας μπροστά μας όχι ένα τυχαίο αντίπαλο, είναι γιατί πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στον κάθε χειρισμό που κάνουμε και στην κάθε συζήτηση που γίνεται, προ πάντων δημόσια.

Αν έλεγε κανένας να συγκληθεί κλειστή συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων και να συζητήσουμε 14 φορές το μήνα το κυπριακό πρόβλημα, δε νομίζω να είχε κανένα που θα είχε αντίρρηση. Κι αυτό παρόλο που η κοινή λογική λέει ότι συζητάς ένα πρόβλημα και τις εξελίξεις του, όταν αλλάζουν τα δεδομένα από την προηγούμενη συζήτηση που έχει γίνει. Ειλικρινά δε βλέπω ουσιαστικές αλλαγές από τότε που συζητήσαμε το κυπριακό πρόβλημα και τις εξελίξεις του πριν τρεις μήνες ενόψει της τότε έκθεσης του Γενικού Γραμματέα και των ιδεών του. Αν υπάρχουν κάποιες αλλαγές, αυτές οι αλλαγές είναι μηνύματα προσεκτικότερων ακόμα χειρισμών από δικής μας πλευράς, γιατί φάνηκε ότι με προσεκτικούς και συνετούς χειρισμούς μπορούμε να βελτιώσουμε την πορεία των εξελίξεων και των προσπαθειών μας για λύση στο κυπριακό πρόβλημα. Αυτό έχει αποδείξει και η παρουσία μας στη Νέα Υόρκη και με την ευκαιρία θέλω να τονίσω ότι η παρουσία μας στη Νέα Υόρκη ήταν καρποφόρα, γιατί δείξαμε όλοι πνεύμα συναντίληψης και πνεύμα σοβαρότητας στη μελέτη των εξελίξεων και των χειρισμών στις συνομιλίες.

Θέλω να πιστεύω ότι η πορεία που θα ακολουθήσουμε και στη συζήτηση του θέματος τώρα θα καθοδηγείται από τη σύνεση και ακριβώς την καλώς νοούμενη έγνοια μας για τη σωτηρία του τόπου. Γιατί λέχθηκε ότι εκείνοι οι οποίοι υποστηρίζουν πως είναι καταστροφικές οι ιδέες Γκάλι έχουν έγνοια για τη σωτηρία του τόπου. Μα νομίζω ότι κι άλλοι που λένε ότι μπορεί να χρειάζονται αλλαγές -και χρειάζονται αλλαγές και δεν είναι η λύση στο κυπριακό πρόβλημα- και οι αλλαγές θα γίνουν μέσα από τη διαπραγμάτευση και μέσα από την πειθώ και της διεθνούς κοινότητας και του Γενικού Γραμματέα κι αυτοί καθοδηγούνται σίγουρα από την έγνοια τους για τη σωτηρία αυτού του τόπου.

Είναι αλήθεια ότι καμιά φορά στην ίδια λέξη και στην ίδια έννοια δίνεται, θεληματικά ή άθελά μας, από διάφορους διαφορετική ερμηνεία. Κι εδώ ακριβώς είναι που πρέπει να συζητούμε και να πείθουμε μέσα από έναν δημοκρατικό διάλογο και από το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Όμως, κύριε Πρόεδρε, θέλω να διερωτηθώ, εκείνοι που παρακολούθησαν τη συζήτηση για την εγγραφή του θέματος το Μάιο και την παρακολουθούν και σήμερα κι έχουν καλή μνήμη ή αν επικαλεστούν και τα πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων, δε θα δουν ότι η επιχειρηματολογία είναι ακριβώς η ίδια; Και θέλω να κάμω και μια πρόβλεψη: Όταν θα συζητηθεί το θέμα, κατά το μάλλον ή ήττον θα επαναληφθούν τα ίδια επιχειρήματα σε σχέση με τις εξελίξεις και σε σχέση με το έγγραφο Γκάλι. Γιατί αν έχει τύχει διαφοροποίησης το έγγραφο Γκάλι, δεν έχει τύχει ριζικής διαφοροποίησης και φυσιολογικά ριζικές διαφοροποιήσεις στις απόψεις των κομμάτων επίσης δε θα υπάρξουν.

Εγώ θα αποφύγω να τοποθετηθώ επί του εγγράφου νοουμένου ότι δε συζητούμε την ουσία και θα είμαι συνεπής σ' αυτό. Συζητούμε τη διαδικασία. Θέλω να πληροφορησω το Σώμα ότι και το δικό μου το κόμμα θα ασχοληθεί σε ειδική συνεδρία του πολιτικού του γραφείου με μελέτη την οποία έχει ετοιμάσει η ειδική επιτροπή μελέτης του Κυπριακού και θα τοποθετηθούμε στο Εθνικό Συμβούλιο και βέβαια και στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Το ΑΚΕΛ, αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες, δε θέλει εκ προοιμίου να παίρνει ένα έγγραφο, να το επικροτεί ή να το απορρίπτει. Θέλει να το μελετά σε βάθος, γιατί ακριβώς από αυτά τα έγγραφα κι από αυτές τις διεργασίες που γίνονται κρίνεται η τύχη ενός ολόκληρου λαού. Γιατί το ΑΚΕΛ θέλει να δει ξανά και την Κερύνεια και τη Μόρφου και την Καρπασία, θέλει να δει ξανά όλη την Κύπρο.

Λέχθηκε ότι δημιουργούν κάποιοι σύγχυση στο λαό και πως τη σύγχυση τη δημιουργούν κάποιοι συνειδητά κιόλας. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι φαίνεται πως δεν παρακολουθούμε τις αντιδράσεις του ίδιου του λαού μετά από τις συζητήσεις που κάνουμε. Το Μάϊο συζητήσαμε επί τριήμερο τις εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα, πράγματι μέσα από έναν δημοκρατικό διάλογο και κανένας δεν μπορεί να το αμφισβητήσει αυτό. Όταν πήγαμε κάτω στον κόσμο τι ακούσαμε: "Είπετε μας ότι θα μας φωτίσετε. Εσυγχύσετε μας παραπάνω". Αυτό λέει ο απλός Κύπριος, ο απλός άνθρωπος. Κι εμείς οι δέκτες των επιθυμιών και των απόψεων αυτού του λαού πιστεύω ότι πρέπει να λαμβάνουμε αυτές τις απόψεις υπόψη μας.

Όταν συζητούσαμε προηγουμένως λέχθηκε το επιχείρημα ότι το να συζητάς πάνω σ' ένα έγγραφο το οποίο δεν ξεκαθαρίζει βασικές αρχές, το λιγότερο θα σε οδηγήσει στην ίση κατανομή ευθυνών. Αυτό λέχθηκε το Μάϊο. Πήγαμε τον Αύγουστο πέντε βδομάδες, τέλειωσε εκείνος ο κύκλος και δεν ξέρω κατά πόσο είδε κανένας ίση κατανομή ευθυνών στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα και στο ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Μπορεί να μην είναι εκείνο που επιθυμούσαμε και επιδιώκαμε και δεν είναι, αλλά ίση κατανομή ευθυνών δεν υπάρχει.

Κύριε Πρόεδρε, δε θα μακρηγορήσω. Θα κάνω μια παρατήρηση την οποία με προλάβετε, αλλά είμαι υποχρεωμένος να την κάμω. Έχει συμφωνηθεί να ανταλλάξουμε απόψεις και να συζητήσουμε επί επιπέδου κοινοβουλευτικών εκπροσώπων για την εγγραφή του θέματος, για το θέμα της διαδικασίας. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι η αναφορά σε συγκεκριμένους Βουλευτές και σε άρθρα που έχουν γραφτεί είναι το λιγότερο άστοχο. Γράφτηκαν δεκάδες άρθρα από την ημέρα που εμφανίστηκαν οι ιδέες Γκάλι από όλες τις πλευρές κι από Βουλευτές και από μη Βουλευτές και ηγέτες κομμάτων. Αν εδώ, συζητώντας την εγγραφή ή όχι ενός θέματος, θα απευθυνόμαστε και θα ασκούμε κριτική σε έναν συγκεκριμένο Βουλευτή τον οποίο επιλέξαμε και τυγχάνει να είναι του ΑΚΕΛ αυτός ο Βουλευτής, νομίζω ότι είναι άστοχο.

Θα ήθελα να τελειώσω, κύριε Πρόεδρε, υπογραμμίζοντας ότι το ΑΚΕΛ, όπως έχει πει και ο κ. Κληρίδης, μαζί με τα υπόλοιπα κόμματα στην πρωινή σύσκεψη έχει συγκατατεθεί στην εγγραφή και τη συζήτηση του θέματος. Είναι όμως πεποιθήσή μας ότι θα πρέπει να γίνουν οι διαδικασίες των κομμάτων και να γίνει μετά το Εθνικό Συμβούλιο, παρόλο που ο αγαπητός συνάδελφος, ο κ. Παπαδόπουλος, είπε ότι το επιχείρημα αυτό δεν είναι τόσο σοβαρό. Αυτό, κατά την άποψή μας, είναι πολύ σοβαρό επιχείρημα. Διότι, αν στη Βουλή των Αντιπροσώπων θα ερχόμαστε την ίδια μέρα να συζητούμε ένα θέμα, τότε προς τι τα καθοδηγητικά όργανα των κομμάτων; Χρειάζεται να γίνει συζήτηση και προβληματισμός στα κόμματα ακόμα και με τα

μέλη των κομμάτων μας, ούτως ώστε να ερχόμαστε και στο βήμα της Βουλής όσο γίνεται πιο σοφοί. Από ένα άρθρο μπορεί να δίνεις κάποια μηνύματα με άλφα σημασία, από το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων το οποίο μήνυμα δώσουμε ενδιαφέρει όχι μόνο στον κυπριακό λαό -κύρια μας ενδιαφέρει ο κυπριακός λαός για τη σωτηρία του οποίου αγωνιζόμαστε- δεν ενδιαφέρει, λέω, μόνο τον κυπριακό λαό, ενδιαφέρει κι εκείνους οι οποίοι είναι μπλεγμένοι και από τους οποίους εξαρτάται η λύση ή η μη λύση του κυπριακού προβλήματος. Κι αυτός είναι και ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, είναι και τα μόνιμα και μη μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, είναι και η διεθνής κοινότητα αλλά και ο αντίπαλος μας, η Τουρκία και ο κ. Ντενκτάς. Αρχεί να σας υπενθυμίσω ότι στη Νέα Υόρκη ο κ. Ντενκτάς έπνεε μένεα για τον απλό λόγο ότι δεν του κάναμε το χατήρι να διασπαστούμε και κάναμε από κοινού χειρισμούς. Νομίζω ότι πρέπει να προσεχτεί και στην πορεία των χειρισμών μας αυτό το θέμα.

Θα ήθελα τελειώνοντας, κύριε Πρόεδρε, να πω ότι εισηγούμαι να γίνει αναδιατύπωση του θέματος. Συνήθως παραδοσιακά όταν συζητά η Βουλή των Αντιπροσώπων τις εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα διατυπώνει το θέμα ως εξής: "Οι εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα και η θέση της Βουλής των Αντιπροσώπων". Δε νομίζω ότι είναι σωστό να εγκρίνει η Βουλή θέμα με τίτλο που προδιαγράφει το περιεχόμενο της συζήτησης. Θα είναι μονόπλευρο κάτι τέτοιο. Μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις κι επειδή είμαστε όλοι υπέρ του διαλόγου, ας αφήσουμε το διάλογο και την αντιπαράθεση των απόψεων να εξελιχθούν ομαλά με τη διατύπωση του θέματος για τις εξελίξεις στο Κυπριακό μετά από τη Νέα Υόρκη, αν θέλετε μπορεί το θέμα να εγγραφεί ως "Οι εξελίξεις στο Κυπριακό και η θέση της Βουλής". Νομίζω ότι είναι ελεύθερη η κάθε πλευρά και ο κάθε συνάδελφος ή συναδέλφισσα να εκφράσει τις απόψεις του, που μπορεί να συμπίπτουν ή να μη συμπίπτουν του ενός με τον άλλο και να προσπαθήσουμε να πείσουμε αλλήλους κι αν είναι δυνατό να διατυπώσουμε και κοινή θέση, γιατί αυτοί πρέπει κατά τη γνώμη μου να είναι και οι τελικοί στόχοι αυτών των συζητήσεων.

Κατά συνέπεια, κύριε Πρόεδρε, λέμε να στην εγγραφή του θέματος, εισηγούμαστε αναδιατύπωση του θέματος και εισηγούμαστε η συζήτηση στη Βουλή των Αντιπροσώπων να γίνει στις 23 του μήνα, ένεκα και ειλημμένων υποχρεώσεων που υπάρχουν από διάφορους συναδέλφους.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αυτό που Θα αναφέρω δεν απευθύνεται στον επόμενο ομιλητή, τον Πρόεδρο της ΕΔΕΚ κ. Λυσσαρίδη, επειδή όμως βλέπω ότι όλες οι πλευρές συμφωνούν να εγγραφεί το θέμα, εισηγούμαι να συντομεύσουμε αν είναι δυνατό. Μένει να αποφασιστεί ο τίτλος και η ημερομηνία.

Το λόγο έχει ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Είναι ευχάριστο το ότι τουλάχιστο στην ανάγκη για συζήτηση αυτού του θέματος υπάρχει ομοφωνία. Και έπρεπε να υπάρχει ομοφωνία. Γιατί δε νομίζω ότι υπάρχει Μέλος αυτής της Βουλής, το οποίο να μην αντιλαμβάνεται ότι οι προσεχείς εβδομάδες θα κρίνουν το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού τελεσίδικα, ότι οι μερικές προσεχείς εβδομάδες θα είναι οι πιο δραματικές εβδομάδες για τον κυπριακό ελληνισμό.

Λέχθηκε ότι, εφόσον το θέμα έχει συζητηθεί στη Βουλή πριν από μερικούς μήνες, δεν προκύπτει τουλάχιστον έντονη αναγκαιότητα για επανασυζήτηση του θέματος, γιατί δεν υπήρξαν σοβαρές διαφοροποιήσεις από την τότε συζήτηση της Βουλής μέχρι σήμερα. Να μου επιτραπεί να διαφωνήσω ριζικά με αυτή την τοποθέτηση. Όταν αυτή η Βουλή συζητούσε τότε το θέμα, η γενική αντίληψη που επικρατούσε και μέσα και έξω από τη Βουλή ήταν ότι οι ιδέες Γκάλι σε καμιά περίπτωση δε θα μπορούσαν να αποτελέσουν βάση λύσης του κυπριακού προβλήματος. Δεν υπήρξε υπεράσπιση από κανένα Βουλευτή σ' αυτό το Σώμα ότι οι ιδέες Γκάλι θα αποτελούσαν τη βάση λύσης του Κυπριακού. Αντίθετα, υπήρχε η αυταπάτη ότι η εμπλοκή σε διαπραγμάτευση στη βάση των ιδεών Γκάλι θα οδηγούσε σε απάμβλυνση ορισμένων αμφιλεγόμενων προνοιών και απάλειψη ορισμένων άκρως αρνητικών προνοιών που ήταν ασυμβίβαστες με την επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού.

Να μου επιτραπεί να πω ότι σήμερα είναι πολύ διαφορετικό το κλίμα. Ότι, αν ειλικρινά θα πρέπει να απευθυνθούμε προς το λαό, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι αν συνεχιστεί η παρούσα διαδικασία, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η λύση του Κυπριακού θα είναι το πλαίσιο το οποίο ο Γενικός Γραμματέας έχει υποβάλει προς το Συμβούλιο Ασφαλείας και το οποίο το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει υιοθετήσει.

Δεν είναι τυχαίες οι διαμαρτυρίες του κ. Ντενκτάς, οι οποίες είναι φυσικά διαμαρτυρίες, για να πετύχει ακόμα περισσότερα, ότι δηλαδή ο Γενικός Γραμματέας ζητά από τις δύο πλευρές -λέει για τη δική του πλευρά- απλώς την αποδοχή των ιδεών -όχι πια ιδεών- του εγγράφου, το οποίο είναι πλαίσιο λύσης, και έχει κατατεθεί μπροστά στις δύο πλευρές.

Υπάρχει λοιπόν μια σοβαρή διαφοροποίηση και είναι καθήκον εκείνων των πλευρών που τότε ισχυρίζονταν ότι δε θα δεχτούν λύση στη βάση των ιδεών Γκάλι - τώρα του εγγράφου Γκάλι- ή να επαναλάβουν αυτή τη θέση στη Βουλή ή να παραδεκτούν ενώπιον του κυπριακού ελληνισμού ότι έχουν διαφοροποιήσει τη θέση τους και ότι σήμερα είναι έτοιμες να αποδεχτούν λύση με μικρές διαφοροποιήσεις του εγγράφου Γκάλι. Υπάρχει λοιπόν μια επείγουσα αναγκαιότητα αυτή η Βουλή να συζητήσει το θέμα.

Υπάρχουν όμως και πολλοί άλλοι πιο σοβαροί λόγοι. Λέχθηκε πολύ σωστά από τον κ. Παπαδόπουλο ότι απλή μελέτη των εγγράφων των Γενικών Γραμματέων - διότι αυτό συνέβαινε ακόμα και από την εποχή του κ. Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ- καταδεικνύει ότι τουλάχιστον ο Γενικός Γραμματέας θεωρεί ότι τα έγγραφα είναι το προϊόν των διαπραγματεύσεων με τις δύο πλευρές και ότι φέρουν και τη σφραγίδα της δικής μας πλευράς. Και πρέπει να αποδεχτούμε ότι η στάση του Προέδρου επιβεβαιώνει αυτή τη θέση, ότι πράγματι τα έγγραφα φέρουν και τη σφραγίδα της δικής μας πλευράς. Όταν δε η δική μας πλευρά πανηγυρίζει για την υιοθέτηση του εγγράφου από το Συμβούλιο Ασφαλείας και η τουρκική πλευρά για λόγους τακτικής διαμαρτύρεται, θα ήθελα να ρωτήσω το Σώμα τι πρέπει να προβλέπει. Διαφοροποίηση του εγγράφου προς την πλευρά των πανηγυριζόντων ή διαφοροποίηση του εγγράφου προς την πλευρά των διαμαρτυρομένων.

Να η λανθασμένη τακτική, η οποία ακολουθείται, η οποία, αν δεν ανατραπεί άμεσα, τώρα, σήμερα, θα έχει τραγικές συνέπειες για το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού. Και γιατί λέω σήμερα; Διότι θα συνεχιστούν οι διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα, με τον κ. Λέσκυ και όλοι δεχόμαστε ότι δυστυχώς η αμερικανική πολιτική σήμερα ποδηγείται και το Συμβούλιο Ασφαλείας

και τις εξελίξεις. Και αν αφεθεί στον κ. Λέτσου ξανά η εντύπωση ότι το ψήφισμα 774 και το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα αποτελούν λόγο πανηγυρισμού για τη δική μας πλευρά, θα είναι πολύ αργά αργότερα να ανατρέψουμε οποιαδήποτε δεδομένα. Τώρα είναι η ώρα να καθοδηγήσουμε τον κ. Πρόεδρο ότι, όταν διαπραγματεύεται, δε διαπραγματεύεται κατά το δοκούν ούτε εν λευκώ. Διαπραγματεύεται τουλάχιστον με βάση την άποψη της πλειοψηφίας της πολιτικής ηγεσίας -εγώ θα έλεγα όχι καν της πολιτικής ηγεσίας, αλλά του λαού- και επομένως δεν έχει το δικαίωμα να δίνει την εντύπωση σε εκείνους που λαμβάνουν τις καθοριστικές αποφάσεις για το μέλλον του κυπριακού ελληνοισμού ότι είναι ευτυχής για τις εξελίξεις, ότι είναι ευτυχής με το ψήφισμα 774, ότι είναι ευτυχής, διότι υπήρξε βελτίωση των ιδεών, γιατί δεν υπάρχουν οι εγγυημένες πλειοψηφίες. Αλλά υπάρχει η άποψη ότι ουδείς πρόσφυγας θα επανέλθει. Τι χρειάζονται οι εγγυημένες πλειοψηφίες, όταν δε θα υπάρχει ελληνοκυπριακός πληθυσμός στο βορρά;

Επομένως τώρα είναι η ώρα να λεχθούν όλα αυτά προς τον Πρόεδρο. Γιατί; Γιατί και στη Νέα Υόρκη θα υπενθυμίσω ότι είχαμε σοβαρότατες διαφωνίες. Σοβαρότατες. Παρόλο που δεν είχαμε μπει ακόμα σε συζήτηση θεμάτων ουσίας. Γιατί είχα προειδοποιήσει ότι αν δεχόμαστε αλλαγή της διαδικασίας και συνάντηση κορυφής, θα σήμαινει ότι εκ προοιμίου δεχόμαστε πρόοδο. Και αυτό μας είπε τελικά ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεσή του: ότι διαπίστωσε πρόοδο, ακόμα και στο εδαφικό, η οποία επέτρεπε τη συνάντηση κορυφής αρχικά, και πρόοδο, η οποία επέτρεπε συνέχιση της ίδιας διαδικασίας. Να πού καταλήξαμε αποδεχόμενοι ότι πρόοδο αποτελούσαν οι κυνικές αρνητικές τοποθετήσεις του κ. Ντενκτάς μπροστά στο Γενικό Γραμματέα. Αν συνεχιστεί αυτή η τακτική, δε θα έχουμε καιρό να ανατρέψουμε καταστάσεις. Θεωρήθηκε πρόοδος, γιατί ο κ. Ντενκτάς -μας είπε ο ίδιος ο Πρόεδρος- έκανε στροφή 180 μοιρών και αποδέχτηκε την αρχή της επανόδου των προσφύγων και την επιστροφή των περιουσιών, για να την ανατρέψει σε σημείο που ποτέ, σε κανένα προηγούμενο στάδιο διαπραγματεύσεων δεν είχε ανατραπεί.

Λέχθηκε ότι οι τοποθετήσεις θα γίνουν στο Εθνικό Συμβούλιο. Αλλά εγώ συμφωνώ με τον κ. Παπαδόπουλο ότι στο Εθνικό Συμβούλιο θα γίνουν πλέον τοποθετήσεις. Και θα είναι ίσως αργά να γίνουν διαφοροποιήσεις. Και οι διαφοροποιήσεις θα γίνουν από μια ανοικτή συζήτηση στη Βουλή, την οποία παρακολουθεί ο λαός. Και εγώ δεν πιστεύω ότι ο λαός παρακολουθεί με δυσφορία ή με απάθεια τη συζήτηση του εθνικού θέματος μέσα στη Βουλή. Αν φτάσαμε σ' αυτό το σημείο, θα είναι τραγικό, αλλά θέλω να πιστεύω ότι είναι αδύνατο ο λαός να μη θέλει να πληροφορηθεί ποιες είναι οι καθαρές τοποθετήσεις όλων των πλευρών, όχι πλέον με επαμφοτερίζουσες φράσεις, αλλά καθαρά και ξάστερα ποιές είναι οι τοποθετήσεις των διάφορων πλευρών πάνω στο έγγραφο Γκάλι, πάνω στην πορεία του Κυπριακού, πάνω στη διαδικασία, την οποία εμείς καταδικάσαμε στη Νέα Υόρκη.

Να μου επιτραπεί επίσης να διαφωνήσω με την άποψη ότι πρέπει να είμαστε έστω και ελαφρώς ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα της Νέας Υόρκης. Πήγαμε στη Νέα Υόρκη λέγοντας ότι το διεθνές σκηνικό θα οδηγήσει σε λύση ή σε καταδίκη. Τώρα μας λένε, μα μπορεί να μην υπήρξε καταδίκη, αλλά έμμεσα υπήρξε όχι ίσος καταμερισμός ευθυνών.

Καλούνται οι δύο πλευρές να δείξουν πολιτική θέληση, λες και λείπει η πολιτική θέληση από τη δική μας πλευρά και στην ουσία υπάρχει δικαίωση του Ντενκτάς, όταν συνεχίζεται η διαδικασία. Εγώ θεωρώ ότι υπήρξε άνιση καταδίκη της δικής μας πλευράς έμμεσα, όταν δέχτηκε ο Γενικός Γραμματέας να συνεχίσει την ίδια διαδικασία. Το δε Συμβούλιο Ασφαλείας μιλά για συμπλήρωση του εγγράφου, συμπλήρωση. Κύριοι συνάδελφοι, αυτό σημαίνει ότι το έγγραφο ότι περιέχει καλώς το περιέχει, αποτελεί τη λύση του κυπριακού, απλώς τα κενά θα συμπληρωθούν.

Να μου επιτραπεί να πω ότι επείγει η συζήτηση και για άλλους λόγους. Λέχθηκε ότι διάφορα κόμματα έχουν ορίσει επιτροπές εμπειρογνομόνων, για να τους δώσουν νομική συμβουλή για την αντιμετώπιση του εγγράφου. Δεν παραγνωρίζω την ανάγκη οποιασδήποτε συμβουλής. Να μου επιτραπεί να τονίσω ότι το θέμα δεν είναι νομικό. Το θέμα είναι πολιτικό και δεν υπάρχει πολιτικός ή μη πολιτικός πολίτης στην Κύπρο που να μην μπορεί να κάνει ανάλυση των ιδεών Γκάλι από πολιτικής πλευράς. Και αυτό είναι που θα συζητήσει η Βουλή. Και επομένως επείγει αυτή η συζήτηση να γίνει τώρα, άμεσα. Αν ο λαός, όπως λέχθηκε, δεν έχει σαφή αντίληψη του τι είναι το έγγραφο Γκάλι, αν ο λαός πράγματι βρίσκεται σε σύγχυση, δε θα διαφωτιστεί από το Εθνικό Συμβούλιο, από μια κλειστή συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου. Θα διαφωτιστεί από μια ανοικτή συνεδρία αυτού του Σώματος.

Το είπα και άλλες φορές. Θα είναι αδιανόητο αυτό το Σώμα να απαλλαγεί ευθυνών για το χειρισμό του εθνικού θέματος και να αναθέσει απλώς στο Εθνικό Συμβούλιο -θεσμός ο οποίος είναι χρήσιμος- τον κατ' αποκλειστικότητα χειρισμό του εθνικού θέματος.

Λέχθηκε ακόμη ότι πρέπει να είμαστε προσεκτικοί, γιατί από τη συζήτηση στη Βουλή θα δοθούν μηνύματα και πράγματι αυτό είναι σωστό. Γι' αυτό θέλουμε τη συζήτηση στη Βουλή. Για να δοθούν αυτά τα μηνύματα. Για να ξέρουν οι Αμερικανοί ότι μικροί όπως είμαστε, δεν είμαστε διατεθειμένοι να προσυπογράψουμε λύση, την οποία, αν συμφωνήσουμε, θα θεωρήσουμε λύση εθνικής αυτοκτονίας. Να γνωρίζουν ότι αυτός ο λαός ναι, υπάρχουν όρια πέραν των οποίων δεν είναι δυνατό να υποχωρήσει. Να γνωρίζει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ότι απαίτηση αυτού του λαού είναι μια καθολική εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και όχι επιλεκτική. Ότι απλώς τους ζητούμε να σταθούν στις υποσχέσεις τους, υποσχέσεις που όλοι όσοι ήταν στη Νέα Υόρκη γνωρίζουν ότι αναιρέθηκαν κατά τρόπο εντελώς απαράδεκτο από τους Αμερικανούς. Από καταδίκη και κυρώσεις εναντίον της Τουρκίας, φτάσαμε στη γνωστή έκθεση του Γενικού Γραμματέα και στο γνωστό ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας και συνέχιση μιας *a priori* καταδικασμένης διαδικασίας. Ναι, στόχος μας πρέπει, πρέπει να είναι η ανεύρεση κοινής βάσης. Και αν με ειλικρίνεια και χωρίς επίθετα εμπλακούμε σε ένα διάλογο, για να αναλύσουμε το έγγραφο Γκάλι, και αν από αυτή την ανάλυση καταλήξουμε ομόφωνα ότι υπάρχουν απαράδεκτες προνοιες, τις οποίες δε θα δεχτούμε, να η βάση για ενότητα. Αν όμως πράγματι μας χωρίζει μια τραγική διαφωνία, γιατί θα είναι τραγική, ως προς την εκτίμηση διάφορων προνοιών του εγγράφου, γιατί καλόπιστα μερικοί από εμάς τις θεωρούν καταστροφικές και άλλοι καλόπιστα τις θεωρούν εποικοδομητικές, ναι, τότε πρέπει προς το λαό να απευθυνθούμε με επιχειρηματολογία, να πείσουμε, εκείνοι που πιστεύουν ότι είναι καταστροφικές, γιατί είναι καταστροφικές και εκείνοι που πιστεύουν ότι είναι εποικοδομητικές, γιατί είναι εποικοδομητικές. Αν, όπως ελπίζω, από μια συζήτηση στη Βουλή θα προκύψει τουλάχιστον το συμπέρασμα ότι υπάρχουν πρόνοιες στις ιδέες Γκάλι -έστω όχι όλες όσες αυτοί που σήμερα θεωρούν το έγγραφο Γκάλι ως καταστροφικό, αλλά και εκείνοι που δεν το θεωρούν- που είναι αδιανόητο να είναι καν υπό διαπραγμάτευση, γιατί συγκρούονται με το διεθνές δίκαιο και με τα ανθρώπινα δικαιώματα, να ένα χρήσιμο έργο της Βουλής που θα μας φέρει όλους σε μια ενότητα, ενότητα εθνικής σωτηρίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Θέλω να ελπίζω ότι δε θα υπάρξουν δευτερολογίες, διότι έχουν αναλυθεί οι θέσεις όλων των πλευρών και πλέον αν υπάρξουν θα συζητούμε τα επιχειρήματα της

μιας πλευράς και της άλλης χωρίς βέβαια να ξεχνούμε ότι όλες οι πλευρές συμφωνούν να γίνει η συζήτηση. Γι' αυτό η γνώμη μου είναι, και βέβαια εσείς θα αποφασίσετε επί του θέματος, μόλις συμπληρώσει την τοποθέτησή του ο κ. Ρολάνδης, να προχωρήσουμε στο να αποφασίσουμε τον τίτλο και τότε θα συζητηθεί. Και όσον αφορά τον τίτλο θα κάμω δύο ψηφοφορίες και για το θέμα που εισηγήθηκε ο κ. Χριστόφιας, αλλά και για το θέμα που ενέγραψε ο κ. Παπαδόπουλος, διότι τίποτε δεν αποκλείει να συνυπάρχουν τα δύο θέματα. Είναι δικαίωμα κάποιων που πιστεύουν ότι το θέμα του κ. Παπαδόπουλου δεν πρέπει να εγγραφεί, διότι προδικάζει, να το καταψηφίσουν. Αλλά η υπερψηφίση του ενός θέματος δε σημαίνει ότι αποκλείει την ψηφοφορία πάνω στο δεύτερο.

Ο κ. Ρολάνδης.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Δε θα μακρηγορήσω ούτε εγώ και θα πω από την αρχή ότι θα ήταν παράλογο να μη συμφωνούσε κανείς με το επιχείρημα αυτών που έχουν εγγράψει το θέμα στη Βουλή, για να συζητηθεί το Κυπριακό ενώπιον του Κυπριακού λαού, διότι αυτό το Σώμα είναι το Σώμα το οποίο κατεξοχήν εκπροσωπεί τον κυπριακό λαό.

Δε συμφωνώ με εκείνο που λέχθηκε ότι, επειδή συζητήσαμε το θέμα τον Μάιο ίσως να μη χρειάζεται να το συζητήσουμε τώρα. Τώρα το Κυπριακό έχει φτάσει σ' ένα πολύ πιο οριακό σημείο. Αν διαβάσει κανείς απλώς το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας θα αντιληφθεί ότι καλούμαστε στις 26 του Οκτώβρη στη Νέα Υόρκη για να συζητήσουμε για όσο καιρό χρειάζεται ουσιαστικά, μέχρις ότου καταλήξουμε σε λύση του κυπριακού προβλήματος. Αυτή η οριακή θέση δεν υπήρχε στο παρελθόν. Δηλαδή ο Πρόεδρος και εκείνοι από την πολιτική ηγεσία που θα βίσκο-νται στη Νέα Υόρκη στις 26 του Οκτώβρη γνωρίζουν ότι βρίσκονται εκεί είτε για να προωθήσουν λύση του Κυπριακού είτε για να αποτύχουν. Κατά συνέπεια μπροστά στον κυπριακό λαό υπάρχει ένα μεγάλο δίλημμα και πιστεύω θα ήταν λάθος αν αυτό το Σώμα δεν είχε την ευκαιρία με ψυχραιμία, με σύνεση να καθήσει κάτω και να μετρήσει τα δεδομένα και να εισηγηθεί ουσιαστικά στον κυρίαρχο λαό τι πρέπει να κάνει.

Στην πρώτη σύσκεψη που είχαμε στη Νέα Υόρκη ανέφερα δυο πράγματα: Ανέφερα ότι στο τέλος των συσκέψεων και των διαβουλεύσεων με το Συμβούλιο Ασφαλείας δε θα υπήρχε ούτε καταλογισμός ευθυνών ούτε καταδίκες ούτε μέτρα. Αυτό είναι γραμμένο κάτω από την πρώτη συνεδρία και είναι αυτό ακριβώς το οποίο συνέβη. Δε βρίσκω προσωπικά, με βάση την πείρα μου, ότι υπήρξε είτε επαρκής καταλογισμός ευθυνών είτε οποιαδήποτε καταδίκη είτε μέτρα, όπως άλλωστε είναι σαφές, γι' αυτά που έγιναν στη Νέα Υόρκη.

Είπα επίσης και το επαναλαμβάνω ότι προσωπικά τουλάχιστον δεν αναμένω ότι το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα και το ψήφισμα θα αλλοιωθούν κατά τρόπο ουσιαστικό. Εκείνο το οποίο είπα είναι ότι οποιαδήποτε αλλοίωση δεν ανέμενα ότι θα ήταν πέραν του 5% πάνω ή κάτω. Αυτή ήταν η δική μου εκτίμηση. Μετά ήλθε ο Λέτσκυ ο οποίος μας είπε το εξής: Ο Λέτσκυ μας είπε: "Η λύση υπάρχει. Είναι αυτή που έχετε μπροστά σας. Μπορεί αυτή η λύση να επιτευχθεί τον Ιούλιο του 1992, μπορεί το Σεπτέμβριο του 1992, μπορεί τον Ιούλιο του 1993, αλλά αυτή είναι η λύση." Κατά συνέπεια έχουμε και τη θέση του Λέτσκυ, ο οποίος ουσιαστικά τη στιγμή εκείνη μιλούσε εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας, και κάποιες εκτιμήσεις δικές μας σχετικά με αυτό το έγγραφο. Αν αρκετοί από μας δε συμφωνούν με αυτά

τα συμπεράσματα, η διαφορά έγκειται στο εξής: 'Ότι ορισμένοι από μας πιστεύουν ότι αυτό το έγγραφο ή η κατάληξη αυτού του εγγράφου είναι καταστροφική, ενώ άλλοι, ίσως χωρίς να πανηγυρίζουν γιατί δε χρειάζονται πανηγύρια σε τέτοιες δύσκολες στιγμές, πιστεύουν ότι οι ανάγκες οι εθνικές υπαγορεύουν μια λύση παραπλήσια προς αυτή του εγγράφου. Λαμβάνοντας υπόψη αυτό που συμβαίνει αλλού, διαβάζοντας και βλέποντας το τι συμβαίνει σε άλλες χώρες και το τι επιλογές έχουν άλλοι λαοί, οι οποίοι στο κάτω κάτω είναι κι εκείνοι άνθρωποι, ίσως κρίνουν ότι η επιλογή που προσφέρεται στην Κύπρο δεν είναι χειρότερη από εκείνες που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στη Βοσνία- Ερζεγοβίνη, τη Σομαλία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ, για να μην αναφέρω κι άλλες 70 χώρες. Δυστυχώς είμαστε κι εμείς ένας από τους λαούς με προβλήματα και ίσως δεν έχουμε αυτή τη στιγμή καλύτερη επιλογή. Και τείνω να πιστεύω αυτό που αναφέρθηκε προηγουμένως, ότι δηλαδή ίσως να φτάσουμε σε μια τραγική στιγμή που θα πρέπει να αξιολογήσουμε αυτά τα δεδομένα, πιστεύω ότι να θα φτάσουμε και πρέπει να ετοιμαστούμε γι' αυτή τη στιγμή. Διότι με την οποιαδήποτε εξέλιξη του θέματος είτε μέσα στα πλαίσια του Συμβουλίου Ασφαλείας είτε ευρύτερα πιστεύω ότι αυτή η στιγμή θα έλθει και εμείς ως πολιτική ηγεσία αλλά και ευρύτερα ο κυπριακός λαός πρέπει να αρχίσει να προετοιμάζεται και να σκέφτεται αυτή τη στιγμή.

'Ηθελα να θίξω μόνο ακόμα ένα σημείο, κύριε Πρόεδρε, το οποίο έθιξε και ο κ. Χριστόφιας, αλλά ήθελα να πω και κάτι παραπάνω. Είναι ο τίτλος κάτω από τον οποίο προτείνεται να συζητηθεί αυτό το θέμα. Πιστεύω ότι ο τίτλος, όπως έχει, δεν είναι απλώς περιγραφικός των θέσεων ή των σκέψεων μιας μερίδας της Βουλής, αλλά πιστεύω πως ίσως να είναι δυνητικά επικίνδυνος και θα εισηγηθώ προς το Σώμα να σκεφτεί αυτό το οποίο θα εισηγηθώ. 'Όταν ονομάζουμε τις ιδέες του Γενικού Γραμματέα, αυτό το οποίο ουσιαστικά έχει προσυπογράψει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σαν ολέθριες δε δεικνύουμε ότι βρισκόμαστε απλώς σε μεγάλη απόσταση από αυτές τις ιδέες, αλλά τις χαρακτηρίζουμε και σαν ολέθριες. Να μη ξεχνούμε ότι αυτές τις ιδέες τις έχουν υιοθετήσει, και έχει επαινεθεί γι' αυτές ο Γενικός Γραμματέας, και το Συμβούλιο Ασφαλείας και οι Αδέσμευτοι, 107 χώρες, μιλούμε για όλη την υφήλιο. Ουσιαστικά όλη η υφήλιος είναι πίσω από αυτές τις θέσεις. Δεν τις κρίνω αυτή τη στιγμή, θα είναι θέμα της Βουλής να τις κρίνει. Αν λοιπόν εμείς εκ προοιμίου ως Νομοθετικό Σώμα, σαν η μια από τις δυο ουσιαστικές εξουσίες σ' αυτό το πολιτικό παιχνίδι, τις χαρακτηρίσουμε σαν ολέθριες δε θα έλθει κάποια στιγμή το Συμβούλιο Ασφαλείας να πει "μα πώς λέτε ότι θα καταλογίσω ευθύνες στην τουρκική πλευρά, αφού το μέτρο είναι αυτές οι ιδέες και εσείς βρίσκεστε σε τεράστια απόσταση; Γιατί δηλαδή να καταλογισθούν ευθύνες προς τα εκεί;" Αν προκύψει ποτέ θέμα ευθυνών, γιατί μπορεί να μην προκύψει. Εγώ δε φαντάζομαι να προκύψει εύκολα. Αλλά αν προκύψει, γιατί εμείς να αυτοκαταδικαστούμε εκ προοιμίου; Γιατί να μπούμε σ' αυτή την τροχιά της καταδίκης μας χαρακτηρίζοντας εκ προοιμίου αυτές τις θέσεις σαν ολέθριες, ενώ είμαστε το υπεύθυνο νομοθετικό σώμα; Εκείνοι που τις θεωρούν ολέθριες έχουν κάθε δικαίωμα και θα έχουν το χρόνο να τις χαρακτηρίσουν και να εξηγήσουν γιατί είναι ολέθριες και εκείνοι που δεν τις θεωρούν ολέθριες έχουν το χρόνο να το πράξουν.

Κατά συνέπεια η δική μου εισήγηση είναι ο τίτλος να είναι απλώς "Οι εξελίξεις του κυπριακού προβλήματος", για να μη δημιουργήσουμε πρόβλημα για μας κάποια στιγμή, όταν πάει η τελική έκθεση του Γενικού Γραμματέα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Εφόσον δεν υπάρχουν δευτερολογίες, προχωρώ στην ψηφοφορία επί του θέματος του τίτλου. Θα βάλω πρώτα σε ψηφοφορία, βάσει της κοινοβουλευτικής πρακτικής, τον τίτλο που εισηγήθηκε ο κ. Χριστόφιας εκ μέρους του ΑΚΕΛ-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις και αντιλαμβάνομαι ότι δεν υπάρχει διαφορά από τον τίτλο που εισηγήθηκε ο κ. Ρολάνδης, ο οποίος είναι "Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής".

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θέλω να πω από την αρχή ότι παρόλο που διαφωνώ ότι είναι επιτρεπτό να γίνει αλλαγή του τίτλου του θέματος που έχω εγγράψει, εμείς τουλάχιστο - μιλά για το ΔΗΚΟ- θα ψηφίσουμε και το θέμα το οποίο εισηγείται ο κ. Χριστόφιας. Εκείνο που θέλω να πω είναι ότι κατά τη γνώμη μου γίνεται αντινομία, όταν δηλαδή 11 Μέλη ζητούν να εγγραφεί αυτό το θέμα, και κάποιος άλλο Μέλος ή αν θέλετε η ολότητα της Βουλής έρχεται και λείει διαφοροποιώ τον τίτλο. Να πω ένα παράδειγμα. Δεν είναι ακριβώς το ίδιο, αλλά για να δείξω αυτό που λέω. Είναι δυνατό να εγγράψω θέμα εγώ στη Βουλή περί της περιλήψεως των φθαρτοπαραγωγών στο Σχέδιο Ασφαλίσεως Γεωργικών Προϊόντων και η Βουλή να μου το τροποποιήσει και να μου πει περί της μη περιλήψεως; Αυτή είναι η πρόταση η δική μας. Κατά τη γνώμη μου, δικαιούται οποιοδήποτε άλλο Μέλος της Βουλής να εγγράψει συμπληρωματικό μέρος.

Θέλω να πω παρεμπιπτόντως ότι οπωσδήποτε εγείρω αυτό το θέμα. Οι απόψεις που θα ληχθούν είναι αυτές που θα ληχθούν. Γιατί όμως να εισαγάγουμε την αρχή ότι με πλειοψηφία της Βουλής τροποποιούμε τον τίτλο; Εγώ δε δέχομαι να τροποποιηθεί ο τίτλος του θέματος που έχω εγγράψει. Ας το καταψηφίσουν οι Βουλευτές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Θα βάλω σε ψηφοφορία και τους δύο τίτλους. Το έχω πει από την αρχή.

Ο κ. Κληρίδης.

Γ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, απλώς θέμα διαδικασίας. Όπως δήλωσα, εμείς δεν έχουμε ένσταση να εγγραφεί το θέμα, όπως προτείνει το ΔΗΚΟ, υπό την έννοια ότι η συζήτηση θα καλύψει όχι μόνο το έγγραφο Γκάλι, αλλά και τη σημερινή θέση του Κυπριακού και ποιοι πρέπει να είναι οι χειρισμοί. Αλλά ως θέμα διαδικασίας, η εγγραφή ενός θέματος απαιτεί απόφαση ολόκληρου του Σώματος. Και επομένως δεν είναι θέμα να εγγραφούν δύο θέματα και να γίνουν δύο ψηφοφορίες. Αν ο κ. Χριστόφιας επιθυμεί τροποποίηση, τότε οφείλει να κάμει τροποποιητική εισήγηση, η οποία θα τεθεί σε ψηφοφορία. Το Σύνταγμα προνοεί σαφέστατα ότι πέραν των θεμάτων που εγγράφει ο Πρόεδρος της Βουλής, τα υπόλοιπα θέματα εγγράφονται κατόπιν συζήτησης και απόφασης της Βουλής. Επομένως μπορεί να θέλεις να εγγράψεις το άλλο θέμα, αλλά εφόσον δεν έχεις κοιμματική πλειοψηφία να το κάνεις, οφείλεις να δεκτείς οποιοδήποτε τροποποιητικές εισηγήσεις επί του θέματος. Απλώς καθαρά για θέμα διαδικασίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Ως θέμα διαδικασίας νομίζω ότι η σωστή απόφαση είναι να μουν και τα δύο, διότι πολύ σωστά θα μπει το θέμα το οποίο έθεσε ο κ. Χριστόφιας, αλλά αυτό δεν πρέπει να αποκλείσει και την αρχική εισήγηση. Γι' αυτό εγώ νομίζω ότι η ορθή διαδικασία, διότι πρόκειται περί εγγραφής θεμάτων, δεν πρόκειται περί νομοθετήματος, ούτως ώστε όταν η τροπολογία ισχύσει να μην μπορούμε να πάμε παρακάτω, νομίζω ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Θα δώσω το λόγο στον κ. Χριστόφια, αλλά θα έλεγα ότι όσον αφορά το θέμα διαδικασίας, και επειδή ήταν μια δική μου άποψη, υπάρχει σοβαρή αλλοίωση του θέματος με το να αναφερθεί απλώς "Οι εξελίξεις του Κυπριακού". Η πρόθεση των Βουλευτών του Δημοκρατικού Κόμματος, αντιλαμβάνομαι, είναι να συζητηθούν όχι μόνο οι εξελίξεις, αλλά και τι γίνεται με τον απεγκλωβισμό κλπ. Γι' αυτό δε θα ήταν σωστό, αν δεν έθετα και τα δύο θέματα σε ψηφοφορία. Αν ενοχλεί το άλφα ή το βήτα θέμα, ας καταψηφιστεί. Αλλά δεν μπορώ να θεωρήσω ότι πρόκειται περί τροποποίησης απλής, διότι αλλάζει ριζικά το θέμα.

Ο κ. Χριστόφιας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, δε μιλούμε για θέμα φθαρτοπαραγωγών εδώ. Εδώ μιλούμε για το κυπριακό πρόβλημα, για το εθνικό μας πρόβλημα. Έκανα τροποποιητική εισήγηση. Έχει σημασία ο τίτλος του θέματος. Ο τίτλος του θέματος προδιαγράφει και την ουσία, είναι ταυτόχρονα και τοποθέτηση από την ίδια τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Δηλαδή αν ψηφιστούν και οι δύο, όπως ακούω, εισηγήσεις, τότε η Βουλή με πλειοψηφία ψηφίζει εκ προοιμίου ότι είναι καταστροφικές οι ιδέες Γκάλι και ότι πρέπει να απεγκλωβιστούμε από τη διαδικασία της 26ης Οκτωβρίου, πράγμα το οποίο, κατά τη γνώμη μου, προδικάζει την ουσία της συζήτησης και το αποτέλεσμα της συζήτησης. Ενώ υποτίθεται ότι ήρθαμε εδώ, για να κάνουμε διάλογο και να προσπαθήσουμε να πείσουμε για την ορθότητα των άλφα ή των βήτα απόψεων. Δεν είναι ουδέτερο το θέμα το οποίο εισηγούμαι ως διαφοροποίηση. Ο τίτλος που εισηγούμαι είναι "Οι εξελίξεις στο Κυπριακό" και σίγουρα αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ή ο πυρήνας και η ουσία των εξελίξεων οδηγεί στην 26η του Οκτώβρη. Συνεπώς θα τοποθετηθεί ο καθένας και πάνω σε εκείνο το θέμα. Δεν αποτρέπει κανέναν να μιλήσει για τις συνομιλίες της 26ης του Οκτώβρη και να διαφωνήσει μάλιστα. Κατά συνέπεια, κύριε Πρόεδρε, το θέμα προδικάζει το αποτέλεσμα, γι' αυτό και έκαμα την τροποποιητική μου εισήγηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Μάλιστα. Κύριε Χριστόφια, θα προχωρήσω να βάλω σε ψηφοφορία την τροποποίηση, όπως την εισηγήσατε. Αν όμως μου ζητηθεί από τον εγγράψαντα το πρώτο θέμα κ. Παπαδόπουλο -ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας για την τροποποίηση- να τεθεί ξεχωριστά σε ψηφοφορία και το θέμα το οποίο ενέγραψε, είμαι υποχρεωμένος να προχωρήσω και στη δεύτερη ψηφοφορία.

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Για να μην περιπλέκουμε τις διαδικασίες, εφόσον οι τροποποιήσεις μπαίνουν πρώτες, αν ο κ. Χριστόφιας θέλει να περιγράψει την εισήγησή του ως τροποποιητική

της εισήγησης της δικής μου, και εγώ τροποποιώ την εισήγηση του κ. Χριστόφια με την πρόταση να εγγραφούν και τα δύο θέματα. Και η δική μου, που είναι η τρίτη τροποποιητική πρόταση, να μπει πρώτη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πιστεύω ότι είναι ορθά που ερμηνεύεται η διαδικασία και προχωρώ να θέσω σε ψηφοφορία την εισήγηση του κ. Χριστόφια να εγγραφεί ως τροποποίηση το θέμα "Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής". Πόσοι ψηφίζουν υπέρ;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Σαράντα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πόσοι ψηφίζουν εναντίον;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Κανένας, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αποχές;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Μία αποχή, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Παπαδόπουλος τώρα ζητά να γίνει ψηφοφορία πάνω στο θέμα το οποίο ενέγραψε αρχικά ή αν θέλετε ως τροποποίηση του θέματος, το οποίο ήδη έχει εγγραφεί ...

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Όχι, το θέμα το οποίο εγγράψαμε αρχικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πόσοι ψηφίζουν υπέρ του θέματος που ενέγραψε ο κ. Παπαδόπουλος που είναι "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπου αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτώβρη 1992";

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

24, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πόσοι ψηφίζουν εναντίον;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

17, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αποχές;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Καμιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Εγγράφονται και τα δύο θέματα.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, δεν μπορεί να γίνει αυτό το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Και θα γίνει παράλληλη συζήτηση, κύριε Κληρίδη.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, εδώ έγινε μια τροποποιητική εισήγηση. Έγινε τροπολογία η οποία πέρασε, άρα εγγράφεται η τελευταία τροπολογία και όχι δύο θέματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Μπορούσαν να τεθούν παράλληλα, διότι δεν είναι ακριβώς τα ίδια θέματα, αλλά αν η άποψη είναι η τροπολογία όπως τέθηκε ... Αν αυτή είναι η γενική άποψη, τότε εγγράφεται το θέμα του κ. Παπαδόπουλου.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Όταν ρωτήσατε τον κ. Παπαδόπουλο αν θέλει να τεθεί η τροπολογία που έκανε πάνω στην τροπολογία του κ. Χριστόφια ή το αρχικό θέμα, αυτός είπε το αρχικό θέμα. Η μόνη τροπολογία που τέθηκε και ψηφίστηκε είναι του κ. Χριστόφια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Προχωρούμε στο θέμα της ημερομηνίας.

(Ακούονται διαμαρτυρίες)

Συγνώμη, κύριε Κληρίδη, εφόσον έχει εγγραφεί η τροπολογία, εμένα η άποψή μου είναι ότι έπρεπε να εγγραφούν και τα δύο θέματα ως παράλληλα και αυτή ήταν η εισήγησή μου.

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κατά τη γνώμη μου, το άλλο θέμα έχει λήξει. Έχουν εγγραφεί και τα δύο θέματα, είναι απόφαση του Προέδρου, δε θα συζητούμε. Η εισήγησή μου για την ημερομηνία είναι τα δύο θέματα να κριθούν επειγόντα και να συζητηθούν σήμερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Χριστόφιας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, υπάρχει θέμα τάξης. Να μην αφήνουμε να ξεπερνιέται από αυτή τη Βουλή με αυτόν τον τρόπο η διαδικασία, διότι δημιουργούμε νέο έθιμο. Η τάξη στη Βουλή λέει ότι η τροπολογία, εφόσον ψηφιστεί, περνά η τροπολογία και η Βουλή αυτή ψήφισε αυτή τη στιγμή εγγραφή του θέματος "Οι εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα και οι θέσεις της Βουλής". Διότι, αν πάμε έτσι, στο τέλος θα οδηγηθούμε σε κακοτοπιές. Ανεξάρτητα ποιου είναι η άποψη η μια και ποιου είναι η άποψη η άλλη, πρέπει να τηρούμε τις διαδικασίες με αυστηρότητα, κατά τη γνώμη μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Κληρίδης.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, τολμώ να πω -επειδή εμάς δε μας ενδιαφέρει πώς ενεγράφη το θέμα, δεχόμεθα και τις δύο εκδοχές- ότι η όλη διαδικασία ήταν λανθασμένη.

Πρότεινε θέμα ο κ. Παπαδόπουλος, έγινε τροπολογία, τέθηκε σε ψηφοφορία. Δεν μπορούσε μετά που ενεκρίθη το θέμα, όπως το πρότεινε ο κ. Χριστόφιας, να γίνει άλλη τροπολογία, διότι διεξήχθη η ψηφοφορία και πέτυχε η ψηφοφορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Κύριε Κληρίδη, δεν τέθηκε καθαρά το γεγονός ότι διαφωνούσατε στο να εγγραφούν παράλληλα και τα δύο θέματα.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Συγγνώμη, δεν χρειαζόταν διαφωνία. Εμένα δε με ενοχλεί και γι' αυτό δε διαφώνησα. Μιλώ καθαρά διαδικαστικά. Δεν μπορείς να κάνεις τροπολογία, να ψηφίζεται η τροπολογία και να επαναλαμβάνεις το πρώτο θέμα σε τροπολογία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Υπάρχει μια μικρή διαφορά. Διότι αν ήταν έτσι το θέμα και βλέπατε ότι ήταν θέμα τροπολογίας και όχι εγγραφής δύο θεμάτων, τότε έπρεπε να είχατε θέσει το διαδικαστικό εκείνη την ώρα. Όχι εκ των υστέρων.

Ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, παρά το γεγονός ότι εμένα δε με πειράζει καθόλου με ποιον τρόπο θα εγγραφεί το θέμα, όμως όταν μια ομάδα καλώς ή κακώς κάνει μια πρόταση για εγγραφή θέματος, δεν μπορεί να υπάρχει τροπολογία. Πρέπει να απορριφθεί η πρόταση για εγγραφή θέματος και αν θέλει κάποιος άλλος να κάνει εισήγηση για νέο θέμα, ναι. Δεν μπορούν να υπάρχουν τροπολογίες επί θέματος για το οποίο γίνεται εισήγηση απλώς να εγγραφεί στην ημερήσια διάταξη. Αυτή είναι η ουσία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αυτή είναι και η δική μου ερμηνεία, κύριε Λυσσαρίδη. Γι' αυτό θεώρησα ότι μπορούσαν να συνυπάρξουν και τα δύο θέματα εξ ου και προχωρήσαμε στη δεύτερη ψηφοφορία. Τι θα χρειαζόταν, κύριε Κληρίδη, η δεύτερη ψηφοφορία αν υπήρχε το διαδικαστικό θέμα, το οποίο θέσατε;

Ο κ. Αγαπίου.

Γ. ΑΓΑΠΙΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ότι ο Κανονισμός 56 της Βουλής, συγγνώμη 55 και 56, είναι καθαρός και πρέπει να χρησιμοποιείται -χρησιμοποιώντας και τις δικές σας λέξεις- "mutatis mutandis" σε οποιαδήποτε απόφαση της Βουλής κατ' αναλογία. Από τη στιγμή που μια τροπολογία την οποία δεκτήκατε ως Πρόεδρος να θέσετε σε ψηφοφορία τροποποίησε εντελώς την εισήγηση του εισηγητή, δεν έπρεπε να βάλετε σε ψηφοφορία τη δεύτερη εισήγηση. Δεν έπρεπε να βάλετε σε ψηφοφορία καν ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Οι Κανονισμοί 56 και 57 στους οποίους αναφέρατε αφορούν το νομοθετικό έργο και το "mutatis mutandis" δεν ισχύει όσον αφορά το θέμα της ... Υπάρχει ένα κενό όσον αφορά τα θέματα του Κεφαλαίου Δ'.

Γ. ΑΓΑΠΙΟΥ:

Ενώσω υπάρχει κενό, αν υπάρχει κενό, που το αμφισβητώ, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί κατ' αναλογία άλλη παρόμοια πρόνοια που αφορά τη συζήτηση στη Βουλή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Γ. ΑΓΑΠΙΟΥ:

Συγνώμη, δεν τελείωσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Τελειώστε, συγνώμη.

Γ. ΑΓΑΠΙΟΥ:

Από τη στιγμή που και εσείς και ο κ. Παπαδόπουλος δεκτήκατε την εισήγηση του κ. Χριστόφια ως τροπολογία του τίτλου τον οποίο εισηγείται ο κ. Παπαδόπουλος, δεν έπρεπε καν να θέσετε σε ψηφοφορία την πρόταση του κ. Παπαδόπουλου, όταν πέρασε η τροπολογία του κ. Χριστόφια. Συνεπώς το θέμα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει κλείσει και η τροπολογία του κ. Χριστόφια με το θέμα το οποίο έχει εισηγηθεί πρέπει να θεωρείται ότι είναι το θέμα που θα συζητήσουμε στην ημερομηνία που θα καθοριστεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Το αν έπρεπε ή όχι είναι κάτι που θα αποφασίσω εγώ. Αλλά, αν έπρεπε να προβληθεί κάποια ένσταση, έπρεπε να προβληθεί πριν από την ψηφοφορία και όχι εκ των υστέρων. Αφ' ης στιγμής έγινε η ψηφοφορία, τότε η ερμηνεία που δίδεται είναι ότι ενεγράφησαν και τα δύο θέματα.

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, σωστά είπατε ότι ο Κανονισμός που έχει αναφέρει ο συνάδελφος αφορά νομοθετική εργασία και δεν υπάρχει κατ' αναλογία εφαρμογή στο Κεφάλαιο Δ'.

Δεύτερο, δεν υπάρχει τροπολογία, όταν υπάρχει πλήρης απόλειψη του θέματος και εγγραφή άλλου.

Όμως γι' αυτούς που κόπτονται για τη νομοτυπική πτυχή να υπενθυμίσω ότι οι τροπολογίες μπορεί να είναι μία, δύο, τρεις, τέσσερις, πέντε και μπαίνει η τελευταία πρώτη. Θυμάστε ότι είπα ότι αν θα εθεωρείτο τροπολογία εκείνη που είπε ο κ. Χριστόφιας, τότε θα έκαμνα τροπολογία στην τροπολογία του και η τροπολογία μου ήταν να εγγραφούν και τα δύο θέματα. Και εσείς είπατε ότι θα βάζατε και τα δύο θέματα σε ψηφοφορία, διότι δεν δεχόσαστε ότι, όπως ενέγραψε το θέμα ο κ. Χριστόφιας, ήταν τροπολογία.

Επομένως και ως θέμα ουσίας δεν έχουν δίκαιο, αλλά αν επιμένουν ότι είναι τροπολογία αυτή του κ. Χριστόφια, τροπολογία της τροπολογίας του κ. Χριστόφια είναι η δική μου να εγγραφούν και τα δύο, που έχει εγκριθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Κύριοι, ...

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε, δύο λέξεις μόνο και τελειώνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Σίγουρα, αλλά απλώς να μη σηκώνουν τα χέρια πριν ...

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Ενοχλείται και πρέπει να ενοχλείται η Βουλή, διότι για ένα τόσο σοβαρό θέμα καταντήσαμε να συζητούμε ακόμα και τον τίτλο κάτω από τον οποίο θα εγγραφεί και η παράκλησή μου είναι να μείνουν εγγεγραμμένα και τα δύο θέματα με τους ψήφους που πήρε το καθένα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Η απόφαση την οποία έχω πάρει, και δε θα συνεχιστεί η συζήτηση, είναι ότι, όταν μια τροπολογία στο Κεφάλαιο Δ' αλλάζει ουσιαστικά και ριζικά το νόημα και το περιεχόμενο ενός θέματος που εγγράφεται, δεν μπορεί να θεωρείται ως τροπολογία και εγγράφονται και τα δύο θέματα. Αυτή είναι η θέση την οποία έχω πάρει. Αν υπάρχει οποιαδήποτε ένσταση, αυτή η ένσταση έπρεπε να είχε εκφραστεί πριν από τη δεύτερη ψηφοφορία. Εφόσον προχωρήσατε και έγινε η δεύτερη ψηφοφορία, τότε υπάρχει και ο θεσμός των "estorpe", κύριε Αγαπίου, εφόσον θέλετε να λέτε το "mutatis mutandis". Δεν μπορούμε να επανέλθουμε.

Εξάλλου θεωρώ, κύριοι, θεωρώ ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε παρεξήγηση, επειδή η Βουλή εδώ θεωρεί ολέθριο κλπ. Έγινε ψηφοφορία και κάποια κόμματα θεώρησαν ότι πρέπει να εγγραφούν και τα δύο για λόγους κάποιου ισοζυγίου. Δε θα επανέλθω επί του θέματος και γι' αυτό προχωρώ στο θέμα της ημερομηνίας.

Παρακαλώ ο κ. Χριστόφιας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριοι συνάδελφοι, κύριε Πρόεδρε, ο Πρόεδρος λέει δε θα επανέλθει επί του θέματος. Θέλω να σημειώσω, για να τεθεί στα πρακτικά της Βουλής, ότι ο τρόπος με τον οποίο αρχίσαμε να λειτουργούμε είναι έξω από τους Κανονισμούς λειτουργίας της Βουλής. Και θέλω να σημειωθεί τούτο το πράγμα. Είναι μια διαμαρτυρία, αν θέλετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Καλόπιστα έχω ερμηνεύσει τη διαδικασία με τον τρόπο που έχω πράξει και έχω αναλάβει την ευθύνη επί του θέματος. Γι' αυτό τώρα προχωρώ στο δεύτερο θέμα, το θέμα της ημερομηνίας και θα βάλω και πάλι πρώτα σε ψηφοφορία -και σ' αυτή την περίπτωση δε θα χρειαστεί δεύτερη ψηφοφορία- την 23η του μηνός που εισηγήθηκε ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, συγγνώμη, δε θέλω να πηγαίνω στα νομοτυπικά πάλι. Η εισήγηση που μπορεί να συζητήσει τώρα η Βουλή είναι αν θα κηρυχτούν επείγοντα τα θέματα, για να συνεχιστεί η συζήτηση. Αυτό είναι το πρώτο. Αν η Βουλή δεν εγκρίνει ότι τα θέματα πρέπει να εκληφθούν ως επείγοντα και να συνεχιστεί τώρα η συζήτηση, τότε βεβαίως θα ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Λοιπόν η εισήγηση που υπάρχει είναι να συνεχιστεί η συζήτηση και να κηρυχτούν τα θέματα επείγοντα.

Πόσοι υποστηρίζουν την άποψη αυτή;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

13, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πόσοι ψηφίζουν εναντίον;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

28, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αποχές;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Καμιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Απορρίπτεται.

Πόσοι υποστηρίζουν την εισήγηση τα θέματα να συζητηθούν ...

Ο κ. Λυσσαριδής.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Υπάρχει μόνο μια πρόταση πλέον ...

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:

Δύο προτάσεις.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Υπάρχουν δύο προτάσεις; 21 και 23;

ΓΑ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, εμείς είχαμε εισηγηθεί οποιαδήποτε ημερομηνία μετά τις 20. Προτιμούμε την 21η, αλλά αν υπάρχει πρόταση για τις 23 ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Θα εισηγούμουν, ένεκα κάποιων υποχρεώσεων που υπάρχουν από διάφορες πλευρές, την 23η του μηνός. Αν δεν υπάρχει ένσταση προχωρούμε για τις 23 του μηνός.

Ο κ. Συλλούρης.

Δ. ΣΥΛΛΟΥΡΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, πριν κλείσετε, να μας πείτε τον τίτλο του θέματος που θα συζητήσουμε, διότι εγώ συγχύστηκα.

(Γέλια)

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Να ψηφίσουμε αν θα γίνει στις 23 του μηνός η συνεδρία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Εφόσον απορρίφθηκε το προηγούμενο, θα ψηφίσετε εναντίον του να συζητηθεί, κύριε Μουσιούττα, στις 23; Θα συζητηθεί.

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Μπορεί να απόσχω, κύριε Πρόεδρε. Διότι υποστηρίξαμε τη σημασία της άμεσης συζήτησης του θέματος και τη συσχετίσαμε με το ότι πρέπει να γίνει πριν τη συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο και πριν συναντηθεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας με Λέτσυ και ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Νομίζω ότι δεν υπάρχει κίνδυνος να παρεξηγηθείτε. Αλλά έχει καλώς, το βάζω σε ψηφοφορία.

Ο κ. Κατσουρίδης.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Ο κ. Μουσιούττας θέλει την ψηφοφορία, για να δείξει ότι μετάθεση της ημερομηνίας σημαίνει άρνηση ουσιαστικά της συζήτησης του θέματος, αν καλά τον κατάλαβα. Διερωτήθηκε αν δεν ψηφίσει κανένας μας συγκεκριμένη ημερομηνία τι θα γίνει;

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Αποδίδω ακριβώς μεγαλύτερη σημασία στο να συζητηθεί το θέμα στη Βουλή, προτού συζητηθεί στο Εθνικό Συμβούλιο. Αν θα γίνει μετά το Εθνικό Συμβούλιο ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Κύριε Μουσιούττα, νομίζω τα επιχειρήματα έχουν εξαντληθεί. Πιστεύω ότι δε χρειάζεται η ψηφοφορία. Είναι ξεκάθαρες οι θέσεις σας επί του θέματος.

Ο κ. Ηλιάδης.

Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, χρειάζεται, γιατί είναι ενδεχόμενο για λόγους σοβαρούς, όπως είπε ο κ. Μουσιούττας, να κάνουμε αποχή. Και αυτό προτιθέμεθα να κάνουμε, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Μάλιστα. Ο κ. Χριστόφιας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ να το θέσετε σε ψηφοφορία, διότι έχει και τηλεοπτικά δίκτυα που μας παρακολουθούν και η εικόνα που δημιουργούμε ενώπιον του κυπριακού λαού δεν είναι καλή. Θέστε το σε ψηφοφορία να κλείσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Μάλιστα.

Πόσοι υποστηρίζουν να γίνει η συνεδρία στις 23 του μηνός, ημέρα Τετάρτη και ώρα 4.00 το απόγευμα;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

26, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Πόσοι εναντίον;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

Κανένας, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Αποχές;

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

15, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:

Η επόμενη συνεδρία της Βουλής ορίζεται για την Τετάρτη, 23 Σεπτεμβρίου 1992, στις 4.00 το απόγευμα, με την ακόλουθη ημερήσια διάταξη:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α': ---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': ---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': ---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ':

- 1) Οι εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπου αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της

ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτώβρη 1992.

(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του αξ. Βουλευτή κ. Τ. Παπαδόπουλου εκ μέρους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΔΗΚΟ και του αξ. Βουλευτή κ. Γ. Ομήρου). (8.9.92).

2) Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής.

(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας ΑΚΕΛ-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις). (8.9.92).

Σε ποιο επίπεδο θα γίνει η συζήτηση θα αποφασιστεί σε άλλο στάδιο από τους Κοινοβουλευτικούς Εκπροσώπους, από τα κόμματα και δεν αποκλείεται βέβαια η συζήτηση να συνεχιστεί και την επόμενη μέρα.

Κηρύσσω τη λήξη της έκτακτης συνόδου της Βουλής των Αντιπροσώπων.

(Ώρα λήξης: 5.50 μ.μ.)

Οι ακόλουθοι Βουλευτές υπέγραψαν τον κατάλογο των παρόντων με αλφαβητική σειρά:

Αγαπίου Γιαννάκης	Λυσσαρίδης Βάσος
Αγγελίδου Κλαίρη	Μακρίδης Ισίδωρος
Αντωνίου Αβραάμ	Μάτσης Γιαννάκης
Γεωργίου Αριστοφάνης	Μαυροκορδάτος Χρίστος
Γιάγκου Κίκης	Μιχαηλίδης Θάσος
Ευθυμίου Ττίμης	Μουσιούττας Νίκος
Ευσταθίου Ευστάθιος	Μούσκος Ανδρέας
Ηλιάδης Δημήτρης	Παναγίδης Κίμων
Ηλιάδης Κώστας	Παπαγεωργίου Παύλος
Θεοδούλου Λάκης	Παπαδόπουλος Τάσος
Θεοδώρου Δώρος	Παπαρές Αυγερινός
Καζαμίας Κίκης	Πουργουρίδης Χρίστος
Κασουλίδης Γιαννάκης	Πρέντζας Ρένος
Κατσελλή Ρήνα	Ρολάνδης Νίκος
Κατσουρίδης Νίκος	Συλλούρης Δημήτρης
Κληρίδης Γλαύκος	Χάσιος Σωκράτης
Κοντίδης Δημήτρης	Χρίστου Ανδρέας
Κουκουμάς Ανδρέας	Χριστόφιας Δημήτρης
Κυπριανού Μάρκος	Χρυσοστόμου 'Αριστος
Κυπριανού Μιχαλάκης	Χρυσοστόμου Διόφαντος
Κωνσταντίνου Κώστας	

Εκπρόσωποι Θρησκευτικών Ομάδων

Πογιατζής Ιωάννης

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

- 1) Συζήτηση για εγγραφή του θέματος "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπου αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του

εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου 1992" και οι ομιλίες που έγιναν (Τ. Παπαδόπουλος, Γλ. Κληρίδης, Δ. Χριστόφιας, Β. Λυσσαρίδης και Ν. Ρολάνδης).

- 2) Αποδοχή της εγγραφής του πιο πάνω θέματος με ταυτόχρονη εγγραφή ύστερα από συζήτηση (αγόρευσαν οι Βουλευτές κ. Τ. Παπαδόπουλος, Γλ. Κληρίδης, Β. Λυσσαρίδης, Δ. Χριστόφιας, Ν. Κατσουρίδης, Γ. Αγαπίου, Δ. Συλλούρης, Ν. Μουσιούττας, Δ. Ηλιάδης, και ο Πρόεδρος του Σώματος) και δεύτερου θέματος με τίτλο "Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής" που προτάθηκε από την Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΑΚΕΛ-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις, καθώς και ο καθορισμός της 23ης Σεπτεμβρίου για την έναρξη της συζήτησης.

Τιμή: 75σ

Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΣΤ' ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Συνεδρίαση 23ης Σεπτεμβρίου 1992

(Ώρα έναρξης: 5.09 μ.μ.)

(Αρ. 2)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Κηρύσσω την έναρξη των εργασιών της παρούσας συνεδρίασης της Βουλής των Αντιπροσώπων. Παρακαλούνται οι έντιμοι κύριοι Γραμματείς να διαπιστώσουν αν υπάρχει απαρτία.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

(Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ)

Υπάρχει απαρτία, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Στην ημερήσια διάταξη για τη σημερινή συνεδρία της Βουλής υπάρχουν εγγεγραμμένα δύο θέματα. Αντιλαμβάνομαι ότι είναι επιθυμία του Σώματος και τα δύο θέματα να συζητηθούν ταυτοχρόνως. Επομένως προτίθεμαι να δώσω το λόγο στους εγγράφαντες τα θέματα ως εισηγητές. Το πρώτο θέμα ενεγράφη από τον Κοινοβουλευτικό Εκπρόσωπο του ΔΗΚΟ κ. Τ. Παπαδόπουλου. Και δίδω το λόγο στον κ. Τάσσο Παπαδόπουλο.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, αγαπητοί συνάδελφοι,

Κατ' αρχήν πρέπει να πω ότι εμείς εκπλαγήκαμε και λυπούμαστε, γιατί, όταν επιχειρήθηκε η εγγραφή του θέματος, υπήρξε αμφισβήτηση όσον αφορά την αναγκαιότητα της εγγραφής αυτού του θέματος, ακόμα και όσον αφορά τον τίτλο κάτω από τον οποίο εγγράφηκε το θέμα. Εμείς θεωρούμε ότι αυτή την κρίσιμη ώρα η Βουλή όχι μόνο είχε δικαίωμα, αλλά είχε καθήκον να εγγράψει και να συζητήσει το θέμα. Και η άποψή μας ήταν ότι η συζήτηση του θέματος στη Βουλή έπρεπε να προηγηθεί όλων των διαβουλεύσεων που γίνονται σύμφωνα με την πρόνοια του ψηφίσματος 774 για την προετοιμασία του εδάφους για τις επικείμενες συνομιλίες.

Έγινε ακόμα κριτική ότι η εγγραφή του θέματος με τον τίτλο που ενεγράφη προδικάζει την απόφαση της Βουλής. Εμείς, με σεβασμό προς τη Βουλή και για να δώσουμε με ακρίβεια και σαφήνεια το στίγμα των θέσεων που θα υποστηρίξουμε,

εγγράψαμε το θέμα, που ουσιαστικά λέγει ότι οι ιδέες Γκάλι είναι καταστροφικές και ότι το θέμα που έχει να συζητήσει σήμερα το Σώμα και ίσως ο κυπριακός λαός είναι οι τρόποι απεγκλωβισμού απ' αυτές τις καταστροφικές προτάσεις και οι τρόποι αποτροπής των κινδύνων που συνυπάρχουν με τον ορισμό και τη σύγκληση της νέας συνάντησης στη Νέα Υόρκη στις 26 του Οκτώβρη.

Λέχθηκε με σοβαροφάνεια, αλλά σίγουρα όχι με σοβαρότητα, ότι η εγγραφή θεμάτων στο Κεφάλαιο Δ' δεν πρέπει να προδικάζει την άποψη της Βουλής. Εμείς δε νομίζουμε ότι η εγγραφή του δικού μας θέματος προδικάζει την τελική κατάληξη αυτής της συζήτησης. Ούτε επίσης είναι ανορθόδοξο ούτε αφύσικο ούτε πρωτότυπο το ότι το ίδιο θέμα γράφτηκε κάτω από δύο τίτλους. Οι συνάδελφοι που έχουν περισσότερο πείρα από μένα στη Βουλή θα επιβεβαιώσουν ότι άπειρες φορές έχουν εγγραφεί θέματα με δύο ή τρεις, μάλιστα κάποτε εντελώς αντιφατικούς τίτλους, ανάλογα με την τοποθέτηση που το μέλος ή το κόμμα που εγγράφει το θέμα πιστεύει ότι πρέπει να είναι το πόρισμα της Βουλής. Αυτό πιστεύουμε και εμείς. Εμείς πιστεύουμε ειλικρινά, αυτή είναι η πεποίθησή μας και η μελετημένη άποψη και του κόμματός μας και των μελών της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του Δημοκρατικού Κόμματος, μεμονωμένα και συλλογικά, ότι οι προτάσεις Γκάλι είναι καταστροφικές και ότι η απλή συζήτηση με βάση το έγγραφο Γκάλι δεν μπορεί παρά να μας οδηγήσει είτε σε εγκλωβισμό είτε σε δίλημμα, που θα έχει σοβαρότατες επιπτώσεις για τον τόπο.

Είμαι βέβαιος ότι και σ' αυτή τη συζήτηση θα εκφραστούν και πάλι οι απόψεις και τα ερωτήματα που, κατά τη γνώμη μου, συνιστούν επιδημική θεώρηση του θέματος, του ρόλου και των εξουσιών της Βουλής. Θα λεχθούν και πάλι αυτά που έχουν λεχθεί τις προηγούμενες φορές, ότι πάλι τα ίδια μας είπαν στη συζήτηση στη Βουλή και τίποτε το νέο δεν έχουμε ακούσει. Θα πουν ίσως ότι μόλις πριν από τέσσερις μήνες συζητήθηκε το ίδιο θέμα και τα ίδια είπαν και τότε. Μπορεί ακόμα να λεχθεί, και δεν ξέρω ποια θα είναι η κατάληξη της συζήτησης, ότι ούτε καν ένα ψήφισμα δεν μπόρεσε αυτή η Βουλή να εγκρίνει.

Ας εξετάσουμε αυτά τα ερωτήματα. Γιατί, αν δεν κατανοήσουμε σωστά, αν δεν κατανοήσει ο λαός σωστά τι είναι που επιδιώκουμε με αυτή τη συζήτηση, ποια είναι η χρησιμότητά της, ποιο είναι το μήνυμα που θέλουμε να δώσουμε από τη συζήτηση, αν δεν απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα, δεν μπορεί να γίνει σωστή αξιολόγηση ούτε των θέσεων που θα ληφθούν στη Βουλή ούτε της εξέλιξης και της κατάληξης της συζήτησης. Πάλι τα ίδια λέμε. Αν όμως τα δεδομένα του προβλήματος δεν έχουν αλλάξει, αν οι προβληματισμοί του κάθε κόμματος δεν έχουν αλλάξει, γιατί πρέπει να είναι διαφορετικά τα θέματα που λέμε, οι απόψεις που λέμε, οι εισηγήσεις που έχουμε κάθε φορά που συζητείται το θέμα; Μιλώ βέβαια για τα κόμματα τα οποία δείχνουν συνέπεια και σαφήνεια στις τοποθετήσεις τους και δε μιλώ για αλλαγές πολιτικής που γίνονται για λόγους σκοπιμότητας. Και θέλω ξανά απ' αυτό το βήμα της Βουλής να δώσω τη διαβεβαίωση σ' αυτούς που πιστεύουν και υιοθετούν τη θέση του Δημοκρατικού Κόμματος πάνω στο εθνικό θέμα ότι μπορούν να είναι βέβαιοι ότι το Δημοκρατικό Κόμμα δε θα υποστεί προεκλογικές μεταμφιέσεις και πως παραμένει σταθερό και αμετακίνητο σ' αυτά που πιστεύει ότι είναι η σωστή θεώρηση του κυπριακού προβλήματος.

Πριν από τέσσερις μήνες -είναι το άλλο ερώτημα- δε συζητήθηκε το ίδιο θέμα σ' αυτή τη Βουλή και δε λέχθηκαν τα ίδια πράγματα; Μα είναι πραγματικά σοβαρή εκτίμηση της σημερινής κατάστασης το ότι στους τέσσερις μήνες που έχουν διαρρεύσει από την προηγούμενη συζήτηση του θέματος στη Βουλή, το Μάιο του 1992, δεν έχουν αλλάξει ριζικά τα πράγματα; Στο μεταξύ από το Μάιο μέχρι τώρα έχει

μεσολαβήσει η μακρά συνάντηση του Ιουλίου - Αυγούστου στη Νέα Υόρκη. Έχει μεσολαβήσει η νέα έκθεση του Γενικού Γραμματέα και έχει μεσολαβήσει το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας, που υιοθετεί την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και τη δέση ιδεών Γκάλι ως τη βάση για επίτευξη συνολικής λύσης του Κυπριακού. Να μου επιτραπεί να υπενθυμίσω ότι το επίκεντρο των συζητήσεων που έγιναν το Μάιο, τουλάχιστον όπως εγώ έχω αντιληφθεί τις τοποθετήσεις των κομμάτων, ήταν από τη μια η άποψη ότι η δέση ιδεών Γκάλι που περιείχε στο τότε έγγραφο Γκάλι ήταν μια απλή βάση για συζήτηση, με δικαίωμα και των δύο πλευρών να υποβάλουν νέες εισηγήσεις, να τροποποιήσουν εκείνες τις ιδέες, να συμπληρώσουν τις πολλές άλλες πτυχές πέρα από τις οκτώ επικεφαλίδες οι οποίες περιλαμβάνονται σε εκείνη τη δέση ιδεών. Η άλλη άποψη ήταν η άποψη η δική μας, η άποψη που υποστηρίξαμε εμείς, ότι το έγγραφο που τότε είχε τον τίτλο "Δέση Ιδεών Γκάλι" δεν προβαλλόταν και δε θα παρέμενε ως απλή βάση για συζήτηση, αλλά αναπόφευκτα αποτελούσε τη λύση του Κυπριακού. Είχαμε εκφράσει την άποψη ότι ούτε με τη νομολογία των Ηνωμένων Εθνών, αλλά ούτε στην πράξη ένα έγγραφο που υποβάλλεται στις δύο πλευρές, από τις οποίες η μια είναι όσο αδύναμη και αδύνατη είναι η δική μας πλευρά, είναι δυνατό να τροποποιηθεί ουσιαστικά, από την ώρα που γίνεται αποδεκτό ως βάση για τη διαπραγμάτευση.

Έχω την εντύπωση ότι στο διάστημα που πέρασε και από τις συζητήσεις που έγιναν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά και από τις συζητήσεις με το Γενικό Γραμματέα, από το περιεχόμενο της έκθεσης του κ. Γκάλι και από το ψήφισμα 774 πρέπει τώρα να είναι σαφές σε όλους ότι αυτό το έγγραφο, που προβλήθηκε και έγινε δεκτό ως βάση για συζήτηση από μερικούς, στην ουσία έχει αναβαθμιστεί και έχει αναχθεί σε βάση για τη λύση του Κυπριακού. Και από την αρχή -γιατί αυτό είναι το κύριο θέμα της ομιλίας μου- θέλω να πω ότι η βάση για τη λύση θα είναι η λύση του Κυπριακού, με μόνο περιθωριακές ή ασήμαντες λεκτικές αλλαγές και συμπλήρωση μερικών κενών που υπάρχουν.

Το άλλο θέμα είναι ότι ούτε ένα κοινό ψήφισμα δεν κατόρθωσε η Βουλή να εγκρίνει την προηγούμενη φορά. Δεν ξέρω αν μετά από την τωρινή συζήτηση η Βουλή θα εγκρίνει ένα κοινό ψήφισμα. Είναι η άποψή μου ότι ο κύριος σκοπός της συζήτησης είναι για να τεθούν μπροστά στο λαό οι διαζευκτικές τοποθετήσεις, οι διαφορετικές επιλογές, οι διαφορετικές θέσεις, για να εκλέξει ο λαός αυτή που κρίνει ότι είναι η πιο σωστή. Βέβαια ένα ψήφισμα της Βουλής και ένα ομόφωνο ψήφισμα της Βουλής έχει τη σημασία του, όσον αφορά την εκπεφρασμένη κοινή θέληση των εκπροσώπων του λαού, όσον αφορά τους χειρισμούς και το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων που διεξάγονται. Μακάρι να ήταν δυνατή η έγκριση ενός κοινού ψηφίσματος. Όμως πιότερη σημασία δεν έχει το αν το ψήφισμα είναι κοινό ή όχι. Πιότερη σημασία έχει αν το περιεχόμενο του ψηφίσματος είναι το σωστό. Δεν είναι μυστικό ότι υπάρχουν έντονες διαφωνίες και διαφορές μεταξύ των κοινοβουλευτικών κομμάτων ως προς τις εκτιμήσεις τους τόσο όσον αφορά το περιεχόμενο των διαπραγματεύσεων, όσο και τους χειρισμούς και την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί. Όμως στη θέση που σήμερα βρίσκεται το Κυπριακό έχω την εντύπωση, την πεποίθηση ότι οι χειρισμοί έχουν τουλάχιστον ίση σημασία με την ουσία. Για παράδειγμα: Έγινε αποδεκτή από την πλειοψηφία του Σώματος η συζήτηση του εγγράφου Γκάλι έστω και ως απλή βάση για συζήτηση. Εμείς λέμε ότι αυτός ο χειρισμός -γιατί ήταν θέμα χειρισμού- ουσιαστικά έχει σημασία ουσίας, είναι η ουσία του Κυπριακού, γιατί αυτοί που έτσι τους βολεύει αναβιβάζουν και αναβαθμίζουν αυτή

τη βάση για συζήτηση σε βάση για λύση του Κυπριακού. Και είναι ακόμα η πεποίθησή μας ότι, συζητώντας με βάση αυτό το έγγραφο, είτε το θέλουμε είτε όχι θα οδηγηθούμε είτε σε νέο αδιέξοδο είτε στο φοβερό δίλημμα να υπογράψουμε μια λύση που καμιά πλευρά δε δέχεται ότι είναι αποδεκτή ή να κατηγορηθούμε ότι είμαστε τουλάχιστον συνυπεύθυνοι με την άλλη πλευρά για το αδιέξοδο και την κατάληξη των συζητήσεων σε νέο φιάσκο. Οι διχογνωμίες που έχουν πλευρές της Βουλής πάνω στους χειρισμούς και στο θέμα είναι ουσιώδεις και αφορούν τόσο την ουσία όσο και την τακτική.

Για να βγει κοινό ψήφισμα, έχουμε δύο επιλογές. Είτε αυτές οι διχογνωμίες θα γεφυρωθούν από τη συζήτηση είτε θα αποκριθούν από το λαό. Και θα δεχτούμε όλοι ένα ψήφισμα στο χαμηλότερο κοινό παρονομαστή, απλώς για την επίφαση ότι κατόρθωσε η Βουλή να εγκρίνει ένα κοινό ψήφισμα. Θέλουμε ομόφωνο ψήφισμα; Αυτό μπορεί να το έχουμε αυτή τη στιγμή, αν η πρόταση είναι για παράδειγμα ότι η Βουλή ομόφωνα αποφασίζει ότι επιθυμεί μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού. Ποια χρησιμότητα έχει ένα τέτοιο ψήφισμα; Και ποια συγκάλυψη κάμνει των διαφωνιών; Ας κρίνει ο καθένας. Εγώ νομίζω ότι, αντί να υποβιβάσουμε όλοι τις θέσεις μας στη γενικότητα που θα είναι το χαμηλότερο κοινό αποδεκτό επίπεδο, πιο καλά είναι να τεθούν με σαφήνεια μπροστά στο λαό οι διαφωνίες, ώστε ο λαός, που είναι ο τελικός κριτής, να αποφασίσει.

Τι επιδιώκουμε εμείς με αυτή τη συζήτηση; Πρώτα επιδιώκουμε να ενημερώσουμε το λαό. Και είναι θλιβερή διαπίστωση δική μου, και δεν ισχυρίζομαι ότι είναι γενική διαπίστωση, το πόσο πολλοί άνθρωποι είναι ανενήμεροι για το τι περιέχει το έγγραφο Γκάλι. Είναι γεγονός ότι τα κόμματα και οι ηγεσίες με ανακοινώσεις, με δηλώσεις, με ομιλίες έχουν τοποθετηθεί δημόσια πάνω στο έγγραφο Γκάλι, έχουν τοποθετηθεί δημόσια όσον αφορά τις θέσεις τους.

Όμως πιστεύω ότι στο στάδιο που βρίσκεται το θέμα μας εξίσου μεγάλη σημασία έχει να ακουστεί η επιχειρηματολογία, η δικαιολόγηση των θέσεων και των απόψεων, οι εισηγήσεις, αν υπάρχουν, για το τι είναι δυνατό να γίνει. Δεν είναι άλλωστε αφύσικο. Ίσως να είναι πολύ φυσικό το ότι η ενημέρωση του κόσμου και η προσοχή όσον αφορά τις συζητήσεις στη σημερινή φάση του Κυπριακού έχουν επικεντρωθεί πρώτα στην εδαφική πτυχή και ύστερα στο θέμα της επιστροφής των προσφύγων. Είναι φυσικό και ανθρώπινο. Από τη μια, γιατί αυτά είναι θέματα που αφορούν τον καθένα και πιο πολύ ενδιαφέρον έχει ο καθένας να κρίνει από το χάρτη αν το χωριό του ή η περιοχή του είναι απ' αυτές που θα απελευθερωθούν και αν ο ίδιος θα αποκτήσει το δικαίωμα της επιστροφής στην περιουσία και στο σπίτι του. Και ήταν φυσικό να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον πάνω σ' αυτά τα θέματα, από την ώρα που η ηγεσία μας σωστά επέλεξε ότι σε πρώτο στάδιο έπρεπε οι συζητήσεις να επικεντρωθούν πάνω σ' αυτά τα δύο βασικά κρίσιμα θέματα-κλειδιά, τα θέματα της πρόταξης. Άλλωστε είναι πιο εύκολο να γίνουν κατανοητές οι πρόνοιες όσον αφορά τη γη, τα χωριά, την επιστροφή, από το να εκτιμήσει σωστά ο κοινός πολίτης και να κατανοήσει τις συνταγματικές και καθεστωτικές πρόνοιες που περιέχονται στο έγγραφο Γκάλι και που, κατά τη γνώμη μας, είναι καταστροφικές και απαράδεκτες.

Επειδή είμαι ένας από τους εγγράφαντες το θέμα και μιλώ πρώτος δεν μπορώ να ξέρω ποιες θα είναι οι απόψεις που θα εκφραστούν από τους συναδέλφους από το βήμα της Βουλής. Είμαι όμως σίγουρος ότι και πάλι θα γίνει αναφορά στα θετικά και τα αρνητικά σημεία του εγγράφου. Και θα λεχθεί ότι υπάρχουν ισχυρά θετικά

σημεία στο έγγραφο. Είναι η άποψή μας, και τη λέμε, ότι αυτά που παρουσιάζονται ως ισχυρά και θετικά σημεία είναι πράγματι ύψιστα θέματα αρχής, αλλά είναι εκείνα τα θέματα τα οποία κάνουν τη διαφορά μεταξύ κράτους και μεταξύ κοινότητας ή δύο κρατών. Είναι εκείνα τα θέματα αρχής τα οποία συνιστούν το πλαίσιο των οδηγιών, των εντολών που έχει ο Γενικός Γραμματέας στην ανάμιξή του στο Κυπριακό. Για παράδειγμα: Η κυριαρχία, το ομόσπονδο κράτος, η ανεξαρτησία. Μα είναι αδιανόητο και δεν έχει δικαίωμα ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών να συμφωνεί για οποιοδήποτε θέμα έξω απ' αυτές τις αρχές. Άλλο όμως είναι η λεκτική, γενική διατύπωση αυτών των αρχών και άλλο το περιεχόμενο που δίνει που, κατά τη γνώμη μας, ακυρώνει και εξουδετερώνει καθεμιά απ' αυτές τις αρχές. Και είναι ίσως η τραγική μας μοίρα ότι σ' αυτή τη φάση του Κυπριακού μιλούμε με διγλωσσία ή μας μιλούν με διγλωσσία. Μας λεν για την αναγνώριση της αριθμητικής πλειοψηφίας για παράδειγμα στο Υπουργικό Συμβούλιο και στην ουσία αυτή η λεγόμενη πλειοψηφία του 7 με 3 καταντά να είναι ομοφωνία και ισοψηφία. Μας μιλάνε για μια κυριαρχία και στην πράξη αυτή η κυριαρχία είναι διχασμένη και συνεταιρικά κατεχόμενη. Μας μιλάνε για μια διεθνή προσωπικότητα και ταυτόχρονα επιτρέπουν σε καθεμιά από τις δύο περιοχές να συνάπτει χωριστές διεθνείς συνθήκες.

Ας δούμε όμως ένα ένα αυτά τα ισχυρά θετικά σημεία. Δεν υποτιμώ τη σημασία τους. Η άποψή μου είναι ότι αυτά τα απαραίτητα, τα εκ των ων ουκ άνευ, όπως τα είπα, στοιχεία της κάθε λύσης στην πράξη δεν κατοχυρώνονται και δεν παρέχονται. Είναι γνωστό και αυταπόδεικτο ότι το κύριο συστατικό ενός κράτους είναι η κυριαρχία του σε όλη την επικράτεια, ειδικότερα στα ομόσπονδα κράτη. Το ομόσπονδο κράτος περισσότερο από τα ενοποιημένα κράτη έχει ανάγκη της πρακτικής άσκησης αυτής της κυριαρχίας σε όλη την επικράτεια με όργανα, ομοσπονδιακό στρατό ή ομοσπονδιακή αστυνομία, για να μπορεί να επιβάλλει την κυριαρχία του κράτους σε κάθε γωνιά. Και βασική έκφραση αυτής της κυριαρχίας είναι η εξουσία, η μοναδική και αποκλειστική εξουσία της κεντρικής ομοσπονδίας κυβέρνησης να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και στον τελευταίο πολίτη.

Ειδικότερα για τη διασφάλιση του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των ελευθεριών του κάθε πολίτη παρέχονται στην κεντρική κυβέρνηση σε όλα τα ομόσπονδα κράτη του κόσμου εξουσίες και μέσα για την επιβολή αυτών των αποφάσεων. Μόνο ως παράδειγμα αναφέρω μια κλασική ομοσπονδία, όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, όπου το δικαίωμα της φοίτησης χωρίς διάκριση φύλου ή χρώματος είναι κατοχυρωμένο ανθρώπινο δικαίωμα. Και όμως είναι γνωστή η περίπτωση του Μέρεντιθ, νέγρου που δεν έγινε δεκτός στο Πανεπιστήμιο του Μισισσιππή λόγω του χρώματός του. Και ο τότε Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών κ. Κέννεντυ δε δίστασε να διατάξει τον ομοσπονδιακό στρατό να περικυκλώσει το πανεπιστήμιο και να επιβάλλει την αποδοχή του Μέρεντιθ στο πανεπιστήμιο. Για ένα μήνα το πανεπιστήμιο ήταν κλειστό, αλλά εκεί ήταν τα ομοσπονδιακά στρατεύματα, για να διασφαλίζουν την εισδοχή του στο πανεπιστήμιο που, ειρησθω εν παρόδω, ήταν ο μόνος φοιτητής, γιατί οι άλλοι κάτοικοι έκαμναν αποχή για μποϊκοτάζ. Αυτή είναι η έννοια της κυριαρχίας και αυτή είναι η εξουσία που πρέπει να έχει η ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Και θα λεχθεί ότι υπάρχει αυτή η γενική διακήρυξη της αρχής.

Ένα πράγμα που ποτέ δεν έχω καταλάβει σε όλα τα χρόνια που είμαι αναμειγμένος στις διαδικασίες για την επίλυση του Κυπριακού είναι γιατί τα κρίσιμα και βασικά θέματα που μας ενδιαφέρουν πρέπει να δηλώνονται στα έγγραφα των

Ηνωμένων Εθνών έμμεσα και να συνάγονται τα πραγματικά αποτελέσματα από τα συμφραζόμενα. Και γιατί όλα αυτά που αφορούν την τουρκική πλευρά, όπως είναι η παραμονή των στρατευμάτων, οι εγγυήσεις της Τουρκίας, ο διαχωρισμός της γης, λέγονται καθαρά και με σαφήνεια; Γιατί δηλαδή εγώ σε ένα τόσο κρίσιμο θέμα, όπως είναι αυτό της κυριαρχίας, πρέπει να προσφεύγω σε εξεζητημένες ερμηνείες ή να δέχομαι τις διαβεβαιώσεις σεβαστών και έγκυρων συναδέλφων, όπως ο κ. Χριστόφιας ή ο κ. Κληρίδης ή οποιοσδήποτε άλλος από τους συναδέλφους, και τα δικά τους συμπεράσματα; Και γιατί απλούστατα να μη λέγεται μέσα στο έγγραφο πως η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είναι περιβεβλημένη με την εξουσία της άσκησης της κυριαρχίας της πάνω σε κάθε γωνιά της επικράτειας του κυπριακού ομόσπονδου κράτους; Αντί αυτού, τι είναι που λέγεται στο έγγραφο; Λέγεται, και διαβάζω στην ελληνική μετάφραση, στη σελίδα 3 του εγγράφου: "Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία θα έχει μία κυριαρχία, που είναι αδιαίρετη και η οποία προέρχεται, πηγάζει, emanates η αγγλική λέξη, εξίσου από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα". Και παρακάτω: "Η μια κοινότητα δεν μπορεί να απαιτήσει κυριαρχία πάνω στην άλλη κοινότητα". Σας παρακαλώ να προσέξετε αυτή την περίτεχνη διατύπωση, ότι η κυριαρχία, που θα είναι αδιαίρετη, προέρχεται εξίσου και από τις δύο κοινότητες. Και γιατί δηλαδή δεν μπορούσε να λεχθεί παρακάτω ότι αυτή η αδιαίρετη κυριαρχία που προέρχεται και από τις δύο κοινότητες ασκείται κατά αποκλειστικότητα από την κεντρική ομόσπονδη κυβέρνηση; Δέχομαι την παρακάτω φράση, ότι η μια κοινότητα δεν μπορεί να επιβάλει την κυριαρχία της στην άλλη. Αλλά εδώ μιλούμε για την κεντρική ομόσπονδη κυβέρνηση, όχι για τις περιφερειακές κυβερνήσεις. Και γιατί δε λέει την πρόνοια: Τηρουμένης της υπέρτερης εξουσίας της κεντρικής κυβέρνησης να ασκεί την κυριαρχία της, η μια κοινότητα δεν μπορεί να επιβάλλει ή να διεκδικεί κυριαρχία πάνω στην περιοχή της άλλης; Αυτό είναι ένα παράδειγμα όπου ένα ύψιστο θέμα αρχής διατυπώνεται για την περίπτωση μας από τα συμφραζόμενα και εξεζητημένες νομικές ερμηνείες και όχι σαφώς και κατηγορηματικά.

Η άλλη σοβαρή αρχή που είναι και αυτή χαρακτηριστικό ενός κράτους και όχι ενός συννοθυλεύματος δύο περιφερειών είναι η μία διεθνής προσωπικότητα. Δεν υπάρχει ομόσπονδο κράτος στον κόσμο, με μοναδική εξαίρεση την Ελβετία, που επικρατούν ειδικές συνθήκες και ειδικές πρόνοιες για περιορισμένο τμήμα, που να μην έχει μια αναγνωρισμένη και αδιαμφισβήτητη διεθνή προσωπικότητα. Είναι το στοιχείο που χαρακτηρίζει το κράτος έναντι της κοινότητας. Είναι το στοιχείο που χαρακτηρίζει το ομόσπονδο κράτος έναντι των περιφερειών. Και αυτή η μία διεθνής προσωπικότητα θα αναφέρεται στην αναγνώριση, αυτή τη φοβερή απειλή που επισείεται πάνω από την κεφαλή της Κύπρου για το ενδεχόμενο χωριστής αναγνώρισης του τουρκοκυπριακού κράτους. Όμως αυτή η ίδια αρχή, αυτή η αρχή της αναγνώρισης κατά κύριο λόγο εκφράζεται με τη σύναψη διεθνών συμβάσεων με άλλες χώρες. Και έπρεπε στο έγγραφο, αν είναι ειλικρινής και πλήρης η αναγνώριση της μιας διεθνούς προσωπικότητας, να υπάρχει ρητή απαγόρευση του δικαιώματος σε οποιοδήποτε από τα συστατικά στοιχεία της ομοσπονδίας να συνάπτει συμφωνίες με ξένα κράτη. Για παράδειγμα, η Μινнесότα ή η Καλιφόρνια, που προμηθεύουν ας πούμε με σιτηρά πρώτα τη Σοβιετική Ένωση, τώρα τη Ρωσία, δεν έχουν δικαίωμα σύναψης εμπορικής συμφωνίας γι' αυτή την εξαγωγή. Δεν έχουν δικαίωμα σύναψης συμφωνίας με οποιοδήποτε κράτος πάνω σε οποιοδήποτε θέμα, έστω και στα θέματα που είναι μέσα στην αρμοδιότητα της πολιτείας.

Τι λείπει εμάς το έγγραφό μας στη σελίδα 6; Τα ομόσπονδα κράτη -κράτη, λείπει, ας το παραγνωρίσουμε- της Κύπρου μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες με ξένες κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς στους τομείς της αρμοδιότητάς τους. Ποιοι είναι αυτοί οι τομείς της αρμοδιότητάς τους -αφήνω που είναι ευρύτεροι- και τι συμβαίνει στο ενδεχόμενο που αυτοί οι τομείς της αρμοδιότητάς τους καθίστανται οι μόνοι τομείς κρατικής εξουσίας, γιατί η κεντρική κυβέρνηση θα έχει διαλυθεί και θα βρισκείται σε αδιέξοδο;

Ας δούμε τώρα τη λήψη αποφάσεων, για να υποστηρίξουμε ότι αυτό το κατασκευάσμα που είναι δυνατό να προκύψει με την αποδοχή αυτού του εγγράφου δεν μπορεί να επιβιώσει, δεν είναι βιώσιμη η λύση. Όπως θα έχετε προσέξει, έχω εγκαταλείψει πια την άλλη μόνιμη πρόσθετη λέξη, τη λέξη "δίκαιη", γιατί δε μιλούμε για δίκαιη λύση. Τουλάχιστον ας επιδιώξουμε να είναι βιώσιμη, έστω και μη δίκαιη λύση. Είναι η άποψή μου ότι ένα κράτος που θα συνδεθεί και θα συγκροτηθεί με βάση τις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι δεν μπορεί να επιβιώσει πάνω από τις τρεις μέρες των γιορτασμών για την εγκαθίδρυση αυτού του νέου εκτρώματος, που θα έχει την επιγραφή του κράτους και το περιεχόμενο των δύο ισότιμων χωριστών ανεξάρτητων κρατών.

Θα υπάρχουν, όπως είναι γνωστό, δύο Βουλές στην Κύπρο. Η Άνω Βουλή με 50% - 50% και η Κάτω Βουλή με 70% - 30%. Και μια γραμμούδα στο έγγραφο καθορίζει ότι όλοι οι νόμοι, για να είναι έγκυροι, πρέπει να έχουν την έγκριση και της Άνω και της Κάτω Βουλής. Διερωτάται κανένας κατά πόσο χρειάζονται οι δύο Βουλές και κατά πόσο η μια από τις δύο σίγουρα δε θα έχει διακοσμητικό χαρακτήρα. Η μια Βουλή θα έχει σύνθεση 50% - 50% και η άλλη 70% - 30%. Πρόσθετα είτε η πλειοψηφία των Ελλήνων Βουλευτών στην Κάτω Βουλή, δηλαδή 36, είτε των Τουρκοκύπριων Βουλευτών, δηλαδή 15, για κάθε θέμα που αφορά την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, την ασφάλεια, τον προϋπολογισμό, τη φορολογία, τη μετανάστευση και την υπηκοότητα μπορούν να ζητήσουν η έγκριση του νόμου είτε από την Κάτω είτε από την Άνω Βουλή να γίνεται με χωριστές πλειοψηφίες. Και επειδή είναι επτά ή οκτώ τα θέματα που απαριθμούνται, ας μην εισάξουμε και εδώ το θέμα της αριθμητικής εξίσωσης, γιατί αυτές οι οκτώ εξουσίες που απαριθμούνται είναι η πεμπτούσια της ύπαρξης και της λειτουργίας ενός οποιουδήποτε κράτους. Αυτά όσον αφορά τη Βουλή.

Όμως τι γίνεται με την Εκτελεστική Εξουσία που θα έχουμε και το πλεονέκτημα της σύστασης του Υπουργικού Συμβουλίου με αναλογία 7 με 3; Δε θα εξετάσω την απαίτηση του κ. Ντενκτάς για ισάριθμη συμμετοχή στο Υπουργικό Συμβούλιο. Δεν ξέρουμε ακόμα αν θα είναι αυτό μέσα στα τιμήματα που θα υποχρεωθούμε να καταβάλουμε, για να πιάσουμε ακόμα 74 τετραγωνικές σκάλες από την κατεχόμενη γη μας. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι καμιά απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορά εξωτερικές υποθέσεις, άμυνα, ασφάλεια, προϋπολογισμό, φορολογία, μετανάστευση και υπηκοότητα δε θα ισχύει, δε θα υπάρχει, εκτός αν υπάρχει η συναίνεση του Προέδρου και του Αντιπροέδρου, που ασφαλώς δε θα προέρχονται από την ίδια κοινότητα.

Θα λεχθεί ίσως, και δέχομαι ότι το επιχείρημα έχει πολλή βαρύτητα, πως για να λειτουργήσει ένα καθεστώς που προέρχεται από ένα συμβιβασμό χρειάζεται και θα χρειαστεί μεγάλη έκταση, μεγάλη ποσότητα καλής θέλησης, σωφροσύνης και διάθεσης και από τις δύο πλευρές να δεχτούν συμβιβασμούς, για να πετύχουν τη συνεχή λειτουργία των κρατικών οργάνων και την επιβίωση αυτού του κράτους.

Αυτό είναι αλήθεια. Όμως για να ισχύει αυτή η αλήθεια χρειάζεται ακόμα μια ουσιώδης προϋπόθεση. Και αυτή η σημαντική προϋπόθεση είναι και οι δύο πλευρές να επιδιώκουν την επιβίωση και τη διατήρηση του κράτους. Όμως στην περίπτωση της Κύπρου είναι η δηλωμένη πάγια πολιτική της Τουρκίας -δε θα ανατρέξω στη συνθήκη της Λαζάνης και στα πράκτικά από το 1923- πρόσφατα, προχθές, την περασμένη βδομάδα, δηλωμένη επίσημα και δημόσια, στα παρασκήνια και ανεπίσημα, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και στις παρασκηνιακές διαβουλεύσεις, ότι η πολιτική της μιας πλευράς, της τουρκικής, είναι οι δύο κοινότητες να ζουν δίπλα δίπλα, αλλά χωριστά. Είναι γνωστό, και αν κάμνω λάθος θέλω να μου υποδειχθεί, ότι εκείνοι που παίρνουν τις αποφάσεις στην τουρκική πλευρά, δηλαδή ο κ. Ντενκτάς και η Τουρκία -και δε μιλώ για τις τουρκοκυπριακές δυνάμεις που πιθανόν να έχουν αντίθετη άποψη- προτιμούν και επιδιώκουν το διαχωρισμό της Κύπρου σε δύο χωριστά κράτη, αρκεί η Τουρκία να διατηρεί το δικαίωμα επικυριαρχίας και στο Νότο. Είναι η γνώμη μου ότι όλες οι πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι αντί να εξωθούν, αντί να οδηγούν τις δύο κοινότητες σε συνεργασία, αντίθετα καταβάλλουν κάθε προσπάθεια, ώστε να οδηγούν στη συνεχή αντιπαράθεση και στη διάσταση. Πρόνοιες που, είτε καλόπιστα είτε από υπέρμετρο εθνικισμό είτε κακόπιστα και ηθελήμενα απ' αυτούς που θέλουν υλοποίηση του βασικού τουρκικού στόχου, του διαχωρισμού της Κύπρου στα δύο, με διατήρηση επικυριαρχίας της Τουρκίας και στο Νότο, μπορούν να γίνουν αντικείμενο εκμετάλλευσης, για να επιφέρουν τη διάλυση του κράτους.

Θέλω όμως να πω και δυο λόγια για το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Άλλος συνάδελφος Βουλευτής από το Δημοκρατικό Κόμμα θα μιλήσει σε μεγαλύτερη έκταση. Όμως δεν μπορεί να γίνει σωστή θεώρηση των προνοιών του εγγράφου Γκάλι, που καλούμαστε στις 26 του Οκτώβρη να διαπραγματευτούμε για όσο καιρό χρειαστεί για να πετύχουμε συνολική συμφωνία, χωρίς να λεχθούν λίγα πράγματα για το δικαίωμα ιδιοκτησίας. Θα θυμάστε ότι θεωρήθηκε από μερικούς ότι αποτελούσε πρόσφατη εξέλιξη η αποδοχή του από τον κ. Ντενκτάς και μάλιστα χαιρετίστηκε ως μεγάλη πρόοδος. Όσοι έχουν ποτέ διαβάσει τη Διακήρυξη της Ρώμης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ή την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, εύκολα μπορούν να συμφωνήσουν μαζί μου ότι με το έγγραφο Γκάλι και τις προτάσεις Γκάλι το δικαίωμα ιδιοκτησίας καταργείται και καταπατείται. Υπάρχει πλήρης άρνηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και αντικατάστασή του με άλλο δικαίωμα, άλλο χωριστό και διάφορο, το δικαίωμα των αποζημιώσεων. Όποιος ξέρει έστω και στοιχειώδη πράγματα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ξέρει ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας ορίζεται και καθορίζεται δυσκολές: το δικαίωμα της κατοχής και της νομής της περιουσίας σου, της εκμετάλλευσής της. αν είναι χωράφια της καλλιέργειας, αν είναι σπίτι της κατοχής του. Αυτά τα δύο δικαιώματα τα απαρνείται το έγγραφο Γκάλι και αντί αυτών μας παρέχεται δικαίωμα αποζημιώσεων και μερικώς, σ' αυτούς που είναι δυνατό να γίνουν δεκτοί, δικαίωμα κατοχής μόνο κατοικίας, accommodation, λέει το έγγραφο, όχι γης και όχι άλλης περιουσίας.

Όλες οι πλευρές αυτής της Βουλής συμφωνούν ότι το προσφυγικό, δηλαδή το δικαίωμα των προσφύγων να επιστρέψουν, είναι μια βασική αρχή, είναι η πεμπτουσία όλων των προτάσεών μας. Νομίζω ότι δεν υπάρχει Μέλος της Βουλής που θα δεχθεί -δεν ξέρω αν υπάρχει ένα- ότι μπορεί να υπάρξει λύση χωρίς διασφάλιση του δικαιώματος όλων των εκτοπισμένων να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Ως τώρα αυτή είναι η διακηρυγμένη πολιτική. Αυτή ήταν η βασική αρχή που οδήγησε στις προτάσεις του 1977 που, ανεξάρτητα από οποιεσδήποτε άλλες αδυναμίες τους

ή διαφωνίες ή επιφυλάξεις, τουλάχιστο με τις διευθετήσεις που πρότειναν διασφαλίζονται ότι όλοι οι εκτοπισμένοι θα επέστρεφαν στα σπίτια τους. Οι πιο πολλοί σε γη που θα απελευθερωθεί και οι υπόλοιποι κάτω από τουρκοκυπριακή διοίκηση, αλλά με διασφαλισμένη την ασφάλειά τους και το δικαίωμα επιστροφής. Μιλώ για τις προτάσεις που κατατέθηκαν στη Βιέννη. Και με αυτή την προϋπόθεση κατατέθηκαν οι προτάσεις του 1977 και είναι τουλάχιστον παραποίηση της πραγματικότητας να προβάλλεται, όπως διαβάζω στον τύπο, ο ισχυρισμός από μερικούς ότι από την ώρα που υπογράφηκε η συμφωνία κορυφής του 1977 Μακαρίου-Ντενκτάς ή Κυπριανού-Ντενκτάς, από εκείνη την ώρα έχει εγκαταλειφθεί η απαίτηση και το δικαίωμα όλων των εκτοπισμένων να επιστρέψουν. Πάνω στην ίδια αρχή πιστεύω, και αυτό το θεωρώ ότι είναι μια πρόοδος στη διάρκεια της διαπραγμάτευσης του θέματος από τον κ. Βασιλείου, στηρίχθηκε η θέση που λεκτικά είχε γίνει αποδεκτή, όπως μας λέχθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη, ότι πρέπει το εδαφικό να συνδυαστεί με το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων. Δηλαδή όσο λιγότερο έδαφος επιστρέψει η τουρκοκυπριακή πλευρά από τα κατεχόμενα, τόσο περισσότερους πρόσφυγες θα είναι υποχρεωμένη να δεχτεί στην περιοχή που θα μείνει κάτω από τη διοίκησή της και αντίστροφα. Και αυτός ο συνδυασμός πιστεύω ήταν χρήσιμος, παρόλο που τώρα εγκαταλείπεται.

Τι προνοεί για την επιστροφή των προσφύγων το έγγραφο Γκάλι; Κατ' αρχήν ο χάρτης Γκάλι -που, χωρίς να τον έχουμε δεχτεί ακόμα, πιστεύω έχει γίνει αποδεκτό στη διεθνή συνείδηση ότι είναι το ύστατο και το άκρον άωτον των απαιτήσεών μας στην εδαφική πτυχή και που ακόμα ο κ. Ντενκτάς δεν τον έχει δεχτεί- σύμφωνα με τις στατιστικές του πληθυσμού από την απογραφή του 1973 επιτρέπει την επιστροφή 47 786 ανθρώπων. Αν η Μόρφου, που το 1973 είχε 7 466 κατοίκους, δεν επιστραφεί, τότε αυτός ο αριθμός υποβιβάζεται σε περίπου 40 000. Στον πιο πάνω αριθμό δε συμπεριλαμβάνονται οι κάτοικοι της περιοχής Αμμοχώστου. Όμως δεν ξέρουμε πόσοι είναι οι κάτοικοι της περιοχής Αμμοχώστου που θα επιστρέψουν, γιατί ο χάρτης Γκάλι δεν καθορίζει ποιο κομμάτι των Βαρωσίων, όπως το ονομάζει, θα επιστραφεί. Είναι άραγε, όπως προνοούσε το αμερικανόκαναδοαγγέζικο σχέδιο, η περιοχή εκείνη που επέτρεπε την επιστροφή 14 000; Είναι άραγε οι πέντε γειτονιές της Αμμοχώστου που πρόσφατα προτάθηκαν και που επιτρέπουν την επιστροφή μόνο 9 000 με 10 000; Είναι ολόκληρη η περιοχή της Αμμοχώστου, από τα τείχη και όλα τα παρεπόμενα, που σύμφωνα με την απογραφή του 1973 είχε 25 000 κατοίκους, από τους οποίους οι 4 000 ήταν ξένοι, αλλοδαποί; Δεν ξέρω. Άρα, αν μεν επιστραφεί η Μόρφου, ο χάρτης προϋποθέτει επιστροφή περίπου 72 000 κατοίκων. Αν δεν επιστραφεί η Μόρφου, 65 000 κατοίκων, αν ο χάρτης γίνει αποδεκτός. Παραμένει όμως μεγάλος αριθμός εκτοπισμένων που δε θα έχουν δικαίωμα επιστροφής σε ελεύθερες περιοχές. Και όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός, τόσο πιο δυσεπίλυτα είναι τα προβλήματα που δημιουργούνται για την επιστροφή αυτών των ανθρώπων στην κατεχόμενη περιοχή.

Το έγγραφο Γκάλι διαχωρίζει τους εκτοπισμένους σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία, αναφέρεται στη σελίδα 15, είναι Τουρκοκύπριοι και έποικοι που τώρα κατοικούν σε περιοχές που θα απελευθερωθούν. Αυτοί θα έχουν το δικαίωμα να παραμείνουν στην περιοχή που βρίσκονται, αν έτσι θέλουν, αλλά σε νέες κατοικίες που θα ανεγερθούν γι' αυτούς ή ακόμα να επιλέξουν να πάνε στην τουρκοκυπριακή περιοχή. Οι διευθετήσεις για νέες κατοικίες, λέει το έγγραφο, πρέπει να συμπληρωθούν, προτού εξεταστεί θέμα επιστροφής Ελληνοκυπρίων στα σπίτια τους. Τώρα πόσος χρόνος θα απαιτηθεί για να συμπληρωθούν είναι άλλο θέμα.

Η δεύτερη κατηγορία είναι Τουρκοκύπριοι και έποικοι που τώρα κατοικούν και νέμονται ελληνοκυπριακές περιουσίες στην περιοχή που θα μείνει κάτω από τουρκοκυπριακή διοίκηση. Αν ο κάτοχος ελληνοκυπριακής περιουσίας είναι ο ίδιος εκτοπισμένος -μιλώ για το σημερινό κάτοχο Τουρκοκύπριο, αφού, αν είναι έποικος, δεν είναι εκτοπισμένος, είναι έπηλυσ- αν λοιπόν είναι ο ίδιος εκτοπισμένος, ας πούμε από την Πάφο ή από τη Λεμεσό, και επιθυμεί να παραμείνει στην ελληνοκυπριακή περιουσία που τώρα κατέχει ή αν υπάρξει ισχυρισμός ότι σ' αυτή την περιουσία επήλθε ουσιώδης ανάπτυξη, τότε ο Τουρκοκύπριος νυν κάτοχος ελληνοκυπριακής περιουσίας θα δικαιούται να παραμείνει στην περιουσία του Έλληνα και ο Έλληνοκύπριος ιδιοκτήτης θα δικαιούται σε αποζημιώσεις και όχι στο δικαίωμα ιδιοκτησίας. Δεν το έχει αυτό. Του αφαιρείται. Δικαίωμα αποζημιώσεων έτσι προνοείται στη σελίδα 18 του εγγράφου. Επειδή όμως όλοι ξέρουμε ότι στην πλειονότητά τους οι ελληνοκυπριακές περιουσίες στα κατεχόμενα έχουν ήδη δοθεί σε Τουρκοκύπριους ή εποίκους -και ποιος θα βρει την καταγωγή του άλλου είναι άλλο περίπλοκο θέμα- αυτοί οι Τουρκοκύπριοι θα δικαιούνται κατά προτεραιότητα να παραμείνουν στις περιουσίες των Ελληνοκυπρίων.

Τρίτη κατηγορία, πρόσωπα που είχαν τη μόνιμη κατοικία τους, το τονίζω αυτό, κατοικία, όχι νομή περιουσίας, κατοικία, σπίτι, στις κατεχόμενες περιοχές πριν από το 1974 είτε με ενοίκιο είτε ως ιδιοκτήτες. Αυτοί θα δικαιούνται να υποβάλουν αίτηση -αυτό είναι στη σελίδα 18- σε ..... χρόνια, σε ..... χιλιάδες το χρόνο και θα εξεταστούν οι αιτήσεις τους από τις αρμόδιες αρχές της αντίστοιχης περιοχής που θα κατοικούν. Οι ..... των χιλιάδων και οι ..... το χρόνο είναι δυνατό μήνυμα προς εμάς ότι αυτή η διαδικασία της επιστροφής αυτών που είχαν σπίτια θα πάρει αρκετά χρόνια και είναι αστάθμητη και αβέβαιη, αφού γι' αυτό θα αποφασίζει η τουρκοκυπριακή περιοχή. Νομίζω ότι είναι σαφές ότι εδώ δε μιλούμε για επανάκτηση του δικαιώματος κατοχής και νομής περιουσίας. Μιλούμε για δικαιώματα αποζημιώσεων και μιλούμε γι' αυτούς που έχουν σπίτια σε ..... χρόνια, σε ..... χιλιάδες το χρόνο κατά τη βούληση των αρμόδιων αρχών να αποκτήσουν πιθανώς το δικαίωμα επιστροφής στο σπίτι, όχι στις περιουσίες τους. Ποιος πληρώνει όμως αυτές τις αποζημιώσεις; Και εδώ είναι που νομίζω ότι κοντά στο τραύμα προστίθεται και η ύβρις, γιατί τις αποζημιώσεις για τις περιουσίες που θα μας αρπάξουν θα πρέπει να τις πληρώσει συλλογικά η κοινότητα στην οποία ανήκει ο πολίτης, από την πώληση, λείει, των περιουσιών της άλλης κοινότητας που δε θα επιστραφούν και από φόρους που θα επιβληθούν.

Όμως, αγαπητοί συνάδελφοι, είναι γνωστό -και σ' όποιον το αμφισβητεί μπορώ να το αποδείξω με έγγραφα- ότι η κτημοσύνη των Τούρκων στην Κύπρο μέχρι το 1974 ήταν 11,9 του συνόλου της ιδιωτικώς κατεχόμενης γης στην Κύπρο. Ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει πει και είναι γραμμένο στην έκθεση του κ. Γκάλι ότι όσον αφορά τις αξίες η αναλογία των ελληνοκυπριακών περιουσιών προς τις τούρκικες είναι οκτώ προς ένα, ώστε όσο και να πουληθούν οι τουρκοκυπριακές περιουσίες που θα παραμείνουν στην ελληνοκυπριακή διοίκηση δεν είναι δυνατό να καλύψουν αυτές τις αποζημιώσεις. Ένας συνάδελφος έχει πει -δεν ξέρω από πού έχει πάρει τον αριθμό του- ότι η αξία των περιουσιών στα κατεχόμενα είναι έξι δισεκατομμύρια. Ούτε ξένη χώρα υπάρχει ούτε ξένος οργανισμός που θα μας τα πληρώσει αυτά τα χρήματα. Θα τα πληρώσουμε εμείς ως αποζημίωση για περιουσίες συμπατριωτών μας που ανήκουν στη δική μας κοινότητα. Αυτό εγώ το θεωρώ προσθήκη ύβρεως στο τραύμα. Και μας κλέβουν τις περιουσίες και μας

καλούν να πληρώσουμε εμείς για τα κλοπιμαία. Νομίζω ότι δε χρειάζεται να επιχειρηματολογήσω πάρα πολύ, για να πείσω ότι το έγγραφο Γκάλι, όπως έχει, και οι πρόνοιές του είναι απαράδεκτο ως λύση. Νομίζω αυτή είναι κοινή παραδοχή όλων των πλευρών.

Εκείνο που λεν μερικές πλευρές -και εδώ είναι η δική μας διαφωνία με αυτές τις πλευρές- είναι ότι αυτό το έγγραφο περιέχει και αρνητικά και θετικά στοιχεία και ότι με μόνο δόρυ ή ασπίδα το δίκαιό μας και την πειστική επιχειρηματολογία μας θα κάμψουμε το Συμβούλιο Ασφαλείας που ενέκρινε και υιοθέτησε τις προτάσεις, το Γενικό Γραμματέα, τον τοποτηρητή και έχοντα την πατρότητα του εγγράφου, τον κ. Λέτσκι, ότι αυτά που θεωρούν ότι αντιμετωπίζουν τις δίκαιες απαιτήσεις και τις νόμιμες ανησυχίες των δύο πλευρών -αυτές δεν είναι λέξεις δικές μου, αυτές είναι λέξεις από το έγγραφο Πετρόφσκι, δηλαδή της Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών-αυτά λοιπόν που θεωρούν νόμιμες απαιτήσεις του κ. Ντενκτάς ή των Τουρκοκυπρίων και λογικές ανησυχίες τους είναι δυνατό με δόρυ την πειστικότητα των επιχειρημάτων μας και την περισσώς εύχαριν παρουσία μας και εμφάνισή μας να τους λυγίσουμε και να αλλάξουν υπέρ μας, ώστε αυτά τα αρνητικά στοιχεία να εξαλειφθούν.

Εγώ λέγω, είναι η άποψή μου, ότι κανένα από τα βασικά στοιχεία αυτού του εγγράφου δε θα αλλάξει. Ότι τα περιθώρια αλλαγής είναι απειροελάχιστα και μόνο πάνω σε περιθωριακές ή λεκτικές διατυπώσεις. Όμως και στο ενδεχόμενο που είναι δυνατό να πειστεί ή να πειθαναγκαστεί ο κ. Ντενκτάς να δεχθεί υποχωρήσεις για βελτίωση των ιδεών Γκάλι υπέρ των θέσεών μας, διερωτώμαι αν τώρα καταβάλλονται προσπάθειες και ασκούνται πιέσεις, για να παραχωρήσουμε τίμημα στον κ. Ντενκτάς, μόνο και μόνο για να συγκατατεθεί να πάει στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, διερωτώμαι ποιο τίμημα και ποιες αφόρητες πρόνοιες θα αναγκαστούμε εμείς να πληρώσουμε για καθεμιά από τις παραχωρήσεις που θα κάνει ο κ. Ντενκτάς.

Ξέρουμε ότι η πλειονότητα των Βουλευτών διαφωνούν με την άποψή μας ότι η δέσμη ιδεών είναι απαράδεκτη έστω και ως βάση διαπραγματεύσεων. Το ξέρουμε. Και σεβόμαστε αυτή τη διαφωνία. Όμως ακόμα και αυτοί που δέχονται τη δέσμη ιδεών ως βάση για διαπραγμάτευση εξηγούν ή υποστηρίζουν αυτή την τοποθέτησή τους με την πρόβλεψη, ελπίδα, αναμονή, αν θέλετε τοποθέτηση, ότι αυτές οι απαράδεκτες πρόνοιες, που οι ίδιοι τις χαρακτηρίζουν απαράδεκτες, είναι δυνατό να βελτιωθούν. Είναι ζήτημα εκτίμησης. Και άλλες φορές έχω πει από το βήμα της Βουλής ότι οι σημαντικότερες διαφωνίες μας είναι όσον αφορά τις εκτιμήσεις. Όμως, για να είναι πειστική αυτή η τοποθέτηση, πιστεύω ότι έπρεπε αυτή η τοποθέτηση να συνοδευτεί και από μερικές άλλες τοποθετήσεις. Πρώτα απ' όλα να ακούσουν αν κάτω από τις συνθήκες που συγκαλούνται αυτές οι διαπραγματεύσεις, η υιοθέτησή τους από το Συμβούλιο Ασφαλείας, η υπεροπλία της Τουρκίας, η αδιαλλαξία του Ντενκτάς προσφέρουν τα δεδομένα ότι υπάρχουν βάσιμες ελπίδες αυτές οι δυσμενείς πρόνοιες, οι αρνητικές πρόνοιες του εγγράφου να αλλάξουν υπέρ μας. Πρόσθετα όμως εγώ θα έλεγα ότι, και αν ακόμα υπάρχουν αυτές οι πρόσθετες ελπίδες, τότε έπρεπε να ακολουθήσουν και δύο άλλες τοποθετήσεις: Η μια που να λέγει ότι, αν αυτές οι αρνητικές πρόνοιες δεν αλλάξουν υπέρ μας, τότε το έγγραφο Γκάλι θα καταστεί και γι' αυτούς απαράδεκτο έστω και ως βάση της συζήτησης. Και η δεύτερη τοποθέτηση είναι να μας πουν ποιες από τις αρνητικές τοποθετήσεις κρίνουν ότι είναι τέτοιας ύψιστης σημασίας, ώστε να δεσμευτούν ενώπιον του λαού ότι ποτέ δε θα δεχτούν τη συνέχιση των προβλέψεων πάνω σ' αυτή τη βάση ή λύση

πάνω σ' αυτές τις βάσεις. Αν θέλουν βέβαια να μας πουν. Εμείς δεν έχουμε το δικαίωμα να τους το ζητήσουμε. Αν θέλουν να δεσμευτούν ενώπιον του λαού. Εμείς δεν έχουμε το δικαίωμα να τους το ζητήσουμε. Όμως είναι δικαίωμά μας, ας πούμε, ότι για να θεωρήσουμε πειστικό το επιχείρημα και την εκτίμησή τους, που μπορεί να είναι πιο σωστή από τη δική μας, για δυνατότητα άρσης των αρνητικών, θα θέλαμε να ακούσουμε αυτές τις δύο τοποθετήσεις από το βήμα της Βουλής. Και θα περιμένουμε να τις ακούσουμε.

Είναι η θέση μας ότι το έγγραφο Γκάλι δεν είναι έγγραφο, δεν είναι απλώς βάση διαπραγμάτευσης. Για μας προσφέρεται -και έτσι το χαρακτηρίζουν τα Ηνωμένα Έθνη και οι πρωταγωνιστές αυτού του γύρου των διαπραγματεύσεων- ως η λύση του Κυπριακού. Και μετά από την υπογραφή ενός διαγράμματος λύσης με βάση τις πρόνοιες του εγγράφου, παραμένει μόνο η νομοτυπική διατύπωση του εγγράφου, καλή ώρα όπως έγινε το 1959 με τη διατύπωση των Συνθηκών Εγγυήσεως, Συμμαχίας και του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Είναι η πρόβλεψη και η εκτίμησή μας, και τα γεγονότα θα δείξουν αν είναι σωστή, ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου, προσερχόμενος στις 26 του Οκτώβρη στις συνομιλίες, χωρίς από πριν να εξασφαλίσει έγκριση του Γενικού Γραμματέα για άρση των λεγόμενων αρνητικών σημείων και για σοβαρές τροποποιήσεις των ιδεών Γκάλι, θα συρθεί μπροστά στο φοβερό δίλημμα είτε να δεχτεί ένα διάγραμμα λύσης, ένα προσχέδιο λύσης του Κυπριακού που θα ενσωματώνει τις απαράδεκτες πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι είτε να οδηγηθεί σε νέο και άθραυστο ίσως αδιέξοδο, για το οποίο θα επικριθεί τουλάχιστο σαν συνυπεύθυνος με όλες τις σοβαρές συνέπειες που μια τέτοια εξέλιξη θα έχει για τον κυπριακό ελληνισμό. Και είμαι σίγουρος ότι στη σκέψη πολλών σίγουρα πλανάται το ερώτημα: Εμείς τι εισηγούμαστε; Εισηγούμαστε μήπως, διερωτώνται μερικοί, με βάση όλα τα δεδομένα που έχω προαναφέρει, ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου πρέπει να αρνηθεί να μετάσχει στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης; Με βάση τα σημερινά δεδομένα, με βάση τις προβλέψεις και εκτιμήσεις που εμείς κάνουμε, η απάντησή μας είναι σαφής και κατηγορηματική: Ναι, και δικαιούται και πρέπει να αρνηθεί να πάει κάτω απ' αυτά τα δεδομένα. Δικαιούται να αρνηθεί και πρέπει να αρνηθεί από τώρα και μέχρι τις 26 του Οκτώβρη, αν ως τότε δεν κατορθώσει να πείσει τους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους άγνωστους, πολύ γνωστούς πρωταγωνιστές ότι πρέπει να τον διαβεβαιώσουν για σοβαρές, ριζικές αλλαγές της φιλοσοφίας και της νοοτροπίας αυτού του εγγράφου. Όμως αναγνωρίζω ότι το ερώτημα αυτό ίσως είναι ξεπερασμένο, από την ώρα που ο Πρόεδρος Βασιλείου ήδη δέχτηκε τον ορισμό της νέας ημερομηνίας και πιστεύω άσοφα και άκαιρα δε χάνει ευκαιρία να επιβεβαιώσει την επιθυμία του να μετάσχει χωρίς οποιοδήποτε όρο ή επιφύλαξη, χωρίς καν να δηλώνει ότι η συμμετοχή του εξαρτάται από την επίδειξη διαλλακτικότητας από την τουρκική πλευρά, από το αν η τουρκική πλευρά θα δώσει δείγματα της θέλησής της να διαπραγματευτεί μια λύση που να είναι βιώσιμη, από το αν θα δώσει έμπρακτες αποδείξεις της διάθεσής της για μια τέτοια λύση, όπως ένα άλλο κόμμα έχει εισηγηθεί.

Δεν είναι πρόθεσή μας και δεν είναι σκοπός μου ούτε ασχολήθηκα ούτε τώρα θα ασχοληθώ με τον καταλογισμό ευθυνών για την τωρινή τραγική κατάληξη. Αν όμως, λέω, είναι κοινή διαπίστωση ότι λίγες προοπτικές υπάρχουν -εμείς λέμε καμιά- έστω όμως ότι υπάρχουν ελάχιστες- για να αρθούν τα σημεία της δέσμης, αν

είναι κοινή διαπίστωση ότι απ' αυτή τη συζήτηση στη Νέα Υόρκη θα βρεθεί ο Πρόεδρος Βασιλείου μπροστά στο δίλημμα είτε υπογραφής είτε συγκατηγορίας και συνεπικρίσής του με τον κ. Ντενκτάς, τότε πιστεύω ότι δεν πρέπει να υπάρχει κανένας διαταγμός και καμιά επιφύλαξη να πούμε απ' εδώ, από τη Βουλή, ότι ο Πρόεδρος δεν πρέπει να πάει και δικαιούται να αρνηθεί να πάει. Γιατί λέγω ότι δικαιούται να μην πάει; Αυτό το δικαίωμα του το δίνει το ίδιο το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπου στην παράγραφο 8 δηλώνεται: "(4) Καλεί τους ενδιαφερομένους να συνεργαστούν πλήρως με το Γενικό Γραμματέα και τους αντιπροσώπους του, υπογραμμίζω τις παρακάτω λέξεις, για την προετοιμασία του εδάφους πριν από την επανάληψη των απευθείας συνομιλιών του Οκτωβρίου, για τη διευκόλυνση της ταχείας συμπλήρωσης του έργου." Κατά συνέπεια το ίδιο το ψήφισμα προνοεί για περίοδο προετοιμασίας. Αν είναι σωστή η εκτίμηση των υποστηρικτών της θεωρίας ότι αυτή η δέσμη είναι απλή βάση για διαπραγμάτευση και αν αυτή υπόκειται σε τροποποιήσεις, τότε σίγουρα η προετοιμασία του εδάφους συνεπάγεται και προϋποθέτει και δίνει δικαίωμα στον Πρόεδρο Βασιλείου τώρα, σ' αυτό το προπαρασκευαστικό στάδιο, να απαιτήσει την άρση των αρνητικών στοιχείων. Και τότε επαφίεται στους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα να πουν αν έχει γίνει η κατάλληλη προετοιμασία. Και αυτή η συνεδρίαση της Βουλής πιστεύω θα μπορούσε να προσφέρει πολύτιμη υπηρεσία στον Πρόεδρο και στον ελληνισμό, αν δεχόταν την προϋπόθεση που λέω, να ασχοληθεί με τις διευθετήσεις, τις εισηγήσεις, ώστε αυτή η άρνηση του Προέδρου να μεταβεί κάτω από τις τωρινές συνθήκες στις διαπραγματεύσεις στις 26 του Οκτώβρη να γίνει όσο γίνεται πιο ανώδυνα. Γιατί πολύ φοβούμαι ότι έχουμε οδηγηθεί σε στάδιο που δεν είναι δυνατό να ακυρωθούν οι δυσμενείς συνθήκες, αλλά μόνο να απαμβλυνθούν.

Έχω την εντύπωση ότι, και αν ακόμα τίποτε άλλο δεν επιτύχει αυτή η συζήτηση, θα είναι σημαντική προσφορά της Βουλής να δοθεί απ' αυτό το βήμα της Βουλής το μήνυμα σε εχθρούς και φίλους -και δεν ξέρω σε ποιον από τους δύο πρέπει να θέσω την προτεραιότητα- ότι ένα σημαντικό κομμάτι αυτού του λαού θεωρεί εντελώς απαράδεκτο το πλαίσιο λύσης που θα τεθεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Να ακουστεί η επιχειρηματολογία και η θεμελίωση αυτής της θέσης όχι από αντιπολιτευτική διάθεση, αγαπητοί συνάδελφοι, όχι από στείρα άρνηση, αλλά γιατί έτσι ειλικρινά εμείς πιστεύουμε. Έχουμε και εμείς λόγο όχι λιγότερο από τους άλλους για τη μοίρα αυτού του τόπου και για το μέλλον του ελληνισμού στην Κύπρο. Θέλουμε να ακουστεί αυτός ο λόγος μας από το βήμα της Βουλής, να ακουστεί από το λαό και, αν μπορούσαμε, να πείσουμε για την ορθότητα των επιχειρημάτων μας. Θέλουμε να ακούσουμε και να σταθμίσουμε τον αντίλογο. Βλέπετε εμείς δεν έχουμε την ευτυχία που φαίνεται να έχουν μερικοί που αισθάνονται τόσο βέβαιοι για την ορθότητα της θέσης τους, που θέλουν να μας πείσουν ότι όλα είναι είτε μαύρα είτε άσπρα. Εμείς δεν έχουμε αυτή την ευτυχία. Ίσως γιατί είμαστε πιο προβληματισμένοι και ίσως γιατί κοιτάζουμε τα θέματα στη μακρότερη προοπτική τους και όχι με το κριτήριο συν θετικά, πλην αρνητικά, ίσον επιχειρησιακό κέρδος άλφα.

Είναι η εκτίμησή μας ότι ανάμεσα στις κυβερνήσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και μεταξύ των μελών της Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών ήδη δυστυχώς επικρατεί η άποψη ότι έχει διανυθεί το 90% του δρόμου προς τη λύση. Αυτή δεν είναι δική μας φράση. Και όταν λεν για λύση, βέβαια εννοούν τη λύση που σήμερα διαγράφει το έγγραφο των ιδεών Γκάλι. Αν αυτή είναι η εντύπωση που επικρατεί,

τότε είναι φυσικό ότι οι πιέσεις θα στραφούν προς αυτούς που φαίνεται ότι ικανοποιούνται με το 90% της λύσης, για να εμποδιστούν, διεκδικούντες και το υπόλοιπο 10%, να χαλάσουν τη συμφωνία. Ποιοι είναι νομίζετε αυτοί που θεωρούνται από τη διεθνή κοινότητα ότι κατά 90% θα είναι ικανοποιημένοι, αν ο κ. Ντενκτάς δεχτεί το χάρτι Γκάλι και αν ο κ. Ντενκτάς δεχτεί το πλαίσιο που διαγράφει το έγγραφο Γκάλι; Εμείς θεωρούμε ότι είναι σοφό τόσο για τον εκπρόσωπό μας στις συνομιλίες, δηλαδή τον Πρόεδρο Βασιλείου, όσο και για τη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών να ακούσουν και να πάρουν το μήνυμα, αυτό το μήνυμα, ότι ένας σημαντικός αριθμός Βουλευτών και πολιτών δε δέχεται, δε θα δεχτεί ποτέ καμιά λύση σαν αυτή που διαγράφει το έγγραφο Γκάλι είτε με τα αρνητικά είτε με την άρση, την ελπιζόμενη άρση των αρνητικών στοιχείων. Και μάλιστα το μήνυμα που θέλουμε να μεταδώσουμε είναι ότι σ' αυτή την άρνηση δεν είναι μόνο οι ηγεσίες των κομμάτων, αλλά και οι Βουλευτές και άλλοι ενημερωμένοι άνθρωποι, που διαπιστώνουν σήμερα ότι πέρα από τις ωραιοποιήσεις και τις γενικεύσεις αρχών που περιέχονται στο έγγραφο των ιδεών Γκάλι κρύπτεται και εμφιλοχωρεί μια κατάφωρη παραβίαση των πιο βασικών και ουσιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών του πολίτη, που είναι η ανθρωπίνη κληρονομιά του από την ώρα που γεννιέται.

Είναι πιθανόν μερικοί να πιστεύουν ότι η αδιαλλαξία του κ. Ντενκτάς και η επιμονή του για εισαγωγή νέων όρων στη δέσμη ιδεών θα αποτρέψει την υπογραφή μιας συμφωνίας με βάση το έγγραφο Γκάλι. Είναι η άποψή μας ότι ο θανάσιμος κίνδυνος που δημιουργεί έστω και η απλή ύπαρξη των προτάσεων Γκάλι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων πρέπει να αντιμετωπιστεί με προσπάθειες για απεγκλωβισμό μας απ' αυτές τις προτάσεις. Αυτές οι προτάσεις πρέπει να ενταφιαστούν ως ακατάλληλο και απαράδεκτο πλαίσιο για συζήτηση. Όμως ακόμα και στο ενδεχόμενο που λόγω της αδιαλλαξίας του κ. Ντενκτάς δε θα καταλήξουμε σε υπογραφή διαγράμματος λύσης με βάση τις ιδέες Γκάλι, δυστυχώς και πάλι η κατάληξη δε θα είναι ανώδυνη για τον ελληνισμό της Κύπρου, πρώτο γιατί κάθε αδιέξοδο συνεπάγεται φοβερούς κινδύνους, δεύτερο γιατί μετά από κάθε αδιέξοδο ενισχύεται διεθνώς η εντύπωση ότι οι προτάσεις που τέθηκαν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και που δεν οδήγησαν σε λύση αποτελούν το νέο εναρκτήριο διαπραγματευτικό βάρθρο για τη δική μας την πλευρά, όπως καλή ώρα έδωσα το παράδειγμα προηγουμένως του χάρτη του Γκάλι και τρίτο γιατί η δεκαοκταετής πείρα των διαπραγματεύσεων πείθει ότι κάθε έγγραφο του Γενικού Γραμματέα που υποβάλλεται έστω σαν βάση για συζήτηση και δεν καθορίζεται από την αρχή ότι περιέχει απαράδεκτες μη διαπραγματεύσιμες θέσεις για μας καθίσταται τελικά η επίσημη τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για τον επόμενο γύρο των διαπραγματεύσεων. Αν σήμερα δεν εξευρεθεί τρόπος για να απεγκλωβιστούμε από τις ιδέες Γκάλι, αυτές θα βρυσκολακιάζουν σε κάθε νέο γύρο συνομιλιών, αν υπάρξει νέος γύρος, και θα θεμελιώνεται διεθνώς η εντύπωση ότι αυτές οι ιδέες συνιστούν δίκαιο πλαίσιο για τη λύση του Κυπριακού. Αν συνεχίσουμε τη μέχρι σήμερα τακτική μας όσον αφορά αυτές ειδικά τις συνομιλίες, κάτω απ' αυτές ειδικά τις συνθήκες, αυτή η θλιβερή κατάληξη που βρισκόμαστε σήμερα θα γίνει μη αναστρέψιμη, εκτός αν τώρα, στο στάδιο της προετοιμασίας του νέου γύρου, Βουλή και Πρόεδρος του κράτους καταστήσουν σαφές σε φίλους πρώτα και σε εχθρούς ότι η δέσμη ιδεών Γκάλι είναι απαράδεκτη και ως πλαίσιο λύσης του Κυπριακού, αλλά και ως απλή βάση για διαπραγμάτευση. Εύχομαι και ελπίζω αυτό να είναι το μήνυμα που θα προκύψει από τη συζήτηση από το βήμα της Βουλής.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Χριστόφιας έχει το λόγο.

Γ. ΜΑΤΣΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, μήπως θα ήταν σκοπιμότερο να γίνει ένα δεκάλεπτο διάλειμμα προτού μιλήσει ο κ. Χριστόφιας, όπως και μετά από κάθε ομιλία; Είναι εκτεταμένες οι ομιλίες. Αν κάνουμε διάλειμμα, θα μπορέσουν να παρακολουθήσουν και τις επόμενες ομιλίες με προσοχή οι Βουλευτές.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το πρόβλημα είναι ότι...

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Είναι καλή ιδέα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το πρόβλημα είναι ότι, για να συμπληρωθούν οι ομιλίες των Κοινοβουλευτικών Εκπροσώπων απόψε, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου εκάστης ομιλίας, θα πάει έντεκα η ώρα.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:

Δεν πειράζει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Αν κάνουμε και δεκάλεπτο διάλειμμα μετά από κάθε ομιλία, θα ξεπεράσουμε την πρώτη πρωινή ώρα.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Δεν πειράζει, κύριε Πρόεδρε. Η ουσία είναι να μπορέσουμε να παρακολουθήσουμε τις ομιλίες.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ωραία, εφόσον θέλετε. Ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Η εμπειρία, κύριε Πρόεδρε, λέει ότι δεν υπάρχουν δεκάλεπτα διαλείμματα. Συνήθως τα διαλείμματα, δυστυχώς, είναι της μισής ώρας. Αν μετά από κάθε ομιλία έχουμε και μισή ώρα διάλειμμα, ειλικρινά πιστεύω ότι δε θα τελειώσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Νομίζω να ακούσουμε και τον κ. Χριστόφια και μετά, αν αισθανόμαστε κουρασμένοι, μπορεί να κάνουμε ένα δεκαπεντάλεπτο διάλειμμα και να συνεχίσουμε με τους υπόλοιπους. Ο κ. Χριστόφιας έχει το λόγο.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, είμαι σίγουρος ότι μετά τη δική μου αγόρευση θα χρειαστείτε μεγάλο διάλειμμα, διότι θα είναι μακρά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Αν είναι διάλειμμα που θα χρειαστούμε και όχι διάλειψη καρδιάς που θα πάθουμε, δε μας ενοχλεί.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Μη κακό σας, κύριε Πρόεδρε.

Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Για δεύτερη φορά μέσα σε τέσσερις μήνες η Βουλή των Αντιπροσώπων καλείται να συζητήσει τις εξελίξεις στο Κυπριακό. Παρά τα όσα λέγονται και γράφονται, το ΑΚΕΛ δεν έχει καμιά αναστολή να συζητήσει το εθνικό μας θέμα και την πορεία του σ' αυτό το Σώμα και οπουδήποτε αλλού. Πιστεύουμε όμως ότι το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων, και ιδιαίτερα όσον αφορά το Κυπριακό, δεν μπορεί να καθίσταται βήμα δημιουργίας εντυπώσεων, συνθηματολογίας και ατέρμονων συζητήσεων, στις οποίες να επαναλαμβάνονται γνωστές θέσεις και επιχειρήματα. Είναι πεποίθησή μας ότι από το βήμα τούτο θα πρέπει να φεύγουν μηνύματα αν όχι ομογνωμίας και ομοφωνίας, τουλάχιστον υπεύθυνης προσπάθειας για μια μίνιμουμ συναντίληψη και από κοινού αντιμετώπιση των κρίσιμων στιγμών που διέρχεται το εθνικό μας πρόβλημα. Τούτη η Βουλή δε θα πρέπει να δώσει την ευχαρίστηση σ' όσους καρδοκούν, και καρδοκούν κάμποσοι, αναμένοντας κάθετες αντιπαραθέσεις και αξεπέραστες διαφωνίες στο εσωτερικό μας μέτωπο, να διαπιστώσουν ότι όντως η ελληνοκυπριακή πλευρά είναι τρωτή, γιατί είναι διασπασμένη.

Κατά συνέπεια η συμβολή η δική μας, η συμβολή του ΑΚΕΛ, κύριε Πρόεδρε, σ' αυτή τη συζήτηση θα έχει ως στόχο αφενός την ανάλυση μπροστά στο λαό των θέσεων και απόψεων του κόμματός μας και αφετέρου να δώσει μηνύματα σύνεσης και υπευθυνότητας στην αντιμετώπιση των εξελίξεων.

Μπορεί να έχουμε -και έχουμε σίγουρα- διαφορετικές απόψεις και εκτιμήσεις για πολλά θέματα που άπτονται της πορείας του Κυπριακού. Για ένα θέμα πιστεύω ότι δεν μπορεί να έχουμε διαφορετικές εκτιμήσεις. Για το γεγονός ότι το Κυπριακό βρίσκεται -βρίσκεται ακόμα- στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας. Και δε μιλούμε για κάποιου είδους ακαδημαϊκό ενδιαφέρον. Μιλούμε για έμπρακτο ενδιαφέρον, που μεταφράζεται σε συγκεκριμένες και επίμονες προσπάθειες για λύση του προβλήματος.

Είναι ομολογουμένως η πρώτη φορά εδώ και δεκαοχτώ χρόνια που ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η Γραμματεία αυτού του οργανισμού και το Συμβούλιο Ασφαλείας αφιερώνουν τόσο χρόνο, καταβάλλουν τόσες προσπάθειες και συγκεκριμενοποιούν σε τέτοιο βαθμό τις πρωτοβουλίες τους στο Κυπριακό. Ουσιαστικά από τον περασμένο Απρίλη και χωρίς ανάπαυλα το Κυπριακό είναι από τα κύρια προβλήματα με τα οποία ασχολείται επισταμένως ο διεθνής οργανισμός και κατ' επέκταση οι χώρες που τον αποτελούν, ιδιαίτερα οι χώρες-μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Για να καταλάβουμε περισσότερο τη σημασία αυτού του γεγονότος, θα πρέπει ίσως να αποστασιοποιηθούμε για λίγο από τη σκοπιά της Κύπρου που υποφέρει από την κατοχή και τη διχοτόμηση και να δούμε τα πράγματα και από τη σκοπιά του διεθνούς οργανισμού με τα πάμπολλα και καινά προβλήματα.

Ενώ κυριολεκτικά καίγεται η πρώην Γιουγκοσλαβία, με κινδύνους ευρύτερων επιπλοκών στα Βαλκάνια, ενώ διεξάγονται οι πρώτες από δεκαετίες σοβαρές διαπραγματεύσεις για το Μεσανατολικό, ενώ οι συγκρούσεις μαινόνται σε διάφορες πρώην Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ η πείνα αφανίζει τον πληθυσμό της Σομαλίας, ενώ υπάρχουν με δυο λόγια τόσες και τέτοιες εστίες έντασης, ενώ υπάρχουν τόσες προτεραιότητες, το Κυπριακό καταλαμβάνει μια από τις πρώτες αυτές προτεραιότητες. Με το πρόβλημά μας ασχολείται προσωπικά ο Γενικός Γραμματέας του διεθνούς οργανισμού.

Και ρωτούμε: Είναι άραγε τυχαίο το γεγονός της αναβάθμισης του διεθνούς ενδιαφέροντος για το πρόβλημά μας; Οφείλεται άραγε αποκλειστικά και μόνο σε εξωγενείς παράγοντες;

Εμείς πιστεύουμε, και αυτό είναι η πραγματικότητα, αν θέλουμε να είμαστε αντικειμενικοί, ότι τούτο το ενδιαφέρον, αυτή η κινητικότητα είναι κυρίως αποτέλεσμα της προγραμματισμένης δουλειάς και των προσπαθειών που για μια περίπου πενταετία καταβάλλει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η κυβέρνηση του. Είναι επίσης αποτέλεσμα της δουλειάς όλων μας. Είναι αποτέλεσμα της δουλειάς του Εθνικού Συμβουλίου. Είναι αποτέλεσμα της δουλειάς των κομμάτων.

Με τούτες τις προσπάθειες και με την αντίληψη που τις συνοδεύει -που συνδυάζει την εμμονή σε αρχές με την πολιτική θέληση για λύση του Κυπριακού- καταφέραμε όχι μόνο να αναζωογονήσουμε το διεθνές ενδιαφέρον και να προκαλέσουμε πρωτόγνωρη κινητικότητα, αλλά ακόμα καταφέραμε να ανατρέψουμε την εντύπωση που επικρατούσε -και επικρατούσε αυτή η εντύπωση- ότι η αδιάλλαχτη πλευρά, η πλευρά που δε θέλει λύση είναι η ελληνοκυπριακή πλευρά.

Για χρόνια θέταμε το στόχο της διεθνοποίησης ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη λύση του Κυπριακού. Έχουμε την πεποίθηση ότι τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα τους τελευταίους μήνες το Κυπριακό έχει διεθνοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό.

Υπάρχει λοιπόν έντονο διεθνές ενδιαφέρον και πρωτόγνωρη κινητικότητα στο Κυπριακό. Αυτό και μόνο μας ικανοποιεί; Το έχουμε δηλώσει επανειλημμένα, το λέμε και τώρα: Ικανοποιημένοι θα αισθανθούμε, όταν η κινητικότητα και το ενδιαφέρον του διεθνούς παράγοντα οδηγήσουν προς την κατεύθυνση της εφαρμογής των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, της εφαρμογής των αρχών του διεθνούς δικαίου, προς την κατεύθυνση της αποκατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού μας, οδηγήσουν προς την κατεύθυνση της δίκαιης και μόνιμης λύσης στο Κυπριακό.

Από την άλλη, δε μηδενίζουμε και είναι λάθος να μηδενίζουμε αυτό που έχουμε πετύχει σήμερα, συνειδητοποιώντας ότι χωρίς την ύπαρξη διεθνούς ενδιαφέροντος και κινητικότητας δεν μπορούμε να φτάσουμε ούτε στην υλοποίηση των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ούτε στην αποκατάσταση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού μας.

Δυστυχώς, αυτή η απλή αλήθεια πολλές φορές παραγνωρίζεται στις εκτιμήσεις ορισμένων, όπως παραγνωρίζεται και το γεγονός ότι η λύση του Κυπριακού δεν εξαρτάται μόνο από τη δική μας πλευρά. Εξαρτάται, και εξαρτάται κύρια μάλιστα, από την τουρκική πλευρά. Εξαρτάται από το αν η Άγκυρα έχει πάρει ή όχι την πολιτική απόφαση για λύση του προβλήματος και κατά συνέπεια από το αν είναι έτοιμη να διαφοροποιήσει σοβαρά τη στάση και τη θέση της στο κυπριακό πρόβλημα.

Όλες οι μέχρι τώρα προσπάθειες έχουν προσκρούσει στην αδιαλλαξία της Άγκυρας και του Τουρκοκύπριου ηγέτη, του κ. Ντενκτάς. Ασκείται από διάφορες πλευρές κριτική ότι η ακολουθούμενη γραμμή και τακτική απέτυχε να κάμψει την τουρκική αδιαλλαξία. Έχουμε τη γνώμη ότι μια τέτοια τοποθέτηση εμπεριέχει το στοιχείο της ηθελημένης υπεραπλούστευσης των πραγμάτων. Εκείνο που πρώτα πρέπει να απαντηθεί είναι το πού οφείλεται η τουρκική αδιαλλαξία. Γιατί η Τουρκία εμμένει πεισματικά στις θέσεις της, όταν από παντού αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα επίλυσης επιτέλους του Κυπριακού;

Στα χρόνια του ψυχρού πολέμου η Τουρκία, ως προκεχωρημένο φυλάκιο των Δυτικών, στηριζόταν ακριβώς σ' αυτό το δεδομένο, για να ασκεί την επεκτατική πολιτική της και να παραμένει αδιάλλακτη στο Κυπριακό. Με το τέλος του ψυχρού πολέμου υπήρξαν εκείνοι που ανέμεναν ότι θα υποβαθμιζόταν ο ρόλος της Τουρκίας στις διεθνείς εξελίξεις -και βέβαια δεν ήμασταν εμείς αυτοί- και τούτο θα την καθιστούσε πιο επιδεκτική σε πιέσεις για αλλαγή της στάσης της. Αντίθετα όμως από αυτές τις αρκετά ευσεβοποθικές προσδοκίες, οι διεθνείς συγκυρίες δεν υποβάθμισαν το ρόλο της Τουρκίας. Τουναντίον τον έχουν αναβαθμίσει κιόλας. Ο ψυχρός πόλεμος δεν ξεπεράστηκε με αμοιβαίες υποχωρήσεις, με ανάπτυξη της συνεργασίας και της εμπιστοσύνης ανάμεσα στους δυο αντίθετους πόλους και με συμφωνίες αποπλισμού. Ο ψυχρός πόλεμος ξεπεράστηκε με την κατάρρευση του ενός πόλου. Και τούτη η κατάρρευση άφησε πίσω της ένα τεράστιο πολιτικο-οικονομικό και ιδεολογικό κενό. Η Τουρκία, ενεργώντας και πάλι σαν προκεχωρημένο φυλάκιο των Δυτικών, κάνει προσπάθειες να καλύψει αυτό το κενό σ' ό,τι αφορά τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς, τα Βαλκάνια και τις τουρκόφωνες Δημοκρατίες στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία. Η τουρκική επιρροή σ' αυτό το χώρο εννοείται από τους Δυτικούς, σε αντιστάθμισμα άλλων επιρροών για τις οποίες τρέφουν καχυποψία, ακόμη και εχθρότητα, όπως για παράδειγμα της ισλαμικής Τεχεράνης. Εξάλλου ο πόλεμος στον Κόλπο και τα επακόλουθά του φέρνουν και από αυτή τη πλευρά την Τουρκία στο επίκεντρο των εξελίξεων και των συμφερόντων.

Με δυο λόγια αντιμετωπίζουμε σήμερα μια Τουρκία με αναβαθμισμένο ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Μια Τουρκία που, εξυπηρετώντας τα σοβινιστικά και επεκτατικά σχέδια στρατιωτικών και πολιτικών κύκλων στην Άγκυρα, εξυπηρετεί ταυτόχρονα και συμφέροντα ισχυρών συμμάχων. Από εδώ πηγάζει η αλαζονεία και η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς στο Κυπριακό. Εδώ οφείλεται και το γεγονός ότι οι όποιες επιρροές και πιέσεις ασκήθηκαν στην Άγκυρα, αν ασκήθηκαν ή ασκούνται βέβαια πιέσεις στην Άγκυρα, αν μπορούμε να μιλούμε για πιέσεις στην Άγκυρα, δεν είναι στο βαθμό που εμείς θα θέλαμε να είναι, ούτως ώστε να είναι αποτελεσματικές, γιατί εκείνοι που τις ασκούν μπορεί μεν να επιθυμούν λύση στο Κυπριακό, δε θα ήθελαν όμως να τα χαλάσουν και με την Άγκυρα.

Αν δεν κατορθώσαμε λοιπόν να κάμψουμε την τουρκική αδιαλλαξία, τούτο δεν οφείλεται στη λανθασμένη τάχατες για μερικούς γραμμή και τακτική που ακολουθούμε στο εθνικό μας πρόβλημα. Δεν οφείλεται ούτε σε oligωρία ούτε σε ραγιαδισμό ούτε σε ανικανότητα να προβάλουμε το δίκαιό μας. Οφείλεται στο γεγονός ότι η Άγκυρα δυστυχώς διαθέτει ισχυρά διεθνή ερείσματα, που στην περίπτωση της Κύπρου επιτρέπουν στον εαυτό τους αβαρίες σ' ό,τι αφορά την παραβίαση των αξιών και του διεθνούς δικαίου.

Μας λένε μερικοί: "Αμα προβάλουμε έντονα το δίκαιο και την υπόθεσή μας, ως υπόθεση εισβολής και κατοχής, θα βρούμε ανταπόκριση." Δεν πάψαμε όμως ποτέ να προβάλλουμε το δίκαιό μας ως δίκαιο και ως πρόβλημα εισβολής και κατοχής. Δεν πάψαμε ποτέ να υποδεικνύουμε ότι στην ουσία του το Κυπριακό είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής, είναι πρόβλημα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σ' ένα βαθμό βρήκαμε ανταπόκριση, αλλά όχι αυτή που θέλουμε, όχι αυτή την ανταπόκριση που είναι αναγκαία. Και τούτο γιατί βολεύει ακριβώς κάποιους να μας απαντούν με τη θεωρία των δυο μέτρων και των δυο σταθμών. Βολεύει να μας λένε: 'Άλλο Κουβέιτ και άλλο Κύπρος. Δυστυχώς στον κόσμο που ζούμε τα συμφέροντα εξακολουθούν να έχουν το προβάδισμα έναντι αρχών και

αξιών. Τούτο συμβαίνει όχι μόνο όσον αφορά παραδοσιακούς συμμάχους της Τουρκίας, όπως είναι οι ΗΠΑ και η Βρετανία, αλλά και χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της ΕΟΚ σαν τέτοιας. Ας μην παραβλέπουν αυτή την αλήθεια όσοι προβάλλουν την ΕΟΚ σαν πανάκεια ή σαν την εναλλαχτική λύση έναντι του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Κύριε Πρόεδρε,

Αυτός είναι δυστυχώς ο κόσμος που ζούμε. Δεν είμαστε ευτυχείς για τούτο το γεγονός, αλλά είναι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, στα πλαίσια αυτού ακριβώς του κόσμου, όπως είναι και όχι όπως θα θέλαμε να είναι, που πρέπει να συνεχίσουμε την πάλη μας για δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού.

Είμαστε οι τελευταίοι που θα μπορούσε να ισχυριστεί κανένας ότι νιώθουμε ευτυχείς, γιατί για παράδειγμα οι Ηνωμένες Πολιτείες συνιστούν σήμερα τη μοναδική υπερδύναμη, γιατί αναζωογονείται το παλιό, ας μου επιτραπεί η χρήση του όρου, ιμπεριαλιστικό παιχνίδι των σφαιρών επιρροής, στα πλαίσια του οποίου θυσιάζονται και αξίες και ολόκληροι λαοί. Εμείς δεν πανηγυρίσαμε για τις γνωστές αλλαγές ανά το παγκόσμιο. Και θα θυμάστε ότι από κάποιους κατηγορηθήκαμε κιόλας γι' αυτό. Εμείς προειδοποιήσαμε από την αρχή ότι κάθε άλλο παρά οδεύαμε προς έναν κόσμο στηριγμένο στα θεμέλια των αρχών του διεθνούς δικαίου και στις πανανθρώπινες αξίες. Και είπαμε ότι για την Κύπρο θα υπάρξει κόστος από τις κοσμογονικές, όπως τις χαρακτήρισαν μερικοί, αλλαγές. Δυστυχώς και πάλι έχουμε δικαιωθεί στις προβλέψεις και στις τοποθετήσεις μας.

Μπροστά όμως στο σημερινό κόσμο, που τον βλέπουμε ρεαλιστικά, χωρίς μεγεθύνσεις, όπως είναι και όχι όπως θα θέλαμε να είναι, δεν επιλέγουμε την παράδοση. Δεν καταλαμβάνομαστε από απελπισία και πανικό, που μπορούν να μας οδηγήσουν είτε στην αποδοχή των απαιτήσεων του κατακτητή, είτε σε "ηρωικές" εξάρσεις αυτοκαταστροφής. Επιλέγουμε το δρόμο της πάλης, έχοντας συναίσθηση του δικαίου μας, αλλά έχοντας ταυτόχρονα και συναίσθηση των δυσκολιών, των δυνατοτήτων μας και των διεθνών συγκυριών, που μας επιβάλλουν να κινούμαστε με προγραμματισμό, με σοβαρό προβληματισμό, με αποφασιστικότητα, αλλά και με σύνεση.

Ακόμα και μέσα στις σύγχρονες συνθήκες δεν είναι αδύνατη, κατά την άποψή μας, η λύση του Κυπριακού. Το ότι έχουμε καταφέρει να φέρουμε το πρόβλημά μας στο επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος, το ότι πετύχαμε να γίνει γενικά αποδεκτή η θέση ότι δεν μπορεί να συνεχιστεί πια η ντε φάκτο διχοτόμηση της Κύπρου, το ότι καταφέραμε να βρεθεί σε δύσκολη θέση η Τουρκία και το κατοχικό καθεστώς, να ασκηθούν πάνω τους επιρροές ή έστω και μη ικανοποιητικές πιέσεις, όλα τούτα δείχνουν τις δυνατότητές μας. Φτάνει βέβαια να παραμείνουμε πιστά προσηλωμένοι στην ακολουθούμενη γραμμή και τακτική, που δεν είναι άλλη από τη συνεχή πάλη για ειρηνική, δίκαιη, αμοιβαία αποδεκτή λύση του Κυπριακού στα πλαίσια του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και στη βάση των ψηφισμάτων του και των αρχών του διεθνούς οργανισμού, των αρχών του διεθνούς δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των συμφωνιών κορυφής.

Κύριε Πρόεδρε,

Θεώρησα αναγκαίο να κάμω αυτή την εκτενή αναφορά που καταλήγει στα ζητήματα στρατηγικής και τακτικής, γιατί πιστεύουμε ότι εκείνο που πρέπει να ξεκαθαριστεί, η ουσία εκείνου για το οποίο αναπτύσσεται η αντιπαράθεση δεν είναι

οι ιδέες Γκάλι, δεν είναι το περιεχόμενο των ιδεών Γκάλι. Η ουσία εκείνου για το οποίο αναπτύσσεται η αντιπαράθεση σε τελευταία ανάλυση είναι κατά τη γνώμη μας ο στρατηγικός μας στόχος που, πέρα από την απαλλαγή από την κατοχή και την αποκατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού μας, διαλαμβάνει την οικοδόμηση μιας ομοσπονδιακής Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το είπαμε και το ξαναλέμε: Η λύση ομοσπονδίας για τα μεγέθη της Κύπρου και λόγω της κατανομής του πληθυσμού πριν από το '74 δεν ήταν, ούτε και είναι και μετά το '74, η ιδεώδης λύση του Κυπριακού. Το προδοτικό όμως πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή και κατοχή που ακολούθησαν κατέστησαν τη λύση της ομοσπονδίας -δυστυχώς έτσι έχουν τα πράγματα- τη μόνη εφικτή λύση, τη μόνη λύση που μπορεί να απαλλάξει την Κύπρο από την κατοχή και να επανενώσει την πατρίδα και το λαό μας.

Αυτή την πικρή, αλλά απλή αλήθεια τη συνειδητοποίησε έγκαιρα ο Πρόεδρος Μακάριος, για τούτο και με τη σύμφωνη γνώμη του πολιτικού κόσμου ή της πλειοψηφίας του πολιτικού κόσμου προχώρησε το 1977 στην υπογραφή της πρώτης συμφωνίας κορυφής που προνοεί για λύση ομοσπονδίας. Μπορεί να ασκηθεί κριτική στην όλη πολιτική του Μακαρίου. Το κόμμα μας έχει ασκήσει κατά καιρούς τέτοια εποικοδομητική κριτική. Μπορεί να αποδοθούν από ορισμένους ευθύνες στο Μακάριο για τον έναν ή τον άλλο χειρισμό, για λάθη ή παραλείψεις. Και το κάναμε κατά καιρούς και εμείς αυτό. Κανένας όμως δεν μπορεί να αμφισβητήσει τον πατριωτισμό του Μακαρίου και να τον κατηγορήσει ότι με την ομοσπονδία ξεπούλησε την Κύπρο στην Τουρκία. Γιατί αυτό ακριβώς γίνεται, όταν ισχυρίζονται μερικοί πως η ομοσπονδία τουρκοποιεί ή ξεπουλά την Κύπρο. Τα λέμε αυτά και υπενθυμίζουμε ότι είναι ο Μακάριος που υπέγραψε τη λύση της ομοσπονδίας όχι για να ρίξουμε ευθύνες σε ξένους ώμους, αλλά για να προβληματίσουμε το λαό και μαζί εκείνους που λάβροι επιτίθενται σήμερα κατά της ομοσπονδίας, ενώ ταυτόχρονα "πίνουν νερό" κυριολεκτικά, όπως λέει και η λαϊκή ρήση, στο όνομα του Μακαρίου. Και ας μη μας πουν ορισμένοι ότι για άλλη ομοσπονδία μιλούσε ο Μακάριος και για άλλη ομοσπονδία γίνεται λόγος σήμερα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος στο γνωστό υπόμνημά του δεν αρνείται και δεν κατακεραυνώνει την ομοσπονδία, όπως τη σκιαγραφεί η δέση των ιδεών Γκάλι. Αρνείται την όποια ομοσπονδία ως πολιτειακό σύστημα. Αρνείται αυτό τούτο το ομοσπονδιακό σύστημα ως λύση στο κυπριακό πρόβλημα. Εδώ θα ανοίξω μια παρένθεση για να διερωτηθώ το εξής: Μερίδα του τύπου πρόβαλε εκτεταμένα και χαιρέτισε με ενθουσιασμό τις θέσεις του Αρχιεπισκόπου. Τα δημοσιογραφικά τούτα έντυπα εκφράζουν πολιτικές καταστάσεις που επίσημα τουλάχιστον αποδέχονται τις συμφωνίες κορυφής και θεωρούν ότι αυτές ισχύουν. Διερωτώμαστε λοιπόν αν δεν έχουν αντιληφθεί ότι ο προκαθήμενος της κυπριακής εκκλησίας δεν κάνει απλά κριτική των ιδεών Γκάλι, αλλά καλεί σε σταυροφορία για την καταγγελία των συμφωνιών κορυφής, που προβλέπουν ακριβώς τη λύση της ομοσπονδίας. Προς τι λοιπόν ο τόσος ενθουσιασμός για τις θέσεις του Μακαριολάτρου ενάντια στην ομοσπονδία; Εκτός βέβαια και αν ασπάζονται στο ακέραιο τις απόψεις του Αρχιεπισκόπου, οπότε σ' αυτή την περίπτωση γεννιούνται σειρά από ερωτήματα πολιτικής, αλλά και ηθικής χροιάς.

Εμάς μας ανησυχεί, μας λυπεί και μας προβληματίζει το γεγονός ότι ύστερα από δεκαπέντε χρόνια, στα οποία στόχος μας υπήρξε η λύση ομοσπονδίας, ακούγονται οι φωνές που ακούγονται για αλλαγή πορείας. Αλλαγή πορείας μπορεί να υπάρξει. Ανταπόκριση σ' αυτή την αλλαγή πορεία όμως από ποιους θα υπάρξει, αν μπορεί να υπάρξει; Θα υπάρξει ανταπόκριση από κανένα;

Σήμερα ζητούμε μια διεθνή υποστήριξη και τη διαθέτουμε, στο βαθμό που τη διαθέτουμε, η οποία και έτσι όπως είναι, δεν είναι ευκαταφρόνητη και χωρίς την οποία δε θα μπορούσαμε να ελπίζουμε σε λύση του Κυπριακού. Ποιος μπορεί να ισχυριστεί ότι χωρίς διεθνή υποστήριξη μπορούμε να ελπίζουμε σε λύση του Κυπριακού; Αυτή την υποστήριξη δεν την έχουμε απλά και μόνο γιατί είμαστε τα θύματα μιας στρατιωτικής εισβολής και κατοχής. Την έχουμε, γιατί καταφέραμε να πείσουμε ότι θέλουμε λύση στο Κυπριακό, ότι είμαστε έτοιμοι να συμβιώσουμε με τους Τουρκοκύπριους στα πλαίσια μιας ομοσπονδίας. Αν τώρα αρνηθούμε την ομοσπονδία, ας μην τρέφουμε αυταπάτες ότι η διεθνής κοινότητα θα μας κατανοήσει και θα συνεχίσει να εκφράζει και την υποστήριξή της.

Με την ίδια πολιτική κατορθώσαμε να φέρουμε σε δύσκολη θέση την Τουρκία και τον Ντενκτάς. Και αυτό το δεδομένο δεν είναι ευκαταφρόνητο. Αν προβούμε σε αλλαγή πορείας, όπως εισηγούνται μερικοί, το μόνο που θα καταφέρουμε θα είναι να βγάλουμε την τουρκική πλευρά από τη δύσκολη θέση και να επιτρέψουμε στην Τουρκία και τον Ντενκτάς να ολοκληρώσουν τα σχέδια τους.

(Ακούγεται θόρυβος έξω από την αίθουσα της Βουλής).

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ, αν είναι δυνατό...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

'Ηδη έχω καλέσει τον κλητήρα, για να πάει να δώσει οδηγίες να πάντων να θορυβούν έξω από την αίθουσα της Βουλής.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Ευχαριστώ πολύ, κύριε Πρόεδρε.

Με την ακολουθούμενη πολιτική της λύσης ομοσπονδίας βρήκαμε σε κάποιο βαθμό κοινή γλώσσα με εκείνους τους Τουρκοκύπριους που θέλουν, όπως και εμείς, ειρηνική επανένωση της Κύπρου. Αν την εγκαταλείψουμε, θα ανατινάξουμε τις γέφυρες συνεννόησης με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας. Και χωρίς αυτή τη συνεννόηση, ακόμα και με τις διαφωνίες που έχουμε σήμερα μαζί τους, δεν πρόκειται να λυθεί το Κυπριακό. Γιατί ας μην ξεχνούμε ότι το Κυπριακό έχει και την εσωτερική του πτυχή, την πτυχή η οποία άπτεται των σχέσεων των δυο κοινοτήτων, πέρα από τη διεθνή του πτυχή ως πρόβλημα εισβολής και κατοχής.

Ως ΑΚΕΛ ταχθήκαμε υπέρ και με συνέπεια υποστηρίζουμε τη λύση της ομοσπονδίας. Ορισμένοι μας κατηγορούν κιόλας ότι με την ομοσπονδία θέλουμε τάχα να τιμωρήσουμε το λαό μας για το πραξικόπημα της χούντας. Είμαστε κομμάτι αυτού του λαού και δεν είμαστε μαζοχιστές να θέλουμε την αυτοτιμωρία μας. Ταυτόχρονα όμως είμαστε και αρκετά ρεαλιστές, για να βλέπουμε ότι δεν υπάρχει τρόπος να στραφούν πίσω οι δείκτες του χρόνου. Μακάρι να υπήρχε. Θα το επιχειρούσαμε. Σας διαβεβαιώ. Αυτοί που εισηγούνται κάτι τέτοιο, αρνούμενοι την ομοσπονδία, προτείνουν μια πορεία που δε λαμβάνει υπόψη τα τελευταία δεκαοχτώ χρόνια. Προτείνουν κατά συνέπεια μια πορεία αυτοαπομόνωσης, που οδηγεί σε αδιέξοδα με καταστροφικές συνέπειες.

Κύριε Πρόεδρε,

Δε θα στεκόμασταν με τόση επιμονή στο θέμα της ομοσπονδίας, αν οι αρνητές των συμφωνιών κορυφής περιορίζονταν στο Μακαριότατο και κάποια σωματεία αμφιβόλου μαζικότητας που προσυπογράφουν τις ανακοινώσεις και τα υπομνήματά

του. Η ανάλυση της δέσμης ιδεών που θα κάνουμε πιο κάτω -γιατί, ναι, συμφωνώ ότι χρειάζεται πράγματι ανάλυση της δέσμης των ιδεών- σε σχέση με την επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται γύρω από αυτές πείθει ότι δυστυχώς και πέραν του περιγυρου του Μακαριοτάτου υπάρχουν καταστάσεις που, ενώ στα λόγια αποδέχονται τη λύση της ομοσπονδίας, στην πράξη και στο συγκεκριμένο περιεχόμενο φαίνεται ότι την αρνούνται. Αρνούνται ουσιαστικά τις συμφωνίες κορυφής, αρνούνται αυτές τούτες τις ομόφωνες προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του Γενάρη του 1989.

Είτε γιατί κάποιοι έχουν κουραστεί και απογοητευτεί από τη συνεχή πάλη με την τουρκική αδιαλλαξία είτε γιατί κάποιοι έχουν συνηθίσει εδώ και τρεις δεκαετίες να ζουν χωρισμένοι από τους Τουρκοκύπριους είτε γιατί παρεισφρέουν ακόμα και οικονομικά συμφέροντα που υπαγορεύονται από το σημερινό διαμελισμό, προτιμούν φαίνεται να μείνουμε "καθαροί" και μόνοι μας στο Νότο, παρά να επιχειρήσουμε επανένωση της Κύπρου υπό τη σκεπή της ομοσπονδίας. Και από τούτη την αφετηρία εκκινώντας, κάνουν το καθετί, ώστε η δική μας η πλευρά να κινηθεί αρνητικά σε σχέση με την πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα και τη διαδικασία που βρίσκεται σε εξέλιξη. Κάνουν το καθετί, για να πλήξουν την ιδέα της ομοσπονδίας ανάμεσα στον κυπριακό λαό.

Εμάς, κύριε Πρόεδρε, μας βρίσκει κάθετα αντίθετους η φιλοσοφία του "είναι καλύτερα να μείνουμε όπως είμαστε σήμερα, παρά να επιδιώξουμε μια ομοσπονδιακή λύση". Αυτή η φιλοσοφία δεν είναι καθόλου ορθή και είναι άκρως επικίνδυνη. Σημαίνει αποδοχή της σημερινής κατοχικής και διχοτομικής κατάστασης. Σημαίνει συμβιβασμό με την ιδέα για οριστική διχοτόμηση της Κύπρου, κάτι που επιθυμεί και ο κ. Ντενκτάς. Σημαίνει μη επιστροφή των προσφύγων και το υπογραμμίζω. Σημαίνει οι πρόσφυγες να παραμείνουν εσαεί πρόσφυγες και μάλιστα στο όνομα της επιστροφής. Σημαίνει μη αποκατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του λαού μας στο όνομα της αδιάλλακτης υπεράσπισής τους. Σημαίνει ότι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για νέες περιπέτειες, που θα απειλήσουν τη επιβίωσή μας ως λαού σ' αυτό τον τόπο.

Δεν κινδυνολογούμε, κύριε Πρόεδρε. Υποδεικνύουμε τους απτούς κινδύνους από μια λανθασμένη φιλοσοφία και την τυχόν εφαρμογή της. Το να μείνουμε όπως είμαστε είναι ένας εξωπραγματικός ευσεβοποθισμός. Κατά τη γνώμη μας ο πραγματικός πατριωτισμός, η έγνοια για το παρόν και το μέλλον αυτού του τόπου μας υπαγορεύει τη μόνη ορθή πορεία. Όσο κι αν η λύση ομοσπονδίας δεν είναι ιδανική, και το γνωρίζουμε αυτό, όσο κι αν η λύση της ομοσπονδίας θα έχει μεγάλες δυσκολίες στην εφαρμογή της, και δεν το αρνούμαστε αυτό, δεν έχουμε άλλη επιλογή παρά να την επιχειρήσουμε.

Εδώ θέλω να τονίσω με έμφαση ότι το ΑΚΕΛ, όταν μιλά για ομοσπονδία, εννοεί λύση η οποία να μας απαλλάσσει από τον κατοχικό στρατό, να μας απαλλάσσει από τους εποίκους και να διασφαλίζει το δικαίωμα όλων των προσφύγων για επιστροφή στα σπίτια και τις περιουσίες τους είτε υπό ελληνοκυπριακή είτε υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση. Εννοούμε λύση χωρίς μονομερή επεμβατικά δικαιώματα.

Κύριε Πρόεδρε,

Στο επίκεντρο της παρούσας διαδικασίας βρίσκεται η δέσμη ιδεών Γκάλι για ένα πλαίσιο συνολικής συμφωνίας στο Κυπριακό. Για το περιεχόμενο και τη φιλοσοφία των ιδεών Γκάλι έγιναν και γίνονται πολλές συζητήσεις. Προβάλλονται επιχειρήματα υπέρ της μιας ή της άλλης άποψης σε σχέση με τη δέσμη ιδεών που, θα πρέπει να πούμε, δεν είναι πάντα, κατά τη γνώμη μας, επιστημονικά τεκμηριωμένα και δεν αποφεύγουν τη διαστρέβλωση για την εξυπηρέτηση σκοπιμοτήτων.

Πριν προχωρήσω στην ανασκευή τέτοιων ακριβώς επιχειρημάτων -και μιλώ για επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν πριν από τη συνεδρία της Βουλής- και στην ανάλυση της δέσμης ιδεών -γιατί θα προβώ, όπως είπα, σε μια τέτοια ανάλυση- θα ήθελα και από το βήμα αυτό της Βουλής των Αντιπροσώπων να επαναλάβω για μια ακόμα φορά τη γενικότερη θέση του ΑΚΕΛ για τη δέση ιδεών Γκάλι. Αυτό το θεωρώ αναγκαίο, γιατί η θέση του ΑΚΕΛ έχει διαστρεβλωθεί και παραποιηθεί με διάφορες δηλώσεις και σχόλια. Πιστεύουμε ότι η επιχειρούμενη διαστρέβλωση της θέσης του ΑΚΕΛ προδίδει έλλειψη επιχειρημάτων απέναντι στη δική μας, κατά την άποψή μας επαναλαμβάνω, επιστημονική τεκμηρίωση των απόψεών μας.

Το ΑΚΕΛ δεν είναι ούτε απολογητής ούτε ένθερμος υποστηρικτής των ιδεών Γκάλι. Θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι, όταν διατυπώθηκαν για πρώτη φορά τον Απρίλη του '92 οι ιδέες Γκάλι, η θέση του κόμματός μας ήταν ότι ο Γενικός Γραμματέας θα έπρεπε να αποφύγει να περιλάβει στην Έκθεσή του τότε τις συγκεκριμένες ιδέες, εφόσον η τουρκική πλευρά δεν είχε τοποθετηθεί κατά εποικοδομητικό τρόπο σε θέματα ουσίας και αρχών που συνθέτουν το Κυπριακό. Ο Γενικός Γραμματέας όμως επέλεξε να προχωρήσει μ' αυτό τον τρόπο και δεν ωφελεί σε τίποτε να αφορίζουμε ή να καταριόμαστε τη δέση των ιδεών του, που αποτελεί μια πραγματικότητα με την οποία θα πρέπει να εργαστούμε.

Το ΑΚΕΛ δε θεωρεί τη δέση ιδεών Γκάλι ούτε λύση του Κυπριακού ούτε καν περίγραμμα της λύσης. Και λυπούμαι να παρατηρήσω ότι ούτε ο Γενικός Γραμματέας ούτε τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ούτε οποιοιδήποτε άλλοι ούτε το Συμβούλιο Ασφαλείας δήλωσαν ότι αυτό είναι η λύση του Κυπριακού. Ούτε και πιστεύω ότι υπάρχει πρόθεση από το Συμβούλιο Ασφαλείας να μας πει: "Αυτή είναι η λύση του Κυπριακού. Ή την παίρνετε ή την αφήνετε".

Η θέση μας είναι τέτοια, γιατί οι ιδέες Γκάλι περιέχουν πολλά κενά και ασάφειες που πρέπει να διασαφηνιστούν και να συμπληρωθούν. Αλλά είναι τέτοια και γιατί περιέχουν αρνητικά σημεία ή μη ικανοποιητικά στοιχεία τα οποία πρέπει να αλλάξουν. Κατά συνέπεια εμείς θεωρούμε τη δέση των ιδεών Γκάλι, όπως πράγματι είναι, βάση για διαπραγμάτευση, με στόχο να φτάσουμε σε περίγραμμα λύσης του Κυπριακού, σε λύση του Κυπριακού.

Τώρα, κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης θα πρέπει να καταβάλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια και να αναπτύξουμε πειστική επιχειρηματολογία, για να συμπληρωθούν τα κενά, να διευκρινιστούν ικανοποιητικά οι ασάφειες και να αλλάξουν τα αρνητικά στοιχεία, έτσι που το τελικό περίγραμμα της λύσης να είναι όσο γίνεται πιο κοντά στις δικές μας προτάσεις του Γενάρη του 1989.

Τέθηκε το ερώτημα αν η δέση ιδεών Γκάλι επιδέχεται αλλαγές και βελτιώσεις. Στο ερώτημα αυτό έγινε αρκετή συζήτηση. Και εδώ υπήρξε διαστρέβλωση της θέσης του ΑΚΕΛ και λυπούμαι να το παρατηρήσω. Το κόμμα μας πιστεύει ότι στη βασική φιλοσοφία που διέπει τη δέση ιδεών και που προβλέπει τη δημιουργία μιας διπεριφερειακής, δικοινοτικής, ομοσπονδιακής Δημοκρατίας δεν μπορούν να υπάρξουν αλλαγές. Μέσα όμως στα πλαίσια της φιλοσοφίας και του πνεύματος της δέσμης των ιδεών μπορούν να γίνουν αλλαγές και μάλιστα σημαντικές.

Υπάρχουν βέβαια και εκείνοι που αρνούνται τη δυνατότητα αλλαγών. Έχουν όμως, ας μου επιτραπεί να πω, διαψευστεί από την ίδια τη ζωή και από τις ίδιες τις εξελίξεις. Στη δέση ιδεών, που δόθηκε στα δύο μέρη στις 15 του Ιούλη, υπάρχουν βελτιώσεις σε σχέση με τις ιδέες που δόθηκαν μέσα από την έκθεση Γκάλι του

Απρίλη. Αναφέρουμε για παράδειγμα τη βελτίωση στη διατύπωση του όρου πολιτική ισότητα, από την οποία αφαιρέθηκε η φράση "μεταξύ άλλων", όπως και την απάλειψη της πρόνοιας για εγγυημένες πλειοψηφίες πληθυσμού και περιουσίας, πάνω στην οποία στηρίχτηκε η όλη επιχειρηματολογία για να κατακεραυνωθούν οι ιδέες Γκάλι ως καταστροφικές, στη διάρκεια της προηγούμενης συζήτησης που έγινε στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Τώρα δεν υπάρχει μέσα στις νέες ιδέες.

Κατά συνέπεια η δέσμη ιδεών Γκάλι, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν είναι τελεσίγραφο. Επιδέχεται αλλαγές και έχουμε καθήκον να εργαστούμε, για να επέλθουν οι αλλαγές και οι βελτιώσεις. Το κόμμα μας έχει μελετήσει επισταμένως τη δέσμη των ιδεών, πάνω στην οποία εργάστηκε μεθοδικά και αντικειμενικά η Επιτροπή Μελέτης του Κυπριακού που έχουμε συστήσει. Τα συμπεράσματα και οι εισηγήσεις της Επιτροπής συζητήθηκαν και υιοθετήθηκαν από το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος. Είμαστε έτοιμοι με συγκεκριμένες εισηγήσεις να βοηθήσουμε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην περαιτέρω οικοδόμηση της επιχειρηματολογίας της δικής μας πλευράς, με στόχο πάντα περίγραμμα λύσης που να βρίσκεται όσο γίνεται πιο κοντά στις δικές μας προτάσεις του Γενάρη του 1989. Έτσι αντιλαμβανόμαστε εμείς την εποικοδομητική συμβολή του κόμματός μας στη διαδικασία των συνομιλιών και μ' αυτό τον τρόπο εργαζόμαστε. Χωρίς μεγαλοστομίες, χωρίς αφορισμούς, με υπευθυνότητα και σοβαρότητα.

Κύριε Πρόεδρε,

Ας μου επιτραπεί τώρα να προχωρήσω σε ανάλυση της δέσμης των ιδεών Γκάλι και να αντιπαραθέσω τα δικά μας επιχειρήματα σε επιχειρήματα που ακούγονται, και που λέγονται και που γράφονται στον τύπο και που σίγουρα θα ακουστούν - ήδη άρχισαν να ακούγονται - και σ' αυτή την αίθουσα.

Η δέσμη των ιδεών του Γενικού Γραμματέα διασφαλίζει ότι η διευθέτηση του Κυπριακού στηρίζεται σε ένα μόνο κράτος της Κύπρου, με μια αδιαίρετη κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια, με την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα του κράτους αυτού κατοχυρωμένες και ότι η διευθέτηση πρέπει να αποκλείει ένωση ολόκληρης ή μέρους της Κύπρου με οποιαδήποτε άλλη χώρα ή οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.

Εκφράζεται από μερικούς η άποψη ότι αυτά είναι αυτονόητα πράγματα και υπάρχει μια τάση σχεδόν πλήρους παραγνώρισής τους, γιατί είναι αυτονόητα. Για μας βέβαια είναι, και πάντα πρέπει να είναι, αυτονόητα αυτά τα πράγματα. Είμαστε όμως τόσο σίγουροι ότι θα είναι πάντα αυτονόητα και για τους ξένους; Δυστυχώς, οι τελευταίες διεθνείς εξελίξεις δείχνουν ότι οι πολιτικές σκοπιμότητες δε λαμβάνουν υπόψη ούτε τα αυτονόητα ούτε την εδαφική ακεραιότητα των κρατών. Πρέπει λοιπόν να αξιολογούμε σωστά και να αξιοποιούμε στο έπακρο τα λεγόμενα αυτονόητα και να μην τα παραγνωρίζουμε σαν να μην υπάρχουν. Θα επιχειρήσω λοιπόν μια αδηρή ανάλυσή τους αμέσως παρακάτω.

Η μια και μόνη κυριαρχία, στην οποία επιμένει ο Γενικός Γραμματέας, έχει για μας ζωτική, ζωτικότερη σημασία. Είναι γεγονός ότι πάντα γινόταν αναφορά στην κυριαρχία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι όμως επίσης γεγονός ότι ο Ντενκτάς επέμενε παράλληλα σε κυριαρχία του ψευδοκράτους του και επιμένει ακόμα. Απορρίπτουμε κατηγορηματικά τη χωριστή κυριαρχία, διότι τυχόν αποδοχή της θα ισοδυναμούσε με έμμεση αναγνώριση του ψευδοκράτους και θα απομάκρυνε την πιθανότητα ομοσπονδιακής λύσης. Αλλά και αν ακόμα επιτυγχάνετο ομοσπονδιακή λύση

με αναγνώριση χωριστής κυριαρχίας, τούτο θα ισοδυναμούσε με δικαίωμα απόσχισης. Να γιατί εμείς δεν πρόκειται σε καμιά περίπτωση να δεχτούμε χωριστή κυριαρχία. Η μια και μόνη κυριαρχία, στην οποία γίνεται αναφορά στις ιδέες Γκάλι, αποκλείει οποιοδήποτε παρερμηνείες και φέρνει τον Ντενκτάς αντιμέτωπο με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ενόσω ο τελευταίος επιμένει σε χωριστή κυριαρχία.

Τι σημαίνει όμως στην πράξη η μια και μόνη κυριαρχία; Σημαίνει ότι η κεντρική εξουσία θα έχει πλήρη και τέλεια υπεροχή στο χώρο της, θα κυβερνά τα πρόσωπα και τα πράγματα που βρίσκονται στο έδαφος της, χωρίς καμιά εξάρτηση από κανέναν άλλο όμοιο της φορέα εξουσίας. Σημαίνει υπεροχή του ομοσπονδιακού συντάγματος και των ομοσπονδιακών νόμων. Σημαίνει ότι η κεντρική εξουσία θα έχει ανεξαρτησία, δε θα υπάγεται δηλαδή σε άλλη εξωτερική εξουσία. Σημαίνει ακόμα ότι το κράτος μας δε θα υφίσταται ξένες επεμβάσεις και παρεμβάσεις και θα έχει νομική ισότητα στο διεθνή χώρο, θα έχει δηλαδή εξουσία ίση με την εξουσία άλλων κρατών έναντι του διεθνούς δικαίου.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στις ιδέες του κ. Γκάλι και στο ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας γίνεται λόγος για μια και μόνη διεθνή προσωπικότητα. Στην πράξη η μια και μόνη διεθνής προσωπικότητα σημαίνει ότι η Ομοσπονδιακή Κυπριακή Δημοκρατία θα είναι το μόνο υποκείμενο διεθνούς δικαίου, δηλαδή θα είναι ο μόνος φορέας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αυτό καθορίζει - εννοώ το διεθνές δίκαιο. Τούτο εκφράζεται όχι μόνο μέσα από το κανάλι των εξωτερικών σχέσεων, αλλά και μέσα από ένα ευρύτατο σύνολο δικαιωμάτων.

Εδώ, για λόγους δεοντολογίας βέβαια και νοουμένου ότι ο κ. Παπαδόπουλος δεν είχε τη δυνατότητα, επειδή μίλησε πρώτος, να απαντήσει σε μένα, δε θα σχολιάσω απόψεις που έχει εκφράσει ο κ. Παπαδόπουλος. Αρκούμαι μόνο να υπογράμμισω ότι θα φέρω στοιχεία -έχω τα στοιχεία, μπορώ και τώρα να τα αναλύσω- από τις ήδη υφιστάμενες ομοσπονδίες και τα συντάγματα ομοσπονδιακών κρατών που αποδεικνύουν με πάσα πειστικότητα ότι το δικαίωμα των ομόσπονδων μερών να συνάπτουν κάποιες ξεχωριστές συμφωνίες με άλλα κράτη δεν έρχεται σε καμιά αντίθεση με τη διεθνή προσωπικότητα αυτών των κρατών και είναι μέρος της πρακτικής των ομοσπονδιακών κρατών. Με κάποιους περιορισμούς βέβαια, σίγουρα με κάποιους περιορισμούς. Στις περισσότερες περιπτώσεις και με την άδεια της κεντρικής ομοσπονδιακής εξουσίας. Αλλά, επαναλαμβάνω, για λόγους τάξης δε θα ασχοληθώ τώρα με το θέμα. Επιφυλάσσομαι να αναφερθώ στη δευτερολογία μου.

Η κυριαρχία και η διεθνή προσωπικότητα συναποτελούν τα πιο βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα που επιτρέπουν τη διάκριση μεταξύ της ομοσπονδίας και της συνομοσπονδίας. Να γιατί διαφωνούμε ριζικά με τις εκτιμήσεις -εκτιμήσεις που γίνονται σχεδόν καθημερινά από ορισμένους- που λένε ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών μας προτείνει, μέσω των ιδεών Γκάλι, συνομοσπονδία.

Υπάρχουν βέβαια, όπως υπογράμμισα και υπογράμμισα, αρνητικά σημεία στις ιδέες Γκάλι. Άλλο όμως αυτό και άλλο να καταλήγουμε στην εκτός γράμματος και πνεύματος των ιδεών διαπίστωση και μεγάλη υπερβολή, κατά την άποψή μου, με όλο το σεβασμό, ότι δήθεν προτείνεται συνομοσπονδία. Από τη στιγμή που οι περιφέρειες δε θα έχουν κυριαρχία ούτε διεθνή προσωπικότητα, στερούνται των χαρακτηριστικών στοιχείων της συνομοσπονδίας, που συνθέτουν και την ειδοποιό διαφορά της με την ομοσπονδία.

Ακόμη συχνά το επιχείρημα ότι προτείνεται μεν μια κυριαρχία, μια διεθνής προσωπικότητα κ.λπ., αλλά όλα αυτά αναιρούνται από άλλες πρόνοιες των ιδεών Γκάλι. Και αυτή η άποψη είναι εντελώς ανυπόστατη και αυθαίρετη. Ας υποθέσουμε όμως χάριν συζήτησης ότι έτσι έχουν τα πράγματα. Τι θα κάναμε σε τέτοια περίπτωση; Θα έπρεπε πειστικά να υποδείξουμε στο Γενικό Γραμματέα ότι από τη στιγμή που θεωρεί τη μια κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα ως το συμφωνημένο πλαίσιο λύσης, με βάση μάλιστα και αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, από τη στιγμή που οποιαδήποτε παραβίαση των πιο πάνω συνιστά και παραβίαση του Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, καμιά επιμέρους πρόταση δεν μπορεί να έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της λύσης. Έστω και αν πρότεινε, επαναλαμβάνω, ο Γενικός Γραμματέας κάτι τέτοιο, εμείς θα έπρεπε να του υποδείξουμε την αντινομία του. Όμως δεν προτείνει, κατά την άποψή μας, κάτι τέτοιο.

Επίσης η δέσμη ιδεών προβλέπει μια σειρά σημαντικές εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης. Έχουμε βέβαια και εδώ τις παρατηρήσεις μας, έχουμε και εδώ τις προτάσεις μας. Και θεωρώ ότι αυτές οι προτάσεις και αυτές οι παρατηρήσεις δεν είναι σκόπιμο να αναλυθούν από το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων. Θα αναλυθούν εκεί που χρειάζεται, γιατί στα πλαίσια της διαπραγματεύσεως θα πρέπει, επαναλαμβάνω, να τεκμηριώσουμε τα επιχειρήματά μας και τις αντιπροτάσεις μας προς το Γενικό Γραμματέα.

Δεν μπορεί όμως να αμφισβητείται το γεγονός ότι αυτές οι αρμοδιότητες, δηλαδή οι εξωτερικές υποθέσεις, η Κεντρική Τράπεζα, τα δημοσιοοικονομικά θέματα, η ιθαγένεια, η άμυνα, η ομοσπονδιακή αστυνομία κ.λπ., συνιστούν τις ισχυρές εκείνες αρμοδιότητες που και σε άλλες ομοσπονδίες ανήκουν στην κεντρική εξουσία και διασφαλίζουν την κρατική ενότητα.

Η αναγνώριση και η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών διακίνησης, εγκατάστασης και ιδιοκτησίας στο ομοσπονδιακό σύνταγμα, περιλαμβανομένου του δικαιώματος των προσφύγων για επιστροφή στα σπίτια και τις περιουσίες τους, συνιστά επίσης σημαντικό θετικό στοιχείο. Έχουμε κι εδώ τις διαφωνίες μας με τις ιδέες, σοβαρές διαφωνίες, ιδιαίτερα όσον αφορά κάποιες πρακτικές δυσκολίες που προβάλλονται. Όμως η ουσία είναι ότι οι αρχές αναγνωρίζονται και έχουν αφαιρεθεί οι εγγυημένες πλειοψηφίες πληθυσμού και γης και μας δίνεται, μας προσφέρεται το έδαφος να αγωνιστούμε, για να φτάσουμε εκεί ακριβώς όπου θα διασφαλίζεται και το δικαίωμα επιστροφής, αλλά και η έμπρακτη εφαρμογή του δικαιώματος επιστροφής και κατοχής περιουσίας.

Με βάση το χάρτη Γκάλι, τον οποίο εμείς έχουμε δεχτεί ως βάση για συζήτηση, όχι ως τη λύση του εδαφικού, αλλά ως βάση για συζήτηση, οι μισοί περίπου πρόσφυγες επιστρέφουν στα σπίτια και τις περιουσίες τους υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Και το τονίζω αυτό. Οι μισοί περίπου πρόσφυγες επιστρέφουν υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Οι άλλοι μισοί έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση. Η αφαίρεση των εγγυημένων πλειοψηφιών συνιστά σημαντική βελτίωση, που απ' εαυτής καταρρίπτει τις απαισιόδοξες προβλέψεις ότι η δέσμη ιδεών είναι η λύση του Κυπριακού και τίποτε δεν μπορεί να αλλάξει σ' αυτήν.

Θα πρέπει βέβαια, επαναλαμβάνω, να εργαστούμε, ούτως ώστε αυτά τα δικαιώματα να εφαρμοστούν στην πράξη και να μην είναι απλώς αναγνωρισμένα θεωρητικά. Τα κατοχικά στρατεύματα θα αποχωρήσουν, με βάση χρονοδιάγραμμα που θα συμπληρωθεί πριν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Παραμένει βέβαια ανοιχτό το θέμα ΕΛΔΥΚ - ΤΟΥΡΔΥΚ, στο οποίο χρειάζεται περαιτέρω αγώνας από δικής μας πλευράς.

Αφαιρείται έμμεσα, αλλά σαφώς το λεγόμενο "δικαίωμα μονομερούς επέμβασης". Αφαιρείται και το αποκλειστικό προνόμιο των εγγυητών να αποφασίζουν από κοινού ή χωριστά κατά πόσο υπήρξε παραβίαση και ποια μέτρα ενδείκνυται να ληφθούν. Με την προτεινόμενη τροποποίηση θα έχουν λόγο και ο Πρόεδρος και η Ελλάδα και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Χρειάζεται βέβαια να επιμένουμε και σε ρητή πρόνοια διεύρυνσης των εγγυητριών δυνάμεων.

Τα πιο πάνω, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αποτελούν, κατά τη γνώμη μας, την ουσία της δέσμης των ιδεών. Από τα θέματα αρχής μένει ανοιχτό το πολύ σοβαρό, το πολύ καυτό θέμα των εποίκων. Έχουμε όμως σοβαρή και πειστική επιχειρηματολογία, για να επιδιώξουμε και να πετύχουμε την απομάκρυνση των εποίκων.

Είναι καθαρό ότι απομένουν πολλά να γίνουν. Χρειάζονται συμπληρώσεις κενών, διευκρινίσεις, χρειάζονται βελτιώσεις. Η ουσία όμως είναι ότι η απόσταση μεταξύ των ομόφωνων ελληνοκυπριακών προτάσεων και της δέσμης ιδεών δεν είναι απόσταση αρχής, ώστε στην επιδίωξή μας να την καλύψουμε να κατηγορηθούμε ότι είμαστε εκτός πλαισίου.

Κύριε Πρόεδρε,

Μετά την πιο πάνω γενική αναφορά, επιτρέψτε μου να υπεισέλθω πιο αναλυτικά στη δέσμη ιδεών. Θα αντιπαραθέσω τις απόψεις του κόμματός μας με διαφορετικές εκτιμήσεις κατά εντελώς συγκεκριμένο τρόπο, γιατί πιστεύω ότι από την αντιπαράθεση απόψεων και το διάλογο στη βάση των επιχειρημάτων μπορούν να εξαχθούν τα ορθά συμπεράσματα, έτσι που ο λαός να έχει μια πλήρη εικόνα για την πραγματική κατάσταση.

Εκφράζεται ευρέως η άποψη ότι η αναφορά σε πολιτική ισότητα των κοινοτήτων, αντί σε ίσο πολιτικό καθεστώς των δυο κοινοτήτων ή σε ισότητα των περιφερειών, συνιστά οπισθοδρόμηση και δε συνάδει με τις ομόφωνες ελληνοκυπριακές προτάσεις. Λέγεται μάλιστα ότι σ' αυτό το ζήτημα ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει υιοθετήσει πλήρως τις θέσεις του Ντενκτάς.

Και διερωτάται κανείς: Αν όντως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει συναντήσει τις απόψεις Ντενκτάς, τότε γιατί ο τελευταίος τηρεί σιγήν ιχθύος για τον ορισμό της πολιτικής ισότητας στις ιδέες του Γενικού Γραμματέα; Γιατί συμπεριφέρεται σαν να μην υπάρχει αυτός ο ορισμός; Γιατί ο Ντενκτάς δε μας λέει ότι είμαστε εκτός πλαισίου, ενόσω δεν υιοθετούμε τις απόψεις του για την πολιτική ισότητα;

Η απάντηση είναι απλούστατη: Διότι ο Ντενκτάς μιλά για πολιτική ισότητα δυο λαών και, σε τελευταία ανάλυση, δυο κυρίαρχων κρατών και στην περίπτωση που δεν το πετύχει, θέλει αριθμητική ισότητα, μοίρασμα των πάντων στα ίσα (εκ περιτροπής προεδρία, ίσο αριθμό υπουργών, βέτο και χωριστές πλειοψηφίες σε όλα τα θέματα και πολλά άλλα ακόμα). Ο ορισμός του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών δεν ικανοποιεί καμιά από τις πιο πάνω αξιώσεις του Ντενκτάς. Απορρίπτει και την ισότητα δυο "λαών" και την αριθμητική ισότητα.

Αντί να συγκρίνουμε την πολιτική ισότητα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με εκείνη του Ντενκτάς, θα ήταν πιο αποδοτικό να συγκρίνουμε το περιεχόμενό της με τις δικές μας, τις ομόφωνες ελληνοκυπριακές προτάσεις. Το ΑΚΕΛ είχε προβεί σε τέτοια εκτενή σύγκριση στην προηγούμενη συζήτηση στη Βουλή για το Κυπριακό. Για να μην επαναλαμβάνουμε λοιπόν τους εαυτούς μας, υπενθυμίζω απλώς ότι, παρόλο που στις ομόφωνες ελληνοκυπριακές προτάσεις δε γίνεται ονομαστική

αναφορά σε πολιτική ισότητα, όλα τα στοιχεία της πολιτικής ισότητας, όπως την αντιλαμβάνεται ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβάνονται στις ομόφωνες προτάσεις μας. Όλα ανεξαιρέτα. Αν οποιοσδήποτε συνάδελφος διακρίνει οποιαδήποτε διαφορά μεταξύ των ομόφωνων ελληνοκυπριακών προτάσεων και των θέσεων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ας την αναφέρει συγκεκριμένα. Η μόνη μας αντίρρηση ήταν τότε για τη φράση "μεταξύ άλλων" ("πολιτική ισότητα σημαίνει μεταξύ άλλων ..."), που έπρεπε να απαλειφθεί ή να συγκεκριμενοποιηθεί. Το "μεταξύ άλλων" έδινε τη δυνατότητα και στη μια και στην άλλη πλευρά να πει ότι τα "άλλα" είναι στο κάτω κάτω η ισότητα των δύο λαών, είναι η ισότητα των δύο κυρίαρχων κρατών που συναποτελούν την ομοσπονδία και λοιπά. Είναι η ίση συμμετοχή, ας πούμε.

Πρέπει να αναφέρω ότι, παρόλο που στην τελευταία δέσμη ιδεών γίνεται παραπομπή σε δυο πολιτικά ίσες κοινότητες, όπως τούτο καθορίζεται στην παράγραφο 11 της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα της 3ης Απριλίου 1992, στη συνέχεια έχει αφαιρεθεί από τον ορισμό της πολιτικής ισότητας η φράση "μεταξύ άλλων" (inter alia). Αυτό μας επιτρέπει να επιχειρηματολογήσουμε ότι η παράθεση των στοιχείων που συνθέτουν την πολιτική ισότητα είναι εξαντλητική και επομένως δεν επιτρέπονται προσθήκες.

Εκφράζεται ο ισχυρισμός ότι οι ιδέες Γκάλι υιοθετούν ουσιαστικά τη θέση Ντενκτάς για χωριστή κυριαρχία και ότι δεν υπάρχει σ' αυτές πρόνοια για άσκηση της κυριαρχίας της ομοσπονδιακής Δημοκρατίας σε ολόκληρη την επικράτεια. Μα πώς είναι δυνατόν, κύριοι συνάδελφοι, η μια και μόνη κυριαρχία να σημαίνει ταυτόχρονα χωριστή κυριαρχία; Το ένα αποκλείει το άλλο. Και πώς είναι δυνατόν να λέμε ότι η μια και μόνη κυριαρχία δεν ασκείται σε ολόκληρη την επικράτεια; Ποια κυριαρχία τότε ασκείται στην υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση περιοχή;

Αντιλαμβάνομαι ότι οι πιο πάνω ισχυρισμοί για χωριστή κυριαρχία βασίζονται στην πρόνοια των ιδεών ότι η μια και μόνη κυριαρχία θα εκπηγάει ισότιμα από τις δυο κοινότητες. Εδώ εκφράζεται η άποψη ότι η κυριαρχία εκπηγάει από το λαό και ότι επομένως η αναφορά σε κοινότητες διαιρεί την κυριαρχία και δε διαφέρει από την πρόνοια των ιδεών Κουεγιάρ για ισότιμα κατανομημένη κυριαρχία. Δεν έχουν έτσι τα πράγματα. Από το λαό εκπηγάει η λαϊκή κυριαρχία. Εδώ όμως πασιφανώς γίνεται λόγος για την κρατική κυριαρχία και όχι για τη λαϊκή κυριαρχία. Η τελευταία, η κρατική κυριαρχία, δεν εκπηγάει από το λαό, αλλά από το πραγματικό γεγονός της ύπαρξης του κράτους και ασκείται από την κρατική εξουσία. Υπάρχει επομένως εδώ σύγχυση της λαϊκής κυριαρχίας με την κρατική κυριαρχία.

Πρέπει βέβαια να τονίσω ότι ούτε εμείς θεωρούμε ακριβή την αναφορά του κ. Γκάλι και ζητούμε διόρθωσή της. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο που έχω αναφέρει πιο πάνω, η κρατική κυριαρχία δεν μπορεί να εκπηγάει από τις κοινότητες. Η κρατική κυριαρχία, επαναλαμβάνω, εκπηγάει από το πραγματικό γεγονός της ύπαρξης του κράτους. Και στα ομοσπονδιακά κράτη η κυριαρχία ασκείται αποκλειστικά από την κεντρική ομοσπονδιακή εξουσία, στην οποία, στη δική μας περίπτωση, θα συμμετέχουν και οι δυο κοινότητες, όπως άλλωστε συμμετείχαν σ' αυτή και με το Σύνταγμα του 1960.

Άλλο λοιπόν η ανακριβής διατύπωση για την κυριαρχία στις ιδέες Γκάλι και άλλο να ισχυριζόμαστε ότι δήθεν οι ιδέες προβλέπουν χωριστή κυριαρχία ή ότι δεν προβλέπουν άσκηση της κυριαρχίας σε όλο το έδαφος της Δημοκρατίας.

Αδυνατούμε επίσης να αντιληφθούμε τι το μεμπτό υπάρχει στην αναφορά ότι η μια κοινότητα δε θα μπορεί να επιβάλει την κυριαρχία της πάνω στην άλλη. Ούτε εμείς ούτε εκείνοι. Η ουσία είναι ότι η μια, η μόνη, η αδιαίρετη κυριαρχία θα ανήκει στην ομοσπονδιακή Δημοκρατία και θα ασκείται από αυτή. Θα ασκείται από την ομόσπονδη, την κεντρική κυβέρνηση.

Ένα άλλο σημείο γύρω από το οποίο εκφράζονται διαφορετικές εκτιμήσεις είναι η αναφορά Γκάλι σε μια και μόνη ιθαγένεια. Είχε λεχθεί πριν από την υποβολή των τελευταίων ιδεών ότι αυτή η αναφορά δεν είχε πρακτική αξία. Θυμάστε, η αναφορά στην ιθαγένεια τότε δεν είχε πρακτική αξία, αφού δε διευκρινίζετο σε ποιον ανήκε η σχετική αρμοδιότητα. Αν ανήκε δηλαδή στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση ή τις πολιτείες. Θα υπενθυμίσω εδώ ότι στο Ενοποιημένο Έγγραφο του 1985 γινόταν μεν λόγος για μια ιθαγένεια, αυτή όμως απουσίαζε -η μια ιθαγένεια- από την απαρίθμηση των εξουσιών της κεντρικής κυβέρνησης. Στις τελευταίες ιδέες Γκάλι η ιθαγένεια ρητά περιλαμβάνεται στις αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, της κεντρικής δηλαδή κυβέρνησης. Θα ανέμενε κανείς ότι οι αντιδράσεις θα κόπαζαν. Και όμως, τώρα ακούονται νέες αιτιάσεις. Λέγεται ότι, για να έχει έννοια η πρόνοια για μια ιθαγένεια, πρέπει να υπάρξει ρητή πρόνοια ότι αιτήσεις για ιθαγένεια εξετάζονται και η ιθαγένεια χορηγείται μόνο από όργανα της κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Διερωτώμαι, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι: Τι άλλο απ' αυτό σημαίνει η πρόνοια των ιδεών ότι η ιθαγένεια θα ρυθμίζεται με ομοσπονδιακό νόμο σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα; Λυπούμαι που το λέω, αλλά φοβούμαι ότι, αφού γίνουν αποδεκτές και οι νέες αιτιάσεις μας, στη συνέχεια και πάλι θα δηλώσουμε ανικανοποίητοι.

Συναντάται και η άποψη ότι η θέση για συγκατάθεση και της τουρκοκυπριακής πλευράς σε θέματα ιθαγένειας σημαίνει νομιμοποίηση των εποίκων, με το σκεπτικό ότι, αφού οι Τουρκοκύπριοι θα έχουν λόγο σε θέματα ιθαγένειας, θα μπορούν να αφήσουν τους εποίκους στο νησί. Τούτο θα ευσταθούσε, μόνο αν οι έποικοι είχαν ήδη κυπριακή ιθαγένεια και εμείς θα επιδιώκαμε να τους την αφαιρέσουμε, οπότε για κάτι τέτοιο θα χρειαζόμασταν την έγκριση της τουρκοκυπριακής πλευράς. Αλλά οι έποικοι δεν έχουν κυπριακή ιθαγένεια. Επομένως, για να πολιτογραφηθούν, χρειάζονται και την έγκριση της ελληνοκυπριακής πλευράς, της δικής μας της πλευράς. Προς επίτευξη αυτού του στόχου μπορούμε να αξιοποιήσουμε και την αναφορά στην έκθεση Γκάλι, που έγινε για πρώτη φορά εκ μέρους του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, ότι πριν από το 1974 οι Ελληνοκύπριοι αποτελούσαν το 80% του πληθυσμού και οι Τουρκοκύπριοι το 18% του πληθυσμού. Οι ισχυρισμοί επομένως ότι δε γίνεται καμιά μνεία για τον πληθυσμιακό συσχετισμό δεν ευσταθούν. Γίνεται και μάλιστα για πρώτη φορά. Αυτό σημαίνει πάρα πολλά πράγματα; Ασφαλώς όχι. Αλλά σημαίνει κάτι το οποίο μπορούμε, επαναλαμβάνω, να αξιοποιήσουμε. Μπορούμε επίσης να επικαλεστούμε και την εγκαθίδρυση της δικαιοδικής επιτροπής που θα καταγράψει τον πληθυσμό και των δυο κοινοτήτων, αφού αυτό σίγουρα θα οδηγήσει σε εσωτερικές προστριβές στην τόσο ευαίσθητη μεταβατική περίοδο, αν προηγουμένως δε λυθεί το θέμα των εποίκων. Αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν παράλληλα με την αμετάκλητη αξίωση όπως υιοθετηθεί η αρχή της απομάκρυνσης των εποίκων πριν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής Δημοκρατίας.

Στις ιδέες Γκάλι αναφέρεται ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν μπορεί να σφετερισθεί τις αρμοδιότητες και τις λειτουργίες των δυο ομόσπονδων πολιτειών. Τούτο έχει σχέση και με την αντίληψη της πολιτικής ισότητας όπου, μεταξύ άλλων,

αναφέρεται ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δε θα έχει εξουσιοδότηση για λήψη μέτρων ενάντια στα συμφέροντα της μιας εκ των δυο κοινοτήτων. Εδώ είχε γίνει μεγάλη συζήτηση και λέχθηκε μάλιστα ότι αυτή η πρόνοια καταργεί τον απόλυτο ομοσπονδιακό έλεγχο ή ακόμα και την κυριαρχία της κεντρικής κυβέρνησης σε όλη την επικράτεια.

Είναι αλήθεια βέβαια ότι σε μερικές ομοσπονδίες προνοείται εποπτεία και σπανιότερα ομοσπονδιακή επέμβαση. Αυτό γίνεται στις λατινοαμερικάνικες ομοσπονδίες. Τα πιο πάνω όμως σημαίνουν απλώς τρόπους και διαδικασίες με τους οποίους η ομοσπονδία εποπτεύει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των πολιτειών που πρέπει να συμπεριφέρονται εντός του συνταγματικού πλαισίου και της σφαίρας των αρμοδιοτήτων τους. Ο δε σκοπός της ομοσπονδιακής επέμβασης, εκεί όπου αυτή προνοείται, είναι μόνο η προστασία από εξωτερική επίθεση ή εσωτερικές σοβαρές ταραχές και αυτή γίνεται μόνο κατόπιν παράκλησης των ίδιων των πολιτειών προς το κέντρο. Επομένως, η ομοσπονδιακή παρέμβαση καθόλου δε σημαίνει απόλυτο ομοσπονδιακό έλεγχο. Αντίθετα, σημαίνει ομοσπονδιακό έλεγχο μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της κεντρικής κυβέρνησης. Απόλυτος ομοσπονδιακός έλεγχος πουθενά δεν υπάρχει, σε καμιά ομοσπονδία, γιατί τότε θα επρόκειτο όχι για ομοσπονδία, αλλά για ενιαίο κράτος.

Στη δική μας την περίπτωση, στις ιδέες Γκάλι, στο κεφάλαιο "Δικαστική Εξουσία" αναφέρεται: "Το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα καθορίζει τη διαδικασία, για να επιβεβαιώνει τη συνταγματικότητα των ομοσπονδιακών νόμων και των πράξεων της Εκτελεστικής Εξουσίας και επίσης θα ιδρύσει έναν επαρκή μηχανισμό νομικού ελέγχου, για να διασφαλίζει πως οι σχετικές με τη Νομοθετική, Εκτελεστική και Δικαστική Εξουσία λειτουργίες των ομοσπονδών κρατών θα συνάδουν προς το ομοσπονδιακό σύνταγμα".

Προς τι λοιπόν ο θόρυβος; Η σχετική πρόνοια των ιδεών στην πραγματικότητα είναι ανάλογη με ό,τι γίνεται σε άλλες ομοσπονδίες, αφού σημαίνει ότι τόσο το κέντρο, όσο και οι πολιτείες πρέπει να συμπεριφέρονται εντός του συνταγματικού πλαισίου και της σφαίρας των αρμοδιοτήτων τους. Όπως δε θα μπορούν να συμπεριφέρονται εκτός των αρμοδιοτήτων τους οι πολιτείες, το ίδιο φυσιολογικά συμβαίνει και με το κέντρο.

Παρατηρούνται αντιδράσεις, επειδή προβλέπεται ότι όλες οι εξουσίες και αρμοδιότητες που δε θα ανατεθούν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση ανήκουν στις πολιτείες, το λεγόμενο κατάλοιπο εξουσίας. Μερικοί μάλιστα εξακολουθούν να ισχυρίζονται ότι αυτό είναι γνώρισμα συνομοσπονδίας. Ούτε εμείς προτιμούμε αυτό τον τρόπο κατανομής εξουσιών, που πάντα μας προτεινόταν. Δείτε και το Ενοποιημένο Έγγραφο του 1985. Αλλά άλλο το να μην προτιμούμε αυτό τον τρόπο κατανομής των εξουσιών και άλλο το να θεωρείται ότι αυτό το πράγμα είναι καταστροφικό, είναι συνομοσπονδία κ.λπ. Αυτό είναι τελείως ανακριβές. Στην πραγματικότητα μιλάμε για ένα συνηθισμένο τρόπο κατανομής εξουσιών που εφαρμόζεται σε αρκετές ομοσπονδίες. Και να απαριθμήσω μερικές πολύ σημαντικές ομοσπονδίες: στις ΗΠΑ, στην Αυστρία, στην Ελβετία, στην Αυστραλία, στο Μεξικό, στη Βραζιλία, στην Αργεντινή, στη Βενεζουέλα. Σ' όλες αυτές τις ομοσπονδίες το κατάλοιπο των εξουσιών πάει στις ομοσπονδιακές κυβερνήσεις, στις πολιτείες. Κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι στις πιο πάνω χώρες έχουμε να κάνουμε με συνομοσπονδία.

Χαίρομαι βέβαια, αγαπητοί κύριοι συνάδελφοι, γιατί τα πιο πάνω, που αναφέρθηκαν και στην προηγούμενη σχετική συζήτηση στο Σώμα, απέδειξαν ότι η αντιπαράθεση επιχειρημάτων έδωσε κάποιο αποτέλεσμα. Αφού καταδείχθηκε ότι το επιχείρημα για το κατάλοιπο των εξουσιών δεν πείθει, κάπου υπάρχει παραδοχή ότι, αντίθετα από ό,τι υπεστηρίζετο μέχρι τώρα, η παραχώρηση του κατάλοιπου των εξουσιών στις περιφέρειες δε συνιστά συνομοσπονδία, αλλά ομοσπονδία.

Υποστηρίζεται όμως τώρα ότι το κατάλοιπο αφήνεται στις πολιτείες μόνο σε περιπτώσεις ίδρυσης ομοσπονδιών με συνένωση χωριστών κρατών και όχι σε περίπτωση μετασχηματισμού ενιαίου κράτους σε ομοσπονδιακό, όπως είναι η δική μας η περίπτωση. 'Αρα σ' εμάς δεν ταιριάζει. Αλλά το τεκμήριο της αρμοδιότητας δεν έχει σχέση με το ποιος εκχωρεί τις εξουσίες, το κέντρο ή οι περιφέρειες. 'Εχει σχέση μόνο με το πού πάει το κατάλοιπο των εξουσιών. Αν πάει στις περιφέρειες, τούτο σημαίνει ότι έχουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας και αντίθετα. Αν η ομοσπονδία σχηματίζεται με ένωση χωριστών κρατών, τότε τα χωριστά κράτη εκχωρούν τις εξουσίες τη στιγμή της γένεσης του νέου, ομοσπονδιακού κράτους. Αντίθετα, αν η ομοσπονδία δημιουργείται με μετασχηματισμό ενιαίου κράτους, τότε αυτό εκχωρεί τις εξουσίες και όχι οι πολιτείες. Και στην πρώτη και στη δεύτερη περίπτωση, τα χωριστά κράτη ή το ενιαίο κράτος μπορούν να εκχωρήσουν τις εξουσίες είτε αφήνοντας για τον εαυτό τους το κατάλοιπο των εξουσιών είτε παραχωρώντας το. Σε καμιά δηλαδή περίπτωση το κατάλοιπο των εξουσιών συνιστά ένδειξη για το ποιος εκχωρεί τις εξουσίες. Να γιατί όχι μόνο σε ομοσπονδίες που δημιουργούνται με ένωση κρατών, όπως οι ΗΠΑ και η Ελβετία, αλλά και σε ομοσπονδίες που δημιουργήθηκαν με μετασχηματισμό ενιαίου κράτους σε ομοσπονδιακό, όπως η Αυστρία, το Μεξικό, η Βραζιλία, η Αργεντινή και η Βενεζουέλα, το κατάλοιπο αρμοδιοτήτων αφήνεται στις περιφέρειες. Παρομοίως, άλλες ομοσπονδίες που δημιουργήθηκαν με συνένωση χωριστών κρατών δεν αφήνουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας στις περιφέρειες. Τέτοιου είδους ομοσπονδίες είναι ο Καναδάς και η Γερμανία.

Κατά συνέπεια, να μεν το κατάλοιπο εξουσιών στη δική μας περίπτωση παραχωρείται στις πολιτείες, αλλά τούτο δεν αποδεικνύει ότι οι τελευταίες εκχωρούν τις εξουσίες. Αντίθετα, τις εκχωρεί η Κυπριακή Δημοκρατία, που είναι το μόνο νομικά υφιστάμενο και αναγνωρισμένο κράτος. Το ψευδοκράτος νομικά δεν έχει εξουσίες και επομένως δεν έχει τι να παραχωρήσει.

Η ουσία δεν είναι πού πάει το κατάλοιπο της εξουσίας, αλλά αν είναι επαρκείς οι εξουσίες του κέντρου. Υπογραμμίζω ότι η ουσία είναι αν είναι επαρκείς οι εξουσίες του κέντρου. Στην ιστορία των ομοσπονδιακών κρατών μάλιστα παρατηρείται το φαινόμενο ότι μόνο ελάχιστες περιπτώσεις υπήρξαν κατά τις οποίες εγέρθηκαν θέματα αρμοδιότητας και δόθηκαν στις πολιτείες, έστω κι αν το κατάλοιπο πήγαινε σ' αυτές.

Προτείνεται Νομοθετικό Σώμα με δυο Βουλές. Η Κάτω Βουλή θα είναι δικαιοτική με αναλογία 70 : 30. Στην 'Ανω Βουλή θα υπάρχει αναλογία 50 : 50. Αυτό προτεινόταν σε όλα τα έγγραφα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβανομένου του Ενοποιημένου Εγγράφου του 1985 και, ειρήσθω εν παρόδω, υπενθυμίζω ακόμα μια φορά ότι το Ενοποιημένο Έγγραφο του 1985, στο οποίο αναφέρομαι, έγινε αποδεκτό από την προηγούμενη κυβέρνηση. Υπενθυμίσαμε τα πιο πάνω, επειδή τελευταία προβάλλεται το επιχείρημα ότι στις περισσότερες ομοσπονδίες η βάση και στις δυο Βουλές είναι η πληθυσμιακή αναλογία. Στην πραγματικότητα, σε δέκα από τις δεκαεννέα υφιστάμενες ομοσπονδίες υπάρχει ίση εκπροσώπηση στην

Άνω Βουλή. Εκεί, επειδή είναι πολλές, είναι πολλά τα μέρη, το ποσοστό δεν είναι 50 : 50. Είναι το ποσοστό που αναλογεί στα ίσα, διαιρώντας τον αριθμό των μελών της ομοσπονδίας με το σύνολο. Αυτές οι ομοσπονδίες στις οποίες υπάρχει ίση εκπροσώπηση στην Άνω Βουλή είναι η Ελβετία, είναι το Βέλγιο, είναι οι ΗΠΑ, είναι η Αυστραλία, είναι το Μεξικό, είναι η Βραζιλία, είναι η Αργεντινή, είναι η Βενεζουέλα, είναι το Πακιστάν, ήταν, πρέπει να πω, η Τσεχοσλοβακία, ήταν και η τότε Σοβιετική Ένωση. Πρέπει μάλιστα να σημειωθεί ότι, με βάση τη συμφωνία του περασμένου μήνα μεταξύ της Ομοσπονδιακής Καναδικής Κυβέρνησης και της επαρχίας του Κεμπέκ, κάθε επαρχία θα έχει ίση εκπροσώπηση στη Γερουσία.

Η πρόνοια όπως όλοι οι νόμοι εγκρίνονται και από τις δυο Βουλές δε συνιστά καινοτομία, αφού υπάρχει και στο Ενοποιημένο Έγγραφο του 1985. Άλλωστε, και σε άλλες ομοσπονδίες όλοι ή σχεδόν όλοι οι νόμοι περνούν και από τις δυο Βουλές: στις ΗΠΑ, στην Αυστραλία, στην Ελβετία, στις Ινδίες, στην Τσεχοσλοβακία. Επομένως, η άποψη ότι η Κάτω Βουλή θα είναι διακοσμητική, αφού όλοι οι νόμοι περνούν και από τις δυο Βουλές, δεν ευσταθεί.

Υπάρχει επίσης πρόνοια για χωριστές πλειοψηφίες στην Κάτω Βουλή σε ορισμένα θέματα. Σε άλλες ομοσπονδίες απαιτούνται ενισχυμένες πλειοψηφίες και στις δυο Βουλές για ορισμένα θέματα, όπως για παράδειγμα για αλλαγές στο Σύνταγμα. Στην περίπτωσή μας οι χωριστές πλειοψηφίες στην Κάτω Βουλή είναι απόρροια του δικαιοταξίου που υπάρχει και στο υφιστάμενο Σύνταγμα, στο Σύνταγμα του 1960. Σε διαφορετική περίπτωση θα πηγαίναμε σε καλύτερη λύση από εκείνη της Ζυρίχης σ' αυτό τον τομέα. Άμα μπορούμε, γιατί όχι βέβαια, θα πει κάποιος.

Είναι όμως λογικό το επιχείρημα ότι, επειδή ακριβώς θα έχουμε δυο μόνο περιοχές, οι χωριστές πλειοψηφίες θα οδηγούν σε δυνητικά αδιέξοδα. Αυτό είναι λογικό. Θα οδηγούν σε δυνητικά αδιέξοδα. Εδώ μπορούμε και πρέπει να επιδιώξουμε αποτελεσματικούς μηχανισμούς επίλυσης των αδιεξόδων. Και είναι μια από τις αδυναμίες των ιδεών τούτη, το ότι δηλαδή δεν προτείνουν συγκεκριμένους, αλλά και αποτελεσματικούς μηχανισμούς επίλυσης των αδιεξόδων. Και εδώ πρέπει να εργαστούμε.

Αυτή είναι, πιστεύουμε, η χρυσή τομή που αναιρεί τις ανησυχίες και των δυο κοινοτήτων. Να υπάρχουν μεν χωριστές οι πλειοψηφίες σε ορισμένα θέματα, συνδυασμένες όμως με ομαλή και εύρυθμη λειτουργία της νομοθετικής, αλλά και των άλλων εξουσιών. Διαφορετικά θα έχουμε αδιέξοδα και δε θα λειτουργήσει μάλιστα πέρα από τρεις ημέρες το κράτος.

Αναφέρουν σχετικά οι ιδέες Γκάλι: "Πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων ή των Τουρκοκυπρίων αντιπροσώπων στη Βουλή μπορεί να αποφασίζει, πάνω σε θέματα που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, την ασφάλεια, τον προϋπολογισμό, τη φορολογία, τη μετανάστευση και την ιθαγένεια, ότι η έγκριση ενός νόμου από την Κάτω Βουλή θα απαιτεί ξεχωριστές πλειοψηφίες των αντιπροσώπων και των δυο κοινοτήτων."

Είναι καθαρό ότι δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός ότι απαιτείται χωριστή πλειοψηφία σε όλες ανεξαιρέτως τις αποφάσεις της Βουλής. Βέβαια θα πει κάποιος, όπως ελέχθη κιόλας, ότι είναι πολύ σοβαρά αυτά τα θέματα πάνω στα οποία χρειάζονται χωριστές πλειοψηφίες. Μάλιστα αυτό είναι παραδεκτό. Υπενθυμίζουμε όμως ότι στο Σύνταγμα του 1960 προνοούνται χωριστές πλειοψηφίες για τροποποίηση του

εκλογικού νόμου και για την ψήφιση νόμων για τα δημαρχεία, για φόρους και τέλη, ενώ για την τροποποίηση του Συντάγματος απαιτούνται χωριστές πλειοψηφίες δύο τρίτων. Στο δε Ενοποιημένο Έγγραφο γίνονται πρόνοια για συζήτηση χωριστών πλειοψηφιών και στις δυο Βουλές, για δέκα από τις δώδεκα αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

Οι χωριστές πλειοψηφίες σίγουρα αυξάνονται σε σχέση με το υφιστάμενο Σύνταγμα, εννοώ το Σύνταγμα της Ζυρίχης, το Σύνταγμα του 1960. Ενώ όμως με το Ενοποιημένο Έγγραφο είχαν αυξηθεί δραματικά και αφορούσαν σχεδόν όλα τα θέματα και στις δυο Βουλές, τώρα αφορούν μόνο την Κάτω Βουλή και ορισμένα θέματα που καθορίζονται ρητά. Τέλος, η αύξηση στα θέματα που θα απαιτούν χωριστές πλειοψηφίες σε σχέση με τη Ζυρίχη δεν είναι τόσο ουσιαστική, αν τα μελετήσει κανένας με προσοχή, όσο φαίνεται εκ πρώτης όψεως. Και τούτο γιατί στο υφιστάμενο Σύνταγμα σχεδόν σε όλα αυτά τα θέματα υπήρχε το βέτο του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου, όπως θα καταδειχθεί και πιο κάτω.

Πρέπει επίσης να προσεχθεί ότι δεν είναι εξ υπαρχής αναγκαστικές οι χωριστές πλειοψηφίες. Τούτο θα γίνεται, μόνο αν στην κάθε χωριστή περίπτωση που αφορά τα πιο πάνω θέματα πλειοψηφία Ελληνοκύπριων ή Τουρκοκύπριων Βουλευτών αποφασίζει ότι χρειάζεται χωριστή πλειοψηφία.

Υπάρχει και μια θετική συμπλήρωση στον τομέα της απαρτίας. Όπως και στις ιδέες Κουεγιάρ, αναφέρεται ότι για τη συγκρότηση απαρτίας σε κάθε Βουλή θα απαιτούνται χωριστές ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές πλειοψηφίες. Γίνεται όμως η συμπλήρωση ότι, αν δεν υπάρχει απαρτία σε οποιαδήποτε Βουλή σε δυο συνεχείς συνεδρίες, λόγω της απουσίας πλειοψηφίας της μιας ή των δυο κοινοτήτων, ο Πρόεδρος της αρμόδιας Βουλής θα καλεί συνεδρία σε όχι λιγότερο από πέντε και όχι περισσότερο από 10 μέρες, όπου πλειοψηφία της Άνω Βουλής και 30% του συνολικού αριθμού της Κάτω Βουλής θα αποτελούν απαρτία. Αυτή είναι θετική συμπλήρωση.

Δεν αντιλαμβάνομαι, κύριοι συνάδελφοι, το επιχείρημα ότι με το 30% παρέχεται δικαίωμα στην τουρκοκυπριακή πλευρά να συνιστά απαρτία στην Κάτω Βουλή, ενώ το ίδιο δικαίωμα δεν παρέχεται στην ελληνοκυπριακή πλευρά στην Άνω Βουλή. Με την ίδια λογική ανάλογο δικαίωμα παρέχεται και στην ελληνοκυπριακή πλευρά και μάλιστα χωρίς την παρουσία όλων των Βουλευτών της Κάτω Βουλής, όπως απαιτείται για τους Τουρκοκύπριους, αλλά μόνο με τα τρία έβδομα των Ελληνοκύπριων Βουλευτών. Κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο με τους Ελληνοκύπριους, ούτε οι Τουρκοκύπριοι θα μπορούν να συνιστούν απαρτία στην Άνω Βουλή από μόνοι τους.

Θα υπάρχει, σε περίπτωση αποτυχίας υιοθέτησης νομοσχεδίου, διαδικασία εξεύρεσης συναινετικής λύσης, ενώ θα διασφαλίζεται η συνεχής λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Προτείνεται δηλαδή μηχανισμός, είναι όμως ημιτελής, γιατί, εκτός του σημαντικότητας θέματος του προϋπολογισμού, που μέχρι να εγκριθεί θα ισχύουν στο μεταξύ οι πρόνοιες του πιο πρόσφατου ομοσπονδιακού προϋπολογισμού συν ο πληθωρισμός, κάτι που εφαρμόστηκε σε άλλες χώρες επιτυχώς, δεν απαντάται τι θα γίνει αν η Επιτροπή δεν καταλήξει σε συμφωνημένο κείμενο. Γενικά, για την ενίσχυση των μηχανισμών ξεπεράσματος των αδιεξόδων έχουμε, ως ελληνοκυπριακή πλευρά, το εξής επιχείρημα: Το πλαίσιο των ιδεών

Γκάλι αναφέρεται σε τέτοια δομή, σύνθεση και λειτουργία της ομοσπονδιακής Νομοθετικής, Εκτελεστικής και Δικαστικής Εξουσίας, (διαβάζω από το πλαίσιο Γκάλι) "που θα διασφαλίζουν την αποτελεσματική συμμετοχή των δυο κοινοτήτων και την αποτελεσματική λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, που θα απαιτεί έναν κατάλληλο μηχανισμό επίλυσης αδιεξόδων". Την αποτελεσματική συμμετοχή εμείς τη δεχτήκαμε, χρειάζεται όμως και η αποτελεσματική λειτουργία. Όταν συνεπώς θέσουμε ζήτημα πιο αποτελεσματικών μηχανισμών, κανείς δε θα μπορεί να μας κατηγορήσει ότι εμείς είμαστε εκτός πλαισίου. Τούτο αφορά και τις άλλες εξουσίες και όχι μόνο τη Νομοθετική.

Όσον αφορά τα βέτο, στις ιδέες προνοείται όπως αφορούν τόσο αποφάσεις του Υπουργικού, όσο και νόμους της Βουλής που, όπως ήδη υποδείξαμε, αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, την ασφάλεια, τον προϋπολογισμό, τη φορολογία, τη μετανάστευση και την ιθαγένεια. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα έχουν επίσης δικαίωμα, χωριστά ή από κοινού, αναπομπής οποιουδήποτε νόμου ή απόφασης της Νομοθετικής Εξουσίας και του Υπουργικού για επανεξέταση.

Επειδή υποστηρίζεται ότι τα πιο πάνω συνιστούν μεγάλη διαφοροποίηση από τη Ζυρίχη και καθιστούν μη λειτουργήσιμη την επιδιωκόμενη λύση, θα ήταν χρήσιμο να υπενθυμίσουμε ότι το σύνταγμα της Ζυρίχης προνοούσε για Τουρκοκύπριο Αντιπρόεδρο, που είχε τις ίδιες εξουσίες με τον Πρόεδρο, δικαίωμα βέτο σε αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, όπως και σε νόμους και αποφάσεις της Βουλής που αφορούν τις εξωτερικές σχέσεις, την άμυνα, την ασφάλεια, καθώς και δικαίωμα αναπομπής των αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, των νόμων και του προϋπολογισμού.

Οι εξωτερικές σχέσεις, η άμυνα και η ασφάλεια συγκεκριμενοποιούνταν στο σύνταγμα του 1960 και περιλάμβαναν ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων, όπως αναγνώριση κρατών, σύναψη και διακοπή διπλωματικών και προξενικών σχέσεων, διορισμό διπλωματών, συνομολόγηση διεθνών συνθηκών, κήρυξη πολέμου και συνομολόγηση ειρήνης, εγκατάσταση αλλοδαπών, απόκτηση ξένης ιθαγένειας, σύνθεση ενόπλων δυνάμεων και διορισμό σ' αυτές, εισαγωγή πολεμικού υλικού, διορισμό στελεχών ασφαλείας, περί Αστυνομίας Νόμο κ.ά.

Οι ιδέες Γκάλι στις εξωτερικές σχέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια προσθέτουν τον προϋπολογισμό, τη μετανάστευση, την ιθαγένεια και τους φόρους. Όπως αναφέρθηκε ήδη, στο υφιστάμενο σύνταγμα ο προϋπολογισμός επιδέχεται χωριστή αναπομπή, η μετανάστευση και η ιθαγένεια περιλαμβάνονται στις εξωτερικές υποθέσεις και για την έγκριση των φόρων απαιτούνται χωριστές πλειοψηφίες στη Βουλή. Είναι πασιφανές ότι τα περί "τρομερής οπισθοδρόμησης" σ' αυτό τον τομέα στερούνται αντικειμενικής βάσης, νοουμένου μάλιστα ότι το ενοποιημένο έγγραφο του 1985 προνοούσε για δικαίωμα βέτο σε κατηγορίες θεμάτων που θα υπερέβαιναν όσα καλύπτονται από το σύνταγμα του 1960. Σημειώνουμε επίσης ότι τόσο στο ενοποιημένο έγγραφο του 1985, όσο και στις ιδέες Κουεγιάρ, εκτός από τα βέτο στα πιο πάνω θέματα προνοείτο και βαρύνουσα ψήφος, δηλαδή η ψήφος Τουρκοκύπριου Υπουργού ή Υπουργών. Για εκείνη την πρόνοια είχαν εκφραστεί έντονες επικρίσεις στη σχετική συζήτηση στη Βουλή. Τώρα η εν λόγω πρόνοια έχει αφαιρεθεί. Η άποψη, κύριοι συνάδελφοι, όπως απαιτήσουμε να λαμβάνονται όλες οι αποφάσεις κατά πλειοψηφία είναι εξωπραγματική άποψη και όχι μόνο δε συνάδει προς την ομοσπονδιακή αρχή, αλλά και αφαιρεί τουρκοκυπριακά δικαιώματα κατοχυρωμένα στο σύνταγμα του 1960.

Στις ιδέες αναφέρεται επίσης ότι οι διευθετήσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής και τη σύνθεση της διπλωματικής υπηρεσίας θα καθορίζονται στο ομοσπονδιακό σύνταγμα. Και στις ιδέες Κουεγιάρ αναφερόταν ότι ο χειρισμός και η υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής θα αποτελεί ζήτημα ειδικής συμφωνίας, ενώ, όπως φαίνεται από όσα αναφέραμε πιο πάνω, κάτι ανάλογο προνοείται στο σύνταγμα της Ζυρίχης.

Όμως δεν προνοείται, όπως είπα και προηγούμενα, αποτελεσματικός μηχανισμός επίλυσης αδιεξόδων, αλλά και δεν προνοείται και μηχανισμός επίλυσης αδιεξόδων στην περίπτωση των βέτο. Εδώ πρέπει στις διαπραγματεύσεις να επικαλεστούμε τα επιχειρήματα που αναφέραμε προηγουμένως και άλλα βέβαια για τα αδιέξοδα.

Είναι θετικό το ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι βασικές ελευθερίες (διακίνησης, εγκατάστασης, ιδιοκτησίας) θα κατοχυρώνονται στο ομοσπονδιακό σύνταγμα, λαμβανομένης βέβαια υπόψη της συμφωνίας κορυφής του 1977, δηλαδή το δικαιοδοτικό και ορισμένες πρακτικές δυσκολίες για την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Είπα θα κατοχυρώνονται, κύριοι συνάδελφοι, και όχι τυχαία. Το είπα, διότι ακούστηκε και η άποψη ότι στις ιδέες Γκάλι αναφέρεται ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι βασικές ελευθερίες απλώς θα περιλαμβάνονται -όχι θα κατοχυρώνονται- στο ομοσπονδιακό σύνταγμα. Χώρια που κι αν ακόμα στις ιδέες αναφερόταν μόνο ότι οι βασικές ελευθερίες θα περιλαμβάνονται στο σύνταγμα, τούτο ισοδυναμεί με κατοχύρωσή τους.

Θέλω, κύριοι συνάδελφοι, να σχολιάσω και την ερμηνεία ότι οι πρόνοιες για μεταβίβαση της ιδιοκτησίας στην κοινότητα όπου θα βρίσκεται η περιουσία συνιστούν υλοποίηση της απαίτησης του Ντενκτάς για μηδενισμό των περιουσιών και κατάφωρη παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Δεν είναι έτσι τα πράγματα, διότι εκείνο που προνοείται είναι ότι η μεταβίβαση της ιδιοκτησίας θα αφορά μόνο τις περιουσίες των προσφύγων που θα αποφασίσουν να ζητήσουν αποζημίωση. Άλλο θέμα η άποψή μας πάνω στο θέμα και ότι θα πρέπει να συζητηθεί επιστημονικά, όπως είπα και προηγούμενα, με το Γενικό Γραμματέα στη διάρκεια των συνομιλιών η πλήρης κατοχύρωση του δικαιώματος επιστροφής σε περιουσία και η πλήρης κατοχύρωση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Οι πρόσφυγες που θα αποφασίσουν να επιστρέψουν στις περιουσίες τους θα μπορούν να το πράξουν και αυτό περιλαμβάνει τους πρόσφυγες των οποίων περιουσίες βρίσκονται στην υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση περιοχή.

Όπως είπα, υπάρχουν κενά και σ'αυτό τον τομέα. Θέλω να αναφερθώ στο ότι ελέχθη ότι σε τόσα χρόνια τόσες χιλιάδες. Πρέπει να πω ότι στη διάρκεια της παρουσίας μας στη Νέα Υόρκη ομόφωνα έχουμε συναποφασίσει ότι ακριβώς η διάταξη για ... (κενό) τόσα χρόνια και τόσες χιλιάδες δε γίνεται αποδεκτή από τη δική μας την πλευρά και ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ακριβώς συζητώντας το προσφυγικό, θα τεκμηριώνει τα επιχειρήματα που ομόφωνα αποφασίσαμε εκεί στη συνεδρία στη Νέα Υόρκη, ενώπιον του Γενικού Γραμματέα. Από τη συμπλήρωση όμως των κενών και τη μάχη που πρέπει να δώσουμε για τα αρνητικά στοιχεία που εμπεριέχονται, μέχρι το να παρερμηνεύουμε τις πρόνοιες των ιδεών και να ισχυριζόμαστε ότι αυτές ικανοποιούν πλήρως τις θέσεις του Ντενκτάς, υπάρχει πιστεύω πολύ μεγάλη απόσταση.

Η ελευθερία διακίνησης θα ασκείται χωρίς οποιουδήποτε περιορισμούς, ευθύς μετά την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, υποκείμενη μόνο σε συνήθεις αστυνομικές δραστηριότητες μη μεροληπτικού χαρακτήρα. Αυτό το τελευταίο είναι λογικό και σύνηθες σε ομοσπονδίες και δεν πρέπει να εμπνέει ανησυχίες.

Η ελευθερία εγκατάστασης και το δικαίωμα ιδιοκτησίας θα εφαρμοστούν μετά τη συμπλήρωση της διαδικασίας επανεγκατάστασης που θα προκύψει από τις εδαφικές προσαρμογές. Και τούτο είναι λογικό, διαφορετικά θα δημιουργηθεί κίνδυνος να προκληθεί χάος.

Έχει εκφραστεί η άποψη ότι δεν προνοείται τρόπος εξαναγκασμού των ομόσπονδων πολιτειών να ρυθμίζουν τα βασικά δικαιώματα σύμφωνα με το σύνταγμα. Είναι λάθος. Εκτός από τη γενική πρόνοια που ανέφερα πιο πάνω για συμμόρφωση όλων των νόμων και των πράξεων της τοπικής εξουσίας προς το ομοσπονδιακό σύνταγμα, με επαρκή μηχανισμό δικαστικής αναθεώρησης, υπάρχει και ειδική πρόνοια ότι οι βασικές ελευθερίες θα ρυθμίζονται σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα. Πάντως, δεν πρέπει να συμφωνηθεί ο τρόπος ρύθμισης αυτών των δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, αλλά πριν από την έναρξή της. Γενικά είναι η άποψη του ΑΚΕΛ ότι κανένα σοβαρό θέμα δεν πρέπει να αφηθεί προς συμφωνία κατά τη μεταβατική περίοδο, γιατί τέτοιο πράγμα εγκυμονεί σοβαρούς υπαρκτούς κινδύνους.

Όσον αφορά ζωτικής σημασίας θέματα, όπως το θέμα των εγγυήσεων, εκφράζονται αντιρρήσεις επειδή η Συνθήκη Εγγύησης επεκτείνεται στις ομόσπονδες πολιτείες και στη συνταγματική τάξη. Αλλά η Συνθήκη Εγγύησης θα διασφαλίζει και την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και θα αποκλείει την ένωση ολόκληρης ή μέρους της με οποιαδήποτε άλλη χώρα και οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης. Γιατί αυτά παραβλέπονται;

Υπάρχουν δυο διαφοροποιήσεις ως προς το αντικείμενο των εγγυήσεων συγκριτικά με τη Ζυρίχη. Η πρώτη είναι ότι το αντικείμενο των εγγυήσεων θα είναι και η ασφάλεια των δυο πολιτειών. Θέλω να τονίσω ότι η προσθήκη αφορά όχι μόνο την τουρκοκυπριακή, αλλά και την ελληνοκυπριακή πολιτεία.

Ας μην ξεχνάμε ότι στο σύνταγμα του 1960 οι εγγυήσεις αφορούν και τη συνταγματική τάξη. Και ακριβώς η δεύτερη διαφοροποίηση σε σχέση με τη Ζυρίχη, η αφαίρεση των θεμελιωδών άρθρων από το αντικείμενο της εγγύησης, μόνο θετικά μπορεί να κρίνεται. Αντί τούτου, η εγγύηση θα αφορά την παρεμπόδιση μονομερούς αλλαγής της συνταγματικής τάξης. Η διαφορά είναι εμφανής. Κανένα σύνταγμα δεν μπορεί να παραμείνει εσαεί αναλλοίωτο, αφού πρέπει να προσαρμόζεται στις συνθήκες της κοινωνικής ανάπτυξης. Ας θυμηθούμε τις τεράστιες δυσκολίες που προκαλούσε και εξακολουθεί να προκαλεί η απαγόρευση αλλαγής του ενός τετάρτου περίπου των άρθρων του συντάγματος της Ζυρίχης, το δίκαιο της ανάγκης, τους φόβους για την κρατική υπόσταση και πολλά άλλα. Με τη νέα διευθέτηση θα μπορεί ελεύθερα να τροποποιείται το σύνταγμα, από κοινού βέβαια και όχι μονομερώς. Είναι λοιπόν αδικαιολόγητος κατά την άποψή μας ο θόρυβος γι' αυτό το ζήτημα. Είναι ποτέ δυνατό να μας δοθεί το δικαίωμα να τροποποιούμε μόνοι μας το σύνταγμα και επομένως να μπορούμε να ανατρέψουμε με καθαρά νόμιμο τρόπο την ίδια τη λύση; Πληροφοριακά εδώ αναφέρω ότι σε όλες ανεξαιρέτα τις ομοσπονδίες

που υπάρχουν η τροποποίηση του συντάγματος συνιστά εξαιρετικά δυσκίνητη διαδικασία. Στην ευκολότερη δυνατή περίπτωση η τροποποίηση του συντάγματος γίνεται με ξεχωριστές ενισχυμένες πλειοψηφίες δυο τρίτων ή τριών πέμπτων και στις δυο Βουλές (Τσεχοσλοβακία, Βραζιλία, Μαλαισία και άλλου), ενώ σε πλείστες περιπτώσεις πέραν των πιο πάνω απαιτείται επιπρόσθετα και έγκριση από τις τοπικές Βουλές. Τέλος, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου απαιτούνται ακόμη και ξεχωριστά δημοψηφίσματα στην κάθε πολιτεία (Ελβετία, Αυστρία, Αυστραλία).

Είναι γεγονός ότι θέματα άμυνας θα συζητηθούν σε σχέση με τις Συνθήκες Εγγύησης και Συμμαχίας. Δεν αληθεύει όμως ότι είναι νεοφανής πρόνοια. Υπάρχει και στο ενοποιημένο έγγραφο του 1985 που είχε δεχτεί η τότε κυβέρνηση. Δεν είναι νεοφανής αυτή η πρόνοια.

Όσον αφορά το λεγόμενο δικαίωμα μονομερούς επέμβασης, στη σχετικά λεπτομερή αναφορά των ιδεών για τις εγγυήσεις δεν αναφέρεται πουθενά η ύπαρξή του. Αντίθετα, υπάρχει η εξής πρόνοια - ανοίγω εισαγωγικά και διαβάζω όπως αναφέρεται: "Η Συνθήκη Εγγύησης, κατά τρόπο που να συνάδει με τις αρχές της ΔΑΣΕ, στην οποία η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία θα επιβεβαιώσει την προσήλωσή της, θα προνοεί Επιτροπή Παρακολούθησης και Επαλήθευσης, που να αποτελείται από αντιπροσώπους των εγγυητριών δυνάμεων και του ομοσπονδιακού Προέδρου και ομοσπονδιακού Αντιπροέδρου".

Πρέπει να διευκρινιστεί τι ακριβώς υπονοείται με την αναφορά στις αρχές της ΔΑΣΕ. Χρειάζεται διευκρίνιση. Ο κ. Ντενκτάς βεβαίως ήδη ανησυχεί και είπε σχετικά: "Συνδέουν τη Συμφωνία Εγγύησης με τη ΔΑΣΕ. Τι νόημα έχει αυτό; Τι θέλει να πει; Θα υπάρχει το δικαίωμα επέμβασης;"

Στη Χάρτα των Παρισίων προνοείται ρητή δέσμευση των συμβαλλόμενων μερών τόσο με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ όσο και με το Δεκάλογο του Ελσίνκι. Και είναι γνωστό ότι ο Χάρτης του ΟΗΕ απαγορεύει τη μονομερή ή και συλλογική ακόμα στρατιωτική επέμβαση χωρίς εξουσιοδότηση εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας (άρθρα 52 και 53). Είναι επίσης γνωστό πως, αν υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στις υποχρεώσεις των κρατών σύμφωνα με το Χάρτη και τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από οποιαδήποτε άλλη διεθνή συμφωνία, υπερισχύουν οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από το Χάρτη (άρθρο 103 του Χάρτη). Θα ήταν, κατά συνέπεια, αδιανόητο να μας προτείνει ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Συμφωνία Εγγύησης με μονομερές δικαίωμα επέμβασης. Με αυτό τον τρόπο πρέπει να ερμηνεύουμε εμείς τη σχετική αναφορά στις αρχές της ΔΑΣΕ. Υπάρχουν βέβαια πολλά σημεία στη Χάρτα των Παρισίων που μπορούμε να επικαλεστούμε. Μπορούμε επίσης να επικαλεστούμε τους μηχανισμούς της ίδιας της ΔΑΣΕ. Θα πρέπει ωστόσο, εκτός από την αναφορά στις αρχές της ΔΑΣΕ, να επιδιώξουμε και ρητή αναφορά στο Χάρτη του ΟΗΕ και ειδικά στα άρθρα 52, 53 και 103.

Είναι γνωστό ότι με βάση τις ομόφωνες ελληνοκυπριακές προτάσεις όσον αφορά τις εγγυήσεις, εκτός από την κατάργηση του μονομερούς "δικαιώματος" επέμβασης, έχουμε ακόμη ένα στόχο: Τη διεύρυνση των εγγυητών, με καλύτερη επιλογή το Συμβούλιο Ασφαλείας. Πρέπει λοιπόν να διευκρινιστεί τι γίνεται σ' αυτό το ζήτημα και εμείς -γιατί όχι- να επιμένουμε σε διεύρυνση των εγγυητών.

Η Επιτροπή Παρακολούθησης και Επαλήθευσης με βάση τη Συνθήκη Εγγύησης θα ενισχυθεί με προσωπικό της ΟΥΝΦΙΣΥΠ, της οποίας στο μεταξύ θα αναθεωρηθούν οι όροι εντολής εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αρμοδιότητα της

Επιτροπής θα είναι να διερευνά οποιαδήποτε εξέλιξη που, κατά την άποψη του Προέδρου ή Αντιπροέδρου ή οποιασδήποτε εγγυήτριας δύναμης, αποτελεί απειλή κατά της ασφάλειας οποιασδήποτε κοινότητας ή της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας με επί τόπου επιθεωρήσεις ή άλλες μεθόδους που θεωρεί αναγκαίες. Θα προβαίνει επίσης σε συστάσεις για επανόρθωση οποιασδήποτε κατάστασης που θα έχει διαπιστώσει ότι παραβαίνει τις διευθετήσεις που καλύπτουν οι Συνθήκες Εγγύησης και Συμμαχίας. Τα μέρη θα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν τις συστάσεις αυτές άμεσα και με καλή θέληση.

Υπενθυμίζουμε ότι, με βάση την υφιστάμενη Συνθήκη Εγγύησης, οι εγγυήτριες δυνάμεις, σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεών της, διαβουλεύονται όσον αφορά τις παραστάσεις ή τα μέτρα για τη διασφάλιση της τήρησης αυτών των διατάξεων και, αν δε γίνει δυνατή κοινή ή συντονισμένη ενέργεια, καθεμιά από αυτές διατηρεί το δικαίωμα να ενεργήσει χωριστά για τον πιο πάνω σκοπό.

Είναι σαφές από τις ιδέες ότι αφαιρείται από τις εγγυήτριες δυνάμεις το δικαίωμα να αποφασίζουν μόνες τους, από κοινού είτε χωριστά, κατά πόσο υπάρχει παραβίαση και τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται. Το δικαίωμα αυτό παραχωρείται στην Επιτροπή Παρακολούθησης, στην οποία θα συμμετέχουν, εκτός από τις εγγυήτριες δυνάμεις, και ο Πρόεδρος και κατά κάποιον τρόπο και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Και μόνο η Επιτροπή θα προβαίνει σε συστάσεις για επανόρθωση της κατάστασης, εφόσον υπάρχουν παραβιάσεις. Δε θα μπορεί δηλαδή η Τουρκία να αποφασίζει από μόνη της αν υπήρξε παραβίαση ούτε και για μέτρα που πρέπει να ληφθούν, όπως π.χ. για επέμβαση. Απλώς, θα μπορεί να καταγγέλλει στην Επιτροπή τυχόν τέτοιες περιπτώσεις. Αυτό θα συμβάλλει και στην αποτροπή τυχόν προσχεδιασμένων προκλήσεων. Επειδή δε στην Επιτροπή θα συμμετέχουν και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η Ελλάδα και, έστω και σε βοηθητική βάση, ο ΟΗΕ, είναι σαφές ότι δε θα είναι εφικτό να δοθούν συστάσεις για μονομερή επέμβαση. Ούτε και επιτρεπτό όμως θα είναι, αφού με βάση τις ιδέες η Επιτροπή θα συσταθεί σύμφωνα με τις αρχές της ΔΑΣΕ. Πρέπει λοιπόν από δικής μας πλευράς να εμμένουμε σε ρητό αποκλεισμό της μονομερούς επέμβασης, είναι όμως μεγάλη υπερβολή ο ισχυρισμός ότι στις ιδέες προνοείται κιόλας η μονομερής επέμβαση. Η πραγματικότητα είναι ότι έμμεσα, πλην σαφώς αποκλείεται η μονομερής επέμβαση. Εμείς, επαναλαμβάνω και επιμένω, πρέπει να απαιτήσουμε -και ελπίζω να πετύχουμε- ρητό αποκλεισμό της μονομερούς επέμβασης.

Ενώ όλα τα κατοχικά στρατεύματα θα αποχωρήσουν με χρονοδιάγραμμα που θα συμπληρωθεί πριν από την εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, όσον αφορά τη Συνθήκη Συμμαχίας είναι αλήθεια ότι διαφαίνεται πρόθεση αύξησης των στρατευμάτων, που σήμερα αριθμούν 900 Έλληνες και 600 Τούρκους στρατιώτες. Λυπούμαι όμως να παρατηρήσω ότι από αυτό μέχρι το να ισχυριζόμαστε, και υπήρξε τέτοιος ισχυρισμός, ότι στις ιδέες προνοείται διπλασιασμός των κατοχικών στρατευμάτων υπάρχει τεράστια απόσταση και διαφορά.

Ένα σημείο που πρέπει ιδιαίτερα να προσεχθεί είναι ότι προνοείται οι Συνθήκες Εγγύησης και Συμμαχίας να συμπληρωθούν κατά τη μεταβατική περίοδο. Τούτο δεν μπορεί και δεν πρέπει να γίνει δεκτό από τη δική μας πλευρά. Η συμπλήρωση πρέπει να ολοκληρωθεί πριν από την έναρξη της μεταβατικής περιόδου.

Όσον αφορά το τόσο ευαίσθητο προσφυγικό ζήτημα, έχουν αφαιρεθεί οι εγγυημένες πλειοψηφίες πληθυσμού και γης και αναγνωρίζεται το δικαίωμα επιστροφής και περιουσίας. Η αναγνώριση των αρχών επιστροφής και περιουσίας

συνιστά πολύ σημαντική βελτίωση σε σχέση με την προηγούμενη δέσμη των ιδεών και αφ' εαυτής καταρρίπτει τις εκτιμήσεις ότι οι ιδέες συνιστούν τη λύση του Κυπριακού ή ότι, αν επιδέχονταν αλλαγές, αυτές θα ήταν μόνο προς το χειρότερο. Θα υπάρξει βέβαια και χρονοδιάγραμμα και πρακτικές δυσκολίες, κάτι που αναγνωρίζεται και στις δικές μας, τις ομόφωνες ελληνοκυπριακές προτάσεις. Πρέπει όμως να γίνει κατανοητό τόσο από το Γενικό Γραμματέα όσο και από το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι οι πρακτικές δυσκολίες δεν μπορούν και δεν πρέπει με κανένα τρόπο να οδηγούν σε αμφισβήτηση του αναφαίρετου δικαιώματος επιστροφής και κατοχής περιουσίας.

Έχουμε συνεπώς τις διαφωνίες μας και για τις πρακτικές δυσκολίες. Υπάρχει στις ιδέες, εκτός των άλλων, μια πρακτική δυσκολία που δεν τη θεωρούμε λογική. Γιατί ο Τουρκοκύπριος εκτοπισμένος, που έτσι κι αλλιώς ζει σε ξένη περιουσία, να μην πάρει άλλη περιουσία ανάλογης αξίας; Γιατί ο Ελληνοκύπριος πρόσφυγας να μην επιστρέψει στη δική του την περιουσία, αλλά σε άλλη; Πιστεύουμε ότι η λογική, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική ειρήνη επιβάλλουν όπως γίνει ακριβώς το αντίθετο απ' αυτό που προτείνεται στις ιδέες.

Η ουσία, κύριοι συνάδελφοι, στο κεφάλαιο "Οικονομική Ανάπτυξη και Διασφαλίσεις" είναι η επίτευξη οικονομικής εξισορρόπησης. Εμείς δεν έχουμε καμιά αμφιβολία ότι αυτή η πρόνοια είναι ορθή, έχοντας υπόψη ότι η διεθνής πείρα καταδεικνύει πως, εκεί όπου υπάρχει οικονομικό χάσμα, ενθαρρύνονται και οι χωριστικές τάσεις.

Ας μου επιτραπεί να επιστρέψω όμως στην αναφορά που έκαμε ο κ. Παπαδόπουλος για τις αποζημιώσεις. Θέλω να συμφωνήσω απόλυτα μαζί του ότι δεν είναι δυνατό να δίνονται αποζημιώσεις για ελληνοκυπριακές περιουσίες και να τις δίνει η ελληνοκυπριακή κοινότητα αυτές τις αποζημιώσεις. Αυτό βγαίνει από τα όρια της λογικής.

Επανέρχομαι όμως στο θέμα της οικονομικής εξισορρόπησης. Εκφράζεται η άποψη ότι οι εγγυήσεις θα καλύπτουν και την επίτευξη οικονομικής ισορροπίας και ότι η Τουρκία θα έχει δικαίωμα επέμβασης για έργα ανάπτυξης στις ελεύθερες περιοχές. Ακούστηκε και αυτό. Εδώ προφανώς συγχύζονται οι διασφαλίσεις (safeguards) με τις εγγυήσεις (guarantees). Καμιά απολύτως σχέση δεν υπάρχει μεταξύ της Συνθήκης Εγγύησης και των οικονομικών διασφαλίσεων, καμιά απολύτως, χώρια που όπως ήδη ανέφερα, η Τουρκία δε θα έχει δικαίωμα επέμβασης με βάση τη συμπληρωμένη Συνθήκη Εγγύησης.

Θέλω να επαναλάβω ότι για λόγους αρχής δεν αποδεχόμαστε τις πρόνοιες των ιδεών για τα χωριστά δημοψηφίσματα στο θέμα της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, σημειώνω όμως ότι η σχετική διατύπωση για τα δημοψηφίσματα είναι πιο ελαστική από την προηγούμενη δέσμη των ιδεών και αφήνει περιθώρια πιο ευνοϊκών για μας ερμηνειών.

Όσον αφορά τις μεταβατικές διευθετήσεις, τίθεται από κάποιους ζήτημα απόρριψής τους. Η αλλαγή στην πολιτειακή δομή οποιουδήποτε κράτους -πόσο μάλλον ενός ντε φάκτο διχοτομημένου κράτους- συνιστά πολύπλοκο πρακτικό και νομικό πρόβλημα και ασφαλώς δεν μπορεί να γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Το ζήτημα λοιπόν δεν ήταν και δεν είναι αν θα υπάρξουν μεταβατικές διευθετήσεις, αλλά το ποιες θα είναι οι συγκεκριμένες μεταβατικές διευθετήσεις.

Αντίθετα με το ενοποιημένο έγγραφο του 1985, δεν προτείνεται στις ιδέες διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας ή της κυβέρνησης ή σχηματισμός μεταβατικής κυβέρνησης. Δεν είναι τυχαία που το απαιτεί ο κ. Ντενκτάς. Και το απαιτεί μάλιστα και ως όρο για να πάει στη Νέα Υόρκη. Χρειάζεται όμως να εργαστούμε, ώστε τούτο να φαίνεται τελείως ξεκάθαρο. Δε μας βρίσκουν σύμφωνους και κάποιες επιμέρους πρόνοιες σ' αυτό το κεφάλαιο. Επαναλαμβάνω ότι καμιά σοβαρή εκκρεμότητα, ιδιαίτερα στα θέματα των Συνθηκών Εγγύησης και Συμμαχίας και των δικαιωμάτων εγκατάστασης και ιδιοκτησίας, δεν πρέπει να αφεθεί στη μεταβατική περίοδο. Πρέπει να συμφωνηθούν πριν αρχίσει η μεταβατική περίοδος.

Χρειάζεται επίσης να διασαφηνιστεί καλύτερα τι γίνεται αν κάτι δεν πάει καλά στην ίδια τη μεταβατική περίοδο. Θα προηγηθεί βέβαια το πλαίσιο λύσης, η διεθνής διάσκεψη, η γνωστοποίηση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, οι μικτές και η συντονιστική επιτροπή. Υπάρχει όμως έντονη ανησυχία σ' αυτό το ζήτημα και γι' αυτό πρέπει να επιδιωχθεί διασαφήνιση.

Συνοψίζω, κύριε Πρόεδρε, τη θέση του ΑΚΕΛ πάνω στη δέσμη των ιδεών του Γενικού Γραμματέα. Η δέσμη ιδεών Γκάλι δεν είναι για το ΑΚΕΛ η λύση του Κυπριακού. Δεν είναι ούτε αυτό που λέμε βάση λύσης του Κυπριακού. Το ΑΚΕΛ πιστεύει ότι, αν οι ιδέες Γκάλι εφαρμόζονταν όπως έχουν αυτή τη στιγμή σαν η λύση του Κυπριακού, αυτή η λύση δε θα ήταν λειτουργήσιμη, γιατί έχουν τα αρνητικά στοιχεία στα οποία έχω αναφερθεί. Έχουν κενά και σε αρκετά σημεία δε χαρακτηρίζονται από την αναγκαία σαφήνεια.

Οι ιδέες Γκάλι όμως δε διαπνέονται από φιλοσοφία συνομοσπονδίας. Διαπνέονται από φιλοσοφία ομοσπονδίας. Είναι γι' αυτό που το ΑΚΕΛ αποδέχεται τη διαπραγμάτευση με βάση τις ιδέες Γκάλι και το χάρτη Γκάλι. Επειδή οι ιδέες είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης, εμείς πιστεύουμε ότι με την ορθή επιχειρηματολογία -και το πιστεύουμε ειλικρινά αυτό το πράγμα- και με επίμονη και πειστική δουλειά μπορούν να βελτιωθούν, ώστε να φτάσουμε σε περίγραμμα λύσης που να είναι στα πλαίσια ασφάλειας που καθορίσαμε συλλογικά.

Κύριε Πρόεδρε, όταν ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ αποφάσισε να καλέσει τον περασμένο Ιούνιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον κ. Ντενκτάς στη Νέα Υόρκη για συνομιλίες, το ΑΚΕΛ εξέφρασε τις εξής θέσεις:

Πρώτο: Ο Πρόεδρος Βασιλείου θα έπρεπε να ανταποκριθεί θετικά στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα. Και σήμερα πιστεύουμε ότι είναι πολύ δύσκολο για την πλευρά μας να αρνείται προσκλήσεις του Γενικού Γραμματέα για συνομιλίες και με αυτή την άρνηση να μην καταβάλλουμε κάποιο πολιτικό κόστος. Η ζωή απέδειξε ότι δεν έχουμε να φοβηθούμε ή να χάσουμε τίποτε ανταποκρινόμενοι σε παρόμοιες προσκλήσεις του Γενικού Γραμματέα, εφόσον παραμένουμε σταθεροί στις θέσεις αρχών που υποστηρίζουμε.

Δεύτερο: Είχαμε εκφράσει επιφύλαξη κατά πόσο η Γραμματεία του ΟΗΕ είχε προετοιμάσει αρκούντως ικανοποιητικά το έδαφος για τις συνομιλίες, δεδομένου ότι από τουρκικής πλευράς υπήρξαν μόνο γενικόλογες διακηρύξεις περί ετοιμότητας να συζητήσουν σοβαρά. Η μετέπειτα πορεία των συνομιλιών έδειξε ότι οι επιφυλάξεις μας ήταν βάσιμες.

Και τρίτο: Ήμαστε αρκετά συγκρατημένοι σε ό,τι αφορά τις προοπτικές επιτυχίας των συνομιλιών, έχοντας και πάλι υπόψη τις άτεγκτες θέσεις του κ. Ντενκτάς.

Εδώ θα ήθελα να ανοίξω ακόμα μια παρένθεση, για να φέρω ακόμα ένα παράδειγμα διαστρέβλωσης και ανεύθυνης δημαγωγίας, ανεπίτρεπτο για τα πολιτικά, αλλά και ηθικά θέσμια αυτού του τόπου.

Μιλώντας πριν από λίγες μέρες σε ακτίβ στελεχών του ΑΚΕΛ στη Λάρνακα εξέφρασα την εκτίμηση ότι διαγράφονται δυσοίωνες οι προοπτικές για τις συνομιλίες της 26ης του Οκτώβρη. Μερίδα του τύπου, γνωστή για το μένος της ενάντια στην ομοσπονδία, θεώρησε αναγκαίο να με ειρωνευτεί και να προχωρήσει στην προσφιλή μέθοδο της διαστρέβλωσης. Γράφτηκε συγκεκριμένα σε πρωινή εφημερίδα:

"Ωστε 'δυσοίωνες' τώρα διαγράφονται οι προοπτικές για τις συνομιλίες της 26ης του Οκτώβρη στη Νέα Υόρκη. Αυτά λέγει ο κ. Χριστόφιας. Αλλά δυσοίωνες ήταν πάντοτε οι προοπτικές. Εξωραΐζαν όμως οι άνθρωποι του ΑΚΕΛ και οι αυλικοί του Προεδρικού Μεγάρου αυτές τις προοπτικές. Έβλεπαν λύση που ερχόταν και ύβριζαν τους 'απορριπτικούς' (έτσι βάφτισαν όσους έλεγαν ΟΧΙ στην καταστροφή...) ότι δήθεν ήταν εμπόδιο. Η τουρκική αδιαλλαξία, έλεγαν, δεν είναι πρόβλημα. Θα την κανόνιζαν οι Αγγλοαμερικάνοι... Και ο κυπριακός ελληνισμός εμπαιζόταν για λύση που οπωσδήποτε θα έφερνε η πολιτική Βασιλείου και η Νέα Υόρκη."

Πότε, κύριοι, και με ποια δήλωσή μας ή ανακοίνωση του ΑΚΕΛ εξωραΐσαμε τις προοπτικές; Αν οι συντάκτες του άρθρου είχαν ίχνος δημοσιογραφικής δεοντολογίας θα έπρεπε να σημειώσουν ότι από το καλοκαίρι του '91, όταν ο Πρόεδρος Μπους εξήγγελλε επικείμενη λύση του Κυπριακού και κάποιοι ενθουσιάζονταν, το ΑΚΕΛ και ο Χριστόφιας, αναλύοντας την τουρκική στάση και το ρόλο της Τουρκίας, αλλά και τις σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών μαζί της, δήλωναν ότι δε συμμερίζονταν αυτή την αισιοδοξία.

Ας μας υποδείξουν έστω και μια ανακοίνωση του κόμματός μας ή ομιλία στελέχους του όπου να λέμε ότι έρχεται η λύση. Ας μας υποδείξουν πού είπαμε ότι η τουρκική αδιαλλαξία δεν αποτελεί εμπόδιο. Εμείς είμαστε έτοιμοι να τους δείξουμε δεκάδες, αν όχι εκατοντάδες, αναφορές σε έγγραφα, ομιλίες και σχόλια που λέμε ακριβώς το αντίθετο.

Ας μας πουν πού και πότε εκφράσαμε την πεποίθηση ότι οι Αγγλοαμερικάνοι θα κανόνιζαν την τουρκική αδιαλλαξία. Φορτικά υποδεικνύαμε στους Αγγλοαμερικάνους το καθήκον να πιέσουν την Τουρκία, αλλά και φορτικά λέγαμε ότι για τους γνωστούς λόγους που αναλύσαμε πιο πάνω αμφιβάλουμε αν θα το πράξουν.

Πότε και πού είπαμε ότι η πολιτική Βασιλείου οπωσδήποτε θα φέρει από μόνη της τη λύση; Είπαμε και λέμε και τώρα ότι η πολιτική Βασιλείου είναι η ορθή πολιτική που μπορεί να φέρει τη λύση, φτάνει να διαφοροποιηθούν οι τουρκικές θέσεις.

Με το ψέμα, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, διάλογος δε γίνεται. Οι σφοδροί πολέμιοι της ομοσπονδίας και της επαναπροσέγγισης, οι φανατικοί θιασώτες της θεωρίας του "να μείνουμε όπως είμαστε", μη έχοντας πρόταση που να πείθει, μη έχοντας επιχειρήματα που να στέκουν, καταφεύγουν στο ψέμα και τη διαστρέβλωση. Και τα δυο όμως έχουν ποδάκια κοντά και δεν μπορούν να πάνε μακριά.

Κύριε Πρόεδρε, ξεκινώντας για τη Νέα Υόρκη, είχαμε θέσει δυο στόχους μπροστά μας:

Πρώτο: Να πετύχουμε πρόοδο στο Κυπριακό.

Δεύτερο: Αν δεν κατορθώναμε να υπάρξει πρόοδος, να καταλογιστούν ευθύνες στην τουρκική πλευρά για την αδιαλλαξία της.

Οι δυο τούτοι στόχοι δεν επιτεύχθηκαν στο βαθμό που θα θέλαμε. Αυτό έδωσε την αφορμή σε κάποιους να μιλήσουν για αποτυχία της πλευράς μας και για φιάσκο της πλευράς μας στις συνομιλίες. Περιττό να τονίσω ότι εμείς δε συμμεριζόμαστε αυτές τις εκτιμήσεις, που στερούνται κατά την άποψή μας αντικειμενικότητας και γίνονται από καθαρά αντιπολιτευτικά κίνητρα.

Η δική μας πλευρά συνεργάστηκε με το Γενικό Γραμματέα και κατέβαλε κάθε προσπάθεια για να υπάρξει πρόοδος. Όπως τόνισα όμως και πιο πάνω, η πρόοδος και κατά συνέπεια η λύση του Κυπριακού εξαρτάται από την τουρκική πλευρά, η οποία στις πέντε βδομάδες του δεύτερου γύρου των συνομιλιών παρέμεινε αμετακίνητη σε αδιάλλαχτες θέσεις.

Το ΑΚΕΛ πιστεύει ότι, μετά που αποδείχθηκε πέρα από κάθε αμφιβιβλία η αδιαλλαξία του Ραούφ Ντενκτάς, η Γραμματεία του ΟΗΕ θα έπρεπε να είχε διακόψει τις συνομιλίες, καταλογίζοντας γι' αυτό ευθύνη στην τουρκική πλευρά. Δυστυχώς η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών, με υπόδειξη των Βρετανών και των Αμερικανών, επέλεξε να κηρύξει ανάπαυλα στις συνομιλίες, σε μια προσπάθεια να δώσει ακόμα μια ευκαιρία στην παρούσα διαδικασία. Ο αμερικανικός παράγοντας δε φάνηκε συνεπής με τις αρχικές του διαβεβαιώσεις ότι αυτή τη φορά θα καταλογίζονταν ευθύνες στον κ. Ντενκτάς. Για τούτο και είχαμε την εξέλιξη που είχαμε, της διακοπής, της ανάπαυλας.

Παρόλ' αυτά είναι πεποίθησή μας ότι στη Νέα Υόρκη δεν υπήρξε ούτε φιάσκο ούτε αποτυχία της δικής μας της πλευράς. Η συμμετοχή μας στις συνομιλίες δεν έβλαψε τη δική μας πλευρά. Αντίθετα απέδειξε για μια ακόμα φορά την καλή μας θέληση και την ετοιμότητά μας να συνεργαστούμε και να εργαστούμε για λύση του Κυπριακού. Επιπρόσθετα θα 'λεγα ότι από τη διαδικασία των συνομιλιών προέκυψαν και τα εξής θετικά στοιχεία:

- α) Κατατέθηκε βελτιωμένο έγγραφο δέσμης ιδεών για ένα συνολικό πλαίσιο συμφωνίας στο Κυπριακό, το οποίο αποτελεί βάση για διαπραγμάτευση. Κατατέθηκε επίσης μαζί με το έγγραφο χάρτης για το εδαφικό, ο οποίος αποτελεί καλή βάση για διαπραγμάτευση αυτής της σοβαρής πτυχής του Κυπριακού.
- β) Ο Ντενκτάς υποχρεώθηκε να δεχτεί τις αρχές της επιστροφής των προσφύγων και της κατοχής περιουσίας, έστω και αν ουσιαστικά τις αναιρεί με απαράδεχτους όρους. Πάνω στην αποδοχή αυτών των αρχών η ελληνοκυπριακή πλευρά μπορεί και πρέπει να κτίσει στις διαπραγματεύσεις.
- γ) Ο Ντενκτάς δεν έφυγε από τη Νέα Υόρκη χωρίς καμιά επίπτωση. Ο Γενικός Γραμματέας διαπίστωσε την αδιαλλαξία του από πρώτο χέρι. Την ίδια διαπίστωση έκαναν και τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.
- δ) Την αδιαλλαξία του Ντενκτάς διαπίστωσαν και καταδίκασαν έγκυρα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως οι "Τάιμς" του Λονδίνου και το περιοδικό "Ντερ Σπήγκελ". Ακόμα και μερίδα του τουρκικού τύπου για πρώτη φορά έγραψε επικριτικά σχόλια για τη στάση του Ντενκτάς.
- ε) Στην τουρκοκυπριακή κοινότητα δυνάμωσαν ακόμα περισσότερο οι φωνές κατά της αδιαλλαξίας του Ντενκτάς και υπέρ της λύσης του Κυπριακού με δίκαιο συμβιβασμό.

Όλα τα πιο πάνω καταρρίπτουν τους ισχυρισμούς για φιάσκο και συνηγορούν υπέρ της εκτίμησης ότι η δική μας πλευρά βγήκε κερδισμένη και ενισχυμένη από τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης. Άλλωστε, για να είναι ολοκληρωμένες οι εκτιμήσεις

μας, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη σε ποια θέση θα βρισκόμασταν τώρα, αν αρνούμασταν να πάμε στις συνομιλίες. Σίγουρα δε θα είχαμε τα θετικά στοιχεία που αναφέραμε. Σίγουρα η στάση μας θα ήταν ακατανόητη από τη διεθνή κοινότητα, η οποία και θα μας καταλόγιζε ευθύνες. Σίγουρα θα είχαμε συμβάλει στη δημιουργία ενός τέτοιου αδιεξόδου που θα ευνοούσε την Τουρκία και τον κ. Ντενκτάς. Όταν εκτιμούμε λοιπόν τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, δεν μπορεί να παραβλέπουμε αυτά τα πράγματα.

Κύριε Πρόεδρε, κατά τη διάρκεια των συνομιλιών της Νέας Υόρκης μπροστά στην πολιτική ηγεσία τέθηκαν ορισμένα θέματα ουσίας, αλλά και διαδικασίας που είχαν σχέση με τις διαπραγματεύσεις. Για τα θέματα ουσίας, το εδαφικό δηλαδή, το προσφυγικό και το συνταγματικό στο βαθμό που συζητήθηκε, δεν υπήρξε καμιά διαφωνία. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η ομάδα εργασίας έφεραν συγκεκριμένες εισηγήσεις, οι οποίες συζητούνταν από την πολιτική ηγεσία και καταλήγαμε ομόφωνα στο τι έπρεπε να προβάλλει και να υποστηρίξει ο Πρόεδρος Βασιλείου στις διαπραγματεύσεις του, πράγμα που έκανε.

Στα θέματα διαδικασίας, που δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι είναι χωρίς σημασία βέβαια, υπήρξαν διαφωνίες και τούτο είναι γνωστό. Διαφωνίες υπήρξαν ιδιαίτερα στο σημείο εκείνο των συνομιλιών, όπου ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, μετά που ο κ. Ντενκτάς δήλωσε ότι αποδέχτηκε την αρχή της επιστροφής των προσφύγων και της περιοσίας, θεώρησε ότι υπήρξε επαρκής πρόοδος, ώστε, παράλληλα με τις απευθείας συνομιλίες για το εδαφικό και το προσφυγικό, να γίνουν εκ του σύνεγγυς διαβουλεύσεις των εκπροσώπων του σε σχέση με ορισμένα θέματα του συνταγματικού.

Βέβαια θα ήμασταν όλοι ευτυχέστεροι, αν ο Γενικός Γραμματέας επέμενε σε πλήρη συζήτηση του εδαφικού και του προσφυγικού, μέχρι να φτάσουμε σε ακτίνα συμφωνίας, πριν προχωρήσει παραπέρα. Έκρινε όμως ο ίδιος, χωρίς να ζητήσει τη συγκατάθεσή μας -και το υπογραμμίζω, χωρίς να ζητήσει τη συγκατάθεσή μας- ότι θα έπρεπε να προχωρήσει με τον τρόπο που προχώρησε. Η αλλαγή αυτή της διαδικασίας, που είχε βέβαια τη σημασία της, ήταν θέμα αρχής για τη δική μας πλευρά; Θα έπρεπε δηλαδή χάριν της διαδικασίας η δική μας πλευρά να τηρήσει τέτοια άτεγκτη στάση, που να οδηγήσει σε ναυάγιο τις συνομιλίες; Και να χρεωθούμε την ευθύνη για τούτο το ναυάγιο;

Η δική μας η άποψη ήταν και είναι ότι μια τέτοια αντίκριση του θέματος θα ήταν λανθασμένη και απολιτική. Εφόσον δε διακυβεύονταν θέματα αρχής και μια που αργά ή γρήγορα, για να υπάρξει περίγραμμα συνολικής λύσης, θα συζητηθούν και τα άλλα θέματα εκτός του εδαφικού και του προσφυγικού, δε θεωρήσαμε σωστό εκείνη τη στιγμή, μέσα στα πλαίσια εκείνης της ατμόσφαιρας και της κατάστασης, ότι θα έπρεπε για το διαδικαστικό να έρθουμε σε αντιπαράθεση με το Γενικό Γραμματέα. Άλλωστε οι δυο συναντήσεις που έγιναν για συνταγματικά θέματα καθόλου μα καθόλου δεν έβλαψαν την πλευρά μας. Τουναντίον απέδειξαν την πλήρη αντίθεση των θέσεων του κ. Ντενκτάς με τη δέση ιδεών, πράγμα που πιστοποίησε και ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεσή του, λέγοντας τα εξής- και διαβάζω σε εισαγωγικά:

"Κατά τις συζητήσεις με τον κ. Ντενκτάς αυτός υπέβαλε απόψεις πάνω στα θέματα της κυριαρχίας, των μεταβατικών διευθετήσεων, της ομοσπονδιακής εκτελεστικής εξουσίας, της συμμετοχής της Κύπρου σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς

και της οικονομικής ανάπτυξης. Πάνω σ' αυτό οι αντιπρόσωποί μου (οι αντιπρόσωποι του Γενικού Γραμματέα δηλαδή) υπογράμμισαν την ανάγκη αποφυγής προβολής θέσεων, οι οποίες θα αλλοίωναν το ευαίσθητο ισοζύγιο της δέσμης των ιδεών και θα ήταν αντίθετες προς τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας".

Σαφέστατη λοιπόν η απόρριψη των θέσεων του κ. Ντενκτάς από το Γενικό Γραμματέα.

Κύριε Πρόεδρε, τι δε γράφτηκε και τι δε λέχθηκε για τον Πρόεδρο Βασιλείου και τη στάση του στις συνομιλίες. Γράφτηκε ότι πήγε στη Νέα Υόρκη δεσμευμένος και έτοιμος να ξεπουλήσει την Κύπρο. Γράφτηκε ότι ενέδωσε στις αξιώσεις του Ντενκτάς, ότι παραβίασε ή ενήργησε έξω από τις ομόφωνες αποφάσεις και τις προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου και πολλά άλλα παρόμοια. Λυπούμαστε να παρατηρήσουμε ότι συμμετοχή στους αστήριχτους και άδικους αυτούς ισχυρισμούς είχαν και πλέον υπεύθυνα πολιτικά πρόσωπα.

Η δική μας εκτίμηση είναι ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου έδωσε με αποφασιστικότητα και σθένος τη μάχη της Κύπρου στη Νέα Υόρκη, υπερασπιζόμενος τα δίκαια και τα δικαιώματα του λαού μας και της υπόθεσής μας και ενεργώντας πάντα μέσα στα πλαίσια των ομόφωνων προτάσεων του Εθνικού Συμβουλίου. Πρέπει επίσης να υπογραμμίσουμε ότι στη Νέα Υόρκη είχε καθημερινές, συχνά και δυο φορές την ημέρα, συσκέψεις με την πολιτική ηγεσία και ενεργούσε πάντοτε στη βάση των αποφάσεων αυτών των συσκέψεων. Αν οι δικές μας εκτιμήσεις δεν είναι αρκετές για να πείσουν κάποιους δύσπιστους, τότε ας διαβάσουν προσεκτικά την έκθεση Γκάλι, όπου υπάρχουν αρκετές αναφορές στη στάση που τήρησε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ενδεικτικά υπενθυμίζω την παράγραφο 22 της έκθεσης Γκάλι, που λέει:

"Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε την άποψη ότι οποιαδήποτε εδαφική προσαρμογή πρέπει να διασφαλίζει ότι η περιοχή που θα περιέλθει υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να καθιστά δυνατή την επιστροφή του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού Ελληνοκυπρίων στα σπίτια τους. Αν και δε θεωρούσε τις προτεινόμενες εδαφικές προσαρμογές δίκαιες, δήλωσε ότι ήταν έτοιμος να διαπραγματευθεί μια συμφωνία πάνω σ' αυτή τη βάση". Αλλά και στην παράγραφο 31 τονίζονται τα εξής: "Από μέρους του ο Πρόεδρος Βασιλείου συμφώνησε, όπως και σ' άλλα θέματα, ότι η δέσμη ιδεών παρέχει τη βάση για επίτευξη πλαισίου συνολικής συμφωνίας. Επέμεινε πάνω στην αρχή του δικαιώματος επιστροφής και του δικαιώματος ιδιοκτησίας και αναγνώρισε την ανάγκη επίλυσης των πρακτικών δυσκολιών που αντιμετωπίζει η τουρκοκυπριακή πλευρά...."

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ:

Έμεινε πολλή ακόμα;

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Όπου να 'ναι τελειώνω.

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ:

Δε γίνεται να φύγουμε και να θεωρηθεί αναγνωσθείσα;

(Γέλια)

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Δέχομαι, αν θα θεωρηθούν αναγνωσθείσες και των υπόλοιπων.

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ:

Άμα μιλήσουν και οι άλλοι από δυο ώρες ...

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, είναι από το χρόνο που έχει δοθεί στο κόμμα μου. Δεν είναι τίποτα έξτρα. Συνεχίζω λοιπόν με την άδειά σας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακολουθώ το χρόνο. Είχατε δηλώσει 95 λεπτά και έχετε περάσει τις δυο ώρες.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Αλλά είναι από το χρόνο της κοινοβουλευτικής σας ομάδας.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Μάλιστα. Ευχαριστώ. Χαλάλι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριοι, νομίζω να μη διακόπτουμε για να τελειώσει, διότι θα χρειαστούμε διάλειμμα, νομίζω, για πολλούς και διάφορους λόγους.

(Γέλια)

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

"Τόνισε ότι αντιτίθεται σε οποιαδήποτε αναγνώριση μαζικής κατάσχεσης της περιουσίας των εκτοπισμένων, δεδομένου ότι αυτό θα είναι αντίθετο προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και τις συμβάσεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων".

Πέρα από τα πιο πάνω έχουμε και τη μαρτυρία του κ. Κληρίδη σε συνέντευξη του στο περιοδικό "Σελίδες". Όταν ο κ. Κληρίδης ρωτήθηκε αν, κατά τη διάρκεια των πέντε βδομάδων της Νέας Υόρκης, ο Πρόεδρος Βασιλείου ελέγχεται για κάποιο κακό ή ατυχή χειρισμό, απάντησε:

"Προτού φύγουμε από τη Νέα Υόρκη, σε κοινή σύσκεψη με τον Πρόεδρο Βασιλείου, ο κ. Πρόεδρος μας ρώτησε εάν είχαμε να διατυπώσουμε οποιοσδήποτε επικρίσεις για τους χειρισμούς που έκαμε στο πλαίσιο των συνομιλιών.

Εγώ τότε είπα, και το επαναλαμβάνω, ότι τήρησε πλήρως την υπόσχεση που έδωσε προς τους αρχηγούς των κομμάτων ότι δε θα έφευγε από το πλαίσιο των ομοφώνων αποφάσεων του Εθνικού Συμβουλίου του 1989".

Προσυπογράφουμε πλήρως τη δήλωση του κ. Κληρίδη. Αυτή είναι και η δική μας η εκτίμηση και η δική μας η μαρτυρία, αν θέλετε. Και πρέπει να προσθέσουμε ότι αυτή υπήρξε και η εκτίμηση όλων όσων παραβρέθηκαν σ' εκείνη τη σύσκεψη. Ευελπιστούμε ότι αυτή η εκτίμηση θα αναφερθεί και σε τούτη τη συζήτηση από όλες τις πλευρές της Βουλής. Στοιχειώδης πολιτική δεοντολογία πιστεύω ότι το επιβάλλει, για να πάψουν οι όποιες αστήριχτες εικασίες και ισχυρισμοί σε βάρος του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Κύριε Πρόεδρε, στο σημείο τούτο θα ήθελα να πω και δυο λόγια για το κλίμα που επικράτησε ανάμεσα στους πολιτικούς ηγέτες στη Νέα Υόρκη. Όταν βρισκόμασταν ενώπιος ενώπιω και προπάντων μπροστά στα μεγάλα προβλήματα, που άπτονται του μέλλοντος και της επιβίωσης αυτού του λαού, έχω διαπιστώσει ότι η συμπεριφορά μας είναι διαφορετική απ' αυτή που επιδεικνύεται σε άλλες περιπτώσεις, που αναμένουμε ίσως το χειροκρότημα και την επιδοκμασία των οπαδών των κομμάτων μας.

Πήγαμε στη Νέα Υόρκη παίρνοντας μαζί μας τις γνωστές διαφορές, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη φιλοσοφία του κάθε κόμματος για τις ιδέες Γκάλι και τη διαδικασία που λάμβανε χώρα στη βάση τούτων των ιδεών. Διατηρήσαμε ο καθένας τις απόψεις του και όπως ανέφερα πιο πάνω διαφωνίες ανεφύησαν και στη συνέχεια σε θέματα διαδικασίας.

Παρόλα αυτά στη Νέα Υόρκη ανάμεσα στους πολιτικούς αρχηγούς, αλλά και ανάμεσα στον Πρόεδρο και την πολιτική ηγεσία επικράτησε πνεύμα ενότητας, συναντίληψης, υπευθυνότητας και συνεργασίας, με κοινό στόχο όλων την προώθηση της δίκαιης υπόθεσης του λαού μας. Αυτό είχε μεγάλη σημασία, το υπογραμμίζω, είχε τεράστια σημασία, γιατί από τη μια ο Πρόεδρος Βασιλείου εμφανιζόταν ενισχυμένος στις διαπραγματεύσεις και από την άλλη διαψεύστηκαν οι προσδοκίες του κ. Ντενκτάς να διασπαστεί η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία. Εδώ θα πρέπει να πούμε ότι αρκετές από τις ενέργειες του Τουρκοκύπριου ηγέτη τούτο ακριβώς το στόχο είχαν, να προκαλέσουν δηλαδή ρήγματα στο μέτωπο της ελληνοκυπριακής πλευράς. Και είναι μεγάλη επιτυχία που δεν κατάφερε να υλοποιήσει αυτό του το στόχο.

Εκφράζουμε την ευχή όπως εκείνο το πνεύμα της Νέας Υόρκης, που ομολογούμενως είναι και το μέχρι σήμερα πνεύμα που χαρακτηρίζει τις συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου, επικρατήσει και στους μήνες που μας έρχονται. Ευχόμαστε οι πολιτικές σκοπιμότητες και οι προεκλογικοί πειρασμοί να μην υπερισχύσουν της λογικής και της υπευθυνότητας. Ως ΑΚΕΛ θα εργαστούμε προς αυτή την κατεύθυνση.

Κύριε Πρόεδρε, μετά την κήρυξη ανάπαυλας ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ετοίμασε έκθεση, την οποία και υιοθέτησε το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 774. Το κόμμα μας, εκτιμώντας την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και το ψήφισμα 774, επισήμανε ότι, από τη στιγμή που αποφασίστηκε η συνέχιση των συνομιλιών, δεν αναμενόταν ότι ο κ. Γκάλι θα προχωρούσε σε άμεση επίρριψη ευθυνών και κατάδικη του κ. Ντενκτάς. Μέσα όμως από την παράθεση των γεγονότων, στοιχείων και θέσεων της κάθε πλευράς στην έκθεση, προκύπτει έμμεσα, αλλά σαφώς ότι η αδιάλλακτη πλευρά είναι η τουρκοκυπριακή, η οποία και φέρει την ευθύνη για τη μη επίτευξη προόδου. Ο Γενικός Γραμματέας με διπλωματική γλώσσα απάντησε στην επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ο κ. Ντενκτάς στη Νέα Υόρκη και ουσιαστικά την κατέρριψε μέσα και από την παράθεση στοιχείων, ορισμένα από τα οποία προβάλλονται για πρώτη φορά από τον ίδιο το διεθνή οργανισμό προς τα έξω. Παραθέτουμε ενδεικτικά ορισμένα από τα σημεία που επιβεβαιώνουν την πιο πάνω εκτίμησή μας.

- α) Ο Γενικός Γραμματέας, αφού αναφέρει στην έκθεσή του ότι ο κ. Ντενκτάς εξέφρασε δυσαρέσκεια για την παρουσίαση του χάρτη, εκφράζει την πεποίθηση ότι η αποστολή καλών υπηρεσιών επέτρεπε στον ίδιο να παρουσιάσει χάρτη και ότι οι εδαφικές προσαρμογές δεν μπορούν να συζητηθούν ουσιαστικά πάνω σε βάση ποσοστών, αλλά πάνω στη βάση μιας σαφούς ένδειξης των συγκεκριμένων περιοχών και με κριτήριο ότι η περιοχή που θα περιέλθει υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση θα καθιστά δυνατή την επιστροφή μεγαλύτερου δυνατού αριθμού Ελληνοκυπρίων στα σπίτια τους.
- β) Ο Γενικός Γραμματέας διαπιστώνει ότι καμιά από τις τέσσερις ξεχωριστές προτάσεις του κ. Ντενκτάς για το εδαφικό δεν ήταν κοντά στο χάρτη Γκάλι και αποκρούει τα επιχειρήματα για τους φυσικούς πόρους που παραθέτει ο Τουρκοκύπριος ηγέτης ως πρόσχημα για να απορρίπτει επιστροφή της Μόρφου.

- γ) Στην έκθεση αναφέρεται ότι, ενώ ο κ. Ντενκτάς δήλωσε ότι αποδέχεται την αρχή της επιστροφής και το δικαίωμα ιδιοκτησίας, ο τρόπος με τον οποίο αυτός αντιμετωπίζει τις πρακτικές δυσκολίες αντιστρατεύεται τις πιο πάνω αρχές.
- δ) Ο Γενικός Γραμματέας ουσιαστικά αναφέρει ότι οι απόψεις του κ. Ντενκτάς πάνω στα θέματα της κυριαρχίας, των μεταβατικών διευθετήσεων, της ομοσπονδιακής εκτελεστικής εξουσίας, της συμμετοχής της Κύπρου σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς και της οικονομικής ανάπτυξης είναι εκτός πλαισίου και αντίθετες προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

Σε αντίθεση με τις έμμесες, αλλά σαφείς επικρίσεις για τον κ. Ντενκτάς, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ στην έκθεσή του δίνει θετική εκτίμηση για τον Πρόεδρο Βασιλείου και τούτο θα πρέπει να το προσέξουν ιδιαίτερα οι επικριτές του Προέδρου.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η τελευταία παράγραφος της έκθεσης, που υιοθετείται και από το ψήφισμα 774, όπου ο Γενικός Γραμματέας προειδοποιεί ότι, αν δεν επιτευχθεί συμφωνία στις συνομιλίες που θα επαναληφθούν τον Οκτώβριο, είναι ανάγκη το Συμβούλιο Ασφαλείας να σκεφθεί σοβαρά εναλλακτικούς τρόπους δράσης για επίλυση του Κυπριακού. Η δική μας πλευρά πάντοτε επιδίωξε πιο ενεργό εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας. Στόχος μας πρέπει να είναι όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας στραφεί προς την ορθή κατεύθυνση και την επιδίωξη λύσης με βάση τις αρχές και τα ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Ως εκ τούτου, αν και η νέα προσπάθεια δεν αποδώσει, θα έχει υπερωριμάσει ο χρόνος για επίρριψη ευθυνών στην πλευρά που τις επωμίζεται, καταδικαστικό ψήφισμα και εναλλακτικούς τρόπους αποτελεσματικής δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Όσον αφορά το ψήφισμα 774, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι αυτό φανερώνει πρώτα από όλα την αποφασιστικότητα του σώματος να ενεργήσει ώστε εντός του 1992 να επιτευχθεί συμφωνία στο Κυπριακό. Αυτή η αποφασιστικότητα πρέπει να ληφθεί σοβαρότατα υπόψη και να αξιοποιηθεί, όσο είναι δυνατόν, υπέρ των δίκαιων θέσεων της Κύπρου.

Επιπρόσθετα πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας συγχαίρει το Γενικό Γραμματέα για τις ενέργειές του, ζητά τη συνεργασία των μελών μαζί του και αναθέτει σ' αυτόν πρόσθετη εξουσιοδότηση για εισηγήση εναλλακτικών τρόπων δράσης σε περίπτωση ναυαγίου τον Οκτώβριο, πράγμα που επιβάλλει ακόμα πιο προσεκτικούς χειρισμούς απέναντι στο Γενικό Γραμματέα του Διεθνούς Οργανισμού.

Επισημαίνουμε τέλος την παράγραφο 2 του ψηφίσματος, όπου κατηγορηματικά υιοθετείται η θέση ότι το κυπριακό κράτος θα έχει μια και μόνη κυριαρχία, προσωπικότητα και ιθαγένεια και διασφαλισμένη ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα. Αυτές είναι οι εκτιμήσεις του ΑΚΕΛ για την τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα και για το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπως εκτέθηκαν και στη σχετική ανακοίνωση του Πολιτικού Γραφείου στις 27 του Αυγούστου. Οι εκτιμήσεις αυτές έρχονται να ενισχύσουν τη θέση ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά δε βγήκε ζημιωμένη από τη συμμετοχή της στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης.

Με την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και το ψήφισμα 774 ο χάρτης Γκάλι ενσωματώθηκε και επίσημα στη δέσμη ιδεών. Το ΑΚΕΛ εκτιμά ότι ο χάρτης Γκάλι αποτελεί καλή βάση για διαπραγμάτευση της εδαφικής πτυχής. Έχει βέβαια η δική μας πλευρά αρκετές παρατηρήσεις και εισηγήσεις να υποβάλει για περαιτέρω αναπροσαρμογές, ιδιαίτερα σ' ό,τι αφορά και το θέμα των ακτών.

Μια και μιλούμε όμως για το χάρτη Γκάλι, θα ήθελα να ανασκευάσω ακόμα μια διαστρεβλώση που επιχειρήθηκε και που στόχευε τα αισθήματα των Καρπασιτών, εγκλωβισμένων και μη. Προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι στον αρχικό χάρτη Γκάλι ένα μεγάλο μέρος της Καρπασίας ετίθετο υπό ειδικό καθεστώς και ότι στη συνέχεια ο Πρόεδρος Βασιλείου, ενδίδοντας σε πιέσεις, αποδέχθηκε την παρούσα μορφή του χάρτη με τα δυο μικρά καντόνια στο Ριζοκάρπασο και τη Γιαλούσα. Πρόκειται περί συκοφαντίας που στηρίχθηκε σε ανακρίβειες της τουρκοκυπριακής εφημερίδας που δημοσίευσε το φερόμενο χάρτη Γκάλι. Εμείς δεν έχουμε υπόψη κανένα χάρτη Γκάλι διαφορετικό από αυτόν που επίσημα δόθηκε στη δημοσιότητα. Και θα πρέπει να 'μαστε πιο προσεχτικοί, όταν αξιολογούμε πληροφορίες του τουρκικού ή του τουρκοκυπριακού τύπου. Είναι τραγικό η αντιπολιτευτική διάθεση να μας οδηγεί σε τέτοιου είδους παραποιήσεις και διαστρεβλώσεις.

Σε ό,τι αφορά το ίδιο το θέμα της Καρπασίας, η θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς παραμένει αναλλοίωτη. Διεκδικούμε ολόκληρη την Καρπασία υπό ειδικό καθεστώς. Κάτι τέτοιο θα λύσει και το πρόβλημα του μήκους των ακτών που με τη σημερινή του μορφή το θεωρούμε ετεροβαρές και άδικο.

Κύριε Πρόεδρε, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, ανεξάρτητα από τη δική μας την άποψη, καθόρισε συνέχεια των συνομιλιών για τις 26 του Οκτώβρη στη Νέα Υόρκη. Από την αρχή τέθηκε το ερώτημα αν θα πρέπει να ανταποκριθούμε στη νέα πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα. Για μας εξακολουθεί να ισχύει η θέση ότι είναι πολύ δύσκολο να αρνούμαστε προσκλήσεις του Γενικού Γραμματέα και εν πάση περιπτώσει δεν έχουμε την πολυτέλεια να αντιδικούμε μαζί του, όταν δεν πρόκειται για θέματα αρχής.

Για τούτο και το ΑΚΕΛ από την αρχή συμφώνησε για θετική ανταπόκριση του Προέδρου Βασιλείου στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα. Άλλωστε πρόκειται περί της ίδιας διαδικασίας, η οποία συνεχίζεται ύστερα από τη σχετική ανάπαυλα. Το κόμμα μας είναι επίσης έτοιμο να συνοδεύσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στη Νέα Υόρκη, αν ο Πρόεδρος το ζητήσει.

Το δεύτερο ερώτημα που τίθεται είναι σχετικά με τις προοπτικές του νέου γύρου των συνομιλιών. Δεν είμαστε αισιόδοξοι. Η Άγκυρα και ο κ. Ντενκτάς δε μας αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας. Ο κ. Ντενκτάς σ' έναν παροξυσμό αδιαλλαξίας επαναφέρει επίμονα, φορτικά και προκλητικά όρους απαράδεχτους. Όρους που βρίσκονται έξω από κάθε λογική και συγκρούονται με κάθε έννοια δικαιοσύνης, διεθνών αρχών και αξιών και με την πρακτική οικοδόμησης ομόσπονδων κρατών ανά το παγκόσμιο. Οι όροι του κ. Ντενκτάς για εκ περιτροπής προεδρία, για ξεχωριστή κυριαρχία, για ίση συμμετοχή στο Υπουργικό Συμβούλιο και ομόφωνες αποφάσεις, για μονομερή επεμβατικά δικαιώματα όχι μόνο συγκρούονται με το δίκαιο και τη λογική διαγράφοντας μια μη λειτουργική διευθέτηση, αλλά βρίσκονται έξω και από το γράμμα και από το πνεύμα της δέσμης ιδεών Γκάλι που το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει υιοθετήσει ως βάση διαπραγματεύσεως, με στόχο την επίτευξη περιγράμματος λύσης του Κυπριακού.

Δεν είναι όμως μόνο ο κ. Ντενκτάς. Είναι και η Τουρκία, η οποία φαίνεται να εγκαταλείπει το παιχνίδι της δήθεν διαλλακτικής Άγκυρας και του αδιάλλακτου Ντενκτάς. Η τουρκική κυβέρνηση δίνει πλήρη κάλυψη στον κ. Ντενκτάς. Δεν ενδιαφέρει την Άγκυρα τι θα γίνει στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης. Φτάνει να παρουσιαστεί σ'αυτές ο κ. Ντενκτάς και εκεί ας θέσει όσα και όποια ζητήματα επιθυμεί. Κάτι τέτοιο όμως προδιαγράφει ένα νέο αδιέξοδο.

Πολύ ορθά ο Πρόεδρος Βασιλείου και η κυβέρνηση τονίζουν ότι στις συνομιλίες δεν μπορούν να τεθούν και να συζητηθούν όροι που ξεφεύγουν από τη βάση που ο ίδιος ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών επίσημα και με απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας θεωρεί βάση για τη διεξαγωγή των συνομιλιών.

Η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς δεν είναι έκπληξη για μας, όπως δεν πρέπει να είναι έκπληξη και για τη Γραμματεία του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών και τις χώρες-μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το ερώτημα που τίθεται πλέον είναι αν θα συνεχίσει η διεθνής κοινότητα να ανέχεται την τουρκική στάση. Αυτό είναι το ερώτημα. Η δική μας η άποψη είναι ότι από καιρό έχουν εξαντληθεί τα όρια ανοχής της προκλητικής, αδιάλλακτης, κωλυσιεργού και εκτός κάθε πλαισίου διαγωγής του κ. Ντενκτάς.

Καθήκον της Γραμματείας του ΟΗΕ και του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι να διασφαλίσουν την προώθηση των δικών τους αποφάσεων και τις προϋποθέσεις για να υπάρξει πρόοδος στο Κυπριακό. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο σαν στραφούν αποφασιστικά προς την 'Αγκυρα και τον κ. Ντενκτάς και τους υποδειξουν την αναγκαιότητα αλλαγής της φιλοσοφίας και της στάσης τους.

Σε περίπτωση αποτυχίας και αυτού του κύκλου των συνομιλιών, αναμένουμε, σύμφωνα και με την παράγραφο 10 του ψηφίσματος 774, ο Γενικός Γραμματέας "να προσδιορίσει τους λόγους της αποτυχίας και να εισηγηθεί εναλλακτικούς τρόπους δράσης για επίλυση του Κυπριακού". Έχει τεράστια σημασία να μη δώσουμε σε κανένα την αφορμή να επιρρίψει και στη δική μας πλευρά ευθύνες για ενδεχόμενη αποτυχία. Είναι τούτος ένας ακόμα λόγος που συντρέχει να ανταποκριθούμε θετικά στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα.

Ενόψει της επανάληψης των συνομιλιών έχουν να γίνουν πολλά. Κυβέρνηση και πολιτικά κόμματα ας αναλάβουμε ο καθένας τις ευθύνες του. Θα πρέπει μέχρι και την τελευταία στιγμή να συνεχίσουμε τη διαφώτιση προς κάθε κατεύθυνση για την προώθηση των θέσεών μας. Θα πρέπει σε κάθε μας επαφή να τονίζουμε ότι οι προοπτικές προόδου θα υπάρξουν μόνο αν διαφοροποιήσει ουσιαστικά τις θέσεις της η τουρκική πλευρά. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει, αν ασκηθούν οι αναγκαίες πιέσεις και επιρροές πάνω στην 'Αγκυρα και τον κ. Ντενκτάς. Να υποδεικνύουμε σε κάθε συνομιλητή μας την ανάγκη να ασκηθούν αυτές οι πιέσεις. Να προετοιμαστούμε ακόμα καλύτερα ως ελληνοκυπριακή πλευρά για τις συνομιλίες και να εξοπλιστούμε με όσο το δυνατό περισσότερα και πιο πειστικά επιχειρήματα. Το θέμα δεν είναι τόσο να πείσουμε τον κ. Ντενκτάς. Το θέμα είναι να πείσουμε συνεχώς τη διεθνή κοινότητα ότι με σοβαρότητα εργαζόμαστε για λύση του Κυπριακού. Όπως είπα, το ΑΚΕΛ είναι έτοιμο με συγκεκριμένες απόψεις να ενισχύσει την επιχειρηματολογία της πλευράς μας.

Θα ήταν καλό να ανταποκριθούμε στην πρόσκληση του Έλληνα Πρωθυπουργού για σύσκεψη της πολιτικής ηγεσίας με την ελληνική κυβέρνηση στην Αθήνα, με στόχο όχι την αλλαγή στρατηγικής και τακτικής, αλλά τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών Λευκωσίας και Αθήνας.

Κύριε Πρόεδρε, το Κυπριακό βρίσκεται πράγματι σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Δεν μπορούμε να πούμε ότι όλα θα εξαστηθούν από εμάς, γιατί γνωρίζουμε ότι το κλειδί της λύσης βρίσκεται στην 'Αγκυρα. Έχουμε όμως καθήκον, με αφετηρία τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου, να καταβάλουμε κάθε προσπάθεια και να κάμουμε ό,τι εξαρτάται από εμάς, για να πετύχουμε πρόοδο προς την κατεύθυνση λύσης του Κυπριακού.

Θα ήταν τραγικό λάθος αν, οχυρωνόμενοι πίσω από τις υπαρκτές αδυναμίες της δέσμης των ιδεών, πίσω από τα αρνητικά της στοιχεία, ακολουθήσουμε αρνητική πολιτική. Γιατί σε τελευταία ανάλυση η άρνηση και πολύ περισσότερο η αντιπαράθεση με τα Ηνωμένα Έθνη δε φέρνουν πιο κοντά τη λύση, όπως ισχυρίζονται μερικοί. Απομακρύνουν τη λύση.

Οι προτροπές για νέα πορεία, για "επανατοποθέτηση", για απεγκλωβισμό τάχα από τις ιδέες Γκάλι μπορεί ως συνθήματα να ακούονται εύχητα στα αυτιά κάποιων. Παραμένουν όμως συνθήματα, χωρίς συγκεκριμένη πρόταση προοπτικής. Και με τα συνθήματα και μόνο δεν επιστρέφει ούτε ένας πρόσφυγας. Δε φεύγει ούτε ένας έποικος. Δεν αποχωρεί ούτε ένας Αττίλας. Δεν αποκαθίσταται ούτε η ανεξαρτησία ούτε η ενότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τούτος ο λαός δεν είναι βαρύγδουπα συνθήματα και "εθνοπρεπείς" διακηρύξεις που θέλει. Τούτος ο λαός θέλει μια πραγματικά πατριωτική γραμμή, που να διαγράφει προοπτικές και δυνατότητες απαλλαγής από την κατοχή, επανένωσης της πατρίδας και αποκατάστασης των ανθρωπίνων του δικαιωμάτων. Τούτη η γραμμή υπάρχει, είναι η ακολουθούμενη σήμερα γραμμή που έχει ξεκάθαρους στρατηγικούς στόχους και ξεκαθαρισμένα θέματα τακτικής. Το 'παμε ξανά, το επαναλαμβάνουμε και τώρα: Μπροστά στην τουρκική αδιαλλαξία δεν είναι αλλαγή γραμμής που χρειάζεται. Εκεί στοχεύει να μας οδηγήσει ο αντίπαλος, για να μας αποδυναμώσει. Μπροστά στην τουρκική αδιαλλαξία χρειάζεται εμμονή και σταθερότητα στην ακολουθούμενη γραμμή, που πηγάζει από τις ομόφωνες αποφάσεις και τις προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του Γενάρη του 1989.

Στο κρίσιμο σταυροδρόμι που βρίσκεται το εθνικό μας πρόβλημα επιβάλλεται να πρωτανεύσει ο σωστός πατριωτισμός, η σοβαρότητα, η λογική, η υπευθυνότητα και η σύνεση. Και προπάντων επιβάλλεται να πρωτανεύσει η ενότητα. Ένας μικρός λαός, όπως ο κυπριακός, που μάχεται με υπέρτερους αντιπάλους, έχει ένα και μοναδικό όπλο: την ενότητα των δυνάμεών του. Αν θυσιάσουμε αυτή την ενότητα εξανερμίζουμε τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες επιτυχίας της πάλης μας.

Διαφορές απόψεων και εκτιμήσεων υπάρχουν και θα συνεχίσουν να υπάρχουν. Αυτό είναι κατανοητό, είναι θεμιτό. Είναι αναγκαίο, αν θέλετε. Υπάρχει όμως ταυτόχρονα και η κοινή βάση, για να διατηρήσουμε το εσωτερικό μας μέτωπο ενωμένο. Τούτη η βάση είναι οι αρχές λύσης του Κυπριακού και οι προτάσεις της πλευράς μας, στις οποίες ομόφωνα έχει καταλήξει το Εθνικό Συμβούλιο το Δεκέμβρη του 1988 και το Γενάρη του 1989.

Σε λίγους μήνες θα έχουμε τις προεδρικές εκλογές. Είναι φυσικό να υπάρξει αντιπαράθεση. Να ευχηθούμε αυτή η αντιπαράθεση να είναι αντιπαράθεση επιχειρημάτων μέσα σε πολιτισμένα πλαίσια. Να ευχηθούμε ακόμα επιτυχή αντίσταση στους προεκλογικούς και μικροκομματικούς ή μικροπαραταξιακούς πειρασμούς, ώστε να μη θυσιάσουμε την εθνική μας υπόθεση στο βωμό των εκλογικών αναμετρήσεων.

Κύριε Πρόεδρε, το ΑΚΕΛ θα συνεχίσει να αγωνίζεται για λύση του Κυπριακού που θα στηρίζεται στις αρχές και τα ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και τις συμφωνίες κορυφής. Μια τέτοια λύση θα πρέπει να αποκαθιστά την ανεξαρτησία, κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα και ενότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας και να προνοεί:

- την αποχώρηση των τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων και των εποίκων,
- διευρυμένες διεθνείς εγγυήσεις, χωρίς μονομερή επεμβατικά δικαιώματα,

- την κατοχύρωση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, περιλαμβανομένου βέβαια και του δικαιώματος όλων των προσφύγων για επιστροφή στα σπίτια και τις περιουσίες τους, του δικαιώματος ελεύθερης διακίνησης, εγκατάστασης και κατοχής περιουσίας,
- τη δημιουργία μιας λειτουργήσιμης ομοσπονδίας σύμφωνα με τις συμφωνίες κορυφής, η οποία θα στηρίζεται στους διεθνώς παραδεχτούς κανόνες που διέπουν τα ομοσπονδιακά κράτη.

Το ΑΚΕΛ θα συνεχίσει να υπερασπίζεται και να προωθεί την ακολουθούμενη σήμερα σωστή γραμμή και τακτική αγώνα. Το ΑΚΕΛ θα συνεχίσει να περιφρουρεί και να ενισχύει την ενότητα στο εσωτερικό μας μέτωπο. Το ΑΚΕΛ θα συνεχίσει να προωθεί την πολιτική της επαναπροσέγγισης, αλληλοκατανόησης, φιλίας και συνεργασίας με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας. Το ΑΚΕΛ θα συνεχίσει, όπως και στο παρελθόν, να συμπεριφέρεται με σύνεση, με υπευθυνότητα, θέτοντας πάνω απ' όλα τον αγώνα για δικαίωση της Κύπρου.

Κύριε Πρόεδρε, σ' αυτές τις κρίσιμες ώρες που περνά το εθνικό μας πρόβλημα η πολιτική ηγεσία αυτού του τόπου επωμίζεται τεράστιες, ιστορικές, θα έλεγα, ευθύνες. Πέφτει στους ώμους μας η ευθύνη να καθοδηγήσουμε σωστά τον αγώνα του λαού μας και να κάνουμε ό,τι εξαρτάται από εμάς, για να επιτύχουμε δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού.

Συχνά λέγεται ότι για τις σημερινές μας αποφάσεις θα έχουμε να δώσουμε λόγο στις γενιές που πέρασαν από τούτη τη γη και την πότισαν με τον ιδρώτα και το αίμα τους. Η ιστορία όμως δεν τελειώνει με μας. Η ιστορία της Κύπρου θα συνεχιστεί και μετά τη δική μας τη γενιά. Και νομίζω ότι αυτοί προς τους οποίους τελικά θα λογοδοτήσουμε θα είναι τα παιδιά και τα εγγόνια μας, θα είναι οι μελλούμενες γενιές. Αν σήμερα δεν πράξουμε αυτό που πρέπει, για να απαλλάξουμε την Κύπρο από την κατοχή και να επανενώσουμε τη χώρα και το λαό μας, αν καθοδηγούμενοι από συναισθηματισμό ή παραδιδόμενοι στον εθνικισμό συμβάλουμε και με τη δική μας τη στάση στη μονιμοποίηση και νομιμοποίηση της σημερινής διχοτομικής κατάστασης, τότε σίγουρα βαριά θα είναι η ετυμηγορία των μελλοντικών γενιών για μας.

Ο δρόμος της συνθηματολογίας, των μεγαλόστομων διακηρύξεων και των εξάρσεων είναι δρόμος εύκολος. Δημιουργεί εντυπώσεις και αποσπά χειροκροτήματα. Δε λύει όμως δυστυχώς το Κυπριακό.

Ο δρόμος της πάλης μέσα στις γνωστές αντίξοες συνθήκες, που περιέχει και το στοιχείο του συμβιβασμού, όχι με την κατοχή, όχι με την Τουρκία, αλλά με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας, είναι ο δύσκολος δρόμος, αλλά και ο μόνος που μπορεί να οδηγήσει στη λύση και την επιστροφή.

Είναι καιρός να διαλέξουμε αν θα συνεχίσουμε να βαδίζουμε το δύσκολο δρόμο ή αν θα περιοριστούμε να βγάζουμε πύρινους λόγους στα μπαλκόνια και να χειροκροτούμε με αυτοϊκανοποίηση εαυτούς και αλλήλους, αφήνοντας όμως ουσιαστικά ανενόχλητη την Τουρκία να ολοκληρώνει τα σχέδια της.

Περιτό να τονίσω, κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ότι το ΑΚΕΛ διαλέγει το δύσκολο δρόμο της πάλης, με καθοδηγητική πυξίδα το όραμα μιας ανεξάρτητης, ενωμένης και ευημερούσας Κύπρου για ολόκληρο το λαό της.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε, για την υπομονή σας.

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ:

Χρειαζόταν πράγματι, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Μιλήσατε για δυο ώρες και σαράντα έξι λεπτά.

Κύριοι, αντί διαλείμματος θα εισηγηθώ η συζήτηση να συνεχίσει αύριο το απόγευμα. Αν η συζήτηση αυτή γίνεται για να παρακολουθεί και ο λαός, πιστεύω ότι θα έχει ήδη κουραστεί και ότι θα πρέπει να γίνει μια ανάπαυλα, για να μπορεί να παρακολουθήσει. Γι' αυτό θα διακόψω τη συνεδρία και θα συνεχιστεί αύριο, αρχίζοντας και πάλι την πέμπτη απογευματινή ώρα.

Κηρύσσω τη λήξη της παρούσης συνεδρίας.

(Ώρα λήξης: 9.03 μ.μ.)

Οι ακόλουθοι Βουλευτές υπέγραψαν τον κατάλογο των παρόντων με αλφαβητική σειρά:

Αγαπίου Γιαννάκης	Μαρκίδης Αλέκος
Αγγελίδου Κλαίρη	Μάτσης Ιωάννης
Αναστασιάδης Νίκος	Μαυροκορδάτος Χρίστος
Αντωνίου Αβραάμ	Μιχαηλίδης Θάσος
Γεωργίου Ανδρέας	Μιχαηλίδης Ντίνος
Γεωργίου Αριστοφάνης	Μουσιούττας Νίκος
Γιάγκου Κίκης	Μούσκος Ανδρέας
Ευσταθίου Ευστάθιος	Ομήρου Γιαννάκης
Ηλιάδης Δημήτρης	Παναγίδης Κίμων
Ηλιάδης Κώστας	Παπαγεωργίου Παύλος
Θεοδούλου Λάκης	Παπαδόπουλος Τάσσος
Θεοδώρου Δώρος	Παπαρές Αυγερινός
Ιεροδιακόνου Λεόντιος	Πιττοκοπίτης Νίκος
Καζαμίας Κίκης	Πουργουριδής Χρίστος
Κασουλίδης Γιαννάκης	Πρέντζας Ρένος
Κατσελλή Ρήνα	Ρολάνδης Νίκος
Κατσουρίδης Νίκος	Σολωμής Χρίστος
Κληρίδης Γλαύκος	Συλλούρης Δημήτρης
Κληρίδου Καίτη	Φιλίππου Ανδρέας
Κουκουμάς Ανδρέας	Χάσικος Σωκράτης
Κυπριανού Μάρκος	Χατζηγιάνης Σοφοκλής
Κυπριανού Μιχαλάκης	Χριστοδουλίδης Δώρος
Κωνσταντίνου Κώστας	Χρίστου Ανδρέας
Λυσιώτης Λώρης	Χριστόφιας Δημήτρης
Λυσσαρίδης Βάσος	Χρυσοστόμου 'Αριστος
Μακρίδης Ισίδωρος	Χρυσοστόμου Διόφαντος

Αντιπρόσωποι Θρησκευτικών Ομάδων:

Πογιατζής Ιωάννης

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

- 1) Αγορεύσεις Βουλευτών (Τ. Παπαδόπουλος, Δ. Χριστόφιας) για τα θέματα (α) "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπων αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γάλι και απεγκλωβισμού της ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου 1992" και (β) "Οι εξελίξεις στο Κυπριακό και η θέση της Βουλής".

Τιμή: 75σ

Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΣΤ' ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Συνεδρίαση 24ης Σεπτεμβρίου 1992

(Ώρα έναρξης: 5.35 μ.μ.)

(Αρ. 3)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Κηρύσσω την έναρξη των εργασιών της συνεδρίας αυτής της Βουλής. Παρακαλούνται οι έντιμοι κύριοι Γραμματείς να διαπιστώσουν αν υπάρχει απαρτία.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

(ΚΛ. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ)

Υπάρχει απαρτία, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Η Βουλή συνεχίζει με τη συζήτηση των δύο θεμάτων που είναι εγγεγραμμένα στην ημερήσια διάταξη.

Ο κ. Σολωμής.

ΧΡ. ΣΟΛΩΜΗΣ:

Ναι, κύριε Πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε, επειδή αντιλαμβανόμαστε ότι είχατε κάποια σύσκεψη οι πολιτικοί αρχηγοί και οι Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι σχετικά με τη διαδικασία της συζήτησης, αν νομίζετε, να πληροφορηθεί και το Σώμα ακριβώς ποια θα είναι η εξέλιξη της συζήτησης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Έγινε πρόταση η συζήτηση να μείνει στα πλαίσια των Κοινοβουλευτικών Εκπροσώπων, αλλά αυτή η εισήγηση δεν έγινε δεκτή ομόφωνα και επομένως από ορισμένα κόμματα θα μιλήσουν και άλλοι Βουλευτές. Έχω κατάλογο ομιλητών από την ΕΔΕΚ. Θα δώσω το λόγο στον κ. Γιαννάκη Ομήρου.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Αντιλαμβάνομαι ότι οι Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι δεν έχουν μιλήσει ακόμα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δεν είναι υποχρεωτικό να καθορίσουμε ποια ώρα θα μιλήσουν οι Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Νομίζω ότι θα πρέπει να γίνει συνεννόηση και με τον Πρόεδρο του κόμματός μας, ο οποίος αντιλαμβάνομαι ότι δεν έχει ακόμα μιλήσει.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Μα, νομίζω ότι υπήρξε συμφωνία ότι θα μιλούσε ο κ. Ρολάνδης, μετά εγώ και μετά εσείς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ναι, αλλά ο κ. Ρολάνδης δεν ήταν παρών στη συμφωνία.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Ναι, αλλά τότε ομαλά ... Θα σας δινόταν ο λόγος, αν τον θέλατε. Αλλά το σύνηθες, κύριε Πρόεδρε, είναι μετά τους εισηγητές να δίνεται κατά σειρά προτεραιότητας ο λόγος στα μεγαλύτερα κόμματα. Είναι η πρώτη φορά που ζητείται να γίνει αλλαγή της διαδικασίας. Θα καθιερώσουμε νέα διαδικασία;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Η απάντηση είναι απλή: Από το Δημοκρατικό Συναγερμό αποφασίστηκε ότι θα υπάρξει μόνο ένας ομιλητής. Θα είναι ο Πρόεδρος του και γι' αυτό θα μείνει τελευταίος. Επομένως, αν ο κ. Ομήρου δε θέλει να μιλήσει, αυτό είναι θέμα του κ. Ομήρου.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Όχι, κύριε Πρόεδρε, δεν είναι θέμα του κ. Ομήρου. Εδώ υπάρχει μια διαδικασία που ακολουθείται από την εποχή που υπάρχει Βουλή. Μιλούν οι εισηγητές και μετά μιλούν κατά σειρά οι εκπρόσωποι των κοινοβουλευτικών κομμάτων με σειρά δύναμης. Αν δε θέλετε, θα έπρεπε να μου είχε λεχθεί. Εσείς ήσασταν παρών, ο κ. Ρολάνδης δεν ήταν παρών.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Εγώ, κύριε Λυσσαρίδη, σας είπα ότι θα μείνω τελευταίος και δε θα μιλήσω τώρα. Θα δώσω το λόγο σε άλλους Βουλευτές και εισηγήθηκα τον κ. Ρολάνδη. Κάλεσα τον κ. Ρολάνδη, αλλά ο κ. Ρολάνδης λέει ότι δεν είναι έτοιμος να μιλήσει αυτή τη στιγμή.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Εν πάση περιπτώσει, υπό αυτές τις προϋποθέσεις, κύριε Πρόεδρε, εγώ δε δέχομαι πλέον τη διαδικασία η οποία έχει καθοριστεί και δυνάμει του Συντάγματος θα ζητήσω να μιλήσουμε όση ώρα θέλει ο καθένας και είμαι έτοιμος να μιλήσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Είναι ασφαλώς δικαίωμά σας.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Όχι, και για τους άλλους Βουλευτές. Δηλαδή, δε δέχομαι να περιοριστούν πλέον οι ώρες που δίνονται στα διάφορα κόμματα. Κάθε Βουλευτής να μιλήσει όση ώρα θέλει και, αν υπάρξει η εισήγηση ότι το θέμα έχει εξαντληθεί, όπως λέει ο Κανονισμός, ας μπει η εισήγηση την ώρα που το Σώμα θα αισθανθεί ότι έχει εξαντληθεί η συζήτηση και να θεωρηθεί περατωθείσα η συζήτηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ουδεμίαν ένστασιν έχω.

Ο κ. Αναστασιάδης.

Ν. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, αντιλαμβάνομαι ότι ο λόγος της άρνησης ίσως να μιλήσουν οι αρχηγοί τώρα είναι η ακροαματικότητα. Θα εισηγούμουν, επειδή είναι επιθυμία των Μελών, να αναβληθεί η συζήτηση μόνο για μισή ώρα, έτσι που να μην αισθάνεται κανένας ότι πιθανόν να αδικείται ή να μην ακουστούν οι απόψεις του, επειδή μεταδίδεται άμεσα. Έχω την εντύπωση ότι μισή ώρα δε θα ... Επειδή υπάρχει μια καθυστέρηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Εγώ θα συμφωνήσω με την εκτίμηση του κ. Αναστασιάδη, αλλά δε νομίζω ότι για ένα τόσο σοβαρό θέμα πρέπει η Βουλή να διευθετεί τις συνεδρίες της με βάση λόγους ακροαματικότητας. Γι' αυτό, από πλευράς Δημοκρατικού Κόμματος ο κ. Πιττοκοπίτης είναι έτοιμος να μιλήσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Καλώ τότε τον κ. Πιττοκοπίτη στο βήμα.

Ν. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Στις προηγούμενες συνεδρίες της Βουλής, κατά τις οποίες σχεδόν μίλησαν όλοι οι Βουλευτές, από δύο πολιτικούς χώρους και ο κ. Ρολάνδης προσπαθούσαν να πείσουν εμάς του Δημοκρατικού Κόμματος ότι οι ιδέες τότε του Γενικού Γραμματέα ήταν μια πολύ καλή βάση για συζήτηση και επίλυση του εθνικού μας προβλήματος και προχωρούσαν ακόμα και αναγνώριζαν αυτές οι δυνάμεις ότι υπήρχαν και αρνητικά στοιχεία που με τη διαπραγματεύση θα ήταν κατορθωτό να αφαιρεθούν ή το λιγότερο να βελτιωθούν.

Εμείς του Δημοκρατικού Κόμματος είχαμε τονίσει άπαντες ότι σε καμιά περίπτωση δεν έπρεπε να δεχθούμε ούτε καν ως βάση για συζήτηση αυτή τη δέσμη ιδεών. Προειδοποιούσαμε δε ότι με την εμπλοκή μας σε αυτή την απαράδεκτη δέσμη ιδεών δε θα υπήρχε σε καμιά περίπτωση η ευκαιρία να απεγκλωβιστούμε, και μάλιστα με τη δική μας συμμετοχή θα δίνουμε τη δυνατότητα στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών να μας επιβάλει θέσεις και αρχές που είναι απόλυτα αντίθετες προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και προς το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Πολλά ήταν τα επιχειρήματα του Προέδρου της Δημοκρατίας και των πολιτικών δυνάμεων που τον στήριζαν και τον στηρίζουν ότι πάση θυσία έπρεπε να συμμετάσχουμε σε αυτή τη νέα διαβούλευση, και μάλιστα προχωρούσαν και μας έλεγαν ότι είχαν υποσχέσεις και δεσμεύσεις από πολλούς ότι θα καταδίκάζαν και θα λάμβαναν μέτρα εναντίον του κ. Ντενκτάς και της τουρκικής πλευράς.

Σε αυτόν εδώ το χώρο υπάρχουν τέσσερις άνθρωποι οι οποίοι έζησαν από κοντά το προσκήνιο και το παρασκήνιο αυτού του φιάσκου της Νέας Υόρκης και τους καλούμε καλόπιστα να μας πουν σε ποια περίπτωση και πότε τόσο οι Αμερικανοί και οι Άγγλοι όσο και οι άλλοι του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών αλλά και ο Γενικός Γραμματέας έχουν εκθέσει ή έχουν επιρρίψει οποιεσδήποτε ευθύνες στον Ντενκτάς και στην τουρκική πλευρά.

Ο κ. Χριστόφιας, μιλώντας ψες, σε πρώτη δόση παραδέχεται έμμεσα φιάσκο στη σελίδα 30 της ομιλίας του, ενώ στην τριακοστή πρώτη σελίδα της ομιλίας του προσπαθεί και αλλάζει την όλη φιλοσοφία ή και τις θέσεις που αναπτύσσει προηγουμένως, όσον αφορά τη στάση του Συμβουλίου Ασφαλείας και του ίδιου του

Γενικού Γραμματέα, με τη δικαιολογία ότι δεν ήταν φιάσκο, γιατί δύο εφημερίδες και μια τούρκικη στο βορρά είχαν καταδικάσει τον κ. Ντενκτάς για την όλη πολιτική του. Εν πάση περιπτώσει, επίσης ο κ. Χριστόφιας ψες προσπάθησε να κάμει ένα σεμινάριο συνταγματικού δικαίου, χωρίς να εκφράσει θέσεις και τοποθετήσεις, ενώ σίγουρα από αυτό το βήμα εκφράζονται πολιτικές θέσεις και δε γίνονται συνταγματικά σεμινάρια.

Έχει δεκαοκτώ χρόνια που βρισκόμαστε κάτω από την τουρκική κατοχή και με τη δική μας συμπεριφορά και στάση έχουμε κρατήσει μακριά την κατοχική Τουρκία από την τράπεζα αυτών των διαβουλεύσεων και φθάσαμε στο σημείο να παρακαλούμε την κατοχική Τουρκία να πιέσει δήθεν τον Ντενκτάς, για να φανεί διαλλακτικός. Έχουμε φθάσει σε αυτή τη μικρή μας χώρα, η οποία επιδιώκει να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να απαρνούμαστε τα πιο απλά ανθρώπινα δικαιώματα που αγωνίζονται να αποκτήσουν άλλοι στο ρατσιστικό καθεστώς της Νοτίου Αφρικής. Φθάσαμε στο σημείο να μην έχουμε κανένα δικαίωμα ούτε για συζήτηση να αναφερόμαστε στο θέμα των εποίκων. Φθάσαμε στο σημείο να αποδεχόμαστε εξίσωση του 82% με το 18%. Φθάσαμε στο σημείο, όταν ζητούμε την επιστροφή των προσφύγων, να λαμβάνονται υπόψη οι δυσκολίες και οι ταλαιπωρίες που θα προκύψουν τάχατες για τους κατοικούντες στα δικά μας σπίτια και στις δικές μας περιουσίες Τουρκοκυπρίους και εποίκους και τους απογόνους όλων αυτών που, κατά τον κ. Ντενκτάς, είναι όλοι μάρτυρες, είναι αγωνιστές, είναι στρατιώτες της "ειρηνευτικής επιχείρησης", ενώ με αυτό τον τρόπο και αυτή τη φιλοσοφία αποκλείονται οι δικοί μας πρόσφυγες από το να επιστρέψουν στις πατρογονικές τους εστίες.

Ο κ. Χριστόφιας ψες ισχυρίστηκε ότι υπάρχει βελτίωση, γιατί υπήρξε παραδοχή από τον κ. Ντενκτάς όσον αφορά το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Λυπούμαι ειλικρινά -και μακάρι να έχουμε λάθος- γιατί με τις φιλοσοφίες οι οποίες αναπτύσσονται εκ μέρους της τουρκικής πλευράς -που δε φαίνεται σε καμιά περίπτωση να διαφοροποιούνται- κανένας, το τονίζω, κανένας απολύτως πρόσφυγας δεν πρόκειται να επιστρέψει πίσω στο σπίτι του όσον αφορά την περιφέρεια εκείνη η οποία θα διοικείται από τους Τούρκους.

Επίσης υπάρχει ο ισχυρισμός ότι υπήρξε βελτίωση, γιατί αφαιρέθηκε από τη δέσμη ιδεών του κ. Γκάλι το θέμα που αφορά τις εγγυημένες πλειοψηφίες. Μα, εφόσον δε θα υπάρχουν Ελληνοκύπριοι οι οποίοι θα επιστρέψουν, αυτόματα και από μόνο του έχει φύγει και από το έγγραφο και από την έκθεση!

Φθάσαμε στο σημείο να συζητούμε ότι δεν πρέπει να διαταραχθεί η αρμονία αυτών που θα προσυπογραφούν και που αναφέρονται στην έκθεση Γκάλι. Και υπάρχουν και κάποιοι οι οποίοι θέλουν να παρουσιάζονται σε αυτό τον τόπο ως υπεύθυνοι και ρεαλιστές και που με τις δικές τους δηλώσεις και τοποθετήσεις προέτρειπαν και προτρέπουν το λαό μας να χειροκροτεί το χάρτη που κατέθεσε ο κ. Γκάλι, που αυτός ο χάρτης κατοχυρώνει το 55% των ακτών μας στην τουρκική πλευρά, δηλαδή στο 18%, και το υπόλοιπο 45% στο 82%, σ' εμάς, τους Ελληνοκυπρίους.

Λυπούμαι ειλικρινά -δεν ξέρω αν ο χρόνος έχει διαφοροποιηθεί τώρα, μετά την εισήγηση του Προέδρου της ΕΔΕΚ κ. Λυσσαρίδη- που μέσα στο λίγο χρόνο που μου προσφέρεται δεν είναι δυνατό να αναπτύξω και να ερμηνεύσω καλόπιστα μία προς μία όλες τις παραγράφους των οκτώ επικεφαλίδων της έκθεσης της Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών, αλλά, όπως έχω αναφέρει και πιο πάνω, αυτό το έκτρομα που παρουσιάζεται και που αποδεχθήκαμε να συζητούμε είναι ένα απόλυτα

διχοτομικό σχέδιο που αναγνωρίζει απόλυτα κυρίαρχους στο βορρά τους Τούρκους και δική τους πάλι επικυριαρχία στο νότο. Είναι ένα έκτρωμα λύσης που σε καμιά περίπτωση δεν αίρει τα τετελεσμένα της εισβολής, αλλά μας ζητείται και η προσυπογραφή τους, ώστε από παράνομα με την υπογραφή μας να τα κάνουμε νόμιμα και για πάρα πολλά χρόνια. Ακόμα, αν υποθέσουμε ότι αυτό το έκτρωμα θα λειτουργήσει, θα κληθεί ο κυπριακός ελληνισμός να στηρίξει και στο μέλλον και να συντηρεί οικονομικά τους ελάχιστους Τουρκοκυπρίους και τους πολλούς εποίκους, μέχρι που να φθάσουν στο βιοτικό επίπεδο του δικού μας λαού.

Έχουν δει το φως της δημοσιότητας -και δεν έχουν τουλάχιστον μέχρι της στιγμής ισχυρά διαψευστεί- νέα σχέδια και νέες λύσεις με πρωταγωνιστή ασφαλώς πάντοτε τον κ. Λέτσκι, που προσπαθεί να μην αφήσει ούτε μια παράγραφο που να φαίνεται ως λειτουργήσιμη και που εισάγει θεωρίες και προτάσεις για την κατοχική Τουρκία όσον αφορά τις εγγυήσεις, αλλά απαντά ο άνθρωπος και σε εκείνους που καυχώνται ότι με αυτές τις διαβουλεύσεις έχει εξασφαλιστεί μία προσωπικότητα για την ομόσπονδη Κυπριακή Δημοκρατία. Αυτή η ομόσπονδη Κυπριακή Δημοκρατία θα έχει έναν Πρόεδρο με τόσα δικαιώματα όσα ακριβώς και ο Αντιπρόεδρος και, για να μην αφήσουν έστω δικαίωμα παρερμηνείας, μας τονίζουν ότι θα την εκπροσωπούν στο εξωτερικό εναλλάξ κάθε χρόνο ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος.

Δεν είμαι νομικός και δεν είμαι συνταγματολόγος. Αλλά σίγουρα ο κ. Τριανταφυλλίδης είναι ο πρωτοσύμβουλος του Προέδρου της Δημοκρατίας όσον αφορά συνταγματικά θέματα, όπως και ο Βοηθός Γενικός Εισαγγελέας. Αυτοί οι άνθρωποι επανειλημμένα αποφάνθηκαν -τους έχω ακούσει, τους έχω διαβάσει- ότι αυτή η δέσμη ιδεών, όπως προσφέρεται, σε καμιά περίπτωση δεν έχει σχέση με την ομοσπονδία και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να είναι λειτουργήσιμη.

Προχωρεί ακόμα ο κ. Λέτσκι και μας βρίσκει ο άνθρωπος και λύση, όσον αφορά τη μεταβατική περίοδο, όταν στην ουσία και στην πράξη θα διοικεί μια επιτροπή από εκπροσώπους και των δύο κοινοτήτων. Με αυτό τον τρόπο θέλει να είναι σίγουρος ότι από τώρα αναγνωρίζονται δύο κυβερνήσεις με ίσα και απόλυτα δικαιώματα, ώστε, αν παρ' ελπίδα κάτι δεν πάει καλά κατά τη μεταβατική περίοδο, η Κυπριακή Δημοκρατία να αυτοδιαλυθεί και να ανήκει στο παρελθόν.

Απαντά ακόμα ο κ. Λέτσκι και σε εκείνους που πίστευαν ότι σε κάποιο σημείο θα στριμωχνόταν ή θα καταδικαζόταν ο κ. Ντενκτάς και εγκωμιάζει τον αντιπρόσωπο του κατοχικού Αττίλα λέγοντας απλώς ότι είναι ένας σκληρός διαπραγματευτής ο οποίος απλώς σκέφτεται τα συμφέροντα του λαού του.

Στις προηγούμενες συνεδρίες της Βουλής κατά τις οποίες συζητήσαμε αυτό το θέμα με διαφορετική επικεφαλίδα σας αποκαλύπτω έντιμα ότι είχα προβληματιστεί με τα επιχειρήματα που είχαν προτάξει τότε αρκετοί συνάδελφοι ότι έπρεπε να πάμε σε αυτή τη διαβούλευση και ότι υπήρχαν όλες εκείνες οι προϋποθέσεις, υποσχέσεις και δεσμεύσεις που θα διαφοροποιούσαν προς το καλύτερο τα αρνητικά στοιχεία. Και είχα συμφωνήσει με τον εαυτό μου ότι, αν πράγματι έτσι ήταν τα πράγματα, όπως ήταν και τα επιχειρήματά τους, θα τους χειροκροτούσα και θα απολογούμουν για την άρνησή μου. Σήμερα το ίδιο έντιμα καλώ όλους αυτούς τους συναδέλφους να δηλώσουν δημόσια από αυτό το βήμα της Βουλής μετά τα όσα έχουν συμβεί κατά τις διαβουλεύσεις της Νέας Υόρκης και με συμπεφωνημένη ημερομηνία, ως αναφέρεται, επανέναρξής τους τις 26 Οκτωβρίου αν πράγματι αισθάνονται ότι ακόμα μπορούν να διαφοροποιήσουν τα αρνητικά στοιχεία της απαράδεκτης ήδη λύσης που βρίσκεται μπροστά μας και αν είναι έτοιμοι από κοινού να δηλώσουμε απερίφραστα ότι οδηγηθήκαμε σε μια διαβούλευση με εξαπάτηση και ότι καμιά απολύτως δυνατότητα δεν υπάρχει, για να αλλοιώσουμε και να εξασφαλίσουμε μια πραγματικά βιώσιμη λύση για το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού.

Οι άλλες πλευρές που τάσσονται με φανατισμό υπέρ υποστηρίζοντας τις φιλοσοφίες του Προέδρου της Δημοκρατίας, του κ. Βασιλείου, και προηγουμένως και χθες και κάθε μέρα μας ρωτούν: "Εφόσον απορρίπτετε όλα αυτά τα πράγματα, τι είναι εκείνο το οποίο εσείς εισηγείστε;" Απλώς εγώ ρωτώ: Αν, αγαπητοί κύριοι συνάδελφοι, έστω και αυτά τα αρνητικά στοιχεία τα οποία εσείς εντοπίζετε, αν η τουρκική πλευρά δε διαφοροποιηθεί και δεν τα αποδεχθεί και αν λόγω της αναβάθμισης της Τουρκίας ή για άλλους δέκα λόγους δεν υπάρξουν πιέσεις που να αναγκάσουν την τουρκική πλευρά να δεχθεί αυτά τα σημεία που είναι απαραίτητα για την πλευρά τη δική μας, εσείς τις εισηγείστε; Εμείς το λιγότερο που εισηγούμαστε είναι ότι αυτή η δέσμη, αυτή η θέση που αναπτύσσεται σήμερα δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με μία ορθόδοξη ομοσπονδία. Και είπα ότι εγώ δεν είμαι συνταγματολόγος, όπως είναι ο φίλος ο Χριστόφιας, αλλά εκφράζομαι και τοποθετούμαι πολιτικά όσον αφορά τη δέσμη και το έγγραφο του Μπούτρος Γκάλι.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, ο λαός μας αγωνιά και παρακολουθεί τη σημερινή συζήτηση, για να πληροφορηθεί πράγματι με γλώσσα απλή ποιο είναι το αντικείμενο των διαβουλεύσεων που προσφέρεται με τη δέσμη ιδεών και την έκθεση Γκάλι και με υπομονή και ψυχραιμία να αποφασίσει αν αυτό που του προσφέρεται του δίνει τη δυνατότητα για τωρινή και μελλοντική επιβίωση. Για να μπορέσει όμως ο λαός μας να αποφασίσει, πρέπει τόσο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας όσο και εκείνοι που τον στηρίζουν να απαντήσουν πάνω σε μερικά καυτά ερωτήματα απλά, με θάρρος και ειλικρίνεια και όχι προσπαθώντας να παρουσιάζουν τη νύχτα μέρα και τη μέρα νύχτα.

Ρωτώ: Πόση πραγματικά σχέση και ποια συγγένεια έχουν οι ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του 1989 με τη δέσμη ιδεών Γκάλι; Θέλω να απαντήσει ειλικρινά προς το λαό ο Πρόεδρος ποια στοιχεία και ποια δεδομένα είχε υπόψη του, όταν συμφώνησε με το Γενικό Γραμματέα τη συνέχιση των διαβουλεύσεων στις 26 του Οκτώβρη, όπως αναφέρεται ρητά στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ρωτώ: Ο Πρόεδρος και εκείνοι που τον στηρίζουν αποδέχονται την εξίσωση του 18% με το 82%; Ρωτώ: Η δέσμη ιδεών Γκάλι δημιουργεί ή όχι τις προϋποθέσεις και το μεταβατικό στάδιο κατά το οποίο καταργείται η οντότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας; Υπάρχουν ή όχι πρόνοιες στη δέσμη ιδεών Γκάλι που εμποδίζουν την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Υπάρχουν ή όχι πρόνοιες στη δέσμη ιδεών Γκάλι που αντιβαίνουν προς τα ανθρώπινα δικαιώματα; Η δέσμη ιδεών Γκάλι δημιουργεί πράγματι ομοσπονδία ή ένα διχοτομικό και ρατσιστικό καθεστώς; Η φωτογραφία της λύσης του κυπριακού προβλήματος που δημιουργείται με τις ιδέες Γκάλι, εφόσον όλοι παραδέχονται ότι μόνο περιθωριακές αλλαγές μπορούν να γίνουν, είναι αποδεκτή; Είναι αποδεκτό το 18% να κατέχει το 55% των ακτών μας; Είναι αποδεκτό ο ελληνοκυπριακός λαός να συντηρεί επί πολλά χρόνια τους λίγους Τουρκοκυπρίους και τους πολλούς εποίκους, μέχρι που να φθάσουν στο οικονομικό επίπεδο του λαού μας; Και τέλος θα πρέπει να μας απαντήσουν εκείνοι που υποστηρίζουν θερμά να συνεχιστεί η διαπραγμάτευση σε αυτό το ταμπλό αν η δέσμη ιδεών του Γκάλι αίρει τα τετελεσμένα της τουρκικής εισβολής και κατοχής ή αν με τη δική μας υπογραφή νομιμοποιούνται.

Αν αυτά τα ερωτήματα, κύριε Χριστόφια, που έχετε μιλήσει δεύτερος, τα απαντήσετε με απλά λόγια στο λαό και πείτε στο λαό ποια είναι αυτά που αποδέχετε και ποια είναι αυτά που απορρίπτετε, τότε είμαι σίγουρος ότι ο λαός μας με ψυχραιμία και υπομονή θα αποφασίσει και θα μας κρίνει όλους καλόπιστα.

Τελειώνοντας θέλω να αναφερθώ και σε ένα προχθεσινό ραδιοφωνικό πρόγραμμα, το "Πάρε-Δώσε", κατά το οποίο είχα την τύχη ή την ατυχία, αν θέλετε, μεταξύ άλλων αγαπητών φίλων να παρακολουθήσω και τον κ. Ρολάνδη. Και τον ρωτώ και τώρα αν θυμάται -αν δε θυμάται, υπάρχει η κασέτα. Μπορεί να μας πει ο κ. Ρολάνδης τι ονόμασε αυτή τη Βουλή;

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Δε θυμούμαι.

Ν. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

Δε θυμάστε; Να σας θυμίσω εγώ. Ανόητη. Ο κ. Ρολάνδης είχε εκφραστεί λέγοντας ότι αυτή η ανόητη Βουλή, που αποφάσισε και συζήτησε και κατά τον ίδιο τρόπο και, όπως και στην άλλη πλευρά, οι Τούρκοι αντιδρούν και, και ...

Μπορεί να σου βάλει την κασέτα ο "Αστρα", κύριε Ρολάνδη.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα το τεκμηριώσω.

Ν. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

Σίγουρα να το τεκμηριώσετε, γιατί πιθανώς να πιστεύουν μερικοί ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δε δέχομαι διαλογική συζήτηση.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Με ρώτησε, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Θα σας δοθεί η ευκαιρία να απαντήσετε, όταν τελειώσει ο κ. Πιττοκοπίτης.

Ν. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

Και σίγουρα, κύριε Πρόεδρε, αν επιτρέπετε, επειδή ο χρόνος θα είναι απεριόριστος, όπως είπε ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ, θα δικαιούμαστε να δευτερολογήσουμε και εμείς.

Τελειώνοντας θέλω να αναφερθώ σε αυτό το πρόγραμμα κατά το οποίο ο κ. Ρολάνδης ονόμασε τη Νομοθετική Εξουσία, τη Βουλή, ανόητη εξαιτίας της συζήτησης και των απόψεων όλων εκείνων των Βουλευτών που αντιδράσαμε και αντιδρούμε για την καταστροφική διαβούλευση και τη δέσμη ιδεών Γκάλι. Και φυσικά νομίζω, αγαπητοί συνάδελφοι, ότι θα πρέπει από μόνοι σας να γνωρίζετε ποιοί είστε οι "ανόητοι". Εγώ είμαι ένας από εκείνους.

(Γέλια)

Θέλω να τονίσω στον κ. Ρολάνδη ότι υπήρξαν πιο "ανόητοι" από εμάς στο παρελθόν αυτοί που οδηγήθηκαν στην αγχόνη για τα ιδεώδη και τα πιστεύω τους και δε ζηλεύουμε σε καμιά περίπτωση όλους εκείνους τους ενδοτικούς και "σώφρονες" που ανυπομονούν και βιάζονται για εθνικό ξεβράκωμα. Φαίνεται όμως ότι σε αυτό τον τόπο υπάρχουν μερικοί άνθρωποι που δε σέρνουν πίσω τους καμιά ιστορία, γιατί δεν είχαν το θάρρος και την τόλμη να λάβουν πράγματι ενεργό συμμετοχή σε όλους αυτούς τους αγώνες αυτού του τόπου, αλλά άρχισαν να ασχολούνται με την πολιτική, όταν είχαν γίνει millionaires, οπότε αντιλαμβάνεστε ότι ανάλογη είναι και η τοποθέτηση, ανάλογος είναι και ο συμβιβασμός, ανάλογες είναι και οι σχέψεις τους και φανταστείτε πόσοι "ανόητοι" υπήρξαν σε αυτό τον τόπο στα βουνά, στα κρατητήρια, στα κρησφύγετα, στις αγχόνες και οπουδήποτε αλλού.

Τελειώνοντας, κύριε Πρόεδρε, εμείς καλόπιστα θα εξακολουθήσουμε την αντίσταση ενάντια σ' αυτές τις καταστροφικές θέσεις και τη δέσμη ιδεών. Μας έστειλε ο λαός σε αυτή τη Βουλή όχι χάριν σκοπιμότητας, αλλά για να αγωνιστούμε, ώστε να επιβιώσει η Κύπρος και όχι για να εξυπηρετήσουμε οποιαδήποτε συμφέροντα οποιουδήποτε εντός και εκτός της Κύπρου.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Χρίστου.

A. ΧΡΙΣΤΟΥ:

Μια ερώτηση πάνω σε θέμα διαδικασίας, αν μου επιτρέπεται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ελεύθερα.

A. ΧΡΙΣΤΟΥ:

Ανεξάρτητα από το στυλ του κ. Πιττοκοπίτη, επειδή εμείς είμαστε νέοι Βουλευτές, θα θέλαμε να μάθουμε αν μπορεί ένας να απευθύνεται σε δεύτερο πρόσωπο ευθέως σε Βουλευτή, ο οποίος εκείνη τη στιγμή εξ αντικειμένου δεν έχει το λόγο ούτε μπορεί να απαντήσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Ρολάνδης.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Επειδή ο κ. Πιττοκοπίτης αναφερόταν σ' εμένα επωνύμως, δηλώνω ότι δε με ενδιαφέρει που αναφερόταν σ' εμένα επωνύμως. Θα του απαντήσω από το βήμα της Βουλής, όταν έρθει η σειρά μου, και νομίζω ότι έχω αρκετά καλές απαντήσεις να του δώσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Όσον αφορά το γενικό θέμα που εγείρεται, όταν οι Βουλευτές αγορεύουν από το βήμα, μπορούν να απευθύνουν ερωτήσεις, χωρίς όμως να αναφέρονται σε συγκεκριμένα άτομα, και να αναμένουν ότι οποιαδήποτε άτομα διαφωνούν με το περιεχόμενο των ερωτήσεων δικαιούνται να απαντήσουν. Δεν είναι επιτρεπτό να θέτεις ερώτηση σε Βουλευτή, ο οποίος μπορεί και να μην έχει ζητήσει το λόγο.

Ο κ. Μουσιούττας.

N. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε. Έχει ξεκαθαρίσει αν ο χρόνος είναι απεριόριστος;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Όχι, ο χρόνος είναι περιορισμένος.

N. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Επειδή ακριβώς έγινε μια παρεξήγηση. Θα μείνουμε μερικοί βερεσιέ στο τέλος, διότι από δώδεκα πήγαμε είκοσι τρεις.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Πήγατε είκοσι τρεις, αλλά δεν είναι δικό μου λάθος. Εγώ γράφω τα λεπτά που μιλάτε.

Η κ. Κατσελλή.

P. ΚΑΤΣΕΛΛΗ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Στα λίγα λεπτά που έχω, για να μιλήσω για τα δύο θέματα που έχουν εγγραφεί για το Κυπριακό, δεν είναι δυνατό να κάνω λεπτομερείς αναφορές. Τούτο άλλωστε δεν είναι απαραίτητο, γιατί έχει ήδη γίνει από τον Κοινοβουλευτικό μας Εκπρόσωπο και ευπαίδευτο δικηγόρο κ. Τάσσο Παπαδόπουλο. Θέλησα όμως να ανεβώ σε αυτό το βήμα, γιατί ως εκπρόσωπος των εκτοπισμένων της επαρχίας Κερύνειας πρέπει να τονίσω με απλά λόγια και να αποδείξω την άρρηκτη μοίρα της επαρχίας μου με τη μοίρα της υπόλοιπης Κύπρου.

Είναι γεγονός ότι αρκετοί που αποκαλούν τους εαυτούς τους ρεαλιστές πιστεύουν πως, θάβοντας τους γηγενείς Ελληνοκύπριους κατοίκους αυτής της επαρχίας, σώζουν εαυτούς και ένα μέρος της υπόλοιπης Κύπρου από τη βουλμία και το σοβινισμό της Τουρκίας και έτσι το πιστεύουν. Αλλά, πού στέκει ο ρεαλισμός τους, τη στιγμή που η Τουρκία διακηρύττει με σαφήνεια τόσο τις προθέσεις όσο και τα σχέδιά της για κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου εδώ και μερικές δεκαετίες από τα πιο επίσημα στόματα της τούρκικης κυβέρνησης; Χώρια που μερικά από αυτά τα σχέδια κατάφερε ήδη να τα βάλει σε πράξη!

Όπως είπα, δε θα αναφερθώ με λεπτομέρειες στις καταστροφικές πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι, μια και ο Κοινοβουλευτικός μας Εκπρόσωπος τις ανέλυσε τόσο εμπεριστατωμένα, που κανένας λογικά δεν μπορεί πια να διαμαρτύρεται για τη λέξη "καταστροφικές", αν θεωρεί σωστό να λέγονται τα πράγματα με το πραγματικό τους όνομα. Θα σταθώ μόνο σε μερικά σημεία.

Και πρώτα στην προτροπή εφησυχασμού όσον αφορά τα ανθρώπινα μας δικαιώματα. Αφού, λένε, η Συνθήκη της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και η Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών τα κατοχυρώνουν, ο Γενικός Γραμματέας δεν μπορεί, δεν έχει άλλη εκλογή παρά να μας τα αναγνωρίσει. Πρώτο, οι χώρες που του έδωσαν εντολή να λύσει το πρόβλημά μας ενδιαφέρονται μόνο να τους φύγει ένας πονοκέφαλος, κυρίως για να διευκολυνθούν τα συμφέροντά τους στην Τουρκία. Ο Γενικός Γραμματέας άκουσε τις απόψεις των ενδιαφερόμενων μερών κάτω από την επίβλεψη του κ. Λέτσκι και χάραξε μια μέση γραμμή, που ο ίδιος και οι εντολοδόχοι του νόμισαν εφικτή, ερήμην κάθε ανθρώπινου δικαιώματος. Οι ιδέες του αυτό αποδείχνουν. Αν τις προσυπογράψουμε, όχι ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών της γης, μα και χάρτης του σύμπαντος να υπάρχει για την κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, όσοι άνθρωποι με την υπογραφή τους, και το τονίζω, με την υπογραφή τους τα απαρηθούν δε θα ισχύουν.

Έτσι είναι οξύμωρο να ισχυρίζεται κανένας πως, υπογράφοντας εμείς τις ιδέες Γκάλι, που καταργούν τα πιο στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματά μας, θα τα έχουμε, γιατί ο άνθρωπος τυχαίνει να είναι Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών. Απλό παράδειγμα: το δικαίωμα να γυρίσουμε στα σπίτια μας. Το αναφέρει στην πρώτη παράγραφο του οικείου κεφαλαίου με μια πρόταση όλη και όλη, για να το αναιρέσει στις υπόλοιπες δεκατέσσερις στις οποίες -ναι, αυτό το παραδέχομαι- εξηγεί πώς να ασκήσουμε το δικαίωμα αποζημίωσης για τις περιουσίες μας που με την υπογραφή μας μας ζητά να απαρηθούμε. Δεν είναι ανάγκη να διαβάσω το κείμενο, που όλοι έχουμε, και ελπίζω να μην περιμένετε να πανηγυρίσουμε, επειδή

μας δίνεται αυτό το "δικαίωμα". Και εδώ πρέπει να σημειωθεί πως οι τουρκοκυπριακές περιουσίες στην επαρχία μου είναι πολύ πιο κάτω από τον παγκύπριο μέσο όρο του 11,9%. 'Η μήπως πραγματικά θα γίνει δημοψήφισμα στο οποίο άλλοι θα ψηφίσουν και θα ξεγράψουν για λογαριασμό δικό μας και των παιδιών μας τα σπίτια μας, επικυρώνοντας τελεσίδικα και εσαεί το στόχο του Τούρκου εισβολέα που τα κατακρατεί τα τελευταία δεκαοκτώ χρόνια; Έχουν έστω οι άλλοι συντοπίτες μας Ελληνοκύπριοι αυτό το δικαίωμα; Νομίζω όχι. Και δεν είναι τυχαίο που, για να φύγει αυτό το ανθρώπινο δικαίωμα, που είναι απαράγραπτο στους καιρούς μας, πρέπει να υπογράψει και ζητείται να υπογράψει ο καθένας μας χωριστά, τα άτομα ένα ένα χωριστά. Γιατί; Για να μην κατηγορηθούν τα Ηνωμένα Έθνη ότι απεμπολούν ανθρώπινα δικαιώματα. Μας ζητούν να τα απεμπολήσουμε μόνοι μας συναινώντας στην αρπαγή του Τούρκου εισβολέα, για να έχουν αυτοί καθαρά τα χέρια τους ή ήσυχη τη συνείδησή τους.

Δεν είμαι ρομαντική ούτε αγνωώ την πραγματικότητα. Και στο σημείο αυτό πρέπει να απαντήσω σε συνάδελφο "ρεαλιστή", που με τη μεγαλύτερη σοβαρότητα βγήκε στην τηλεόραση και είπε πως είμαστε αδύναμοι και ο αδύναμος ποτέ δε βρίσκει το δίκαιό του και στη συνέχεια αράδιασε όλα τα ανάποδα και τις αδικίες που γίνονται σε βάρος μικρών κρατών ή αδύναμων λαών σήμερα στον κόσμο. Θυμίζω πως σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας ποτέ μα ποτέ κανένας δυνατός δεν αδικήθηκε, δεν επέτρεψε να αδικηθεί. Εκείνο όμως που διαφοροποιεί τον άνθρωπο από τα υπόλοιπα είδη του ζωικού βασιλείου είναι πως, όταν αδικείται, αντιστέκεται και πολεμά την αδικία, όσο μικρός και όσο αδύναμος και αν είναι. Το αίσθημα του δικαίου που χτίστηκε τις τελευταίες δύο με τρεις χιλιετίδες αυτό επιτάσσει, εκτός αν πάμε πίσω στο νόμο της άγριας ζούγκλας. Όλα τα κράτη και οι λαοί που έχει αραδιάσει ο έντιμος κύριος συνάδελφος ναι, αδικούνται, αλλά δε συναινούν, και το βλέπουμε και είμαστε μάρτυρες αυτής της μη συναίνεσης. Δεν υπογράφουν ξεγράφοντας τα δικαιώματά τους και εδώ έγκειται το μεγαλείο του ανθρώπου. Και, αν καθίσουμε να σκεφτούμε αυτούς που τυχόν κατά καιρούς συναίνεσαν, θα δούμε πως είναι μόνο όσοι έχουν χαθεί από προσώπου γης.

Όταν οι ιδέες Γκάλι επιτρέπουν στην Τουρκία να κρατήσει όσα πήρε με τη βία έστω και με δόλωμα την επιστροφή μιας όποιας Αμμοχώστου και του Μόρφου και να είναι συνέταιρος σε πρώτο στάδιο και κυρίαρχος σε δεύτερο στο μη κατεχόμενο μέρος της Κύπρου, δεν πρόκειται να έχω το "ρεαλισμό" ούτε εγώ ούτε οι υπόλοιποι της επαρχίας μου να προσυπογράψουμε. Δεν είναι ζήτημα ρεαλισμού, ρομαντισμού ή οποιουδήποτε άλλου -ισμού. Είναι η μόνη εκλογή που έχουμε το να κρατήσουμε την αξιοπρέπειά μας σταθερά και να συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε ενάντια στην εισβολή και κατοχή ενός μεγάλου μέρους του τόπου μας. Είναι δύσκολο, μα δεν πρέπει να τρομάζουμε, όταν βλέπουμε τη δική μας ζωή να λιγοστεύει. Περισσεύει οπωσδήποτε αυτή των παιδιών μας.

Το επόμενο σημείο είναι οι απειλές και οι επιλογές μας. Λένε "ή αυτό ή πόλεμο", που δεν μπορούμε έτσι και αλλιώς να τον κάνουμε. Και προς Θεού! Είναι παρακινδυνευμένο να φύγουμε από το σημείο στο οποίο φτάσαμε ύστερα από τόσο δύσκολη πορεία. Όμως τα δεδομένα αλλάζουν και άλλαξαν άρδην τα τελευταία χρόνια. Συνθήκες κοσμοϊστορικές ξεπερνιούνται, συμφωνίες αχρηστεύονται. Το ξεπέρασμα γίνεται, γιατί ο άνθρωπος δε λειτουργεί μόνο με αναλλοίωτα ένστικτα αλλά και με λογικές διεργασίες που του επιτάσσουν κάθε φορά πώς να συμπεριφέρεται. Και εμείς έχουμε καθήκον κάθε στιγμή να μελετούμε τα δεδομένα και να πράττουμε ανάλογα και όχι να πισωπατούμε σε καιρία σημεία όπου θίγονται πανανθρώπινες αρχές και να ξεπουλούμε δικαιώματα.

Η συμφωνία Μακαρίου-Ντενκτάς ήταν καλή στην εποχή της. Ο Πρόεδρος του κόμματός μου και τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρος Κυπριανού το 1979 τη βελτίωσε αισθητά. Δυστυχώς η Τουρκία δε συναίνεσε στην υλοποίηση αυτών των συμφωνιών κορυφής, παρόλο που έβαλε την υπογραφή της. Και τώρα, δεκαπέντε και δεκατρία χρόνια μετά, πρέπει να παραδεχτούμε ότι έχουν ξεπεραστεί, όχι γιατί δεν τις σεβαστήκαμε ή δεν εξακολουθούμε να τις σεβόμαστε, αλλά γιατί οι ιδέες Γκάλι είναι ουσιαστικά κάτι εντελώς διαφορετικό από τις δύο αυτές συμφωνίες κορυφής.

Εν τω μεταξύ, αν είμαστε ρεαλιστές, πρέπει να παραδεχτούμε την αλλαγή των δεδομένων στον πιο πλατύ ευρωπαϊκό χώρο. Ομοσπονδίες διαλύθηκαν, κοσμοϊστορικά γεγονότα συμβαίνουν. Οι πολιτικές ηγεσίες όλων των πολιτικών μας κομμάτων με τόλμη, αφήνοντας πίσω τη φράση "είναι παρακινδυνευμένο", πρέπει να μελετήσουν σε βάθος την αλλαγή των δεδομένων, για να βρούμε άλλα κανάλια και άλλες διεξόδους. Μια και άλλαξαν άρδην τα δεδομένα, πρέπει να γίνει και ανάλογη αλλαγή πορείας, όχι όμως ξεπούλημα.

Γεγονός είναι πως οι άνθρωποι δύσκολα αλλάζουν. Για τούτο στις ώριμες δημοκρατίες η διαδοχή στις πολιτικές ηγεσίες είναι τουλάχιστον τέσσερις φορές πιο βραχύβια από ό,τι σ' εμάς εδώ στην Κύπρο και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο, για να υπάρχει ευελιξία και να βρίσκονται νέα κανάλια για τις λύσεις των διάφορων προβλημάτων και όχι για να γυρίζουμε πίσω στο νόμο της ζούγκλας, όπου ο δυνατότερος τρώει τον πιο αδύνατο. Αυτό πρέπει να κάνουμε τώρα και όχι να δεχόμαστε ως βάση των συνομιλιών έγγραφο ενάντιο στις αρχές του δικαίου, ενάντιο στα ανθρώπινα δικαιώματά μας, ελπίζοντας ότι η μεγάλη δύναμη, η Τουρκία, που μας αδικήσε θα μας λυπηθεί και δε θα μας αδικήσει περισσότερο, όταν εμείς με το χέρι μας της δώσαμε την ευκαιρία. Η Τουρκία δεν υπολογίζει και δε λυπάται τους αδελφούς Τουρκοκυπρίους, που τους συντρίβει και τους εκμηδενίζει κάτω από αλλεπάλληλα κύματα εποίκων, για να πετύχει τους σκοπούς της, και σφαγιάζει αδίσταχτη τους Κούρδους πολίτες της. Οποσδήποτε δε θα λυπηθεί ούτε εμάς, αν εμείς δε φροντίσουμε να αντιταχθούμε στα επεκτατικά της σχέδια με ειρηνικά μέσα, με πολιτική βγαλμένη από τα πολιτικά κόμματα και με πολιτική ηγεσία εκλεγμένη απευθείας από αυτά βάσει των δημοκρατικών θεσμών μας, ώστε να δεσμεύεται και να μη διαπραγματεύεται αρχές αδιαπραγμάτευτες.

Όσο για τις απειλές, ναι, είναι πολλές. Η καίρια απειλή όμως είναι η παραγραφή από εμάς τους ίδιους των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας. Και όταν ξεπουλήσουμε με τον έναν ή τον άλλο τρόπο τα ανθρωπίνια δικαιώματα των Κερυνειωτών, επειδή είμαστε τάχα μικρή και αδύναμη χώρα, ποιος θα εμποδίσει το ξεπούλημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Λεμεσιανών, των Λαρνακέων ή των κατοίκων της Πάφου; Ή μήπως το ξεπούλημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μιας μερίδας πολιτών, έστω των Κερυνειωτών, θα μας κάνει δυνατούς και άτρωτους;

Ομολογώ ότι τα μηνύματα που δίνουν μερικές πολιτικές ηγεσίες στο λαό είναι μηνύματα δικτατορικά με την έννοια πως ή κάνουμε αυτό ή θα μας σφάξουν, θα μας αφανίσουν, θα φύγει η δύναμη των Ηνωμένων Εθνών -άλλο παραμύθι αυτό που το χάβουμε- και πολλά άλλα. Έτσι, ένα μέρος των συμπολιτών μας πείστηκε πως έφτασε το τέλος και δεν έχουμε άλλη εκλογή. Παρ' όλα αυτά ένα μεγάλο μέρος της βάσης των πολιτικών κομμάτων χωρίς κούφια πατριωτικές εξάρσεις ή εθνικούς σοβινισμούς -να μην ξεχνάμε πως αποκληθήκαμε εμείς, οι Κερυνειώτες, σοβινιστές,

γιατί επιμένουμε να θέλουμε να πάμε στα σπίτια μας- έχει καιρίους προβληματισμούς. Και ρωτώ: Η βάση αυτή ακούγεται; Λαμβάνουν υπόψη οι πολιτικές ηγεσίες τι λένουν, τι πιστεύουν, τι είναι αποφασισμένοι να επιδιώξουν; Ως Βουλευτής της Κερύνειας δεν μπορώ παρά να καταθέσω στη Γραμματεία το τελευταίο υπόμνημα προς την πολιτική ηγεσία του τόπου των τριών δημαρχείων και όλων των προσφυγικών σωματείων της επαρχίας που εκπροσωπώ.

Δεν έχουμε αυταπάτες και δεν πιστεύουμε πως η θέση μας είναι εύκολη. Η θέση των Ελλήνων της Κύπρου δεν ήταν εύκολη τα τελευταία δύο χιλιάδες χρόνια ή και περισσότερο. Απλώς πιστεύουμε πως το πιο βλαβερό και ολέθριο για τη λύση του Κυπριακού θα είναι να υπογράψουμε κάτι αντίθετο με τα ανθρώπινα δικαιώματά μας, όσες πιέσεις και όσες απειλές κι αν μας αραδιάζουν, και θέλω να τονίσω πως οι μακροσκελείς ομιλίες για υπεράσπιση της διαδικασίας των συνομιλιών με βάση τις ιδέες Γκάλι και το τι έγινε και τι δεν έγινε στη Νέα Υόρκη το περασμένο καλοκαίρι δεν πείθουν καθόλου. Είναι καιρός οι πολιτικές ηγεσίες να τολμήσουν να μελετήσουν νέους τρόπους, νέες ιδέες, χωρίς να αυτοεγκλωβίζονται δηλώνοντας ότι υπάρχουν αδιέξοδα. Δεν είναι το τέλος της Κύπρου η άρνηση των ιδεών Γκάλι και η άρνηση συνέχισης της συζήτησής τους. Αντίθετα, είναι η μόνη ενδεδειγμένη οδός. Το Κυπριακό είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι. Ή μήπως υπάρχει κανένας Κύπριος στην Κύπρο που έχει διαφορετική γνώμη; Ή μήπως υπάρχει Ελληνοκύπριος που είναι διατεθειμένος να προσυπογράψει και να συναινέσει σε αυτή την εισβολή και κατοχή έναντι οποιασδήποτε αποζημίωσης ή έστω με οποιαδήποτε υπόσχεση πως δε θα πάθει αύριο ο ίδιος τα ίδια και χειρότερα;

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Καζαμίας.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα αμέσως μετά να μου δοθεί ο λόγος.

Κ. ΚΑΖΑΜΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, αγαπητές συναδέλφισσες και αγαπητοί συνάδελφοι,

Το σίγουρο είναι πως η δική μου τουλάχιστον ομιλία σε στόμφο θα υστερήσει αισθητά από την εισήγηση του συναδέλφου κ. Πιττοκοπίτη. Δε θα αναφερθώ και πολύ στην ομιλία του, διότι στο βασικό της μέρος δεν ήταν τίποτε άλλο από αφορισμοί που πιστεύω ότι δε σηκώνουν σχολιασμό.

Αναφορικά με το σεμινάριο του κ. Χριστόφια, όπως το έχει αποκαλέσει ο κ. Πιττοκοπίτης, φαίνεται πως σήμερα λόγω του ότι χρειαζόταν το χρόνο του ο κ. Πιττοκοπίτης, πιθανόν για να ετοιμάσει την ομιλία του, δεν κυκλοφόρησε στο παζάρι. Και δε χρειαζόταν να κυκλοφορήσει σε χώρους του ΑΚΕΛ ή της Αριστεράς. Θα μπορούσε να παραμείνει ακόμα και στο στενό κομματικό του κύκλο, για να πάρει τις αντικειμενικές απόψεις έγκυρων παραγόντων του κόμματός του. Απλώς, επειδή κάποιο άτομο το οποίο σχολίασε ο κ. Πιττοκοπίτης, και συγκεκριμένα ο Γενικός Εισαγγελέας, δεν είναι εδώ, για να του απαντήσει κατά πόσο έχει χαρακτηρίσει τη δέση ιδεών Γκάλι ως μη αποδεκτή ή μη λειτουργήσιμη, όπως συγκεκριμένα έχει αναφέρει, τουλάχιστον ο Γενικός Εισαγγελέας, επειδή αναφέρθηκε και στο Βοηθό Γενικό Εισαγγελέα, δεν έχει κάμει οποιοδήποτε τέτοιες δηλώσεις.

Και μια τελευταία παρατήρηση αναφορικά με το αν ο χάρτης Γκάλι είναι απαράδεκτος. Απλώς ακόμα μια φορά για υπενθύμιση πρέπει να πούμε πως εμείς δεχόμαστε το χάρτη Γκάλι ως βάση για διαπραγμάτευση και αυτό είναι πάρα πολύ γνωστό. Και τι σημαίνει ειδικότερα; Προσπάθειά μας σίγουρα θα 'ναι να τον βελτιώσουμε ακόμα περισσότερο. Αλλά και αν παρέμενε όπως είναι, χάριν συζήτησης θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι είναι σχετικά καλύτερος από την πρόταση Κυπριανού του 1985.

Και ένα ερώτημα που έθεσε η κ. Κατσελλή, αν δηλαδή οι πολιτικές ηγεσίες - αντιλαμβάνομαι ότι θα εννοούσε τις κομματικές ηγεσίες- λαμβάνουν σωστά τα μηνύματα της βάσης. Νομίζω ότι δε θα πρωτοτυπήσω αν πω πως η δική μας ηγεσία τουλάχιστον, η ηγεσία του ΑΚΕΛ, παίρνει αυτές τις πολιτικές θέσεις, κάμνει αυτές τις τοποθετήσεις, γιατί ακριβώς λαμβάνει σωστά τα μηνύματα της βάσης, την οποία εκπροσωπεί, αλλά και τα μηνύματα πέραν του χώρου της Αριστεράς. Και το ίδιο ερώτημα θα ήθελα να υποβάλω κι εγώ προς την κ. Ρήνα Κατσελλή ή, για να μην απευθύνομαι σε συγκεκριμένο πρόσωπο, προς την Κοινοβουλευτική Ομάδα...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

'Εχω ήδη υποδείξει ότι οι ερωτήσεις τίθενται γενικά και όχι ονομαστικά προς συγκεκριμένα άτομα.

Κ. ΚΑΖΑΜΙΑΣ:

Εντάξει, κύριε Πρόεδρε, προς την Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΔΗΚΟ.

Σχηματίζουμε ταυτόχρονα, κύριε Πρόεδρε, την εντύπωση ότι τουλάχιστον κάποιιοι από τους επικριτές μας μόνο φραστικά πιθανόν να αντιλαμβάνονται ότι η Κύπρος αυτή τη στιγμή βρίσκεται υπό κατοχή, ότι η δική μας η πλευρά διαπραγματεύεται όχι από θέση ισχύος -και αυτό δεν υποδηλώνει κανένα αίσθημα κατωτερότητας- ότι στους κόλπους της δικής μας πλευράς γεννήθηκαν και έδρασαν και κάποιοι που με την προδοτική τους στάση έδωσαν στον Τούρκο εισβολέα την ευκαιρία να κατακτήσει με τη βία τη μισή σχεδόν πατρίδα μας και που λόγω τούτου έδωσαν και σε κάποιους το δικαίωμα να αμφισβητούν πως το Κυπριακό είναι ζήτημα εισβολής και κατοχής, ότι οι διεθνείς συγκυρίες με τη συνεχή διάλυση κρατών είναι αντίθετες προς την υπεράνθρωπη αλλά ψυχραίμη προσπάθεια που πρέπει να καταβάλλουμε συνεχώς, για να δημιουργήσουμε την ομόσπονδη Δημοκρατία της Κύπρου.

Κύριε Πρόεδρε, γίνεται πολύς λόγος πως με τη λύση ομοσπονδίας που κυφορείται το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού προβλέπεται πολύ "ζοφερό". 'Άλλοι, πιο σίγουροι για τις σωστές προβλέψεις τους, καταγράφουν από τώρα το τέλος του ελληνισμού στην Κύπρο. Το βασικό τους επιχείρημα είναι πως με μια ομοσπονδιακή λύση οι Τούρκοι καθίστανται επίσημα κύριοι του βορρά, ενώ ταυτόχρονα αποκτούν επικυριαρχία στο νότο. Η διαπίστωση αυτή γίνεται αγνοώντας μια μικρή μεν αλλά πολύ βασική λεπτομέρεια: Η πιο πάνω πρόβλεψη θα γίνει πραγματικότητα, αν και εφόσον υιοθετηθούν στην ολότητά τους οι θέσεις Ντενκτάς για τη δημιουργία μιας "κυπριακής ομοσπονδίας" που όμοιά της δεν υπήρξε αλλά ούτε και υπάρχει σε κανένα μέρος του κόσμου. Το τέλος του κυπριακού ελληνισμού πιθανόν να πλησιάσει, όταν παραμείνει, οπότε και σύντομα σίγουρα θα νομιμοποιηθεί, η ντε φάκτο κατάσταση. Και αυτό θα πραγματοποιηθεί με μαθηματική ακρίβεια, αν η δική μας πλευρά δεν πάρει όλα τα αναγκαία μέτρα και δεν κάμει όλες εκείνες τις κινήσεις που χρειάζονται, για να αποδειχτεί και στο προσεχές στάδιο των συνομιλιών ότι δε φέρει καμιά απολύτως ευθύνη για το πιθανό ναυάγιο της ειρηνικής αυτής διαδικασίας επίλυσης του Κυπριακού.

Αντίθετα, η συνέχιση της σημερινής κατάστασης και πολύ περισσότερο η πιθανή νομιμοποίησή της, εκτός από την προδιαγραφόμενη διά παντός διαγραφή της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα αναγκάσει τους Τούρκους επεκτατιστές να ανασύρουν από το βάθος των συρταριών τους σχέδια για την ολοκληρωτική κατάληψη του, κατά τα άλλα, όμορφου νησιού της Αφροδίτης. Και αυτό θα γίνει, γιατί με την έλλειψη ελέγχου στην άφιξη και την παραχώρηση ιθαγένειας σε εκατοντάδες χιλιάδες και, γιατί όχι, σε εκατομμύρια Τούρκους από την ηπειρωτική Τουρκία σε δέκα ή είκοσι ή πενήντα χρόνια η ελληνοκυπριακή κοινότητα θα είναι η μειονότητα του 15% ή 20% ή 30% που θα εκμεταλλεύεται το 65% σχεδόν του κυπριακού εδάφους. Και σ' αυτό ακριβώς το σημείο θα επικαλεστώ τη ρήση κάποιων που διαφωνούν με την ομοσπονδιακή λύση πως ναι, είμαστε υπόλογοι στα παιδιά μας και στις μελλοντικές γενιές και είναι γι' αυτό που είμαστε υπέρμαχοι της ανατροπής της σημερινής απαράδεκτης κατάστασης. Είναι γι' αυτόν και για κανέναν άλλο λόγο που εξοπλιζόμαστε με πολιτικά και μόνο επιχειρήματα, για να ξεγυμνώσουμε τον Ντενκτάς και τους επεκτατιστές της Άγκυρας στην προσπάθειά τους να παραπλανήσουν τη διεθνή κοινή γνώμη και ουσιαστικά να νομιμοποιήσουν την ντε φάκτο κατάσταση.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Και στην προηγούμενη συνεδρία αλλά και πριν απ' αυτή τη συνεδρία της Βουλής από μερικούς συναδέλφους είχε τεθεί το ερώτημα: "Γιατί η συζήτηση στη Βουλή; Ο λαός έχει κουραστεί να ακούει συζήτηση του εθνικού θέματος από το βήμα της Βουλής".

Είχα απαντήσει σ' αυτό το ερώτημα στην προηγούμενη συνεδρία και ήλπιζα ότι δε θα χρειαζόταν να επανέλθω. Όμως το επιχείρημα επαναπροβλήθηκε. Και απαντώ με άλλο τρόπο: Ναι, συζήτηση στη Βουλή, γιατί δεν είναι μόνο η ηγεσία, αλλά είναι και ο λαός που καλείται αυτή την περίοδο να πάρει την πιο δραματική απόφαση που θα τροχοδρομήσει τελεσίδικα τη μοίρα του κυπριακού ελληνισμού. Και λαός καλά ενημερωμένος, για να κάμω παράφραση, ποτέ προδομένος. Κι αυτός είναι ο στόχος της συζήτησης σ' αυτή τη Βουλή.

Γι' αυτό, αν στη συζήτηση περιοριστούμε σε γενικότητες, αν ακόμα στη συζήτηση στο όνομα μιας ψευδεπίγραφης ενότητας συγκαλύψουμε τη διαφορά φιλοσοφίας που υπάρχει και που με ειλικρίνεια, ωμότητα και κατηγορηματικότητα πρέπει να δώσουμε στο λαό για την αντίκριση του εθνικού μας θέματος, αν δε δώσουμε με ειλικρίνεια και χωρίς προεγλογικές μεταμφιέσεις τις πραγματικές μας προτάσεις, τότε πράγματι η συζήτηση θα είναι μια θλιβερή παρωδία ενημέρωσης που, αντί να εξυπηρετήσει το στόχο για τον οποίο εμείς θελήσαμε και εισηγηθήκαμε αυτή τη συζήτηση, θα εξυπηρετήσει ακριβώς τον αντίθετο στόχο.

Το ερώτημα είναι απλό: Υπάρχει συναντίληψη αναφορικά με την πορεία και τους χειρισμούς στο κυπριακό πρόβλημα ή η ενότητα και η σωφροσύνη με τις οποίες ενδύεται η πραγματική ανάγκη για ενότητα είναι ψεύτικες; Γιατί κανένας δεν είναι ενάντια στην ενότητα, αλλά, αν η ενότητα προβάλλεται, για να συγκαλυφθούν ουσιαστικές τοποθετήσεις και διαφορές, τότε ειλικρινά πιστεύω ότι προσφέρουμε κακή

υπηρεσία στον κυπριακό ελληνισμό. Οφείλουν όλοι με παρησία χωρίς μεταμφιέσεις να δώσουν τις πραγματικές τους τοποθετήσεις τώρα απ' αυτό το επίσημο βήμα προς τον κυπριακό ελληνισμό.

Κι εγώ λέω ότι υπάρχουν δυο φιλοσοφίες. Η μια φιλοσοφία, που για πολλά χρόνια υλοποιείται, προβάλλει το Κυπριακό ως μια διακοινοτική διαμάχη και επιδιώκει λύση μέσα στα πλαίσια μιας διαδικασίας που στηρίζεται στο διακοινοτικό χαρακτήρα του προβλήματος. Προτείνει αποφυγή γρονθοκοπημάτων με την Τουρκία, τον κατακτητή. Δηλώνει ακόμα μέσα από επίσημα χείλη ότι θέλει να εξυπηρετήσει και τα συμφέροντα της Τουρκίας. Δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων ανάμεσα στον κυπριακό ελληνισμό και τον κατακτητή και κάνουμε έκκληση προς την Τουρκία, ώστε να εξυπηρετήσουμε και τα δικά της εθνικά συμφέροντα. Επικαλείται τις καλές υπηρεσίες της Τουρκίας, για να πείσει τον αδιάλλακτο Ντενκτάς να προσαρμοστεί προς μια νέα πορεία που να επιτρέπει μια ανεκτή και βιώσιμη λύση του κυπριακού προβλήματος. Προβάλλει το Κυπριακό ως θέμα απλώς ή κυρίως εδαφικών και συνταγματικών διευθετήσεων, ενώ για μας -και υπήρχε αυτή η προτεραιότητα πριν μερικά χρόνια- η προτεραιότητα είναι το θέμα της εξωτερικής επιδρομής και της κατοχής και της απομάκρυνσης των στρατευμάτων και των εποίκων.

Η δεύτερη φιλοσοφία θεωρεί το Κυπριακό θέμα τούρκικης επιδρομής και κατοχής, που θα τερματισθεί όχι αν κάνουμε εκκλήσεις στην καλή θέληση της Τουρκίας, αλλά αν δημιουργήσουμε τέτοιες συνθήκες, ώστε η Τουρκία να αντιληφθεί ότι εμμόνη της στους επεκτατικούς της στόχους στην Κύπρο καθίσταται επικίνδυνη για τα ευρύτερα εθνικά της συμφέροντα και ιδιαίτερα για την ευρωπαϊκή διάσταση των συμφερόντων της. Διότι η Τουρκία καλώς ή κακώς δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, ανεξάρτητα από την αμερικανική, την υπερατλαντική τώρα προσήλωσή της, βλέπει ότι υπάρχει μεγάλη προοπτική για τα τούρκικα συμφέροντα με τη διάνοιξη γεφυρών προς την Ευρώπη.

Ασφαλώς υπάρχει και η συνταγματική πτυχή που αφορά εσωτερικά τον κυπριακό λαό, αλλά είμαι βέβαιος ότι, αν είχε τερματισθεί η επιδρομή, πολύ εύκολα θα μπορούσαμε να βρούμε λύση των εσωτερικών προβλημάτων και της συνταγματικής διάρθρωσης, γιατί, παρά τα εύηχα συνθήματα εκείνων που κόπονται για τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων, εγώ πιστεύω ότι τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων καταπατούνται από την επιδρομή και ότι ευκολότερα μπορούμε να βρούμε μια γλώσσα κοινή με τους Τουρκοκυπρίους, αν ελεύθεροι και οι δυο μας, εμείς χωρίς την απειλή των τούρκικων στρατευμάτων και της επέκτασής τους και οι Τουρκοκύπριοι χωρίς την παρουσία των τούρκικων στρατευμάτων, κάτσουμε στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων.

Για μας το Κυπριακό είναι θέμα επιδρομής το οποίο θα πρέπει να λυθεί στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου και των αρχών του ΟΗΕ, του οποίου έργο δεν είναι η συγγραφή του κυπριακού συντάγματος. Μάξιμουμ έργο του είναι η επιστασία, ώστε το κυπριακό σύνταγμα να μην περιλαμβάνει καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αρχές οι οποίες να συγκρούονται με τις δικές του αρχές. Αυτό και μόνο είναι το καθήκον του διεθνούς οργανισμού.

Αυτή τη διαμετρικά αντίθετη τοποθέτηση θα πρέπει ο λαός να τη γνωρίζει καθαρά χωρίς προεκλογικές μεταμφιέσεις, χωρίς στρουθοκαμηλισμούς, γιατί στη δική μας περίπτωση, αντίθετα από την ιατρική, αντί να προχωρούμε από τη

διάγνωση στη θεραπεία, φαίνεται ότι πρέπει να διαπιστώσουμε τη διάγνωση από τη θεραπεία που ακολουθείται. Και, εφόσον η συζήτηση με τον Ντενκτάς γίνεται κυρίως για το εδαφικό και το προσφυγικό και το συνταγματικό, σημαίνει ότι το Κυπριακό είναι μια διακοινοτική διαμάχη. Ανεξάρτητα από κενές διακηρύξεις ότι όλοι θεωρούμε το Κυπριακό θέμα εισβολής και κατοχής, θα κριθούμε από το πώς το αντιμετωπίζουμε όχι από το πώς το προβάλλουμε φραστικά.

Θα υπενθυμίσω για πολλοστή φορά ότι στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στην οποία παρίστατο και ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας κ. Μητσοτάκης αποφασίστηκε ότι η ακολουθούμενη διαδικασία αποδείχτηκε ατελέσφορη και ότι θα έπρεπε να ακολουθηθεί μια νέα διαδικασία. Ποια; Διεθνούς διάσκεψης. Γιατί; Μας λένε: "Μα στη διεθνή διάσκεψη δε θα είναι οι ίδιες δυνάμεις που και σήμερα ασχολούνται με το Κυπριακό;" Ασφαλώς ναι αλλά υπό άλλη μορφή. Σήμερα αυτές οι δυνάμεις ασχολούνται με το να λύσουν τα συνταγματικά προβλήματα της Κύπρου, θεωρώντας το Κυπριακό μια διαμάχη ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους. Σε μια διεθνή διάσκεψη αντίπαλος θα είναι η Τουρκία και αυτό που θα εξεταστεί θα είναι ο τερματισμός της κατοχής. Ναι, διάλογος. Το Κυπριακό θα λυθεί με διάλογο, δε θα λυθεί με πολεμικές επιχειρήσεις. Αλλά με διάλογο με εκείνη την πλευρά που αποτελεί την αντίπαλη πλευρά του κυπριακού λαού στο σύνολό του και αυτή η πλευρά είναι η Τουρκία. Επομένως, υπάρχει μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην πορεία προς διεθνή διάσκεψη με τις ίδιες δυνάμεις που και σήμερα ασχολούνται με το Κυπριακό και στη σημερινή ουσιαστικά διακοινοτική προβολή του κυπριακού προβλήματος.

Είναι γεγονός ότι αυτό που απασχολεί κυρίως αυτή τη στιγμή τον κυπριακό ελληνισμό και τον κυπριακό λαό στο σύνολό τους είναι αν οι ιδέες Γκάλι μπορούν να αποτελέσουν ή όχι ανεκτή και βιώσιμη λύση για το κυπριακό πρόβλημα. Από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκαν, υπήρξαν δυο διαμετρικά αντίθετες τοποθετήσεις: ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ τις αποδέχτηκαν ως βάση διαπραγμάτευσης -και είναι γεγονός ότι είπαν "βάση διαπραγμάτευσης" και ότι δεν τις αποδέχονταν και δεν τις αποδέχονται σαν βάση λύσης- ΔΗΚΟ και ΕΔΕΚ προειδοποίησαν ότι διαπραγμάτευση πάνω σ' αυτή τη βάση θα απέβαινε καταστροφική για το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού. Και τώρα ακόμα δειλά δειλά οι δυο πρώτες πλευρές λένε: "Μα εμείς δε δεχτήκαμε αυτές τις ιδέες για λύση του Κυπριακού! Απλώς, επαναλαμβάνουμε, τις δεχτήκαμε για διαπραγμάτευση με στόχο να απαλείψουμε τις -και κατ' αυτούς- αρνητικές προνοιές που περιλαμβάνονται στις ιδέες και αργότερα στο έγγραφο Γκάλι".

Και ρωτώ: Ειλικρινά πίστευαν ή ειλικρινά πιστεύουν σήμερα ότι υπάρχουν περιθώρια ουσιαστικής βελτίωσης; Να μου επιτραπεί να πω ότι αυτό αποτελεί αφέλεια και δε θέλω να τους χρεώσω με τόσο τραγική αφέλεια. Τουλάχιστον ο κ. Ρολάνδης είχε την ειλικρίνεια να πει ότι αναμένει 5% προς τα πάνω ή προς τα κάτω και περισσότερο προς τα κάτω ως επιβάρυνση. Και αυτή είναι η πραγματικότητα. Και γιατί είναι αυτή η πραγματικότητα; Γιατί να βελτιωθούν; Μήπως η Τουρκία, η οποία είναι ισχυρότερη, δε θα ζητήσει βελτίωση αυτών των ιδεών υπέρ της δικής της πλευράς; Και δεδομένου μάλιστα ότι εμείς πανηγυρίζουμε, άρα θεωρούμε αυτές τις προτάσεις κατά το μάλλον ή ήττον ικανοποιητικές, η δε Τουρκία έξυπνα και για λόγους τακτικής, παρόλο που τα συμφέροντά της εξυπηρετούνται, διαμαρτύρεται για το αν θα γίνει οποιαδήποτε αλλαγή, δεν είναι λογικότερο να αναμένεται ότι αυτή η αλλαγή θα γίνει, για να ικανοποιήσει ακόμα περισσότερο τις απόψεις της Τουρκίας;

Μου απαντούν: "Μα, ξέρεις, έχεις άδικο. Ήδη υπήρξε βελτίωση. Από τις ιδέες Γκάλι στο έγγραφο Γκάλι υπάρχει βελτίωση και με κύρια προβολή του γεγονότος ότι απαλείφθηκε η φράση 'για εγγυημένες πλειοψηφίες'". Εγγυημένες πλειοψηφίες σημαίνει να υπάρχει μειοψηφία. Με τις ιδέες Γκάλι δε θα υπάρχει καν ελληνοκυπριακή μειοψηφία στο βορρά. Δε χρειάζονται πια τις εγγυημένες πλειοψηφίες, γιατί με τις ιδέες Γκάλι είναι προβληματική η παρουσία οποιωνδήποτε Ελληνοκυπρίων στο καλούμενο τουρκοκυπριακό κρατίδιο. Και θα τα πούμε, όταν θα έλθει η ώρα της ανάλυσης των ιδεών Γκάλι.

Αν, και το λέω με κάθε ειλικρίνεια, γιατί θέλω την ενότητα αλλά ενότητα πραγματική και ουσιαστική, αν πιστεύουν ότι οι ιδέες Γκάλι δεν μπορούν να αποτελέσουν βάση λύσης του Κυπριακού, πρέπει να έχουν αντιληφθεί ότι με αυτούς τους χειρισμούς αυτή θα είναι η λύση και πρέπει να ανακρούσουν πρύμναν και να έλθουν στη δική μας φιλοσοφική τοποθέτηση ότι πρέπει να αλλάξουμε πορεία. Αν όμως μερικοί έντιμα, και σέβομαι την άποψή τους με την οποία διαφωνώ ριζικά, γιατί πιστεύω ότι είναι καταστροφική, πιστεύουν ότι οι ιδέες Γκάλι μπορούν να αποτελέσουν βάση λύσης, να το πουν ανοιχτά στο λαό. Το "τις δεχόμαστε" και "δεν τις δεχόμαστε" και "διαπραγματευόμαστε" και "θα τις βελτιώσουμε" να μου επιτραπεί να πω ότι είναι εκ του πονηρού. Άλλωστε, το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τα μέρη να συμμορφωθούν πλήρως προς αυτές τις αρχές, τις ιδέες Γκάλι, και να διαπραγματευθούν, χωρίς να εισάγουν έννοιες που να δίστανται των εν λόγω αρχών. Και για τον Ντενκτάς αυτό δεν είναι πρόβλημα, γιατί το εδαφικό, το πού θα είναι η γραμμή διαχωρισμού δεν είναι θέμα αρχής. Ακόμα και στο προσφυγικό λέει ότι δέχεται δήθεν την αρχή της επιστροφής την οποία βεβαίως καταστρατηγεί με τις προτάσεις του. Για μας όμως αυτά είναι θέματα αρχών.

Και μας καλεί το Συμβούλιο Ασφαλείας να μη μιλήσουμε για την παρουσία στρατευμάτων, γιατί είναι θέμα αρχής, να μη μιλήσουμε για δικαιώματα εγγυητικά της Τουρκίας, γιατί είναι θέμα αρχής, να μη θίξουμε το θέμα πλειοψηφίας-μειοψηφίας, γιατί είναι θέμα αρχής, να μη θίξουμε την πολιτική ισότητα, γιατί είναι θέμα αρχής. Προς Θεού! Προς ποιον απευθύνεται αυτή η πρόκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας; Πολύ περισσότερο προς τη δική μας πλευρά παρά προς την τουρκική πλευρά. Άλλωστε αυτή η άποψη συνάδει με τη θέση ότι η φιλοσοφία των ιδεών Γκάλι έχει ήδη γίνει αποδεκτή από την κυπριακή κυβέρνηση. Λυπούμαι που το επαναλαμβάνω φορτικά, αλλά δε θα με πείσει κανένας ότι ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών θα ήταν ποτέ δυνατό να εισηγηθεί καταστρατήγηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενός λαού, αν δεν είχε τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου λαού, της επίσημης ηγεσίας του. Ο δε κύριος Μητσοτάκης, πιο ειλικρινής, στην προς Μπους επιστολή του αποδεικνύει του λόγου το αληθές και λέει ότι ασφαλώς αποδεχόμεθα λύση στη βάση των ιδεών Γκάλι και αφήνει να νοηθεί ότι βρίσκεται σε πλήρη, πλήρη ομοφωνία με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Έτσι, ας είμαστε ειλικρινείς, συνάδελφοι. Ο λαός αυτή τη στιγμή καλείται να αποφανθεί αν αποδέχεται λύση στη βάση των ιδεών Γκάλι. Γι' αυτό θα πω κι εγώ με λίγα λόγια, παρά το γεγονός ότι ο κ. Παπαδόπουλος έχει σχεδόν εξαντλήσει το θέμα, τι είναι οι ιδέες Γκάλι.

Η φιλοσοφία των ιδεών Γκάλι στηρίζεται στη δημιουργία ενός νέου συνεταιρισμού, new partnership, δυο πολιτικά ισότιμων συνεταιριών, όπως αναφέρεται ήδη από τις πρώτες παραγράφους του εγγράφου. Ο δε κ. Λέτσκι αναφέρεται σε εθελοντικό συνεταιρισμό. Να ερμηνεύσω τι σημαίνει αυτό το πράγμα; Να πω ότι σημαίνει

ρατσιστική εξίσωση του 82% με το 18%, κατάργηση κάθε δημοκρατικής αρχής και ιδιαίτερα του "ένας άνθρωπος, μία ψήφος", αλλά κυρίως, αν θέλετε, ότι αυτό θα δημιουργεί συνεχώς αδιέξοδα και τα αδιέξοδα θα τα εκμεταλλεύεται η Τουρκία, ουσιαστικά για να επεκτείνει τη στρατιωτική της παρουσία σ' ολόκληρο το χώρο;

Για να γίνει αυτή η φιλοσοφία ακόμα πιο καλά αντιληπτή, γίνεται επιλεκτική αναφορά στα ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Εκτός από τα των Αγίων Πάντων, για όλα τα ψηφίσματα γίνεται επιλεκτική αναφορά και παραλείπονται τα ειδικά ψηφίσματα που ασχολούνται με την ουσία του Κυπριακού και ιδιαίτερα το 541 και το 550 του Συμβουλίου Ασφαλείας που ζητούν την αναίρεση των αποσχιστικών ενεργειών, την απομάκρυνση των στρατευμάτων και των ξένων στοιχείων και τη διασφάλιση των βασικών ελευθεριών. Και είναι φυσικό. Πώς είναι δυνατό να γίνεται επίκληση αυτών των ψηφισμάτων, όταν το έγγραφο στηρίζεται σε μια φιλοσοφία αντίθετη με αυτά τα ίδια ψηφίσματα, το 541 και το 550;

Γίνεται αναφορά σε πολιτική ισότητα των κοινοτήτων και όχι των επαρχιών. Αυτό είναι διοικητικός διαμελισμός, πέραν του γεωγραφικού. Αλλά κυρίως πάλι εδραιώνει μόνιμα χωριστή πολιτική ζωή για τους Ελληνοκυπρίους και χωριστή πολιτική ζωή για τους Τουρκοκυπρίους, κτίζοντας και διοικητικά διαχωριστικά τείχη μεταξύ των κοινοτήτων. Αυτό που έκαμαν οι Άγγλοι γίνεται για δεύτερη φορά και ας μην επικαλούνται τη Ζυρίχη μερικοί. Δεν μπορούμε να πάμε στη Ζυρίχη πάνω σ' αυτές τις βάσεις, γιατί είναι εκείνη που μας οδήγησε σε μερικά αδιέξοδα τα οποία μας οδήγησαν στην τραγωδία. Όταν συμφέρε, ανασύρουμε τη Ζυρίχη και λέμε ότι δεν μπορούμε να πάμε έξω από τη Ζυρίχη. Μα, τότε με τη Ζυρίχη ο πληθυσμός ήταν μεικτός! Σήμερα έχουμε κατοχή, έχουμε διαχωρισμό. Δεν μπορούμε να δεχτούμε μη λειτουργήσιμα συντάγματα, όπως ήταν το Σύνταγμα της Ζυρίχης, γιατί το δεχτήκαμε στη Ζυρίχη! Αποδείχτηκε ότι ήταν μη λειτουργήσιμο. Δεν λέω αν ήταν καλό ή κακό. Λέω ότι ήταν μη λειτουργήσιμο.

Η έννοια της μιας πολιτικής οντότητας και κυριαρχίας που αναφέρεται φραστικά καταστρατηγείται με την αναφορά ότι αυτή η συγκυριαρχία θα πηγάζει ισοδύναμα από τις δυο κοινότητες. Και μας λένε: "Μα καλά! Δεν πηγάζει η κυριαρχία από το λαό;" Ναι, από το λαό και ας πουν ότι ο λαός αποτελείται από είκοσι κοινότητες, αν θέλουν. Αλλά, όταν λέει ότι πηγάζει χωριστά και ισοδύναμα από δύο κοινότητες, ας μην κάνουμε ότι δεν αντιλαμβανόμαστε ότι σημαίνει ουσιαστικά διαμελισμό της κυριαρχίας, όπως την ήθελε ο κ. Ντενκτάς. Άλλωστε το νέο σχέδιο Λέτσκι, τουλάχιστον όπως εμφανίστηκε στον τούρκικο τύπο, αποσαφηνίζει ότι αυτό εννοεί. Και μας λένε μάλιστα και για δυο Προέδρους. Διατηρείται η έννοια "Πρόεδρος" και "Αντιπρόεδρος" αλλά με τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και μάλιστα και στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ακόμα θα μας αντιπροσωπεύει εκ περιτροπής μια φορά ο Πρόεδρος και μια φορά ο Αντιπρόεδρος. Κάθε ομόσπονδο κράτος θα διοικείται από μια κοινότητα. Παλιά αμαρτία, το δέχομαι. Αυτό σημαίνει ότι, και αν η τεράστια πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων μεταναστεύσει και έλθει στο νότο, όσο μικρή μειοψηφία κι αν μείνει στο βορρά, έναντι των Ελληνοκυπρίων αυτοί θα αποτελούν τη διοίκηση του χωριστού κρατιδίου.

Το κατάλοιπο εξουσίας εκχωρείται στις κοινοτικές αρχές. Και οι σοφοί συνταγματολόγοι μας λένε: "Μα αυτό συμβαίνει στις πλείστες ομοσπονδίες!" Και είναι γεγονός. Γιατί; Γιατί οι πλείστες ομοσπονδίες έγιναν ύστερα από απόφαση υπαρχόντων ανεξάρτητων κρατών που αποφάσισαν να ομοσπονδοποιηθούν και να

εκχωρήσουν ορισμένα δικαιώματα στην κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Δεχόμαστε κι εμείς ότι υπάρχουν δυο χωριστά κράτη που θα ομοσπονδοποιηθούν ή δεχόμαστε ότι υπάρχει ένα κράτος το οποίο εκχωρεί δικαιώματα στις ομόσπονδες πολιτείες; Να το ξεκαθαρίσουμε.

Σ' αυτό το σημείο ο Λέτσκι μας τα λέει ακόμα πιο καλά. Υπάρχουν δυο διοικήσεις, μας είπαν στα ελληνικά. Όχι. "Administration" στα αμερικανικά σημαίνει κυβέρνηση. Δε μιλούν για αμερικανική κυβέρνηση οι Αμερικανοί. μιλούν για "american administration". Άρα ο κ. Λέτσκι μιλά για δυο κυβερνήσεις, για να μην επαναλάβω ότι τα ομόσπονδα κρατίδια θα έχουν και το δικαίωμα να υπογράψουν συμφωνίες με ξένες κυβερνήσεις. Ο Πρόεδρος της Άνω και Κάτω Βουλής πρέπει να προέρχεται από χωριστή κοινότητα. Για θέματα ασφάλειας, εξωτερικής πολιτικής, άμυνας, φορολογίας, προϋπολογισμών, μετανάστευσης, ιθαγένειας χρειάζονται χωριστές πλειοψηφίες στην Κάτω Βουλή παρά το γεγονός ότι υπάρχει η Άνω Βουλή στην οποία έχουν 50% και παρά το γεγονός ότι γι' αυτά τα ίδια θέματα έχει και βέτο ο Αντιπρόεδρος στην Εκτελεστική Εξουσία.

Δεν υπάρχουν μηχανισμοί επίλυσης αδιεξόδων και χαίρομαι διότι αυτό είναι διαπίστωση όλων των πλευρών και γι' αυτό δε θα το αναλύσω. Όταν δεν υπάρχουν μηχανισμοί επίλυσης αδιεξόδων, χρειάζεται μεγάλη φαντασία να δούμε ότι θα δημιουργηθούν επίτηδες αδιέξοδα τα οποία θα εκμεταλλευτεί η Τουρκία, η οποία έχει επεκτατικούς στόχους στην Κύπρο;

Η έννοια του Προέδρου των Κυπρίων καταργείται. Τα πρώτα οκτώ χρόνια ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας θα είναι και Πρόεδρος του ομόσπονδου ελληνοκυπριακού κράτους και ο Αντιπρόεδρος ανάλογα του ομόσπονδου τουρκοκυπριακού κράτους. Για να μας το κάμουν σαφές: Δεν υπάρχει Πρόεδρος πια των Κυπρίων. Μπορεί να λέγεται Πρόεδρος, λέει ο κ. Λέτσκι, αλλά αφορά την ελληνοκυπριακή κοινότητα και μόνο.

Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου πάνω στα ίδια θέματα που είπα πριν πρέπει να είναι ομόφωνες, γιατί, αν δεν είναι ομόφωνες, είναι αρκετό ένα βέτο για να μην ισχύουν. Όταν σε μονοκομματικές κυβερνήσεις υπάρχουν συνεχώς διαφωνίες, πώς θα λειτουργήσει αυτό το σύστημα; Δε θα δημιουργηθούν και πάλι αδιέξοδα; Θα υπάρχει δε ίσος αριθμός Ελλήνων και Τούρκων δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο, που θα είναι και συνταγματικό. Έτσι, και όταν ακόμα προκύψει κάποιο συνταγματικό θέμα, και πάλι θα υπάρχουν αδιέξοδα, διότι μπορεί να υπάρξει ισοψηφία.

Οι συμφωνίες του '60 επαναβεβαιώνονται. Τώρα απλώς συμπληρώνονται. Και υπενθυμίζω ότι είναι στη βάση των συμφωνιών του '60 που στηρίζει η Τουρκία τα δήθεν επεμβατικά της δικαιώματα στην Κύπρο. Άλλωστε ο κ. Λέτσκι είπε: "Βεβαίως θα υπάρχουν. Έτσι θα γίνει. Πρέπει να υπάρχει φυσική και στρατιωτική ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων". Τα στρατεύματα παραμένουν και παραμένουν για την ειδική προστασία των κοινοτήτων. Τα ελληνοκυπριακά για τους Έλληνες, τα τουρκοκυπριακά για τους Τούρκους. Πλήρης διαχωρισμός και στα θέματα ασφάλειας από αυτής της πλευράς. Και χρειάζεται φαντασία -να σας επαναλάβω αυτό που φορτικά κι επανειλημμένα είπα σ' αυτό το Σώμα- για να δούμε ότι, αν τυχόν υπάρξει ένας αριθμός Τουρκοκυπρίων οι οποίοι καλόπιστα θα εγκατασταθούν στο νότο, η Τουρκία μπορεί να δολοφονήσει μερικές εκατοντάδες, για να δείξει ότι είναι γενοκτονία και με αυτό τον τρόπο να βρει το πρόσχημα, για να επεκτείνει την πολιτικο-στρατιωτική της παρουσία σ' ολόκληρο τον κυπριακό χώρο;

Το θέμα των εποίκων παρασιωπάται. Τα δικαιώματα επιστροφής και ιδιοκτησίας στην ουσία διαγράφονται. Μας λένε: "Πρώτα θα πρέπει να επανεγκατασταθούν και να εξασφαλιστούν οικονομικά" -ο κ. Οζγκιούρ μίλησε για την αγροτική γη που πρέπει να μείνει στα χέρια τους. Το 55% των ακτών μιας χώρας που στηρίζεται στον τουρισμό δε μας είπαν γιατί πρέπει να μείνει στα χέρια τους. Πρέπει πρώτα λοιπόν αυτοί να διασφαλιστούν και ύστερα να γίνουν οι πρώτες αιτήσεις των πρώτων προσφύγων που θα εξεταστούν ως το χρόνο που πιθανόν θα τους επιτραπεί να γυρίσουν πίσω στις πατρογονικές τους εστίες. Αν πάρει δε αυτό μερικά χρόνια, η πρώτη αίτηση θα εξεταστεί ίσως μετά επτά ή οκτώ χρόνια, αφού δοθεί λύση.

Και ρωτώ: Αν στόχος ήταν απλώς το ξεπέραςμα των τεχνικών δυσκολιών, γιατί δεν μπορούν ταυτόχρονα να ξεπερνιούνται και για τους Τουρκοκυπρίους που θα επανέρχονται στο τουρκοκυπριακό κρατίδιο και για τους Ελληνοκύπριους πρόσφυγες που θα πάνε προς την ίδια πλευρά; Γιατί; Γιατί πρέπει πρώτα να τελειώσει το ένα και μετά το άλλο; Θα μας πουν ότι δεν υπάρχουν περιθώρια, γιατί μετά την οικονομική αποκατάσταση των Τουρκοκυπρίων δε θα υπάρχουν περιθώρια για να γυρίσει ούτε ένας Ελληνοκύπριος.

Αλλά, για να μας το κάμουν ακόμα πιο καθαρό, μας λέει ο Γενικός Γραμματέας, όχι ο Ντενκτάς, ότι στις δυσκολίες επανόδου θα προστεθεί και θέμα ασφάλειας και θέμα αρμονίας. Αν δηλαδή ένας Ελληνοκύπριος επιστρέφοντας θα δημιουργήσει δυσαρμονία, δεν μπορεί να πάει πίσω. Και ρωτώ όλους σας: Δε θα μας πουν ότι οποιαδήποτε παρουσία Ελληνοκυπρίων θα δημιουργήσει δυσαρμονία; Μας το είπε ο κ. Τσετίν, Υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας, όταν μας είπε ότι οποιαδήποτε επάνοδος Ελληνοκυπρίων θα δημιουργήσει δυσαρμονία και ανωμαλία, οι οποίες μάλιστα είναι δυνατό, προειδοποιεί, να οδηγήσουν σε ελληνοτουρκικό πόλεμο. Για να μην μπω στους όρους ότι, αν βρεις το σπίτι σου να κατέχεται από Τουρκοκύπριο ή αν υπάρχουν ουσιώδεις αλλαγές, δηλαδή αν κτίστηκε αποχωρητήριο ή αν είναι δημόσιας χρήσης, δεν μπορείς να γυρίσεις στο σπίτι σου! Ο δε Ντενκτάς λέει: "Αν είναι βετεράνος πολέμου -και ποιος δεν είναι- αν ήταν μαχητής -και ποιος δεν ήταν- ακόμα και για τα στρατεύματα κατοχής, αν εκεί έγιναν ταραχές, αν υπάρχουν λόγοι ασφάλειας, δεν μπορούν να γυρίσουν". Κύριοι, να μην έχουμε αυταπάτες. Αυτό το σχέδιο προνοεί τη μη επιστροφή των Ελληνοκυπρίων στις πατρογονικές τους εστίες.

Ακόμα και στο εδαφικό έγιναν δεκτοί οι τουρκικοί όροι: Το 55% των ακτών δικό τους, για να μη διαταραχθεί η κατοχή των υδάτινων πόρων, να παραμείνει το αεροδρόμιο της Τύμπου υπό τη δική τους κατοχή και να εφάπτονται των βρετανικών βάσεων. Να μη διαταραχθούν δε τα παραδοσιακά τουρκοκυπριακά χωριά. Παραδοσιακά ελληνοκυπριακά χωριά δεν υπάρχουν, συνάδελφοι και συναδέλφισες.

Ακόμα και στο θέμα των αποζημιώσεων η διευθέτηση θα γίνει κοινοτικά. Το θέμα της ατομικής ιδιοκτησίας -φτάσαμε στον πρωτόγονο κομμουνισμό που δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία- θα διευθετηθεί κοινοτικά και στην ουσία θα πληρώσουμε οι ίδιοι τις αποζημιώσεις και για τις δικές μας και για τις δικές τους περιουσίες.

Όσοι μετανάστευσαν χάνουν τα δικαιώματά τους, σύμφωνα με την έκθεση Γκάλι. Στη μεταβατική περίοδο καταργείται η κυπριακή κυβέρνηση. Αν λοιπόν στη μεταβατική περίοδο προκύψει αδιέξοδο, και θα προκύψει, θα γίνει ο διαχωρισμός

χωρίς ακόμα να επιστραφούν εδάφη και θα γίνει πλήρης νομιμοποίηση του διαμελισμού. Αν δε, όπως είπα, έχουν ήδη εγκατασταθεί Τουρκοκύπριοι στο νότο, θα έχουμε και τούρκικη επέμβαση και η Κύπρος θα ονομάζεται πλέον Νέα Ίμβρος. Θα αναγνωρίσουμε όλους τους νόμους, τους κανονισμούς και τα συμβόλαια που ισχύουν σήμερα στο ψευδοκράτος. Αυτός είναι όρος των ιδεών Γκάλι.

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, στην ουσία θα δημιουργηθεί ένα ομοιογενές τουρκικό κράτος στο βορρά -και συνειδητά λέγω τουρκικό, γιατί η πλειοψηφία θα είναι Τούρκοι από την Τουρκία και όχι Τουρκοκύπριοι, γι' αυτό και δεν είπα τουρκοκυπριακό- και ένα μεικτό στο νότο με βέβαιο το ενδεχόμενο της επέκτασης της τουρκικής πολιτικοστρατιωτικής παρουσίας σε ολόκληρο το χώρο. Έτσι, όσοι προειδοποιούν, και σωστά προειδοποιούν, ότι η πάροδος του χρόνου εδραιώνει το απαράδεκτο διαμελιστικό status quo θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι αυτά που μας προτείνουν δεν είναι ανατροπή του σημερινού status quo αλλά νομιμοποίησή του με επικυριαρχικά δικαιώματα της Τουρκίας σε ολόκληρο τον κυπριακό χώρο.

Προβλήθηκε η άποψη γιατί η συζήτηση. Επανερχομαι. Τι μεταβλήθηκε από την προηγούμενη συνεδρία; Μα, μεσολάβησε η Νέα Υόρκη! Και θα υπενθυμίσω στο Σώμα ότι οι υπεραισιόδοξοι, μεταξύ των οποίων και η κυπριακή κυβέρνηση, μας έλεγαν: "Υπάρχει ένα νέο διεθνές κλίμα. Πείσαμε και τον Τζωρτζ Μπους και τον Μπρίκερ και τότε τη Μάργκαρετ και τώρα το Μέιτζορ -και δεν ξέρω κι εγώ πόσους πείσαμε- και το κλίμα είναι ευνοϊκό. Θα υπάρξει λύση. Η Τουρκία βρίσκεται κάτω από πίεση. Δεν μπορεί παρά να δώσει λύση. Και, αν παρ' όλα αυτά δεν υπάρξει λύση, θα υπάρξει καταδικαστικό ψήφισμα για την τουρκοκυπριακή πλευρά: όχι για την ελληνική". Και μάλιστα στη Νέα Υόρκη προστέθηκε ψήφισμα. Δεν είναι αρκετό. Διότι, αν ο Ντενκτάς αισθάνεται ότι θα γυρίσει πίσω σε ένα status quo το οποίο τον ευνοεί, δεν κάναμε τίποτα. Πρέπει να επιβληθούν κυρώσεις, για να αντιληφθεί ο Ντενκτάς ότι δεν μπορεί να συνεχίσει τον εμπαιγμό της διεθνούς κοινής γνώμης. Αυτά μας τα είπε και ο κ. Λέτσκι. Αυτά, για να είμαι δίκαιος, δεν τα είπε ο Πρόεδρος, ώστε να πω ότι ο Πρόεδρος μετέφερε ένα λανθασμένο κλίμα. Τα ακούσαμε και οι ίδιοι από τον κ. Λέτσκι. Τι σημαίνουν; Ούτε λύση ούτε καταδίκη ούτε κυρώσεις. Θα μου πείτε: "Και τι κάναμε; Τι μπορούσαμε να κάνουμε;" Πρώτα, γιατί δε συνεχίστηκε; Γιατί δεν αντιλαμβάνονται ότι, όταν εκφράζουν ικανοποίηση για τα αποτελέσματα της Νέας Υόρκης, ουσιαστικά διευκολύνουν τη συνέχιση του ίδιου σκηνικού και οποιαδήποτε πίεση προς την Τουρκία δε θα είναι δυνατή.

Εγώ διαφώνησα, γιατί λυπούμαι να παρατηρήσω ότι λέχθηκε από αυτό το βήμα ότι υπήρξε ομοφωνία στη Νέα Υόρκη. Πέραν της βασικής διαφωνίας μας, ότι δηλαδή δεν έπρεπε να αρχίσουμε διάλογο στη βάση των ιδεών Γκάλι, διαφώνησα ριζικά και εκεί και είπα ότι δεν έπρεπε να αλλαχτεί η διαδικασία. Δεν έπρεπε να γίνει η συνάντηση κορυφής όχι μόνο για λόγους διαδικασίας αλλά και για λόγους ουσίας. Γιατί είπα ότι, αν δεχτούμε συνάντηση κορυφής, σημαίνει ότι παραδεχόμαστε ότι οι προτάσεις του Ντενκτάς συνιστούν πρόοδο και επομένως είμαστε συνυπεύθυνοι, ώστε και η διεθνής κοινή γνώμη να θεωρήσει πρόοδο τις καταθλιπτικά αρνητικές προτάσεις του κ. Ντενκτάς. Επομένως, ήταν ουσία και όχι διαδικασία. Με ρωτάτε αν διαφώνησα με αυτά που είπε ο κ. Πρόεδρος στον κ. Γκάλι και πώς τα ξέρω. Είναι ό,τι μας είπε. Ούτε να διαφωνήσω μπορώ ούτε να συμφωνήσω, γιατί απλώς μας έλεγε τι είπε. Δεν μπήκαμε στην ουσία, δε χρειάστηκε να πάρουμε απόφαση. Εκεί που χρειάστηκε να πάρουμε αποφάσεις, υπήρξε ριζική διαφωνία.

Και μια και έγινε αναφορά στη Νέα Υόρκη, είμαι υποχρεωμένος να μιλήσω ανοιχτά. Την πρώτη μέρα που πήγαμε ο Πρόεδρος είπε: "Εγώ, αν αισθανθώ ότι η λύση είναι ικανοποιητική, θα την υπογράψω, έστω και αν αυτό σημαίνει ακόμα και εκτέλεση". Λυπούμαι που τα λέω, αλλά, μια και αναφέρθηκαν, δεν μπορούν να αναφέρονται λειψά. Και είπα: "Θα πάρω το πρώτο αεροπλάνο και θα φύγω. Διότι ποιος σου έδωσε το δικαίωμα να υπογράψεις μια λύση, γιατί εσύ θα τη θεωρήσεις ικανοποιητική;" Και τα άλλαξε. Εις δε την τελευταία συνεδρία, όταν ρωτηθήκαμε ευθέως αν συμφωνούμε με τους χειρισμούς του Προέδρου, απάντησα αρνητικά. Είπα: "Όχι, δε συμφωνώ με τους χειρισμούς του Προέδρου".

Λυπούμαι, αλλά από εδώ και εμπρός, για να πάω σε οποιαδήποτε συνεδρία, θα πρέπει να μου επιτραπεί να έχω μαγνητόφωνο. Υπάρχουν τα μαγνητόφωνα, αλλά τα πρακτικά θα κάμουν έξι μήνες να δημοσιευτούν και, ώσπου να δημοσιευτούν, ο λαός θα έχει χάσει το ενδιαφέρον του. Θα έχω μαγνητόφωνο, για να μπορώ να τα δημοσιεύω την επομένη. Και προκαλώ να δημοσιευτούν αμέσως τα πρακτικά της Νέας Υόρκης.

Ναι, ο λαός παρακολουθεί. Και είμαι βέβαιος ότι αυτή τη φορά δε θα παραπληθηθεί από προεκλογικές μεταμφιέσεις. Ναι, υπάρχουν δύο διαφορετικές φιλοσοφίες. Και όσοι πιστεύουν στην ανάγκη μιας νέας πορείας έχουν τη θέση τους σε αυτό που άρχισε με τη συνεργασία ΔΗΚΟ-ΕΔΕΚ. Γιατί εμείς έχουμε ανοιχτές τις πόρτες και τα χέρια προς κάθε Κύπριο πατριώτη και πατριώτισσα που πιστεύει σε αυτή τη γραμμή χωρίς παρελθοντολογικές παρωπίδες και χωρίς ιδεολογικά σύνορα. Αν κάποιος δεν αφυπνίστηκε, ας ξαναμελετήσουν την κυνική πρόταση Λέτσκι. Μας λέει: "Ούτε ασκήθηκαν πιέσεις ούτε θα ασκηθούν πιέσεις προς την Τουρκία".

Υπάρχουν δυο χωριστά κράτη. Στην ουσία υπάρχουν δύο Πρόεδροι και μπορείτε να τους ονομάζετε όπως θέλετε. Αν η τουρκική πλευρά υποχωρήσει με εκατό εισαγωγικά στο εδαφικό και προσφυγικό, πρέπει να ικανοποιηθεί σε όλα τα άλλα επίπεδα. Άρα το έγγραφο Γκάλι θα χειροτερέψει σε βάρος της δικής μας πλευράς και η προειδοποίηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, του οποίου ο κ. Λέτσκι - όσοι ήμαστε στη Νέα Υόρκη το γνωρίζουμε- υπήρξε ο συντονιστής, στρέφεται προς τη δική μας πλευρά.

Αναφέρεται σε φυσική και στρατιωτική ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων με τουρκικές εγγυήσεις. Σε ειλικρίνειά του ο Ντενκτάς υπαναχώρησε στη δική του πρόταση για τη Μόρφου. Υπενθυμίζω σ' εκείνους που ήταν στη Νέα Υόρκη ότι μας είπε ότι, αν ο Ντενκτάς δε δεχτεί να δώσει τη Μόρφου, θα υπάρξει καταδικαστικό ψήφισμα, ψήφισμα με δόντια. Την άλλη φορά μας είπε: "Ξέρετε, δεχτείτε να συζητήσετε και το εδαφικό και το προσφυγικό, για να φανεί η αδιαλλαξία του Ντενκτάς". Συζητήσαμε και το προσφυγικό. Όχι μόνο δε φάνηκε η αδιαλλαξία του Ντενκτάς, αλλά θεωρήθηκαν πρόοδος οι προτάσεις του Ντενκτάς, ώστε να συνεχιστεί η διαδικασία.

Και, επειδή ήρθα στη διαδικασία, θα πω και για τη διαδικασία. Μας λένε σήμερα: "Και τι μπορεί να κάνει ο Πρόεδρος, αφού ο Γενικός Γραμματέας τον καλεί να πάει στη Νέα Υόρκη; Μπορεί να μην πάει;" Μα, εγώ αναστρέφω το ερώτημα: Μπορούσε ποτέ ο Γενικός Γραμματέας να συγκαλέσει σύσκεψη, χωρίς να έχει τη συγκατάθεση του Προέδρου; Μόνο σε αφελείς μπορεί να προβληθεί αυτό το επιχείρημα. Άρα, την ευθύνη τη φέρει ο ίδιος.

Ο λαός λοιπόν καλείται να αποφασίσει -και το λέω φορτικά, για να μη μου πουν πάλι πως δεν τα λέω- πάνω σε αυτή τη βάση. Και θέλω να επαναλάβω αυτό που είπα και στην προηγούμενη συνεδρία, ότι κανένας Πρόεδρος δεν είναι εξουσιοδοτημένος να μονογραφήσει λύση, εφόσον φαίνεται εκ του εμφανούς ότι απορρίπτεται από την πλειοψηφία του λαού και ιδίως ότι είναι αντίθετη με τις δικές τους διακηρύξεις. Αν υπάρχει αμφιβολία, όχι "ιδού η Ρόδος, ιδού και το πήδημα", αλλά "ιδού η Ρόδος, ιδού και το δημοψήφισμα". Τώρα, όχι εκ των υστέρων.

Αναφέρθηκε από αυτό το βήμα ότι οι διαφωνούντες με την κυβερνητική πολιτική, η οποία προβλήθηκε ως σωτήρια, προβάλλουν συνθήματα χωρίς πρόταση με προοπτική. Να μου επιτραπεί να πω ότι φαίνεται ότι μιλώ εις ώτα μη ακουόντων. Και στην αρχή της ομιλίας μου και τώρα αναφέρομαι σε δύο διαμετρικά αντίθετες φιλοσοφίες. Η φιλοσοφία της διακοινοτικής υφής οδήγησε σε αδιέξοδο και σε επικίνδυνη εκτροπή. Επομένως, χρειάζεται επανατοποθέτηση του Κυπριακού στην ορθή αντικατοχική του βάση και προβολή του διεθνώς πάνω σε αυτή. Μας λένε: "Μα, διεθνοποίηση γίνεται". Αποδιεθνοποίηση γίνεται. Γιατί, αν εμείς οι ίδιοι προβάλλουμε την καλή θέληση της Τουρκίας και τα συμφέροντα της Τουρκίας τα οποία θα εξυπηρετήσουμε και προβάλλουμε ότι το Κυπριακό είναι θέμα συνταγματικών και εδαφικών διευθετήσεων, δε διεθνοποιούμε, αλλά αποδιεθνοποιούμε το Κυπριακό. Δεν καταγγέλλουμε την Τουρκία, όπως έπρεπε να κάνουμε σε όλα τα διεθνή βήματα, σε όλα τα περιφερειακά βήματα, ως κατοχική δύναμη και λέμε ότι ζητούμε διάλογο με την Τουρκία. Δε θα γίνει. Δεν έχουμε μαγικές λύσεις. Μια επανατοποθέτηση και μια επανατροχιοδρόμηση δεν είναι θέμα μιας απλής απόφασης και θα γίνουν, αλλά είναι θέμα μιας νέας πορείας, η οποία θα έχει διάρκεια, η οποία απαιτεί χρόνο, η οποία χρειάζεται αγώνα, για να μπορέσει να αντέξει. Αλλά, όσο πάνε προς την αντίθετη κατεύθυνση, σίγουρα το Κυπριακό θα πελαγοδρομεί και θα πω ότι θα πάει προς την καταστροφή.

Ναι, επιβάλλεται διάλογος και αντίλογος. Το είπα. Αλλά με την Τουρκία. Με αίτημα την εφαρμογή του διεθνούς νόμου. Όχι να διεξάγονται πόλεμοι για το Κουβέιτ και εμείς να σιωπούμε σαν καλά παιδιά, όταν δεν εφαρμόζεται στην Κύπρο! Και όταν πήγαμε στο αμερικανικό Κογκρέσο και πείσαμε κάποιους να ασχοληθούν, όταν έγινε ο πόλεμος στον Κόλπο, έκαναν σωρεία επερωτήσεων στον κ. Μπους: Πώς είναι δυνατό να κάνεις πόλεμο στο Κουβέιτ και να επιτρέπεις τη συνέχιση της κατοχής στην Κύπρο με αμερικανικά όπλα κατά παράβαση του αμερικανικού νόμου; Τώρα μας γράφουν, για να μας πουν: Γιατί υπονομεύετε την προσπάθειά μας; Όταν εσείς ευχαριστείτε τον κ. Μπους για τη στάση του στο Κυπριακό, πώς εμείς θα ζητήσουμε διαφοροποίηση της αμερικανικής στάσης, όταν ο ενδιαφερόμενος Πρόεδρος τον ευχαριστεί για τις μη προσφερόμενες υπηρεσίες;

Ναι, υπάρχουν πολλά που μπορούν να γίνουν: Μεγάλη Βρετανία, η οποία είναι ο χειρότερος εχθρός. Αν μια χώρα δε θέλει λύση του Κυπριακού, αυτή είναι η Τουρκία και η Μεγάλη Βρετανία. Η Τουρκία για τους γνωστούς λόγους και η Μεγάλη Βρετανία, γιατί πιστεύει ότι μόνο ένα διαιρετικό σύστημα στην Κύπρο θα διασφαλίσει τη στρατιωτική της παρουσία στον κυπριακό χώρο. Και όμως εμείς, χωρίς να διαμαρτυρημάστε, χωρίς να απειλούμε τη Μεγάλη Βρετανία ότι θα πάμε να διαμαρτυρηθούμε στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για το ότι παραβιάζει το διεθνές δίκαιο και τα περί αποικιοκρατίας ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με το να κατακρατεί εκατό τετραγωνικά μίλια κυπριακής γης χωρίς να εκπληρώνει τις συμβατικές της υποχρεώσεις, πώς θα αλλοιώσουμε τη βρετανική στάση;

Πώς θα αλλάξουμε το κλίμα στην Ευρώπη, όταν η κυβέρνηση ρεαλιστικά έλεγε ότι είναι αδύνατη η εισδοχή της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Πείθαμε εμείς κάποιους, το σοσιαλιστικό στρατόπεδο, ότι πρέπει να προηγηθεί η ένταξη ή τουλάχιστον να μην τίθεται ως θέμα η λύση, γιατί υπάρχει πολιτικό πρόβλημα, πείστηκαν όμως από την κυπριακή κυβέρνηση -και μου το είπαν οι ίδιοι- ότι άλλη είναι η επίσημη θέση, ότι δηλαδή δεν έπρεπε να επιμένουμε επί αυτού του θέματος. Αυτό είναι διεθνοποίηση;

Τι γίνεται στην Ελλάδα; Πότε είπαμε με ειλικρίνεια προς τον κ. Μητσοτάκη "κύριε Μητσοτάκη, υπονομεύεις τον αγώνα και δεν μπορείς να μιλάς για καλή θέληση της Τουρκίας, όταν εμείς προσπαθούμε να εξασφαλίσουμε πιέσεις, για να διαφοροποιήσουμε τη στάση της Τουρκίας"; Και μη μου πείτε ότι τα λέω αυτά, γιατί είναι ο κ. Μητσοτάκης στην εξουσία. Τα ίδια έλεγα και τα ίδια θα λέγω όποια ελληνική κυβέρνηση και να είναι, η οποία θα ακολουθεί μια λανθασμένη πορεία.

Πώς αξιοποιήσαμε το ελληνοαμερικανικό στοιχείο; Όλοι σας έχετε ακούσει παράπονα, είμαι βέβαιος, από εκείνους που ενδιαφέρονται να προωθήσουν το κυπριακό πρόβλημα.

Πώς αξιοποιήσαμε τις αδυναμίες της Τουρκίας; Τρέμουμε να πούμε τη λέξη "Κούρδοι", γιατί θα μας πουν πως είμαστε κακά παιδιά. Τρέμουμε να ασχοληθούμε με το Αρμενικό και με την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στην Τουρκία. Έρχονται άλλες χώρες να προβάσουν το Κουρδικό, ενώ Ελλάδα και Κύπρος απουσιάζουν, για να μην παρεξηγηθούν. Από ποιον; Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών της αμερικανικής Γερουσίας είναι ο Πρόεδρος της Επιτροπής των Δικαιωμάτων των Κούρδων. Εμείς φοβούμαστε να μιλήσουμε για το Κουρδικό. Πώς θα αξιοποιήσουμε τις αδυναμίες του αντιπάλου; Νομίζω ότι, αντι διεθνοποίησης, έχουμε ενουχιστικά αποδιεθνοποιήσει το κυπριακό πρόβλημα.

Προβάλλεται με τυμπανοκρουσίες ότι διεθνείς κύκλοι θέλουν αλλοίωση του status quo. Μελετήσαμε προς ποια κατεύθυνση στρέφεται αυτή η αλλοίωση του status quo; Μελετήσαμε τις δηλώσεις του κ. Λέτσκι, ο οποίος, επαναλαμβάνω, είναι ο συντονιστής σήμερα δυστυχώς των ενεργειών του Συμβουλίου Ασφαλείας;

Να μου επιτραπεί επίσης, πριν τελειώσω, να πω ότι το να προβάλλεται ότι αυτό που πρότείνει ο Μακάριος συνδέεται με τη σημερινή στρατηγική που ακολουθείται και με τις ιδέες Γκάλι αποτελεί λίβελο. Είναι γνωστό ότι εγώ διαφώνησα. 'Αρα, εγώ δεν υπερασπίζομαι πράγματα τα οποία έχω κάθε ευχέρεια να καταδικάσω. Είμαι ο μόνος που διαφώνησα από όλους τους παρευρισκομένους εδώ. Όμως όχι. Αυτά που πρότείνει ο Μακάριος ήταν πολύ διαφορετικά. Και είναι ο Μακάριος που είπε ότι η συνέχιση του διακοινοτικού διαλόγου επ' αορίστω δίνει άλλοθι στην Τουρκία και προβάλλει το Κυπριακό ως μια διακοινοτική διαμάχη. Και η διεθνής κοινή γνώμη θα χάσει την εντύπωση του κατοχικού χαρακτήρα του προβλήματος. Και είναι ο Μακάριος που είπε ότι ο υπερβολικός ρεαλισμός ισοδυναμεί με ηττοπάθεια.

Τώρα είναι η ώρα των μεγάλων αποφάσεων. Τώρα είναι η ώρα της αλήθειας και όχι των μεταμφιέσεων λόγω σκοπιμότητας. Τώρα είναι η ώρα της συσπείρωσης όλων εκείνων που πιστεύουν σε αυτή τη γραμμή για τη σωτηρία της πατρίδας μας πάνω από ιδεολογικά σύνορα και παρελθοντολογικές παρωπίδες. Κάθε τίμιος πατριώτης και πατριώτισσα πρέπει να ενισχύσει ενεργά την προσπάθεια για τη σωτηρία του κυπριακού ελληνισμού και της Κύπρου. Δεν υπάρχουν σύνορα σε αυτό τον αγώνα. Όσοι πιστοί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Θα παρακαλούσα τον κ. Λυσσαρίδη να αναλάβει την προεδρία, για να μπορέσω να μιλήσω από το βήμα της Βουλής.

(Στο σημείο αυτό ο κ. Β. Λυσσαρίδης αντικαθιστά στην έδρα του Προέδρου τον κ. Γλ. Κληρίδη, ο οποίος κατέρχεται στο βήμα.)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ)

Ο κ. Κληρίδης έχει το λόγο.

ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός υποστήριξε την εγγραφή και συζήτηση των δύο θεμάτων που βρίσκονται σήμερα στην ημερήσια διάταξη και που συζητούνται από αυτό το Σώμα.

Ασφαλώς στην εισαγωγική του ομιλία ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΔΗΚΟ κ. Τάσσος Παπαδόπουλος ανέφερε ότι υπήρξαν πλευρές σε αυτό το Σώμα που θεώρησαν άσποκη τη συζήτηση και που έφεραν ένσταση για τον προταθέντα τίτλο. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν ήταν μία από αυτές τις πλευρές. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός επέμεινε ότι είναι ορθό και πρέπει να συζητείται το εθνικό πρόβλημα ενώπιον αυτού του Σώματος. Δεν είχε ένσταση στην εγγραφή του θέματος είτε υπό τον έναν τίτλο είτε υπό τον άλλο. Αλλά επέμεινε ότι, για να είναι σωστή και διαφωτιστική η συζήτηση, θα έπρεπε να μην περιοριστούμε μόνο να εξετάσουμε τη σημερινή θέση του κυπριακού προβλήματος, δηλαδή το χάρτη Γκάλι και τις ιδέες Γκάλι, καθώς και τις πρόσφατες και μελλοντικές συνομιλίες της Νέας Υόρκης, αλλά θα έπρεπε να καλύψουμε όλο το φάσμα του Κυπριακού, τις διαζευκτικές επιλογές που έχουμε και το θέμα της πανεθνικής διάσκεψης.

Όμως, για να είναι η συζήτηση χρήσιμη και να διαφωτίζεται ο λαός όπως πρέπει, όλα τα κόμματα θα πρέπει να απαντήσουν από το βήμα της Βουλής με ειλικρίνεια και σαφήνεια στο κύριο ερώτημα αν αναζητούμε λύση με βάση τις συμφωνίες κορυφής, τα περί Κύπρου ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου ή αν απορρίπτουμε τη λύση της δικαιοδικής και διζωνικής ομοσπονδίας που προβλέπουν οι συμφωνίες κορυφής Μακαρίου-Ντενκτάς του 1977 που επαναβεβαίωσαν οι συμφωνίες κορυφής Κυπριανού-Ντενκτάς το 1979. Πιστεύω ότι είναι ουσιώδες όλα τα κόμματα που μετέχουν στο Εθνικό Συμβούλιο να απαντήσουν σε αυτό το ερώτημα χωρίς υπεκφυγές, για να γνωρίζει ο λαός τι προσπαθούσαμε να πετύχουμε τόσα χρόνια. Γιατί είναι αδιανόητο τα κόμματα που μετέχουν στο Εθνικό Συμβούλιο από το 1975 μέχρι σήμερα να συζητούν για λύση βασισμένη στις συμφωνίες κορυφής που προβλέπουν δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία, να ομοφωνούν στην υποβολή προτάσεων για δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία, αλλά να δημιουργούν εκτός Εθνικού Συμβουλίου την εντύπωση ότι διαφωνούν με την ομοσπονδιακή λύση.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός έχει επανειλημμένα δηλώσει ξεκάθαρα ότι υποστηρίζει λύση βασισμένη στις συμφωνίες κορυφής, στα περί Κύπρου ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και στις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Αν αποδέχθηκε ο Μακάριος τη δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία, δεν την αποδέχθηκε, διότι αυτή ήταν η ιδεώδης λύση για το Κυπριακό, αλλά -όσοι θέλουν να

διαβάσουν τα πρακτικά- γιατί είχε καταλήξει ακόμα μια φορά στο ότι αδήριτη ανάγκη επέβαλλε, για να βρεθεί διέξοδος στο πρόβλημα της κατοχής, να δεχθούμε μια διζωνική ομοσπονδία.

Ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΔΗΚΟ κ. Τάσος Παπαδόπουλος, μιλώντας από το βήμα της Βουλής σε προηγούμενη συζήτηση για το Κυπριακό, δήλωσε απερίφραστα ότι το ΔΗΚΟ εμμένει στις συμφωνίες κορυφής. Στον Πρόεδρο του ΔΗΚΟ κ. Κυπριανού κατά την τελευταία συνάντηση που είχα μαζί του έθεσα ευθέως και απερίφραστα το ερώτημα αν η πολιτική του ΔΗΚΟ ήταν καταγγελία των συμφωνιών κορυφής. Η απάντηση που μου έδωσε ο κ. Κυπριανού ήταν: " Όχι, γιατί θα ήταν σφάλμα".

Συμφωνώ απόλυτα με τον κ. Κυπριανού, γιατί, αν καταγγέλλαμε τις συμφωνίες κορυφής, θα απαλλάσσαμε την τουρκική πλευρά από την ευθύνη που σήμερα επωμίζεται για την αδιαλλαξία και για τη μη λύση του Κυπριακού και θα επωμιζόταν η δική μας πλευρά ολόκληρη την ευθύνη με ολέθριες συνέπειες για τον κυπριακό ελληνισμό.

Σε άλλη ερώτησή μου ο κ. Κυπριανού απάντησε ότι εμμένει στις ομόφωνες προτάσεις που υποβάλαμε τον Ιανουάριο του 1989 για δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία, που βασιζόνταν στις ομόφωνες αποφάσεις μετά από πενήνήμερη συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο.

Το ΑΚΕΛ επίσης επανειλημμένα δήλωσε πως υποστηρίζει λύση βασισμένη στις συμφωνίες κορυφής, στα περί Κύπρου ψηφίσματα του ΟΗΕ και στις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου, δηλαδή λύση δικαιοδικής και διζωνικής ομοσπονδίας.

Η ΕΔΕΚ δεν τοποθετείται δημόσια σχετικά με το αν δέχεται λύση βασισμένη στις συμφωνίες κορυφής, δηλαδή λύση δικαιοδικής και διζωνικής ομοσπονδίας. Η ΕΔΕΚ περιορίζεται να λέει ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και συνεχιζόμενης κατοχής και ότι με τις συνομιλίες το υποβαθμίζουμε σε θέμα δικαιοδικής σύγκρουσης αντί εισβολής. Η ΕΔΕΚ αποφεύγει να τοποθετηθεί στο αν δέχεται λύση η οποία να βασίζεται στις συμφωνίες κορυφής, στα περί Κύπρου ψηφίσματα του ΟΗΕ και στις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου.

Υπάρχουν όμως και εκείνοι που δεν είναι μέλη του Εθνικού Συμβουλίου και οι οποίοι δεν αντιτάχθηκαν στις συμφωνίες κορυφής του 1977 και του 1979, όταν ο Μακάριος τις έκανε και ο Κυπριανού τις επιβεβαίωσε, αλλά που είναι τώρα σφοδροί πολέμιοι της ομοσπονδιακής λύσης. Για να δικαιολογήσουν αυτή την όψιμη σφοδρή ένστασή τους για την ομοσπονδία, προβάλλουν τον ισχυρισμό ότι η ομοσπονδιακή λύση που δέχτηκε ο Μακάριος ήταν κάτι το διαφορετικό από αυτό που αναζητούμε σήμερα. Ας δούμε όμως αν είναι βάσιμος αυτός ο ισχυρισμός τους.

Οι συμφωνίες κορυφής Μακαρίου-Ντενκτάς και Κυπριανού - Ντενκτάς προέβλεπαν ομοσπονδιακή λύση με δυο περιοχές, μια στο βόρειο και μια στο νότιο τμήμα της Κύπρου. Η περιοχή που θα βρισκόταν στο βόρειο τμήμα θα εδιοικείτο από τους Τουρκοκυπρίους και η άλλη που θα βρισκόταν στο νότιο θα εδιοικείτο από τους Ελληνοκυπρίους. Η έκταση της κάθε περιοχής θα καθοριζόταν με κριτήρια την παραγωγικότητα, τη βιωσιμότητα και την κτημοσύνη. Θα υπήρχε μια ομοσπονδιακή κυβέρνηση στην οποία θα μετείχαν οι δυο κοινότητες με βάση την αναλογία επτά

προς τρία. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα είχε τις αναγκαίες εξουσίες για τη διατήρηση της ενότητας του κράτους. Τα θέματα της ελεύθερης διακίνησης και εγκατάστασης παρέμειναν ανοιχτά προς συζήτηση, αλλά στη συζήτησή τους θα ελαμβάνετο υπόψη ο δικαιοδικός χαρακτήρας του κράτους και οι πρακτικές δυσκολίες που θα προέκυπταν για τους Τουρκοκυπρίους.

Σε όλες τις κατά καιρούς προτάσεις που υποβάλαμε από τότε μέχρι σήμερα επιμέναμε στο δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων, επιμέναμε στην ελεύθερη διακίνηση και εγκατάσταση, επιμέναμε στο δικαίωμα περιουσίας, επιμέναμε στην ανάγκη το σύνταγμα να είναι λειτουργήσιμο με πρόβλεψη για μηχανισμούς επίλυσης αδιεξόδων, επιμέναμε στην αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων και των εποίκων, επιμέναμε στην κατάργηση του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης και στη διεύρυνση των εγγυήσεων. Αυτές είναι και οι θέσεις που τελικά περιλήφθηκαν στις ομόφωνες προτάσεις του Εθνικού Συμβουλίου που η δική μας πλευρά υπέβαλε επίσης στα Ηνωμένα Έθνη τον Ιανουάριο του 1989.

Είναι λοιπόν φανερό ότι δεν υπάρχει καμιά διαφορά ανάμεσα στην αναζητούμενη σήμερα ομοσπονδιακή μορφή λύσης και στη μορφή λύσης που προέβλεπαν οι δύο συμφωνίες κορυφής. Είναι ακόμα φανερό ότι οι νεοφανείς πολέμιοι της ομοσπονδιακής λύσης παραπλανούν το λαό, προβάλλοντας τον ανεδαιφικό ισχυρισμό ότι άλλη δικαιοδική, διζωνική ομοσπονδία δέχτηκε ο Μακάριος και άλλη δεχόμαστε εμείς σήμερα.

Ένα άλλο ερώτημα που θα πρέπει να απαντηθεί από όλους μας είναι αν κατά την περίοδο της διακυβέρνησης είτε του Μακαρίου είτε του Κυπριανού είτε του Βασιλείου σημειώθηκε πρόοδος προς την κατεύθυνση μιας λύσης όπως την έχω ήδη περιγράψει. Η απάντηση είναι ένα κατηγορηματικό "όχι". Η αδιαλλαξία της Τουρκίας και του Ντενκτάς δεν επέτρεψαν μέχρι σήμερα μια τέτοια εξέλιξη. Στόχος της τουρκικής πλευράς είναι να περνά άκαρπος ο χρόνος, ώστε να εδραιωθεί διεθνώς η εντύπωση ότι οι δυο πλευρές είναι αδύνατο να καταλήξουν σε συμφωνημένη λύση κι έτσι να δημιουργηθεί η βασικότερη προϋπόθεση για την αναγνώριση του ψευδοκράτους.

Θα πρέπει επίσης να απαντήσουμε όλοι μας και σ' ένα άλλο καιρίο ερώτημα: Τυχόν καταγγελία των συμφωνιών κορυφής και επαναποθέτηση του Κυπριακού ως θέματος εισβολής και συνεχιζόμενης κατοχής θα μπορούσε μήπως να ανοίξει το δρόμο της επίλυσης του Κυπριακού;

Στα Ηνωμένα Έθνη γνωρίζουν οι πάντες ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και συνεχιζόμενης κατοχής, γιατί έτσι το τοποθέτησαν επανειλημμένα ο Μακάριος, ο Κυπριανός, ο Κληρίδης και οι εκάστοτε Υπουργοί Εξωτερικών των εκάστοτε κυπριακών κυβερνήσεων. Έτσι τοποθετήθηκε στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, έτσι τοποθετήθηκε στη Γενική Συνέλευση. Παρά ταύτα, ουδέποτε έγινε κατορθωτό να εξασφαλίσουμε ψήφισμα που να μη μας παραπέμπει σε συνομιλίες για εξεύρεση συμφωνημένης λύσης. Ουδέποτε έγινε κατορθωτό να εξασφαλίσουμε ψήφισμα που να καταδικάζει την Τουρκία ως εισβολέα και να προβλέπει τη λήψη μέτρων εναντίον της.

Μας λένε ακόμα ότι οι συνομιλίες υποβαθμίζουν το Κυπριακό σε θέμα δικαιοδικής διαφοράς αντί να το εμφανίζουν ως θέμα εισβολής. Ποιες όμως θα ήταν σήμερα οι συνέπειες, αν καταγγέλλαμε τις συμφωνίες κορυφής και αρνούμεθα να συνομιλήσουμε;

Μια άμεση πρακτική συνέπεια θα ήταν σίγουρα η απόσυρση της ειρηνευτικής δύναμης με όλα τα προβλεπτά και απρόβλεπτα επακόλουθα και φυσικά η έναρξη της σταδιακής αναγνώρισης του ψευδοκράτους. Γιατί είναι σε όλους γνωστό ότι, αν εγκαταλειφθεί οριστικά η διαδικασία αναζήτησης συμφωνημένης λύσης, τα Ηνωμένα Έθνη θα κρίνουν ότι παύει να υπάρχει σκοπιμότητα για τη διατήρηση της ειρηνευτικής δύναμης, γιατί σκοπός της εδώ παρουσίας της ειρηνευτικής δύναμης, όπως προβλέπουν τα περί Κύπρου ψηφίσματα και οι όροι εντολής της ειρηνευτικής δύναμης, είναι η διατήρηση της ειρήνης μεταξύ των δυο κοινοτήτων, για να είναι δυνατή η αναζήτηση λύσης. Η μόνη όμως διαδικασία που προβλέπουν τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας για αναζήτηση λύσης είναι ο διάλογος μεταξύ των δύο κοινοτήτων και η προσφορά των καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός με διαδοχικές αποφάσεις όλων των συλλογικών οργάνων του υποστήριξε, υποστηρίζει και θα συνεχίσει να υποστηρίζει ότι θα πρέπει να εξακολουθήσουμε να αναζητούμε λύση με βάση τις συμφωνίες κορυφής και με το περιεχόμενο που έχω ήδη περιγράψει. Δηλαδή, λύση μόνιμη και λειτουργικά βιώσιμη, που να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ειρήνη και την ασφάλεια στο νησί μας, να μας απαλλάσσει από την παρουσία των κατοχικών στρατευμάτων και των εποίκων, να καταργεί το δικαίωμα μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης και να διασφαλίζει το μέλλον της Κύπρου μέσα από την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Εκείνοι που υποστηρίζουν την καταγγελία των συμφωνιών κορυφής και την επανατοποθέτηση του Κυπριακού ως θέματος εισβολής και συνεχιζόμενης κατοχής εισηγούνται ακόμα ως μεθόδους αγώνα τις κινητοποιήσεις του λαού με διαδηλώσεις, συγκεντρώσεις και άλλες παρόμοιες φύσεως εκδηλώσεις για έκφραση της αντίθεσής μας προς την εισβολή και τη συνεχιζόμενη κατοχή.

Δε χρειάζεται να μακρηγορήσει κανείς, για να αποδείξει πόσο ρομαντική είναι αυτή η θέση. Γιατί εδώ και πολύ καιρό μέσα στο κέντρο της Ευρώπης διεξάγονται άγριες και φονικές μάχες, χύνονται ποταμοί αίματος και προσφυγοποιούνται χιλιάδες ανθρώπων. Εντούτοις, η διεθνής κοινωνία και η Ευρώπη μόνο ανθρωπιστική βοήθεια προσφέρουν. Δεν επεμβαίνουν, για να σταματήσουν τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και το φοβερό δράμα της απώλειας χιλιάδων ανθρώπινων υπάρξεων. Πώς λοιπόν και πόσο περιμένουμε ότι θα συγκινηθεί η διεθνής κοινότητα από τις δικές μας κινητοποιήσεις;

Ένας άλλος βασικός λόγος για τον οποίο ο Δημοκρατικός Συναγερμός υποστηρίζει τη διαδικασία της ειρηνικής, μέσω συνομιλιών, επίλυσης του εθνικού μας προβλήματος είναι ότι το 1974, αμέσως μετά την τούρκικη εισβολή αλλά και ύστερα, διαδοχικές κυβερνήσεις της Ελλάδας, η κυβέρνηση Καραμανλή, η κυβέρνηση Παπανδρέου, η κυβέρνηση Μητσοτάκη, μας δήλωσαν σαφώς και απεριφράστως ότι λόγω αποστάσεως η Ελλάδα δεν μπορεί να προσφέρει αποτελεσματική αμυντική κάλυψη στην Κύπρο.

Μερικοί προβάλλουν επίσης τη θεωρία ότι, επειδή ο ρόλος της Τουρκίας στη διεθνή πολιτική σκηνή είναι αναβαθμισμένος, δε θα 'πρεπε στο παρόν στάδιο να αναζητήσουμε λύση, αλλά να αφήσουμε τα πράγματα ως έχουν, περιμένοντας κάποιες καλύτερες συνθήκες στο μέλλον. Επομένως, θα πρέπει να απαντηθεί πειστικά το ερώτημα αν πράγματι μπορεί να αποδώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στο μέλλον αυτή η φιλοσοφία.

Δε θα ασχοληθώ με το αν και τότε θα υποβαθμισθεί διεθνώς ο ρόλος της Τουρκίας, γιατί στην πραγματικότητα αυτό κανένας δεν μπορεί να το εκτιμήσει. Αυτό θα εξαρτάται πάντοτε από τις διεθνείς εξελίξεις στην Ανατολή, στον Αραβικό Κόλπο, στη Μέση Ανατολή και στην Ευρώπη.

Τι θα γίνει όμως, αν μείνουν τα πράγματα ως έχουν και συνεχισθεί ο εποικισμός και εποικισθεί ακόμα και η Αμμόχωστος; Πώς θα μπορέσουμε μελλοντικά να απαλλαγούμε από τους εποίκους, όταν θα έχουν ήδη στην Κύπρο μια παρουσία τριάντα ή σαράντα χρόνων, όταν θα έχουν τέκνα, εγγόνια και δισέγγονα που θα δικαιούνται να παραμείνουν στην Κύπρο, γιατί γεννήθηκαν σ' αυτή τη χώρα; Με ποιους θα διαπραγματευτούμε, αν η συνεχιζόμενη αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα των κατεχόμενων εδαφών μας καταστρέψει την τουρκοκυπριακή κοινότητα; Πώς θα ανατρέψουμε την πολιτική οντότητα του ψευδοκράτους είτε αυτό αναγνωρισθεί είτε όχι; Και, όπως έχω ήδη επισημάνει, πώς θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε τις συνέπειες της τυχόν απόσυρσης της ειρηνευτικής δύναμης; Γιατί δε θα κάθονται οι ειρηνευτές στο διηνεκές να μας προσέχουν, αν δεν αναζητούμε λύση!

Φαίνεται ότι οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας προτιμούν τη διχοτόμηση με βάση τις σημερινές διαχωριστικές γραμμές αντί την ομοσπονδιακή λύση, αλλά δεν τολμούν να το πουν ξεκάθαρα στο λαό. Ποια όμως είναι η σωστή προσέγγιση του εθνικού μας προβλήματος;

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός πιστεύει ότι η μόνη σωστή προσέγγιση είναι να μείνουμε πιστοί στη διαδικασία των συνομιλιών. Να μην αρνούμεθα να διαπραγματευθούμε, αλλά και να μην υποχωρούμε από τις θέσεις μας για την ανάγκη εξεύρεσης ενός λειτουργήσιμου συντάγματος, κατοχύρωσης και εφαρμογής των βασικών ελευθεριών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποχώρησης των κατοχικών στρατευμάτων και των εποίκων, κατάργησης του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης, διεύρυνσης των εγγυήσεων, διασφάλισης της ένταξης της Κύπρου στην ενωμένη Ευρώπη.

Πρέπει δηλαδή να παραμείνουμε σταθεροί στις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου και να μην αφήσουμε να δημιουργηθεί η λανθασμένη εντύπωση ότι χάριν μιας λύσης του Κυπριακού είμαστε πρόθυμοι και έτοιμοι να κάνουμε ουσιαστικές παραχωρήσεις σε θέματα αρχής. Αν έχει δημιουργηθεί μια τέτοια εσφαλμένη εντύπωση είτε στο Γενικό Γραμματέα είτε στα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, πρέπει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που διεξάγει μαζί του εκ μέρους της ελληνοκυπριακής πλευράς τις συνομιλίες, αμέσως να τη διορθώσει με ξεκάθαρες τοποθετήσεις.

Η δική μας πλευρά πρέπει ακόμα να υιοθετήσει τη θέση ότι η Τουρκία οφείλει να δώσει δείγματα και απτές αποδείξεις της δήθεν πρόθεσής της, αφού διακηρύσσει κάθε τόσο ότι πράγματι επιθυμεί λύση, να βοηθήσει σε λύση του Κυπριακού. Γιατί μέχρι σήμερα η Τουρκία απλώς υποκρίνεται και προσποιείται ότι οι προθέσεις της είναι καλές.

Είναι γι' αυτό το λόγο που και δημόσια αλλά και στην τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου εισηγήθηκα ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα πρέπει να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να απευθύνει στην τούρκικη κυβέρνηση επιστολή με την οποία να ζητά όπως η πόλη της Αμμοχώστου, που κρατείται από τα τούρκικα κατοχικά στρατεύματα, παραδοθεί στα Ηνωμένα Έθνη και εφαρμοσθεί η Συμφωνία της Τρίτης Βιέννης για την Καρπασία, μια συμφωνία

που είχε γίνει με την παρουσία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και που δεν εφαρμόστηκε, γιατί τα τούρκικα στρατεύματα κατοχής δεν επέτρεψαν να εγκατασταθούν φυλάκια της ειρηνευτικής δύναμης στα ελληνικά χωριά της Καρπατίας για την προστασία των Ελληνοκύπριων κατοίκων που θα επέστρεφαν.

Προτού μεταβούμε στη Νέα Υόρκη για τις πρόσφατες συνομιλίες, είχα προειδοποιήσει πολλές φορές δημόσια ότι η Τουρκία προσπαθούσε να δημιουργήσει διεθνώς μια καλή εικόνα όσον αφορά τις προθέσεις της στο Κυπριακό, αλλά ταυτόχρονα άφηνε τον Ντενκτάς να συνεχίζει την αδιάλλακτη πολιτική του. Είχα τότε τονίσει με έμφαση ότι η δική μας πλευρά θα έπρεπε να μη δεχτεί συζήτηση άλλων θεμάτων, αν δε σημειωνόταν πρόοδος στο εδαφικό και το προσφυγικό. Αυτή η θέση είχε υιοθετηθεί και από τα άλλα κόμματα και αρχικά από τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αποδείχτηκε σωστή θέση, γιατί εντόπισε την αρνητική στάση του κ. Ντενκτάς πάνω στα δυο βασικά θέματα, δηλαδή στο εδαφικό και στο δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων.

Η εκτίμησή μου είναι ότι, αν τελικά επαναληφθούν οι συνομιλίες στις 26 Οκτωβρίου, η τούρκικη πλευρά θα συνεχίσει να ακολουθεί την ίδια αδιάλλακτη τακτική και στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων θα παραμείνει αδιάλλακτη όπως και την προηγούμενη φορά. Έτσι, δεν πρέπει να περιμένουμε ότι θα προκύψει περίγραμμα λύσης, αλλά δυστυχώς δεν πρέπει να περιμένουμε ούτε καταδίκη του καθεστώτος Ντενκτάς και φυσικά θα ήμεθα αφελείς, αν περιμέναμε καταδίκη της ίδιας της Τουρκίας.

Είναι γι' αυτό το λόγο που ο Δημοκρατικός Συναγερμός επιμένει στην εισήγησή του ότι θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια αναβολής των συνομιλιών, γιατί, αν κι αυτή τη φορά αποτύχει ο διάλογος, πράγμα που είναι και το πιθανότερο, θα πληγεί ανεπανόρθωτα το κύρος της μόνης διαδικασίας προσφοράς που υπάρχει για λύση του Κυπριακού, δηλαδή της διαδικασίας προσφοράς των καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα και των ενδοκοινοτικών συνομιλιών που προβλέπουν όλα τα περί Κύπρου ψηφίσματα.

Το ψήφισμα 774 προβλέπει ότι προ των συνομιλιών της 26ης Οκτωβρίου 1992 θα πρέπει να γίνουν διαβουλεύσεις, ώστε οι συνομιλίες της 26ης Οκτωβρίου να είναι καρποφόρες. Από τις διαβουλεύσεις που έγιναν μέχρι σήμερα καμιά αλλοίωση των τούρκικων θέσεων δεν παρατηρήθηκε. Υπάρχει επομένως εύλογη αιτία για να ζητήσει έντονα και επίμονα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναβολή των συνομιλιών. Θα πρέπει να προβληματίσει το Γενικό Γραμματέα και τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας το ότι ένας νέος άκαρπος διάλογος θα είναι ανεπανόρθωτο πλήγμα στη διαδικασία επίλυσης του εθνικού μας προβλήματος.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός δε συμφωνεί με την επανάληψη στις 26 του Οκτώβρη του 1992 των συνομιλιών ούτε και θα δεχτεί διπλωματικά εφευρήματα, αν επαναληφθούν και αποτύχουν, αλλά θα καταλογίσει ευθύνες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, αν η αντίδραση του Προέδρου στην επανάληψή τους είναι χλιαρή. Αν γίνουν έντονες προσπάθειες για αναβολή των συνομιλιών και ο Γενικός Γραμματέας και τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας επιμένουν σε επανάληψη των συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν έχει την πολυτέλεια και δεν πρέπει να αρνηθεί. Αλλά δε χρειάζεται η παρουσία στη Νέα Υόρκη των αρχηγών των κομμάτων. Μόνο αν αλλάξει ουσιαστικά η τουρκική στάση και καταστεί αναγκαία η λήψη σοβαρών αποφάσεων από το Εθνικό Συμβούλιο, θα δικαιολογείται η μετάβαση των αρχηγών των κομμάτων στη Νέα Υόρκη.

Έρχομαι τώρα σε μια άλλη σημαντική πτυχή του θέματος που συζητούμε σήμερα, στο χάρτη και τις ιδέες Γκάλι. Γίνεται πολύς θόρυβος για το χάρτη και τις ιδέες Γκάλι, ένας θόρυβος εν πολλοίς αχρείαστος, γιατί ο κ. Ντενκτάς ούτε δέχτηκε ούτε και πρόκειται να δεχτεί το χάρτη και τις ιδέες Γκάλι ως βάση για συζήτηση λύσης του Κυπριακού. Ο Ντενκτάς δε δέχεται να αρχίσει η συζήτηση του εδαφικού από το χάρτη Γκάλι και στην πραγματικότητα δε δέχεται το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων.

Οι θέσεις του Δημοκρατικού Συναγερμού αναφορικά με το χάρτη και τις ιδέες Γκάλι είναι απλές, σαφείς και ευκολονόητες. Δε δεχόμαστε το χάρτη Γκάλι ως τελική διευθέτηση της εδαφικής πτυχής του Κυπριακού. Επιμένουμε ότι πρέπει να υπάρξει διαφοροποίησή του, ώστε να τεθούν υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση όχι μόνο η Μόρφου αλλά και ο κόλπος της Μόρφου. Επιμένουμε επίσης ότι υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση με τη μορφή καντονίων θα πρέπει να τεθούν και ορισμένες άλλες περιοχές με παραδοσιακά ελληνοκυπριακά χωριά που θα είναι εντός της τουρκικής περιοχής, εφόσον παραδοσιακά τουρκοκυπριακά χωριά θα τεθούν υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση παρά το γεγονός ότι θα βρίσκονται έξω από την περιοχή που θα διοικούν οι Τουρκοκύπριοι. Επιμένουμε ακόμα ότι η Καρπασία θα πρέπει να γίνει καντόνιο και πως αυτό θα πρέπει να γίνει αποδεκτό, προτού προχωρήσουμε περαιτέρω στη συζήτηση της εδαφικής πτυχής.

Στις ιδέες Γκάλι δε θα αναφερθώ λεπτομερώς, αναλύοντάς τες από νομικής σκοπιάς, γιατί δεν προτίθεται να μετατρέψω τη συζήτηση στη Βουλή, που είναι πολιτικό σώμα, σε σεμινάριο συνταγματικών θεμάτων και γιατί πιστεύω πως είναι λάθος τακτικής να συζητούμε δημόσια και με λεπτομέρειες ποια είναι εκείνα τα οποία θεωρούμε θετικά και ποια είναι εκείνα τα οποία θεωρούμε αρνητικά, γιατί μ' αυτό τον τρόπο πηγαίνουμε στις διαπραγματεύσεις με ανοιχτά τα χαρτιά μας και ο αντίπαλος γνωρίζει τις θέσεις μας.

Όταν υποβλήθηκαν οι ιδέες Γκάλι και εκδόθηκε το ψήφισμα 750 τον Απρίλιο του 1992, ο Δημοκρατικός Συναγερμός είχε τονίσει πως οι ιδέες περιείχαν αρνητικά στοιχεία, τα οποία δε θα μπορούσαν να περιληφθούν σε ένα πλαίσιο δίκαιης και βιώσιμης λύσης του κυπριακού προβλήματος.

Με την επιστροφή των πολιτικών ηγετών από τη Νέα Υόρκη ο Δημοκρατικός Συναγερμός άρχισε μία σε βάθος μελέτη των νέων εγγράφων Γκάλι. Τα έγγραφα αυτά, που περιλαμβάνουν τη δέσμη ιδεών και το χάρτη, δεν είχαν γίνει αντικείμενο διαβουλεύσεων μεταξύ των αρχηγών των κομμάτων στη Νέα Υόρκη και του Γενικού Γραμματέα ή μεταξύ των ιδίων. Η Πολιτική Επιτροπή του Δημοκρατικού Συναγερμού ύστερα από μελέτη των εγγράφων Γκάλι διαπίστωσε ότι τα έγγραφα, όπως παρουσιάζονται, περιέχουν στοιχεία τα οποία δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά σε ένα τελικό πλαίσιο μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης.

Συγκεκριμένα τα έγγραφα Γκάλι μεταξύ άλλων περιέχουν τα ακόλουθα μειονεκτήματα:

- (1) Δε διασφαλίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και εισάγουν ετεροβαρείς πρόνοιες όσον αφορά την εγκατάσταση των εκτοπισμένων, διότι επιτρέπουν την παραμονή πολλών χιλιάδων Τουρκοκυπρίων στην περιοχή που θα περιέλθει κατά τη λύση υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση, ακόμη και αν αυτοί δε ζούσαν στην περιοχή αυτή πριν από το 1974. Παράλληλα δεν περιλαμβάνουν οποιαδήποτε αναφορά στο θέμα της αποχώρησης των εποίκων.

- (2) Περιλαμβάνουν πρόνοιες οι οποίες θα οδηγήσουν σε αδιέξοδα, ενώ δεν προνοούν ταυτόχρονα και ικανοποιητικούς μηχανισμούς επίλυσης των αδιεξόδων, γεγονός το οποίο θα οδηγήσει σε δυσχέρεια και ακόμη σε πλήρη αδυναμία λειτουργίας του κράτους.
- (3) Δε διασφαλίζουν τη συμπλήρωση των εγγυήσεων κατά τρόπο σύμφωνο με τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών για αποκλεισμό του δικαιώματος μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης.
- (4) Εισάγουν πρόνοια για χωριστά δημοψηφίσματα στο θέμα ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα με την οποία, αν εφαρμοστεί με την κατάληξη σε συμφωνία πλαισίου λύσης, διατρέχουμε τον κίνδυνο να δεσμευτούμε σε μια λύση και μετά να αποκλειστεί η πορεία της Κύπρου για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ενώ για το Δημοκρατικό Συναγερμό η εξασφάλιση της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της λύσης του Κυπριακού.

Η Πολιτική Επιτροπή του Δημοκρατικού Συναγερμού έκρινε επίσης ότι κατά τη μεταβατική περίοδο θα πρέπει να διαφυλαχθεί σαν κόρη οφθαλμού η οντότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας διά της εισαγωγής ρητής διατάξεως περί τούτου, πράγμα που τώρα λείπει από τα έγγραφα Γκάλι.

Επομένως, στη διαδικασία που θα ακολουθήσει υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα πρέπει να επιδιώξουμε τη συμπλήρωση των κενών κατά τρόπο ικανοποιητικό και τη βελτίωση όσων από τις πρόνοιες καθιστούν αδύνατη την επίτευξη λειτουργικής και βιώσιμης λύσης. Αν αυτό δεν επιτευχθεί, ο Δημοκρατικός Συναγερμός προειδοποιεί ότι δε θα υποστηρίξει το περίγραμμα που θα προκύψει, εκτός εάν είναι απαλλαγμένο από τα αρνητικά στοιχεία.

Όμως ως θέμα τακτικής και χειρισμού διαφωνούμε έντονα και ριζικά με εκείνους που εισιγούνται τη συνολική απόρριψη του χάρτη και των ιδεών Γκάλι, γιατί μια τέτοια ενέργεια απλώς θα απαλλάξει την τουρκική πλευρά από την ευθύνη της αδιαλλαξίας και της μη λύσης του Κυπριακού και θα μετατοπίσει αυτή την ευθύνη εξ ολοκλήρου στη δική μας πλευρά, χωρίς παράλληλα να κερδίσουμε τίποτε το θετικό.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, κύριοι συνάδελφοι, ότι βρισκόμαστε σε μια κρίσιμη καμπή και σε μια πολύ δύσκολη θέση, αν λάβουμε υπόψη τις δυνατότητές μας σε σχέση με τις διαγραφόμενες προοπτικές. Είναι γι' αυτό που ο Δημοκρατικός Συναγερμός πιστεύει ότι είναι πια καιρός η δική μας πλευρά να κάνει μια σφαιρική εκτίμηση των επιλογών που έχουμε μπροστά μας. Γιατί έχει πέρα από κάθε αμφιβολία αποδειχτεί ότι η Τουρκία οδηγεί τη διαδικασία των συνομιλιών σε αλλεπάλληλες αποτυχίες σε μια συστηματική και σκόπιμη προσπάθεια να αποδείξει ότι είναι αδύνατη η εξεύρεση συμφωνημένης λύσης και ότι είναι επομένως αδύνατη η συμβίωση των δύο κοινοτήτων μέσα στο ίδιο κράτος. Στόχος της είναι να αποδείξει την αναγκαιότητα της αναγνώρισης του ψευδοκράτους, επωφελομένη και από το νέο κλίμα που επικρατεί στην Ευρώπη, σύμφωνα με το οποίο εθνικές ομάδες που επιθυμούν να αποσχιστούν και να δημιουργήσουν δικό τους κράτος δικαιούνται να το πράξουν με ειρηνικά βέβαια μέσα.

Όμως μια τέτοια σφαιρική εκτίμηση θα ήταν επισφαλής, αν δε γινόταν σε πανεθνικό επίπεδο στα πλαίσια μιας πανεθνικής διάσκεψης. Μια τέτοια πανεθνική διάσκεψη, που θα πρέπει να συγκληθεί ύστερα από σοβαρή προεργασία, οφείλει να εξετάσει το Κυπριακό αποκλειστικά ως εθνικό θέμα και μακριά από κομματικές επιδιώξεις και συμφέροντα, όπως ακριβώς έγινε με το θέμα των Σκοπίων.

Στην πανεθνική διάσκεψη για το Κυπριακό θα πρέπει να μετάσχουν υπό την προεδρία του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας ο Πρόεδρος της Κύπρου, ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας, οι Υπουργοί Εξωτερικών και Άμυνας και των δύο χωρών, οι αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων και των δύο χωρών και, αν χρειαστεί σε κάποιο στάδιο, η στρατιωτική ηγεσία.

Έργο της πανεθνικής διάσκεψης θα πρέπει να είναι η χάραξη βραχυπρόθεσμης, μεσοπρόθεσμης και μακροπρόθεσμης πανεθνικής πολιτικής για το Κυπριακό. Γιατί το Κυπριακό δεν είναι πρόβλημα που αναμένεται να λυθεί σήμερα ή αύριο. Γι' αυτό και πρέπει να υπάρχει προδιαγεγραμμένη πολιτική που να ακολουθείται με συνέπεια από τις εκάστοτε κυβερνήσεις της Κύπρου και της Ελλάδας με την υποστήριξη όλων των πολιτικών δυνάμεων και της Κύπρου και της Ελλάδας.

Προβάλλονται αντιρρήσεις από μερικούς με βασικό επιχείρημα ότι μια τέτοια διάσκεψη θα υποβαθμίσει την οντότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όμως το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί σοβαρό, γιατί η Ελλάδα, που, όπως όλοι λέμε, είναι το κύριο στήριγμα του αγώνα μας, έχει όχι μόνο εθνικές αλλά και συμβατικές υποχρεώσεις έναντι της Κύπρου.

Αν στο παρελθόν υπήρχε πανεθνική πολιτική για το Κυπριακό, είμαστε βέβαιοι ότι η Κύπρος δε θα βρισκόταν στη σημερινή τραγική κατάσταση και δε θα διέτρεχε τους σημερινούς κινδύνους της πλήρους καταστροφής. Αν όμως έστω και τώρα, στις δώδεκα παρά πέντε, το έθνος των Ελλήνων δεν αναλάβει τις ευθύνες του έναντι της Κύπρου, ας μην έχουμε καμιά αμφιβολία για το ποιο μέλλον μας περιμένει. Περνούμε μια περίοδο κατά την οποία η Τουρκία είναι φοβερά αναβαθμισμένη διεθνώς. Αυτή την αναβαθμισμένη θέση της Τουρκίας μπορούμε να την αντιμετωπίσουμε, μόνο αν η Ελλάδα, η Κύπρος και ο απόδημος ελληνισμός προωθούν λύση του Κυπριακού με θέσεις οι οποίες θα βγουν μέσα από πανεθνικές αποφάσεις και όχι με θέσεις οι οποίες θα αμφισβητούνται από τις αντιπολιτεύσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων.

Πιστεύω πως, εφόσον η διάγνωσή μας είναι ότι η πολιτική της Τουρκίας και του κ. Ντενκτάς δε στοχεύουν σε λύση με βάση τις συμφωνίες κορυφής και τα περί Κύπρου ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, θα πρέπει να γίνει βαθύτερος προβληματισμός σε πανεθνικό επίπεδο για το ποιες είναι οι διαζευκτικές επιλογές που έχουμε και για το ποια είναι η στρατηγική και η τακτική που θα πρέπει να ακολουθήσουμε, για να διασφαλίσουμε την επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού στη γη των πατέρων του. Αυτό δεν είναι μόνο κομματικό έργο, δεν είναι μόνο έργο της κυπριακής κυβέρνησης, είναι έργο για το οποίο ολόκληρο το έθνος πρέπει να προβληματιστεί.

Διαφωνούμε με τη στάση της κυπριακής κυβέρνησης που δεν αξιώνει επιτακτικά τη σύγκληση πανεθνικής διάσκεψης, όπως διαφωνήσαμε και στο παρελθόν, όταν η κυβέρνηση Κυπριακού δε ζητούσε επιτακτικά πανεθνική διάσκεψη, επειδή ο κ. Παπανδρέου αντετίθετο στη σύγκλησή της. Διαφωνούμε με τις δικαιολογίες που δίνονται για τη μη σύγκλησή της και δε δεχόμαστε ότι μια σύσκεψη στην Αθήνα υπό την προεδρία του Πρωθυπουργού της Ελλάδας μπορεί να υποκαταστήσει την πανεθνική διάσκεψη, που είναι πάγιο αίτημα του Δημοκρατικού Συναγερμού. Θα επιμένουμε και θα συνεχίσουμε να πιέζουμε για τη σύγκληση πανεθνικής διάσκεψης και μετά τα αποτελέσματα του νέου διαλόγου, που προβλέπεται να αποβεί άκαρπος.

Τέλος, θέλουμε να ξέρουν τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός δεν πρόκειται να ικανοποιηθεί με οποιαδήποτε διπλωματικά εφευρήματα περί ανάγκης νέας διακοπής των συνομιλιών μετά τις συναντήσεις

του Οκτωβρίου και περί δήθεν προόδου, εφόσον θα συνεχίζεται η τουρκική αδιαλλαξία. Συνεχιζόμενη της τουρκικής αδιαλλαξίας, θα θέλουμε να δούμε ξεκάθαρη τοποθέτηση έναντι της αρνητικής στάσης της Τουρκίας και συγκεκριμένα μέτρα εναντίον της ντε φάκτο κατάστασης.

Δε θα δεχτούμε να μας παίρνουν τα Ηνωμένα Έθνη στην έδρα τους για συνομιλίες υπό το Γενικό Γραμματέα και να επιστρέφουμε με άδεια χέρια, επειδή ο κ. Ντενκτάς δε δέχεται να αναγνωρίσει το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων στις εστίες τους, εμμένει σε θέσεις αντίθετες με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και με τις συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ζητά δικαίωμα μονομερούς επέμβασης, ισότητα στην εκπροσώπηση του 18% με το 82% και εκ περιτροπής προεδρία, ενώ επιδιώκει να εμποδίσει με χωριστά δημοψηφίσματα την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δηλώνοντας ότι η Κύπρος δε θα δικαιούται να είναι μέλος διεθνών οργανισμών στους οποίους δε θα είναι μέλος και η Τουρκία.

Τελειώνοντας, θέλω εμφαντικά και με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο να τονίσω ότι προβαίνουμε σε ξεκάθαρη διατύπωση των θέσεών μας και ο κάθε ενδιαφερόμενος ας λάβει σοβαρά υπόψη αυτές τις προειδοποιήσεις του Δημοκρατικού Συναγερμού. Ο Δημοκρατικός Συναγερμός δε θα δεχτεί τα έγγραφα Γκάλι, αν δε γίνουν σ' αυτά ουσιαστικές τροποποιήσεις, αν δε γίνουν ουσιαστικές συμπληρώσεις, ώστε να συμβαδίζουν με μια λειτουργήσιμη ομοσπονδιακή δημοκρατία, να διασφαλίζουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ένταξή μας στην Ευρώπη, να μας απαλλάσσουν από τα κατοχικά στρατεύματα και να καταργούν δικαιώματα μονομερών επεμβάσεων. Αυτή είναι η θέση του Δημοκρατικού Συναγερμού και εκτίθεται από αυτό το βήμα με όλη τη σοβαρότητα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Μιχαηλίδης.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε,

Θα προτιμούσαμε οι εξελίξεις και τα όσα διαδραματίστηκαν πρόσφατα στη Νέα Υόρκη να μας υποχρέωναν σήμερα να απολογηθούμε δημόσια για τις θέσεις και εκτιμήσεις που κάναμε από το βήμα της Βουλής τον περασμένο Απρίλη. Όμως είμαστε υποχρεωμένοι δυστυχώς για άλλη μια φορά να πούμε στο λαό την πικρή αλήθεια. Είναι καλό κάποτε να αφήσουμε τις ωραίες φράσεις και τις ρητορείες, τα ωραία σχήματα λόγου και τις πομπώδεις διακηρύξεις και να σταθούμε κάποτε σταθερά και τίμια μπροστά στις ευθύνες μας, αυστηροί με τον εαυτό μας και την ιστορία μας, συνεπείς με το σύνολο του λαού και τώρα και ύστερα. Οι προειδοποιήσεις και οι φόβοι μας έχουν επαληθευτεί. Κανένας πλέον δεν έχει αυταπάτες. Με την πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση και προσωπικά ο κ. Βασιλείου βρισκόμαστε μπροστά σε εξελίξεις που οδηγούν τον ελληνισμό της Κύπρου σε μεγάλες περιπέτειες.

Αντί πινακίου φακής, κύριοι συνάδελφοι, συρόμαστε σε συνομιλίες με τις οποίες το πολύ πολύ και υπό τις καλύτερες προϋποθέσεις θα πετύχουμε εδαφικές αναπροσαρμογές του ύψους του 1%. Έχουμε κατολισθήσει μέσω παρασηκνιακών δεσμεύσεων της δικής μας πλευράς σε πλαίσια λύσης που μας αφήνουν απροστάτευτους και ανυπεράσπιστους, εντελώς γυμνούς απέναντι στην τουρκική βουλιμία.

Το 29% περίπου της πατρίδας μας τουρκοποιείται για πρώτη φορά οριστικά, νόμιμα και μόνιμα με την υπογραφή μας και μάλιστα υπό την υψηλή επίβλεψη και τις ευλογίες των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το υπόλοιπο τμήμα, αυτό που υποτίθεται ότι θα τεθεί υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση, θα βρίσκεται υπό συνεχή απειλή και τούτο γιατί η παρουσία Τουρκοκυπρίων δε θα αργήσει να μετατραπεί σε μειονοτικό πρόβλημα, το οποίο με ταραχές και τεχνητές εντάσεις και τριβές, που θα υποδαυλίζονται και θα καθοδηγούνται από την Άγκυρα, θα δώσει στην Τουρκία για άλλη μια φορά το πρόσχημα της δήθεν ειρηνευτικής επιχείρησης. Άλλωστε, το συνταγματικό τερατούργημα που φαίνεται ότι μας προκύπτει από τις ιδέες Γκάλι εμπεριέχει όλα τα στοιχεία και όλες τις προϋποθέσεις για μια τέτοια εξέλιξη.

Αγαπητοί συνάδελφοι, μόνο εθνικοί αυτόχειρες με συνείδηση που το βεληνεές της δεν ξεπερνά τα όρια του βιολογικού περιορισμού της ανθρώπινης ύπαρξης και με καθόλου αίσθηση της διαχρονικής ιστορικής προοπτικής μπορούν να συναινούν σε τέτοιες επιλογές. Δεν μπορούμε, καλυπτόμενοι πίσω από τον τίτλο της ομοσπονδίας, να παραμένουμε τόσο αδρανείς και τόσο αδιάφοροι μπροστά στην επερχόμενη καταστροφή. Η ομοσπονδία έχει περιεχόμενο, αγαπητοί συνάδελφοι. Δεν είναι λάστιχο που το τραβάμε συνεχώς από τη μια πλευρά. Για την ιστορία μας πρόκειται, για την πατρίδα μας πρόκειται. Έχουμε υποχρέωση και καθήκον να βελτιώσουμε προς το καλύτερο τη θέση μας, δεν έχουμε όμως το δικαίωμα να την κάνουμε χειρότερη. Άλλωστε η θέση στην οποία βρισκόμαστε σήμερα δεν είναι δική μας επιλογή. Μας επιβλήθηκε και συντηρείται με τη βία, παράνομα και εκβιαστικά.

Φαίνεται δυστυχώς ότι οδεύουμε ακάθεκτοι σε διάλογο και σε διαπραγματεύσεις, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη μας ότι το πρόβλημα δεν είναι μόνο δικοινοτικό. Αντίθετα, ο κύριος πρωταγωνιστής του προβλήματος είναι η Τουρκία, που ουσιαστικά μεθόδευσε, καθοδήγησε και επέβαλε το σημερινό καθεστώς από την εποχή που δημιουργήθηκε το πρόβλημα. Είναι γνωστή σε όλους η περιφημη έκθεση του Νιχάτ Ερίμ προς τον Αντνάν Μεντερές με ημερομηνία 22 Δεκεμβρίου 1956. Ο Τούρκος συνταγματολόγος εισηγείτο τότε και υπέβαλλε στον Τούρκο Πρωθυπουργό μεταξύ άλλων:

- (1) Την ελεύθερη εγκατάσταση στην Κύπρο όλων Τούρκων επιθυμούσαν να εγκατασταθούν στη μεγαλόνησο.
- (2) Ότι η πλειοψηφία της ιδιοκτησίας της κυπριακής γης έπρεπε να ανήκει στους Τούρκους κατοίκους της Κύπρου.
- (3) Τον εποικισμό της Κύπρου με Τούρκους από την Τουρκία και αλλού.

Και όλα αυτά το 1956. Αυτή είναι η μακροπρόθεσμη πολιτική που υιοθετήθηκε και εφαρμόζεται πιστά από το 1956 μέχρι σήμερα από όλες τις κυβερνήσεις της Τουρκίας. Δεν παραλείπει βέβαια ο Ερίμ στην περιφημη έκθεσή του να αναφερθεί στη διχοτόμηση και τέλος στην προσάρτηση της Κύπρου στην Τουρκία ως τελική πράξη. Η Τουρκία είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε είτε το βλέπουμε είτε κάνουμε πως δεν το βλέπουμε είναι μέρος του προβλήματος και δεν μπορούμε να την αγνοούμε χωρίς συνέπειες. Και ξέρει η Τουρκία να εκμεταλλεύεται και να αξιοποιεί και το παραμικρό λάθος μας, την παραμικρή ολιγωρία μας, την παραμικρή ένδειξη χαλάρωσης ή την οποιαδήποτε από δικής μας πλευράς υποχώρηση.

Γι' αυτούς τους λόγους το Δημοκρατικό Κόμμα πιστεύει ότι με τη λύση του Κυπριακού πρέπει να διασφαλιστεί ότι η Τουρκία σε καμιά περίπτωση δε θα μπορέσει ούτε και θα έχει τη δυνατότητα για μεθόδευση εντάσεων και προστριβών που θα της δώσουν νέα προσχήματα και δικαιολογίες, για να επέμβει, γιατί τότε η Κύπρος θα γίνει μια ακόμη χαμένη πατρίδα για τον ελληνισμό.

Πολύ φοβούμαστε όμως ότι έτσι όπως διαγράφεται η λύση του Κυπριακού σήμερα με τις ιδέες Γκάλι και όσον αφορά τις εδαφικές διευθετήσεις και όσον αφορά τις συνταγματικές πτυχές της, όταν όλα αυτά θα μεταφερθούν από τα χαρτιά στην πράξη, εύκολα θα δώσουν και προσχήματα και αφορμές για επέμβαση της Τουρκίας και θα βρεθούμε πάλι στην ανάγκη να περιμένουμε επί ματαίω τους εγγυητές μας για σωτηρία.

Επειδή θα ήθελα σε αυτό το σημείο να μείνω περισσότερο, γιατί το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό, θα κάνω μια υπόθεση, η οποία δεν μπορεί δυστυχώς να αποκλειστεί. Ας υποθέσουμε ότι, αφού έχουμε ήδη αποδεχτεί μια λύση με τις προδιαγραφές που μόλις πριν από λίγο ανέφερα, σε κάποιο στάδιο στο κοντινό ή στο απώτερο μέλλον οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας ξαφνικά επιδεινώνονται και το πολεμικό κλίμα σκιάζει την περιοχή. Να σας υπενθυμίσω τα γεγονότα του Μάρτη του 1987, όταν οι δύο χώρες έφτασαν στο χείλος του πολέμου; Ποιος μπορεί να μας διαβεβαιώσει ότι αυτό μπορεί να αποκλειστεί στο μέλλον; Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα λοιπόν, σε μια τέτοια πολεμική ατμόσφαιρα πιστεύουμε ειλικρινά ότι θα λειτουργεί η ομοσπονδιακή κυβέρνηση, για να επιλαμβάνεται των τρεχουσών οικονομικών και άλλων λειτουργιών του κράτους; Θα συνεδριάζει υπό ένα τέτοιο φορτισμένο κλίμα η ομοσπονδιακή Βουλή, η Άνω και η Κάτω, για να επεξεργάζεται νομοσχέδια και προτάσεις νόμων, κι εμείς θα προφασιζόμαστε ότι τίποτα δε συμβαίνει;

Ήδη από το 1978 ο Έρμπακαν φώναζε οργισμένος σε συνεδρίαση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας: "Οι προτάσεις αυτές δεν έχουν καμιά σχέση με την 'ομοσπονδία από τούλι'". Έτσι ονόμαζαν την ομοσπονδία που επεξεργάζονταν από τότε. "Πρέπει, έλεγε ο Έρμπακαν, να θεσπισθεί ένα σύνταγμα τέτοιου είδους, ώστε απ' έξω να φαίνεται σαν ομοσπονδία, αλλά, όταν σηκώνει κανείς την κουρτίνα από τούλι που θα το καλύπτει, να παρουσιάζεται μια Κύπρος εντελώς χωρισμένη".

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ας μην κλείνουμε τα μάτια μας στην αλήθεια. Είναι καλύτερα να κοιτάζουμε την πραγματικότητα κατάματα. Είναι προτιμότερο, γιατί έτσι θα αποφύγουμε ίσως τα χειρότερα.

Μπορεί βεβαίως κάποιος να αντιτάξει: Μα αυτό το ενδεχόμενο πάντοτε θα υπάρχει. Πρέπει λοιπόν να μη φτάσουμε σε λύση ποτέ; Ασφαλώς και πρέπει να επιδιώξουμε τη λύση, ασφαλώς και πρέπει να αγωνιζόμαστε σταθερά προς αυτή την κατεύθυνση. Όμως θέλω να καταδείξω απλώς ότι η λύση πρέπει να είναι τέτοια, ώστε το τίμημα που θα κληθεί να καταβάλει η Τουρκία σε περίπτωση υπονόμευσης και εκφυλισμού της λύσης αυτής να είναι τέτοιο, που να την αποθαρρύνει και να την αποτρέπει από τέτοιες σκέψεις και όχι να της επιτρέπει με μια ακόμη απλή τεχνητή κρίση να φύγει από την ομοσπονδία με το βορρά στα χέρια της και το νότο στα δόντια της.

Βεβαίως είναι αρνητικά, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, τα δεδομένα για μας σήμερα, βεβαίως και παγιώνονται τα τετελεσμένα με την παρέλευση του χρόνου. Όμως αυτά που είτε με την ανοχή μας είτε με τη συγκατάθεσή μας θα προκύψουν από την κυφορούμενη λύση θα είναι πολύ χειρότερα και πολύ πιο επώδυνα από αυτό που έχουμε σήμερα. Θα καταστρέψουμε με τα ίδια μας τα χέρια την Κυπριακή Δημοκρατία με υποκατάστατο κάποιες διοικητικές επιτροπές και θα δημιουργήσουμε με την υπογραφή μας ένα πρόχειρο κατασκευάσμα έτοιμο να καταρρεύσει με την πρώτη τεχνητή κρίση, για να βρεθούμε μετά μόνοι και αβοήθητοι σε μια Κύπρο διχοτομημένη ως κοινότητα πλέον και όχι ως κράτος να εκλιπαρούμε αναγνώριση και προστασία από τη διεθνή κοινότητα.

Ο διάλογος που γίνεται και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται, η μυστική διπλωματία, που ομολογουμένως αναπτύσσεται ερήμην και πίσω από τις πλάτες του λαού μας, έχουν βλάψει ανεπανόρθωτα την υπόθεσή μας και έχουν υποσκάψει τα θεμέλια του αγώνα μας. Έγιναν ασυγχώρητες υποχωρήσεις, οι οποίες σήμερα κοσμούν τα κείμενα των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών, που αφελώς εμείς τα χαιροτούμε και από πάνω.

Κατά τη διάρκεια του διαλόγου που γινόταν στη Νέα Υόρκη τον περασμένο Αύγουστο, τις πρώτες ειδικά μέρες ακούσαμε τις ανακοινώσεις της κυβέρνησης και διαβάσαμε δημοσιεύματα μερικών εφημερίδων ότι ο Ντενκτάς ήταν στριμωγμένος από όλες τις πλευρές, ιδιαίτερα στο εδαφικό και το προσφυγικό, και ότι δε θα μπορούσε να ξεφύγει χωρίς να κάνει υποχωρήσεις. Αυτές οι θριαμβολογίες δεν άργησαν να δώσουν τη θέση τους στην απογοήτευση και στην απαισιοδοξία, γιατί ο Ντενκτάς έφυγε από τη Νέα Υόρκη χωρίς να δώσει τίποτε. Αντίθετα ζήτησε και ρέστα.

Δυστυχώς ακόμη και τώρα, μετά από αυτό το ναυάγιο, ο Πρόεδρος Βασιλείου έχει αποφασίσει να συμμετάσχει σε ακόμη ένα προεξοφλημένο ναυάγιο. Οι δηλώσεις των Τούρκων επισήμων και οι απαράδεκτες θέσεις που ο Ντενκτάς εγείρει δεν αφήνουν καμιά μα καμιά αμφιβολία ότι τον προσεχή Οκτώβριο θα παιχθεί ακόμη μια θεατρική παράσταση της τουρκικής διπλωματίας.

Όταν συζητούσαμε στη Βουλή για το εθνικό μας πρόβλημα τον περασμένο Μάιο, είχαμε πει ότι διαφωνούσαμε με τις ιδέες Γκάλι και ως βάση για λύση και ως βάση για διαπραγμάτευση και φυσικά τότε η διαφορά μεταξύ βάσης για λύση και βάσης για διαπραγμάτευση για πολλούς ίσως να πέρασε απαρατήρητη.

Το ΑΚΕΛ προέβαλλε, επιχειρηματολογώντας για την ορθότητα της γραμμής του στο Κυπριακό, τα θετικά σημεία των ιδεών Γκάλι και έλεγε ταυτόχρονα τότε ότι τα αρνητικά σημεία θα τα διαπραγματευόμαστε με σκοπό να τα βελτιώσουμε προς όφελος της δικής μας πλευράς και ότι ακόμη οι ιδέες Γκάλι και το ψήφισμα 750 δεν ήταν ούτε λύση ούτε βάση για λύση του Κυπριακού.

Στην ομιλία του της 6ης Μαΐου 1992 ο κ. Χριστόφιας -διαβάζω από τα πρακτικά της Βουλής- έλεγε και τα εξής: "Μήπως οι ιδέες Γκάλι -και εδώ ακριβώς, αγαπητοί συνάδελφοι, θα φανεί η διαφορά άποψης- στις οποίες διαπιστώνουμε όλοι ότι υπάρχουν μη αποδεχτά στοιχεία από δικής μας πλευράς, στοιχεία που δε συνταυτίζονται με τις προτάσεις μας του 1989, αποτελούν τη λύση του Κυπριακού; Μήπως αποτελούν το περίγραμμα για λύση στο Κυπριακό; Η δική μας απάντηση είναι ότι και το 750 και οι ιδέες Γκάλι δεν αποτελούν ούτε λύση ούτε βάση για λύση, αλλά βάση για να διαπραγματευτούμε". Δυστυχώς τα πράγματα δεν είναι έτσι όπως τα προέβλεψε το ΑΚΕΛ. Το ψήφισμα 750 και σήμερα το ψήφισμα 774 και οι ιδέες Γκάλι είναι τώρα μπροστά μας και ως βάση για λύση και ως περίγραμμα λύσης.

Αλλά στην ίδια ομιλία του ο κ. Χριστόφιας έλεγε τότε: "Το πιο σοβαρό από τα εκκρεμή θέματα είναι αυτό της επιστροφής των προσφύγων στο οποίο εμμένουμε, επειδή αυτό το δικαίωμα πρέπει να κατοχυρωθεί για όλους τους πρόσφυγες". Και συνέχιζε πιο κάτω: "Θα ήθελα εδώ, επειδή ορισμένοι προσπαθούν να θολώσουν τα νερά γύρω από την πολιτική του ΑΚΕΛ στο προσφυγικό, να δηλώσω κατηγορηματικά για πολλοστή φορά ότι η κατοχύρωση του δικαιώματος επιστροφής είναι εκ των ων ουκ άνευ για το ΑΚΕΛ". Μπορεί φραστικά για το ΑΚΕΛ και για όλα τα κόμματα της Βουλής να είναι εκ των ων ουκ άνευ το δικαίωμα επιστροφής όλων των προσφύγων, σήμερα όμως με τους χειρισμούς του Προέδρου Βασιλείου, για τους οποίους ποτέ το ΑΚΕΛ δεν εκδήλωσε την παραμικρή διαφωνία, το δικαίωμα επιστροφής έγινε δικαίωμα για αποζημίωση.

Και για το θέμα των εποίκων ακόμη το ΑΚΕΛ διακήρυξε ότι δεν ετίθετο θέμα συμβιβασμού και ότι επέμενε στην απαίτηση για αποχώρηση των εποίκων. Χαιρέτισε όμως το ΑΚΕΛ το ψήφισμα 774 που δε μιλά καθόλου για εποίκους. Δεν αρκεί μόνο να τα λέμε. Στην πολιτική ζωή δίνουμε καθημερινά εξετάσεις, αγαπητοί συνάδελφοι, και ο λαός μας παρακολουθεί και μας κρίνει.

Τις ίδιες απόψεις, τις ίδιες θέσεις για όλα αυτά τα θέματα επανέλαβε και χτες ο κ. Χριστόφιας σε μια προσπάθειά του, που χρειάστηκε να κρατήσει περίπου τρεις ολόκληρες ώρες -και ήταν καταφανής ο στόχος του- να θολώσει τα νερά. Δική του φράση αυτή: "Εκλογές ενόψει γαρ ...".

Μόλις πρόσφατα, αγαπητοί συνάδελφοι, πριν από λίγες ημέρες τα προσφυγικά σωματεία της Κερύνειας με ανακοινώσεις προς όλους τους πολιτικούς χώρους προειδοποίησαν ότι δεν αναγνωρίζουν -και με το δίκαιό τους- σε κανέναν το δικαίωμα να παζαρεύει την επιστροφή τους και ότι δε θα παραμείνουν απαθείς και αδρανείς μπροστά σε τέτοιες εξελίξεις. Πολύ ορθά παρατηρούν ότι, αν μιλούμε για αποζημιώσεις, είναι για τους εποίκους που πρέπει να μιλούμε και όχι για τους νόμιμους ιδιοκτήτες της γης, που έχουν εκδιωχθεί από αυτή παράνομα και διά της στρατιωτικής βίας. Μήπως οι έποικοι δε γνωρίζουν ότι στρογγυλοκάθονται και νέμονται ξένες περιουσίες για τις οποίες άλλοι κοπίασαν και τις οποίες άλλοι πότισαν με τον ιδρώτα τους αλλά και με το αίμα τους, υπερασπίζοντάς τες για πάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια;

Κύριοι συνάδελφοι, η υποχώρησή μας στο θέμα της επιστροφής όλων των προσφύγων -για εκείνους φυσικά που σωτηριά την εγκρίνουν- είναι δεδομένη και αναφέρεται και στα επίσημα έγγραφα των Ηνωμένων Εθνών. Τώρα μιλούμε με άνεση και ευκολία για δικαίωμα αποζημίωσης και όχι επιστροφής. Συζητούμε ποιος θα πληρώσει την αποζημίωση, πού θα βρεθούν τα λεφτά. Θα τα πληρώσει ο κυπριακός λαός ή θα τα πληρώσει κάποιο άλλο ταμείο; Δικαίωμα αποζημίωσης για τι, κύριοι συνάδελφοι; Μπορούμε βέβαια εύκολα να κοστολογήσουμε έστω τα σπίτια και τη γη μας, αλλά μπορούμε να κοστολογήσουμε, μπορούμε να βρούμε τιμή για την ελληνική ιστορία που γράφτηκε για αιώνες στα σκλαβωμένα μέρη μας; Μπορούμε μήπως να κοστολογήσουμε, συνάδελφοι και συναδέλφισσες, τα θαμμένα κόκαλα των προγόνων μας; Ποια είναι η ζυγαριά που μπορεί να σηκώσει τούτο το ασήκωτο βάρος;

Ο κ. Κληρίδης, που είναι όχι μόνο έγκριτος και διαπρεπής νομικός αλλά και γνωστός συνταγματολόγος λόγω της μακράς προσωπικής του εμπλοκής στην κατάρτιση του κυπριακού Συντάγματος του 1960, στην ομιλία του στις 6 Μαΐου 1992, αναφερόμενος στο θέμα της ομοσπονδίας, απαρίθμησε τα απαραίτητα συστατικά μιας ομοσπονδιακής κοινοτικής διπεριφερειακής λύσης. Το πρώτο, αναφέρει ο κ. Κληρίδης, είναι ότι το κράτος έχει μια κυριαρχία, μια διεθνή προσωπικότητα και ένα πραγματικά λειτουργήσιμο σύνταγμα. Εμείς έχουμε την άποψη ότι κανένα από αυτά τα τρία στοιχεία δεν υπάρχει στον τύπο της ομοσπονδίας που μας προσφέρεται γιατί:

- (1) Η μια κυριαρχία κατοχυρώνεται κατά το ήμισυ στις δύο αυτοδιοικούμενες περιφέρειες αφού:
  - (α) Προβλέπονται διαχωριστικές γραμμές, σύνορα. Δηλαδή το πού, πότε και ποιος θα πάει στο βόρειο τμήμα θα εξαρτάται από το καθεστώς εκεί.
  - (β) Το κατάλοιπο των εξουσιών αναγνωρίζεται στις κοινότητες και όχι στην κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση.
  - (γ) Προβλέπεται εγγυημένη φυλετική πλειοψηφία στις δύο περιοχές και εγγυημένη πλειοψηφία γης.

(2) Λειτουργήσιμο σύνταγμα:

Με τις εξουσίες και τα βέτο που κατοχυρώνονται υπέρ του 18% των Τουρκοκυπρίων στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση και στο ομοσπονδιακό νομοθετικό σώμα θα προκύψουν αδιέξοδα και πλήρης διάλυση της κρατικής μηχανής.

(3) Διεθνής προσωπικότητα:

Αν μπορούσα να την περιγράψω με δυο λόγια, θα έλεγα ότι πρόκειται ουσιαστικά για μια διχασμένη διεθνή προσωπικότητα.

Το δεύτερο συστατικό, αναφέρει ο κ. Κληρίδης, είναι η κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και ελευθεριών στα οποία περιλαμβάνονται το δικαίωμα επιστροφής όλων των προσφύγων στις πατρογονικές τους εστίες και στις περιουσίες τους, η αποδοχή της ελεύθερης διακίνησης και εγκατάστασης και ο σεβασμός της ιδιοκτησίας.

Εμείς εκτιμούμε και όλα τα δεδομένα μας πείθουν ότι από όλα τα πιο πάνω που ο κ. Κληρίδης αναφέρει τίποτε δεν ισχύει. Για τους περισσότερους πρόσφυγες αυτό που εξασφαλίζεται είναι το δικαίωμα της αποζημίωσης. Η εγκατάσταση στα κείμενα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών έγινε επανεγκατάσταση, δηλαδή πας μη πρόσφυγας ούτε στον αιώνα τον άπαντα δε δικαιούται να εγκατασταθεί στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Και τι να πω για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες; Αυτά δολοφονούνται εξ επαφής σε κάθε παράγραφο του περιγράμματος λύσης του Γενικού Γραμματέα.

Το τρίτο συστατικό, αγαπητοί συνάδελφοι, που δεχόμαστε, όπως αναφέρει ο κ. Κληρίδης, είναι να αποχωρήσουν όλα τα τουρκικά κατοχικά στρατεύματα και οι έποικοι, να αποστρατιωτικοποιηθεί η Κύπρος και να συσταθεί διεθνής δύναμη υπό τον έλεγχο του ΟΗΕ, για να βοηθήσει στην τήρηση της εσωτερικής ασφάλειας. Δυστυχώς ούτε όλα τα κατοχικά στρατεύματα αποχωρούν ούτε και για τους εποίκους οι συντάκτες των κειμένων στα Ηνωμένα Έθνη δε βρήκαν έστω μια λέξη να αναφέρουν. Ούτε καν το όνομά τους δεν αναφέρεται οπουδήποτε!

Αναφέροντας όλα αυτά τα αρνητικά, για να είμαι δίκαιος και να μην παρεξηγηθώ, δεν ισχυρίζομαι και ούτε προκύπτει ότι ο κ. Κληρίδης τα αποδέχεται. Αντίθετα περιγράφει με λεπτομέρειες μια σωστή λύση ομοσπονδίας. Αν μπήκα στον κόπο να κάνω αυτή την ανάλυση των θέσεων του κ. Κληρίδη, είναι για να υποστηρίξω την άποψή μας, την άποψη του Δημοκρατικού Κόμματος, και να αποδείξω ότι τα δεδομένα της λύσης που βρίσκονται μπροστά μας είναι αρνητικά και καταστροφικά για τον ελληνισμό της Κύπρου.

Δε μίλησα, αγαπητοί συνάδελφοι, ούτε αναφέρθηκα στο τελευταίο ψήφισμα που μας αφορά, το 774, γιατί απλούστατα πιστεύω ότι είναι το ίδιο φαγητό το οποίο έχει ζεσταθεί ξανά στο φούρνο. Ίδια συνταγή, ίδια γεύση, όπως και το 750, και ακόμη χειρότερο.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν μπορώ να ξέρω, κανένας δεν μπορεί να ξέρει πόσα χρόνια θα συζητούμε και θα κάνουμε διάλογο με τους Τούρκους για λύση του Κυπριακού. Εκείνο όμως που ξέρω είναι ότι από τότε που αρχίσαμε το διάλογο μέχρι σήμερα γίνονται υποχωρήσεις τις οποίες διαδέχονται άλλες υποχωρήσεις από τη δική μας πάντοτε πλευρά. Κανένα, απολύτως κανένα βήμα δεν έγινε από τους Τούρκους -και ας με διαψεύσει κανείς- με στόχο να μας συναντήσουν. Αντίθετα,

μόνο την πλάτη τους βλέπουμε και, όπως δείχνουν τα πράγματα, δε χρειάζεται να μετακινηθούν. μένουν αμετακίνητοι στις θέσεις τους, γιατί ξέρουμε εμείς να μετακινούμαστε, έχουμε συνηθίσει σε αυτό το ρόλο, είμαστε, ξέρετε, καλά προπονημένοι στις υποχωρήσεις.

Ως Μέλος της Βουλής αισθάνομαι την ανάγκη και την υποχρέωση αυτές τις δύσκολες ώρες, απευθυνόμενος προς το σύνολο του λαού μας, να τον καλέσω να σταθεί ενωμένος στο ύψος της ιστορίας του, να αναλάβει και να σηκώσει στους ώμους του το βάρος που του αναλογεί, γιατί η ιστορία δε θα μας συγχωρήσει άλλα λάθη, δε θα μας ξαναδώσει την ευκαιρία να την εξαπατήσουμε ξανά.

Όταν ο κ. Ρολάνδης, ο πρόεδρος των Φιλελευθέρων, προσπαθεί εργολαβικά και μέσα στη Βουλή και έξω από τη Βουλή να μας αναλύσει όλα τα δεδομένα που αφορούν το Κυπριακό, μας λέει για την ανίσχυρη θέση μας, για τις αδυναμίες μας να πείσουμε για το δίκαιό μας, μας λέει για τα ψηφίσματα που δεν έχουν καμιά αξία, για να μας μιλήσει τέλος για την παράδοσή μας, και ούτε καν όρους παράδοσης δε βρίσκει στην πολιτική του σκέψη να μας εισηγηθεί ο κ. Ρολάνδης. Πουλήστε ή ενοικιάστε τη γη σας όσα όσα, γιατί αύριο θα είναι χειρότερα τα πράγματα. Τι σημασία έχει αν η γη αυτή είναι αιματοβαμμένη από τους αγώνες και τις θυσίες των ηρώων και μαρτύρων, των καμένων κορμιών μέσα στα κρυσφήγετα ή των κρεμασμένων παλικάριών στην αγγλέζικη αγχόνη των κεντρικών φυλακών;

Δεν μπορώ, αγαπητοί συνάδελφοι, να αποφύγω τον πειρασμό να κάνω δημόσια έναν απλό συλλογισμό: Ο κ. Ρολάνδης ηγήθηκε του Υπουργείου Εξωτερικών για τόσα χρόνια με ευθύνη κυρίως να διαφωτίζει και να προβάλλει τις δίκαιες θέσεις μας, ζητώντας να εφαρμοστεί το διεθνές δίκαιο και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών που αφορούσαν την υπόθεσή μας, και ταυτόχρονα να ανατρέπει τα επιχειρήματα και την προπαγάνδα των Τούρκων σε διεθνείς οργανισμούς. Αν λοιπόν ο κ. Ρολάνδης ως Υπουργός Εξωτερικών τότε έκανε στο μυαλό του την ίδια ανάλυση που κάνει τα τελευταία χρόνια, σημαίνει ότι είτε δεν έκανε σωστά τη δουλειά του τότε είτε προσπαθούσε να πείσει τους τρίτους για πράγματα που τότε ούτε ο ίδιος δεν πίστευε.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, τη στρατιωτική επιλογή την έχουμε όλοι αποκλείσει. Λυπούμαι όμως ειλικρινά που δεν έχουμε ούτε το θάρρος ούτε την τόλμη ούτε τη διάθεση να αναλάβουμε τις ευθύνες και τις συνέπειες ενός πολιτικού αγώνα. Δεν μπορώ να πιστέψω ούτε μπορώ να δεχτώ ότι η γενιά μας, η ίδια γενιά που πολέμησε τον πιο ισχυρό αποικιοκράτη του αιώνα μας, η γενιά που έβαλε την αξία της ελευθερίας πάνω από την αξία της ζωής, σήμερα κατάντησε να μην μπορεί να αναλάβει ούτε πολιτικούς αγώνες που διεξάγονται μέσα στην άνεση των σαλονιών και των πολυθρόνων. Τι θα πούμε στους ήρωές μας και στους μαχητές της ελευθερίας; Τι θα πούμε στους αγίους της αγχόνης και των ολοκαυτωμάτων, της εποποιίας του απελευθερωτικού μας αγώνα; Τι θα πούμε στα παιδιά μας και σ' αυτούς που έρχονται; Ότι ήταν λάθος η απόφαση των υπόδουλων σκλαβωμένων Ελλήνων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1821; Ότι ήταν λάθος το "όχι" που πρόταξε ο ελληνισμός στο φασισμό το 1940; Ότι ήταν λάθος ο αγώνας κατά των Άγγλων το 1955; Μα τόσο πολύ επηρέασε ο πολιτικός πληθωρισμός τις αξίες της ελευθερίας και της εθνικής αξιοπρέπειας; Τόσο πολύ έχουν υποτιμηθεί οι αξίες αυτές;

Το Κυπριακό, αγαπητοί συνάδελφοι, δεν είναι εμπορική επιχείρηση που μπορεί να κλείσει κανείς με ωμή συνδιαλλαγή και με μικρό ή με μεγάλο κέρδος ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτηση. Η ελευθερία της πατρίδας μας και η σωστή λύση στο πρόβλημά μας δεν μπαίνουν στην πλάστιγγα της διαπραγμάτευσης σαν ένα οικόπεδο ή μια οποιαδήποτε εμπορική πράξη. Δεν είναι δούναι και λαβείν μέσα στα πλαίσια μιας εμπορικής επιχείρησης ή μιας κάποιας εργολαβίας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν υπάρχει αμφιβολία καμιά ότι το μόνο στήριγμα στο οποίο πρέπει να επιδιώκουμε να ακουμπούμε τις ελπίδες μας για επιβίωση είναι η Ελλάδα και ο απανταχού της γης ελληνισμός. Και είναι γι' αυτό το λόγο που εμείς αλλά και άλλες πολιτικές δυνάμεις του τόπου μας ζητούμε επίμονα για χρόνια την πραγματοποίηση πανεθνικής σύσκεψης στην οποία να συμμετάσχουν όλα τα κόμματα της Ελλάδας και της Κύπρου με στόχο να χαραχθεί και να ακολουθηθεί μια εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση της τουρκικής πολιτικής, ανεξάρτητα από το ποιες θα είναι κάθε φορά οι κυβερνήσεις στην Ελλάδα και στην Κύπρο, ποιος θα είναι ο Πρόεδρος εδώ στην Κύπρο και ποιος θα είναι ο Πρωθυπουργός στην Ελλάδα.

Δυστυχώς ακόμη μέχρι σήμερα για λόγους που δεν είναι του παρόντος δεν κατέστη δυνατή η σύγκληση μιας τέτοιας σύσκεψης. Αποτέλεσμα της απουσίας μιας τέτοιας σύσκεψης και της έλλειψης μιας εθνικής πολιτικής στο Κυπριακό είναι οι συνεχείς υποχωρήσεις μας από τα αδιαπραγμάτευτα και οι αλληπάλληλοι αυτοσχεδιασμοί που στερούνται συνέπειας, συνέχειας και πειστικότητας και που συγχύζουν, αποπροσανατολίζουν και στο τέλος καθιστούν αδιάφορο ακόμη και τον ίδιο το λαό μας.

Εμείς δε θα κουραστούμε να επαναλαμβάνουμε την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητα της χάραξης μιας πανεθνικής πολιτικής, γιατί ο τουρκικός κίνδυνος είναι σε διάταξη μάχης, πολιτικής και στρατιωτικής μάχης, με ακτίνα που καλύπτει το τόξο Κύπρος-Αιγαίο-Θράκη. Όμως διαφωνούμε με την πολιτική της σημερινής ελληνικής κυβέρνησης, γιατί, ενώ ακόμη βρίσκονται στην Κύπρο 40 000 Τούρκοι στρατιώτες, οι οποίοι εισέβαλαν, διχοτόμησαν και ακρωτηρίασαν την Κύπρο, εκδίωξαν 200 000 Έλληνες από τα σπίτια τους και τις περιουσίες τους και με ένα γενικά ακόμη πιο βεβαρημένο ποινικό μητρώο κρατούν στα χέρια τους την τύχη 1 619 αγνοουμένων, τείνει χέρι φιλίας στην Τουρκία, δίδοντάς της πιστοποιητικά καλής διαγωγής και απαλλάσσοντάς την από την ευθύνη γι' αυτά τα φοβερά εγκλήματα σε βάρος του ελληνισμού της Κύπρου.

Αυτή η πολιτική δεν είναι νέα. Το αποτέλεσμα είναι πάντα το ίδιο. Αυτό που πραγματικά επιδιώκει η Τουρκία είναι η παγίωση των τετελεσμένων χωρίς να καταβάλει κανένα τίμημα. Με αυτή την πολιτική οι ψηλοί τόνοι στα διεθνή βήματα εναντίον της Τουρκίας έχουν πέσει σε σημείο που σε λίγα χρόνια θα ξεχάσουμε ακόμη και εμείς ότι έγινε εισβολή και ότι υπάρχει κατοχή στην Κύπρο.

Τα δεδομένα πείθουν ότι:

- (1) Η Τουρκία, πολιτικά και στρατιωτικά αναβαθμισμένη στην περιοχή, έχει στόχο την αναβίωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε ακόμη πιο μεγάλη έκταση. Την πραγματοποίησή της επιδιώκει είτε με την ωμή αρπαγή ξένων εδαφών -η Κύπρος χθες, το Αιγαίο και η Θράκη αύριο- είτε με την "ανιδιοτελή" διείσδυση σε χώρες με μουσουλμανικές μειονότητες (Βαλκάνια, Καύκασος, Μέση Ανατολή, Κεντρική Ασία). Οι δηλώσεις των ηγετών της είναι ενδεικτικές των προθέσεών τους. Η Τουρκία, δηλώνει ο Ντεμιρέλ, αποτελεί την καρδιά του τουρκικού κόσμου, που επεκτείνεται από την Αδριατική ως το Σινικό Τείχος.

- (2) Η αστάθεια που επικρατεί στην περιοχή των Βαλκανίων έχει ανοίξει ακόμη περισσότερο την όρεξη της Τουρκίας. Η Τουρκία, δηλώνει ο Οζάλ, διεδίκει την ηθική και ιστορική ευθύνη στην περιοχή, όπου άφησε τη θρησκεία και τον πολιτισμό της.
- (3) Για την υλοποίηση των "αυτοκρατορικών" επιδιώξεών της η Άγκυρα εφαρμόζει την προσφιλή της μέθοδο: Από τη μια παριστάνει την ειρηνοποιό, διαλεκτική και διαλλακτική δύναμη, πρόθυμη να συζητά, όποτε τη συμφέρει, για τα πάντα χωρίς να υποχωρεί σε τίποτα και από την άλλη επιδίδεται σε αδιάκοπες παραβιάσεις της διεθνούς νομιμότητας (Κύπρος, Κουρδικό), σε αμφισβητήσεις των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων (Αιγαίο) και σε υποκινήσεις των μουσουλμάνων της Θράκης με παράλληλη επεκτατική πολιτική στο χώρο των Βαλκανίων.

Αυτή είναι, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η Τουρκία, με αυτή την Τουρκία έχουμε να κάνουμε και δεν έχουμε να κάνουμε, όπως πολύ αφελώς μερικοί πιστεύουν και εδώ και στην Ελλάδα, μόνο με τον Ντενκτάς. Αυτή είναι η Τουρκία στην οποία δυστυχώς η σημερινή Ελλάδα τείνει χέρι φιλίας και την οποία παρακαλεί να πείσει τον Ντενκτάς να μην είναι αδιάλλακτος. Σαν να μην ήταν πάντα η Άγκυρα ο εντολέας του Ντενκτάς!

Είναι γι' αυτούς τους λόγους που θα έπρεπε, και αν ακόμη δεν είχαμε λόγους να διακόψουμε το διάλογο, να τον διακόψουμε, μέχρις ότου διαφανεί στον ορίζοντα κάποια καλύτερη στιγμή για τέτοιες διαπραγματεύσεις με την Τουρκία, όταν ίσως η Τουρκία γίνει λιγότερο αναγκαία στην Αμερική ή όταν η Ελλάδα πάρει τη θέση που της ανήκει στο χώρο της συμμαχίας στην οποία η μοίρα την έταξε να ανήκει μαζί με την Τουρκία.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, όποιοι μιλούν και διαπραγματεύονται το Κυπριακό και τώρα και ύστερα θα πρέπει να έχουν πάντα κατά νου τους ελληνικούς αιώνες της Κύπρου και την επιβίωση των Ελλήνων κάτω από δεκάδες κατακτητές, τους αγώνες του λαού μας για ελευθερία και δικαίωση, τα φυλακισμένα μνήματα και τα ολοκαυτώματα στο Δίκωμο και στο Λιοπέτρι, τα βασανιστήρια στην Ομορφίτα και τα σκοτεινά μπουντρούμια των κεντρικών φυλακών.

Πάντα και σε όλες τις φάσεις της ιστορικής μας πορείας υπήρχαν δυσκολίες και εμπόδια και ποτέ ο δρόμος δεν ήταν εύκολος. Γεμάτος νεκρούς και ήρωες ήταν ο δρόμος του λαού μας που οδηγεί στην ελευθερία. Λίγοι στην αρχή, πολλοί στη συνέχεια, όλος ο λαός τράβηξε ενωμένος προς το μαρτύριο της αιώνιας πάλης για ελευθερία και δικαίωση. Γιατί σήμερα εμείς, η δική μας η γενιά, να υπογράψουμε να χαριστεί με τόση αφέλεια γη δική μας στον Τούρκο; Γιατί εμείς σήμερα να υπογράψουμε τη ληξιαρχική πράξη θανάτου της Κυπριακής Δημοκρατίας και να μετατρέψουμε το λαό μας από το λαό μιας χώρας με διεθνή αναγνώριση και διεθνή ταυτότητα στο λαό μιας κοινότητας και να τον στείλουμε στους διεθνείς οργανισμούς, εκεί όπου σήμερα έχει τη δική του θέση και τη δική του καρέκλα, που είναι η καρέκλα της Κυπριακής Δημοκρατίας, να περιφέρεται και να εκλιπαρεί στους διαδρόμους τους για μια οποιαδήποτε αναγνώριση και προστασία;

Να κοιτάξουμε λοιπόν χωρίς φόβο και χωρίς ντροπή τις επόμενες γενιές των Ελλήνων της Κύπρου και να δούμε με περηφάνια τους Έλληνες βλαστούς μας που αναμένουν από μας τη δικαίωση. Κι αν η δικαίωση δεν έρθει από μας τους ίδιους,

ας τη φέρουν αυτοί που θα έρθουν μετά από μας, για να συνεχίσουν το δικό μας αγώνα, τον αγώνα της αντίστασης σε πιέσεις και εκβιασμούς για απαράδεκτες υποχωρήσεις και για ξεπούλημα της ελληνικής γης. Το Δημοκρατικό Κόμμα θα συνεχίσει τον αγώνα των δικών μας προγόνων μέχρι την τελική δικαίωση. Αυτό το υποσχόμαστε.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

(Κατά τη διάρκεια της ομιλίας του κ. Ντ. Μιχαλίδη ο κ. Γλ. Κληρίδης επανήλθε στην έδρα του Προέδρου και ο κ. Β. Λυσσαρίδης επέστρεψε στη θέση του.)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Το λόγο έχει ο κ. Ρολάνδης.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, αν έχετε την καλοσύνη, να μας πείτε τι είναι οι προθέσεις σας και το πρόγραμμά σας, γιατί, αν μετά τον κ. Ρολάνδη θα υπάρξουν και άλλοι ομιλητές, κι εγώ εισηγούμαι να υπάρξουν ακόμα δυο τρεις, εμείς έχουμε αρκετούς που υπολείπονται ...

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ:

Αρκετούς; Έχετε δέκα λεπτά.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Έχουμε δέκα λεπτά, αλλά έχουμε υπόσχεση ότι θα μας παραχωρήσουν από το χρόνο τους οι συνάδελφοι. (Δείχνει προς τα έδρανα του ΔΗΣΥ).

Μου επιτρέπετε να τελειώσω, κύριε Χρίστου;

Αν πρόκειται, λέω, μετά τον κ. Ρολάνδη να υπάρξουν άλλοι ομιλητές είτε δυο είτε τρεις, θα παρακαλούσα να κάνουμε ένα διάλειμμα. Μερικοί από μας είμαστε εδώ χωρίς να φύγουμε από την αίθουσα από τις πέντε η ώρα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Αυτό θα εξαρτηθεί από το πόση ώρα θα μιλήσει ο κ. Ρολάνδης. Αν θα είναι γύρω στη μισή ώρα, τότε ασφαλώς θα δούμε αν χρειάζεται να συνεχίσουμε αύριο, γιατί πρέπει να σας πω ότι δεν παρέμεινε πολύς χρόνος σε ορισμένα κόμματα ...

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Έμεινε στο ΔΗΣΥ που θα μας δανείσει λίγο χρόνο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Ρολάνδης.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Αν ο κ. Παπαδόπουλος επιθυμεί διάλειμμα, δεν έχω ένσταση, αν συμφωνείτε κι εσείς, να υπάρξει διάλειμμα. Εξαρτάται από εσάς. Η ομιλία μου δεν είναι γραπτή ομιλία και είναι διάρκειας 40-45 λεπτών. Είναι θέμα δικό σας.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Δεν είναι για διάλειμμα. Αν δεν έχει άλλους ομιλητές, να συνεχίσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Νομίζω ότι αντέχουμε ακόμα 45 λεπτά, δοθέντος ότι κάποιος θα με αντικαταστήσει για λίγα λεπτά.

(Ο κ. Γλ. Κληρίδης αντικαθίσταται στην έδρα από τον κ. Α. Αντωνίου.)

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε,

Να μου επιτρέψετε, προτού αρχίσω, να αναφερθώ σε τρεις βίαιες επιθέσεις που έγιναν εναντίον μου από πατριώτες συναδέλφους. Πράγματι είναι πολύ πατριώτες και με έχουν συγκινήσει. Τελευταίος ήταν ο κ. Μιχαηλίδης, ο οποίος μου υπενθύμισε ότι ήμουν έξι χρόνια Υπουργός των Εξωτερικών και ίσως η πολιτική που ακολούθησα να ήταν λανθασμένη και να οδήγησε την Κύπρο εδώ που την οδήγησε.

Ο κ. Μιχαηλίδης ήταν υπάλληλός μου για τρία χρόνια. Ήταν λειτουργός του Υπουργείου των Εξωτερικών. Στα τρία εκείνα χρόνια το μόνο που θυμούμαι ευκρινώς είναι ότι δεν είδα κανένα υπόμνημα του κ. Μιχαηλίδη πάνω στο εθνικό θέμα και ότι αρκετές φορές με όχλησε επί θεμάτων προαγωγής του ή επί θεμάτων μεταφοράς του στο Προεδρικό Μέγαρο, για να πείσω τον κ. Κυπριανού να τον πάρει. Αυτά τα θυμούμαι ευκρινώς και έχω και σημειώσεις. Αλλά δε θυμούμαι ...

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, επί προσωπικού θέματος.

Ασχολείται με τον Ντίνο Μιχαηλίδη ο κ. Ρολάνδης, ενώ θα έπρεπε να ασχολείται με αυτά που του έχω καταμαρτυρήσει.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Ο κ. Μιχαηλίδης ασχολήθηκε μ' εμένα ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(Α. ΑΝΤΩΝΙΟΥ)

Παρακαλώ.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Έχει υποχρέωση να απαντήσει επί αυτού επί του οποίου έχω μιλήσει και όχι να απαντά αν ήμουν υπάλληλός του. Εγώ έγινα Υπουργός, έφυγε αυτός και ξέρει αυτός τους λόγους που έφυγε από Υπουργός.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Μιχαηλίδη!

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Γνωρίζει τους λόγους που έφυγε από Υπουργός και τους γνωρίζω κι εγώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ!

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Έμεινα όμως Υπουργός.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ, κύριε Μιχαηλίδη, παρακαλώ!

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Θέλω να γνωρίζει ο κόσμος γιατί έφυγε από Υπουργός.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ, παρακαλώ.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα μάθει ο κόσμος, το ξέρει ο κόσμος και θα το ξαναπώ, κύριε Μιχαηλίδη.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Να τον υπενθυμίσουμε, κύριε Ρολάνδη.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα το πω. Λοιπόν, ο κ. Μιχαηλίδης, ο οποίος ήταν εκεί και σκεφτόταν την προαγωγή του επί τρία χρόνια και τη μεταφορά του στο Προεδρικό, δεν άκουσα ...

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, αν πρόκειται να μετατρέψουμε τη Βουλή σε τόπο όπου θα συζητούμε επί αυτού του επιπέδου, εγώ τουλάχιστον αρνούμαι να συζητήσω. Αρνούμαι και να παρακολουθήσω τέτοιου είδους συζήτηση.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε ...

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ:

Λυπούμαι για το επίπεδο στο οποίο ο κ. Ρολάνδης κατεβάζει αυτή τη Βουλή.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Δεν είμαι εγώ που κατεβάζω το επίπεδο, κύριε Θεοδώρου!

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ:

Το κατεβάζετε.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ!

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ:

Το κατεβάζετε και μάλιστα οικτρά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ! Κύριε Ρολάνδη, παρακαλώ περιοριστείτε στο θέμα. Αποφύγετε τις προσωπικές επιθέσεις κατ' αυτό τον τρόπο ...

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Τέλος πάντων. Ας μείνουμε, εφόσον δεν επιθυμείτε, κύριε Πρόεδρε. Εγώ δε συμμερίζομαι...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Χριστόφιας παρακαλώ.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θέλω να παρατηρήσω ότι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η επίθεση εναντίον του κ. Ρολάνδη είναι που υποβιβάζει το επίπεδο αυτής της Βουλής. Και θα παρακαλούσα ακριβώς όλοι να τηρούμε ένα επίπεδο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Ομήρου.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Έχω ζητήσει το λόγο, κύριε Πρόεδρε, επί θέματος διαδικασίας.

Έχω την άποψη ότι τα όσα έχουν λεχθεί αναφορικά με τον κ. Ρολάνδη αποτελούν πολιτικά επιχειρήματα και πολιτικές τοποθετήσεις. Αντίθετα, η απόπειρα του κ. Ρολάνδη με την έναρξη της ομιλίας του ήταν να μπει καθαρά σε προσωπική επίθεση εναντίον Μέλους της Βουλής. Αυτό είναι σαφές. Και προβλέπεται στον Κανονισμό σαφώς τι θα πρέπει να πράξετε.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, αν μπορώ, να μιλήσω κι εγώ που είμαι στο βήμα. Με συγχωρείτε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παρακαλώ να απαντήσει ο κ. Ρολάνδης.

(Ο κ. Γλ. Κληρίδης επανέρχεται στην αίθουσα και καταλαμβάνει την έδρα του Προέδρου.)

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Αυτή τη στιγμή έγιναν επιθέσεις εναντίον μου από τρεις Βουλευτές του Δημοκρατικού Κόμματος. Ο κ. Μιχαηλίδης νομίζει πως δεν έκανε επίθεση. Εγώ νομίζω πως έκανε επίθεση.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

(Κάτι λέει που δεν ακούεται.)

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα απαντήσω και σ' εκείνα, κύριε Μιχαηλίδη. Απαντώ σ' εκείνα τα οποία είπε ο κ. Μιχαηλίδης και ασφαλώς θα απαντήσω και παρακάτω. Αν είναι η επιθυμία της Βουλής να μη συνεχίσω επί των θεμάτων που ήγειραν οι τρεις Βουλευτές, δε θα συνεχίσω, δεν έχω ειδικό λόγο να συνεχίσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Νομίζω πως υπάρχει μια διαφορά, κύριε Πρόεδρε. Το να επιτίθεται ένα Μέλος της Βουλής εναντίον οποιουδήποτε με τις πολιτικές του τοποθετήσεις είναι και επιτρεπτό και ακόμα επιθυμητό. Το να επιτίθεται κάποιος εναντίον ενός Μέλους της Βουλής, το οποίο αποκαλεί υπάλληλό του, και να αναφέρεται ...

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Δεν είναι επίθεση, κύριε Λυσσαρίδη, λυπούμαι.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Να τελειώσω, κύριε Ρολάνδη.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Είναι τα γεγονότα που λέω.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Να τελειώσω, να τελειώσω. Δεν ήταν υπάλληλός σας, κύριε, δεν ήταν υπάλληλός σας.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Ήταν υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών.

(Ο Προεδρεύων κτυπά τη σφύρα στην έδρα)

B. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Οιοσδήποτε αξιωματούχος του Υπουργείου Εξωτερικών δεν είναι υπάλληλος του Υπουργού. Επομένως, η φράση ήταν απαράδεκτη, όπως απαράδεκτη ήταν και η φράση ότι ο κ. Μιχαηλίδης ήθελε προαγωγές και δεν ξέρω κι εγώ τι. Αυτά ζητώ να διαγραφούν από τα πρακτικά της Βουλής.

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω αν μπορώ να μιλώ κι εγώ κάποτε που είμαι στο βήμα. Δε νομίζω ότι πρέπει να διαγραφούν. Αυτά τα οποία είπα τα είπα σε απάντηση εκείνων που λέχθηκαν σχετικά με ό,τι έκανε ο κ. Μιχαηλίδης εκεί. Αν χρησιμοποίησα τη φράση "ήταν υπάλληλός μου", είναι γνωστό ότι η φράση αυτή χρησιμοποιείται όταν υπάρχει σχέση ανώτερου και κατώτερου υπαλλήλου είτε σε κυβέρνηση είτε σε οργανισμούς είτε οπουδήποτε. Δεν είναι με την έννοια ότι είναι υπάλληλός μου, γιατί είναι δική μου επιχείρηση. Δεν είναι με αυτή την έννοια. Δε νομίζω εγώ προσωπικά κατά συνέπεια ότι υπάρχει οτιδήποτε που πρέπει να διαγραφεί από τα πρακτικά. Αλλά, επαναλαμβάνω, παρόλο που είχα την πρόθεση να συνεχίσω και επί των άλλων επιθέσεων, αν είναι επιθυμία του Προέδρου της Βουλής να μη συνεχίσω, δε θα συνεχίσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Γεννήθηκε, φαίνεται, θέμα διαδικασίας. Πιστεύω ότι δε θα πρέπει να συνεχιστεί αυτή η συζήτηση. Νομίζω ότι δε θα έπρεπε ο κ. Ρολάνδης να δώσει χαρακτηρισμό στο αν ο προηγούμενος ομιλητής, ο κ. Ντίνος Μιχαηλίδης, ήταν υπάλληλός του ή υπάλληλος του Υπουργείου. Εδώ βρίσκεται ως Βουλευτής και έχει δικαίωμα λόγου ως Βουλευτής. Γι' αυτό πρέπει η φράση αυτή να αποσυρθεί από τα πρακτικά και να συνεχίσουμε με σοβαρότητα τη συζήτηση του θέματος που βρίσκεται ενώπιόν μας.

Κύριε Πιττοκοπίτη, έληξε η συζήτηση αυτού του θέματος. Θα διαγραφεί από τα πρακτικά.

N. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

Από τη στιγμή που έκανα την πιο σοβαρή καταγγελία σ' αυτή τη Βουλή, ότι δηλαδή ο κ. Ρολάνδης ονόμασε αυτή τη Βουλή ανόητη ...

N. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα απαντήσω και σ' αυτό.

N. ΠΙΤΤΟΚΟΠΙΤΗΣ:

... περίμενα τουλάχιστον από τον κ. Χριστόφια, ο οποίος θέλει να κάνει το δικηγόρο του κ. Ρολάνδη, περίμενα τουλάχιστον και έπρεπε πρώτα να ενδιαφερθεί αν πράγματι λέχθηκε αυτό το πράγμα και αν δεχόμαστε η Βουλή να ονομάζεται ανόητη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δε θα δώσω το λόγο στον κ. Χριστόφια για να απαντήσει. Το λόγο θα έχει πρώτα ο ...

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Υπάρχει θέμα τάξης, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Θέλετε τώρα να συζητούμε το εθνικό θέμα ή το τι είπε ο κ. Ρολάνδης, το οποίο ακόμα δεν έχει παραδεχθεί εδώ ότι είπε και δεν ξέρουμε ακόμα τι είπε. Υπάρχει μόνο ένας ισχυρισμός. Ο κ. Ρολάνδης λέει ότι θα απαντήσει.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Θα απαντήσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Μετά που θα απαντήσει, θα σας δώσω το λόγο.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ναι, ορίστε.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Με συγχωρείτε, αλλά εγώ δε θα αναφερθώ στο αν θα απαντήσει ο κ. Ρολάνδης, θα αναφερθώ στην παρέμβαση του κ. Πιττοκοπίτη.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Η παρέμβαση του κ. Πιττοκοπίτη ήταν εκτός χρόνου ...

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Τι δουλειά έχει να κάνει ο Χριστόφιας τώρα με το αν ο κ. Πιττοκοπίτης προκάλεσε από το βήμα της Βουλής τον κ. Ρολάνδη; Σας ερωτώ και παρακαλώ έστω και ένας λογικός άνθρωπος είτε εδώ είτε όποιος μας ακούει να μου απαντήσει επιτέλους: Τι δουλειά έχει να κάνει ο κ. Χριστόφιας;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(Κτυπά τη σφύρα στην έδρα)

Αυτή η Βουλή έχει μια παράδοση που της περιποιεί τιμήν και η τιμή που της περιποιεί είναι ότι μέχρι σήμερα συζητούμε πολλά και διάφορα θέματα για τα οποία μπορεί να έχουμε αντίθετες απόψεις. Παρά ταύτα αποφεύγουμε τις προσωπικές επιθέσεις. Και επομένως, αν ο κ. Πιττοκοπίτης στην ομιλία του ανέφερε ορισμένα πράγματα στα οποία ο κ. Ρολάνδης θεωρεί αναγκαίο να απαντήσει, είναι στο βήμα της Βουλής και, όταν θα έλθει η κατάλληλη ώρα, θα απαντήσει, εφόσον θέλει να απαντήσει.

Συνεχίστε, κύριε Ρολάνδη, επί του εθνικού θέματος.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Από τις 7 μέχρι τις 14 Απριλίου του 1983 πραγματοποιήθηκε η πρώτη και μόνη επίσημη επίσκεψη του τότε Προέδρου της Δημοκρατίας Σπύρου Κυπριανού στην Αθήνα. Ήταν η πρώτη και μόνη στα δεκάμισι χρόνια της προεδρίας του. Ήταν πράγματι μια σημαντική ευκαιρία και είχαμε πληροφορηθεί ότι θα γινόταν μια ιστορική ομιλία από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωνσταντίνο Καραμανλή. Μας δόθηκε αντίγραφο της ομιλίας ενωρίς το απόγευμα και πράγματι, όπως έγραψε μια

εφημερίδα, μουνδιάσαμε. Μουνδιάσαμε, γιατί ο Καραμανλής στην ομιλία αυτή, η οποία δεν έτυχε ευρείας δημοσιότητας για κάποιους λόγους, αναφέρει κάποια πράγματα τα οποία είναι και σημαντικά αλλά ίσως και δυσάρεστα. Είναι γεγονός ότι έγινε και κάποια προσπάθεια ίσως να μην εκφωνηθεί το μέρος εκείνο της ομιλίας που δεν ήταν ευχάριστο μέσω του τότε πρέσβους της Ελλάδας στην Κύπρο, του κ. Ζαχαράκη, και του κ. Μολυβιάτη. Αλλά ο Καραμανλής απάντησε και ο Μολυβιάτης απάντησε ότι η ομιλία είχε γραφτεί από τον ίδιο και δε δεχόταν να αλλάξει ούτε ένα γιώτα από το περιεχόμενό της. Επειδή η ομιλία αυτή δεν έτυχε ευρείας δημοσιότητας, και δεν ξέρω γιατί -πράγματι κοίταξα τις εφημερίδες της εποχής και εκτός από ένα σχόλιο στη "Σημερινή" δεν είδα τίποτε άλλο- θα ήθελα να διάβαζα ορισμένα σύντομα αποσπάσματα, αυτά που αποτελούν το ζουμί της ομιλίας του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, αφού δεν έχω αμφιβολία ότι, αν γινόταν σήμερα πανεθνική διάσκεψη, πάνω σ' αυτή τη γραμμή θα κατηύθυνε τα αχνάρια μας, πάνω σ' αυτή τη γραμμή θα οδηγείτο η πορεία της πανεθνικής. Είπε τα εξής ο Κωνσταντίνος Καραμανλής:

"Τον αγώνα της Κύπρου τον διεξαγάγαμε ως γνωστό μέχρι το 1960 από κοινού και από συμφώνου με το Μακάριο και φθάσαμε ύστερα από πολλές και οδυνηρές περιπέτειες στην ανεξαρτησία της μεγαλονήσου. Δυστυχώς, έκτοτε έγιναν και νέα σφάλματα στα οποία προστέθηκαν και τα εγκλήματα της χούντας και της 'Αγκυρας. Σφάλματα που, χωρίς να τα αμφισβητούμε, τα επιρρίπτουμε ο ένας στον άλλο και όλοι μαζί στους ξένους. Λησμονούμε όμως ότι οι ξένοι δε θα μπορούσαν να μας αδικούν, αν δεν τους διευκόλυναν τα σφάλματα τα δικά μας. Μπορεί αυτές οι διαπιστώσεις να είναι δυσάρεστες, αλλά είναι χρήσιμες, γιατί η ομολογία του σφάλματος δε βλάπτει, όπως πιστεύεται, αλλά ωφελεί. Και ωφελεί, γιατί προδίδει γενναιότητα και αποτρέπει τον κίνδυνο της επαναλήψεως των γενομένων σφαλμάτων.

Θα πρέπει συνεπώς με τα δεδομένα αυτά να χαράξουμε την περαιτέρω πορεία μας, για να θέσουμε τέρμα στη δοκιμασία της Κύπρου. Και, για να το επιτύχουμε, θα πρέπει να αξιοποιήσουμε στο έπακρο τις δικές μας δυνάμεις, αρχής γενομένης από τη σφυρηλάτηση της ενότητάς μας. Να αποφύγουμε τους πλειοδοτικούς και μειοδοτικούς ανταγωνισμούς και να χαράξουμε με θάρρος και σωφροσύνη την πολιτική μας και να την εφαρμόσουμε εν συνεχεία με σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αισιοδοξία. Για να προωθήσουμε όμως στην πράξη αυτή την πολιτική, θα πρέπει να προσδιορίσουμε κατά τρόπο σαφή και συγκεκριμένο τις βασικές επιδιώξεις μας, και αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, αφού αγώνας με στόχους αόριστους, αντιφατικούς και ανέφικτους είναι αδιανόητος. Αλλά και γιατί, για να μας βοηθήσουν εκείνοι που θέλουν να μας βοηθήσουν, θα πρέπει να ξέρουν τι ακριβώς επιδιώκουμε και να πιστεύουν ότι αυτό που επιδιώκουμε είναι λογικό και δίκαιο. Και αυτήν ακριβώς την ενημέρωση χρειάζεται να κάνουμε στους ξένους, αντί να φιλολογούμε γύρω από το ιστορικό του Κυπριακού, που είναι ήδη γνωστό στον κόσμο".

Αυτός ήταν ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στις 7 του Απριλίου του 1983. Και είναι θέσεις οι οποίες ουσιαστικά για το κυπριακό πρόβλημα είναι διαχρονικές. Θέσεις που λείπουν από την πολιτική σκηνή στην Κύπρο. Για τι μιλά ο Καραμανλής; Μιλά για λάθη που έγιναν. Μιλά για διδαχή από τα λάθη αυτά. Και διερωτάται κανείς: Υπάρχει άραγε στην Κύπρο είτε διαπίστωση λαθών είτε διδαχή από τα λάθη; Ή μήπως ακολουθούμε το αρχαίο γνωμικό "ανθρώπων έκαστος δύο πήρας φέρει, μίαν εμπροσθεν και μίαν όπισθεν"; Δηλαδή κάθε άνθρωπος φορεί δυο σακούλες, μια μπροστά και μια πίσω, και βάζει τα σφάλματα των άλλων μπροστά και τα δικά του πίσω και βλέπει μόνο τα σφάλματα των άλλων.

Συνεχώς η πολιτική μας είναι πολιτική λαθών στα οποία, όπως λέει και ο Καραμανλής, προστέθηκε και η ατυχία της χούντας, το έγκλημα της χούντας, και η αρνητικότητα της 'Αγκυρας και οδήγησαν το Κυπριακό εδώ που το οδήγησαν. Και λέει να χαράξουμε με θάρρος και σφαιρσύνη την πολιτική μας. Υπάρχει άραγε χαραγμένη τέτοια πολιτική; Γιατί, με όλο το σέβας, ακούοντας τους ευπαιδευτους συναδέλφους που είναι αντίθετοι προς τη γραμμή που υποστηρίζω εγώ, που είμαι, ας πούμε, ενδοτικός, δεν άκουσα να μας πουν τι προτείνουν πράγματι. Και με ξενίζει αυτό το πράγμα. 'Άκουσα όλα τα "δεν" και όλα τα "όχι". Αυτό είναι λάθος, το άλλο δεν πρέπει, αυτό είναι λάθος, αυτό θα μας καταστρέψει, αλλά δεν ακούσαμε θετικά, τι θα γίνει. Δεν είχαμε την ευκαιρία να ακούσουμε έστω και ένα λόγο θετικό, μια λέξη θετική. Ο Καραμανλής μιλά για συγκεκριμένες θέσεις και λέει ότι δεν πρέπει να είναι αόριστοι, αντιφατικοί και ανέφικτοι οι στόχοι. Αν λοιπόν πιστεύουμε σ' αυτή τη γραμμή του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο οποίος ίσως μπορεί να χαρακτηριστεί και εθνάρχης σήμερα του ελληνισμού, έχουμε ακολουθήσει γραμμή που να βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος με αυτές τις σκέψεις και θέσεις ή μήπως ακολουθούμε άλλη γραμμή;

Πρέπει να πω, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ότι 4-5 μήνες μετά από αυτά τα λόγια του Κωνσταντίνου Καραμανλή είχαμε μια πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών την οποία εμείς προκαλέσαμε. Πήγαμε το Μάιο του 1983 στη Νέα Υόρκη και προκαλέσαμε αυτή την πρωτοβουλία, τη ζητήσαμε αυτή την πρωτοβουλία. 'Ήταν μια πρωτοβουλία που πολλοί σήμερα λένε ότι κάναμε λάθος που δεν τη δεχτήκαμε. 'Ήταν οι δείκτες του Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ. 'Ήταν τότε που κι εγώ αναγκάστηκα να παραιτηθώ, όταν η κυβέρνηση πήρε τις αποφάσεις που πήρε. Χαρακτηρίστηκα τότε εχθρός του λαού, γιατί πήρα τις θέσεις που πήρα, και οι άλλοι που έμειναν, που δεν ήταν εχθροί του λαού, κατόρθωσαν, δε λέω σκόπιμα, αλλά με την πολιτική που ακολουθήθηκε, να φτάσουμε στην ανακήρυξη του τουρκοκυπριακού κράτους μετά από πενήντα μέρες, στις 15 Νοεμβρίου του 1983.

Και κινούμενοι από τότε ερχόμαστε μέχρι σήμερα, ερχόμαστε μέχρι την τωρινή εποχή. Περάσαμε μέσα από άλλες πρωτοβουλίες που όλες ήταν "απαράδεχτες" από το 1977 και μετά, όλες ήταν μπαμπούλας, όλες ήταν σκιαχτρο, όλες ήταν τερατούργημα, όλες ήταν καταστροφικές. 'Όλες αυτές οι θέσεις που προέρχονται στην πραγματικότητα από τη διεθνή κοινότητα, που προέρχονται από το Συμβούλιο Ασφαλείας, όλες αυτές ήταν για μας καταστροφικές και τις απορρίπταμε όλες, όπως θα τις απορρίπτουμε και στο μέλλον, μην έχετε καμιά αμφιβολία.

Ας δούμε λοιπόν εδώ που φτάσαμε τι δέον γενέσθαι. Γιατί, όπως είπα, οι φίλοι οι οποίοι μίλησαν από αυτό το βήμα πάνω σε γραμμή άλλη από αυτή για την οποία μιλώ εγώ δε μας είπαν τι θα κάνουν. Μας είπαν τι δεν πρέπει να κάνουμε. Κατά συνέπεια, ας μου επιτραπεί να βάλω μπροστά μας τις επιλογές, γιατί ως πρακτικοί άνθρωποι τι άλλο θα δούμε; Θα δούμε τα σύννεφα, θα δούμε τον ουρανό; Αν οι επιλογές που είναι μπροστά μας εμφανίζουν πιθανότητα να προχωρήσουμε, να δούμε ποια από αυτές θα πάρουμε. Ποιες είναι λοιπόν οι επιλογές σήμερα;

Λένε ορισμένοι να μείνουμε εδώ που είμαστε. Ο κ. Μιχαηλίδης νομίζω είπε στην ομιλία του ότι, εφόσον έχουμε την Κυπριακή Δημοκρατία, τι να πάμε να μπούμε σ' αυτή την περιπέτεια, να χάσουμε την κρατική μας οντότητα ίσως, λέει, και δεν ξέρουμε μετά τι θα γίνει ίσως κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου; Υπάρχει εδώ το εξής ερώτημα, κύριοι: Μπορούμε να μείνουμε όπως είμαστε; Ας δούμε αυτή την περίπτωση και τα ενδεχόμενα.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, που δεν ξέρω αν γνωρίζετε τι είναι Συμβούλιο Ασφαλείας σήμερα και, αν δε γνωρίζετε, είναι καλύτερα να μάθετε τι είναι το Συμβούλιο Ασφαλείας του 1992, στην παράγραφο 10 του ψηφίσματος 774 είπε με σαφήνεια ότι η σημερινή πολιτική κατάσταση στην Κύπρο δεν είναι πλέον αποδεκτή. Αυτό περιλαμβάνει και την κυπριακή κυβέρνηση και το κομμάτι που είναι υπό κατοχή. Δηλαδή μιλά για αναστροφή, πλήρη αναστροφή των σημερινών πολιτικών δεδομένων, αυτού που ονομάζεται status quo. Κατά συνέπεια, αυτό που έχουμε σήμερα δε θα υπάρχει, κύριοι, στο μέλλον. Γιατί το Συμβούλιο Ασφαλείας, αν τουλάχιστον ακολουθήσει αυτό που διαβάζω εδώ, αν διαβάζω σωστά, δε θα αφήσει να υπάρχει αυτή η κατάσταση και του χρόνου και του άλλου χρόνου. Είπε κάποια στιγμή ότι δεκαοκτώ χρόνια είναι αρκετά -το λεγόμενο enough is enough- και τράβηξε αυτή τη γραμμή. Και πρέπει, πιστεύω, ως σοβαροί άνθρωποι να λαμβάνουμε υπόψη με σοβαρότητα αυτά που αποφασίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Αλλά ας δούμε και μια δυο άλλες πτυχές αυτού του να μένουμε όπως είμαστε.

Είναι η ειρηνευτική δύναμη και γνωρίζουμε όλοι πολύ καλά ότι, αν η ειρηνευτική δύναμη δεν υπάρχει εδώ, θα έχουμε προβλήματα. Δε νομίζω να υπάρχει κανείς που να πιστεύει ότι μπορεί να φύγει η ειρηνευτική δύναμη και να μην έχουμε προβλήματα.

Όταν μιλούσα από αυτό το βήμα τον περασμένο Μάιο, έκανα νύξη γι' αυτό το θέμα και είπα ότι δεν μπλοφάρει το Συμβούλιο Ασφαλείας και δεν μπλοφάρουν οι χώρες που μιλούν για απόσυρση της ειρηνευτικής δύναμης. Σήμερα, όπως γνωρίζετε, διαβάσαμε στον τύπο ότι το 25% περίπου των ειρηνευτών αποχωρεί. Η δική μας ειρηνευτική δύναμη, σημειώστε, είναι η τρίτη που έγινε στον κόσμο. Η παλαιότερη είναι στο Κασμίρ, έχει 40 ανθρώπους, η δεύτερη είναι μεταξύ Αράβων και Ισραήλ με 300 ανθρώπους και εμείς είμαστε οι τρίτοι στη σειρά με 2 200 ανθρώπους και με έξοδα £31 εκ. δολάρια το χρόνο, τα οποία πρέπει να επωμίζονται οι χώρες που στέλνουν τους ειρηνευτές, γιατί τα ταμεία των Ηνωμένων Εθνών είναι κενά. Και αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι είναι είτε οι φορολογούμενοι του Καναδά είτε οι φορολογούμενοι της οποιασδήποτε χώρας, της Δανίας π.χ. κτλ., είπαν "δεν μπορεί εγώ να κάθομαι στον Καναδά και να εργάζομαι και να έχω και ύφεση και να συντηρώ κάποια δύναμη στην Κύπρο"! Πέραν τούτου, λέχθηκε ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν είναι εκεί, για να δίδουν μισθοφόρους στην Κύπρο ή οπουδήποτε. Βάσει του Καταστατικού Χάρτη πρέπει να δοθεί κάποια περίοδος αναπνοής στην Κύπρο. Αν δεν μπορέσει να λύσει το πρόβλημά της, έχουμε και άλλου προβλήματα, λένε. Έχουμε τη Σομαλία, όπου δεν μπορούν να βοηθήσουν τον κόσμο και τα παιδιά που πεθαίνουν, έχουμε το Αφγανιστάν, όπου μπήκαν οι πρόσφυγες στην Καμπούλ και τώρα βγαίνουν έξω. Μιλούμε για τέσσερα εκατομμύρια ανθρώπους που βομβαρδίζονται από πάνω συνέχεια και δε βάζουν και το χέρι στην τσέπη να τους δώσουν και ένα δολάριο, για να μπορέσουν να υπάρχουν. Έχουμε τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και όλα τα άλλα.

Και πέραν τούτου, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, υπάρχει και το θέμα ότι, και να μείνει η ειρηνευτική δύναμη και να μην αλλάξει το status quo, τι επιτυγχάνουμε με το να μένουμε έτσι; Είναι μια παροδική γλυκύτης πολιτική, μια ευχαρίστηση παροδική ότι μένουμε όπως είμαστε και παρακολουθούμε τους εποίκους που από 5 000 το 1983 έγιναν 70 000 και σε δέκα χρόνια θα γίνουν 700 000; Αυτή είναι η τακτική ενός σώφρονος λαού, ενός λαού που έχει θάρρος και σωφροσύνη; Αυτό αναμένουμε; Να μη χαλάσουμε τα υπάρχοντα τώρα, την κρατική μας υπόσταση, για να βρεθούμε αύριο με ένα εκατομμύριο εποίκους στο βορρά; Κατ' εμένα -μπορεί να σφάλω-αυτή η επιλογή δεν υπάρχει. Άλλωστε μας το λέει το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Πού πάμε λοιπόν; Πάμε στη διεθνοποίηση, την επανατοποθέτηση; Για να επιτύχουμε τι; Θέλω πράγματι να μου πείτε: Για να επιτύχουμε τι; Το ήγειρε αυτό ο κ. Λυσσαρίδης προηγουμένως με αρκετή ευφράδεια, έδωσε παραδείγματα, αλλά ήθελα να ακούσω: Αν πάμε και σε διεθνή διάσκεψη, που θα είναι τα ίδια πρόσωπα, περιμένουν να πάμε να τους πούμε ότι στην Κύπρο έχουμε εισβολή και κατοχή; Δεν το ξέρουν και θα αλλάξουν τα συμφέροντα, θα αλλάξουν οι σκέψεις τους, επειδή θα πάμε να τους το πούμε; Στη Γενική Συνέλευση, που είναι ένα βήμα ισχυρό, δεν μπορούμε να μπούμε. Να σας διαβάσω το άρθρο 12 -και έτσι έπρεπε να είναι- του Καταστατικού Χάρτη σε κατευθείαν μετάφραση. Λέει το άρθρο 12 ότι, εφόσον το Συμβούλιο Ασφαλείας εκτελεί το λειτουργημά του σε οποιαδήποτε διαφορά ή κατάσταση σύμφωνα με το Χάρτη, η Γενική Συνέλευση δε θα κάνει οποιοδήποτε συστάσεις σχετικά με το θέμα αυτό, εκτός αν το ζητήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Είχαμε κάποιες αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης στο παρελθόν και προσφυγές -η τελευταία προσφυγή έγινε το 1983- αλλά αυτή τη στιγμή η διαφορά είναι ότι έχει επιληφθεί του θέματος το Συμβούλιο Ασφαλείας. Και εφόσον έχει επιληφθεί του θέματος, αν πάμε να ανοίξουμε την πόρτα της Γενικής Συνέλευσης, νομίζω θα μας πουν: "Κύριοι, δεν είστε σοβαροί. Το θέμα είναι στο Συμβούλιο Ασφαλείας, που είναι και το ισχυρό σώμα, διότι εκείνο αποφασίζει, ενώ η Γενική Συνέλευση με βάση το Χάρτη απλώς συνιστά, κάνει recommendations μόνο". Θα μας πουν κατά συνέπεια: "Τι έρχεστε εδώ, αφού το θέμα σας είναι εκεί;"

Πού θα πάμε αλλού και για να επιτύχουμε τι; Ο φίλος Νίκος Αναστασιάδης ήλθε προχθές από τη διάσκεψη της Διακοινοβουλευτικής Ένωσης και έκαμε δήλωση, για την οποία δεν είχα καμιά αμφιβολία, ότι δε βρήκε ενδιαφέρον. Το ίδιο κι εγώ διαπιστώνω κινούμενος στο διεθνή χώρο. Και δεν έχω αμφιβολία ότι και άλλοι που κινείστε θα βλέπετε αυτή τη δυσκολία. Είναι ανθρώπινο. Το δικό μας πρόβλημα είναι ένα μικρό πρόβλημα, είναι ένα παλιό πρόβλημα. Σήμερα υπάρχουν πελώρια θέματα μπροστά στον άνθρωπο, μπροστά σ' αυτούς όλους τους πολιτικούς. Θα τα αφήσουν όλα εκεί, για να 'ρθουν να δουν τι θα γίνει η Κύπρος; Θα γίνει αυτό το πράγμα; Έχουμε αυτή την ψευδαίσθηση; Και τότε θα γίνει, αν θα γίνει, και πώς θα γίνει, αν θα γίνει;

'Αρα, πιστεύω εγώ, και διορθώστε με, αν κάνω λάθος, ότι και αυτή η πορεία δε θα είναι πορεία που θα φέρει αποτέλεσμα και θα την προλάβει η άλλη πορεία, η άλλη πορεία η οποία σημαίνει ότι ανατρέπεται το status quo, γιατί αυτοί δε θα καθίσουν να μας περιμένουν για πολύ καιρό ακόμα. Όταν ακούω ορισμένες ομιλίες, διερωτώμαι πράγματι αν οι ομιλητές οι οποίοι δεν τα δέχονται όλα αυτά που λένε πως δεν τα δέχονται πράγματι προσπαθούν να δουν ποια θα είναι η λύση του Κυπριακού. Ποια θα είναι η λύση;

Σ' αυτό τον τόπο έχουμε μια τουρκοκυπριακή κοινότητα. Της έδωσαν οντότητα από το 1960. Δημιουργήθηκαν Κοινοτικές Συνελεύσεις από τότε, γίναμε δικαιονομικοί από τότε. Μπορεί να μην είχαμε ομοσπονδία στο έδαφος, αλλά γίναμε από τότε μια δικαιονομική κατάσταση. Αν διαβάσετε το Σύνταγμα του 1960, και όλοι το διαβάσαμε, θα δείτε ότι έχει μια υπόσταση και οντότητα ξεχωριστή αυτή η κοινότητα. Και ήλθε ο Μακάριος, σωστά κατ' εμέ, και ο κ. Κυπριανού, πάλι σωστά, το 1979 να υπογράψουν τις συμφωνίες εκείνες που τους έδωσαν τη διοίκηση μιας περιοχής γεωγραφικής που ονομάζεται τουρκοκυπριακή επαρχία ή πολιτεία. Πώς λοιπόν βλέπουν τη λύση, όταν μιλούν με γενικότητες; Θα φύγουν από εκεί οι Τούρκοι και θα πάμε εμείς όλοι; Υπάρχει τέτοια περίπτωση; Θα δεχθούν οι Τούρκοι

σήμερα, το 1992, να παραιτηθούν ορισμένων δικαιωμάτων αρνησικυρίας ή άλλων δικαιωμάτων; Υπάρχει τέτοια περίπτωση πράγματι; Βλέπουμε δηλαδή μπροστά μας να γίνεται ποτέ αυτό; Άρα, όταν λέμε όλα αυτά τα "δεν" και όλα αυτά τα "όχι", τι οραματιζόμαστε; Πώς θα υπάρξει αυτή η λύση; Θα διασπαρούν όλοι στον κυπριακό χώρο και θα ζήσουμε μαζί και θα είμαστε όλοι καλά και καλύτερα αύριο; Υπάρχει τέτοιο ενδεχόμενο;

Είναι γι' αυτό που καταλήγω, αφού και αυτή η επιλογή της πλήρους διασποράς στο χώρο όλων των κατοίκων αυτής της νήσου δεν υπάρχει, στα τελευταία τρία που απομένουν, για να είμαστε πρακτικοί: Απομένει μια ομοσπονδιακή λύση και το έγγραφο είναι μπροστά μας και δεν πιστεύω ότι θα υπάρξει καλύτερο έγγραφο στο μέλλον, γιατί δεν υπήρξε καλύτερο έγγραφο και στο παρελθόν, ή θα πάμε σε πόλεμο και πρέπει να μετρήσουμε τα κουκιά μας, αν θα πάμε σε πόλεμο, αν μπορούμε -και θα έλθω και στο σημείο αυτό- ή η Κύπρος θα καταλήξει αυτόματα σε δυο κράτη, σε διχοτόμηση, η οποία ήδη φαίνεται ότι έρχεται προς την Κύπρο. Αυτές είναι οι πραγματικότητες. Αν αποτύχει αυτή η προσπάθεια, θέλω να μου πείτε πού αλλού θα πάμε και θα έλθω.

Ας πάρουμε τον πόλεμο -είναι και αυτή μια επιλογή. Άλλωστε και η κ. Κατσελλή μας είτε προηγουμένως ότι δεν πρέπει να σκεφτόμαστε όπως σκεφτόμαστε. Ας σκεφτούμε όπως σκέφτονται άλλοι και ίσως να πολεμήσουμε, εφόσον δε δέχεται και την ομοσπονδία. Γιατί δε βλέπω τι άλλο θα κάνουμε. Αφού πολιτική λύση δεν υπάρχει, αφού τα Ηνωμένα Έθνη μας λένε "δεν έχει τίποτε άλλο από εμάς", αφού οι Αδέσμευτοι, 107 χώρες, έρχονται και λένε "αυτό είναι", θα ήθελα να ακούσω τι άλλο υπάρχει από αυτά τα τρία που μένουν και, αν υπάρχει, να το βάλουμε κάτω να το ακούσουμε αυτό το άλλο. Ο πόλεμος; Μπορούμε να τον κάνουμε; Και όταν λέω "να τον κάνουμε, μπορούμε να τον κάνουμε", να τον κάνουμε και να επιτύχουμε εννοώ. Γιατί εκεί είναι η ουσία του θέματος. Δε νομίζω να χρειάζονται επιχειρήματα από εμένα, δε χρειάζεται, πιστεύω, να απαντήσω σ' αυτό το ερώτημα. Απήντησε πριν από εμένα και ο κ. Παπανδρέου, ο οποίος ενώπιόν μας -και σημειώστε ότι ήταν σ' εκείνη την επίσκεψη που μίλησε ο Καραμανλής, ήμαστε στο Μέγαρο Μαξίμου-είπε ότι η Κύπρος καταλαμβάνεται σε 48 ώρες από την Τουρκία, που σημαίνει ότι δεν μπορούσε να τη βοηθήσει, γιατί, αν μπορούσε να τη βοηθήσει, δε θα κατηλαμβάνετο. Ή δεν μπορούσε ή δεν ήθελε, ας το βάλουμε έτσι. Και οι κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας κατά καιρούς το ίδιο είπαν, ότι δεν μπορεί να γίνει αυτό το πράγμα, και της Αριστεράς το ίδιο είπαν. Μήπως έχουμε την ψευδαισθηση πως θα κάνουμε μόνοι μας τον πόλεμο αυτό και θα επιτύχουμε ως Κύπρος έναντι της Τουρκίας; Είναι λυπηρό να διαβάσει κανείς απλώς τους εξοπλισμούς της Τουρκίας, γιατί μπορεί να πει κανείς πως κινδυνολογώ, αλλά είναι κωμικό να μιλούμε και για κινδυνολογία σ' ένα τέτοιο θέμα. Μόλις χθες λοιπόν άνοιξα τους προχθεσινούς "Financial Times" και, όσο λυπηρό και αν είναι, η Τουρκία αγοράζει army helicopters, 855 εκατομμύρια δολάρια μόνο για army helicopters! Όσα ξοδεύουμε εμείς για την άμυνα όλη σε τρία με τέσσερα χρόνια! Αυτή είναι η Τουρκία. Δεν ξέρω. Αν ορισμένοι πιστεύουν πράγματι ότι μπορεί να οδηγήσουν αυτό τον τόπο σε πόλεμο, ας το σκεφτούν καλά, ας σκεφτούν τα παρακάτω, ας σκεφτούν την Κύπρο η οποία έφθασε ως εδώ και την οποία οδηγούμε ίσως στην τελική καταστροφή. Εκείνη θα είναι καταστροφή και όχι άλλα πράγματα.

Πού καταλήγουμε λοιπόν διά της εις άτοπον απαγωγής; Διότι, αν δεν είναι εδώ το άτοπο, πέστε μου πού είναι, αν υπάρχει και κάτι άλλο. Καταλήγουμε είτε σ' αυτή την πρωτοβουλία που ξεκίνησε είτε στη διχοτόμηση, στα δυο κράτη. Εγώ μιλώ

ευθέως, όπως ξέρετε, έστω κι αν διαφωνώ με ορισμένους από σας, και πρέπει να πω ότι ακούω από πολύ κόσμο σήμερα γι' αυτή τη λύση και ίσως ανθρώπινα αισθάνονται μια ανακούφιση. Βλέπουν το χάος των πολιτικών εδώ μέσα και διερωτώνται τι θα γίνουμε. Ο ένας λέει άλφα, ο άλλος λέει ωμέγα, ο ένας λέει "αν έχουμε αυτή τη λύση, εγώ δε θα τη δεχθώ και θα φέρω ένσταση". Σου λέει: "Πού πάμε και πώς θα επιβιώσουμε;" Ο μέσος άνθρωπος αρχίζει να σκέφτεται έτσι.

Πρέπει να ξέρουμε όμως, και το λέω, εφόσον ακούεται αυτό ευρύτερα, τα μεγάλα προβλήματα που έχει αυτή η λύση, που στην επιφάνεια φαίνεται εύκολη και ίσως ανακουφιστική για το άμεσο μέλλον, αλλά έχει τα τεράστια προβλήματά της. Δεν είναι ώρα να αναλύσουμε αυτή τη λύση, παρόλο που υπάρχουν κίνδυνοι, αν αποτύχουμε τώρα αυτή η λύση να είναι η λύση, αλλά ήθελα να πω το εξής: Αν κοπεί η Κύπρος, να μη νομίζουμε ότι η διεθνής κοινότητα έχει ενστάσεις να κόβονται χώρες και ότι θα μας λυπηθεί ή θα στενοχωρηθεί. Κι εδώ θα συμπληρώσω, θα κάμω μια παρένθεση: Η Γιουγκοσλαβία κόπηκε σε Σλοβενία, σε Κροατία, σε Βοσνία-Ερζεγοβίνη, σε Σκόπια, τώρα ενδεχομένως θα σηκωθεί και το Κόσοβο, για να κοπεί από ένα κομμάτι της Σερβίας. Και αναγνωρίστηκαν τα παραπάνω. Η πρώην Σοβιετική Ένωση έγινε δεκαπέντε κομμάτια και τώρα το κάθε κομμάτι πάει να κοπεί σε άλλα κομμάτια. Η Γεωργία έχει προβλήματα στην Αμπχαζία και στη Νότια Οσετία. Στη Μολδαβία έχουν προβλήματα οι Ρώσοι με τους Μολδαβούς και χωρίστηκαν. Ακόμα και πιο ήσυχες καταστάσεις, όπως είναι οι βαλτικές δημοκρατίες, έχουν προβλήματα μεταξύ των κατοίκων των χωρών τους και των Ρώσων. Κατά συνέπεια, να μη νομίζουμε πως θα χαλάσει κανενός η ησυχία, αν το Συμβούλιο Ασφαλείας αύριο σκεφτεί "δε λύνεται, κόψτε τους, να τελειώνουμε", όπως έγινε και αλλού τη παροτρύνσει κάποιων ισχυρών. Δεν είναι τυχαία που έγινε η Σλοβενία κράτος. Όπως γνωρίζουμε πολύ καλά, ήταν τα συμφέροντα τα βόρεια από τη Γερμανία, την Αυστρία και την Ουγγαρία και τα παλιά μεγαλεία και οι αυτοκρατορίες και τα συμφέροντα τα σημερινά και η εκκλησία ακόμα που επέφεραν αυτά τα αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, δε θα έχουμε τον οίκτο ούτε καν και τη σκέψη κανενός, αν έλθουμε σ' αυτό το σημείο. Θα πουν απλώς ότι δε λύνεται κι ότι ίσως η μόνη λύση είναι αυτή που έγινε και αλλού.

Τι θα γίνει όμως εδώ; Πρώτα απ' όλα μπαίνουμε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα; Αναμένουμε ότι η ΕΚ, η οποία ήγειρε ήδη το θέμα των μικρών κρατών μέσα στα πλαίσια του λεγόμενου federalismus, θα δεχθεί να παίρνει και κομμάτια από κομμουνιστικά; Δηλαδή να κόβεται μια μικρή χώρα στα δυο και να πάμε εμείς και να θέλουμε να μπορούμε και να μπει και ο Ντενκτάς από την άλλη; Και πώς θα μας βάλουν εμάς να έχουμε δυο ελληνικές καταστάσεις μέσα στην ΕΚ και να είναι έξω οι Τούρκοι, αφού ο Ντενκτάς δε θα έχει τις προδιαγραφές να μπει μέσα, αν κοπούμε; Άρα εκεί θα έχουμε μια τρομακτική δυσκολία.

Και ύστερα, αν κοπεί η Κύπρος στα δυο λόγω αυτών των καταστάσεων που ακολουθούμε σήμερα- και πάμε κατευθείαν εκεί όπως πάνε τα πράγματα σήμερα- αν λοιπόν συμβεί αυτό το πράγμα, τι θα εμποδίσει την Τουρκία να φέρει σ' αυτό το αμφισβητούμενο σημείο που βρίσκεται στην εσχάτη της Μεσογείου τόσο μακριά από την Ελλάδα δυο εκατομμύρια κατοίκους από πάνω και στρατό και την Ελλάδα να τρέξει να φέρει τα αντίστοιχα και να δημιουργήσουμε εδώ μια ισορροπία τρόμου; Κι έτσι, εκεί που επιφανειακά ξεκινούμε με μια ανακούφιση του μέσου, του απλού δυστυχημένου ανθρώπου, που βλέπει ότι τα παιδιά του εδώ μπορεί να μη ζήσουν εντάξει, διότι γίνονται αυτά που γίνονται, και βλέπει σ' αυτή τη λύση, ίσως τη λύση, να υπάρχουν όλα αυτά τα προβλήματα τα οποία δε θα μπορέσει ο ίδιος να ελέγξει, όταν έλθει η δύσκολη ώρα.

Ερχόμαστε λοιπόν, αγαπητές κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, σ' αυτό το σχέδιο που έχουμε σήμερα μπροστά μας. Σ' αυτό τον μπαμπούλα, σ' αυτό το έκτρωμα, σ' αυτό το τέρας το καταστροφικό, το τερατούργημα που έχουμε μπροστά μας, όπως χαρακτηρίστηκε από πολλούς εδώ. Πρώτα απ' όλα εγώ θα πάρω μια θέση. Θα συμφωνήσω με τα δυο κόμματα, όπως είπα και πριν, το ΔΗΚΟ και την ΕΔΕΚ, ότι αυτό το έγγραφο δεν αλλάζει εύκολα. Το είπα και προηγουμένως: Δεν αλλάζει εύκολα αυτό το έγγραφο. Να σας πω γιατί πιστεύω πως δεν αλλάζει εύκολα.

Πρώτα απ' όλα έχω εδώ μια ανταπόκριση που έστειλε το ΚΥΠΕ -μίλησα σήμερα με τον κ. Ανδρέα Χατζηκυριάκο. Αμερικανός αξιωματούχος ανώτατος, πολύ σημαντικός -ο άνθρωπος προστατεύει την πηγή του, αλλά την έστειλε στις 28 Ιουλίου στην Κύπρο- λέει το εξής: "Από τη στιγμή που το έγγραφο είναι ισοζυγισμένο, αντιλαμβάνεστε ότι μια αλλαγή που θα ευνοεί τη μια πλευρά πρέπει να αντισταθμίζεται με κάποια άλλη αλλαγή προς την άλλη πλευρά που θα επαναφέρει το ισοζύγιο". Αυτό είναι και θέμα, κατ' εμένα, απλής λογικής.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

Το όνομα του Αμερικανού;

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Δεν έδωσε το όνομα του Αμερικάνου. Είναι πηγή αμερικάνικη και το πρακτορείο δεν έχει δώσει το όνομα.

ΝΤ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ:

(Κάτι λέει που δεν ακούεται).

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

'Όχι, δεν είναι, εκτός αν το ΚΥΠΕ μεταδίδει στον αέρα. Δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Μιχαηλίδη, δεν επιτρέπονται διαλογικές συζητήσεις.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Λοιπόν, αυτή ήταν η ανταπόκριση του Κυπριακού Πρακτορείου Ειδήσεων στις 28 Ιουλίου.

Αλλά ας δούμε και τα ίδια τα έγγραφα των Ηνωμένων Εθνών. Ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεση της 21ης Αυγούστου, παράγραφος 33, μιλά για τις λεπτές ισορροπίες που δημιουργεί το έγγραφο και ζητά από τα μέρη -απευθύνεται στον Ντενκτάς, το λέει για τον Ντενκτάς, αλλά ακούμε κι εμείς ασφαλώς, δεν το λέει μόνο για τον Ντενκτάς- και μιλά για positions that would offer the delegate balance of the set of ideas- να μην παίρνονμε θέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να αλλάξουν τη λεπτή ισορροπία αυτών των ιδεών.

Αναφέρθηκε από το φίλο Δημήτρη Χριστόφια χθες ότι όχι, πιθανόν να υπάρχουν αλλαγές. Και επικαλέστηκε το γεγονός ότι κάποιες αλλαγές έγιναν μεταξύ Απριλίου και Ιουλίου και μας είπε ο κ. Χριστόφιας ότι μπήκε η λέξη inter alia, που μπήκε, στην ερμηνεία της πολιτικής ισότητας, που πράγματι είναι μια αλλαγή υπέρ μας αυτή ...

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ:

Αφαιρέθηκε.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Αφαιρέθηκε, συνώνμη, ναι, έχετε δίκαιο και είναι αλλαγή υπέρ μας και είτε επίσης ότι άλλαξε η πρόνοια για τις εγγυημένες πλειοψηφίες γης και κατοίκων. Το *inter alia* αφαιρέθηκε πράγματι και είναι κάτι υπέρ μας. Και για τις πλειοψηφίες γης το σκεπτικό είναι άλλο, δεν είναι για να ευνοηθούμε. Είναι γιατί δεν υπήρχε τρόπος αποζημίωσης και δεν ήθελαν να δημιουργήσουν κίνητρα πωλήσεως περιουσιών. Ο κ. Παπαδόπουλος αναφέρθηκε σε Βουλευτή που μίλησε για τα 15 δισεκατομμύρια. Τα δικά μου στοιχεία είναι από το Κτηματολόγιο, τα οποία έχω κάπως διορθώσει, για να είναι εμπορικοί αριθμοί, γιατί το Κτηματολόγιο μιλά με αριθμούς Κτηματολογίου, αλλά διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε τρόπος, αν έτρεχαν όλοι να πουλήσουν, να πληρωθούν αυτό το ποσό και το έβγαλαν, γιατί οι εγγυημένες πλειοψηφίες θα σήμαιναν και πολλές πωλήσεις και δεν υπήρχαν χρήματα για τις πολλές πωλήσεις.

Σε ό,τι αφορά τις εγγυημένες πλειοψηφίες κατοίκων, προσωπικά έχω τις αμφιβολίες μου αν έφυγαν. Όπως είναι η διατύπωση του κειμένου με τις δυο γραμμές, που λέει "τόσοι πρόσφυγες επί τόσα χρόνια", μπορεί να έφυγαν μπορεί και να μην έφυγαν εκεί οι εγγυημένες πλειοψηφίες, για να είμαι αντικειμενικός τελείως, έστω και αν συμφωνώ με πλευρές της Βουλής με τις οποίες πάνω σε άλλα θέματα διαφωνώ.

Αλλά, ας πούμε ότι πήραμε κάτι εδώ, σ' αυτά τα σημεία. Τι έγιναν όμως από τον Απρίλιο ως τον Ιούλιο; Είχαμε το χάρτη Γκόμπι έστω άτυπο, έστω ανεπίσημο και άλλαξε ο Γκόμπι και έγινε χάρτης Γκάλι, ο οποίος χάρτης Γκάλι αναμφίβολα είναι χειρότερος από το χάρτη Γκόμπι. Είναι χειρότερος, διότι αφ' ενός στην ανατολική πλευρά ένωσε την τουρκοκυπριακή επαρχία με τις αγγλικές βάσεις και στην πλευρά της Μόρφου έκοψε κάποια εδάφη. Θα μου πείτε: Ο χάρτης Γκόμπι δεν ήταν επίσημος; Δεν ήταν επίσημος, αλλά ήταν υπαρκτός. Και πρέπει να πω εδώ ότι, αν δεν είχαμε το χάρτη Γκόμπι από τότε που έτυχε να τον έχουμε, δε θα βλέπαμε τη Μόρφου στην απ' εδώ πλευρά σ' ένα διακανονισμό εδαφών. Να είμαστε αντικειμενικοί. Το ότι μπήκε η Μόρφου απ' εδώ οφείλεται στο χάρτη Γκόμπι.

Επίσης κάτι άλλο που μπήκε εις βάρος μας τον Ιούλιο που δεν υπήρχε τον Απρίλιο, αν είναι εις βάρος μας, είναι κάπως τα δικαιώματα των πολιτειών να συνάπτουν συμφωνίες με άλλες πολιτείες αντίστοιχες και υπάρχει αυτό σε αρκετά συντάγματα, ομολογώ, υπάρχει αυτό το δικαίωμα, αλλά είναι κάτι το οποίο για μας είναι μια ανάσχεση. Κατά συνέπεια, τι έκαμε ο Γενικός Γραμματέας; Βελτίωσε σε ορισμένα σημεία το χάρτη για μας ή το έγγραφο και τα χειροτέρεψε σε άλλα σημεία.

Εγώ προσωπικά, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, δεν πιστεύω ότι πρέπει να αναμένουμε μεγάλες τροποποιήσεις πάνω σ' αυτό το έγγραφο. Είναι γι' αυτό που θα έλθω και θα σας πω τις απόψεις μου γι' αυτό το έγγραφο. Μπορεί να με πείτε ότι θέλετε: ενδοτικό πείτε με, θέλετε πείτε με παράλογο, εγώ θα σας τις πω και θα τις βάλω στη βάση και της λογικής σας και του πατριωτισμού σας και πείτε μου πού έχω λάθος, αν έχω λάθος.

Αυτό το έγγραφο έχει αναμφίβολα κάποια μειονεκτήματα. Δε δέχομαι ορισμένα μειονεκτήματα που ανέφερε ο φίλος Τάσος Παπαδόπουλος, ο οποίος είτε, για παράδειγμα, σε ό,τι αφορά την κυριαρχία, ότι δεν είναι επαρκής η κυριαρχία. Βρισκόμαστε όμως σ' έναν κόσμο σήμερα στον οποίο τα κράτη κόβονται σε κομματάκια χωρίς δεύτερη σκέψη. Και εδώ θέλετε να πείτε ότι είμαστε κάπως τυχεροί, θέλετε να πείτε ότι οτιδήποτε άλλο πήραν εκτός από την απόφαση να κοπούμε σε κομματάκια και μιλούν για μια κυριαρχία. Ο κ. Παπαδόπουλος λέει: "Μα καλά! Ο Πρόεδρος Κέννεντυ είχε την ευχέρεια κάποτε να αρπάξει τον ομοσπονδιακό στρατό και να πάει σε κάποιο πανεπιστήμιο στο οποίο δεν έβάζαν το

μαύρο μέσα, για να μπει ο μαύρος που είχε κάποια ανθρώπινα δικαιώματα". Και ρωτώ: Πράγματι πιστεύουμε κάτι τέτοιο με τις συνθήκες της Κύπρου; Εμένα με καταλαμβάνει πανικός, όταν σκέφτομαι ότι θα μπορούσε ποτέ ένας Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας με το παρελθόν μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, με τετρακόσια χρόνια ιστορίας, παράδοσης, γλώσσας, θρησκείας να αναμένει ο Πρόεδρος της ομόσπονδης Κυπριακής Δημοκρατίας ότι θα μπορούσε ποτέ να αρπάξει το στρατό και να πάει απ' εκεί να βάλει έναν Ελληνοκύπριο σε τουρκοκυπριακό πανεπιστήμιο και να μη γίνει εδώ μέσα του χαμού και να μη διαλυθούμε από την αρχή! Γιατί οι ισορροπίες στις οποίες αναφέρεται ο Γενικός Γραμματέας σε κάποιο σημείο του εγγράφου του δεν είναι ισορροπίες μόνο που θα υπάρχουν σήμερα που διαπραγματευόμαστε. Αν δεν μπορούσαμε να βρούμε αυτές τις λεπτές ισορροπίες και παρακάτω, τότε θα έχουμε αυτό το κράτος; Τότε, γιατί να μην πάμε από σήμερα να πούμε να γίνει διχοτόμηση, να τελειώνουμε, αντί να γίνει μετά δηλαδή, με κάποια παρέμβαση και κάποιους σκοτωμούς; Αν νομίζουμε ότι μπορούμε εμείς πράγματι να γίνουμε Πρόεδρος Κέννεντυ, ότι έχουμε πίσω μας το βάρος και το μέγεθος μιας ομοσπονδίας όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, για να μπορούμε να ανατρέψουμε μια τέτοια κατάσταση, και ότι δε θα την ανατρέψουμε με τη λογική και κάποια επαφή, τότε σίγουρα δεν πρέπει να σκεφτόμαστε για ομοσπονδία.

Αναφέρθηκε επίσης ο φίλος Τάσος Παπαδόπουλος, και είναι ένα σοβαρό σημείο, στα αδιέξοδα. Έχει πει ότι υπάρχουν αυτά τα επτά οκτώ σημεία στα οποία η άλλη πλευρά έχει βέτο. Τι θα γίνει με τα αδιέξοδα; Φυσικά πρέπει να πω εδώ ότι στο Σύνταγμα του 1960 περίπου υπήρχαν τα ίδια βέτο. Αν δούμε την πραγματικότητα, η ουσία ήταν εκεί, στο βέτο. Δηλαδή πού ήταν το βέτο; Γιατί δε χωρίζω Εκτελεστική Εξουσία από Νομοθετική, αφού είναι Τούρκοι και στις δυο πλευρές. Στις εξωτερικές υποθέσεις, την ασφάλεια, την άμυνα, τη φορολογία, τη δημορχία, τον εκλογικό νόμο. Σ' αυτά τα έξι θέματα που μπορούσαν να ανατρέψουν το κράτος οι Τούρκοι είχαν βέτο από τότε. Τώρα προστίθεται απλώς το budget, ο προϋπολογισμός, που είναι μια προσθήκη. Αλλά, όταν ελέγχει το taxation, τι σημασία έχει το budget; Αν δεν ψηφίσει το taxation, τι budget έχεις χωρίς taxation;

Και μπήκε και η ιθαγένεια και νομίζω ένα δυο άλλα θέματα πολύ μικρά και την ιθαγένεια έπρεπε να τη θέλουμε να είναι με βέτο, για να έχουμε κι εμείς βέτο στην πραγματικότητα. Άρα εδώ υπάρχει ένα θέμα, σωστά, το οποίο όμως υπάρχει από τριάντα χρόνια τώρα· δεν είναι τωρινό θέμα.

Και λέχθηκε από πολλούς ομιλητές ότι πράγματι πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε. Ρωτώ: Υπάρχει κάτι που μπορούμε να κάνουμε; Εγώ δε βρίσκω τίποτε. Δεν ξέρω αν είναι λίγος ο νους μου, αλλά εγώ δε βρίσκω τίποτε. Και ρωτώ εσάς τι θα κάνουμε, όταν έχουμε δυο πλευρές με κάποια βέτο τα οποία είναι βαθύρριζα, γιατί υπάρχουν από το 1960. Και δεν είμαι εγώ που τα έβαλα εκεί. Κάποιοι άλλοι τα έβαλαν που δεν είχαν άλλη επιλογή παρά να τα βάλουν, συμφωνώ, υπάρχουν όμως. Τι γίνεται σε περίπτωση που δε συμφωνούμε και τραβούμε ο ένας απ' εδώ και ο άλλος απ' εκεί; Υπάρχει φόρμουλα; Εγώ λέω ότι η μόνη φόρμουλα που μπορεί να υπάρξει, η οποία όμως ίσως είναι απαράδεκτη, είναι να πεις να έλθει ένας τρίτος να κρίνει, διότι, αν δεν έλθει τρίτος, τι θα γίνει; Μα είναι σωστό η Κυπριακή Δημοκρατία στο επίπεδο και της Εκτελεστικής και της Νομοθετικής Εξουσίας να ελέγχεται από κάποιο τρίτο κύριο που θα καθίσει εκεί να αποφαινεται τι θα γίνει σήμερα για το taxation, τι θα γίνει αύριο, ξέρω 'γώ, για οποιοδήποτε θέμα; Είναι σωστό; Αλλά, αν δεν είναι σωστό, υπάρχει άλλη μέθοδος; Αφού έχεις δυο πλευρές που δεν τα βρίσκουν. Όταν λέμε απλώς για να το λέμε ότι πρέπει να βρούμε τρόπο να λυθούν τα αδιέξοδα, ποιος είναι ο τρόπος αυτός; Ρωτώ.

Επίσης πρέπει να πω, συμπληρώνοντας, ότι διαφωνώ με το φίλο τον Τάσσο στο παρακάτω σημείο που είπε, ότι δηλαδή εμείς θα πληρώσουμε τις αποζημιώσεις, αν προκύψει θέμα αποζημιώσεων, για τις περιουσίες που θα μείνουν απ' εκεί. Εδώ, κοιτάζοντας το έγγραφο, δε συμφωνώ πως είναι έτσι. Αν ένας Ελληνοκύπριος θέλει να πουλήσει την περιουσία του, και είναι δική του επιλογή, και την πουλήσει, θα πάει στο πρακτορείο το τουρκοκυπριακό, στο agency, όπως ονομάζεται, και θα πληρωθεί από το δικό μας αντίστοιχο πρακτορείο. Αλλά, λέει σαφώς μέσα το έγγραφο ότι σε τέτοια περίπτωση τα δυο πρακτορεία μεταξύ τους θα κάνουν exchanges και λέει και την τιμή πάνω στην οποία θα λογαριαστούν αυτά τα δυο πρακτορεία. Κατά συνέπεια, δε νομίζω ότι και αυτή η δυσκολία που ανέφερε ο κ. Παπαδόπουλος πρέπει να θεωρήσουμε ότι ισχύει, αν φτάσουμε στο σημείο αυτό των αποζημιώσεων.

Πού βλέπω εγώ τις δυσκολίες; Θα σας τις πω και είναι ίσως σημεία που θα μπορούσαν να μπουν στο πλαίσιο κάποιας διαπραγματεύσης. Είναι το θέμα των εποίκων σοβαρό σημείο. Φυσικά, το γεγονός ότι μείναμε δεκαοχτώ χρόνια χωρίς λύση είναι αυτό που έφερε τους εποίκους και υπάρχουν 70-80 χιλιάδες. Δεν είναι στο έγγραφο εδώ. Και δεν είναι στο έγγραφο και δε χρειάζεται και πολλή σοφία, για να ανακαλύψουμε γιατί δεν είναι, γιατί οι Αμερικανοί δε δέχονται να μπουν στο έγγραφο οι έποικοι. Και γιατί δε δέχονται; Γιατί υπάρχουν δίπλα οι συνοικισμοί των Εβραίων στη Δυτική Όχθη. Εκατό χιλιάδες Εβραίοι ζουν στη Δυτική Όχθη, κτίζονται σπίτια για άλλες 50, δεν υπάρχει πρόνοια να φύγουν, οι διευθετήσεις που έγιναν με τους Άραβες είναι απλώς παγοποίηση των συνοικισμών και με την παγοποίηση των συνοικισμών εισπράττουν 10 δισεκατομμύρια εγγυήσεις οι Εβραίοι. Το θέμα λύθηκε έτσι από εκεί. Σου λέει ο Αμερικάνος: "Γιατί να έλθω να ανοίξω τώρα θέμα στην Κύπρο για να φύγουν οι έποικοι και να μου λένε οι Άραβες αύριο 'γιατί να φύγουν από την Κύπρο και να μη φύγουν και οι Εβραίοι από εδώ'; Άρα δεν το βάζουν μέσα. Λέχθηκε όμως και πρέπει να τους το πούμε κατ' ιδίαν: "Κύριοι, κοιτάξτε με τους Τουρκοκυπρίους, που δεν τους θέλουν τους εποίκους και εκείνοι, να βρείτε άκρη στο σημείο αυτό, το οποίο πράγματι είναι σοβαρό". Είναι ένα σοβαρό σημείο το θέμα των εποίκων που πρέπει να το δούμε.

Αναφέρομαι στο θέμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το οποίο έγινε και από άλλους αναφορά. Και εκεί πιστεύω ότι πρέπει πριν από τη λύση να υπάρξει μια θέση, ένας σκοπός των δυο πλευρών, ένα statement of intend ότι θα συνεχιστεί η πορεία προς την ΕΚ. Είναι σημαντικό, γιατί, αν δε γίνει αυτό το πράγμα, μπορεί να βρεθούμε εκτός Κοινότητας σε κάποια στιγμή στο μέλλον.

Υπάρχει το θέμα του χάρτη, το οποίο έθιξα και προηγουμένως στην τηλεόραση. Στην ανατολική πλευρά πράγματι ο χάρτης αυτός, σε περίπτωση που εγκαταλειφθεί η βάση της Δεκέλειας, όπως είναι, παρουσιάζει τον κίνδυνο οι Τούρκοι να πουν "εφόσον θα πάρετε εσείς, αν πουν, τη βάση του Ακρωτηρίου, να πάρουμε εμείς την απ' εδώ βάση", οπότε θα μας κόψουν την Αμμόχωστο και τα Κοκκινοχώρια και τον Πρωταρά και όλα τα χωριά εκεί και θα τα κάνουν καντόνιο και θα τα αποκλείσουν με αυτό τον τρόπο. Είναι κάτι το οποίο πρέπει και αυτό να κοιταχθεί. Σημειώστε ότι ο χάρτης Γκόμπι άφησε μια λωρίδα τριών μιλίων, για να μπορεί να υπάρχει πρόσβαση εκτός βάσεων και εκτός τουρκοκυπριακής επαρχίας. Φυσικά, αν φύγουν οι Βρετανοί, κανονικά οι βάσεις επανέρχονται στην ομοσπονδιακή Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά δεν ξέρει κανείς τι θα συμβεί και πρέπει αυτό το σημείο να κοιταχθεί.

Φυσικά υπάρχουν ίσως και ορισμένα άλλα σημεία τα οποία πρέπει να δούμε, αλλά ας δούμε και κάποια θετικά σημεία τα οποία παρουσιάζει ...

(Ο Προεδρεύων προειδοποιεί για το χρόνο)

Τελειώνω, κύριε Πρόεδρε, σε πέντε δέκα λεπτά τελειώνω.

Παίρνουν οι μισοί πρόσφυγες -οι μισοί πρόσφυγες περίπου και αυτό το ανέφεραν και άλλοι ομιλητές- το δικαίωμα επιστροφής υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Οι υπόλοιποι παίρνουν το δικαίωμα επιστροφής. Εγώ δε θα πω ψέματα. Δε θα επιστρέφουν εύκολα οι υπόλοιποι. Θα 'χουν δυσκολίες. Αλλά τουλάχιστον θα κρατούν το χαρτί της επιστροφής. Και ρωτώ: Αν δεν υπάρξει μια τέτοια λύση, θα το πάρουν ποτέ; Θα δουν ποτέ τα χώματα εκείνα; Διότι με τη λύση που είναι στη σειρά, αν είναι η διχοτόμηση, πώς θα τα δουν; Εδώ έχεις τους μισούς που πάνε πίσω και τους άλλους που έχουν το δικαίωμα.

Θα μου πείτε ότι δεν είναι ικανοποιητικό; Τι είναι το ικανοποιητικότερο σήμερα υπό τις συνθήκες αυτές; Και ας το δούμε αυτό το πράγμα και λίγο διαφορετικά. Δεν το λέω, για να σκεφτείτε ή να πείσω προς άλλη κατεύθυνση. Αυτή τη στιγμή σε πολλές χώρες στις οποίες υπάρχουν ανομοιογενή στοιχεία δεν υπάρχει συγκατοίκηση, αυτή είναι η αλήθεια. Για να μην τρέχουμε μακριά, ας πάρουμε το Βέλγιο, που είναι η καρδιά της Κοινής Αγοράς, όπου οι Βαλλώνοι και οι Φλαμανδοί δε ζουν μαζί χρόνια τώρα. Δοκίμασαν να κτίσουν σχολεία οι μεν στην περιοχή των δε και τα έκαψαν και ζουν χωριστά. Σκεφτόμαστε ότι μπορεί να πάνε οι Καναδοί να ζήσουν στο Κεμπέκ; Ούτε αυτό γίνεται. Δηλαδή, αν πάρουμε το χάρτη, θα δούμε ότι πράγματι υπάρχουν δυσκολίες στην κατοίκηση, στη συγκατοίκηση ανομοιογενών στοιχείων. Εκείνο που έχει σημασία είναι να έχουμε τη μια Κυπριακή Δημοκρατία, να πάνε οι μισοί πρόσφυγες πίσω και να έχουν οι άλλοι το δικαίωμα. Και πιστεύω ότι και το δικαίωμα περιουσίας κατοχυρώνεται. 'Αλλωστε υπάρχουν δηλώσεις του Ντενκτάς πάνω σε θέματα αρχής, έστω κι αν η εφαρμογή είναι δύσκολη, όπως είναι δύσκολη η εφαρμογή λύσεων για πολλά άλλα προβλήματα. Να μην ξεχνούμε ότι σ' αυτό τον κόσμο δεν έχουμε το τέλειο, κύριοι συνάδελφοι. Έχουμε τεράστιες δυσκολίες και δε θα είμαστε εμείς ο λαός που θα πετύχει το τέλειο.

Κατά συνέπεια, για να κλείσω, γιατί αντιλαμβάνομαι ότι έχω ξεπεράσει το χρόνο μου, απλώς να αναφέρω ότι πιστεύω ότι οι εγγυήσεις δεν επιτρέπουν μονομερές δικαίωμα επέμβασης, όπως και η κυριαρχία είναι πράγματι μια κυριαρχία. Έχουμε σειρά πλεονεκτημάτων και πιστεύω ότι με κάποιες τροποποιήσεις αυτό το έγγραφο μπορεί να δουλευτεί και θέλω να πω στη Βουλή ότι μια μέρα, όπως κάναμε και στο παρελθόν, όπως έγινε με τα λάθη που είπε ο Καραμανλής, ίσως να μετανοήσουμε, αν το ρίξουμε και πάει. Θα σκεφτόμαστε ότι αφήσαμε κάποια ευκαιρία με κάποιες τροποποιήσεις να βρούμε τη λύση του Κυπριακού.

Είναι γεγονός, και το λέω αυτό κλείνοντας, ότι ο λαός παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανενημέρωτος πάνω στο τι γίνεται γύρω από το κυπριακό πρόβλημα. Δεν έχει μπει στην ουσία του, αγωνιά, πονεί, δεν ξέρει τι θα γίνει παρακάτω. Εμείς οι πολιτικοί τον έχουμε συγχύσει και χρειάζεται να του δώσουμε με γλώσσα καθαρή και σαφήνεια την αλήθεια, ώστε να την καταλάβει και να επιλέξει, διότι εκείνος θα επιλέξει. Αλλά με καθαρή γλώσσα. Πιθανόν αυτά όλα για τα οποία μιλούμε να τα καταρρίψει, όπως είπε ο κ. Κληρίδης, πριν η Τουρκία και να μην υπάρχει καν θέμα και τότε η μοίρα μας δεν ξέρω ποια θα είναι.

Αν μπορώ, θα ήθελα να απαντήσω και στον κ. Πιττοκοπίτη για τη "σοφία" αυτού του Σώματος, όταν αποφάσιζε ότι είναι καταστροφικές οι ιδέες του Γενικού Γραμματέα και του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είπε "αυτές είναι οι ιδέες και οι θέσεις μου". Το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν ενδιαφέρεται για το τι πιστεύουμε εμείς ότι είναι σωστό. Είναι οι δικές του θέσεις. Και αν αποτύχει η προσπάθεια, θα έλθει κάποια στιγμή που μετά από έκθεση του Γενικού Γραμματέα θα αποφασίσει ποιος φταίει. Ρωτώ: Πώς θα μπουν μπροστά του τα γεγονότα; Ο Ντενκτάς είπε: "Οι ιδέες σας, κύριοι σύμβουλοι του Συμβουλίου Ασφαλείας, είναι άδικες, δεν είναι καλές, θέλω άλλα πράγματα, δε δέχομαι το χάρτη, θέλω άλλη κυριαρχία" κτλ. Οι Έλληνες τι είπαν; Οι Έλληνες είπαν πως είναι τερατούργημα, είπαν πως είναι καταστροφικό, είπαν πως είναι τέρας, και μάλιστα στην περίπτωση των Ελλήνων υπάρχει και απόφαση που ενεγράφη στη Βουλή των Αντιπροσώπων τους, που με βάση απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου είναι το ένα από τα δυο όργανα που μπορεί να χειρίζεται το Κυπριακό, ότι είναι καταστροφικές. Και ρωτώ: Ήταν σοφή η απόφαση να μπει αυτός ο τίτλος, από πλευράς τακτικής τουλάχιστον; Αύριο, όταν θα πάμε, με ποια μούτρα θα πούμε στο Συμβούλιο Ασφαλείας "κύριοι, είναι εκείνος που είναι αδιάλλακτος, εκείνον να καταδικάσεις, σ' εκείνον να καταλογίσεις τις ευθύνες" και να μην του πει και εκείνος "μα, πώς είμαι εγώ, τούτοι είναι καλύτεροι, αυτοί είπαν πως είναι καταστροφικές οι ιδέες σου, Συμβούλιο Ασφαλείας"; Δε θα πάρει αυτή τη μορφή το θέμα; Το είδα να γίνεται στο παρελθόν, έγινε στο παρελθόν και θα μπει και αυτό στα λάθη μας, στα λάθη στα οποία αναφέρθηκε ο Καραμανλής, μια μέρα και να με θυμηθείτε. Θα μπει και αυτό στα λάθη μας. Δεν ξέρω αν η σωστή τακτική του Προέδρου της Δημοκρατίας σ' αυτό το θέμα σώσει την κατάσταση, αλλά θα μπει και αυτό στα λάθη μας.

Κλείνοντας, για να δείξω πράγματι πόσο ανευημέρωτος είναι ο λαός, πόσο αγωνιά για το τι γίνεται ή δε γίνεται, ήθελα να διαβάσω μια επιστολή πέντε γραμμών από έναν απλό άνθρωπο -από τη γραφή του πρέπει να είναι απλός άνθρωπος- που μου στάληκε πριν τρεις μέρες μετά από μια τηλεοπτική εμφάνισή μου. Λέει το εξής αυτή η επιστολή και αξίζει τον κόπο να την ακούσετε:

"Κύριε Ρολάνδη σ' αυτή τη συνέντευξη στην τηλεόραση πάλι μας χάλασες την ησυχία μας, πάλι μας προσγείωσες, πάλι μας ξύπνησες, πάλι μας έφερες στο σωστό μας μέγεθος, με άλλα λόγια πάλι μας είπες την αλήθεια. Τι θα γίνει επιτέλους μαζί σου; Κύπριος".

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Στο παρόν στάδιο θα διέκοπτα τη συνεδρία, αλλά θα δώσω το λόγο στον κ. Δώρο Θεοδώρου, ο οποίος είναι γραμμένος για να μιλήσει για ορισμένα λεπτά, επειδή αύριο θα απουσιάζει από τη Βουλή. Εν συνεχεία έχω να σας πληροφορήσω ότι αύριο θα έχουμε ακόμα δύο ώρες και έξι λεπτά με ομιλίες από Βουλευτές και δυο επιπλέον ώρες, αν θα ασκήσουν οι εκπρόσωποι των κομμάτων το δικαίωμα να απαντήσουν, δηλαδή σύνολο περί τις τέσσερις ώρες και έξι λεπτά. Γι' αυτό θα αρχίσω τη συνεδρία η ώρα εννέα το πρωί.

Ο κ. Δώρος Θεοδώρου.

Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, ευχαριστώ πολύ. Θα προσπαθήσω να είμαι σύντομος και να περιοριστώ σε ό,τι θεωρώ πολύ σημαντικό.

Πριν από μερικές βδομάδες με επισκέφθηκε στο γραφείο μου Αμερικανός διπλωμάτης μέσα στα πλαίσια των επαφών που κάνουν οι διπλωμάτες της πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών, για να βολιδοσκοπήσουν πολιτικά πρόσωπα γύρω από τις ιδέες και την προσπάθεια που βρίσκεται σε εξέλιξη για λύση του Κυπριακού. Σε κάποια φάση μου υπέβαλε το αναμενόμενο ερώτημα: "Γιατί ο Πρόεδρος του Σ.Κ. ΕΔΕΚ, ο κ. Λυσσαρίδης, και η ΕΔΕΚ συμπεριφέρονται κατά τρόπο που θα τον έλεγα απορριπτικό; Γιατί απορρίπτετε τις διάφορες ιδέες και τα σχέδια που υποβάλλονται για λύση του Κυπριακού;" Η απάντηση που έδωσα στο φίλο διπλωμάτη της πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν η εξής: "Πέστε μου, σας παρακαλώ, ποιο σχέδιο υποβάλατε στην Τουρκία, βασισμένο φυσικά σ' αυτά που εσείς θεωρείτε αρχές για λύση του κυπριακού προβλήματος, αν η Τουρκία δέχθηκε ένα τέτοιο σχέδιο και τότε εμείς απορρίψαμε ένα τέτοιο σχέδιο. Διότι, αν δε με απατά η μνήμη μου, η τακτική που ακολουθήσατε ήταν να έρχεστε πρώτα σ' εμάς, να μας πιέζετε ή να προσπαθείτε να μας πείσετε να δεχθούμε κάποια σχέδια, ξεκινώντας από το σχέδιο του Κλίφορντ με το Μακάριο τότε, υποσχόμενοι ότι, αν δεχθούμε αυτά τα σχέδια, θα πείσετε την Τουρκία να τα αποδεχθεί. Η δική μας πλευρά, κατά τη γνώμη μας λανθασμένα και αφελώς -και μιλώ και για το Μακάριο- δέχθηκε αυτή την αντίληψη και δέχθηκε κάποια σχέδια κι έκανε υποχωρήσεις ασφαλώς γι' αυτά τα σχέδια. Και τις έκανε όχι μόνο μια φορά αυτές τις υποχωρήσεις. Η Τουρκία όμως ποτέ παρά τις διαβεβαιώσεις σας, παρά τις εγγυήσεις τάχατες που μας δίνετε δε δέχθηκε οποιοδήποτε από αυτά τα σχέδια για τα οποία η δική μας πλευρά έχει κάνει τόσες υποχωρήσεις".

Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, συζητούμε για το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα και για το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας και συζητήσαμε και το Μάιο πάλι για τα ίδια ουσιαστικά θέματα. Θέλω να παρακαλέσω πολύ να προσέξετε μια μικρή σύγκριση που θα επιχειρήσω να κάνω μεταξύ των διάφορων αποφάσεων του ΟΗΕ, τόσο της Γενικής Συνέλευσης όσο και του Συμβουλίου Ασφαλείας, και των τελευταίων αποφάσεων, δηλαδή του 774, του 750 και του 649. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά όλων των προηγούμενων αποφάσεων του ΟΗΕ; Τα αναφέρω επί λέξει και αν υπερβάλλω ή κάνω λάθος, παρακαλώ να διορθωθεί:

(1) Η κατοχύρωση και ο σεβασμός της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

(2) Η καταδίκη της ξένης στρατιωτικής παρουσίας.

(3) Η αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων και στοιχείων.

(4) Η επιστροφή των προσφύγων υπό συνθήκες ασφαλείας και ο σεβασμός των ελευθεριών.

(5) Ο σεβασμός της δημογραφικής σύνθεσης της Κύπρου.

(6) Η καταδίκη των αποσχιστικών ενεργειών και η απαίτηση για ανάκλησή τους.

Αυτή ήταν η βάση πάνω στην οποία ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Γενική Συνέλευση και Συμβούλιο Ασφαλείας, αντιμετώπιζε το Κυπριακό.

Κύριε Πρόεδρε, δε χρειάζεται, πιστεύω, πολλή παρατηρητικότητα, για να διαπιστώσει κανένας ότι στα τελευταία ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και πιο συγκεκριμένα στα επίμαχα απουσιάζει εντελώς, εντελώς, και το τονίζω, οποιαδήποτε

αναφορά στην Κυπριακή Δημοκρατία. Δεν υπάρχει πλέον η Κυπριακή Δημοκρατία για το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία για χρόνια διδαχθήκαμε ότι αποτελεί το κύριο στήριγμα του αγώνα μας, δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή στα έγγραφα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Είναι για να χαιρόμαστε; Σίγουρα είναι για να ανησυχούμε.

Δεύτερο, τα έγγραφα επιχειρούν τη σύσταση μιας νέας κρατικής διάρθρωσης με αφετηρία όχι την Κυπριακή Δημοκρατία, την οποία καθόλου δεν αναφέρουν, αλλά υφιστάμενα administrations τα οποία θα συμφωνήσουν στην παραχώρηση εξουσιών σε μια κεντρική κυβέρνηση. Για το Γενικό Γραμματέα και το Συμβούλιο Ασφαλείας η Κυπριακή Δημοκρατία όχι μόνο φαίνεται να μην υπάρχει, αλλά φαίνεται να υπάρχει και μια αναγνώριση δύο διοικήσεων ή δύο κυβερνήσεων. Μας το είπε πολύ καθαρά ο κ. Λέτσκι.

Τρίτο, τα δυο έγγραφα -το είχα αναφέρει στην ομιλία μου στην προηγούμενη συζήτηση- μας προτείνουν μια κρατική υπόσταση η οποία μοιάζει με ένα πακέτο που το περιτύλιγμά του, το τούλι, κατά τον κ. Μιχαηλίδη, θα είναι η ομοσπονδία, αλλά το περιεχόμενό του θα είναι η διχοτόμηση.

Τέταρτο, το περιεχόμενο των ιδεών αναιρεί τις διακηρυγμένες αρχές του ψηφίσματος και ιδιαίτερα την έννοια της μιας και μόνης κυριαρχίας, την οποία μέσα από πληθώρα αναφορών και μέσα από τον ορισμό της ισότητας διαιρεί κυριολεκτικά στα δύο.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, είχα αναφέρει τότε στην ομιλία μου ότι η συζήτηση που γινόταν στη Βουλή και οι διαφορές που παρουσιάζονταν δεν αφορούσαν τις λεπτομέρειες ή τη διαδικασία, όπως συνηθίζεται να λέγεται, αλλά αφορούσαν κάτι πολύ βαθύτερο, και εξέφρασα φόβους ότι αυτό του οποίου άπτεται είναι η ουσία του κυπριακού προβλήματος, είναι η λύση.

Ο κ. Χριστόφιας ανάλωσε την ομιλία του σε μια επίθεση αντιομοσπονδιακή υπερασπιζόμενος την ομοσπονδία. Πολύ φοβούμαι ότι αυτό που μας έχουν προσφέρει και το οποίο υπερασπίζεται ο κ. Χριστόφιας -δε λέω σκόπιμα- δεν είναι ομοσπονδία αλλά συνομοσπονδία. Είναι αφέλεια να πιστεύουμε ότι εδώ και μερικά χρόνια η πάλη σ' αυτό τον τόπο γίνεται ή για ομοσπονδία ή για ενιαίο κράτος. Και δεν είμαστε αφελείς, κύριοι συνάδελφοι. Η πάλη σ' αυτό τον τόπο τα τελευταία χρόνια γίνεται για το αν θα έχουμε ομοσπονδία ή αν θα έχουμε συνομοσπονδιακή διχοτόμηση. Κι εμείς, το τονίζω, υπερασπιζόμαστε τώρα την ομοσπονδία, παρόλο που, όταν έγινε η συμφωνία κορυφής, εμείς ήμασταν εκείνοι, και οι μόνοι ίσως, που εξέφρασαν την επιφύλαξη και τη διαφωνία τους γι' αυτή την επιλογή. Σήμερα έχουμε φτάσει στο τραγικό σημείο να υπερασπιζόμαστε τη λύση της ομοσπονδίας έναντι πλέον της διαφαινόμενης προοπτικής της συνομοσπονδίας.

Κύριοι συνάδελφοι, είναι αλήθεια οδυνηρό το γεγονός ότι δεκαοκτώ χρόνια μετά την τουρκική εισβολή δεν κατορθώσαμε εμείς, οι Έλληνες της Κύπρου, και ο ελληνισμός ολόκληρος να συμφωνήσουμε σε μια εθνική πολιτική για το εθνικό μας πρόβλημα. Η οδύνη αυτή γίνεται ακόμα μεγαλύτερη στη σκέψη ότι η Τουρκία για δεκαετίες τώρα εφαρμόζει και ακολουθεί μια αδιατάρακτη πολιτική που είναι κοινή για όλα τα κόμματα και για όλες τις κυβερνήσεις.

Τριβόμαστε και κατατριβόμαστε και ερίζουμε για τις διάφορες λύσεις που μας προτείνουν από το εξωτερικό. Σε καμιά περίπτωση ούτε στο παρελθόν ούτε και τώρα τα διάφορα σχέδια δεν οδήγησαν σε λύση. Και μιλούμε βέβαια για λύση βασισμένη στις αρχές και στα ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, λύση που

να κατοχυρώνει τα βασικά ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα και να συνάδει με το διεθνές δίκαιο. Τέτοια λύση, κύριοι συνάδελφοι, δεν πρόκειται στο προβλεπτό μέλλον να υπάρξει, γιατί απλούστατα τέτοια λύση δεν την εγκρίνει και δεν τη θέλει η Τουρκία. Η Τουρκία θέλει μια λύση 100% τουρκική. Θέλει πλήρη αποδοχή των όρων της. Τα σχέδια που ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών υπέβαλε και που της προσφέρουν ικανοποίηση ως πούμε στο 85% των απαιτήσεών της δεν τα δέχεται και ούτε πρόκειται να τα δεχθεί. Θα επιμένει σε 100% τουρκική λύση και δεν πρόκειται να την καταδικάσει κανένας -και αυτό πρέπει να είναι το άλλο σκέλος των επιδιώξεών μας, δηλαδή το να εκθέσουμε την Τουρκία- και ούτε κανένας θα πάρει μέτρα εναντίον της. Απλώς θα στρέφονται σ' εμάς, όπως έκαναν και στο παρελθόν, και θα μας ζητούν περισσότερες υποχωρήσεις, μέχρι που να μας οδηγήσουν ή να μας σύρουν εκεί που απαιτεί η Τουρκία. Είναι αυτά που είπα στον Αμερικανό διπλωμάτη: 'Έρχονται σ' εμάς, εξασφαλίζουν από εμάς υποχωρήσεις, η Τουρκία αρνείται και προχωρούν.

Δίκαιη λύση δε θα υπάρξει λοιπόν, αγαπητοί συνάδελφοι. Είναι πλέον καιρός να αρχίσουμε να προβληματιζόμαστε και να συζητούμε όχι για το ενδεχόμενο λύσης, που δεν το βλέπω, αλλά για το ενδεχόμενο μη λύσης. Πρέπει επιτέλους αυτός ο λαός, η πολιτική ηγεσία αυτού του λαού να αντιμετωπίσει με ρεαλισμό, με πολιτικό θάρρος, για να χρησιμοποιήσω προσφιλείς φράσεις του κ. Ρολάνδη, αυτό το φοβερό ενδεχόμενο της μη λύσης. Γιατί είναι ή υποταγή ή μη λύση. Και θα πρέπει το έθνος ολόκληρο να καθίσει σε μια πανεθνική διάσκεψη και να καταστρώσει και να εφαρμόσει μια αδιατάρακτη πανεθνική πολιτική όχι μόνο για το Κυπριακό αλλά και για όλα τα εθνικά θέματα που έχουν σχέση με τον τουρκικό επεκτατισμό.

Αυτή η στρατηγική πρέπει να καλύπτει τρεις ακριβώς τομείς. Ο ένας είναι η εξασφάλιση της αντοχής του λαού στον οικονομικό τομέα, στο στρατιωτικό τομέα, στις πολιτικές και στρατιωτικές συμμαχίες. Ο άλλος τομέας είναι η διεθνοποίηση του Κυπριακού στη βάση του ότι είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής. Ο τρίτος τομέας είναι η επαναπροσέγγιση με τους Τουρκοκυπρίους, το άνοιγμα προς τους Τουρκοκυπρίους. 'Όχι επαναπροσέγγιση με το τουρκικό καθεστώς του Ντενκτάς αλλά επαναπροσέγγιση με τους Τουρκοκυπρίους, τα κόμματά τους, τις οργανώσεις τους, τους απλούς ανθρώπους. Αν θέλετε, να σας πω και την άποψή μου: Με αυτούς έπρεπε να συζητούμε τη δίκαιη λύση του προβλήματός μας και όχι με τον Ντενκτάς ούτε και με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Δεν είναι δουλειά αυτών η λύση του εθνικού μας προβλήματος. Είναι δουλειά των Τουρκοκυπρίων και των Ελληνοκυπρίων. Αν θέλαμε να προωθήσουμε αυτή τη σχέση, έπρεπε με αυτά τα τουρκοκυπριακά κόμματα να συζητούμε και με τις οργανώσεις τους.

Δε θέλω να πάρω περισσότερο χρόνο από το χρόνο που έχει διατεθεί στο κόμμα μου. Θα κλείσω τη σύντομη παρέμβασή μου, κύριε Πρόεδρε, λέγοντας ότι είναι πλέον καιρός να συνέλθουμε. Είναι καιρός να προσγειωθούμε και να συστρατευθούμε σε ένα μέτωπο εθνικής σωτηρίας, γιατί αύριο μπορεί να είναι πάρα πολύ αργά.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παραμένει τώρα να καθορίσουμε την ώρα που θα συνεχίσουμε αύριο. Αντιλαμβάνομαι ότι είναι επιθυμία όλων των πλευρών να συνεχίσουμε αύριο το απόγευμα και όχι το πρωί. Ο χρόνος που παραμένει είναι δύο ώρες και είκοσι λεπτά για συζητήσεις Βουλευτών και, αν θα ασκήσουν οι Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι

το δικαίωμα να απαντήσουν για μισή ώρα, έχουμε ακόμα δύο ώρες, δηλαδή τέσσερις ώρες και είκοσι λεπτά. Αν αρχίσουμε στις 4.00 μ.μ. μπορεί μέχρι τις 8.30 μ.μ. να τελειώσουμε. Επομένως, εισηγούμαι να συνεχίσουμε τη συζήτηση αύριο αρχίζοντας στις 4.00 το απόγευμα.

Κηρύσσω τη λήξη της συνεδρίας αυτής.

(Ώρα λήξης: 9.50 μ.μ.)

Οι ακόλουθοι Βουλευτές υπέγραψαν τον κατάλογο των παρόντων με αλφαβητική σειρά:

Αγαπίου Γιαννάκης	Μαρκίδης Αλέκος
Αγγελίδου Κλαίρη	Μάτσης Ιωάννης
Αναστασιάδης Νίκος	Μαυροκορδάτος Χρίστος
Αντωνίου Αβραάμ	Μιχαηλίδης Θάσος
Γεωργίου Ανδρέας	Μιχαηλίδης Ντίνος
Γεωργίου Αριστοφάνης	Μουσιούττας Νίκος
Γιάγκου Κίκης	Μούσκος Ανδρέας
Ευθυμίου Ττίμης	Ομήρου Γιαννάκης
Ευσταθίου Ευστάθιος	Παναγίδης Κίμων
Ηλιάδης Δημήτρης	Παπαγεωργίου Παύλος
Ηλιάδης Κώστας	Παπαδόπουλος Τάσος
Θεοδούλου Λάκης	Παπαρές Αυγερινός
Θεοδώρου Δώρος	Πιττοκοπίτης Νίκος
Ιεροδιακόνου Λεόντιος	Πουργουρίδης Χρίστος
Καζαμίας Κίκης	Πρέντζας Ρένος
Κασουλίδης Γιαννάκης	Ρολάνδης Νίκος
Κατσελλή Ρήνα	Σολωμής Χρίστος
Κατσουρίδης Νίκος	Συλλούρης Δημήτρης
Κληρίδης Γλαύκος	Φιλίππου Ανδρέας
Κληρίδου Καίτη	Χάσικος Σωκράτης
Κουκουμάς Ανδρέας	Χατζηγιάννης Σοφοκλής
Κυπριανού Μάρκος	Χριστοδουλίδης Δώρος
Κυπριανού Μιχαλάκης	Χρίστου Ανδρέας
Κωνσταντίνου Κώστας	Χριστόφιας Δημήτρης
Λυσιώτης Λώρης	Χρυσοστόμου 'Αριτος
Λυσσαρίδης Βάσος	Χρυσοστόμου Διόφαντος
Μαρκίδης Ισίδωρος	

Αντιπρόσωποι Θρησκευτικών Ομάδων:

Πογιατζής Ιωάννης

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

- 1) Διεξαγωγή σύντομης συζήτησης [Χρ. Σολωμής, Προεδρεύον (Γλ. Κληρίδης), Γ. Ομήρου, Β. Λυσσαρίδης, Ν. Αναστασιάδης, Τ. Παπαδόπουλος] αναφορικά με την ακολουθητέα διαδικασία.

- 2) Αγορεύσεις και παρατηρήσεις (Ν. Πιττοκοπίτης, Ν. Ρολάνδης, Α. Χρίστου, Προεδρεύων, Ν. Μουσιούττας, Ρ. Κατσελλή, Κ. Καζαμίας, Β. Λυσσαρίδης, Γλ. Κληρίδης, Ντ. Μιχαηλίδης, Τ. Παπαδόπουλος, Δ. Θεοδώρου, Δ. Χριστόφιας, Γ. Ομήρου) πάνω στα θέματα (1) "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπων αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτώβρη 1992" και (2) "Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής" (συνέχιση της συζήτησης).

Τιμή: 75σ

1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025

Πρακτικά της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΣΤ' ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

Συνεδρίαση 25ης Σεπτεμβρίου 1992

(Ώρα έναρξης: 4.13 μ.μ.)

(Αρ. 4)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Κηρύσσω την έναρξη των εργασιών της συνεδρίας αυτής. Παρακαλούνται οι έντιμοι κύριοι Γραμματείς να διαπιστώσουν αν υπάρχει απαρτία.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:

(Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ)

Υπάρχει απαρτία, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Προτού δώσω το λόγο, έχω να σας πληροφορήσω ότι από πλευράς χρόνου οι διάφορες κοινοβουλευτικές ομάδες έχουν τους ακόλουθους χρόνους: ΑΚΕΛ τριάντα ένα λεπτά, ΔΗΚΟ δέκα λεπτά, ΕΔΕΚ εξήντα δύο λεπτά. Κατόπιν διευθέτησης που έγινε, θα δοθούν επιπρόσθετα είκοσι λεπτά στο ΑΚΕΛ και είκοσι λεπτά στο ΔΗΚΟ. Θα είμαι πολύ αυστηρός στο χρόνο, όπως μου τον έχετε δώσει για τον κάθε ομιλητή, διότι δεν πρόκειται να δοθεί άλλη χρονική παράταση. Καλώ στο βήμα τον κ. 'Αριστο Χρυσοστόμου, ο οποίος θα μιλήσει για δέκα λεπτά.

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, μεταξύ μας, οι υπόλοιποι που δεν έχουν μιλήσει, πέντε τον αριθμό, έχουμε συμφωνήσει να μοιραστούμε το χρόνο, έξι λεπτά περίπου ο καθένας. Τώρα, αν τα έξι λεπτά γίνουν επτά λεπτά σε κάποια περίπτωση, όπως του κ. Χρυσοστόμου, όπως αντιλαμβάνομαι, δε θα υπάρχει καμιά ...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ώστε θα σας σημειώσω όλους για έξι λεπτά.

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Μέχρι τα έξι λεπτά καλά είναι να προειδοποιούνται οι ομιλητές.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Χρυσοστόμου.

Α. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε,

'Ακουσα με προσοχή τον κ. Ρολάνδη ψες που με απατηλή φωνή σειρήνας πρότρεψε τον κυπριακό λαό να πει το κώνειο, γιατί, αν δεν το πει μόνος του, θα του το ποτίσουν με τη βία τα πέντε μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. 'Όχι, κύριε Ρολάνδη, τούτος ο δύσμοιρος μα περήφανος λαός με την τρισχιλιετή ιστορία του γονατίζει μα πιάνει τη γη και σηκώνεται. Δεν πέφτει, δεν παραδίδεται. Αγωνίζεται, δεν αυτοκτονά.

Το Μάιο αυτή η Βουλή συζήτησε σε έκταση την πορεία του εθνικού μας θέματος. Από τη συζήτηση συνοπτικά συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα. 'Όλες οι πλευρές δήλωσαν ότι υποστηρίζουν τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 1988. Το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ υποστήριξαν ότι οι ιδέες Γκάλι και το ψήφισμα 750 που τις υιοθέτησε είναι καταστροφικές και ότι προδιαγράφουν τη λύση που το Συμβούλιο Ασφαλείας θεωρεί κατάλληλη και ο Γενικός Γραμματέας δίκαιη. Γι' αυτό το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ υποστήριξαν ότι η δέσμη ιδεών του Γενικού Γραμματέα δεν είναι αποδεκτή ούτε ως βάση για διαπραγμάτευση. Το ΑΚΕΛ δε θεωρεί το ψήφισμα 750 ούτε ιδανικό ούτε καταστροφικό. Περιέχει θετικά και αρνητικά στοιχεία και πρέπει να μεθοδευτεί η αξιοποίηση των θετικών και η διαφοροποίηση των αρνητικών. Το ΑΚΕΛ υποστήριξε ότι το ψήφισμα 750 και οι ιδέες Γκάλι δεν αποτελούν ούτε τη λύση ούτε τη βάση για λύση αλλά βάση για διαπραγμάτευση. Ο ΔΗΣΥ υποστήριξε ότι η δέσμη ιδεών του Γενικού Γραμματέα περιέχει στοιχεία αντίθετα με τις θέσεις του ΔΗΣΥ και τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου και πρέπει να εργαστούμε για περίγραμμα λύσης που δε θα περιέχει τα αρνητικά στοιχεία, αλλά θα συνάδει με τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας χαιρέτησε τις πρόνοιες του ψηφίσματος 750, όπως και εκείνες των ψηφισμάτων 649 και 716, και διακήρυξε ότι θα προσέλθει στις συνομιλίες ενισχυμένος από την υποστήριξη της θέσης της πλειοψηφίας, όπως αυτή εκφράζεται από τις ηγεσίες του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ. Καλλιέργησε κλίμα ευφορίας ότι επίκειται λύση και δήλωσε πως θα υπογράψει τη λύση και, αν αυτή απορριφθεί από το λαό, θα παραιτηθεί.

Στόχοι της δικής μας πλευράς στη Νέα Υόρκη ήταν η επίτευξη προόδου ή ο καταλογισμός ευθυνών στην τουρκική πλευρά. Στο διάστημα των τριάντα έξι ημερών που διήρκεσαν οι συνομιλίες, ο κ. Ντενκτάς εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία, για να προβάλει διεθνώς τις προκλητικά ανεδαφικές και απαράδεκτες θέσεις του εμφανίζοντας την τουρκική πλευρά ως αδικημένη. Παράλληλα περιφρονούσε και ενέπαιζε τους πάντες. "Τι θα μου κάμετε; Θα μου στείλετε τον έκτο αμερικανικό στόλο;" Διοχέτευε στον τουρκικό τύπο χάρτες και έγγραφα παρά τη δέσμευση που είχε έναντι του Γενικού Γραμματέα και υπέβαλε στο Γενικό Γραμματέα χάρτη με παραπλανητικά στοιχεία και τελικά πέτυχε να ανατρέψει τη διαδικασία των συνομιλιών.

Την ίδια περίοδο η κοινή γνώμη στην Κύπρο επληροφορείτο για το περιεχόμενο του εγγράφου του Γενικού Γραμματέα από μεταφράσεις από τον τουρκικό τύπο, ενώ ο κυβερνητικός εκπρόσωπος διοχέτευε ειδήσεις ότι ασκούνταν φοβερές πιέσεις επί του Ντενκτάς και ότι αν δεν προέβαινε σε υποχωρήσεις, θα καταδικάζοταν η τουρκική πλευρά ως αδιάλλακτη. Αντίθετα με τους ευσεβοποιθισμούς της

δικής μας πλευράς, ο Ντενκτάς χαρακτηρίστηκε ως ικανός και ευέλικτος διαπραγματευτής που υπεράσπιζε τα δίκαια της κοινότητάς του. Ο Γενικός Γραμματέας ανέχτηκε τις κυνικές προτάσεις του Ντενκτάς και παρά το γεγονός ότι δε σημειώθηκε πρόοδος στο εδαφικό, κάλεσε σε απευθείας συνομιλίες με το πρόσχημα πως ο Ντενκτάς αποδέχτηκε την αρχή της επιστροφής και της ιδιοκτησίας, ενώ ουσιαστικά με τους όρους που υπέβαλε εξουδετέρωσε πλήρως το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων και την κατοχή και τη νομή περιουσίας.

Μετά το φιάσκο της Νέας Υόρκης υπήρξε σχετική προσγείωση και περισσότερος προβληματισμός τόσο στις ηγεσίες των κομμάτων όσο και στο λαό γενικότερα. Γράφτηκαν άρθρα πολλά και ακούστηκαν απόψεις πολλές σε συζητήσεις και σεμινάρια από νομικούς, συνταγματολόγους και ανέντακτους πολίτες που κατέληγαν ότι μόνο περιθωριακές βελτιώσεις μπορούν να επιτευχθούν και ότι λύση με βάση τις ιδέες Γκάλι θα είναι καταστροφική.

Το ΑΚΕΛ υποστηρίζει λύση με βάση τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Τώρα δηλώνει ότι πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια όπως το τελικό περίγραμμα λύσης είναι όσο γίνεται πιο κοντά στις δικές μας προτάσεις. Άρα, υπάρχει προδιάθεση να ξεφύγουμε από τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Είναι ίσως θέμα απόστασης. Το ΑΚΕΛ υποστήριξε ότι οι ιδέες Γκάλι ήταν βάση για διαπραγμάτευση και όχι βάση για λύση και ότι στη διαφάνεια των συνομιλιών θα είχαμε τη δυνατότητα να εξουδετερώσουμε τα αρνητικά στοιχεία. Τα ίδια υποστήριξε και στην ομιλία του ο κ. Χριστόφιας. Εντούτοις σε συζήτηση από την τηλεόραση δήλωσε ή παραδέχτηκε ότι μόνο περιθωριακές τροποποιήσεις μπορούν να επιτευχθούν. Ο ΔΗΣΥ ανέθεσε σε Επιτροπή Νομικών να προβεί σε βάθος μελέτη των νέων εγγράφων Γκάλι που περιλαμβάνουν τη δέσμη ιδεών και το χάρτη και οι διαπιστώσεις είναι πως οι ιδέες Γκάλι δεν προσφέρουν λειτουργήσιμο σύνταγμα.

Να μου επιτραπεί να τονίσω ότι δεν είναι μόνο το νέο έγγραφο Γκάλι που δεν προσφέρει λειτουργήσιμο σύνταγμα. Λειτουργήσιμο σύνταγμα δεν πρόσφεραν ούτε οι δείκτες Κουεγιάρ ούτε η δέσμη ιδεών Γκάλι ούτε και τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας 649, 716 και 750 που υιοθετούσαν τους δείκτες και τις ιδέες. Και αν από τότε που κατατέθηκαν οι δείκτες Κουεγιάρ αντιδρούσαμε σωστά, δε θα βρισκόμαστε σήμερα στην τρομερά δύσκολη θέση της αντιπαράθεσης με το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου δηλώνει ικανοποιημένος και μέσω του κυβερνητικού εκπροσώπου καταβάλλει προσπάθεια να πειστεί ο λαός ότι έμμεσα επιρρίπτονται τάχα ευθύνες στον Ντενκτάς. Και το πιο τραγικό, επαίρεται για τα επιτεύγματά του. Χαρακτηριστική είναι η δήλωσή του στη Γενική Συνέλευση του ΚΕΒΕ. "Αν πέθαινα τώρα από συγκοπή, ο διάδοχός μου πάλι συνομιλίες με τη δέσμη ιδεών Γκάλι θα συνέχιζε". Το μεγάλο επίτευγμα του Προέδρου της Δημοκρατίας στη διάρκεια της θητείας του είναι η παγίδευση της Κύπρου στις ιδέες Γκάλι.

Η επιτυχία οποιουδήποτε συστήματος προϋποθέτει ειλικρινή και καλόπιστη διάθεση από μέρους των ενδιαφερόμενων πλευρών. Είναι δυστυχώς πικρή αλλά αδιαμφισβήτητη η διαπίστωση ότι η Τουρκία ακολουθεί καθορισμένη τακτική που θα αποκλείει οποιαδήποτε μορφή λύσης που θα αποκαθιστά την ενότητα του κράτους, λύση που θα επιτρέπει τη συμβίωση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Τωρινός στόχος της Τουρκίας είναι η επιβολή μέσω του ΟΗΕ καθεστώτος συνομοσπονδίας με μία αδύναμη κεντρική κυβέρνηση για να νομιμοποιήσει τα δεδομένα της

εισβολής και να διατηρήσει τα εγγυητικά δικαιώματα που θα της επιτρέπουν να ελέγχει απόλυτα ολόκληρη την Κύπρο με τελικό στόχο την κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου. Και αυτό παρέχεται μέσω των τελευταίων ψηφισμάτων του ΟΗΕ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δε θα ήθελα να σας διακόψω, αλλά είσαστε τώρα στο όγδοο λεπτό.

ΑΡ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ:

Ένα λεπτό μόνο, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ναι, μα θα τα αφαιρώ από τους άλλους.

Α. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ:

Εντάξει, κύριε Πρόεδρε, διακόπτω, λυπούμαι. Πάντως εκείνο που θα ήθελα να πω διαδικαστικά, αν μου επιτρέπετε, είναι ότι υπάρχει διάκριση με τον εξής τρόπο: Και ο κ. Ρολάνδης είναι Βουλευτής και εντούτοις έχει άφθονο χρόνο στη διάθεσή του. Θα θέλαμε να μην τυγχάνουμε δυσμενούς διακρίσεως εμείς. Λυπούμαι, διακόπτω, περίκοφα όσα μπορούσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δεν τυγχάνετε καμιάς δυσμενούς διακρίσεως. Η κοινοβουλευτική σας ομάδα μου κατέθεσε έγγραφο για το οποίο σας έχει έξι λεπτά. Σας έδωσα οκτώ λεπτά.

Ο κ. Τάσος Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θέλω να πω ότι έχετε δίκαιο. Δεν υπάρχει θέμα δυσμενούς διάκρισης. Εκτός απ' όλα τα άλλα, οι κοινοβουλευτικοί εκπρόσωποι έχουν συμφωνήσει στο σύνολο του χρόνου και είναι δουλειά των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων να κατανέμουν το χρόνο. Αν είχαμε κάμει λάθος στην έκταση του χρόνου που χρειαζόμαστε, το σφάλμα είναι δικό μας. Σίγουρα όχι του Προέδρου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ευχαριστώ τον Κοινοβουλευτικό Εκπρόσωπο του ΔΗΚΟ.

Ο κ. Μαρκίδης.

Α. ΜΑΡΚΙΔΗΣ:

Πιστεύω ότι όλες οι πλευρές της Βουλής θα μπορούσαν να συμφωνήσουν ότι πέντε λεπτά πάνω, πέντε λεπτά κάτω δε διαδραματίζουν ρόλο. Και αν κάποιον έγινε ενός ή δύο λεπτών λάθος στην κατανομή από τους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους, υπάρχει και ολόκληρο το Σώμα να διορθώσει το λάθος των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων. Και εγώ λέγω να έχουμε λίγη περισσότερη ευλυγισία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Μαρκίδη, δόθηκε ήδη παραταση λόγω λαθών που έγιναν είκοσι λεπτών στην κάθε κοινοβουλευτική ομάδα. Και αν συνεχίσουμε με αυτό τον τρόπο, ουδέποτε θα τελειώσουμε.

Ο κ. Ομήρου έχει το λόγο.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε,

Είμαι υποχρεωμένος, προτού παραθέσω τις απόψεις μου πάνω στο υπό συζήτηση θέμα, να σχολιάσω όχι τόσο τα λεχθέντα κατά τη διάρκεια της χθεσινής συνεδρίασης από τον κ. Ρολάνδη που είναι άλλωστε καλά γνωστά στον κυπριακό λαό,

όσο το φαινόμενο, το πολιτικό φαινόμενο που εκπροσωπούν οι απόψεις του κ. Ρολάνδη. Ο κ. Ρολάνδης επιχείρησε στη χθεσινή του αγόρευση στη Βουλή να μας δώσει και πάλι ένα ρεσιτάλ, κατά τον γνώριμό του τρόπο, ένα ρεσιτάλ ενδοτισμού, ηττοπάθειας και αρρωστημένου ρεαλισμού. Με ωμότητα και κυνικότητα ομολογούμενως χωρίς απόπειρα απόκρυψης των απόψεών του. Μας είπε ο κ. Ρολάνδης να παραδοθούμε. "Αυτή είναι η ολοκληρωμένη μου πρόταση προς τον κυπριακό ελληνισμό".

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θέμα τάξεως. Να τον διακόψω, διότι γίνεται επίθεση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Ρολάνδη, δεν είναι προσωπική επίθεση. Θα έχετε το δικαίωμα να δευτερολογήσετε και να απαντήσετε.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Ναι, αλλά όταν διαστρεβλώνει εκείνα που είπε ο ομιλητής, κύριε Πρόεδρε, είναι προσωπική επίθεση πλέον.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Όχι. Θα του απαντήσετε ...

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Δεν είπα σε κανένα να παραδοθούμε.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Ο κ. Ρολάνδης φαίνεται να αγνοεί τι είναι προσωπική επίθεση, όταν ο ίδιος χθες διέπραξε προσωπική επίθεση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Ομήρου, δε σας έδωσα το λόγο.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Άλλοι διέπραξαν επίθεση εναντίον μου, κύριε Ομήρου, πριν. Λυπούμαι πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε Ρολάνδη, θα περιμένετε και θα δευτερολογήσετε, όταν φτάσουμε στις δευτερολογίες. Θα πάρετε τις σημειώσεις σας και στα θέματα στα οποία πιστεύετε ότι χρειάζεται να δώσετε απάντηση, θα έχετε την ευχέρεια να απαντήσετε. Συνεχίστε, κύριε Ομήρου.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Έτσι λοιπόν ο κ. Ρολάνδης χθες προσπάθησε να κινδυνολογήσει, για να τρομοκρατήσει τον κυπριακό λαό. Μας είπε: "Θα αναγνωριστεί το ψευδοκράτος, θα αυξηθούν οι έποικοι, θα γίνει πόλεμος. Ψηλά τα χέρια Έλληνες της Κύπρου. Σφάξε με αγά μου να αγιάσω". Ποτέ δε διανοήθηκε ο κ. Ρολάνδης ότι είναι δυνατό να αντιστέκεται κανείς, να πολεμά κανείς ενάντια στην αδικία, στην αρπαγή, στην καταπίεση και στη δουλεία. Τα πάντα γι' αυτόν εντοπίζονται στο δίκαιο του ισχυρού και στην ανάγκη υποταγής σ' αυτό το δίκαιο.

Όμως θα πρέπει να του υπενθυμίσουμε ότι ο αγώνας του ανθρώπου, από τον καιρό της εμφάνισης του ανθρώπινου γένους, ήταν μια διαρκής πάλη ενάντια στην αδικία, ήταν μια διαρκής πάλη ενάντια στην καταπίεση, για την ελευθερία, ενάντια

στην προσπάθεια καθυπόταξης του στο δίκαιο του ισχυρού. Με τη λογική του κ. Ρολάνδη η πλειοψηφία των λαών θα ήταν και σήμερα υποταγμένη στη δουλεία, στη φεουδαρχία, στον αποικισμό και στο ρατσισμό. Με τη λογική του κ. Ρολάνδη οι λαοί της Ευρώπης θα έπρεπε για πάντα να υποταχθούν στο γερμανικό ναζισμό. Εν ονόματι αυτού του ισοζυγίου δυνάμεων δε θα έπρεπε να γίνει κανένας απελευθερωτικός αγώνας, γιατί βέβαια κανένας λαός υπό αποικισμό ή υπό ξένη κατοχή δεν είχε δύναμη υπέρτερη της αποικιοκρατικής δύναμης ή της δύναμης του ξένου δυνάστη. Αδυνατεί ο κ. Ρολάνδης να κατανοήσει ότι η ίδια η φύση του ανθρώπινου γένους καθορίζει αυτό τον αέναο αγώνα που ξεκινά από τα βάθη της ιστορίας και συνεχίζεται μέχρι σήμερα για την ελευθερία και τη φυσική και την εθνική επιβίωση και αξιοπρέπεια. Γι' αυτό σε τελική ανάλυση οι απόψεις του κ. Ρολάνδη στην πραγματικότητα δεν αντιμάχονται απλώς στοιχειώδεις έννοιες περί ανθρώπινης και εθνικής αξιοπρέπειας αλλά και την ίδια την ιστορία της ανθρωπότητας που χαρακτηρίζεται απ' αυτό τον ασταμάτητο αγώνα για ελευθερία και αξιοπρεπή διαβίωση.

Όμως θα πρέπει να πω ότι οι απόψεις του κ. Ρολάνδη με τη λαϊκίστικη απλοϊκότητά του συνιστούν απόπειρα παγίδευσης τμήματος του λαού μας. Γι' αυτό προειδοποιούμε ότι οι απόψεις του που αποπνέουν έσχατη εθνική παρακμή, σήψη, που αποπνέουν εθνικό θάνατο, θα πρέπει να απορριφθούν από το λαό. Θα πρέπει ο λαός να αποστρέψει το πρόσωπό του με βδελυγμία από μια τέτοια νοοτροπία και αντίληψη που οδηγεί σε εθελοδοουλεία και εθνικό εξανδραποδισμό.

Όμως θα ήθελα να πω και κάτι άλλο, το εξής τελευταίο για τον κ. Ρολάνδη. Μη γελιομάστε, κύριοι συνάδελφοι, αυτό το ξετοίπωτο, απίστευτο προσκλητήριο εθνικής υποταγής που απηύθυνε χθες ο κ. Ρολάνδης απ' αυτό το βήμα αποτελεί δείγμα σήψης και ανατροπής της κλίμακας αξιών μέσα στην κυπριακή κοινωνία που θα πρέπει να μας προβληματίσει σοβαρά.

Κύριε Πρόεδρε, ο κ. Κληρίδης υπέβαλε στη χθεσινή του αγόρευση κάποια ερωτήματα προς το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ, όπως: Το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ αποδέχεται τις συμφωνίες κορυφής; Δέχεται τη δικοινοτική ομοσπονδία, όπως τη δέχτηκε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος; Να μου επιτρέψετε να πω ότι είναι η γνώριμη τακτική του κ. Κληρίδη. Δημιουργεί κάποια πλαστά διλήμματα, για να καταλήξει στα δικά του αυθαίρετα όμως συμπεράσματα. Το πραγματικό ερώτημα που μπαίνει μπροστά στη Βουλή δεν είναι κατά πόσο κάποιες πολιτικές δυνάμεις δέχονται ή δε δέχονται τις συμφωνίες κορυφής ή την ομοσπονδιακή δομή ενός μελλοντικού κυπριακού κράτους. Το πραγματικό ερώτημα που ανακύπτει και στο οποίο θα πρέπει να απαντήσουν και οι πολιτικές δυνάμεις και ο κυπριακός λαός είναι αν η λύση που προδιαγράφεται μέσα από τη δέσμη ιδεών ανταποκρίνεται στο πνεύμα και στο γράμμα των συμφωνιών κορυφής και οδηγεί πράγματι σ' ένα ορθόδοξο ομοσπονδιακό σύστημα. Εμείς πιστεύουμε ότι όχι μόνο αυτό δε συμβαίνει αλλά ότι η λύση που προκύπτει μέσα απ' αυτά τα έγγραφα οδηγεί σε οριστική και βέβαιη εξαφάνιση του κυπριακού ελληνισμού. Συνεπώς δεν είναι το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ που βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τις συμφωνίες κορυφής και ένα πραγματικό σύστημα ομοσπονδίας. Και παρόλο που εμείς είχαμε τότε διατυπώσει τις επιφυλάξεις μας, επαναλαμβάνουμε και σήμερα ότι θεωρούμε ότι δεσμεύουν την πλευρά μας όλοι εκείνοι που είναι έτοιμοι να δεχτούν σαν βάση διαπραγμάτευσης και στην πραγματικότητα σαν βάση λύσης τη δέσμη ιδεών.

Ας μην επιχειρείται λοιπόν μετατόπιση του θέματος που δεν είναι, επαναλαμβάνω, η αποδοχή ή μη των συμφωνιών κορυφής ή η αποδοχή ομοσπονδιακού συστήματος,

αλλά επαναλαμβάνω, το αν η Βουλή και ο λαός είναι έτοιμοι να δεχτούν μια λύση η οποία οδηγεί ακόμα και σε καταστρατήγηση και των συμφωνιών κορυφής και μιας πραγματικής ομοσπονδίας.

Κύριε Πρόεδρε, η συζήτηση στη Βουλή για τις τελευταίες εξελίξεις του Κυπριακού που συνιστά μια αναγκαία παρέμβαση του λαού μέσω των αντιπροσώπων του στο χειρισμό του εθνικού μας θέματος αποτελεί ίσως και την ύστατη ευκαιρία αποτροπής μιας πορείας που οδηγεί τον κυπριακό ελληνισμό στο κατώφλι της ιστορικής του εξαφάνισης. Στο βαθμό που αυτό το Σώμα συνειδητοποιεί τις βαρύτερες ευθύνες του έναντι του λαού και του τόπου μπορεί και πρέπει να τοποθετηθεί με σαφήνεια και να στείλει το μήνυμα, εντός και εκτός Κύπρου, ότι δε θα επιτρέψει την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας που οδηγεί στην καταστρατήγηση των δικαιωμάτων του λαού μας και τη μετατροπή του σε αιχμάλωτο μιας καταθλιπτικής τουρκικής παρουσίας.

Δεν είναι ώρα για μισόλογα, για περίπλοκες νομικές ερμηνείες που συσκοτίζουν εν πολλοίς αντί να αποκαλύπτουν την αλήθεια. Δεν είναι η ώρα για υπεκφυγές και κινδυνολογίες, για ψεύτικα επιχειρήματα και πλαστά διλήμματα. Είναι η ώρα για καθαρές κουβέντες, για αντιμετώπιση της ωμής πραγματικότητας και για ανάληψη της ατομικής και της συλλογικής μας ευθύνης. Ας μην επιχειρείται εξαπάτηση του λαού και ας μη μεθοδεύεται η απόκρυψη και η συγκάλυψη των γεγονότων.

Μας είπε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και τα κόμματα που στήριξαν την πολιτική του. Πάμε στη Νέα Υόρκη είτε για να πετύχουμε μια σωστή λύση είτε για να εξασφαλίσουμε καταδίκη της τουρκικής στάσης. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Οι μεγάλες προσδοκίες για λύση ή καταδίκη του Ντενκτάς και της Άγκυρας αποδείχθηκαν όχι μόνο φρούδες ελπίδες και ευσεβείς πόθοι αλλά επιβεβαίωσαν την αδυναμία κατανόησης των διαστάσεων του κυπριακού προβλήματος και του τουρκικού επεκτατισμού από αυτούς που διαχειρίζονται την εθνική μας υπόθεση.

Ας μην παραπλανούν λοιπόν. Οι συνομιλίες της Νέας Υόρκης όχι μόνο κατέληξαν σε ένα οδυνηρό για την πλευρά μας ναυάγιο αλλά ταυτόχρονα αποτέλεσαν μια σαφή τουρκική νίκη. Κι αυτό γιατί, ενώ ο Ντενκτάς δεν έκαμε καμιά απολύτως μετατόπιση από τις γνωστές του θέσεις, η δική μας πλευρά υποχρεώθηκε σε μια σειρά υποχωρήσεις πάνω στη διαδικασία. Παρέκβαση από τη σειρά συζήτησης των θεμάτων και αποδοχή των άμεσων συνομιλιών, χωρίς να φτάσουμε σε ακτίνα συμφωνίας.

Ακόμα η Νέα Υόρκη παρέκαμψε πλήρως τον αντικατοχικό χαρακτήρα του κυπριακού προβλήματος. Προώθησε και παγίωσε διεθνώς την αντίληψη ότι πρόκειται για διακοινοτική διαμάχη, αναγόρευσε τον Ντενκτάς σε πρωταγωνιστή της όποιας διαδικασίας για λύση του κυπριακού προβλήματος και απομάκρυνε την Τουρκία από το προσκήνιο δίδοντάς της το δικαίωμα να εμφανίζεται σαν μια τρίτη μη άμεσα αναμειγμένη στο κυπριακό πρόβλημα χώρα. Και βέβαια από τη διαδικασία των συνομιλιών της Νέας Υόρκης μας προέκυψε σαν επαχθέστατο κληροδότημα το έγγραφο-πλαίσιο συμφωνίας της 15ης Ιουλίου και το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας που υιοθετεί τα έγγραφα του Γενικού Γραμματέα και επιπρόσθετα τον καλεί να εισηγηθεί εναλλακτικούς τρόπους δράσης σε περίπτωση μη επίτευξης λύσης για ανατροπή του status quo. Και βέβαια το status quo δεν μπορεί να ερμηνεύεται αυθαίρετα ότι είναι η κατοχή ή μόνο η κατοχή που άλλωστε δεν κατονομάζεται αλλά και η Κυπριακή Δημοκρατία στη σημερινή της μορφή, όπως άλλωστε με κινικότητα περιέγραψε ο κ. Λέτσκι στην πρόσφατη επίσκεψή του στην Κύπρο.

Έτσι λοιπόν, αγαπητοί συνάδελφοι, βρισκόμαστε ήδη ενώπιον του φοβερού ενδεχομένου επιβολής λύσης με βάση τη δέσμη ιδεών της 15ης Ιουλίου που ομόφωνα είχαν θεωρηθεί από την πλευρά μας ως μη αποδεκτή βάση λύσης του προβλήματος. Στη δική μας αντίληψη μια τέτοια λύση θα σημαίνει στην πραγματικότητα μετατροπή της Κύπρου σε τουρκικό προτεκτοράτο με αυτονομία των Ελλήνων της Κύπρου σε μια ορισμένη εδαφική έκταση και υπαγωγή τους σε καθεστώς εσαεί αιχμαλωσίας.

Επιχειρήθηκε και πάλι στη διάρκεια αυτής της συζήτησης να προβληθεί το ανεδάφικό και έωλο επιχείρημα ότι θα ήταν δυνατό να υπάρξει βελτίωση της δέσμης ιδεών. Πρόκειται για συνειδητή απόπειρα εξαπάτησης του λαού. Και από τη διατύπωση του κειμένου και από τις ερμηνείες των αξιωματούχων του ΟΗΕ και τις αναφορές στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι πέραν πάσης αμφιβολίας δεδομένο ότι η δέσμη ιδεών θα αποτελέσει τη βάση λύσης. Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 774 το αναφέρει άλλωστε ρητά. "Η δέσμη ιδεών έχει τώρα αναπτυχθεί ικανοποιητικά, ώστε να μπορούν οι δύο πλευρές να καταλήξουν σε μια συνολική συμφωνία".

Έτσι για να μιλούμε χωρίς υπεκφυγές και πρόθεση παραπλάνησης του λαού οφείλουμε να απαντήσουμε το ερώτημα. Δεχόμαστε τη δέσμη ιδεών σαν λύση του Κυπριακού και, αν αυτό δεν επιτευχθεί με συναίνεση της τουρκικής πλευράς στα πλαίσια της γνωστής τακτικής του τουρκικού μαξιμαλισμού, είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε την επιβολή αυτής της λύσης που θα σημαίνει κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας με ισότιμη αναγνώριση δύο ξεχωριστών κρατικών οντοτήτων;

Κύριε Πρόεδρε, ούτε ο χρόνος το επιτρέπει, ούτε ιδιαίτερος λόγος υπάρχει για μια λεπτομερειακή αναφορά στη δέσμη ιδεών και στο συνταγματικό-πολιτειακό θνησιγενές κατασκεύασμα που προβλέπεται. Ήθελα όμως να ερωτήσω. Υπάρχει οποιοσδήποτε που πιστεύει ότι μπορούν να αλλοιωθούν οι πρόνοιες περί ισότιμου συναυτερισμού των δύο κοινοτήτων που υιοθετούνται κατά παραβίαση κάθε δημοκρατικής αρχής και αυτής ακόμα της έννοιας της ομοσπονδίας; Που πιστεύει ότι η μη αναφορά στα έγγραφα Γκάλι της Κυπριακής Δημοκρατίας η οποία είναι το μόνο υποκείμενο διεθνούς δικαίου αναγνωριζόμενο από τη διεθνή κοινότητα, είναι τυχαία που πρόκειται να διορθωθεί; Ότι η στρέβλωση της παγκόσμια αποδεκτής έννοιας της ενιαίας κυριαρχίας ως πηγάζουσας από το λαό με αναφορά σε κυριαρχία που απορρέει από τις δύο κοινότητες πρόκειται να ανακληθεί; Ότι θα αφαιρεθεί η πρόνοια για δυνατότητα των ομόσπονδων κρατών να συνάπτουν ξεχωριστές συμφωνίες;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κύριε αγορητά, σας έδωσα δεκαεπτά λεπτά από τα δεκαπέντε λεπτά που είσατε εγγεγραμμένος. Θέλω να ξέρω, θέλετε να τηρηθούν οι χρόνοι ή να το αφήσουμε ελεύθερο και όση ώρα θέλει να μιλά ο καθένας;

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Έχω ακόμα χρόνο, κύριε Πρόεδρε, στα πλαίσια της κατανομής του χρόνου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δεν έχετε, διότι εδώ μου γράφετε δώδεκα έως δεκαπέντε λεπτά και είσατε στα δεκαεπτά.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Όχι, ήταν προτού υπάρξει εξοικονόμηση χρόνου από την ομιλία του Προέδρου του κόμματος. Γι' αυτό θα συνεχίσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Συνεχίστε για ακόμα δύο λεπτά, διότι αλλιώς θα το αφήσω ελεύθερο όση ώρα θέλει να μιλά ο καθένας. Δεν μπορώ μερικούς να τους διακόπτω και άλλους να μην τους διακόπτω.

Ναι, ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Είπαμε προηγουμένως, κύριε Πρόεδρε, ότι είναι θέμα χρόνου σε μια ομάδα. Εσείς κρατείστε το χρόνο και θα φανεί από τα τελικά αποτελέσματα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ωραία, όταν συμπληρωθεί ο χρόνος, δε θα δώσω το λόγο σε άλλο μέλος.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Και φυσικά αφαιρέστε και όλες αυτές τις διακοπές που έγιναν και προηγουμένως και τώρα.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Πιστεύει ακόμα οποιοσδήποτε ότι μπορεί να λειτουργήσει κράτος, όταν στο Υπουργικό Συμβούλιο θα απαιτείται συναίνεση Προέδρου και Αντιπροέδρου σε όλα σχεδόν τα θέματα; Όταν θα υπάρχει βέτο για κάθε νόμο, για τα ίδια θέματα και όταν καθορίζονται χωριστές πλειοψηφίες στην Κάτω Βουλή ακόμα και σε θέματα απαρτίας; Δεν υπάρχουν, αγαπητοί συνάδελφοι, απαντήσεις που να διαφοροποιούν τη ζοφερή εικόνα μιας διχοτομικής, μη λειτουργικής και καταστροφικής λύσης που φωτογραφίζεται από τη δέσμη ιδεών. Κι ας μη γίνεται χρήση της τρομοκρατίας των φράσεων και των επιθέτων για να παραπλανηθεί ο λαός, να παγιδευτεί και να εγκρίνει μια πορεία εθνικής καταστροφής, όπως έπραξε ο κ. Χριστόφιας στον επίλογο της ομιλίας του. Δεν είμαστε εμείς που συνθηματολογούμε, που απευθύνουμε μεγαλόστομες διακηρύξεις, που προσπαθούμε να δημιουργήσουμε εντυπώσεις και να αποσπάσουμε χειροκροτήματα. Αυτή είναι η μέθοδος όσων με συνειδητή ή όχι αφέλεια, με συνειδητή ή όχι πρόθεση διαστρέβλωσης της πραγματικότητας προσπαθούν να ωραιοποιήσουν τη σημερινή καταστροφική πορεία και να συντηρούν ακόμα και σήμερα ευσεβείς πόθους. Ούτε είμαστε εμείς που ενώ αναγνωρίζουμε αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας την ίδια στιγμή καλλιεργούμε αυταπάτες για άσκηση πιέσεων προς την Τουρκία, όπως έπραξε ο κ. Χριστόφιας, όταν μάλιστα ο κ. Τσατίν απροκάλυπτα απειλεί με ελληνοτουρκικό πόλεμο σε περίπτωση επανόδου Ελληνοκυπρίων προσφύγων.

Πράγματι ο δρόμος της συνθηματολογίας έχει περάσει. Οι ευσεβείς πόθοι, οι ωραιοποιήσεις που εκπορεύονταν μάλιστα μεθοδευμένα από τη Νέα Υόρκη καθ' όλη τη διάρκεια των συνομιλιών προτού καταλήξουν στο ναυάγιο, η προσπάθεια συντήρησης ψεύτικων ελπίδων έχουν φτάσει και έχουν υπερβεί τα όριά τους.

Τώρα είναι η ώρα όλοι να δουν επιτέλους την πραγματικότητα. Ο κίνδυνος υποθήκευσης της Κύπρου στον τουρκικό επεκτατισμό είναι εδώ παρών και απειλεί άμεσα την ιστορική παρουσία του κυπριακού ελληνισμού. Επιτέλους το να υπερασπίσουμε την παρουσία του ελληνισμού στην Κύπρο δεν είναι πράξη εθνικιστικής έξαρσης, είναι στοιχειώδης πράξη πατριωτισμού και ελάχιστο δείγμα εθνικής και ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Λάκης Θεοδούλου.

Α. ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, στα πλαίσια του χρόνου που έχω, θα δώσω τηλεγραφικά τις πιο κάτω θέσεις και τα πιο κάτω μηνύματα:

1. Οι ιδέες Γκάλι δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός. Προέκυψαν μέσα από συγκεκριμένες συνθήκες, μέσα από τις τοπικές και διεθνείς συγκυρίες, μέσα από τις συμφωνίες κορυφής και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, καθώς και μέσα από τις αντιθέσεις, γι' αυτό παρουσιάζουν και μειονεκτήματα.

Ακριβώς εδώ είναι που επιβάλλεται να στραφεί η προσοχή όλων μας και εφόσον στη βάση τους στοχεύουν την ομοσπονδία να αγωνιστούμε με πνεύμα ευθύνης και ενότητας για τη βελτίωσή τους και όχι να ζητείται αυτή την κρίσιμη ώρα να φυγομαχήσουμε.

2. Όσοι απορρίπτουν ασυζητητί τις ιδέες Γκάλι και ζητούν αλλαγή πορείας δημιουργούν μεγάλη σύγχυση στο λαό. Ενώ τον Ιούνιο έλεγαν ότι οι ιδέες Γκάλι αποτελούν τη λύση, διότι μόνο το εδαφικό-προσφυγικό συζητούνται, τώρα λένε ότι δεν μπορούν να γίνουν ουσιαστικές αλλαγές. Και γνωρίζουν ότι είναι υπό συζήτηση τόσο σημαντικά και ουσιαστικά θέματα, πέρα από το εδαφικό-προσφυγικό, όπως είναι το συνταγματικό, η εκτελεστική, η νομοθετική και δικαστική εξουσία, η εφαρμογή των βασικών αρχών περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι εγγυήσεις, οι έποικοι κ.ά. Αν όλα αυτά δεν είναι ουσιαστικά θέματα που επιδέχονται ουσιαστικές αλλαγές, τότε τι είναι οι ουσιαστικές αλλαγές;

Για μας είναι και ο διαπραγματευτικός αγώνας σ' αυτά τα πλαίσια. Εφόσον θα στηρίζεται στις θέσεις του εθνικού συμβουλίου, στα ψηφίσματα του ΟΗΕ, στις συμφωνίες κορυφής, στο διεθνές δίκαιο, δεν μπορεί ούτε να αποκλειστεί, ούτε να παρεξηγηθεί από τα Ηνωμένα Έθνη ή από οποιουδήποτε άλλους.

3. Η πολιτική γραμμή της διπεριφερειακής-δικοινοτικής ομοσπονδίας που ακολουθούμε και που προβλέπεται από τις ιδέες Γκάλι δεν μπορεί να αλλάξει. Αν επιδιώξουμε κάτι τέτοιο, εκτός του ότι θα φανούμε ανακόλουθοι, θα καταστρέψουμε τις προοπτικές και δυνατότητες για επανένωση της Κύπρου, θα επιφορτιστούμε την ίδια ευθύνη με τον Ντενκτάς για το ναυάγιο που θα επέλθει και τις βαριές συνέπειες που αναπόφευκτα θα ακολουθήσουν.

4. Το εθνικό συμβούλιο στις δυο κορυφαίες, τις κυριότερες συνεδρίες του, το 1977 και το 1988-89, ξεκαθάρισε το θέμα της πολιτικής γραμμής της πορείας και του στόχου του αγώνα μας. Απαντώντας στο δίλημμα ή στο ουσιαστικό αν θέλετε ερώτημα τι προτιμά μεταξύ της παρούσας κατάστασης, σε αναμονή ευνοϊκότερων συνθηκών και της ομοσπονδίας, επέλεξε την οδό της δικοινοτικής-διπεριφερειακής ομοσπονδίας ως της πιο σίγουρης και ασφαλούς πορείας με τις καλύτερες προοπτικές επιτυχίας.

Οι θέσεις που προβάλλονται και τα συνθήματα που ρίχνονται περί επανατοποθέτησης της πολιτικής μας πορείας απαντήθηκαν και απορρίφθηκαν επανειλημμένα και από τον ίδιο το λαό μας, γιατί εκφράζουν απλά τις ωραίες επιθυμίες μας, αλλά όχι τις πραγματικότητες και δυνατότητές μας. Ειδικότερα δεν προσφέρουν καμιά εγγύηση αποτροπής των αρνητικών εξελίξεων και κινδύνων και κανένα εχέγγυο ότι θα γίνουν αποδεκτές από τη διεθνή κοινότητα, χωρίς τη βοήθεια της οποίας δεν είναι δυνατή η οποιαδήποτε δίκαιη λύση του προβλήματός μας.

Σήμερα όσο ποτέ προηγουμένως συντρέχουν περισσότεροι και ισχυρότεροι λόγοι να παραμείνουμε προσηλωμένοι και να αγωνιστούμε για μια βιώσιμη δικαιοδική-διπεριφερειακή ομοσπονδία, η οποία όσο κι αν δεν είναι η ιδανική λύση που θα θέλαμε, αποτελεί τη μόνη εφικτή ρεαλιστική γέφυρα ελπίδας και σωτηρίας την οποία επιβάλλεται να διαβούμε με προσοχή και ισορροπία, για να επανενώσουμε το λαό και την πατρίδα μας.

5. Αυτή την κρίσιμη ώρα δεν μπορούμε και δε χρειάζεται να φυγομαχήσουμε.

6. Αν οι αποφάσεις του εθνικού συμβουλίου μας εκφράζουν και μας ενώνουν, χωρίς φόβο και οποιοσδήποτε άλλες σκοπιμότητες, έχουμε χρέος έναντι αυτού του λαού να συσπειρωθούμε και να συστρατευτούμε. Εδώ είναι κι εδώ πρέπει να ενισχυθεί το μέτωπο για τη σωτηρία και τη λευτεριά της Κύπρου.

Η μάχη των συνομιλιών της 26ης Οκτωβρίου πρέπει να δοθεί με επιτυχία, ενάντια στις διχοτομικές ή συνομοσπονδιακές θέσεις του Ντενκτάς, ενάντια σε ό,τι αρνητικό και απαράδεκτο και υπέρ της περαιτέρω προώθησης των δικών μας συλλογικών θέσεων.

7. Φτάνουν πια τα λάθη και οι ηρωϊκές μωρίες που καταλήγουν σε χαμένες πατρίδες.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Καλώ στο βήμα τον κ. Μάρκο Κυπριανού.

Μ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, θα προσπαθήσω η ομιλία μου να έχει όσο το δυνατό μεγαλύτερη συνοχή, αλλά αντιλαμβάνεστε ότι από τα 15 λεπτά βρίσκεται στα 5 αυτή τη στιγμή, επομένως αναγκαστικά έγιναν μεγάλες περικοπές.

Θα περιοριστώ σε ορισμένα σημεία, γιατί ήδη έχουν λεχθεί αρκετά κι έχουν αναλυθεί πολλά αρνητικά σημεία των ιδεών Γκάλι, της λεγόμενης βάσης για λύση του Κυπριακού, όπως έχει πλέον χαρακτηριστεί. Αυτά είναι πλέον τόσα πολλά και τόσα σημαντικά που καθιστούν την όλη δέσμη απαράδεκτη για μας, επικίνδυνη ως βάση διαπραγματεύσεως και καταστροφική ως βάση για λύση.

Επειδή ο χρόνος που μου έχει δοθεί είναι ελάχιστος δε θα μπω σε επιμέρους ανάλυση αυτών των σημείων και την πλάνη ή σύγχυση που δημιουργούν, ώστε να μην μπορούν να εξασφαλίσουν την αποδοχή μας, αφού έχουν μεν εμφάνιση δίκαιη αλλά ουσία αντίθετη με τα δίκαια του λαού μας. Θα αναφερθώ σε ένα σημείο μόνο που εγείρεται, όποτε συζητούμε τις ιδέες Γκάλι.

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Όποτε συζητιέται η κατά τα τελευταία χρόνια κατηφορική πορεία του εθνικού μας θέματος, όποτε καταδικάζονται οι συνεχείς ανεξέλεγκτες και καταστροφικές υποχωρήσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια από την πλευρά μας, όποτε απορρίπτονται οι άθλιες εισηγήσεις για εθνική αυτοκτονία και ιδιαίτερα όποτε συζητιούνται οι ιδέες Γκάλι, αναβιώνει πάντα το ενοποιημένο έγγραφο του 1985. Και λυπάμαι να παρατηρήσω ότι χρησιμοποιείται πάντα με στόχο να φιμώσει όσους φωνάζουν ενάντια στο ξεπούλημα που πάει να γίνει. Χρησιμοποιείται για να επιρρίψει ευθύνες σε προηγούμενες κυβερνήσεις, χρησιμοποιείται για να παραπληροφορήσει τον Κυπριακό λαό, να τον αποπροσανατολίσει, να στρέψει την προσοχή του μακριά από τη σημερινή ολέθρια κατάσταση στην οποία μας έχουν φέρει οι λανθασμένοι χειρισμοί της κυβέρνησης.

Αυτό στο δικό μου μυαλό ταυτίζεται με εθνικό μαζοχισμό. Να επιμένουμε δηλαδή να φέρνουμε στο προσκήνιο ένα έγγραφο που από μεν την τουρκική πλευρά απορρίφθηκε και από εμάς αποσύρθηκε η αποδοχή της συζήτησής του. Ένα έγγραφο που από το 1986 δηλώθηκε επίσημα στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ότι δε μας δεσμεύει και που ανασύρεται από το παρελθόν απλώς και μόνο για να στερηθούν επιχειρήματα μερικοί από όσους διαμαρτύρονται σήμερα.

Σίγουρα δεν ήταν τέλειο το έγγραφο του 1985. Ήταν απλώς για συζήτηση και δεν έμπαινε σε τόσες λεπτομέρειες όπως οι σημερινές ιδέες Γκάλι, αλλά στην ουσία αποτελείτο από επικεφαλίδες που έθεταν τις αρχές που θα συζητιώνταν. Σίγουρα περιείχε και αρνητικές πρόνοιες για μας. Όμως από τη στιγμή που καταφέραμε κι αποδεσμευτήκαμε, έπρεπε να αρπάξουμε την ευκαιρία και να το θάψουμε για πάντα. Να μην υπερτονίζουμε την αποδοχή του αλλά να διατυμπανίζουμε τη μετέπειτα απόρριψή του. Αυτό που έχει σημασία είναι να αποφύγουμε και να γλυτώσουμε από τις σημερινές επικίνδυνες ιδέες κι όχι να παρελθοντολογούμε χάριν πολιτικών σκοπιμοτήτων και να βρισκουμε ότι αρνητικό έχει δεχθεί ποτέ η πλευρά μας, για να πεισθούμε να το ξαναδεχθούμε.

Αφού τα είπα αυτά όμως, και πέρα από την ανάγκη ότι η πλευρά μας τουλάχιστον πρέπει να θάψει για πάντα αυτό το έγγραφο, νιώθω την υποχρέωση να διευκρινίσω ότι οι ιδέες Γκάλι είναι πολύ χειρότερες από το έγγραφο του 1985.

Βέβαια με τον ίδιο τρόπο που ο κ. Χριστόφιας δεν είναι απολογητής των ιδεών Γκάλι ούτε κι εγώ είμαι του εγγράφου του 1985, αλλά μερικά πράγματα πρέπει να λεχθούν.

Καταρχή σε εκείνο το έγγραφο δεν περιέχονταν στοιχεία που να εξουδετερώνουν τις θέσεις μας σε ό,τι αφορά τις βασικές πτυχές του Κυπριακού, όπως συμβαίνει σήμερα με τη δέση ιδεών Γκάλι. Το έγγραφο του Απριλίου του 1985 ούτε εγγυημένες πλειοψηφίες περιείχε αναφορικά με τον πληθυσμό στην υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση περιοχή της ομοσπονδίας, ούτε εγγυημένες τουρκικές πλειοψηφίες σε ό,τι αφορά την ιδιοκτησία γης (έστω κι αν τώρα έχουν συγκαλυφθεί στο νέο έγγραφο Γκάλι) ούτε γινόταν σ' αυτό δεκτή η συνθήκη εγγύησης έστω και για να συμπληρωθεί, ούτε η συνθήκη συμμαχίας, ούτε η παραμονή τουρκικών στρατευμάτων, ούτε γινόταν άμεσα ή έμμεσα αποδοχή της παραμονής των εποίκων, ούτε εξουδετερώνονταν οι βασικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ούτε περιοριζόταν το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων. Μπορεί να μη λύνονταν αυτά τα θέματα με το έγγραφο του Απριλίου 1985, αλλά τουλάχιστον δεν έκαναν δεκτές θέσεις που να υπονομεύουν καθ' οιονδήποτε τρόπο τις βασικές θέσεις της ελληνικής κυπριακής πλευράς. Μπορεί να είχε δυσμενή στοιχεία το έγγραφο αυτό σε ό,τι αφορά συνταγματικά θέματα, αλλά τίποτε δε θα ίσχυε εκτός αν επήρχετο πλήρης συμφωνία επί όλων των θεμάτων.

Γι' αυτό θα πρέπει να βρούμε τρόπους αποφυγής των επικίνδυνων ιδεών Γκάλι, κι όχι να προσπαθούμε μοιρολατρικά να αυτοδεσμευθούμε με αναδρομές σε φαντάσματα του παρελθόντος. Αντί να προσπαθούμε να πείσουμε τους εαυτούς μας ότι μας δεσμεύουν παλιά έγγραφα, ας αποδεσμευθούμε από τα καινούργια. Πλησιάζουν οι εκλογές και θα έχουμε πολύ χρόνο για επιθέσεις ενάντια στη διακυβέρνηση Κυπριανού. Τώρα όμως ας περιοριστούμε στην εξεύρεση τρόπων αντιμετώπισης των εθνικών κινδύνων που αντιμετωπίζουμε χωρίς κομματικούς στόχους και σκοπιμότητες.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, για μας δεν υπάρχει αμφιβολία πως η δέση ιδεών Γκάλι είναι το χειρότερο κείμενο που βγήκε ποτέ από τα Ηνωμένα Έθνη για το κυπριακό πρόβλημα. Επηρεάζει αρνητικά και υπονομεύει, αν δεν εξουδετερώνει, τις θέσεις μας στις βασικές πτυχές του Κυπριακού και περιορίζει σε βαθμό εξουδετέρωσης τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες του κυπριακού λαού. Και το χειρότερο δημιουργήθηκε η εικόνα ότι η δική μας πλευρά τις βλέπει ευνοϊκά, αφού τις δέχθηκε ως βάση διαλόγου. Και τώρα μάλιστα οι ιδέες αυτές έγιναν βάση για λύση. Ουδέποτε βρεθήκαμε σε τόσο τραγική θέση και ουδέποτε βρεθήκαμε ενώπιον τόσων φοβερών και επικίνδυνων προτάσεων για λύση του κυπριακού προβλήματος.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, φαίνεται ότι η πλευρά μας δε μαθαίνει από τα λάθη της αλλά ακόμα κι ότι δεν ξέρουμε να εκμεταλλευόμαστε τις ευκαιρίες που μας παρουσιάζονται. Δεν ξέρουμε πώς να αρπάξουμε τις σανίδες σωτηρίας που περνούν από μπροστά μας, όπως η παρούσα διακοπή των συνομιλιών μέχρι τις 26 Οκτωβρίου που μας δίνει μια νέα ευκαιρία προβληματισμού και επανατοποθέτησης.

Έστω και τώρα ας συνειδητοποιήσουμε σε ποια επικίνδυνη πορεία βρισκόμαστε κι ας επιδιώξουμε απεγκλωβισμό από αυτήν. Ας μην επιμένουμε να συνεχίζουμε τα λάθη μας. Έστω και την τελευταία στιγμή ας δείξουμε το πολιτικό θάρρος να αντιμετωπίσουμε τους πιθανούς, για να γλυτώσουμε την πατρίδα μας από τους βέβαιους, κινδύνους, από τη σίγουρη καταστροφή.

Βέβαια λέχθηκε ότι δεν μπορούμε να μην πάμε στη Νέα Υόρκη. Ότι θα μας καταδικάσουν όλοι αν το κάνουμε αυτό. Ότι είμαστε υποχρεωμένοι να ανταποκριθούμε στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα. Εμείς πιστεύουμε ότι τίποτε δεν είναι αδύνατο. "Όπου υπάρχει θέληση υπάρχει και τρόπος". Και όσο δύσκολο και να είναι είναι να βρεθεί αυτός ο τρόπος, το γεγονός παραμένει ότι δεν πρέπει να προχωρήσουμε στις συνομιλίες με τα σημερινά δεδομένα. Γι' αυτό η κυβέρνηση πρέπει να διακόψει τις συνομιλίες ή τουλάχιστον να ζητήσει επ' αόριστο αναβολή για να μη βρεθούμε στο δίλημμα ή να δεχθούμε μια καταστροφική λύση ή να πρέπει να αντιμετωπίσουμε τη διεθνή κοινότητα. Κι αν δεν καταφέρει να τις αναβάλει, να μην πάει, γιατί είναι σίγουρο ότι θα αναγκαστούμε να απορρίψουμε σημαντικό μέρος των ιδεών, ιδιαίτερα στο συνταγματικό μέρος, και θα βρεθούμε ξαφνικά στην ίδια μοίρα με την τουρκική πλευρά και θα έχουμε την ίδια ευθύνη για την αποτυχία των συνομιλιών και από θύμα που έχει το δίκαιο με το μέρος του, θα γίνουμε απλώς ακόμα ένας φταίχτης. Για μας βέβαια έστω και σ' αυτό το δίλημμα η απάντηση δεν είναι δύσκολη. Καλύτερα αντιμετώπι με τον κόσμο όλο παρά να υπογράψουμε την καταδίκη μας. Αλλά πιστεύουμε ότι μπορούμε να το αποφύγουμε αυτό. Ας δείξουμε το θάρρος, τη διπλωματικότητα και τη δεξιοτεχνία που χρειάζεται, για να απεγκλωβιστούμε από τις νέες συνομιλίες. Αρκεί να το αποφασίσουμε.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Ευστάθιος Ευσταθίου.

ΕΥ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι,

Έχω ακούσει με πολλή προσοχή τις ομιλίες των ομιλητών που υποστήριξαν τόσο τις ιδέες Γκάλι όσο και την πολιτική του Προέδρου Βασιλείου. Οι ομιλίες αυτές ήταν ουσιαστικά του κ. Χριστόφια και του κ. Ρολάνδη.

Για τον κ. Ρολάνδη δεν έχω πάρα πολλά να πω εκτός από το ότι οι θέσεις και τα επιχειρήματά του είναι άκρως επηρεασμένα από μια πρωτοφανή ηττοπάθεια και φοβία που το διακατέχει απέναντι στην Τουρκία. Αυτό έχει δείξει με την ομιλία και τις αναλύσεις τις οποίες έκανε. Έχει μεγιστοποιήσει τις δυνατότητες της Τουρκίας στο διεθνές πεδίο και την επιρροή της. Αν επρόκειτο κάποιος να δώσει την ίδια σημασία που προσδίδει ο κ. Ρολάνδης στην Τουρκία, τότε θα έπρεπε όχι μόνο εμείς αλλά όλες οι χώρες του μεσογειακού και του μεσανατολικού χώρου να κυριευθούμε από φόβο και τρόμο μήπως αντιδικήσουμε με την Τουρκία. Μας ανέφερε π.χ. ότι η Τουρκία αγόρασε ελικόπτερα οκτακόσιων εκατομμυρίων δολλαρίων. Βέβαια και θα αγοράσει και οκτακόσιων και χίλιων οκτακόσιων εκατομμυρίων δολλαρίων ελικόπτερα, αφού είκοσι εκατομμύρια από τον πληθυσμό της βρίσκονται σε εξέγερση και τα αεροπλάνα της που βλέπουμε στην τηλεόραση βομβαρδίζουν την ίδια την Τουρκία. Η Τουρκία θα αγοράζει και θα ξαναγοράζει ελικόπτερα εφόσον έχει αυτό το σοβαρό εσωτερικό πρόβλημα. Βέβαια τα ελικόπτερα αγοράζονται για να μπορέσει να καταστείλει την επανάσταση κάποιων απορριπτικών Κούρδων που δε δέχονται να σηκώσουν τα χέρια και να πουν "ορίστε είμαστε τα υποζύγια σας και δεχόμαστε ότι μας εισηγήστε".

Παράλληλα όμως ο κ. Ρολάνδης, κι αυτό είναι πολύ λυπηρό, αξιολογώντας τις δυνατότητες του ελληνισμού και ιδιαίτερα του ελληνικού μητροπολιτικού χώρου της Ελλάδας, μιλά με ειρωνική διάθεση και με τόνους χλευαστικούς. Ούτε λίγο ούτε πολύ από την περασμένη φορά που μίλησε πάνω στο ίδιο θέμα, το Μάιο, μου έχει μείνει ανεξίτηλο στη μνήμη μου ότι παρουσίασε την Ελλάδα σαν να είναι η πιο ασήμαντη χώρα του κόσμου. Γιατί, όπως μας είπε, εκείνη την περίοδο η Ελλάδα είχε 16% πληθωρισμό. Εγώ του λέω ότι η Τουρκία έχει 78% πληθωρισμό. Επειδή η Ελλάδα έχει 16% είναι ασήμαντη και η Τουρκία που έχει 78% είναι σπουδαία χώρα; Μιλά για τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες της Ελλάδας που έχει κατά κεφαλή εισόδημα 8.000 δολάρια, ενώ το κατά κεφαλή εισόδημα των Τούρκων είναι 2.000 δολάρια.

Και διερωτώμαι πού αποσκοπούν όλα αυτά. Ασφαλώς για να πείσει εκείνους που μπορούν να πεισθούν να δεχθούν τη δουλική συμμόρφωση στις επιταγές των Αμερικάνων και των Άγγλων φίλων της Τουρκίας, οι οποίοι εργολαβικά έχουν αναλάβει να μας πείσουν να δεχθούμε τις ιδέες Γκάλι που οι ίδιοι οι Άγγλοι έχουν ετοιμάσει, αυτό πλέον καθομολογείται και είναι πλέον γνωστό, τις ενέκριναν οι Αμερικάνοι και τις προσφέρει ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ.

Κι εγώ με τη σειρά μου δε θα διερωτηθώ, όπως έκαμε ο κ. Ντίνος Μιχαηλίδης χθες, γιατί είχαμε αναθέσει την προώθηση και την υποστήριξη του εθνικού μας θέματος στον κ. Ρολάνδη με τέτοιες ιδέες και τέτοια φιλοσοφία γύρω από την επίλυση του προβλήματός μας. Έχω όμως λύσει μερικώς, επιτέλους, την απορία μου για το πώς φθάσαμε ως εδώ. Εδώ φθάσαμε ακριβώς γιατί ο διαχειριστής υπουργός, ο προασπιστής των δικαιών μας, εμφορείτο από τέτοιες ιδέες και είχε ως υπόβαθρο στην αγωνιστική του προσπάθεια αυτήν όλη την ηττοπάθεια. Γιατί, όταν ο προασπιστής των δικαιών σου, ο Υπουργός Εξωτερικών, δε βλέπει άλλη λύση από την υποταγή και την παράδοση στον εισβολέα, κανένας δε θα ανέμενε ότι η κατάσταση αυτή θα ήταν καλύτερη από ό,τι πράγματι είναι σήμερα.

Συνοψίζω, κύριοι συνάδελφοι, λέγοντας ότι οι απόψεις του κ. Ρολάνδη δεν έχουν αξία, γιατί είναι προϊόν και αποτέλεσμα προκατάληψης και επηρεασμού και κατά συνέπεια είναι εκτιμήσεις αναξιόπιστες. Αναξιόπιστες είναι και αν ακόμα δεν

προσοδοθεί στον ίδιο καμιά απολύτως κακοπιστία. Με τόσο υπονομευμένο το εθνικό φρόνημα, σε μια κρίσιμη περίοδο της ιστορίας της πατρίδας μας, θα ήταν ο πιο ακατάλληλος για να κάμει εκτιμήσεις και να συμβουλευσει τρόπους διαφυγής από το αδιέξοδο.

Για να ξεκαθαρίσω κι εγώ τη θέση μου θεωρώ ότι η σημασία που δίδεται στην Τουρκία, και όχι μόνο από τον κ. Ρολάνδη, είναι εντελώς εξωπραγματική. Η Τουρκία είναι μια χώρα με ασήμαντες δυνατότητες, αφού το κατά κεφαλή εισόδημα του λαού της είναι το χαμηλότερο στον ευρωπαϊκό χώρο κι αυτό σημαίνει ότι οι οικονομικές της δυνατότητες είναι εντελώς ασήμαντες και αμελητέες. Η Τουρκία είναι η χώρα με το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, με το μεγαλύτερο αναλφαριθμισμό, με τα μεγαλύτερα εσωτερικά προβλήματα παγκοσμίως. Το 30-40% του πληθυσμού της βρίσκεται σε εξέγερση και διεξάγονται νύχτα και μέρα μάχες μέσα στα τουρκικά εδάφη. Οι φυλακές της είναι γεμάτες με εκατοντάδες χιλιάδες διαφωνούντων αντιπάλων του καθεστώτος. Είναι η χώρα που από απόψεις καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται στο στόχαστρο των πάντων. Οι διανοούμενοι της είναι φυγάδες στην Ευρώπη και δεν κάνουν τίποτε άλλο εκτός από το να την εκθέτουν. Έχει θρησκευτικές συγκρούσεις, έχει ταξικές συγκρούσεις. Βέβαια έχει και φίλους η Τουρκία, μικροομάδες συντηρητικών βουλευτών στην Αγγλία ή στην Ιταλία ή άλλους εξωνημένους μικροπολιτικούς στην Ευρώπη, πληρωμένα δημοσιογραφικά έντυπα και τη φιλία των κυβερνήσεων της Αγγλίας και της Αμερικής που τη χρησιμοποιούν ως το όργανό τους στην αντιπαράθεσή τους με την Ευρώπη.

Αυτό, κύριοι συνάδελφοι, πρέπει να το προσέξουμε, γιατί ο ρόλος της Τουρκίας, ρόλος δούλου, θεράποντος των αγγλοαμερικανικών συμφερόντων στον ευρωπαϊκό χώρο, καθιστά την Τουρκία αντίπαλο της ίδιας της Ευρώπης. Και σίγουρα δε θα διαρκέσει για πολύ ακόμα το αμφίρροπο παιχνίδι της, το τόσο προσφιές της παιχνίδι του επιτήδειου ουδέτερου με το οποίο εμπαιζει τους πάντες, εκβιάζοντας τους πάντες. Η διεθνής ισορροπία της Τουρκίας είναι τόσο εύθραυστη που αν εμείς, η μικρή Κύπρος, σε συνεργασία με την μητρόπολη του έθνους μας, την Ελλάδα, και με τον ελληνισμό γενικότερα και με αγωνιστικό φρόνημα και συνέπεια την εκθέταμε ως κατηγορούμενη στα διεθνή ευρωπαϊκά βήματα, θα την απομυθοποιούσαμε και θα την ξεσκεπάσαμε προς όφελος της δικής μας υπόθεσης.

Αντί αυτών βέβαια τα τελευταία πέντε χρόνια παρακολουθούμε μια πρωτοφανή υποβάθμιση του ευρωπαϊκού παράγοντα, ενώ εναποθέσαμε όλες μας τις ελπίδες και ενεργήσαμε αποκλειστικά και μόνο μέσα στον αγγλοαμερικανικό χώρο που είναι ο μόνος φιλικός χώρος της Τουρκίας στο διεθνές πεδίο. Σήμερα θερίζουμε τους καρπούς της ασύνετης και επιπόλαιης πολιτικής της διακυβέρνησης Βασιλείου, ο οποίος αναζήτησε συμμάχους στην αντιδικία μας με την Τουρκία μέσα στο χώρο των ίδιων των συμμάχων της Τουρκίας.

Αλλά η Αγγλία, κύριοι συνάδελφοι, είναι συνυπεύθυνη με την Τουρκία στη δημιουργία της κυπριακής τραγωδίας και του κυπριακού προβλήματος. Είναι ο εγγυητής της ανεξαρτησίας μας και την εγγύησή της αυτή δεν την έδωσε καλοπροαίρετα και μεγαλόψυχα. Την έδωσε σε αντάλλαγμα εδαφών δικών μας που της παραχωρήσαμε για να μπορεί να ασκήσει τις εγγυητικές της υποχρεώσεις στην Κύπρο κι έτσι σχημάτισε τις κυρίαρχες βάσεις της. Οι βάσεις κατά συνέπεια δε δόθηκαν χαριστικά στην Αγγλία, της δόθηκαν σε αντάλλαγμα της υποχρέωσης που ανέλαβε να διαφυλάττει την κυπριακή δημοκρατία, την κυπριακή ανεξαρτησία και ακεραιότητα. Τι έκαμε η Αγγλία για να τιμήσει τις υποχρεώσεις της και για να δικαιούται κατά

συνέπεια να κρατά τα ανταλλάγματά της; Απολύτως τίποτε. Αντίθετα ενισχύει και ενίσχυε και στηρίζει το ψευδοκράτος που κατέχεται από τα τουρκικά στρατεύματα της εισβολής. Και αναφερόμενος στα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης Εγγυήσεως ερωτώ: Εφόσον το άρθρο 2 της Συνθήκης προβλέπει ότι η Αγγλία εγγυήθηκε την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητά μας σε αντάλλαγμα του ότι κι εμείς θα της εγγυηθούμε την ύπαρξη των βάσεων της και δεδομένου ότι δεν τίμησε αυτή την υποχρέωση της, δικαιούται να κρατεί τις βάσεις; Το θέσαμε αυτό ποτέ στην Αγγλία; Τους είπαμε ότι, εφόσον εσείς δεν έχετε τιμήσει την υποχρέωσή σας, θα εγείρουμε ζήτημα στο Διεθνές Δικαστήριο; Δεν το κάναμε βέβαια, γιατί η πολιτική που ακολουθήθηκε από τότε ήταν πολιτική όχι γρονθοκοπημάτων, ήταν πολιτική υποταγής και πολιτική εθνικής μειοδοσίας. Δε λέω ότι ήρθε η ώρα να εγείρουμε το θέμα των βάσεων. Τώρα συζητούμε τις ιδέες Γκάλι. Το έκανα αυτό, για να φέρω ένα παράδειγμα του πόσο φοφοδεής και πόσο ηττοπαθής ήταν η πολιτική μας.

Όσον αφορά τις θέσεις του κ. Χριστόφια, θέλω να απαντήσω ότι δεν έχω πεισθεί καθόλου ούτε για την ορθότητα της πολιτικής Βασιλείου ούτε για την καταλληλότητα των ιδεών Γκάλι, τις οποίες θεωρώ, όπως και τόσοι άλλοι συνάδελφοι, ότι είναι εθνικά ολέθριες και εντελώς απαράδεκτες σε πλείστα όσα σημεία. Αντιστρατεύονται και παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο όσον αφορά ό,τι ιερότερο υπάρχει στον κόσμο, δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιβραβεύουν το μεγάλο έγκλημα της τουρκικής εισβολής και κατοχής και καθιερώνουν ως κανόνα την αδικία και την καταπίεση σε βάρος ενός ολόκληρου λαού, του ελληνισμού της Κύπρου. Οι ιδέες Γκάλι εξισώνουν το 82% του λαού με το 18%, αφού με την περιβόητη πολιτική ισότητα και τις ίσες εξουσίες πλειονότητας και μειονότητας σε όλους τους τομείς της κρατικής λειτουργίας και δράσης, το 18% κηδεμονεύει και καταργεί τη θέληση του 82% και καθιερώνει ωμό καθεστώς φυλετικής διάκρισης υπέρ της μειονότητας.

Διαφωνώ με τον κ. Χριστόφια που επιχειρήσει να διακρίνει ότι άλλο είναι η λαϊκή κυριαρχία που πηγάζει από το λαό και άλλο η κρατική εξουσία. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι τέτοια διάκριση δεν υπάρχει πουθενά, αν βέβαια μιλούμε για δημοκρατικά καθεστώτα και όχι για δικτατορίες. Αφού όλη η βάση της δημοκρατίας είναι η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας που εκδηλώνεται πάντοτε με εκλογές βασισμένες στην ισότητα της ψήφου του εκλογέα σε εδραίωση της αρχής ότι η πλειοψηφία κυβερνά και η μειοψηφία προστατεύεται.

Η παραμονή των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο και τα επεμβατικά δικαιώματα της Τουρκίας τα οποία διαφυλάσσονται ως εγγυητές της συνταγματικής μας τάξεως και ως προστάτες της τουρκοκυπριακής κοινότητας, δίδουν πλήρη ευχέρεια στην Τουρκία να έχει υπό την άμεση επιτήρηση και κηδεμόνευσή της το κυπριακό κράτος συνεχώς και με νομιμοφάνεια και έτσι καθιστά την Κυπριακή Δημοκρατία κράτος υποτελές στην Τουρκία ακαθόριστου νομικού καθεστώτος, κάτι μεταξύ αποικίας και προτεκτοράτου, εφόσον οι έποικοι παραμένουν και καμιά εγγύηση δεν υπάρχει ότι αύριο δε θα έρχονται κατά χιλιάδες. Τι έλεγχο θα μπορούμε να εξασκούμε στο πλήρως διαχωρισμένο τουρκοκυπριακό κράτος του βορρά; Η εφαρμογή των ιδεών Γκάλι θα έχει ως αποτέλεσμα τη διχοτόμηση της Κύπρου σε δυο κράτη και τη μετατροπή ολόκληρης της Κυπριακής Δημοκρατίας σε αποικία της Τουρκίας.

Όσον αφορά τα "θετικά" στοιχεία της επιστροφής σε μας της νεκρής ζώνης και ενός ποσοστού 2-3%, τούτο θα συνοδευθεί με περαιτέρω ανταλλάγματα από την πλευρά μας, κύριοι συνάδελφοι, γιατί, όπως αναφέρεται στις περιβόητες ιδέες θα

διαμοιραστεί ο υδατικός μας πλούτος εξίσου μεταξύ των δυο κρατών. Αφού δηλαδή μας άρπαξαν το 70% των πλουτοπαραγωγικών μας πηγών και μας εξανάγκασαν να οικοδομήσουμε εκ νέου στις ελεύθερες περιοχές και αφού με στερήσεις και υπεράνθρωπες προσπάθειες δημιουργήσαμε τα υδατικά έργα του Νότιου Αγωγού, αυτά πρέπει να τα διαμοιραστούμε μαζί τους! Όπως πρέπει εμείς οι Έλληνες να αναλάβουμε την ανάπτυξη της ομόσπονδης πολιτείας που θα διοικείται από τους Τούρκους και όχι τους Τουρκοκύπριους, εφόσον η πλειοψηφία είναι έποικοι, για να διορθώσουμε τις υφιστάμενες οικονομικές ισορροπίες, όπως αναφέρεται στην Έκθεση Γκάλι, συγκεκριμένα στην παράγραφο 26. Αυτό σημαίνει ότι εμείς, τα θύματα της εισβολής και καταστροφής, θα πρέπει να ανορθώσουμε την πάσχουσα οικονομία του βορινού κράτους. Αφού λεηλάτησε και κατασπατάλησε, πρέπει να το υποστηρίξουμε για να επιβιώσει.

Τελειώνω, κύριε Πρόεδρε, μάλλον διακόπτω, κύριε Πρόεδρε, καταλήγοντας στο εξής: Μας λέχθηκε ότι θα πάρουν αποζημιώσεις οι κάτοχοι περιουσιών, διότι κανένας δε θα πάρει περιουσία στο βορρά. Τις αποζημιώσεις, είπε ο κ. Παπαδόπουλος, θα τις πληρώσουμε εμείς οι ίδιοι οι Έλληνες. Θα πληρώσουμε τις αποζημιώσεις εκείνων που δε θα πάνε στους τόπους τους. Αν υποθέσουμε, κύριοι συνάδελφοι, ότι τις αποζημιώσεις μας τις πληρώνουν οι Τούρκοι ή οι Αμερικάνοι, έχω να πω ότι οι περιουσίες αυτές είναι τα εθνικά μας εδάφη. Κι αν ακόμα μας τις πλήρωναν από την Τουρκία ή οι ίδιοι οι Αμερικάνοι, οι πληρωμές θα ήταν το τίμημα μιας εθνικά απαράδεκτης συναλλαγής που ομοιά της δεν καταγράφεται πουθενά στην ιστορία. Προκαλώ οποιοδήποτε να μου πει ότι στην ιστορία της ανθρωπότητας κάποιος πούλησαν τα εθνικά τους εδάφη στον αντίπαλο. Δεν έγινε ποτέ αυτό το πράγμα. Οι ιδιοκτήτες μιας γης, κύριοι συνάδελφοι, το μάξιμουμ που μπορούν να προσδοκούν είναι να διατηρήσουν αυτή τη γη όσο ζουν. Όταν πεθάνουν δεν είναι δική τους. Τα εθνικά εδάφη όμως συνιστούν και θεμελιώνουν εκείνο που λέγεται η αιώνια ιδέα της πατρίδας. Δεν μπορεί κανένας να πωλήσει την πατρίδα του. Είναι αθέμιτο, είναι παράνομο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Είναι *res sacrae* και *res actae* του ρωμαϊκού δικαίου, λέω στον κ. Μαρκίδη. Τα ιερά και τα όσια τα οποία δεν επιδέχονται καμιά συναλλαγή. Είναι ντροπή να λέμε ότι θα πωλήσουμε τα εδάφη της πατρίδας μας και να πάρουμε αποζημίωση. Μια τέτοια θέση θα ήταν επονειδιστική και θα μας χαρακτήριζε στον αιώνα τον άπαντα ως τους πλέον επονειδιστους ανθρώπους.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Παύλος Παπαγεωργίου.

Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Σε μια χώρα στην οποία βρίσκεται υπό κατοχή το 37% του εδάφους της και πέραν του ενός τρίτου του πληθυσμού της είναι και εξακολουθούν να παραμένουν για 18 χρόνια πρόσφυγες στην ιδιά τους την πατρίδα, ο αγώνας για την αποκατάσταση του δικαίου, ο αγώνας για τον τερατισμό της κατοχής και τη συνένωση της πατρίδας μας, γιατί γι' αυτήν πρόκειται, είναι και πρέπει να αποτελεί το πρώτο μέλημα όλων μας.

Για το λόγο αυτό η συζήτηση στη Βουλή και δικαιολογημένη είναι και επιβεβλημένη. Όμως η συζήτηση που κάνουμε τώρα για τρεις μέρες δε γίνεται και δεν πρέπει να γίνεται απλώς για να εκφωνούμε πανηγυρικούς διθύραμβους, αλλά η

συζήτηση αυτή πρέπει να στοχεύει στο να διαφωτίσει το λαό για τις τελευταίες εξελίξεις του κυπριακού προβλήματος, για τις πρόνοιες του εγγράφου Γκάλι και του τελευταίου ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας 774. Κατά κύριο λόγο αντί να γίνει με αντιπαράθεση επιχειρημάτων μέσα από ένα πολιτισμένο και δημοκρατικό διάλογο, για να υπάρξει όσο είναι δυνατό σύγκλιση των απόψεων στην αντιμετώπιση των κρίσιμων και οριακών εξελίξεων του κυπριακού προβλήματος. Να υπάρξει δηλαδή ενότητα λαού και ηγεσίας και με σύνεση και αποφασιστικότητα να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση. Και όπως το εθνικό συμβούλιο, μετά την εκλογή του κ. Βασιλείου, στις μακρές και πολυήμερες συνεδριάσεις του κατέληξε ομόφωνα στην υποβολή των προτάσεών μας τον Ιανουάριο του 1989, με πυξίδα και πάλι αυτές τις προτάσεις του 1989, να συνέλθει και πάλι άμεσα το εθνικό συμβούλιο και με πολλή προσπάθεια, παραμερίζοντας το κομματικό συμφέρον και τις προεκλογικές εξελίξεις και ζυμώσεις, να πετύχει σύγκλιση απόψεων για τη συλλογική και υπεύθυνη αντιμετώπιση της κατάστασης.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, δε θα αναφερθώ στις θέσεις και τις απόψεις της Κοινοβουλευτικής μας Ομάδας επί των προνοιών του εγγράφου Γκάλι και του ψηφίσματος 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τις θέσεις μας τις εξέθεσε με κάθε λεπτομέρεια ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ με τις οποίες συμφωνώ απόλυτα. Θα αναφερθώ μόνο σε ορισμένα σημεία και σε ορισμένες διαπιστώσεις.

Πρώτη διαπίστωση, κοινή διαπίστωση όλων, είναι ότι το Κυπριακό θα λυθεί μόνο με διάλογο μεταξύ των άμεσα ενδιαφερόμενων Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Συνεπώς τα μεγάλα συνθήματα και κάποιες έμμεσες υπόνοιες ότι δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί η στρατιωτική επιλογή δε βοηθούν αλλά αντίθετα, με μαθηματική ακρίβεια, αν επικρατήσουν τέτοιες απόψεις, θα τουρκοποιήσουν και μάλιστα πολύ σύντομα ολόκληρη την Κύπρο. Δυστυχώς η πείρα του παρελθόντος, που με το εγκληματικό πραξικόπημα οι πρωταγωνιστές του και τα πρωτοπαλλήκαρά του έδωσαν το 37% του εδάφους μας στους Τούρκους, δεν μας έχουν φρονηματίσει ακόμα. Και δυστυχώς αυτά τα συνθήματα ακούονται πάλιν από τις ίδιες γωνιές.

Η δεύτερη διαπίστωση είναι ότι η λύση που θα βρούμε με το διάλογο είναι λύση ομοσπονδίας, όπως έχει συμφωνηθεί στις συμφωνίες κορυφής και όπως προνοείται στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τίθεται όμως το ερώτημα αν το έγγραφο Γκάλι που βρίσκεται σήμερα στο τραπέζι των διαπραγματευσεων προβλέπει λύση πραγματικής ομοσπονδίας ή λύση συγκεκαλυμμένης συνομοσπονδίας. Έχουμε την άποψη ότι η λύση που προνοείται στο έγγραφο Γκάλι είναι λύση ομοσπονδίας και όχι συνομοσπονδίας. Όμως στο έγγραφο αυτό υπάρχουν απαράδεκτα σημεία και παραλείψεις που αν δεν εξαλειφθούν και αν δε διορθωθούν, δεν μπορεί το έγγραφο να αποτελέσει ούτε τη λύση ούτε καν τη βάση για τη λύση του προβλήματος.

Τέτοια σημεία μπορεί να αναφέρει ένας το θέμα των εποίκων το οποίο παρασιωπάται αδικαιολόγητα και για το οποίο η θέση μας πρέπει να είναι καθαρή. Δεν μπορεί οι έποικοι ή μέρος αυτών να παραμείνουν στα σπίτια και τις περιουσίες μας χωρίς τη θέλησή μας για ανθρωπιστικούς λόγους. Επίσης η αναγνώριση του δικαιώματος επιστροφής όλων των προσφύγων δεν πρέπει να ανατρέπεται με άλλες πρόνοιες αναφορικά με τις πρακτικές δυσκολίες των Τουρκοκυπρίων που διαμένουν στα σπίτια και τις περιουσίες μας που θα προκύψουν από τη μετακίνησή τους με τη λύση. Η εφαρμογή του δικαιώματος επιστροφής, εγκατάστασης και περιουσίας πρέπει να διασφαλιστεί με συνταγματικές διατάξεις και να μην εξαρτάται από την απόφαση της πολιτείας στην οποία βρίσκεται η περιουσία αυτή. Ούτε μπορεί να ανασταλεί η εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών για μεγάλο χρονικό διάστημα.

'Άλλο σημείο που πρέπει να ξεκαθαριστεί και να ρυθμιστεί είναι η εξεύρεση μηχανισμού επίλυσης των αδιεξόδων από την άσκηση των διάφορων βέτο. Επίσης η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων και όλων των πολιτών θα πρέπει να διασφαλιστεί.

Ο χάρτης Γκάλι μπορεί να αποτελέσει τη βάση για λύση της εδαφικής πτυχής. Είναι η πρώτη φορά, αγαπητοί συνάδελφοι, που σε προτάσεις των Ηνωμένων Εθνών βασικό μέρος του διαμερίσματος Μόρφου παρέχεται στη δική μας πλευρά. Το μισό περίπου των προσφύγων με τις προτάσεις αυτές επιστρέφει υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Υπάρχει όμως το πρόβλημα των ακτών, αφού το 53% παρέχεται στην τουρκοκυπριακή πλευρά, πράγμα απαράδεκτο. Ειδικά για το εδαφικό πρέπει να επιδιωχθεί διεύρυνση του καντονίου της Καρπασίας με τη συμπερίληψη και άλλων αμιγών ελληνοκυπριακών χωριών. Επίσης πρέπει να επιμένουμε στη δημιουργία τουρκοκυπριακού καντονίου στη Λεύκα και με τον τρόπο αυτό και η έκταση των ακτών που θα περιέλθουν υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση θα αυξηθεί αλλά και ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων θα επιστρέψει σε χωριά που κατοικούνταν αμιγώς από Ελληνοκύπριους, όπως π.χ. η Πεντάγυια, το Πραστειό, το Λειβάδι, το Καπούτι, το Συριανοχώρι και άλλα. Επίσης, όπως στο έγγραφο υπάρχει πρόνοια να μη γίνει αναταραχή σε χωριά με αμιγή τουρκοκυπριακό πληθυσμό, το ίδιο πρέπει να ισχύει και για τη δική μας πλευρά.

Συνάδελφοι, ακούονται μέσα στο λαό απόψεις και χθες λέχθηκε από συνάδελφο ότι υπάρχει και η επιλογή της μη λύσης μέχρις ότου έρθουν καλύτερες συνθήκες για λύση του προβλήματός μας. Ορισμένοι λένε, ευτυχώς λίγοι, να μη γίνει λύση για να μην έρθουν απ' εδώ οι Τουρκοκύπριοι και να μείνουμε "καθαροί". Συνάδελφοι, οι Τουρκοκύπριοι είναι κι αυτοί πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας με τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και υποχρεώσεις με μας. Η άποψη να μείνει η κατάσταση όπως έχει βοηθά τις επιδιώξεις του Ντενκτάς και της κλίκας του. Γιατί ούτε ο Ντενκτάς ούτε η 'Αγκυρα θέλουν λύση του κυπριακού προβλήματος στο παρόν στάδιο. Ποιος όμως μας εγγυάται ότι θα μείνει η κατάσταση όπως έχει σήμερα; Είναι βέβαιο ότι, αν συνεχίσει η κατάσταση όπως έχει, ο αριθμός των εποίκων και των κατοικιών στρατευμάτων θα αυξάνεται συνεχώς, οι Τουρκοκύπριοι θα μεταναστεύουν, οι συνομιλητές μας θα είναι οι έποικοι και όταν σε λίγα χρόνια από 80,000 που είναι σήμερα γίνουν 150,000 δε θα τους χωρεί το 37% του εδάφους που κατέχουν και θα δημιουργήσουν επεισόδια, για να βρουν αφορμή για την κατάληψη ολόκληρης της Κύπρου. Τότε ποιος θα τους εμποδίσει; Αλλά και να μη γίνει αυτό και να παραμείνουμε όπως είμαστε, το αποτέλεσμα θα είναι η de facto διχοτόμηση που έχουμε σήμερα να γίνει de jure με αναγνώριση του παράνομου καθεστώτος του Ντενκτάς.

Με αυτά δε σημαίνει ότι πρέπει να δεχθούμε οποιαδήποτε λύση. Όμως, αγαπητοί συνάδελφοι, οι καθημερινές δηλώσεις του Ντενκτάς και της 'Αγκυρας δεν παρέχουν μεγάλα περιθώρια για επιτυχία των συνομιλιών της 26ης Οκτωβρίου. Είναι γι' αυτό το λόγο που επιβάλλεται η μεγαλύτερη δυνατή ομοψυχία στην αντιμετώπιση της κατάστασης. Επιβάλλεται η δημιουργία ενός αρραγούς εσωτερικού μετώπου, επιβάλλεται η σύγκληση των απόψεων των κομμάτων, επιβάλλεται η συνετή και αποφασιστική διεκδίκηση και προβολή των δικαιών του λαού μας. Κλειδί για να φτάσουμε στη βιώσιμη λύση του προβλήματός αλλά και για να διατηρήσουμε τη λύση αυτή είναι η επαναπροσέγγιση και η αλληλοκατανόηση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Από το 1975 το ΑΚΕΛ και οι προοδευτικές δυνάμεις του τόπου μας έθεσαν ως βασική αρχή της πολιτικής τους, στην προσπάθεια για εξεύρεση λύσης του κυπριακού προβλήματος, την ανάγκη για την επαναπροσέγγιση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων.

Χαιρόμαστε που τώρα η μεγάλη πλειοψηφία του λαού και τα πολιτικά κόμματα συμφωνούν με την επαναπροσέγγιση. Πρέπει να κατανοήσει η μια κοινότητα τις ανησυχίες και τα προβλήματα της άλλης για να φθάσουμε στη λύση της ομοσπονδίας. Σωβινισμός και μεγαλόστομα και έξαλλα συνθήματα, στο όνομα των ιδανικών του έθνους, πρέπει να απομονωθούν. Δεν είναι με τη συνθηματολογία και το σωβινισμό που πείθεις για τις απόψεις σου. Είναι με τη σύνεση και με την αποφασιστικότητα αλλά και με την προσέγγιση των δυο κοινοτήτων.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Μιχαλάκης Κυπριανού και έχει πέντε λεπτά.

MIX. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ:

Με το νέο χρόνο, κύριε Πρόεδρε, δικαιούμαι ακόμα δύο λεπτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κατόπιν που πρόσθεσα και τα είκοσι λεπτά.

MIX. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ:

Έντιμε κύριε Πρόεδρε, ο χρόνος που μου παραχωρήθηκε είναι μόνο έξι λεπτά, γι' αυτό οπωσδήποτε δεν μπορώ να καταπιαστώ με λεπτομέρεια, ούτε καν σε γενικές γραμμές, με τις πρόνοιες της δέσμης ιδεών Γκάλι και συγκεκριμένα με το δικαίωμα ιδιοκτησίας, θέμα για το οποίο αρχικά προετοιμάστηκα. Γι' αυτό θα περιοριστώ να σχολιάσω ορισμένα από αυτά που άκουσα.

Θα ξεκινήσω με τις θέσεις του φίλου μου Δημήτρη Χριστόφια. Στην αρχή της ομιλίας του με έμφαση μας τονίζει ότι, όταν το ΑΚΕΛ μιλά για ομοσπονδιακή λύση, εννοεί λύση που θα μας απαλλάξει από τον κατοχικό στρατό και τους εποίκους, λύση που θα διασφαλίζει το δικαίωμα όλων των προσφύγων να επιστρέψουν στα σπίτια τους, λύση χωρίς μονομερή επεμβατικά δικαιώματα. Δεν πιστεύω να υπάρχει κανένας από μας, κύριε Πρόεδρε, που να απέρριπτε τέτοια λύση. Μπορούν όμως οι ιδέες Γκάλι, που θα αποτελέσουν τη βάση της λύσης, να μας οδηγήσουν σε τέτοιου είδους λύση; Εμείς λέμε ασφαλώς όχι. Ας μας υποδείξουν τα σημεία μέσα στις ιδέες Γκάλι που οδηγούν σε τέτοια λύση. Αλλά και αυτός ο ίδιος ο κ. Χριστόφιας που είναι ένας από τους δυο πιο ένθερμους υποστηρικτές των ιδεών Γκάλι, μας είπε από το βήμα της Βουλής ότι το κόμμα του αναγνωρίζει το γεγονός ότι η δέσμη αυτή περιέχει πολλά κενά και ασάφειες. Πιο αναλυτικά ο ίδιος παραδέχεται ότι:

- (α) Μένει ανοικτό το πολύ σοβαρό θέμα των εποίκων.
- (β) Υπάρχουν κενά στα δικαιώματα ιδιοκτησίας.
- (γ) Δεν αποδέχεται τις πρόνοιες για τα χωριστά δημοψηφίσματα στο θέμα της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.
- (δ) Δεν τον βρίσκουν σύμφωνο κάποιες επιμέρους πρόνοιες που αφορούν τη μεταβατική περίοδο.

Ο κ. Χριστόφιας πιστεύει όμως ότι θα τις αλλάξει. Με ποιο τρόπο; Με τη δύναμη της επιχειρηματολογίας, όπως ισχυρίζεται ο ίδιος;

Εμείς πιστεύουμε ότι δεν μπορούν να αλλάξουν και στο σημείο αυτό επικαλούμαι την άποψη του κ. Νίκου Ρολάνδη. Και εμείς με τη σειρά μας λέμε στους φίλους μας, αυτούς τους μη ρομαντικούς, ότι δεν πρέπει να δημιουργούμε ψευδαισθήσεις στο λαό περί αλλαγής των ιδεών διότι αυτές δεν πρόκειται να αλλάξουν. Αυτές οι ιδέες καταρτίστηκαν αφού λήφθηκαν υπόψη οι αντιλήψεις και οι θέσεις του Προέδρου Βασιλείου. Και αν ακόμα πετύχουμε μια κάποια αλλαγή σε κάποιο σημείο, πολύ φοβούμαι, ότι αυτό θα το πληρώσουμε πολύ ακριβά, ενδίδοντας σε άλλες παράλογες απαιτήσεις του Ντενκτάς.

Στη συνέχεια ο κ. Χριστόφιας υποδεικνύει ότι μια αλλαγή πορείας θα οδηγήσει σε αδιέξοδα με καταστροφικές συνέπειες. Και λέει ότι μια αλλαγή πορείας δε λαμβάνει υπόψη της τα τελευταία δέκα χρόνια. Αντίθετα, είναι τα γεγονότα των τελευταίων δεκαοκτώ χρόνων που υπαγορεύουν αυτή την αλλαγή πορείας. Διότι σ' αυτά τα δεκαοκτώ χρόνια η δική μας πλευρά έκαμε οδυνηρές υποχωρήσεις, όταν οι Τούρκοι έλεγαν σε όλα όχι. Ο κ. Χριστόφιας και ο κ. Ρολάνδης δεν πρόβαλαν πειστικά επιχειρήματα για το ό,τι η αλλαγή πορείας θα έχει καταστρεπτικές συνέπειες.

Οι επιλογές του κ. Ρολάνδη είναι, με όλο το σεβασμό, παραπλανητικές και αστήρικτες. Απορρίπτω τη δική του φιλοσοφία που λίγο πολύ είναι "είτε υπογράφουμε είτε πάμε για πόλεμο". Ούτε μπορεί να γίνεται σύγκριση του δικού μας προβλήματος με τις εξελίξεις στη Σοβιετική Ένωση και στη Γιουγκοσλαβία. Εκεί, κύριε Πρόεδρε, δεν έγινε εισβολή και κατοχή. Είναι κρίμα, κύριοι συνάδελφοι, εμείς οι ίδιοι να προβάλλουμε τέτοια επιχειρήματα. Αυτά τα επιχειρήματα δεν πείθουν αλλά υποβάλλουν σε μοιρολατρική παράδοση άνευ όρων.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Υπάρχει ακόμα ένας εγγεγραμμένος ομιλητής από το ΔΗΚΟ.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΔΗΚΟ:

Δύο, κύριε Πρόεδρε. Είναι ακόμα δύο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Έναν έχω εδώ.

Δ. ΣΥΛΛΟΥΡΗΣ:

Είναι και ο κ. Κώστας Ηλιάδης, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ναι, στον κατάλογο που μου δόθηκε, έχω τον κ. Κωστάκη Ηλιάδη και κανέναν άλλο. Τα ονόματα που έχω είναι Άριστος Χρυσοστόμου, Μάρκος Κυπριανού, Μιχαλάκης Κυπριανού και Κωστάκης Ηλιάδης.

Δ. ΣΥΛΛΟΥΡΗΣ:

Φαίνεται είναι και ο κ. Μουσιούττας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Ηλιάδης. Έχετε πέντε λεπτά.

Κ. ΗΛΙΑΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Παρά τις υποσχέσεις που ίσως δόθηκαν για δήθεν πιέσεις επί της τουρκικής πλευράς για υποχωρήσεις από τις αδιάλλακτες και προκλητικές θέσεις και απαιτήσεις της, το αποτέλεσμα είναι απογοητευτικό. Με απαισιοδοξία αντιρρίζουμε και το νέο γύρο συνομιλιών. Ο διάλογος, όπως εξελίχθηκε, οδηγεί την εθνική μας υπόθεση στο βράθερο της καταστροφής.

Παγιδευτήκαμε με την πολιτική του να δείξουμε ότι δεν είμαστε εμείς η αιτία της αποτυχίας του διαλόγου αλλά η άλλη πλευρά, με αποτέλεσμα να καταστρατηγούνται κατάφωρα στην Κύπρο τα ανθρώπινα δικαιώματα και ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών. Λανθασμένοι χειρισμοί και παραλείψεις οδήγησαν στην παρέμβαση τρίτων, για να μας υποδείξουν πως πρέπει να κάνουμε υποχωρήσεις, για να βρεθούμε δήθεν σε ακτίνα συμφωνίας με τις τουρκικές θέσεις.

Υπάρχουν όρια η υπέρβαση των οποίων δε θα ήταν δυνατή χωρίς σοβαρή διακύβευση της υπόστασης του κυπριακού κράτους. Πρέπει να αποδεσμευτούμε, δεν πρέπει να συρρόμαστε σε έναν διάλογο που προδιαγράφει καταστροφικές προοπτικές για τον κυπριακό ελληνισμό. Οι ενδείξεις από την τουρκική πλευρά είναι κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικές. Για πρώτη φορά ο πάντα αισιόδοξος Πρόεδρος μας εξέφρασε απαισιοδοξία για τις συνομιλίες που θα γίνουν τον ερχόμενο μήνα στη Νέα Υόρκη.

Τι θα γίνει λοιπόν στη Νέα Υόρκη; Το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας επικύρωσε την έκθεση Γκάλι μαζί με τις καταστροφικές πρόνοιες της δέσμης ιδεών. Αυτά αποτελούν το πλαίσιο λύσης που ο Γενικός Γραμματέας υιοθέτησε υπό την έμπνευση και αδιάλειπτη καθοδήγηση του αμερικανού συντονιστή και με την ενθάρρυνση και της δικής μας πλευράς.

Η κυριαρχία διαμοιράζεται ισότιμα μεταξύ της ελληνικής πλειονότητας και της τουρκικής μειονότητας ενισχυμένης με τους εποίκους από την Τουρκία. Για όλες τις αποφάσεις στα ομοσπονδιακά θέματα απαιτείται η τουρκοκυπριακή συγκατάθεση. Η ελληνοκυπριακή κοινότητα αναλαμβάνει συνταγματική υποχρέωση οικονομικής αναβάθμισης των Τουρκοκυπρίων. Ο ισότιμα δικαιοδικός χαρακτήρας θα αντανακλάται και στη διεθνή προβολή και εκπροσώπηση του κράτους. Το τεκμήριο της αριμοδιότητας είναι υπέρ των κοινοτήτων. Και όλα αυτά υπό τη δαμόκλειο εγγύηση και στρατιωτική παρουσία της Τουρκίας.

Δεν υπήρξε καμιά υποχώρηση στο εδαφικό και προσφυγικό, αλλά στο νέο γύρο στις 26 Οκτωβρίου δεχθήκαμε να συζητήσουμε και το συνταγματικό πριν το εδαφικό. Κατά τα άλλα είμαστε ευχαριστημένοι, γιατί το Συμβούλιο Ασφαλείας, αν δε συμφωνήσουν τα μέρη τελικά, θα πάρει τα κατάλληλα μέτρα. Δηλαδή θα μας επιβάλουν τις βασικές πρόνοιες του ολέθριου σχεδίου Γκάλι. Επιπλέον μας απειλούν εμμέσως αλλά σαφώς με κατάργηση του κυπριακού κράτους από την 1η Ιανουαρίου 1993 και με αντικατάστασή του από δικαιοδικό μεταβατικό καθεστώς ακόμα κι αν δεν έχει ολοκληρωθεί η συμφωνία.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Οπισθοχωρώντας από υποχώρηση σε υποχώρηση έχουμε τόσο πολύ αναβαθμίσει τις τουρκικές θέσεις, ώστε πλέον ο σκοπός τον οποίο επιδιώκουμε να προωθήσουμε είναι λανθασμένος. Η λύση που μπορεί να προέλθει θα είναι ολέθρια για τον κυπριακό ελληνισμό, γιατί θα σημαίνει στην πραγματικότητα μόνιμο νομοθετημένο εκτουρκισμό ενός μεγάλου μέρους της Κύπρου για πάντα. Αυτό είναι το πλαίσιο. Όσο και να βελτιωθεί, δεν μπορούμε να φτάσουμε σε δίκαιη και βιώσιμη λύση για την Κύπρο.

Σήμερα, και ενώ όλοι ανεξαιρέτα εντοπίζουν την τραγική κατάσταση στην οποία έχουμε περιέλθει από λανθασμένους χειρισμούς και παραλείψεις, ενώ όλοι αναγνωρίζουν πως πλαίσιο λύσης βάσει των ιδεών Γκάλι είναι απαράδεκτο ως βάση λύσης του Κυπριακού, και ενώ γνωρίζουμε ότι μόνο μικρές και ασημαντες τροποποιήσεις μπορούν να γίνουν, δε βλέπουμε προσπάθειες απεγκλωβισμού. Αποδεχόμαστε τη συνέχιση της παρούσας διαδικασίας και θα οδηγηθούμε σίγουρα σε διχοτόμηση με ταυτόχρονη δικαιοδική συγκυριαρχία με τη στρατιωτική εγγύηση της Τουρκίας, και όλα αυτά με την υπογραφή μας.

Διερωτάται πράγματι κανένας για την τόση επιμονή και προσήλωση του κ. Βασιλείου σε μια διαδικασία που ήδη χρεωκόπησε! Τρέφει μεγάλες προσδοκίες στο γεγονός ότι ο Ντενκτάς θα κηρυχθεί ένοχος της τελικής αποτυχίας και κατάρρευσης των συνομιλιών. Μήπως ο Πρόεδρος μας προσπαθεί να δικαιώσει την πολιτική του για να έχει στηρίγματα στην πορεία του για επανεκλογή στο προεδρικό αξίωμα:

Μας υποδεικνύει πως έχει το δικαίωμα μέχρι το τελευταίο δευτερόλεπτο της θητείας του να διαπραγματεύεται τις τύχες και το μέλλον μας. Διαβλέπουμε πως το τέρας αυτού του κατήφορου δεν είναι άλλο από την επιβολή των προτάσεων Γκάλι, έστω με κάποιες επουσιώδεις εδαφικές αναπροσαρμογές.

Ο Ντενκτάς αποκάλυπτα ζητά την αναγνώριση του ψευδοκράτους του ως προϋπόθεση λύσης, επιμένει σε χωριστή κυριαρχία και ισαριθμία στην κεντρική εκτελεστική εξουσία, σε διατήρηση του λεγόμενου τουρκικού επεμβατικού δικαιώματος, σε εκ περιτροπής προεδρία και σε μη εφαρμογή των βασικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Πρόεδρος έχει καθήκον να εργαστεί προς την κατεύθυνση της αναβολής των συνομιλιών και να ζητήσει να υπάρξουν σαφείς ενδείξεις για διαφοροποίηση της στάσης του Ντενκτάς και της Άγκυρας.

Κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι,

Στο σημείο που βρισκόμαστε η υιοθέτηση του αιτήματος για Πανεθνική Διάσκεψη είναι επιβεβλημένη, για να γίνουν οι σωστές διαπιστώσεις για αλλαγή της πορείας και χάραξη εθνικής πολιτικής και στρατηγικής. Κατά συνέπεια, υπό τις περιστάσεις, η μόνη ρεαλιστική επιλογή που έχουμε να ακολουθήσουμε, αν τίποτε άλλο δεν μπορούμε να πετύχουμε με αξιοπρέπεια, είναι η πολιτική εθνικής διεκδίκησης και αντίστασης στα τετελεσμένα με ανοικτές προοπτικές για το μέλλον. Αυτή είναι η μόνη λιγότερο επιβλαβής επιλογή που έχουμε. Αν τίποτε άλλο δεν μπορούμε να περισώσουμε, ας περισώσουμε τουλάχιστον την εθνική και προσωπική μας αξιοπρέπεια. Πρέπει να αποφύγουμε την επανάληψη των συνομιλιών στις 26 Οκτωβρίου.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Δώρος Χριστοδουλίδης.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

"Η δική μου η πατρίδα, η Κύπρος, έχει μοιραστεί στα δυο. Ποιό από τα δυο κομμάτια πρέπει ν' αγαπώ;", διερωτάται η Τουρκοκύπρια ποιήτρια. Και εγώ απαντώ. Και τα δυο κομμάτια πρέπει να τα αγαπούμε και να αγωνιστούμε να τα ενώσουμε.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Στην αρχαία Αθήνα θα ήταν παράλογο να γινόταν καν σκέψη να κομιστεί γλαύκα, δηλαδή κουκουβάγια, το πουλί της σοφίας στην Αθήνα, γιατί η Αθήνα εθεωρείτο το κέντρο της σοφίας. Δυστυχώς, στην Κύπρο πρέπει, κατά τη γνώμη μου, από καιρού εις καιρόν να κομίζεται η γλαύκα, η σοφία.

Γ. ΑΓΑΠΙΟΥ:

"Η ο Γλαύκος.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ:

"Η ο Γλαύκος, δεν έχω ένσταση, αν είναι αρσενικού γένους.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Φαίνεται ότι προτιμούνται τα αμπελοπούλια.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ:

Στην κυπριακή πολιτική ορολογία, τουλάχιστον μέχρι το 1974, είχε επικρατήσει ο όρος του ευκαταίου και του εφικτού. Ευκαταία ήταν τότε η ένωση με τη μητέρα Ελλάδα που επειδή οι πιο ένθερμοι οπαδοί της τη θεωρούσαν τότε εφικτή, δρομολογήθηκαν τέτοιες ενέργειες που οδήγησαν την Κύπρο στο πραξικόπημα της 15ης του Ιουλίου και στην τούρκικη εισβολή της 20ης του Ιουλίου του 1974.

Το άφρον, κατά τον πλέον ήπιο χαρακτηρισμό, πραξικόπημα έφερε τη de facto διχοτόμηση που διατηρείται μέχρι σήμερα. Επειδή πέντε, δέκα, είκοσι ή χίλιοι Κύπριοι ενωτικοί -σε εισαγωγικά ή άνευ αυτών- θεωρούσαν την εφικτή λύση της ανεξαρτησίας ως προδοσία, διενήργησαν το πραξικόπημα ή οδήγησαν τα πράγματα στο πραξικόπημα, για να επιβάλουν την ένωση, τη στιγμή που η τεράστια πλειοψηφία του λαού, έγκαιρα, αποδεδειγμένα προειδοποιούσε ότι ήταν ανέφικτη. Χρειάστηκε η καταστροφή της Κύπρου για να πειστούν οι ενωτικοί ότι η χίμαιρα της ένωσης ήταν ευκαταία αλλ' ανέφικτη λύση και όχι εφικτή.

Κύριε Πρόεδρε, σήμερα, δεκαοκτώ χρόνια μετά την καταστροφή, διαισθάνομαι ότι η κατάσταση έχει καταπληκτικές ομοιότητες με την προπραξικοπηματική κατάσταση. Την περίοδο δηλαδή των αντιπαράθεσεων περί ευκαταίου στόχου και εφικτού. Σήμερα υπάρχουν στην Κύπρο δυνάμεις πολιτικές, θρησκευτικές, οργανωμένες και ανοργάνωτες που μετατρέπουν την επιθυμία, τον ευσεβοποθισμό, το ευκαταίμε λάβαρο αγώνα ενάντια στο εφικτό, που δεν είναι τίποτε άλλο από την ειρηνική, αμοιβαία αποδεκτή, ομοσπονδιακή μορφή λύσης του κυπριακού προβλήματος. Και σήμερα, όπως και πριν το 1974 υπάρχουν οι πολιτικές δυνάμεις που αγωνίζονται να πείσουν ότι εφικτή λύση -πιθανόν οδυνηρή- είναι μόνο η ομοσπονδία.

Στο όνομα του ελληνισμού της Κύπρου, στο όνομα των προσφύγων, στο όνομα της Κερύνειας και της Μόρφου, στο όνομα της κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διεξάγεται σήμερα ένας ανελέητος αγώνας ενάντια στην ομοσπονδία. Στον αγώνα τούτο οι αντιομοσπονδιακές δυνάμεις στην ελληνοκυπριακή πλευρά βρίσκονται να συμπίπτουν με τις σωβινιστικές τουρκοκυπριακές δυνάμεις του Ντενκτάς και της ΤΜΤ. Οι Τουρκοκύπριοι όμως σωβινιστές, αντιομοσπονδιακοί είναι γνωστό και δεν το κρύβουν πού στοχεύουν. Στοχεύουν στη διχοτόμηση. Οι Ελληνοκύπριοι όμως αντιομοσπονδιακοί, πού στοχεύουν;

Πραγματικά, λυπούμαι να παρατηρήσω ότι έχω καταλάβει, και μαζί μου πιστεύω και ο κάθε προβληματιζόμενος Κύπριος πολίτης, απλώς πού δεν στοχεύουν. Δε θέλω ούτε καν να υπονοηθεί ότι στοχεύουν ή αποδέχονται οι αντιομοσπονδιακοί την έμμεση ή την άμεση διχοτόμηση.

Κύριε Πρόεδρε, το ΑΚΕΛ με συνεδριακές του αποφάσεις έχει αποδεκτεί την ομοσπονδία ως τη μοναδικά εφικτή, αμοιβαία αποδεκτή, ειρηνική διευθέτηση του Κυπριακού. Προσωπικά, από το βήμα τούτο της Βουλής επίσημα δηλώνω ένθερμος υποστηρικτής της ομοσπονδίας. Θα έλεγα φανατικός υποστηρικτής της ομοσπονδίας, με την καλή έννοια της λέξης. Και εξηγώ τους λόγους. Πρώτο, επειδή πιστεύω ότι η ομοσπονδία είναι η μοναδική εφικτή ειρηνική μορφή λύσης του Κυπριακού. Δεύτερο επειδή γνολιάζομαι για το παρόν και το μέλλον του κυπριακού ελληνισμού, τουλάχιστον όχι λιγότερο από τους εχθρούς της ομοσπονδίας. Τρίτον, επειδή γνολιάζομαι για την οριστική αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων και των εποίκων, για την επιστροφή όλων των προσφύγων, για την αποκατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του τελευταίου Έλληνα πολίτη της Κύπρου.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, η γενιά μου δεν μπορεί να κατηγορηθεί για δειλία. Πιστεύω ούτε εγώ προσωπικά. Ανήκω στη γενιά που αγωνίστηκε για την ένωση και έφερε τη Ζυρίχη το 1960, στη γενιά που αγωνίστηκε για τη Ζυρίχη το 1963 και έφερε τους τουρκοκυπριακούς θύλακες και την τουρκοκυπριακή ανταρσία, στη γενιά που αγωνίστηκε υπέρ ή κατά του πραξικοπήματος το 1974 για την ένωση και έφερε τη διχοτόμηση, έστω τη de facto διχοτόμηση. Και όλα αυτά, κύριε Πρόεδρε, δίνοντας η γενιά μας εκατόμβες θυμάτων. Δε θέλω, κύριε Πρόεδρε, η γενιά μου, τούτη η πολυβασανισμένη γενιά, πολεμώντας για τη χίμαιρα του ευκαίτου, το 1992 να φέρει τη διχοτόμηση, αυτή τη φορά τη de jure. Δε θα μας το συγχωρήσει, κύριε Πρόεδρε, ούτε η ιστορία ούτε τα παιδιά μας και όλοι έχουμε τώρα παιδιά που υπηρετούν και τη θητεία τους.

Γι' αυτό, κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, δηλώνω ότι θα αγωνιστώ με όλες μου τις δυνάμεις για τη μοναδικά επιβίβη συμπεφωνημένη και ειρηνική λύση του Κυπριακού που δεν είναι άλλη από την ομοσπονδία.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Πρέντζας.

Ρ. ΠΡΕΝΤΖΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε,

Πρώτα θα ήθελα να κάμω τρεις επισημάνσεις. Πρώτο, ότι από τη συζήτηση αυτή με την οποία κρίνεται η πολιτική της κυβέρνησης στο πιο σοβαρό θέμα με το οποίο τάχθηκε να ασχολείται, το εθνικό θέμα, η κυβέρνηση είναι απούσα. Ο Πρόεδρος μεν βρίσκεται στη Σεβίλλη οι δε Υπουργοί του αγνοούνται. Μέτρο και αυτό του σεβασμού της κυβέρνησης προς τη λαϊκή αντιπροσωπεία και ευρύτερα προς το λαό. Δεύτερο, και ας φαίνεται φαιδρό, ότι το ΡΙΚ επέλεξε να μεταδίδει αυτή τη συζήτηση από το δεύτερο κανάλι, ένα κανάλι που η διοίκηση του ΡΙΚ δεν έπαψε ποτέ να διαφημίζει ως ελαφρό και ψυχαγωγικό και το οποίο δε μεταδίδει ούτε καν δελτίο ειδήσεων, αλλά μόνο τίτλους ειδήσεων. Οι συνειρμοί είναι ελεύθεροι για τον καθένα. Και τρίτο, ότι κάθε φορά που μπαίνει για συζήτηση σε αυτό το Σώμα το Κυπριακό, οι ίδιοι πάντοτε άνθρωποι αναλύονται σε δάκρυα, κυριολεκτικά "νεκαλιούνται", γιατί η Βουλή κουράζει τάχα το λαό.

Δεν ξέρω πόσο έντονη στη συνείδησή τους είναι στους δακρυχέοντες η ελληνική τους καταγωγή, αλλά με τα δάκρυά τους για την κούραση που προκαλούμε στο λαό την επιβεβαιώνουν πέρα από κάθε πιθανή αμφιβολία. Γιατί, όχι σε καιρούς παρακμής, αλλά σε ώρες ακμής, κατά τον κλασικό Ε' αιώνα π.χ., οι Έλληνες τιμώρησαν έναν συνέλληνα τους, γιατί δίδαξε στο θέατρο την τραγωδία "Μιλήτου 'Αλωσις" και έτσι "υπέμνησε οικεία κακά". Κουράζει πραγματικά τους ηθικά κουρασμένους, κουράζει τους ολιγόπιστους και τους απελπισμένους η υπόμνηση οικείων κακών. Και εξοργίζει η υπόμνηση όλους εκείνους που θέλουν το λαό ανενεργό, ενώ η μοίρα του διολισθαίνει ανεπαίσθητα προς το βάραθρο της συμφοράς και της εξαφάνισης. Διότι, ας μην κοροϊδευόμαστε, κύριοι, προς τον όλεθρο είναι που ωθείται ο λαός της Κύπρου με τα δεσμά της δέσμης των ιδεών. Προς τον όλεθρο ωθείται και ο καθένας μας ψηλαφεί την επερχόμενη συμφορά. Την ψηλάφησε ο κ. Κληρίδης. Την ψηλάφισε επίσης, παρά την προσπάθειά του να την εξορκίσει, και ο κ. Χριστόφιας. Την ψηλάφησε και ο κ. Ρολάνδης. Είναι διάφανη και ουδείς απατάται.

Ας διερωτηθώμε: Τι επιδιώκουν οι ιδέες; Ένα νέο σύνταγμα για την Κυπριακή Δημοκρατία ή μήπως ένα νέο κράτος, ένα κράτος που θα ενταφιάσει ζωντανή την Κυπριακή Δημοκρατία; Και αν αντικείμενο των ιδεών δεν είναι η συνταγματική αναδόμηση της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά η εξαφάνιση της Κυπριακής Δημοκρατίας και η αντικατάστασή της με άλλο κράτος, ποια είναι η εκπόρευση αυτού του νέου κράτους; Δεν είναι μήπως η εισβολή και η κατοχή και δε θα είναι το σφράγισμα νομιμοποίησης της εισβολής και της κατοχής αυτό το νέο κράτος; Η απλή ανάγνωση του εγγράφου του κ. Γκάλι αυτό δείχνει. Αλλά εν τοιαύτη περιπτώσει από πού αντλεί την εξουσία ο κ. Βασιλείου να διαπραγματεύεται την κατάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας και έτσι τη νομιμοποίηση του Αττίλα; Δεν έχει αυτή την εξουσία ο κ. Βασιλείου και παρανομεί έναντι της Κυπριακής Δημοκρατίας με το να διαπραγματεύεται την εξαφάνιση της κρατικής μας υπόστασης. Αλλά η αλαζονεία του είναι τόση, ώστε έχει πει εκείνο το συγκλονιστικό που αποκάλυψε χτες ο κ. Λυσσαριδής, ότι θα υπογράψει, έστω και αν θα εκτελεστεί. Και ακόμα μεγαλύτερη είναι η αλαζονεία του, ώστε έχει πει στο ΚΕΒΕ τη μακάβρια πρόβλεψή του ότι και αν εκείνος πεθάνει -και ερμηνεύω τα λόγια του- το λαό μας τον έχει δέσει τόσο σφιχτά που κανένας άλλος πρόεδρος δε θα μπορέσει να λύσει τα δεσμά. Αυτά δε μας επιβάλλουν απλώς να δυσπιστούμε απέναντι στον κ. Βασιλείου. Μας υποχρεώνουν να προσευχόμαστε να περάσουν γρήγορα οι μέρες που του απομένουν και να φύγει από την εξουσία, προτού προλάβει να ολοκληρώσει το ολέθριο έργο του.

Αλλά θα πει κάποιος: "Άραγε αυτό που προβλέπουν οι ιδέες Γκάλι δε θα είναι καλύτερο από τη σημερινή κατάσταση;" Ας δούμε τι μπορεί να είναι τόσο καλύτερο, ώστε να αξίζει την υπογραφή μας. Δε λέω τι μπορεί να είναι καλό. Λέω απλώς τι μπορεί να είναι καλύτερο από την υφιστάμενη σήμερα κακή κατάσταση. Καλύτερο είναι να φύγουν τα κατοχικά στρατεύματα και οι έποικοι. Καλύτερο είναι να φύγουν οι εγγυήσεις και τα επεμβατικά δικαιώματα. Καλύτερο είναι να μάθουμε την τύχη των αγνοουμένων μας. Καλύτερο είναι να φύγουν οι εγγυήσεις και τα επεμβατικά δικαιώματα. Καλύτερο είναι να μάθουμε την τύχη των αγνοουμένων μας. Καλύτερο είναι να έχουν πραγματική προστασία οι εγκλωβισμένοι μας. Καλύτερο είναι να γυρίσουν οι πρόσφυγες στα σπίτια και τις περιουσίες τους. Καλύτερο είναι ο κάθε Κύπριος να μπορεί ανεμπόδιστα να ασκεί τα ανθρώπινα, τα πολιτικά και τα δημοκρατικά του δικαιώματα. Καλύτερο είναι να έχουμε μια Κύπρο ολόκληρη, μια Κύπρο ακέραη, που να κυβερνιέται δημοκρατικά και δίκαια, όσο δημοκρατικά και δίκαια μπορεί να γίνει με τους περιορισμούς των συμφωνιών κορυφής και των προτάσεών μας του 1989. Και καλύτερο είναι να έχουμε τη σιγουριά ότι δε θα παραμονεύει σε κάθε σκέψη και σε κάθε πράξη μας ένας καινούργιος Αττίλας. Με τις ιδέες Γκάλι γίνεται οτιδήποτε απ' όλα αυτά; Γίνονται έστω τα μισά από αυτά; Στην πράξη πιστεύει κανένας ότι έχουν αμυδρή έστω ελπίδα να υλοποιηθούν;

Όλοι ακούμε τις δηλώσεις του Ντενκτάς, τις δηλώσεις του Ντεμιρέλ, τις δηλώσεις του Τσιετιν, ακόμη και του Οζγκιέρ Οζγκιούρ, που ενώ μας ζητά τα ίδια ακριβώς με αυτά που ζητά ο Ντενκτάς, μας προειδοποιεί ταυτόχρονα ότι ο Ντενκτάς δε θέλει λύση. Αλλά, αν η Τουρκία δε θέλει λύση, αν ο Ντενκτάς δε θέλει λύση, προς τι συζητούμε τις ιδέες Γκάλι; Μήπως για να μας επιβληθούν και αυτών των ιδεών τα δεσμά και πάλι να μείνουμε χωρίς λύση; Μήπως για να χάσουμε την υφιστάμενη κρατική υπόσταση, χωρίς να αποκτούμε μια άλλη διάδοχη; Αλλά τι άλλο έρεισμα θα μας έχει απομείνει, όταν χάσουμε την κρατική μας υπόσταση και η Τουρκία προκαλέσει αδιέξοδο, ύστερα από την αποδοχή του περιγράμματος της λύσης; Γιατί, πέραν

αυτού, να συζητούμε μέτρα μεταβατικά, όταν όλα όσα προτείνονται και όταν όλα όσα ζητούνται είναι ετεροβαρή και μονόπλευρα; Γιατί πάντα εμείς να δίνουμε, οι Τούρκοι πάντα να παίρνουν και πάντα να ζητούν και άλλα; Ποια τεκμήρια καλής θέλησης της τουρκικής πλευράς εξασφάλισε ο κ. Βασιλείου πριν πάει στη Νέα Υόρκη; Ποια εξασφάλισε στη Νέα Υόρκη και ποια ελπίζει να εξασφαλίσει μέχρι τις 26 του Οκτώβρη; Και αν τίποτε δεν έχει εξασφαλίσει και τίποτε δε θα εξασφαλίσει στο μεταξύ, γιατί να πάει; Για να βάλει ταφόπετρα πάνω στα καταματωμένο κορμί της Κύπρου;

Αυτή η Βουλή οφείλει να απαιτήσει να δοθούν απτά δείγματα καλής θέλησης από την Τουρκία. Και πρώτο απ' όλα είναι να αποδεχτεί ότι η όποια λύση θα είναι όχι κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά συνταγματική αναδόμηση. Ότι αφετηρία για λύση είναι το νομικό καθεστώς της Κύπρου και όχι η παρανομία της επιδρομής. Αλλά θα πει ο κ. Ρολάνδης ότι αυτό η Τουρκία δε θα το κάμει ποτέ, ότι συνεπώς θα έχουμε διχοτόμηση και ότι επίσης θα φύγει και η ΟΥΝΦΙΚΥΠ και έτσι θα είμαστε έρμαιο στα χέρια της Τουρκίας. Θα είναι ορθή μια τέτοια παρατήρηση. Όπως τίθεται όμως το θέμα, το ερώτημα είναι απλό. Να μείνουμε έρμαιο της Τουρκίας αρνούμενοι να υπογράψουμε την κακή μας τύχη ή να γίνουμε εθελούσια και με την υπογραφή μας έρμαιο της Τουρκίας; Διότι η ΟΥΝΦΙΚΥΠ θα φύγει και με την αποδοχή των ιδεών. Διότι η διχοτόμηση με την αποδοχή των ιδεών θα έχει και νομικά συντελεστεί. Και διότι παραπέρα, με την εξάλειψη του στίγματος της κατοχικής παρανομίας από την Τουρκία, η Τουρκία εξαγνισμένη και με την υπογραφή μας, θα είναι σε θέση στη συνέχεια να κάμει σε εμάς ό,τι θέλει. Δε θα έχουμε τότε ούτε την πολυτέλεια της ειρηνικής διχοτόμησης της Τσεχοσλοβακίας ούτε ελπίζω και απεύχομαι την αιματηρή, αλλά με ίχνη έστω ελπίδας, τραγωδία της Βοσνίας. Θα έχουμε το σταδιακό όλεθρο της Ίμβρου και της Τενέδου. Οι έσχατοι Ρωμιοί αυτής της ελληνικής πατρίδας δε θα χρειαστεί να κατασφαγούν τότε. Θα αφεθούν να εκλείψουν βιολογικά, να αποθάνουν λησμονημένοι από φυσικό θάνατο. Είναι γι' αυτό που λέμε όχι στις ιδέες Γκάλι. Είναι γι' αυτό που λέμε όχι στην αυτοκτονική πολιτική Βασιλείου. Είναι γι' αυτό που οικοδομούμε το λαϊκό πατριωτικό αντικατοχικό μέτωπο για την εθνική σωτηρία.

Ξέρουμε πως ο δρόμος δεν είναι εύκολος. Πως με τα τόσα λάθη που έγιναν στο παρελθόν και με το ολέθριο λάθος που συντελείται αυτές τις μέρες οι ελπίδες μας είναι λιγότερες. Όμως ποτέ δεν ήταν πολλές οι ελπίδες για τους Έλληνες της Κύπρου. Ωστόσο επιζήσαμε για πάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια και έχουμε την πίστη πως θα επιζήσουμε και από τούτη τη συμφορά. Γιατί, όπως λέει ο Βαλαωρίτης, "αν εξεράθη το κλαρί, πάντα χλωρή είν' η ρίζα". Ο λαός μπροστά στην απειλούμενη συμφορά θυμάται την ιστορία του, συνειδητοποιεί το χρέος του και μετρά τις δυνάμεις του. Και ξαναγεννημένος θα χαράξει το δρόμο που οδηγεί στη λευτεριά και την ειρήνη, το δρόμο προς μια δημοκρατική λύση του Κυπριακού και προς τη συναδέλφωση και τη γνήσια αλληλεγγύη με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες του.

Τελειώνω, κύριε Πρόεδρε. Όσοι αυτή την ώρα στο εξωτερικό υιοθετούν τις ιδέες Γκάλι, αλλά και ο ίδιος ο κ. Γκάλι, γνωρίζουν ασφαλώς ότι καμιά λύση δεν είναι ανθεκτική, αν δεν τη θωρακίζει η λαϊκή αποδοχή. Και όσοι θέλουν ανθεκτική λύση στο Κυπριακό, είναι καλά να ξέρουν ότι η δέσμη ιδεών δεν έχει τη λαϊκή αποδοχή. Και δε θα την αποκτήσει, αν προηγουμένως δε διαφοροποιηθεί, για να γίνει δημοκρατική, σύμφωνη με τα ανθρωπίνια δικαιώματα και λειτουργήσιμη. Αυτό

το μήνυμα θελήσαμε να δώσουμε με αυτή τη συζήτηση προς όλους όσους έχουν κάποιο ρόλο να διαδραματίσουν. Είναι ένα μήνυμα τίμιο και ειλικρινές που αξίζει να το προσέξουν, γιατί η υπόθεση της ειρήνης και της ελευθερίας αξίζει να προσέχεται πάντοτε.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Το λόγο έχει ο κ. Αβραάμ Αντωνίου.

A. ΑΝΤΩΝΙΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Άκουσα τους κεραυνούς που εξαπέλυσε ο αγαπητός κύριος Πρέντζας ενάντια στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για δήθεν προδοσία. Δήθεν προδοσία, επειδή ...

P. ΠΡΕΝΤΖΑΣ:

Δεν ανέφερα αυτά τα πράγματα.

A. ΑΝΤΩΝΙΟΥ:

Αυτά είναι στα πρακτικά. Αν στα πρακτικά δεν αναφέρεται, το αποσύρω, αν δεν άκουσα καλά.

A. ΑΝΤΩΝΙΟΥ:

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προσπαθεί να πετύχει μια λύση βάσει ομόφωνων προτάσεων που εγκρίθηκαν από το Εθνικό Συμβούλιο και φροντίζει να πετύχει μια λύση με βάση την ομοσπονδία. Αυτή ήταν η πολιτική από το 1977. Επομένως, οι κεραυνοί, αν εξαπολύονται, πρέπει να εξαπολύονται προς όλους τους Προέδρους και σε όλη την πολιτική ηγεσία από τότε.

Το δεύτερο που θέλω να πω είναι ότι λυπούμαι που δε θα συμφωνήσω με τις εκτιμήσεις του φίλτατου Ευσταθίου όσον αφορά το ρόλο της Τουρκίας. Δεν είμαι πολύ ειδικός, αλλά νομίζω πως είναι γενικά παραδεκτό πως ο πολιτικοστρατιωτικός ρόλος της Τουρκίας έχει αναβαθμιστεί και δεν υπάρχει δεδομένο που να πείθει ότι έχει υποβαθμιστεί είτε τώρα είτε δυνητικά στο άμεσο μέλλον. Νομίζω πως ο ρόλος μιας χώρας δεν εξαρτάται ούτε από τον πληθωρισμό ούτε από το πόσο είναι το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα. Αυτές είναι οι δύο παρατηρήσεις που ήθελα να κάμω, κύριε Πρόεδρε.

Νομίζω πως το πρώτο που πρέπει να σχολιαστεί είναι πώς εκτιμάται η κατάσταση μετά από τον πρώτο γύρο των συνομιλιών της Νέας Υόρκης. Είναι γενική, θα έλεγα, η διαπίστωση πως αυτός ο γύρος των συνομιλιών δεν οδήγησε ούτε σε περίγραμμα λύσης ούτε δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια τελική λύση στο άμεσο μέλλον. Εδώ προκύπτει ένα ερώτημα: Έχει άραγε αυτή η κατάσταση ζημιώσει την υπόθεση της πλευράς μας; Μας έχει οδηγήσει σε οπισθοδρόμηση; Είμαι πεπεισμένος ότι ούτε η υπόθεσή μας ζημιώθηκε ούτε είχαμε οπισθοδρόμηση. Τουναντίον, αναλύοντας με προσοχή και αντικειμενικότητα τα γεγονότα και τις εξελίξεις, πιστεύω ότι η δική μας πλευρά έχει ωφεληθεί. Εγώ δεν έχω αμφιβολία ότι στα ζητήματα τα οποία αποτέλεσαν το κύριο αντικείμενο συζήτησης και ιδιαίτερα στο εδαφικό τόσο ο Γενικός Γραμματέας όσο και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας βρέθηκαν κοντά στις δικές μας θέσεις.

Για αρκετές μέρες και βδομάδες ο Γενικός Γραμματέας και τα πέντε μόνιμα μέλη ασχολούνταν περισσότερο με το να πείσουν τον Ντενκτάς να μεταβάλει τη στάση του. Παρόλο που αυτό δεν επιτεύχθηκε, εντούτοις πιστεύω ότι κατέστησε τη

δική μας θέση πάνω σε αυτά τα θέματα πιο ισχυρή. Βέβαια, όλοι θα επιθυμούσαμε να είχαμε μια τελεσιγραφική νότα του Συμβουλίου Ασφαλείας προς τον κ. Ντενκτάς. Δυστυχώς, με βάση τις διεθνείς συγκυρίες τέτοια τελεσιγραφική νότα των Ηνωμένων Εθνών δεν μπορούσε να αναμένεται και λυπούμαι να πω ότι ούτε στο άμεσο μέλλον υπάρχουν δυνατότητες για μια τέτοια ενέργεια του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ένας λοιπόν λογικά θα μπορούσε να πει: "Αν αυτό δεν αναμένεται να γίνει από το Συμβούλιο Ασφαλείας, προς τι η εμμονή μας και η προσήλωσή μας στον οργανισμό αυτό; Προς τι να επανέλθουμε σε νέες διαπραγματεύσεις στις 26 του τρέχοντος μηνός;" Έχω την εντύπωση ότι το πρόβλημα που είναι μπροστά μας δεν μπορεί και δεν πρέπει να αντιμετωπιστεί σαν μαύρο ή άσπρο. Ότι δηλαδή εφόσον δεν αναμένουμε τη μέθοδο του τελεσιγράφου, τίποτε δεν μπορεί να αναμένουμε.

Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών στη Νέα Υόρκη συνέβησαν μερικά γεγονότα, τα οποία είναι καλά να τα αξιολογήσουμε. Το πρώτο που συνέβη είναι ότι σε κάποια φάση των συνομιλιών ο Γενικός Γραμματέας και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας άφησαν να διαφανεί η απειλή λήψης μέτρων. Μέτρα σίγουρα δε λήφθηκαν. Δεύτερο, διεθνή έντυπα εγνωσμένου κύρους επέκριναν τον κ. Ντενκτάς με πολύ αυστηρή γλώσσα. Τρίτο, ο ίδιος ο Ντενκτάς παραδέχθηκε δημόσια κατ' επανάληψη ότι βρέθηκε κάτω από μια ισχυρή πίεση. Τέταρτο, κάτω από την πίεση των πραγμάτων, η τουρκική κυβέρνηση υποχρεώθηκε με διάφορες ενέργειες να δώσει κάλυψη εκείνων των θέσεων που προέβαλε ο Ντενκτάς αποκαλύπτοντας έτσι την πραγματική της θέση.

Είναι μερικοί που πιθανό να υποστηρίζουν πως ο κ. Ντενκτάς παίζει ή έπαιζε ένα είδος "θεάτρου", όταν μιλούσε για πιέσεις. Κατά τη γνώμη μου αυτή η τοποθέτηση είναι έξω από την πραγματικότητα. Ο κ. Ντενκτάς δε χαρακτηρίζεται ούτε από διπλωματική ανεπάρκεια ούτε από πολιτική ανωριμότητα. Και μόνο η παραδοχή του ότι βρέθηκε κάτω από πιέσεις, είναι μια δική του μαρτυρία ότι βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τη διεθνή κοινότητα. Και αν πράγματι δεν είχε υποστεί πιέσεις, νομίζω πως δεν ήταν τόσο αφελής να δηλώνει τα περί αφόρητων πιέσεων. Είναι με αυτά λοιπόν τα δεδομένα που καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η συνάντηση της Νέας Υόρκης ούτε μας ζήτησε ούτε μας οδήγησε σε οπισθοδρόμηση.

Επανερχομαι λοιπόν στο ερώτημα: "Πρέπει ή δεν πρέπει να επανέλθουμε στις συνομιλίες στις 26 του προσεχούς μηνός;" Έχει κατ' επανάληψη λεχθεί από όλα τα κόμματα ότι η λύση του κυπριακού προβλήματος περνά μόνο μέσα από ειρηνικές διαδικασίες. Καμιά άλλη επιλογή δεν υπάρχει. Ούτε πολεμική ούτε ημιπολεμική. Αν λοιπόν οι πολεμικές επιλογές είναι εκ των πραγμάτων αποκλεισμένες, όχι σήμερα, αλλά και αύριο και μεθαύριο, ποια άλλη επιλογή απομένει εκτός από εκείνη του διαλόγου; Ενός διαλόγου όμως ενισχυμένου με την παρέμβαση διεθνών οργανισμών με κύρος και επιρροή, όπως του Συμβουλίου Ασφαλείας. Μιλούμε για ένα διάλογο πάνω στον οποίο είναι στραμμένοι οι προβολείς της διεθνούς κοινής γνώμης και της διεθνούς κοινότητας μέσα από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Λέχθηκε ότι δεν είναι αναγκαίο να απορρίψουμε ευθέως την πρόσκληση των Ηνωμένων Εθνών. Μπορούμε, είπαν μερικοί, να αποφύγουμε την προσέλευσή μας ενεργώντας διπλωματικά και παρασκηνιακά. Έχω τη γνώμη ότι και ο Γενικός Γραμματέας και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και η διεθνής διπλωματία είναι ικανοί να βλέπουν και να καταλαβαίνουν όχι μόνο το προσκήνιο και το παρασκήνιο, αλλά και μέσα από τη διπλωματική γλώσσα να αντιλαμβάνονται την ουσία των πραγμάτων και τη θέση εκάστης πλευράς. Αν λοιπόν η ελληνοκυπριακή πλευρά

θα πει όχι για την προσεχή συνάντηση είτε ευθέως είτε διπλωματικά είτε παρασημαστικά, όλοι αυτοί θα αντιληφθούν ότι είμαστε απρόθυμοι να διαπραγματευθούμε και έτσι θα εκτιμήσουν και θα προσδιορίσουν τη θέση μας στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Και μια τέτοια αρνητική θέση από μέρους μας σίγουρα θα προκαλέσει το ανάλογο πολιτικό κόστος.

Θα τελειώσω, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, με ένα τελευταίο σημείο. Διαρκώς προβάλλεται ο κίνδυνος ότι είναι στη δική μας πλευρά που θα ασκηθούν πιέσεις και ως εκ τούτου για να μη βρεθούμε κάτω από τις πιέσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα πρέπει να απεγκλωβιστούμε και να απαγκίστρωθούμε από τις ιδέες Γκάλι και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Απεγκλωβισμός ή απαγκίστρωση από αυτά τα έγγραφα και αλλαγή πορείας με τη λεγόμενη επανατοποθέτηση, σε τελευταία ανάλυση σημαίνει υπαναχώρηση και από τις ομόφωνες προτάσεις του 1989. Και τούτο στη γλώσσα της πολιτικής ερμηνεύεται ως στρεψοδικία.

Το ότι οι ιδέες Γκάλι και το νέο έγγραφο του Γενικού Γραμματέα περικλείουν αρνητικά στοιχεία είναι μια αλήθεια. Το ότι αυτές οι ιδέες δεν είναι αντιγραφή των δικών μας προτάσεων, είναι επίσης μια αλήθεια. Αλλά, γιατί εμείς πρέπει να φοβόμαστε ότι δε θα μπορέσουμε να υπερασπίσουμε τις θέσεις μας, όταν θεωρούμε πως αυτές βρίσκονται και μέσα στο πνεύμα και μέσα στο γράμμα των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών; Φοβάται κανείς τις πιέσεις, όταν του λείπουν τα επιχειρήματα ή όταν τα επιχειρήματά του δεν αντέχουν στη βάσανο της διαλεκτικής κριτικής. Και είναι ακριβώς αυτό που συμβαίνει με τον κ. Ντενκάς.

Μπορούμε λοιπόν και πρέπει να δώσουμε τη μάχη των συνομιλιών και της διαπραγμάτευσης με επιτυχία. Δε λέω ότι θα καταφέρουμε όλα όσα περιλαμβάνονται στις προτάσεις μας του 1989. Άλλωστε νομίζω πως δεν είναι ένα ευαγγέλιο. Αλλά πιστεύω ότι με πολλή δουλειά μπορούμε να πετύχουμε λύση κοντά σε αυτές τις προτάσεις. Μια λύση που σίγουρα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ιδανική, αλλά που οπωσδήποτε θα είναι καλύτερη από αυτή που έχουμε σήμερα και από αυτή που θα έχουμε στο μέλλον. Και εδώ ταιριάζει, αγαπητοί συνάδελφοι και κύριε Πρόεδρε, το ελληνικό ρητό: "Το μη χείρον βέλτιστον".

Θα διακόψω, κύριε Πρόεδρε, την ομιλία μου εδώ. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Κατά την έναρξη της συνεδρίας αυτής είχα δώσει 20 λεπτά χρόνο περαιτέρω στο ΔΗΚΟ και 20 λεπτά στο ΑΚΕΛ. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης πρόσθεσα 6 λεπτά στο ΔΗΚΟ. Θα προσθέσω και τώρα 6 λεπτά, διότι έχει ακόμα έναν ομιλητή το ΔΗΚΟ και θα δώσω 12 λεπτά στο ΑΕΚΛ, για να έχουν ίσο χρόνο.

Ν. ΜΟΥΣΙΟΥΤΤΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Η λέξη κινητικότητα στο Κυπριακό, που κατέστη συνώνυμη με τη φιλοσοφία των χειρισμών του Προέδρου Βασιλείου στο Κυπριακό, είναι επιδεχτική ποικίλων ερμηνειών: Κίνηση προς τα μπρος, κίνηση προς τα πίσω, κατρακύλα ή ακόμη και γκρεμοτσάκισμα. Αυτή λοιπόν η αμφιλεγόμενη κινητικότητα είχε όντως ως αποτέλεσμα ένα πραγματικά πρωτοφανές ενδιαφέρον για λύση του Κυπριακού.

Θα ήθελα να απευθύνω προς όλους εκείνους που έπλεξαν το εγκώμιο του Προέδρου Βασιλείου για τους χειρισμούς του και εξέφρασαν το θαυμασμό τους για το παρατηρούμενο πρωτοφανές διεθνές ενδιαφέρον και θα ήθελα ειλικρινά να τους

ρωτήσω: Τι είναι ακριβώς εκείνο που τους συγκίνησε; Το φαινόμενο του ενδιαφέροντος ή το περιεχόμενο του ενδιαφέροντος; Γιατί εδώ έγκειται η ειδοποιός διαφορά. Και είναι ο σκοπός και το απότοκο του ενδιαφέροντος που καθιστά την αξιολόγηση άξια ύμνου ή άξια οίκτου. Και για να τα πούμε πιο λιανά: Αν οι Αγγλοαμερικανοί, χάριν των δικών τους συμφερόντων κινούμενοι προφανώς, δραστηριοποιήθηκαν για να απαλείψουν τα αμαρτήματα τα δικά τους και της Τουρκίας και να νομιμοποιήσουν τη θυματοποίηση της μικρής Κύπρου, αυτό είναι μεν πρωτοφανές διεθνές ενδιαφέρον αλλά σίγουρα δεν είναι για θριαμβολογίες, είναι για κλάματα. Και είναι τραγικά ειρωνικό να θριαμβολογεί κάποιος για τη συνωμοσία που εξυφάνεται σε βάρος του.

Θα ήθελα επίσης να ερμηνευθεί η φράση του αρχηγού του ΑΚΕΛ: "Θα εργαζομαστε έτσι που να φέρουμε κοντά τις πρόνοιες των ιδεών Γκάλι προς τις ομόφωνες προτάσεις μας του 1989". Έχω την εντύπωση πως οι ομόφωνες προτάσεις μας του 1989 είχαν κωδικοποιηθεί σαν τα έσχατα όρια υποχώρησής μας. Οι λέξεις "να έρθουν κοντά" ή η λέξη "προσέγγιση", γιατί ο κ. Βασιλείου είναι ο πρώτος που έκαμε χρήση αυτής της θέσης, πριν καν βγάλει το πόδι του από την Κύπρο για τη Νέα Υόρκη, έδωσε ένα δείγμα του ευφάνταστου χειρισμού του δείχνοντας εκ προοιμίου τα χαρτιά του και δηλώνοντας διάθεση για υποχώρηση.

Ο κ. Ρολάνδης και όσοι συμφωνούν με τις απαισιόδοξες εκτιμήσεις του φαίνεται να βολεύτηκαν από τη διαπίστωση της αδυναμίας μας στο στρατιωτικό ισοζύγιο και της αδυναμίας μας στο πολιτικό ισοζύγιο που μας καθιστά, όπως λένε, αδύναμους να τα βάλουμε με την Αμερική και τα Ηνωμένα Έθνη και περίπου εισηγούνται υποταγή και συμβιβασμό με τα τεκταινόμενα. Όμως εμείς φτιάχνουμε τη μοίρα μας. Και υπάρχει και τρίτη επιλογή, κύριε Ρολάνδη, που στηρίζεται στο δίκαιό μας και στη δύναμη του δικαίου μας, που έχει να κάνει με τον αυτοσεβασμό και την εθνική αξιοπρέπεια, που πηγάζει από τη διεθνή ηθική και το διεθνή νόμο, και σε αυτή την επιλογή η μικρή Κύπρος έχει συντριπτική υπεροπλία έναντι της Τουρκίας. Εμείς με αυτή την επιλογή θα προχωρήσουμε. Και αν χρειαστεί να συγκρουστούμε, ναι, χίλιες φορές να συγκρουστούμε με το Συμβούλιο Ασφαλείας. Γιατί στην περίπτωση μας είναι εκείνοι που βρίσκονται σε εκτροπή από το ρόλο τους και σε διάσταση με το σκοπό της ύπαρξής τους. Εκτός βέβαια και αν αυτά που συνέταξαν, τα είχαν συμφωνημένα με τον Πρόεδρό μας. Γιατί το Συμβούλιο Ασφαλείας θα έπρεπε να κρατά συνεχώς στο εδώλιο του κατηγορούμενου την Τουρκία για την παράνομη εισβολή του 1974, που είναι αντίθετη προς κάθε αρχή του διεθνούς δικαίου. Θα έπρεπε να την είχαν στο εδώλιο για την κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών ενός ολόκληρου λαού. Θα έπρεπε να την έχουν στο εδώλιο για την περιφρόνηση της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης του 1949 που ρητά απαγορεύει τη μεταφορά και εγκατάσταση πολιτών της κατοχικής δύναμης σε κατεχόμενα εδάφη για λόγους πολιτικούς, φυλετικούς ή δημογραφικής αλλαγής του πληθυσμού της κατεχόμενης χώρας. Να ένα μέρος του οπλοστασίου της τρίτης επιλογής.

Και μπορεί, κύριοι συνάδελφοι, στο διεθνές χρηματιστήριο η τιμή του δικαίου και των πανανθρώπινων αξιών -για να χρησιμοποιήσω ορολογία σύγχρονη, που δε θα θεωρηθεί ρομαντισμός και που δε θα εξάψει κάποια αλλεργικά πνεύματα- να πάσχουν από πτωτική τάση. Η πτώση όμως οφείλεται στην περίπτωσή μας στη μονοκρατορία των Αμερικανών και στην αναβαθμισμένη σημασία της Τουρκίας. Είναι μια διακύμανση και σαν διακύμανση δεν μπορεί, είναι παροδική και θα περάσει. Και στο κάτω-κάτω δεν είναι τώρα η ώρα, για να ξεπουλήσουμε όσα-όσα το δίκαιό μας.

Μας χαρακτηρίζουν αρνητικούς και μας κατηγορούν για έλλειψη αντιπρότασης. Δηλώνουμε πως δεν απορρίπτουμε την ομοσπονδία ως σύστημα. Απαιτούμε όμως ανυποχώρητα σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των πολιτών. Απαιτούμε στο ακέραιο τα δίκαια και τα δικαιώματά μας. Δεν καταγγέλλουμε τις συμφωνίες κορυφής, όπως επιχειρούν να μας καταλογίσουν, αλλά απαιτούμε εφαρμογή τους μέσα στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου. Εισηγούμαστε επιθετική διπλωματία με απαίτηση για ταυτόχρονη ένταξη μαζί με τη λύση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι. Μέσα στους αγώνες και μέσα σε αγωνίες διάβηκε η ζωή της γενιάς μας που φεύγει. Ας προετοιμάσουμε τουλάχιστον σωστά την καινούργια μέρα που θα ξημερώσει για τα παιδιά μας. Ίσως να μην τη χαρούμε. Όμως τους τη χρωστούμε.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Θα δώσω το λόγο στον κ. Ηλιάδη. Είναι και ο τελευταίος ομιλητής της ΕΔΕΚ, αλλά θα προσθέσω στο χρόνο του 9 λεπτά, για να έχει περίπου 18 λεπτά.

Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε,

Έχουν διατυπωθεί εκτεταμένα οι θέσεις, οι απόψεις, τα εκατέρωθεν επιχειρήματα. Δεν υπάρχει λόγος επανάληψης. Μόνο μερικές παρατηρήσεις έχουν σημασία και κάποια συμπεράσματα.

Η συζήτηση έδειξε βέβαια σαφώς για μια ακόμη φορά ότι υπάρχουν δυο σχολές, δυο φιλοσοφίες, δυο προσανατολισμοί. Σε ένα υπάρχει ομοφωνία: Ότι όντως περνάμε την πιο κρίσιμη, την πιο οριακή στιγμή του κυπριακού προβλήματος από το τραγικό 1974.

Κύριε Πρόεδρε, στη Νέα Υόρκη δε ναυάγησε μόνο ο διάλογος που προσέκρουσε στην καλά μεθοδευμένη αδιαλλαξία του τούρκικου επεκτατισμού. Κατέρρευσε και ναυάγησε μαζί και η συνολική πολιτική που ακολουθείται στο εθνικό μας θέμα. Γιατί αποδείχθηκε αντιρεαλιστική και εξωπραγματική, αφού αγνόησε, ή δεν έλαβε όσο έπρεπε υπόψη, τον κύριο παράγοντα του προβλήματος που είναι η Τουρκία και ο ενισχυμένος ρόλος της μέσα στις νέες διεθνείς συγκυρίες.

Η Τουρκία δε θέλει λύση και οι Ηνωμένες Πολιτείες, για τους λόγους των δικών τους συμφερόντων, δεν είναι διατεθειμένες να την πιέσουν, να την καταδικάσουν και πολύ περισσότερο βέβαια να της επιβάλουν κυρώσεις μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εμείς δεν είμαστε ούτε Κουβέιτ, ούτε Βοσνία. Άλλωστε με δική μας ευθύνη, κυπριακή και ελλαδική, η εγκληματίας Τουρκία είναι έξω από το σκηνικό και παριστάνει τον καλής θελήσεως τρίτο, που αναμένεται μάλιστα να νουθετήσει το δύστροπο κ. Ντενκτάς.

Έτσι, μια πολιτική που στηρίχθηκε σε λανθασμένες εκτιμήσεις, σε ψευδείς υποσχέσεις και σε αβάσιμες προσδοκίες, ήταν επόμενο να καταλήξει σε αποτυχία μέσα στην ανεπάρκειά της, που την καθορίζει η απελπιστικά ανιστόρητη παραγνώριση των διαστάσεων του τούρκικου επεκτατισμού και η παντελής έλλειψη εθνικής στρατηγικής από μέρους του κυπριακού και του συνολικού ελληνισμού.

Το Κυπριακό έχει ήδη μετατραπεί σε μια διακοινοτική διαφορά. Διαφορά ποσοστών και ακρωτηριασμένων δικαιωμάτων. Η διαδικασία της Νέας Υόρκης δε

συζητάει την ουσία. Πού είναι η κατοχή, τα τούρκικα στρατεύματα, οι έποικοι, οι αγνοούμενοι, οι εγκλωβισμένοι; Πού είναι λοιπόν και γιατί υπάρχει το ίδιο το κυπριακό πρόβλημα;

Και εμείς δεχόμαστε ως βάση διαπραγμάτευσης και λύσης το πλαίσιο Γκάλι. Οδεύουμε σε μια συνομοσπονδιακή διχοτόμηση ρατσιστικών προδιαγραφών. Με προτεκτορατοποίηση του βορρά, με την ισοπέδωση της πλειοψηφίας του 82% και την πολιτική αιχμαλωσία της στο 18%. Χωρίς επιστροφή των προσφύγων, με παραμονή των εποίκων, με διαγραφή της ιδιοκτησίας, με επεμβατικά δικαιώματα της Τουρκίας που θα εξυπηρετούνται από την ανυπαρξία αποτελεσματικών μηχανισμών επίλυσης αδιεξόδων.

Έτσι η επικυριαρχία της Τουρκίας σ' ολόκληρο το νησί δε θα αποτελεί θεωρητικό κίνδυνο αλλά μια συνταγματικά κατοχυρωμένη και πρακτικά επιτρεπόμενη προσφερόμενη δυνατότητα.

Άλλωστε μια τόσο πολύπλοκη πολιτειακή δομή των τεσσάρων βουλών και των τριών κυβερνήσεων με βέτο και χωριστές πλειοψηφίες σε όλα σχεδόν τα θέματα και με αντίστοιχους δαιδαλώδεις μηχανισμούς θα ήταν αντικειμενικά δύσκολο να εφαρμοστεί, ακόμη και αν είχαμε τον πιο καλόπιστο εταίρο. Όμως θα μπορούσαμε να την εφαρμόσουμε. Πολύ περισσότερο όμως μπορεί να σκεφτεί κανένας τι είναι δυνατό να συμβεί, όταν έχουμε να κάνουμε με την πιο κακόπιστη και σωβινιστική παραφνάδα του τούρκικου επεκτατισμού.

Κύριε Πρόεδρε, ορισμένοι ίσως ελπίζουν ότι με αυτή τη διαδικασία και τις ιδέες Γκάλι, αν ευοδωθούν οι συνομιλίες, θα μπορέσουμε τουλάχιστον να πάρουμε πίσω ένα μέρος εκείνων που χάσαμε στην εισβολή, σύμφωνα με τη λογική ότι το "κάτι" είναι καλύτερο από το "τίποτε". Μακάρι να ήταν έτσι τα πράγματα. Μα δυστυχώς δεν είναι. Γιατί είναι πραγματικός ο κίνδυνος να χάσουμε στο τραπέζι αυτής της διαπραγμάτευσης, αυτής ειδικά της διαπραγμάτευσης, πολύ περισσότερα από όσα χάσαμε στην εισβολή.

Κάτω από τις σημερινές συνθήκες, χωρίς προοπτικές βιώσιμης λύσης - κανείς εξάλλου δεν είναι αισιόδοξος για την 26η του Οκτώβρη- η καλύτερη άμυνα της ελεύθερης Κύπρου είναι να διατηρηθούν σε καθεστώς παρανομίας τα τετελεσμένα της εισβολής. Και χειρότερη εξέλιξη θα ήταν η νομιμοποίηση των τετελεσμένων.

Όσοι πιστεύουν ότι μια λύση σήμερα βασισμένη στις ιδέες Γκάλι είναι προτιμότερη, δε θέλουν να αντιληφθούν ότι τέτοια λύση μόνο σε χειροτέρευση της σημερινής κατάστασης είναι δυνατό να οδηγήσει. Σε μια επιδείνωση που θα επιφέρει νέα μεγαλύτερα δεινά και οδυνηρότερες περιπέτειες για τον κυπριακό ελληνισμό.

Είναι γνωστές ιστορικά οι πρακτικές του τούρκικου επεκτατισμού. Η γενοκτονία των Αρμενίων, η σφαγή των Κούρδων, η αρπαγή της Αλεξανδρέττας. Ο Πόντος, η Ιωνία, η Σμύρνη, η Κωνσταντινούπολη, η Ίμβρος, η Τένεδος χθες, σήμερα η Καρπασία, αποτυπώνουν τον αφανισμό του ελληνισμού από τις προαιώνιες πατρίδες. Αύριο θα ακολουθήσει ολόκληρη η Κύπρος. Αυτός είναι ο στόχος του τούρκικου επεκτατισμού και αυτή είναι η μεγάλη μας αγωνία.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες και επειδή δεν είναι δυνατό να πετύχουμε βιώσιμη λύση, προσπαθούμε συνεχώς να εκθέσουμε τον κ. Ντενκτάς, ανακαλύπτοντας όμως κάθε φορά ότι από την αδιαλλαξία του εκείνος ποτέ δε χάνει τίποτε, ενώ εμείς από τη διαλλακτικότητά μας διαρκώς χάνουμε έδαφος.

Παρόλα αυτά, αντί να αναθεωρήσουμε τη φιλοσοφία μας, ο Πρόεδρος Βασιλείου εμφανίζεται γεμάτος αυτοπεποίθηση για την πολιτική του, προχωρώντας σε ένα επικίνδυνο εξωραϊσμό των απογοητευτικών αποτελεσμάτων της Νέας Υόρκης και επιμένοντας να συνεχίζει την ίδια πολιτική.

Αλλά ένας πρόεδρος που έχει εξαντλήσει τα όρια της λαϊκής εντολής και θα διανύει στις 26 του Οκτώβρη τις τελευταίες εβδομάδες της θητείας του, δεν έχει το ηθικό και το πολιτικό δικαίωμα να διαπραγματεύεται και να αποφασίζει για κανένα μεγάλο θέμα και κυρίως για το μέλλον ενός ολόκληρου λαού. Αυτή δεν είναι μόνο άποψη της ΕΔΕΚ, είναι και του Δημοκρατικού Κόμματος και ήταν σαφής η τοποθέτηση και του κ. Κληρίδη σε συνέντευξή του στο περιοδικό "Σελίδες", πριν μερικές μέρες.

Σε κάθε δημοκρατική χώρα, σε μια παρόμοια περίπτωση, ένας πρόεδρος συναισθανόμενος τις ιστορικές του ευθύνες, θα ζητούσε την ανανέωση της λαϊκής εντολής μέσα από εκλογές πριν να συνεχίσει την πολιτική του ή την ανάληψη των ευθυνών από εκείνους που θα ήθελε να επιλέξει ο λαός.

Αντί αυτού, ο Πρόεδρος Βασιλείου, στην τελευταία δημοσιογραφική του διάσκεψη, ισχυρίζεται ότι έχει το δικαίωμα να αποφασίζει από το πρώτο ως το τελευταίο δευτερόλεπτο της θητείας του. Και λέει ότι η υπογραφή του προέδρου σε μια λύση δε θα έχει "καμιά αξία", κατά την έκφρασή του, γιατί θα κληθεί ο λαός να την εγκρίνει με δημοψήφισμα.

Ωστόσο η προεδρική αντίληψη, κατά τη γνώμη μας, είναι εσφαλμένη και σίγουρα δεν προσφέρει στο λαό μας δίκαιη και δημοκρατική ευκαιρία να αποφασίσει, διότι: Θα υπογράψει ο Πρόεδρος, θα προσυπογράψει ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, θα επικυρώσει το Συμβούλιο Ασφαλείας, θα υπαγορεύουν οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Βρετανία, θα επικρέμμανται τα γνωστά απειλητικά διλήμματα και τότε, ύστερα από όλα αυτά, θα κληθεί και ο κυπριακός ελληνισμός να αποφασίσει!

Είναι αυτές συνθήκες για την ελεύθερη έκφραση της θέλησης ενός κυρίαρχου λαού ή μήπως θα πρόκειται για έναν απαράδεκτο ηθικό εκβιασμό αναγκαστικής υποταγής στη συμφωνία που τυχόν θα υπογραφεί; Αν ο Πρόεδρος πραγματικά ενδιαφέρεται για την αδιάβλητη απόφαση του κυπριακού ελληνισμού, οφείλει να προκηρύξει εκλογές και να ζητήσει εκ των προτέρων την έγκριση του λαού για την πολιτική του, πριν να προχωρήσει παρακάτω και όχι να μας θέσει προ τετελεσμένων, επικαλούμενος μια εκ των πραγμάτων παρωδία δημοψηφίσματος.

Κύριε Πρόεδρε, κατά τη συζήτηση παρατηρήθηκαν πέρα από τα επιχειρήματα και ορισμένα αναμενόμενα φαινόμενα. Παρατηρήθηκε η γνωστή διγλωσσία που "ικανοποιεί" όλες τις απόψεις και δημιουργεί το ερώτημα ποια τελικά από τις όψεις της είναι η πραγματική, ποια η παραπλανητική και ποιες ισορροπίες ή σκοπιμότητες υπηρετούνται κάθε φορά. Καταβλήθηκε επίσης μια εναγώνια προσπάθεια εξεύρεσης, επινόησης ή κατασκευής θετικών στις ιδέες Γκάλι και στα αποτελέσματα της Νέας Υόρκης συνοδευόμενη από μια προσπάθεια κεφαλαιοποίησης των ανύπαρκτων πολιτικών κερδών της πολιτικής Βασιλείου, με προφανή στόχο την ενίσχυση του προεδρικού προφίλ μέχρις υπερβολής.

Η αποκωδικοποίηση πολλών από τα λεχθέντα μακράς αγόρευσης αποκαλύπτει όχι μόνο τις πολιτικές επιλογές αλλά και τις εκλογικές σκοπιμότητες, που ξεδιπλώνονται μέσα από τις έντεχνα προσεγγιμένες διατυπώσεις.

Ακόμη επαναλήφθηκε ξανά και αυτό το γνωστό φαινόμενο κάποιοι συνάδελφοι να επιμένουν να μονοπωλούν "το σωστό πατριωτισμό, τη σοβαρότητα, τη λογική, την υπευθυνότητα και τη σύνεση". Και αναλώνονται σε εκκλήσεις, νουθεσίες και συμβουλές προς όλους τους άλλους. Αυτό το μοτίβο κάποτε πρέπει να τελειώσει. Είναι ξεπερασμένο και να μην κουράζεται κανένας να παριστάνει τον κηδεμόνα των άλλων πολιτικών δυνάμεων. Ειλικρινά δε χρειάζεται.

Ελέχθη επίσης ότι η πολιτική της επανατοποθέτησης είναι συνθήματα και μόνο, με τα οποία ούτε ένας πρόσφυγας δεν επιστρέφει, ούτε ένας έποικος δε φεύγει, ούτε ένας Ατίλας δεν αποχωρεί. Δεν υπάρχει βέβαια και δεν ισχυρίζομαι ότι υπάρχει καμιά εύκολη πορεία. Αλλά εμείς ερωτούμε: Με την πολιτική που ακολουθείται τόσα χρόνια, πόσοι πρόσφυγες επέστρεψαν; Πόσοι έποικοι έφυγαν; Πόσοι Ατίλας αποχώρησαν; Είναι αυτή την αποδειγμένα αδιέξοδη και αναποτελεσματική πολιτική που μας καλούν να συνεχίσουμε. Αυτή την πολιτική που μας φέρνει χρόνια τώρα από το κακό στο χειρότερο. Και όμως υπάρχουν ορισμένα θέματα, που όντως δεν είναι συνθήματα, είναι αδιαπραγμάτευτα θέματα. Δε διαπραγματευόμαστε την ελευθερία μας, τη γή μας, τα σπίτια μας, τα θεμελιώδη δικαιώματά μας, τα ιερά και τα όσια, τους τάφους των γονιών μας. Αυτά δεν είναι συνθήματα, ούτε συναισθήματα. Είναι ιστορικά βιώματα που κράτησαν όρθιες γενιές και γενιές, για να φτάσουμε να υπάρχουμε εμείς ως τα σήμερα. Χωρίς αυτά δεν υπάρχουμε.

Ανησυχούμε λοιπόν για την πορεία που ακολουθείται. Απειλείται στην Κύπρο η επικύρωση της συρρίκνωσης του σύγχρονου ελληνισμού. Αυτό μας το διδάσκει η ιστορία. Δεν μπορούμε να δραυτευόμαστε από την πραγματικότητα ούτε με τη διγλωσσία, ούτε με την ωραιοποίηση.

Κύριε Πρόεδρε, χωρίς να αμφισβητούμε τη σοβαρότητα, τα ελατήρια και τον πατριωτισμό κανενός, με νηφάλια σκέψη και με τη λογική, καταλήγουμε στο συμπέρασμα και την εκτίμηση ότι η πολιτική του Προέδρου Βασιλείου και όσων συνοδοιπορούν μαζί του από τον ένα ή τον άλλο παράλληλο διάδρομο, δεν μπορεί να οδηγήσει στους κοινούς στόχους που όλοι διακηρύσσουμε. Οι στιγμές είναι οριακά κρίσιμες. Και οι αποφάσεις ιστορικές. Εμείς δε διεκδικούμε το αλάθητο, ούτε αφορίζουμε κανένα. Έχουμε τις απόψεις μας. Και είμαστε ανοικτοί για διάλογο με όλους. Κάθε στιγμή. Το ζητούμενο είναι κοινό: Η σωτηρία της πατρίδας μας και η επιβίωση του λαού μας.

Έλλωστε πρέπει να μας προκαλεί δέος και συναίσθηση μέγιστης ευθύνης ότι στις μέρες μας κινδυνεύουν τρισήμισι χιλιάδες χρόνια αδιάλειπτης ιστορικής παρουσίας του ελληνισμού σ' αυτό το νησί.

Εμείς πιστεύουμε στις αστείρευτες δυνάμεις του λαού μας και ότι υπάρχουν ελπίδες σε μια πορεία διεκδίκησης των δικαιωμάτων μας. Για μια πατρίδα χωρίς ξένους στρατούς, πρόσφυγες, έποικους, αγνοούμενους και εγκλωβισμένους. Για μια πατρίδα ελεύθερη και ειρηνική για όλους τους ανθρώπους της.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Παραμένουν δυο ομιλητές και προέρχονται και οι δυο από το ΑΚΕΛ. Ο κ. Νίκος Κατσουρίδης έχει το λόγο και εν συνεχεία ο κ. Ανδρέας Χρίστου. Θα κάνουμε μετά ένα δεκάλεπτο διάλειμμα, για να αρχίσουν οι δευτερολογίες.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, με βάση την κατανομή του χρόνου, νομίζω ότι έχω δεκαέξι λεπτά. Επειδή όμως προτίθεμαι να ομιλήσω και πάνω στα δυο εγγραφήντα θέματα, παρακαλώ να μου δώσετε τριάντα δυο.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:

(Γέλια)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Λυπούμαι, αλλά δεν είμαι τράπεζα και δε δίδω δάνεια!

(Τρανταχτά γέλια)

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Μόλις πριν από λίγο ακούσαμε από τον προηγούμενο συνάδελφο τοποθετήσεις, απόψεις που, εξ όσων θυμούμαι, από τον καιρό που ήμουν τεσσάρων-πέντε χρονών και άρχισε να λειτουργεί η μνήμη, τα ακούμε συνέχεια. Και η ιστορία λέγει ότι τα ακούσαμε και πριν. Δηλαδή συνθήματα, μεγαλοστομίες, πατριωτισμούς, εξάρσεις, οδυρμό για τον ελληνισμό που συρρικνώνεται ολόκληρο τον εικοστό αιώνα, ενώ δεν προβληματίζεται γιατί συρρικνώνεται ο ελληνισμός, άγκαι συνέχεια εμείς μεγαλοστομούμε, άγκαι συνέχεια λέμε ότι αναγεννώμαστε όπως το μυθικό φοίνικα. Είναι γιατί είναι κοινή διαπίστωση και έχω ακούσει και το συνάδελφο, που ήταν στο βήμα πριν από μένα, στο παρελθόν να το λέει ότι έλειψε η μελέτη, η σοβαρότητα, ο προγραμματισμός. Είναι γι' αυτό που μου προκαλεί κατάπληξη, γιατί η προσπάθεια, έστω χωρίς να διεκδικεί το αλάθητο, του Γενικού Γραμματέα του ΑΚΕΑ να κάμει σοβαρή επιστημονική ανάλυση των ιδεών που είναι εγγεγραμμένες ως θέμα συζήτησης, προκάλεσε αντίδραση και ειρωνεία.

Συνάδελφος είπε ότι δεν είναι συνταγματολόγος, όπως ο κ. Χριστόφιας. Και εγώ δηλώνω ότι δεν είμαι πολιτικός, όπως ο συνάδελφος, αλλά θα μιλήσω.

Η έλλειψη της σοβαρότητας της μελέτης και του προγραμματισμού που οδήγησε; Οδήγησε σε αυτό που πολύ σωστά ανέλυσε ο κ. Δώρος Χριστοδουλίδης. Σε ανέφικτους στόχους. Θα πω κάτι που μπορεί να φαντάζει λίγο υπερβολικό. Αν δεν προσέξουμε, ξεκίνησε αυτός ο λαός αμέσως με την αγγλοκρατία αγώνα για ένωση με την Ελλάδα και θα καταλήξει η Κύπρος να ενωθεί με την Τουρκία.

Τι ακούσαμε μέχρι της στιγμής από την αντίπερα όχθη των απόψεων; Ακούσαμε αφορισμούς, ακούσαμε χαρακτηρισμούς. Ο κ. Ομήρου είπε ότι είχε χαρακτηρισμούς η ομιλία του κ. Δημήτρη Χριστόφια. Εμείς ζητούμε από τα πρακτικά της Βουλής, από τη Γραμματεία της Βουλής, να βγάλει και να καταμετρήσει τους χαρακτηρισμούς στην κάθε ομιλία.

Οικοδομήθηκαν επιχειρήματα, πού; Πάνω στις φερόμενες δηλώσεις του Λέτσκι, αντί πάνω στις προτάσεις του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, στις ίδιες τις ιδέες.

Πριν προχωρήσω παρακάτω, θα ήθελα να κάμω κάποιες επισημάνσεις: Ο συνάδελφος Μάρκος Κυπριανού διερωτήθηκε γιατί αυτή όλη η αναφορά στο 1985. Πρώτα από όλα η περιγραφή που έκαμε του εγγράφου του 1985 δε διαφέρει σε τίποτε από την περιγραφή που ένας μπορεί να κάμει του σημερινού εγγράφου. Με επικεφαλίδες, με κενά, με αδυναμίες, με θετικά, με αρνητικά, που όλα ήταν υπό

συζήτηση και σήμερα είναι υπό συζήτηση και σήμερα είναι υπό την αίρεση της συνολικής συμφωνίας. Η αναφορά στο έγγραφο του 1985 γίνεται για άλλο λόγο. Γιατί αν τότε, μέσα σε καλύτερες διεθνείς συνθήκες για την Κύπρο, ήταν επιτρεπτό να συζητήσουμε εκείνο το σχέδιο, που για μας είναι πολύ χειρότερο από αυτό, σήμερα σε πολύ πιο αντίξοες διεθνείς συνθήκες είναι απαράδεκτο και με ένα μετροφύλλημα του ενάμισι λεπτού το πετάμε και λέμε δεν το συζητούμε;

Ελέχθη από την κυρία Ρήνα Κατσελλή ότι η δική μας επιχειρηματολογία στηρίζεται στη θέση ότι τάχα είμαστε η αδύναμη πλευρά. Δηλαδή δεν είμαστε η αδύναμη πλευρά;

Ελέχθη από τον κ. Ευσταθίου ότι αν φοβούμαστε εμείς την Τουρκία τότε πρέπει να τη φοβούνται όλοι οι λαοί της Μεσογείου. Δηλαδή έχουμε την ίδια ισχύ με όλους τους άλλους λαούς της Μεσογείου. Και την Ιταλία ας πούμε ...

Αλλά έχω ακόμα μια απορία: Αν η Τουρκία είναι η χώρα που καταρρέει, όπως την περιέγραψε περίπου ο κ. Ευσταθίου, γιατί το Μάρτη του 1987 ο κ. Παπανδρέου, που απειλούσε ότι θα βυθίσει το Σιμίκ αν έμπαινε στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας, βρέθηκε στο Νταβός να συζητά; Το οποίο Νταβός αποτέλεσε μετά σημείο επίθεσης ενάντια στον κ. Παπανδρέου και από τους ομοϊδεάτες του ακόμα;

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Ο κ. Παπανδρέου είπε "mea culpa" πάντως.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Το λάθος έγινε και τα λάθη των μικρών δυστυχώς για τους μικρούς δεν παραγράφονται.

Γ. ΟΜΗΡΟΥ:

Το αναγνώρισε.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Υπάρχουν πράγματα που δεν μπορούν να δικαιολογηθούν, έστω και αν αναγνωριστούν αργά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Δε θα επιτρέψω διάλογο από το βήμα με Βουλευτές.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Λέχθηκε ότι, επειδή η λύση προνοεί μια τέτοιας φύσης ομοσπονδία στην οποία θα κάνουν ό,τι θέλουν οι Τούρκοι στην περιοχή τους, θα έρχονται χιλιάδες έποικοι. Αν δηλαδή δε λυθεί το Κυπριακό, όπως υποστηρίζεται από μερικούς, δε θα έρχονται;

Κάτι λέχθηκε και για την παρουσία Βουλευτών. Την ώρα που μιλούσε ο συνάδελφος που έθεσε αυτό το θέμα, από το δικό του κόμμα υπήρχαν μόνο δυο εδώ και αυτή τη στιγμή υπάρχει μόνο ένας, ο κ. Ομήρου. Εμείς οι ίδιοι δεν είμαστε παρόντες και ζητούμε επί πίνακι την κεφαλή του Προέδρου, γιατί δεν είναι παρών να μας ακούει!

Λέχθηκαν πάρα πολλά και από το βήμα και αλλού για το αν έχει ή δεν έχει δικαίωμα ο κ. Βασιλείου να διαπραγματεύεται. Πρώτα από όλα πρέπει να υπάρχει συνέπεια. Αυτοί που θέτουν το ερώτημα το 1985, αν τεκμήριο πλειοψηφίας είναι οι ψήφοι των βουλευτικών, θα έπρεπε να γνωρίζουν ότι τότε κατά τεκμήριο η πλειοψηφία έλεγε στον κ. Κυπριανού το ίδιο πράγμα. Και το κόμμα του κ. Πρέντζα που έθεσε το επιχείρημα, υποστήριξε τότε ότι, εφόσον εξελέγη Πρόεδρος ο κ. Κυπριανού,

δικαιούται να διαπραγματεύεται ως το τέλος. Τότε είχαν την ίδια πολιτική, γι' αυτό είχε δικαίωμα ο κ. Κυπριανού. Τώρα που διαφωνούν με την πολιτική του κ. Βασιλείου, δε δικαιούται να διαπραγματεύεται. Μέχρι της στιγμής, σωστά είτε ο συνάδελφος κ. Αντωνίου, διαπραγματεύεται με βάση τις ομόφωνες αποφάσεις και χειρίζεται με χειρισμούς που αποφασίζει έστω η πλειοψηφία του Εθνικού Συμβουλίου. Γιατί δε δικαιούται; Και τι θα γίνει, κύριοι συνάδελφοι, αφού στην Κύπρο πλέον εκλέγεται Πρόεδρος με 50-51%; Κάθε φορά που υπάρχει διαφωνία, κάθε φορά που οι αντίπαλοι του εκλεγμένου προέδρου συνασπίζονται, θα κάνουμε εκλογές για να διαπιστωθεί αν κατά τεκμήριο έχει μαζί του την πλειοψηφία;

Ο κ. Πρέντζας έκαμε μια λογοτεχνική ομιλία χωρίς καμιά θέση. Είχε μόνο μια προσευχή η ομιλία του. Να λιγοστεύσουν οι μέρες του Προέδρου. Εξυπονοήθηκε όμως μια θέση. Είπε ότι είτε με τη λύση που προνοούν οι ιδέες, είτε αν μείνει έτσι η κατάσταση, έτσι ή αλλιώς "η Κύπρος θα είναι έρμαιο στα χέρια της Τουρκίας". Να καταλάβω ότι για να μην είναι έρμαιο, έτσι ή αλλιώς πρέπει συνεχώς να ενισχύεται η ελλαδική παρουσία στην Κύπρο; Και πού σταματά αυτό και πού οδηγεί; Διότι, όταν παίρνεις μια θέση, έχει και μια λογική προέκταση.

Ο κ. Μουσιούττας παραξενεύτηκε, γιατί ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε να φέρουμε τις θέσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών όσο γίνεται πιο κοντά στις προτάσεις του 1989. Εγώ άκουσα από τηλεόρασης αρκετές φορές τον Πρόεδρο της ΕΔΕΚ, με τον οποίο έχει κάμει μέτωπο τώρα ο κ. Μουσιούττας, να λέει ότι δεν είναι τελεσίγραφο οι προτάσεις του 1989.

Έγινε λόγος από τον κ. Ηλιάδη για την αδιέξοδη πολιτική στην οποία μας έχει οδηγήσει ο κ. Βασιλείου και γι' αυτό δεν έχει επιστρέψει ούτε ένας πρόσφυγας, δεν έχει φύγει ούτε ένας έποικος, δεν έχει φύγει ούτε ένας Τούρκος στρατιώτης. Ο κ. Βασιλείου ακόμη δεν έκλεισε πέντε χρόνια στην προεδρία. Γιατί η άλλη πολιτική, του Μακαρίου, του Κυπριανού, δεν οδήγησε σε διέξοδο;

A. ΜΑΡΚΙΔΗΣ:

Ήταν Υπουργός Εξωτερικών ο κ. Ρολάνδης!

N. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Τι είναι το κύριο που έχουμε σήμερα μπροστά μας; Το πρώτο και κύριο, για το οποίο όλοι συμφωνούμε, είναι ότι αποτελεί μια οριακή χρονιά το 1992. Γιατί; Γιατί, ενώ από τη μια έχουμε το μεγαλύτερο διεθνές ενδιαφέρον για το Κυπριακό, από την άλλη είναι ψηλαφητός ο κίνδυνος αν μας αρπάξουν το πόδι μας, αυτό το ενδιαφέρον όχι μόνο να αποσυρθεί, αλλά να εξαφανιστεί. Αν δεν προσέξουμε, οι ξένοι θα μας πουν: Εντάξει, κύριοι, αφού δε μας θέλετε, αφού δε μας εμπιστεύεστε, αφού είμαστε τουρκοπροσκυνημένοι, φεύγουμε και βρέστε τα μόνοι σας με την Τουρκία. Δε νομίζω να θέλει πολλή σκέψη πού οδηγεί αυτή η εξέλιξη και τι σημαίνει να "τα βρούμε μόνοι μας με την Τουρκία".

Διερωτήθηκε ο κ. Μουσιούττας: "Μα μας αρκεί να υπάρχει διεθνές ενδιαφέρον; Δε μας ενδιαφέρει το περιεχόμενό του"; Εγώ θέλω να ερωτήσω κάτι άλλο: Θα υπήρχαμε ως Κυπριακή Δημοκρατία και θα συζητούσαμε αυτή τη στιγμή στη Βουλή των Αντιπροσώπων αν δεν υπήρχε το διεθνές ενδιαφέρον; Αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά.

Κατά συνέπεια σήμερα δεν είναι το θέμα "ιδέες Γκάλι" που συζητούμε και ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάκτυλό μας. Ισχύει το ερώτημα: Δεχόμαστε ή δεχόμαστε τη λύση που προδιαγράφηκε από το 1977; Τη λύση, δηλαδή, μιας πραγματικής

ομοσπονδίας. Πολλές φορές -και για να μη θεωρηθεί ότι αυτό το λέω και αφήνω υπονοούμενα- εδώ ακούσαμε συναδέλφους που ουσιαστικά δε τη δέχονται, και την κυρία Ρήνα Κατσελλή και τον κ. Δώρο Θεοδώρου.

Τα τελευταία χρόνια εμείς του ΑΚΕΛ κουραστήκαμε να ακούμε να μας λεν ότι είμαστε δογματικοί, ότι δεν αντιλαμβανόμαστε τις αλλαγές που γίνονται στον κόσμο. Ε, λοιπόν, οι ομιλίες μερικών συναδέλφων αποδεικνύουν ότι έμειναν όχι στο 1985, όταν άρχιζε ο Γκορμπατσόφ τις αλλαγές του, αλλά στο 1959, πριν από τη Ζυρίχη, γιατί πιστεύουν ότι στο σημερινό κόσμο της αμερικανοκρατορίας είναι δυνατό να πετύχουμε λύση καλύτερη από τη Ζυρίχη. Και έχω ακόμη μια απορία: Επειδή αυτοί οι συνάδελφοι μπορεί να πουν "Μα εμείς διαφωνήσαμε με τη Ζυρίχη", ποια ήταν η συνέχεια όμως; Πώς διαφώνησαν; Στάθηκαν και υπηρέτησαν εκείνον ο οποίος υπέγραψε τις συμφωνίες. Και εμείς τότε διαφωνήσαμε, αλλά είπαμε δεν υπάρχει άλλος δρόμος από το να προσπαθήσουμε να τη βελτιώσουμε, διότι δεν έχουμε άλλη δύναμη για να το κάνουμε αυτό. Δεν μπορούμε να το επιβάλουμε.

Τι είναι που προσφέρουν, κατά τη γνώμη μας, οι ιδέες Γκάλι; Είναι άδικο που επήρατε τόσο χρόνο από τις ομιλίες σας, για να ζητάτε κατ' επανάληψη "δηλώστε ότι δε δέχετε τις ιδέες ως λύση του Κυπριακού". Κανένας δεν είπε ότι τις δέχεται. Οι ιδέες, με τα κενά τους, με τις αδυναμίες τους, με τις αναγκαίες αλλαγές που πρέπει να επενεχθούν, προσφέρουν μια βάση. Μια βάση για να πετύχουμε μια λύση. Μια λύση που θα διασφαλίζει όλα εκείνα με τα οποία όλοι συμφωνούμε και δε θα τα επαναλάβω, για να μη χάνω χρόνο. Μπορεί να φτάσουμε σε μια λύση λειτουργική. Και από τη στιγμή που έχουν αφαιρεθεί -και είναι πρόοδος αυτή- από τις ιδέες πρόνοιες που υπήρχαν στη Ζυρίχη για αναλλοίωτα άρθρα του συντάγματος, τότε σημαίνει ότι προοδευτικά, με την πειθώ μεταξύ των δυο κοινοτήτων, θα μπορούμε αυτή την ενοποιητική διαδικασία πατρίδας και λαού να την προχωρούμε.

Τι άλλο σημαίνει λειτουργική λύση για την Κύπρο; Σημαίνει τη μεγαλύτερη ασφάλεια. Τη μοναδική ασφάλεια. Αντίθετα, η διαιώνιση της σημερινής κατάστασης είναι που δημιουργεί συνθήκες κυριαρχίας της Τουρκίας στο βορρά και επικυριαρχίας στο νότο. Γιατί, πώς αλλιώς μπορείτε να το θεωρήσετε; Ή νομίζετε ότι σήμερα η Τουρκία δημιουργεί αυτές τις συνθήκες και δε θα τις δημιουργεί, όταν θα έχει εκατοντάδες χιλιάδες έποικους και δεκάδες χιλιάδες πρόσθετα στρατεύματα στο βορρά; Να γιατί, κατά τη γνώμη μας, η θεωρία του να μείνουμε όπως έχουμε είναι η πλέον ενδοτική και η πλέον ηττοπαθής. Εξάλλου καταρρίφθηκε και στην πράξη. Από τότε που πρωτοδιατυπώθηκε, πριν δέκα-δώδεκα χρόνια, τι έδειξε η πορεία; Η πορεία δεν έδειξε ότι αναμένοντας βελτιώνεται η κατάσταση για μας. Αναμένοντας βελτιώνεται η κατάσταση για τον αντίπαλό μας. Και ούτε στο προβλεπτό μέλλον αναμένεται να ισχυροποιηθεί ο ελληνισμός απέναντι στην Τουρκία σε σημείο που να επιβάλει τη λύση, τη δίκαιη λύση του Κυπριακού.

Ο κ. Ντίνος Μιχαηλίδης έκαμε μια υπόθεση. Αν ξεσπάσει, λέει, πόλεμος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας σε συνθήκες μιας χαλαρής ομοσπονδίας, θα λειτουργεί αυτή η ομοσπονδία; Συμφωνώ ότι θα έχει τεράστια προβλήματα λειτουργίας. Αλλά ερωτώ: Αν ξεσπάσει αυτός ο πόλεμος τώρα, πριν τη λύση, με την παρουσία 35 000-40 000 τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο, θα τεθεί θέμα λειτουργίας της κυπριακής κυβέρνησης ή η ύπαρξή μας;

Κύριε Πρόεδρε, όταν φτάσω στα 12 λεπτά, να με θυμίσετε.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:

Τα περάσατε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Είσθε στα δέκα λεπτά, σύμφωνα με το δικό μου χρονόμετρο.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Ευχαριστώ πολύ.

Ο κ. Παπαδόπουλος για μια ακόμα φορά, πρέπει να παρατηρήσω με λύπη μου, και άλλοι που συμφωνούν με τις απόψεις του, με τη φιλοσοφία του, δεν έκαμε ούτε μια πρόταση. Δηλαδή ειλικρινά το λέω, συνάδελφοι, ψάξτε στα χαρτιά σας, έχετε μέχρι σήμερα διατύπωση πρόταση διεξόδου; Όχι. Άρνηση. Είναι γι' αυτό που εγώ την αναφορά ότι άλλοι νιώθουν πολύ σίγουροι γι' αυτά που λένουν, για τις θέσεις τους, ενώ άλλοι βλέπουν μόνο μαύρα, την εκλαμβάνω μόνο ως αυτοκριτική. Και αυτή τη φορά υπάρχει και κάτι άλλο. Αυτή η άρνηση δεν έγινε καν προσπάθεια να ντυθεί έστω με κάποια επιστημονικοφάνεια.

Λέχθηκε από ένα συνάδελφο εδώ που είναι και δικηγόρος ότι έχει λάθος ο Χριστόφιας. Δε διαχωρίζεται η κρατική από το λαϊκή κυριαρχία, εκτός στα δικτατορικά καθεστώτα. Δεν είμαι νομικός, αλλά επειδή είναι νομικοί-συνταγματολόγοι που το βρήκαν αυτό που είπε ο κ. Χριστόφιας, εγώ τον καλώ να μας φέρει να μας δείξει μέσα από το συνταγματικό δίκαιο αιτιολόγηση αυτής της θέσης του, όπου ταυτίζονται η κρατική και η λαϊκή κυριαρχία.

Απόλυτες προβλέψεις διατυπώθηκαν εδώ και το Μάιο για φοβερά διλήμματα της ελληνοκυπριακής πλευράς, για πίεση που θα ασκούσαν πάνω μας, για τις ευθύνες που θα μας φόρτωναν, για τις αρνητικές αλλαγές που θα επέρχονταν στις ιδέες Γκάλι. Τίποτε από αυτά δεν επαληθεύθηκε. Και είναι σωστή η άποψη που λέει ότι είναι θέμα κρίσης, είναι θέμα εκτίμησης. και η πράξη αποδεικνύει ποιου η κρίση και η εκτίμηση βγήκε σωστή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Είσθε στα δεκαέξι λεπτά.

Ν. ΚΑΤΣΟΥΡΙΔΗΣ:

Σε ενάμισι λεπτό τελειώνω, κύριε Πρόεδρε.

Παρόλα αυτά, ενώ δεν επαληθεύθηκαν, επιμένουν στα ίδια, τα επαναλαμβάνουν, εγώ λέω πλέον, για να ενσπείρουν πανικό απέναντι στη διαδικασία εξεύρεσης της λύσης.

Λέχθηκε ότι τίποτε δεν πετύχαμε στη Νέα Υόρκη. Εφόσον το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής, διεθνές θέμα, για να λυθεί χρειάζονται οι ξένοι. Για να το πετύχουμε αυτό το πράγμα χρειάζεται οι ξένοι να πεισθούν ότι και σ' αυτούς συμφέρει να μας βοηθήσουν, να πεισθούν ότι η αρνητική πλευρά είναι ο κ. Ντενκτάς. Τουλάχιστον αυτό επετεύχθη τούτη τη φορά διεθνώς. Για πρώτη φορά κυβερνητικές εφημερίδες μεγάλων δυτικών χωρών έγραψαν ότι ο Ντενκτάς είναι αναχρονισμός που πρέπει να εκλείψει. Και σήμερα Επιτροπή του Κογκρέσσου, μάλιστα.

Λέχθηκε ότι το 774 μας επιτρέπει να μην πάμε, αν το έδαφος δεν προετοιμαστεί κατάλληλα. Ποιος είναι που θα κρίνει ότι το έδαφος προετοιμάστηκε κατάλληλα ή όχι; Να καταλάβω ότι αν η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών που θα κρίνει μας πει ότι είναι καλά προετοιμασμένο, τότε το ΔΗΚΟ συμφωνεί να πάμε;

Ο κ. Παπαδόπουλος μας απηύθυνε και ένα προσκλητήριο και κλείω, κύριε Πρόεδρε. Μας ρώτησε αν και εφόσον δε βελτιωθούν οι ιδέες τον Οκτώβρη, τότε να δηλώσουμε ότι ποτέ δε θα διαπραγματευθούμε στη βάση αυτού του εγγράφου. Αυτή

και αν είναι απόλυτη θέση. Αλλά, εν πάση περιπτώσει, εκείνο που ποτέ δε θα κάνουμε είναι ότι δε θα παραδοθούμε στον κατακτητή. Δε θα του χαρίσουμε τη μισή Κύπρο οριστικά και αμετάκλητα υιοθετώντας τη θεωρία να μείνουμε όπως είμαστε, δηλαδή τη θεωρία της απόφιας διχοτόμησης.

Μια και δεν μπορούμε να λύσουμε το Κυπριακό με τη βία, εμείς θα επιμένουμε στη μέθοδο της πειθούς. Γιατί αν καταφεύγαμε στη μέθοδο της πειθούς το 1963 ή το 1974, δε θα είμαστε σήμερα σ' αυτή την κατάσταση.

Όσο εξαρτάται από το ΑΚΕΛ, αυτό το δρόμο -που είναι και ο μόνος προσφερόμενος αγωνιστικός δρόμος- είναι που θα ακολουθήσουμε.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Ανδρέας Χρίστου.

Α. ΧΡΙΣΤΟΥ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Χτες, μετά τη λήξη της συνεδρίας, είχα πει στο συνάδελφο, τον κ. Ντίνο Μιχαηλίδη ότι στην ομιλία του υπήρξε μια πρόκληση και ένας χαρακτηρισμός ανεπίτρεπτος. Επειδή ο ίδιος είναι δυνατό να μην αντιλήφθηκε το σχετικό σημείο, διαβάζοντας την ομιλία του θα του το υποδείξω. Στη σελίδα δύο λέει ότι όσοι συναινούν -και εδώ αναφέρεται στις ιδέες Γκάλι- είναι εθνικοί αυτόχειρες με συνείδηση που το βεληνεκές της δεν ξεπερνά τα όρια του βιολογικού περιορισμού της ανθρωπίνης ύπαρξης και με καθόλου αίσθηση της διαχρονικής ιστορικής προοπτικής.

Δε θα μου ήταν δύσκολο, κύριοι συνάδελφοι, να απαντήσω στο ίδιο ύφος ή ακόμα και σε στυλ Νίκου Πιττοκοπίτη. Όμως θεώρησα ότι αυτή δεν πρέπει να είναι αυθεντική σκέψη του κ. Μιχαηλίδη και θα το αντιπαρέλθω.

Ακόμα δε θα σχολιάσω ούτε τη ντισεϊκή αναφορά που έγινε στην ομιλία του κ. Τάσσου Παπαδόπουλου ότι "εμείς" -και εννοεί το ΔΗΚΟ- "ανησυχούμε περισσότερο από εσάς τους άλλους, γιατί δε βλέπουμε άσπρο-μαύρο, είμαστε πιο προβληματισμένοι και κοιτάζουμε σε πιο μακρά προοπτική!" Εγώ θεωρούσα ότι ξεπεράσαμε το στάδιο της πλειοδοσίας σε πατριωτισμό και σε σοφία. Για μας, κύριοι συνάδελφοι, ειλικρινά το επιχείρημα, επαναλαμβάνω, το επιχείρημα του αντίπαλου και του συνομιλητή μας είναι το ίδιο ακριβό και χρήσιμο όσο και το δικό μας.

Ο συνάδελφος Θεοδώρου επανήλθε με μια σύγκριση των ψηφισμάτων του ΟΗΕ και την καταμέτρηση των σημείων όπου υπάρχει ο όρος Κυπριακή Δημοκρατία, για να αποδείξει ότι αυτό το πράγμα αποτελεί κριτήριο του σεβασμού ή μάλλον της υπονόμησης της Κυπριακής Δημοκρατίας από τον ΟΗΕ. Θα του απαντήσω, όπως του απάντησα και το Μάη του '92, διότι είπε ακριβώς τα ίδια πράγματα. Σε 49 ψηφίσματα από τα 55 που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας για την Κύπρο δεν γίνεται αναφορά στην Κυπριακή Δημοκρατία. Και αναφερόμαστε σε ψηφίσματα όχι πρόσφατα, τα οποία έχουν συγκεντρώσει την περιφρόνηση και τη μήνη κάποιων, αλλά σε πολύ παλαιότερα και κάνω εδώ ειδική μνεία στο 365, το οποίο υιοθέτησε το γνωστό 3212 της Γενικής Συνέλευσης. Σ' αυτό το ψήφισμα δε γίνεται αναφορά στην Κυπριακή Δημοκρατία, όπως δε γίνεται αναφορά ούτε στη Συμφωνία Μακαρίου-Ντενκτάς. Αναφορά, επαναλαμβάνω, κύριοι συνάδελφοι, γίνεται σε έξι μόνο ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία είναι διάσπαρτα σ' όλα τα δεκαοκτώ χρόνια, κατά τα οποία ασχολείται ο διεθνής οργανισμός με το πρόβλημά μας.

Συνεχίζοντας τη σύγκρισή του ο κ. Θεοδώρου, μάλιστα, είπε ότι παλαιότερα το κύριο και βασικό επανалаμβανόμενο χαρακτηριστικό των ψηφισμάτων του ΟΗΕ ήταν η καταδίκη της κατοχής, η απαίτηση για επιστροφή των προσφύγων, η καταδίκη αποσχιστικών ενεργειών, η αποχώρηση των στρατευμάτων και ξένων στοιχείων και άλλα σημαντικά πράγματα. Ενώ τον τελευταίο καιρό, ισχυρίζεται, τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν κάνουν τέτοιες αναφορές. Για να ξεκαθαρίσουμε και αυτό το θέμα, υποδεικνύουμε ότι σε κανένα ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν υπάρχει αναφορά στην εισβολή, την κατοχή ή τους έποικους. Αναφορά γίνεται μόνο στα ακόλουθα: Στο 353 γίνεται αναφορά σε ξένη στρατιωτική επέμβαση που δεν ξέρουμε αν υπονοεί μόνο την τουρκική, στο 360 γίνεται αναφορά σε αποχώρηση του ξένου στρατιωτικού προσωπικού, στο 550 γίνεται αναφορά σε κατεχόμενο μέρος. Αναφορά σε πρόσφυγες κάνει μόνο το 361 και ειδικότερα λέει ότι τα δύο μέρη πρέπει να πάρουν μέτρα για την επιστροφή όσων προσφύγων επιθυμούν να το πράξουν. Αυτή είναι, κύριοι συνάδελφοι, η πραγματικότητα σε σχέση με τα ψηφίσματα, όταν με καλή πρόθεση, ελπίζω, τα εξετάζουμε και τα συγκρίνουμε.

Μιλώντας προχτές ο κ. Παπαδόπουλος, είπε ότι οι Ελληνοκύπριοι εκτοπισμένοι θα αφήσουν υποχρεωτικά την περιουσία τους στην τουρκοκυπριακή πολιτεία και ακόμα ότι την αποζημίωση για αυτές τις περιουσίες θα την πληρώσει η ελληνοκυπριακή κοινότητα. Και φυσιολογικά ο Δημήτρης Χριστόφιας σχολιάζοντας αυτό το πράγμα, είπε ότι αν έτσι έχουν τα πράγματα, όντως πρόκειται για θέμα εκτός λογικής. Δεν είναι όμως έτσι τα πράγματα ή μάλλον δεν έχουν λεχθεί τα πάντα γύρω από το θέμα. Είναι γεγονός ότι θα συσταθεί φορέας και στη μια και στην άλλη κοινότητα, ο οποίος θα αποζημιώσει τους πρόσφυγες οι οποίοι θα αποφασίσουν να μην επιστρέψουν και θα θελήσουν να αποζημιωθούν. Ο φορέας όμως αυτός θα γίνει και ιδιοκτήτης, θα θέσει υπό τον έλεγχο και την κυριαρχία του τις περιουσίες εκείνων των προσφύγων -στην περίπτωση τη δική μας των Τουρκοκυπρίων- οι οποίοι θα θελήσουν να μην επιστρέψουν, ώστε να αποζημιωθούν. Θα προικοδοτηθεί δηλαδή αυτός ο φορέας με μια σημαντική περιουσία και θα ενισχυθεί οικονομικά από διάφορες πηγές όπως:

- 1) Ομοσπονδιακή φορολογία πάνω στην υπεραξία της γης που θα μεταβιβαστεί μετά τη συνολική συμφωνία. Όχι όλης της γης και όχι μόνο της ελληνοκυπριακής γης, όπως ανέφερε ο κ. Παπαδόπουλος.
- 2) Εξοικονομήσεις υπαρκτές και σημαντικές από την άμυνα.
- 3) Εισφορές κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών.
- 4) Εκμίσθωση και άλλες εμπορικές διευθετήσεις γης που πιθανό να παραμείνει στα χέρια του ελληνοκυπριακού φορέα.

Είναι σωστό ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά αξίας μεταξύ της γης των Ελληνοκυπρίων και της γης των Τουρκοκυπρίων. Όμως ο κ. Παπαδόπουλος, κατά τη γνώμη μου, βασίζει το επιχείρημά του πάνω σε δύο λανθασμένες υποθέσεις, ότι δηλαδή:

- 1) Κανένας από τους Ελληνοκύπριους πρόσφυγες δε θα θελήσει να επιστρέψει υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση και
- 2) αν κάποιοι επιστρέψουν, δε θα δικαιούνται να έχουν περιουσία αλλά μόνο κατοικία.

Στη σελίδα όμως έντεκα του εγγράφου ο Γενικός Γραμματέας σαφώς αναφέρει ότι αναγνωρίζεται το δικαίωμα εγκατάστασης και περιουσίας και όχι μόνο κατοικίας. Γιατί εν τοιαύτη περιπτώσει εκ των προτέρων υποβάλλουμε και υποδεικνύουμε ότι κανένας Ελληνοκύπριος πρόσφυγας δε θα επιστρέψει; Γιατί θεωρούμε

ότι όλοι θα ζητήσουν αποζημιώσεις; Πουθενά και με κανέναν τρόπο το έγγραφο δε μιλά με τον απόλυτο τρόπο που του αποδίδουμε και πουθενά δεν αναφέρει τον όρο κατάσχεση, τον οποίο θέτοντας σε εισαγωγικά έμμεσα του φορτώνουμε. Σε κανένα σημείο του εγγράφου δε λέγεται ότι όσοι πρόσφυγες δεν επιθυμούν να επιστρέψουν, δε δικαιούνται να κρατήσουν την περιουσία τους, να την αναπτύξουν, να την καλλιεργήσουν ή να την πωλήσουν. Αντίθετα αναγνωρίζεται το δικαίωμα επιστροφής σε όλους όσους είχαν ιδιόκτητη ή ακόμα και ενοικιασμένη κατοικία. Και, κατά τη γνώμη μου, εννοεί ότι οποιοσδήποτε κατοικούσε στο δοσμένο χώρο πριν το 1974, έχοντας ή μη έχοντας περιουσία, έχει δικαίωμα να επιστρέψει. Το κριτήριο δηλαδή που τίθεται για δικαίωμα επιστροφής, είναι ο τόπος κατοικίας πριν το 1974.

'Αρα εδώ, κατά τη γνώμη μας, δεν εμπλέκεται το θέμα της περιουσίας κατά τρόπο απαγορευτικό ούτε γίνεται από το Γενικό Γραμματέα διαχωρισμός του όρου "περιουσία" από τον όρο "κατοικία", εκτός ίσως από ένα σημείο, με το οποίο όλοι εκφράσαμε τη διαφωνία μας.

Συμπερασματικά είναι ανακρίβεια να λέγεται ότι όλες τις πιθανές αποζημιώσεις θα τις πληρώσουν οι Ελληνοκύπριοι, όπως είναι και ανακρίβεια να λέγεται ότι δε θα πληρώσουν οι Ελληνοκύπριοι. Η δική μας θέση είναι σαφής: ότι δεν πρέπει να πληρώσουν οι Ελληνοκύπριοι. Όμως είναι εξίσου ανησυχητικό να λέμε ότι αυτός ο λαός θα υποστεί δυσβάστακτες φορολογίες, για να εισπρακτούν τα £6 δισ., που υπολογίζεται ότι τιμάται η περιουσία των Ελληνοκυπρίων στην τουρκοκυπριακή περιοχή.

Κύριε Πρόεδρε, ενώ η κινητικότητα και το διεθνές ενδιαφέρον γύρω από το πρόβλημά μας έφτασαν στο αποκορύφωμά τους, σε μια εποχή που αλλού χύνονται ποτάμια αιμάτων, σε μια εποχή που η πείνα θερίζει, σε μας προβάλλεται ένα εφιαλτικό σενάριο με αυξανόμενη συχνότητα. Λέγεται ότι η λύση θα διαρκέσει τόσο όσο και οι τριήμεροι γιορτασμοί για την επίτευξή της. Στη συνέχεια, σύμφωνα με το ίδιο σενάριο, θα οδηγηθούμε σε αδιέξοδα, πόλωση, κατάρρευση, αιματοχυσία και θα ακολουθήσει η απόσχιση που αυτή τη φορά θα είναι νόμιμη και έτσι το ψευδοκράτος θα βρεθεί, περίπου κατά τρόπο αυτόματο, αναγνωρισμένο διεθνώς. Αυτά λέγονται στο λαό. Και εμείς, οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποί του, οφείλουμε να τα διερευνήσουμε κατά τρόπο συγκεκριμένο και όχι με γενικολογίες, αοριστολογίες και αφορισμούς.

Ας δεχτούμε λοιπόν αυτή την ακραία περίπτωση. Ας υποθέσουμε ότι επιχειρείται απόσχιση. Δεν αντιλαμβάνομαι, κύριε Πρόεδρε, αυτά που λέγονται, ότι η νέα απόσχιση θα είναι νόμιμη και θα τύχει διεθνούς αναγνώρισης. Ούτε μπορώ να κατανοήσω τις συγκρίσεις που γίνονται επ' αυτού του σημείου με άλλες χώρες, όπως η Τσεχοσλοβακία για παράδειγμα. Πρόκειται για εντελώς διαφορετική περίπτωση. Εκεί έγινε αυτοδιάλυση και δεν υπάρχει πρόβλημα αναγνώρισης. Η δική μας περίπτωση, αν τελικά φτάσουμε -ο μη γένοιτο- σ' αυτό το ακραίο ενδεχόμενο, θα είναι κλασική περίπτωση απόσχισης από κυρίαρχο κράτος και ίσως μάλιστα με τη βοήθεια ξένης επέμβασης. Και πολύ διαφορετικά αξιολογούνται οι δύο περιπτώσεις, της αυτοδιάλυσης και της απόσχισης. Η τελευταία μάλιστα, αν συνοδεύεται με εξωτερική επέμβαση, παραβιάζει ταυτόχρονα την εδαφική ακεραιότητα. Επομένως στη δική μας περίπτωση η απόσχιση θα είναι παράνομη, και κανένα κράτος δε θα δικαιούται να την αναγνωρίσει.

Πέρα όμως από το διεθνές δίκαιο, σ' εμάς θα υπάρχουν και επιπρόσθετες σημαντικές ασφαλιστικές δικλίδες ενάντια στην απόσχιση. Αντικείμενο των εγγυήσεων, όπως προβλέπουν οι ιδέες Γκάλι, θα είναι, μεταξύ άλλων, η ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της ομοσπονδιακής δημοκρατίας και η απαγόρευση της απόσχισης. Η απόσχιση θα απαγορεύεται ρητά στο ομοσπονδιακό σύνταγμα. Και πολύ σημαντικός θα είναι εδώ ο ρόλος των λεγόμενων "αυτονόητων", όπως μερικοί τα αποκαλούν, της μιας και μόνης κυριαρχίας και διεθνούς προσωπικότητας.

Γι' αυτό θεωρώ, κύριε Πρόεδρε, ότι τα περί άμεσης κατάρρευσης, τουρκικής επέμβασης και απόσχισης συνιστούν μεγάλη υπερβολή. Όσο δε αφορά τα περί νόμιμης απόσχισης, είναι παντελώς ανυπόστατα.

Ακούστηκαν χτες απ' αυτό το βήμα διάφορες προειδοποιήσεις, σε διάφορους τόνους και προς διάφορες πλευρές. Εμείς, κύριε Πρόεδρε, δε θα προειδοποιήσουμε κανένα. Θα πούμε όμως έντιμα στον κυπριακό λαό ότι αν δεν υπάρξει σύντομα μια συμβιβαστική λύση του προβλήματός μας με όλες τις δυσχέρειες, αλλά και τις ελπίδες που φέρνει μαζί του ο κάθε συμβιβασμός, τότε η οριστική και ανέκκλητη διχοτόμηση της πατρίδας μας θα είναι ένα γεγονός.

Αυτή είναι η λύση που συγκαλυμμένα ή απροκάλυπτα, συνειδητά ή ασυνείδητα προωθούν οι πολέμιοι του συμβιβασμού. Δεν τολμούν όμως να το παραδεκτούν και πολύ περισσότερο δεν έχουν το πολιτικό θάρρος, όπως είτε χτες ο κ. Θεοδώρου, να το πουν ανοιχτά στο λαό.

Οι θιασώτες της μη λύσης απορρίπτουν τις ιδέες Γκάλι που προβλέπουν επιστροφή 80 000 προσφύγων υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση, αλλά στην πράξη δέχονται να μην επιστρέψει κανένας. Απορρίπτουν την παραμονή της ΤΟΥΡΔΥΚ, αλλά ουσιαστικά δέχονται την παραμονή 40, 50 ίσως και 100 000 Τούρκων στρατιωτών. Απορρίπτουν το χάρτη Γκάλι που επιστρέφει τη Μόρφου, την Αμμόχωστο, τη Λύση, την Κοντέα, τη Βατυλή και άλλα χωριά, αλλά δέχονται να παραμείνει υπό τουρκικό-όχι τουρκοκυπριακό- έλεγχο όλη η κατεχόμενη Κύπρος, το 37% των εδαφών μας. Απορρίπτουν ομοσπονδία με τους Τουρκοκύπριους, θα ανεχτούν όμως την ύπαρξη και λειτουργία παράνομου μεν σήμερα, νόμιμου δε και αναγνωρισμένου αύριο, τουρκοκυπριακού κράτους.

Ο δρόμος προς τη λύση, ο δρόμος προς την επιστροφή δεν είναι εύκολος. Αντίθετα είναι δύσβατος, ανηφορικός, γεμάτος παγίδες και κινδύνους. Όμως, κατά την άποψή μας, ένα είναι το σίγουρο: Ότι η πρότασή μας μπορεί, έχει πιθανότητες να πάρει τους πρόσφυγες πίσω στα σπίτια τους. Η άλλη φιλοσοφία, διότι πρόταση δεν υπάρχει, θα αφήσει όλους, και επαναλαμβάνω με όλη τη συναίσθηση της σημασίας της λέξης, όλους τους πρόσφυγες για πάντα πρόσφυγες και την πατρίδα για πάντα μοιρασμένη. Και καμιά δύναμη είτε τώρα είτε στο μέλλον δε θα θελήσει, αλλά ούτε και θα μπορέσει να αλλάξει τα πράγματα.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Έληξαν οι πρωτολογίες. Προτού μπούμε στο στάδιο των δευτερολογιών, θα υπάρξει διάλειμμα. Η ώρα τώρα είναι 7.06. Θα έλεγα 7.20 πρέπει να επαναρχίσουμε με τις δευτερολογίες. Υπενθυμίζω ότι οι δευτερολογίες είναι μόνο στο επίπεδο Κοινοβουλευτικών Εκπροσώπων και ότι δικαιούται μέχρι μισή ώρα ο κάθε Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος. Επειδή άνοιξαν τη συζήτηση ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΔΗ.ΚΟ., όσον αφορά το θέμα που ενέγραψε, και ο Κοινοβουλευτικός

Εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ, όσον αφορά το θέμα που ενέγραψε το ΑΚΕΛ, θα δευτερολογήσουν τελευταίοι. Οι δευτερολογίες επομένως θα αρχίσουν -δοθέντος ότι εγώ δε θα δευτερολογήσω- από τον κ. Λυσσαρίδη και θα συνεχίσουν ο κ. Ρολάνδης, ο κ. Χριστόφιας και τελικά ο κ. Τάσσοσ Παπαδόπουλος.

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, έχω δυο παρατηρήσεις να κάνω. Οι δευτερολογίες είναι μόνο επί Κοινοβουλευτικών Εκπροσώπων. Ο κ. Ρολάνδης δεν έχει δικαίωμα να δευτερολογήσει. Αν θέλει να του δώσετε χρόνο να απαντήσει, αν θεωρείτε ότι ηγέρθη θέμα προσωπικό, -εγώ δε θεωρώ- είναι δικαίωμά σας. Αλλά σίγουρα δεν έχει δικαίωμα δευτερολογίας και εγώ εγείρω ένσταση. Αυτή είναι η πρώτη παρατήρησή μου. Η δεύτερη είναι, αν είναι δυνατό και συμφωνούν και οι άλλοι συνάδελφοι, ενόψει και του ότι μεταξύ άλλων κατηγορηθήκαμε ότι άπαιστημονικότητα επιχειρηματολογήσαμε, εγώ θα παρακαλούσα να αυξηθεί ο χρόνος της δευτερολογίας τον οποίο δικαιούμαι, ώστε να απαντήσουμε στην πραγματικά μακρά και εμβριθή νομική ομιλία του κ. Χριστόφια.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Για το πρώτο ερώτημα, η απάντησή μου είναι ότι ο κ. Ρολάνδης είναι Βουλευτής αυτού του Σώματος, δεν ανήκει σε κοινοβουλευτική ομάδα. Η απόφασή μας ότι θα μιλήσουν εκ μέρους των κοινοβουλευτικών ομάδων μόνο οι Κοινοβουλευτικοί Εκπρόσωποι δε δεσμεύει τον κ. Ρολάνδη. Ο κ. Ρολάνδης δυνάμει του Συντάγματος δικαιούται να ζητήσει να δευτερολογήσει και δεν έχω το δικαίωμα να του αρνηθώ τη δευτερολογία.

Όσον αφορά το θέμα του χρόνου, νομίζω ότι η μισή ώρα είναι αρκετή, για να μπουν συνοπτικά οι απαντήσεις, διότι στην πρωτολογία είχατε αναπτύξει τα θέματα και νομίζω ότι μισή ώρα είναι υπεραρκετή. Αν όμως το Σώμα αποφασίσει διαφορετικά, θα σεβαστώ την απόφαση του Σώματος.

Ο κ. Λυσσαρίδης.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Σέβομαι την επιθυμία του κ. Ρολάνδη να θέλει να δευτερολογήσει ως Βουλευτής. Όλοι είναι Βουλευτές, ανεξαρτήτως ότι ανήκουν σε κοινοβουλευτικές ομάδες, όλα τα Μέλη της Βουλής είναι Βουλευτές. Και αν οποιοσδήποτε Βουλευτής ζητήσει να ασκήσει το δικαίωμα της δευτερολογίας, δε νομίζω ότι μπορούμε να τον εμποδίσουμε, αν και εφόσον ζητήσει το λόγο να δευτερολογήσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Ρολάνδης.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Με ξενίζει πραγματικά το γεγονός, διότι τόσοι φροντίζουν να μη δευτερολογήσω, αλλά δεν είπα ότι θέλω να δευτερολογήσω, εν πάση περιπτώσει. Διότι νομίζω ότι αρκετά είπαμε στο λαό. Μας έχει ακούσει, έχει ακούσει τις θέσεις μας, αλλά συμφωνώ απόλυτα μαζί σας ότι με βάση το Σύνταγμα ως Μέλος της Βουλής έχω το δικαίωμα να δευτερολογήσω. Αναλόγως του τι θα λεχθεί, μπορεί να θελήσω να το ασκήσω. Δεν μπορεί να μου το στερήσει ο κ. Παπαδόπουλος. Δε βλέπω πώς μπορεί να μου το στερήσει, επειδή εκείνος έκανε κάποια συμφωνία. Θα κρίνω αναλόγως.

Τώρα νομίζω ότι παρανόησα αυτά που είπε ο κ. Λυσσαρίδης. Βλέπω ότι δεν έχει ένσταση να δευτερολογήσω είτε εγώ είτε οποιοσδήποτε Βουλευτής. Αυτή είναι η σωστή θέση και θα επιμείνω σ' αυτή τη θέση, αν χρειαστεί. Δε θα μιλήσω, απλώς για να μιλήσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Πιστεύω ότι, επειδή τώρα η ώρα είναι 7.10, αν μπορούμε στις 7.30, θα συνεχίσουμε με τις δευτερολογίες με τη σειρά που έχω αναφέρει.

(Ώρα διακοπής: 7.10 μ.μ.)

(Ώρα επανέναρξης: 7.42 μ.μ.)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Αρχίζουμε με τις δευτερολογίες.

Καλώ τον κ. Βάσο Λυσσαρίδη για να δευτερολογήσει.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, δε θα ήταν χρήσιμο να επαναλάβω τις θέσεις που ανάπτυξα στην πρωτολογία μου. Όμως θα πρέπει να πω ότι εκπλήττομαι από τα αποτελέσματα των ομιλιών σ' αυτή τη Βουλή. Είχα δηλώσει ότι καμιά φορά φαίνεται πως μιλούμε σε ώτα μη ακουόντων. Γιατί, για όσα λέχθηκαν πριν ακόμα μιλήσω, θα μπορούσε να υπάρξει μια δικαιολόγηση ότι όλη αυτή την περίοδο δεν είχαν ακούσει τις πραγματικές μας τοποθετήσεις.

Με εκπλήττει και το γεγονός ότι γίνεται μια προσπάθεια, πρέπει να πω όχι καθολική, για να συγκαλυφθεί η ύπαρξη δύο διαμετρικά αντίθετων φιλοσοφικών σχολών σκέψης αναφορικά με τη λύση του κυπριακού προβλήματος. Ποιο είναι όμως το περιεργό; Ότι κι αυτοί που καταπολεμούν τη δική μας άποψη ότι το Κυπριακό θα έπρεπε να προβάλλεται ως θέμα εισβολής, κατοχής και τούρκικης επιδρομής, στις ομιλίες τους και στα συμπεράσματά τους καταλήγουν σ' αυτό το συμπέρασμα. Όμως αρνούνται επί τη βάσει αυτών των συμπερασμάτων να υιοθετήσουν και την ανάλογη στρατηγική και την ανάλογη διαδικασία.

Πολύ περισσότερο με εκπλήττει η προσποίηση αυτών που λένε πως χρειάζεται μια αναθεώρηση πορείας, ότι η σημερινή διαδικασία οδηγεί σε επικίνδυνα αδιέξοδα και εκτροπή, ότι χρειάζεται μια επανατοποθέτηση του Κυπριακού, χωρίς όμως να έχουμε ακούσει τίποτε το συγκεκριμένο.

Εύχομαι ο λαός να παρακολουθεί αυτές τις δηλώσεις, διότι είμαι βέβαιος ότι ο λαός έχει εξάξει συγκεκριμένα συμπεράσματα κι έχει ακούσει συγκεκριμένες τοποθετήσεις αυτής της πλευράς. Αν αυτό που αναμενόταν ήταν να πούμε στους κυρίους συναδέλφους ότι έχουμε, όπως είπα και στην πρωτολογία μου, μια μαγική λύση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος κι αυτή η επανατοποθέτηση θα φέρει την άμεση λύση, τότε να μου επιτρέψουν να πω ότι είναι αφελείς. Αν όμως δεν αντιλαμβάνονται ότι άλλο είναι η προβολή του Κυπριακού ως μιας διακοινοτικής διαμάχης με υιοθέτηση διαδικασίας που να στηρίζεται πάνω σ' αυτή τη διαπίστωση, κι άλλο είναι η προβολή του ως θέματος εισβολής και κατοχής και η εμμονή σε λύση στη βάση αυτή με εφαρμογή του διεθνούς δικαίου και των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, να μου επιτρέψουν να πω ότι, ναι, μιλώ σε ώτα μη ακουόντων.

Μιλούν για διεθνοποίηση κι έχω πει στην πρωτολογία μου ότι η διεθνοποίηση που γίνεται είναι αποδιεθνοποίηση, γιατί εμείς οι ίδιοι έχουμε καθοδηγήσει τη διεθνή κοινότητα και τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών λέγοντας πως το Κυπριακό

είναι θέμα συνταγματικών και εδαφικών διευθετήσεων. Δε σημαίνει ότι είναι εύκολο έργο. Είναι καιρός να πούμε ότι το Κυπριακό δεν είναι θέμα συνταγματικών και εδαφικών διευθετήσεων. Θα υπενθυμίσω τους παλιούς αλλά και τους νεότερους, γιατί τα παρακολουθούσαν υπό άλλη ιδιότητα, ότι όταν πήγαμε στην Αθήνα, στη διάσκεψη μεταξύ της κυπριακής ηγεσίας και της ελληνικής κυβέρνησης, αυτή ήταν η τότε απόφασή μας. 'Ότι δηλαδή θα γίνει επανατοποθέτηση του Κυπριακού, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σ' αυτό που ονομάζεται διεθνής πτυχή του Κυπριακού, στρατεύματα, τερματισμός της κατοχής, εγγυήσεις και λοιπά, και μόνο τότε θα έπρεπε να εμπλακούμε σε συνταγματικές και εδαφικές διευθετήσεις, πράγματι με τους Τουρκοκυπρίους, γιατί αυτό το θέμα είναι το λαό της Κύπρου που αφορά. 'Όταν θα είχαμε επιτέλους λύσει αυτό που αφορά τη διεθνή κοινότητα.

Εγκαταλείφθηκε η προτεραιότητα αυτή και δόθηκε προτεραιότητα στο εδαφικό και στο προσφυγικό. Δε λέω πως δεν είναι σοβαρά θέματα, αλλά δεν είναι αυτά τα θέματα που πρέπει να απασχολούν τη διεθνή κοινότητα. Αυτά είναι τα θέματα που πρέπει να απασχολούν τον κυπριακό λαό. Δεν αντιλαμβάνονται αυτό το θέμα. Δεν αντιλαμβάνονται ότι θα έπρεπε να αξιοποιούμε τα εμπλεκόμενα συμφέροντα - επιτέλους έγινε κι αυτή η φράση αντιληπτή από την κυπριακή κρίση- με βάση αυτή τη φιλοσοφία και να λέμε στους Αμερικάνους γερουσιαστές και βουλευτές ότι αυτό που ζητάμε από σας είναι να πιέσετε την κυβέρνησή σας για να εφαρμόσει τις ίδιες αρχές που εφαρμόζει στο Κουβέιτ. Δε λέω ότι αυτόματα θα εφαρμοστούν, αλλά τουλάχιστο θα υπάρξει προσπάθεια. Αν δεν υπάρχει προσπάθεια πώς θα υπάρξει αποτέλεσμα; Αν στους Αμερικανούς Βουλευτές λέμε ότι θα είμαστε ικανοποιημένοι αν πιεστεί ο Ντενκτάς να μας δώσει ακόμα 2% της κυπριακής γης κι αυτό είναι το κυπριακό πρόβλημα, πώς θα γίνει διεθνοποίηση; Να γιατί πιστεύω ειλικρινά ότι μιλώ σε ώτα μη ακουόντων. Εύχομαι να μιλώ σε ώτα μη ακουόντων μόνο μέσα στη Βουλή. Γιατί είμαι βέβαιος ότι υπάρχουν ώτα που μας ακούνε έξω από αυτή την αίθουσα.

Είπα ότι δε θα επαναλάβω την πρωτολογία μου. Σ' ένα βαθμό την επανέλαβα, γιατί προκλήθηκα, αφού κάποιος λένε "δεν ακούσαμε τι προτείνετε". Να τους υπενθυμίσω και πάλι λοιπόν ότι προτείνω αυτό που αυτοί, που με προκαλούν να πω τι προτείνω, πρότειναν, όταν ο κ. Μητσοτάκης ήταν στην Κύπρο. Το είπα στην πρωτολογία μου. Αφού δεν ακούστηκε, να το πω φορτικά ότι αποφασίστηκε πως ο διακοινοτικός διάλογος αποδείχθηκε ατελέσφορος και ότι έπρεπε να στραφούμε προς διεθνή διάσκεψη με στόχο η αντίπαλη πλευρά να είναι η Τουρκία και όχι η τουρκοκυπριακή κοινότητα. Γιατί όσο η αντίπαλη πλευρά είναι η τουρκοκυπριακή κοινότητα, το Κυπριακό θα βρίσκεται σε εκτροπή. Η διεθνής κοινότητα δεν πρόκειται ποτέ να δώσει άλλη σημασία στο κυπριακό πρόβλημα από αυτή που εμείς δίνουμε προβάλλοντάς το ως μια διακοινοτική διαφορά.

Δεδομένου ότι η πρωτολογία του κ. Χριστόφια προηγήθηκε της δικής μου, θα πρέπει να πω ότι είχα την ευκαιρία να αναφερθώ σε πολλά θέματα τα οποία κατά τη γνώμη μου έχρηξαν σχολιασμού. Αναφέρθηκα στην αποδιεθνοποίηση την οποία παραδέχονται οι ίδιοι τώρα. Πού πήγαν οι μεγαλόστομες διακηρύξεις; Πείσαμε τους πάντες. Είδαμε τον κ. Μπους που για πρώτη φορά αντιλήφθηκε το κυπριακό πρόβλημα. Είδαμε τον κ. Μπέρνερ που για πρώτη φορά αντιλήφθηκε το κυπριακό πρόβλημα. Η Γερμανία μας είπε ότι αλλάζει στάση και είναι παρά το πλευρό μας, η Γαλλία παρά το πλευρό μας, οι πάντες παρά το πλευρό μας και ποια είναι τα αποτελέσματα; Πού είναι η διαφώτιση; Πάνω σε ποια βάση τους πείσαμε; 'Ότι ο Ντενκτάς

είναι αδιάλλακτος; Αν είναι πάνω σ' αυτή τη βάση, ναι, είναι αποδιεθνοποίηση, γιατί αντίπαλος δεν είναι ο Ντενκτάς. Θίξαμε καν το θέμα Τουρκίας και πώς; 'Η κι εμείς δεχθήκαμε τις δικές τους μεγαλόστομες διακηρύξεις, και δυστυχώς και της ελληνικής κυβέρνησης, ότι η Τουρκία είναι καλοπροαίρετη και επομένως αυτό που αναμένουμε τώρα είναι η καλοπροαίρετη Τουρκία να ασκήσει τις πιέσεις της προς τον Ντενκτάς για λύση του Κυπριακού; 'Η να ξεχάσουμε ότι ακόμα κι από κυπριακής πλευράς αυτά ελέγοντο για εξυπηρέτηση και των συμφερόντων της Τουρκίας; Δηλαδή δεν αντιλαμβανόμαστε ότι υπάρχει διαμετρικά αντίθετη άποψη από την πλευρά της Τουρκίας και του κατεχόμενου λαού; 'Άλλο το να πούμε ότι πρέπει να δημιουργήσουμε μια στρατηγική η οποία να καθιστά, επαναλαμβάνω για εκατοστή φορά, την εμμονή της Τουρκίας στους επεκτατικούς της στόχους ανέφικτη, ώστε να εξαναγκαστεί λόγω πιέσεων και όχι λόγω καλής θέλησης να προσαρμοστεί επιτέλους προς μια βασική αρχή. Γιατί είναι αναγκαιότητα και για τον αμερικανικό λαό και για όλους τους λαούς, ακόμα και για τις κυβερνήσεις, να δείξουν ότι αν αυτή η νέα τάξη πρόκειται να έχει οποιαδήποτε πιθανότητα να έχει λαϊκή υποστήριξη, δεν μπορεί με τόσο κυνικό τρόπο να έχει δύο μέτρα και δύο σταθμά. Το είπα και την προηγούμενη φορά ότι μέσα στο αμερικανικό Κογκρέσσο έγιναν δεκάδες επερωτήσεις προς αυτή την κατεύθυνση. Πώς αξιοποιήσαμε αυτές τις επερωτήσεις;

Γι' αυτό ας μην προσποιούνται ότι δεν ξέρουν τι λέμε. Να μην προσποιούνται πώς βλέπουμε εμείς το ρόλο της Ευρώπης. Διότι είπαμε πολλές φορές πως υπάρχει διαφορά συμφερόντων μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής, διότι η Ευρώπη για πρώτη φορά σταθμίζει ότι υπάρχει κίνδυνος από την Τουρκία η οποία πάει να επεκταθεί σε μια πολιτικο-στρατιωτική δύναμη από την Αλβανία ως την Κίνα με κύριο συγκολλητικό στοιχείο την ισλαμική θρησκεία. Αυτό το πράγμα αποτελεί απειλή και για την πολιτική φυσιογνωμία της Ευρώπης και για θέματα ασφάλειας και για θέματα οικονομικά, ασχέτως του ότι η Τουρκία προσφέρεται ως μεγάλη οικονομική αγορά. Αυτό είναι ένα δεύτερο θέμα, αν θα μπορεί να προσφέρεται με αυτό τον τρόπο.

Υπάρχει η παραδοχή ότι η ακολουθούμενη τακτική δεν κατόρθωσε να κάμψει την τουρκική αδιαλλαξία, αλλά δεν μας είπαν γιατί. Και δεν μας είπαν πώς ήταν δυνατό να αναμένουν να καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία, όταν αντί να ζητούμε πιέσεις προς την Τουρκία μιλούμε για την καλή θέληση της Τουρκίας να λύσει το Κυπριακό. Θα μου πείτε, αν είχαμε στραφεί προς αυτή την κατεύθυνση, θα είχαμε εξασφαλίσει πιέσεις; Ασφαλώς όχι άμεσα, ασφαλώς όχι εύκολα, αλλά θα είχαμε τροχοδρομήσει πορεία προς αυτή την κατεύθυνση.

Γίνεται πάλι φιλολογία, και πρέπει να πω αυτή τη φορά από τον κ. Κληρίδη, για το αν γίνεται αποδεκτή λύση ομοσπονδίας ή αν υπάρχει αποδοχή των συμφωνιών κορυφής. Να μου επιτραπεί να πω ότι αυτό είναι λίγο αφελές. Δε με πειράζουν τα ονόματα καθόλου. Σίγουρα θα ήταν σφάλμα να καταγγέλλουμε πράγματα τα οποία υπογράφηκαν και με τα οποία εμείς διαφωνήσαμε, για να μη δώσουμε στην Τουρκία την ευχέρεια να λέει άλλα υπογράφουν κι άλλα θέλουν. Αυτό είναι σφάλμα. Όμως υπάρχουν τρόποι ερμηνείας όλων αυτών των πραγμάτων.

Όσον αφορά την ομοσπονδία ή μη ομοσπονδία ή συνομοσπονδία, εγώ δε δέχομαι να δίνουμε πρώτα τον ορισμό και μετά το περιεχόμενο. Να δούμε το περιεχόμενο και δώστε όποιο ορισμό θέλετε. Λίγο με ενδιαφέρει ο ορισμός. Με ενδιαφέρει όμως αν αυτή η λύση θα τερματίζει την κατοχή. Θα απομακρύνει τα στρατεύματα και τους έποικους; Θα διασφαλίζει τις βασικές ελευθερίες; Θα διασφαλίζει την ενότητα του χώρου και της κρατικής οντότητας; Δε θα είναι ρατσιστική εξίσωση

πλειοψηφίας και μειοψηφίας; Δε θα έχω στρατεύματα, δε θα έχω εγγυήσεις, δε θα έχω επεμβατικά δικαιώματα; Θα είναι πράγματι διασφαλισμένη η επιστροφή των προσφύγων σε συνθήκες ασφάλειας; Γιατί αυτά λένε μερικά ψηφίσματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών τα οποία δεν αναφέρθηκαν. Επομένως, αν αυτή είναι η λύση, σας επιτρέπω να της δώσετε οποιαδήποτε επιγραφή ή οποιοδήποτε ψευδεπίγραφο όνομα.

Γι' αυτό ας μη τσακωνόμαστε, γιατί εγώ πιστεύω πως αυτό είναι πράγματι για να συγχύσουμε το λαό. Να καθορίσουμε τη μορφή της λύσης με την οποία οποιαδήποτε πολιτικά κόμματα μέσα σ' αυτή τη Βουλή συμφωνούν ότι πρέπει να είναι η λύση. Και δεν είναι τελεσίγραφο ασφαλώς, αλλά πάνω στις αρχές, ναι, είναι. Λέμε πως δεν είναι τελεσίγραφο να λέμε πως θέλουμε να δώσουμε 20% στους Τουρκοκύπριους, αντί 30%, όπως τους αναλογεί. Αλλά δεν μπορεί να υπάρξει λύση με καταπάτηση βασικών αρχών η οποία δε θα είναι ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της οποιασδήποτε μελλοντικής διευθέτησης. Και ας μην κόπτονται ότι προστατεύουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων. Τα καλώς νοούμενα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων διασφαλίζονται από μια καλή λύση. Δεν είναι με διαχωρισμούς στις ψηφοφορίες και διοικητικά και στον τρόπο ζωής που θα δημιουργήσουμε συνθήκες συμβίωσης με τους Τουρκοκύπριους.

Αυτό πρέπει να λεχθεί χωρίς μισόλογα. Γιατί από τη μια λέμε όλες οι πλευρές "βέβαια αυτή πρέπει να είναι η λύση" και κανένας δε διαφωνεί και από την άλλη δεχόμαστε άλλου είδους λύση. Να μην κάνουμε κι εδώ ψευδεπίγραφες τοποθετήσεις. Δεχόμαστε λύση στη βάση των ιδεών Γκάλι και συμφωνώ πάλι με τον κ. Ρολάνδη, με 5% πάνω ή 5% κάτω -εγώ λέω, κι εσύ το λες ελπίζω, 5% κάτω- πώς αυτή είναι η λύση. Και ερωτώ: Αυτή η λύση συμβαδίζει με αυτές τις αρχές που όλα τα κόμματα διεκήρυσαν από το βήμα της Βουλής; Οι ιδέες Γκάλι διασφαλίζουν αυτές τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες ισχυριζόμαστε ότι θα στηρίξουμε τη λύση του κυπριακού προβλήματος; Αντίθετα, αν αυτή είναι η λύση, είναι νομιμοποίηση του διαμελισμού, τον οποίο όλοι αναθεματίζουμε, και επέκταση της κατοχής σε ολόκληρο τον κυπριακό χώρο. Και πάλι να μη δίνουμε ψευδεπίγραφους ορισμούς. Δεν είναι μια κυριαρχία. Ναι, μπορεί να υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ κρατικής και λαϊκής κυριαρχίας, αλλά η κρατική κυριαρχία είναι απότοκος της λαϊκής κυριαρχίας. Και η κυριαρχία πηγάζει από το λαό. Όταν πηγάζει από κοινότητες είναι διχοτομημένη.

Προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι οι ιδέες Γκάλι δεν έχουν διαφορά από τις προτάσεις του 1989. Εγώ έχω το μικρό προνόμιο κάθε φορά να υπερασπίζομαι πράγματα με τα οποία διαφώνησα, διότι κάθε φορά γίνονται ξεπερασμένα. Προς Θεού! Υπάρχει οποιαδήποτε καν συνάφεια ακόμα και με τις προτάσεις του 1989, που κατ' εμέ ήταν το επιστέγασμα μιας μακρόχρονα ακολουθούμενης πολιτικής, και αν όχι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος; Δε σημαίνει πως ήταν σπουδαίες ή καλές ή ανεκτές, αλλά ήταν οι απαραίτητες μέσα στις συνθήκες που είχαν δημιουργηθεί. Όμως, μπορεί ποτέ να γίνει σύγκριση με τις ιδέες του 1989 και με το έγγραφο Γκάλι; Αν είναι ανάγκη, θα παρακαλούσα να έχουμε δεύτερη συνεδρία, για να κάνουμε μια σύγκριση των ιδεών Γκάλι και των προτάσεων του 1989, γιατί ο χρόνος που μου δόθηκε δε μου επιτρέπει να κάνω αυτή τη σύγκριση.

Ναι, μια λύση πρέπει να στοχεύει σε κοινή οικονομική και πολιτική ζωή με τους Τουρκοκύπριους. Και περίεργα, παρόλον που όλοι μιλούν εν ονόματι αυτών των ιδεών, οι ιδέες Γκάλι είναι σαφώς διαχωριστικές. Ούτε να γίνεται επίκληση ορισμένων καταστάσεων της Ζυρίχης, το είπα και στην πρωτολογία μου. Δέχεστε

αδιέξοδα επειδή τα είχε η Ζυρίχη; Και αν τα δεχθείτε επειδή τα είχε η Ζυρίχη, πώς αναμένετε ότι πραγματικά θα λειτουργήσει αυτό το καθεστώς; Δε θα λειτουργήσει. Και αντιλαμβάνεστε πόσους μεγαλύτερους κινδύνους έχουμε σήμερα να υποστούμε, αν δε λειτουργήσει το νέο καθεστώς, από τους κινδύνους που υπέστημεν, διότι δε λειτουργήσει το προηγούμενο καθεστώς. Δεν είπα να είναι καλύτερες για μας ή καλύτερες για εκείνους. Λέω ότι πρέπει να είναι λειτουργήσιμο καθεστώς. Αν δεν είναι λειτουργήσιμο, ασφαλώς θα είναι ωρολογιακή βόμβα.

Το να λέμε ότι το δικαίωμα χωριστής επέμβασης διαγράφεται, γιατί στη μεταβατική περίοδο θα υπάρχει επιτροπή παρακολούθησης, είναι εντελώς αβάσιμο. Θα υπάρχει παρακολούθηση αν φεύγουν τα στρατεύματα και τα λοιπά. Ποιο δικαίωμα επέμβασης; Αυτά είναι άλλα θέματα που δε σχετίζονται με αυτή την παράγραφο.

Για τη Νέα Υόρκη μου κάνει κατάπληξη που υπήρξε ο ισχυρισμός ότι τα αποτελέσματα ήταν θετικά. Ένα από τα επιχειρήματα ήταν "μα αφού κλαυθμυρίζει ο Ντενκτάς, ο σοφός Ντενκτάς". Πώς λοιπόν είναι αρνητικά; Ακριβώς επειδή είναι σοφός ο Ντενκτάς. Και επειδή είναι σοφός και θέλει να πετύχει κι άλλα κλαυθμυρίζει. Και επειδή είμαστε άσοφοι πανηγυρίζουμε των οικιών ημών εμπιπραμένων. Αυτό δε σημαίνει ότι οι ιδέες Γκάλι δεν εξυπηρετούν, σε ένα μεγάλο ποσοστό, όχι ακόμα 100%, τα συμφέροντα τα οποία εκπροσωπεί ο Ντενκτάς, όχι των Τουρκοκυπρίων, αλλά τα συμφέροντα της Άγκυρας. Αλλά δυστυχώς με τη δική μας πολιτική, γιατί και σ' αυτό φταίμε, καταφέραμε ακόμα και οι προοδευτικές δυνάμεις στον τουρκοκυπριακό χώρο να συμβαδίζουν ουσιαστικά σήμερα στις προτάσεις τους με τον κ. Ντενκτάς. Αυτό απέδειξε η συνέντευξη του κ. Οζγκιούρ στο ΡΙΚ.

Άλλωστε ο κ. Κληρίδης, μιλώντας εκ μέρους του Δημοκρατικού Συναγερμού, είπε ότι δε θα δεχθεί λύση αν το σύνταγμα δεν είναι λειτουργήσιμο -αυτά που λέω τώρα- αν δε διασφαλίζεται το δικαίωμα επιστροφής των προσφύγων, η ελεύθερη εγκατάσταση, ο σεβασμός της περιουσίας, η απαλλαγή της Κύπρου από τα κατοχικά στρατεύματα και τους έποικους, το δικαίωμα μονομερούς επέμβασης και η ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ. Κι ερωτώ: Με τις ιδέες Γκάλι όλα αυτά διασφαλίζονται ή ακόμα έστω και με διαβούλευση πάνω στη βάση των ιδεών Γκάλι; Πρέπει να πω ότι και ο κ. Χριστόφιας σε κάποιο στάδιο λέει περίπου κάτι ανάλογο, πως πρέπει δηλαδή να είναι η λύση. Δεν είναι αυτά ευσεβοποθισμοί; Να αναμένει κανένας ότι μέσω ενός διακοινοτικού διαλόγου και χωρίς πιέσεις προς την Τουρκία θα διασφαλιστούν όλα αυτά και θα έχουμε λύση πάνω σε αυτή τη βάση; Οι ιδέες Γκάλι συγκρούονται με αυτά που είπε ο κ. Κληρίδης, συγκρούονται με αυτά που είπε ο κ. Χριστόφιας. Άλλωστε ο κ. Κληρίδης κατηγορηματικά πρόσφερε επαίνους για τους χειρισμούς του κ. Βασιλείου τους οποίους ανέφερε ο κ. Χριστόφιας στη Βουλή.

Το ότι άλλα λέγονται μέσα κι άλλα έξω από το εθνικό συμβούλιο αυτό ισχύει για άλλους. Και γι' αυτό ρητά και κατηγορηματικά, από το επίσημο βήμα της Βουλής, ζητώ πλέον να δημοσιεύονται τα πρακτικά του εθνικού συμβουλίου διαφορετικά, επαναλαμβάνω, θα έχω μαγνητόφωνο και κάθε φορά που λένε ότι άλλα λέγονται μέσα κι άλλα έξω θα το κάνω κασέττες και θα το κυκλοφορώ στην Κύπρο, για να μαθαίνει ο λαός τι λέγεται μέσα και τι λέγεται έξω.

Η προσπάθεια που έγινε και από τα δύο κόμματα, για να λεχθεί ότι οι θέσεις Μακαρίου συμπίπτουν με τη σημερινή πορεία, ειλικρινά είναι εκτός πραγματικότητας. Υπενθύμισα χτες μερικές από τις προτάσεις Μακαρίου. Για όνομα του Θεού! Μιλούσαμε για ασφάλεια, για αρμονία, για πολιτική ισότητα των δυο κοινοτήτων, για μη ύπαρξη πλειοψηφίας και μειοψηφίας, για παραμονή στρατευμάτων και εποίκων;

Ο κ. Κληρίδης παραδέχεται ότι δε σημειώθηκε πρόοδος, παρά το γεγονός ότι μέχρι σήμερα ακολουθείται μια πολιτική με την οποία συμφωνούσε. Θα λεχθεί μήπως πως ο λόγος είναι γιατί δεν έγιναν ακόμα μεγαλύτερες υποχωρήσεις; Γι' αυτό δεν υπήρξε πρόοδος;

Να μου επιτραπεί να πω ότι δεν είναι πολύ σοβαρό να λέμε πως επειδή όλοι γνωρίζουν ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής, δε χρειάζεται να το λέμε. Οι μόνοι που δεν το λέμε είμαστε εμείς. Κι έχουμε την εντύπωση πως όλοι ξέρουν ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής ή κι αν το ξέρουν θα το λάβουν υπόψη, όταν εμείς αρνούμαστε να το μετατρέψουμε σε λάβαρο του δικού μας αγώνα.

Εμείς δεν εισηγηθήκαμε να διακοπεί κάθε είδους διάλογος. Το είπα και στην πρωτολογία μου. Αντίθετα, όσοι φέρουν και πάλιν την πολεμική επιλογή σκιαμαχούν επίτηδες για να φοβίσουν το λαό, γιατί κανένας δεν έφερε ως επιλογή την πολεμική επιλογή. Είναι τι είδους διάλογος και με ποιους και κάτω από ποιες συνθήκες. Διάλογος, ναι, με την Τουρκία σε μια διεθνή διάσκεψη κι όχι με τους Τουρκοκύπριους που δεν είναι οι αντίπαλοί μας. Έχουμε κάποιες διαφορές όσον αφορά τη λύση κάποιων εσωτερικών θεμάτων, αλλά αντίπαλος είναι η Τουρκία. Διάλογος, ναι, αλλά όχι ψευδοδιάλογος ή διάλογος που να οδηγεί σε εκτροπή το κυπριακό πρόβλημα.

Είμαι υποχρεωμένος για λόγους ιστορίας να πω ότι η προειδοποίηση όλων των κυβερνήσεων ότι η Κύπρος είναι στη διάθεση της Τουρκίας, συμπεριλαμβανομένου και του κ. Παπανδρέου, ο οποίος πράγματι έκαμε δήλωση ότι η Τουρκία μπορεί να καταλάβει την Κύπρο εντός 48 ωρών, αυτό ήταν πράγματι μια προειδοποίηση. Ξεχνούμε όμως και κάτι άλλο που είτε ο κ. Παπανδρέου. Ότι μια ανάφλεξη στην Κύπρο δε θα περιοριστεί στα κυπριακά σύνορα αλλά θα είναι πόλεμος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας από τον Εύρο μέχρι εδώ. Ας το επαναλάβει και σήμερα. Να πούμε ότι η Κύπρος ανήκει στον κοινό αμυντικό χώρο της Ελλάδας.

Λέχθηκε επίσης ότι θα πρέπει να διορθωθεί τυχόν εσφαλμένη εντύπωση προς το Γενικό Γραμματέα και τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ότι δήθεν είμαστε πρόθυμοι και έτοιμοι να κάνουμε ουσιαστικές παραχωρήσεις σε θέματα αρχής. Μα, στο Εθνικό Συμβούλιο πρότεινα να σταλεί επιστολή στο Γενικό Γραμματέα με αυτό το περιεχόμενο και απορρίφθηκε.

Αναφορικά με το χάρτη πρέπει να πούμε την αλήθεια. Δεν ξέρω για ποιους χάρτες υπάρχουν και μη υπάρχοντες μιλούμε, αλλά στην πρώτη έκδοση υπήρχαν κάποιες γραμμές γύρω από την Καρπασία, που δε μας τις ερμήνευσαν φυσικά, και οι οποίες διαλύθηκαν αργότερα. Άρα υπάρχει μια διαφοροποίηση. Και πώς είναι δυνατό να μιλάμε για Καρπασία, όταν ο Γενικός Γραμματέας λέει ότι το 55% των ακτών της Κύπρου δεν πρέπει να διαταραχθεί; Όλοι συμφωνούμε ότι οι εγκλωβισμένοι με τις θυσίες τους έχουν αποκτήσει το δικαίωμα να επιμένουν ότι η Καρπασία πρέπει να είναι υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση κάτω από οποιοδήποτε προϋποθέσεις.

Να πω και δυο λόγια για την πανεθνική, γιατί δεν αναφέρθηκα στην πρωτολογία μου. Ένθερμα υποστηρίζουμε την πανεθνική, όχι όπως λέχθηκε για να επιβιβαιώσει την ακολουθούμενη διαδικασία. Δηλαδή πάμε εκ των προτέρων, όχι για να συζητήσουμε, αλλά για να συζητήσει όλες τις επιλογές σε μια προσπάθεια εξεύρεσης κοινού παρονομαστή. Αν ευρεθεί καλώς, αν ευρεθεί εν μέρει να ακολουθείται το εν

μέρει και στο άλλο να ακολουθείται η γραμμή της πλειοψηφίας. Αλλά το να λέμε ότι πάμε εκ των προτέρων, για να διασφαλίσουμε απλώς την επιβεβαίωση της συνεχιζόμενης πολιτικής, τότε δε χρειάζεται. Περαιτέρω θα ήθελα ο Δημοκρατικός Συναγερμός να ξεκαθαρίσει, αν δε γίνει πανεθνική, δέχεται ή δε δέχεται την πρόσκληση του Έλληνα Πρωθυπουργού για σύσκεψη στην Αθήνα; Πρέπει να ομολογήσω ότι ακόμα δεν έχω σαφή αντίληψη για το ποια είναι η τοποθέτηση του Δημοκρατικού Συναγερμού.

Ο κ. Κληρίδης προειδοποιεί το Συμβούλιο Ασφαλείας, κι εγώ το χαίρομαι, ότι δε θα ανεχθεί διπλωματικά εφευρήματα περί δήθεν προόδου και συνέχισης της διαδικασίας. Αν το Συμβούλιο Ασφαλείας δε συμμορφωθεί, τι θα κάμει; Αυτά μας ρωτούν εμάς, όταν λέμε ότι πρέπει επιτέλους σε κάποιο στάδιο να πούμε όχι στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Τώρα τι θα γίνει, αν πούμε όχι;

Να προσέξουμε και λίγο την ιστορία. Ναι, το πραξικόπημα το προδοτικό, το οποίο εμείς πληρώσαμε με αίμα, έδωσε πρόσχημα στην Τουρκία για εισβολή. Δεν είναι η αιτία της εισβολής. Είναι το πρόσχημα που ανέμενε η Τουρκία. Γιατί είναι άλλοθι προς την Τουρκία να λέμε ότι έγινε η εισβολή μόνο για το πραξικόπημα. Μπορούσε να γίνει αργότερα υπό άλλους όρους. Το πραξικόπημα την επιτάχυνε και της έδωσε το θαυμάσιο πρόσχημα της εισβολής, αλλά τουρκικοί επεκτατικοί στόχοι υπήρχαν.

Μας είπαν ότι διαφωνήσαμε και ύστερα συνεργαστήκαμε με το Μακάριο. Εμείς διαφωνήσαμε, αλλά δεν υβρίσαμε. Κι εμείς διατηρήσαμε τη διαφωνία μας, όταν όλοι σιωπούσαν. Τη διατηρήσαμε όταν, ναι, οι σχέσεις μας ήταν φιλικές. Και με αυτούς που σήμερα έχω διαφωνίες, οι σχέσεις μου είναι φιλικές.

Για πρώτη φορά έγινε αποδεκτό ότι ο Ντενκτάς είναι αναχρονισμός. Άλλοθι της Τουρκίας και πάλιν. Οι ίδιοι που λένε ότι ο Ντενκτάς είναι αναχρονισμός, λένε ότι η καλόβολη Τουρκία κάνει το παν για λύση του Κυπριακού, αλλά δεν πείθεται ο αναχρονιστικός Ντενκτάς. Μας ικανοποιεί;

Λέχθηκε ότι δεν υπάρχει αναφορά σε κατοχή. Μπορεί να μην υπάρχει, αλλά υπάρχει σαφής περιγραφή. Δε θα μπω σε άλλες λεπτομέρειες.

Θα τελειώσω λέγοντας ότι μόνιμος στόχος της Τουρκίας -και το είπα αυτό από την πρώτη στιγμή της ανακήρυξης κράτους ή όπως το έλεγαν τότε- ήταν να αναγνωρίσουμε εμείς πρώτοι το "κράτος" τους γνωρίζοντας τις δυσχέρειες της οποιασδήποτε διεθνούς κοινής γνώμης, των οποιωνδήποτε κυβερνήσεων, οι οποίες όσο κι αν θέλουν να παρέχουν υπηρεσίες προς την Τουρκία, δεν μπορούν να αναγνωρίσουν ένα κράτος που δημιουργήθηκε με τη βία των όπλων και το βίαιο διαχωρισμό κοινότητων. Όλη η τακτική της Τουρκίας και των συμμάχων της ήταν να δημιουργήσουν συνθήκες, ώστε εμείς πρώτοι να το αναγνωρίσουμε και επομένως η αναγνώριση από τους άλλους πλέον είναι αυτόματη και φυσική. Να τι πάει να γίνει με το έγγραφο Γκάλι. Πρώτα να γίνει από εμάς η αναγνώριση. Λένε, αν θα γίνει η απόσχιση τι θα διαφέρει από τώρα; Θα είναι νόμιμη, γιατί θα έχει καταργηθεί η Κυπριακή Δημοκρατία. Διότι σαφέστατα ο Γκάλι μιλά για νέο συνεταιρισμό. Ξεκινούμε εντελώς από το μηδέν. Αν οι δύο συνεταιρείοι στο τέλος δεν τα βρουν, φταίνε και οι δύο και αναγνωρίζονται και οι δύο. Θυμάστε τους Γερμανούς Βουλευτές -όσοι τους άκουσαν όταν ήρθαν εδώ- που μας είπαν ότι ο λόγος που δεν το αναγνωρίζουν δεν είναι επειδή δεν έχει όλα τα στοιχεία του κράτους, αλλά διότι είναι προϋόν βίας. Αν εμείς το αναγνωρίσουμε, παύει να είναι προϋόν βίας.

Έχω ψήφισμα υπόψη μου να καταθέσω, όμως αν η Βουλή, από ό,τι άκουσα και από ό,τι έκρινα, συμφωνεί σε μια πολύ απλή διατύπωση, ότι δε θα γίνει αποδεκτή λύση ή διάγραμμα λύσης χωρίς απάλειψη των απαράδεκτων προνοιών που περιέχονται στο έγγραφο Γκάλι, είμαι έτοιμος να αποσύρω το δικό μου και να δεχθώ ένα κοινό ψήφισμα πάνω σε αυτή τη βάση.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ποιος θέλει να δευτερολογήσει;

Ο κ. Χριστόφιας.

Ν. ΡΟΛΑΝΔΗΣ:

Εγώ, κύριε Πρόεδρε, δε θα δευτερολογήσω. Εξέθεσα τις απόψεις μου, δε χρειάζεται νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Επομένως το λόγο έχει ο κ. Χριστόφιας.

ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ:

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Εγώ είμαι πρόθυμος και τώρα, αν θέλετε. Όμως, επειδή μίλησα πρώτος στην εισαγωγή, θεώρησα ότι έπρεπε να μείνω τελευταίος. Αλλά δεν έχω καμιά ένσταση ... Παρακαλώ, κύριε Χριστόφια, να προσθέσω ακόμα κάτι. Επειδή έχω πρόθεση να ζητήσω από το βήμα της Βουλής να μου παρασχεθεί πρόσθετος χρόνος 15 λεπτών πέραν της μισής ώρας, θέλω να το πω, ούτως ώστε, αν θα μιλήσει πριν από μένα ο κ. Χριστόφιας, να το έχει υπόψη του και όχι να πει ότι τον αδίχησα.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ορίστε.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Παρόλον που ίσως θα ήταν πιο δίκαιο, εφόσον ακριβώς θα αναφερθεί στην ομιλία μου ο κ. Παπαδόπουλος, να προηγηθεί ο κ. Παπαδόπουλος, εντούτοις ...

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Ο κ. Παπαδόπουλος.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Θέλω να πω ότι κατά κύριο λόγο, μάλλον αποκλειστικά, θα αναφερθώ στην ομιλία του κ. Χριστόφια, γι' αυτό παρακαλώ να μου επιτρέψετε να μιλήσω πρώτος.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Παρακαλώ.

Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, πρέπει να πούμε ότι παρά τις επιφυλάξεις μερικών γι' αυτή τη συζήτηση, εγώ βρίσκω ότι ήταν μια από τις πιο χρήσιμες και σημαντικές συζητήσεις που έγιναν για το εθνικό μας θέμα, ίσως η πιο σημαντική. Εγώ άκουσα απόψεις, άκουσα επιχειρήματα, άκουσα εισηγήσεις -μερικοί όταν ακούουν εισηγήσεις που είναι αντίθετες με τις δικές τους τις ξεγράφουν ως μη υπαρκτές- που πραγματικά δημιουργούν πολύ προβληματισμό. Πιστεύω ότι αυτή η συζήτηση διεξήχθη σε πολύ ψηλό επίπεδο με μόνο μια εξαίρεση, την επίθεση που έγινε κατά του αναπληρωτή Κοινοβουλευτικού Εκπροσώπου του Δημοκρατικού Κόμματος, στην οποία δε μου δόθηκε χτες η ευκαιρία να αναφερθώ λόγω της ραγδαίας εξέλιξης. Ο κ. Ντίνος Μιχαηλίδης δεν έκανε προσωπική επίθεση κατά του κ. Ρολάνδη, απλώς υπέβαλε ένα ερώτημα: Αν ο κ. Ρολάνδης όντας Υπουργός πίστευε και εξυπηρετούσε ή προωθούσε τις ίδιες απόψεις ή όχι. Αυτό ήταν το μόνο ερώτημα που υπέβαλε. Και βεβαίως έγινε η ατυχής αναφορά στην υπαλληλική ιδιότητα του κ. Μιχαηλίδη, χωρίς να απαντηθεί το ερώτημα το οποίο είχε βάλει.

Έχω με πολλή προσοχή ακούσει τα όσα έχει πει ο κ. Χριστόφιας και στην έκταση που αντιλήφθηκα τις αναφορές του, νομίζω ότι η ομιλία του προβάλλει τρεις θέσεις: Πρώτο, ότι το έγγραφο Γκάλι έχει αρνητικά στοιχεία και ότι πρέπει να αγωνιστούμε, πρέπει να διαξαγάγουμε τη μάχη, την προσπάθεια, όπως έχει πει ο ίδιος, για να το βελτιώσουμε. Ακόμη ότι αυτό το έγγραφο δεν αφίσταται από τις προτάσεις του 1989. Και τέλος ότι αυτό το έγγραφο προδιαγράφει λύση ομοσπονδίας και ότι η πραγματική τοποθέτηση όσων είναι εναντίον του εγγράφου Γκάλι είναι πως δε δέχονται την ομοσπονδία.

Αφού πω την περιγραφική φράση που είπε ο κ. Λυσσαρίδης, ότι δεν είναι ο τίτλος που έχει σημασία αλλά το περιεχόμενο, και αν οι αναφορές για τους απορριπτικούς -στις τάξεις των οποίων έχω την τιμή να περιλαμβάνω τον εαυτό μου- είναι ότι αυτοί δε δέχονται την ομοσπονδία, εγώ λέω ότι όχι μόνο δέχομαι την ομοσπονδία, αλλά υπενθυμίζω ότι ήμουν το πρόσωπο που υπέβαλε τις πρώτες προτάσεις για ομοσπονδία -και όχι ως κλητήρας- αφού έλαβα ενεργό μέρος στη σύνταξη και τη διατύπωσή τους. Άρα ναι, υποστηρίζω την ομοσπονδία.

Όμως οι θέσεις οι δικές μας με σαφήνεια λένε ότι το έγγραφο Γκάλι δεν έχει καμιά σχέση με ομοσπονδία. Έχει τον τίτλο της ομοσπονδίας και όλα τα υπόλοιπα καθώς και τα κύρια χαρακτηριστικά πάνω στα βασικά σημεία είναι μιας συνομοσπονδίας, δύο δηλαδή χωριστών ισότιμων κρατών. Το έγγραφο Γκάλι ναι, έχει αρνητικά στοιχεία και θα αναφερθώ στις αναφορές του κ. Χριστόφια για την προσπάθεια να τα διορθώσουμε και τη δυνατότητα, όπως εκτιμά, της διόρθωσης. Εγώ λέω κατηγορηματικά: Δεν υπάρχουν περιθώρια διόρθωσής τους παρά μόνο λεκτικά. Και προσθέτω ότι το έγγραφο Γκάλι αφίσταται κατά παρασάγγας από τις προτάσεις μας του 1989, για να μην πω ότι καμιά σχέση δεν έχει με τα κύρια, τα βασικά σημεία των προτάσεών μας.

Ο κ. Χριστόφιας πραγματικά επισημαίνει τα αρνητικά στοιχεία στην παράγραφο εννέα της ομιλίας του. Αναφέρει περιγραφικά μερικά και λέει ότι πρέπει να καταβληθεί επομένως προσπάθεια για την άρση αυτών των αρνητικών στοιχείων. Ακολουθεί όμως μια συλλογιστική, που ομολογώ δυσκολεύομαι να παρακολουθήσω. Όπου είναι ολοφάνερο ότι τα αρνητικά στοιχεία είναι αντίθετα με τις προτάσεις του '89 ή είναι πασιδήλα απαράδεκτα για οποιοδήποτε έχει οποιαδήποτε γνώση για

καθεστῶτα ομοσπονδίας, ο κ. Χριστόφιας λέει ότι θα προσπαθήσουμε να τα αλλάξουμε, θα αγωνιστούμε να τα αλλάξουμε, ότι με ισχυρή επιχειρηματολογία είναι δυνατό να τα αλλάξουμε, ότι έχουμε δυνατότητες να τα αλλάξουμε. Μακάρι να αλλάξουν. Πρώτοι εμείς θα χαιρετήσουμε αυτή την αλλαγή. Είναι αυτό που είπα και στην πρωτολογία μου, ότι οι κύριες διαφορές μας είναι διαφορές εκτιμήσεων και προβλέψεων. Η ίδια η ζωή θα το δείξει πολύ σύντομα.

Όμως σ' αυτή η θέση, δηλαδή "ας μη γίνονται τα αρνητικά σημεία πηγή ή λόγος αντιδικίας, και δεν πρέπει να δηλώσουμε από τώρα ότι το έγγραφο Γκάλι είναι απαράδεκτο στην ολότητά του, διότι θα τα αλλάξουμε" χρειάζονται νομίζω ακόμα δύο τοποθετήσεις: Πρώτο, αυτή η Βουλή να επιβεβαιώσει τη θέλησή της ότι δεν επιθυμεί ο Πρόεδρος Βασιλείου να υπογράψει διάγραμμα λύσης με βάση το έγγραφο Γκάλι, αν δεν αλλάξουν τα αρνητικά στοιχεία και δεύτερο, αυτοί που ευελπιστούν και ειλικρινά θα προσπαθήσουν γι' αυτές τις αλλαγές, πρέπει και αυτοί να μας πουν τι εισηγούνται να γίνει, αν δεν επέλθουν αυτές οι αλλαγές.

Άκουσα με πολλή ικανοποίηση ομολογώ και χαιρετίζω τη σαφή και κατηγορηματική δήλωση του ΔΗ.ΣΥ., του προέδρου του ΔΗ.ΣΥ. κ. Γλαύκου Κληρίδη, που είπε ότι δε θα είναι δεκτό το έγγραφο Γκάλι ως περιγράμμα λύσης -σίγουρα και όχι ως λύση- αν δεν αρθούν αυτά τα αρνητικά σημεία, τα οποία απαρίθμησε. Μάλιστα, αυτή είναι μια θετική θέση και είπα προηγουμένως ότι στο στάδιο που βρίσκεται το θέμα μας οι χειρισμοί είναι εξίσου σημαντικοί, αν δεν ταυτίζονται κιόλας μαζί με την ουσία.

Και σ' αυτούς που λένε ότι δεν άκουσαν τι προτείνουμε -μάλιστα έγινε συγκεκριμένη αναφορά στο πρόσωπό μου που μου προκάλεσε λύπη- υπενθυμίζω ότι και κατά τη συζήτηση του Μαΐου είπαμε ότι η ουσία ήταν τα τρία θέματα της πρόταξης - και τελικά αυτή ήταν η διαδικασία που ακολουθήθηκε- και τώρα λέμε ότι, πριν να πάει ο Πρόεδρος εκεί, πρέπει να αναλώσει όλες τις προσπάθειές του, για να πάρει τις διαβεβαιώσεις πάνω σ' αυτά τα θέματα. Αλλά δεν πρόκειται να πάρει καμιά διαβεβαίωση, αν δε δηλώσει εκ προοιμίου ότι διαφορετικά δε βλέπει χρησιμότητα στο να μετάσχει σ' αυτό το νέο κύκλο συνομιλιών.

Και όταν λέω ότι αυτά τα "ασήμαντα" που αναφέρει το ΑΚΕΛ ή ο κ. Χριστόφιας από μέρους του πρέπει να αλλάξουν, δε μιλώ για ασήμαντα θέματα. Μιλώ για τα πιο βασικά θέματα, αυτά που συνθέτουν μια βιώσιμη λύση και μια λύση η οποία θα είναι καταδικασμένη να καταρρεύσει, αν δεν τηρηθούν. Και θα δώσω παραδείγματα. Αυτά τα σημεία, για τα οποία ο κ. Χριστόφιας λέει ότι θα καταβληθούν προσπάθειες και αγώνες για να αλλάξουν είναι η πεμπτοσύνη της λύσης. Είναι τα θέματα τα οποία αφορούν την κυριαρχία, τις μεταβατικές διατάξεις, τα αδιέξοδα, τα βέτο, τις περιουσίες των εκτοπισμένων, τις βασικές ελευθερίες, τις εγγυήσεις, το προσφυγικό, τις αποζημιώσεις. Για όλα αυτά κάνει ρητή αναφορά ο κ. Χριστόφιας και λέει είτε ότι δε μας ικανοποιούν είτε ότι θα αγωνιστούμε να τα αλλάξουμε, ενώ σε δύο περιπτώσεις λέει ότι είναι απαράδεκτα. Στη σελίδα 14, για παράδειγμα, αναφέρει ο κ. Χριστόφιας: "Πρέπει βέβαια να τονίσω" -μιλούμε για την κυριαρχία- "ότι ούτε εμείς θεωρούμε ακριβή την αναφορά Γκάλι και απαιτούμε διόρθωσή της. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο που έχω αναφέρει πιο πάνω, η κρατική κυριαρχία δεν μπορεί να εκπηγάει από τις κοινότητες." Παρακάτω συνεχίζει και λέει ότι πρέπει να διευκρινιστεί αυτή η αναφορά. Όσον αφορά τα αδιέξοδα, στη σελίδα δεκαεννέα, ο κ. Χριστόφιας λέει: "Εδώ μπορούμε και πρέπει να επιδιώξουμε αποτελεσματικούς

μηχανισμούς επίλυσης αδιεξόδων." Όσον αφορά το δικαίωμα της περιουσίας ο κ. Χριστόφιας λέει: "Έχουν βέβαια κενά οι πρόνοιες των ιδεών και σ' αυτό τον τομέα και πρέπει να δοθεί η μάχη για τη σωστή συμπλήρωση αυτών των κενών." Για τις βασικές ελευθερίες, στη σελίδα είκοσι τρία, λέει: "Πάντως δεν πρέπει να συμφωνηθεί ο τρόπος ρύθμισης αυτών των δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, αλλά πριν την έναρξή της. Γενικά κανένα σοβαρό θέμα δεν πρέπει να αφηθεί προς συμφωνία κατά τη μεταβατική περίοδο, γιατί κάτι τέτοιο εγκυμονεί υπαρκτούς κινδύνους". Τα ίδια λέει -επειδή χάνω το χρόνο μου αναφέροντας τις δικές του αναφορές, συγγνώμη χάνω το χρόνο που έχω στη διάθεσή μου- στη σελίδα είκοσι τέσσερα για τις εγγυήσεις και στη σελίδα είκοσι έξι για τις εγγυήσεις, το προσφυγικό και τις πρακτικές δυσκολίες και τις αποζημιώσεις, -είναι όλα μαζί στη σελίδα είκοσι έξι- τις μεταβατικές διατάξεις στη σελίδα είκοσι επτά και τελικά μιλά για τη φιλοσοφία λύσης την οποία χαρακτηρίζει συνομοσπονδία -και ο ίδιος λέει τι δε θα θεωρούσε συνομοσπονδία, που είναι αυτά που περιέχει το έγγραφο Γκάλι, όπως ελπίζω να μπορέσω να σας πείσω- στη σελίδα είκοσι επτά.

Είναι κοντά αυτές οι προτάσεις προς τις προτάσεις του '89; Πρέπει να πω και εγώ ότι μετά από τη Νέα Υόρκη εισήχθη σχεδόν αδιόρατα από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας η φράση: "Όσο πιο κοντά γίνεται με τις προτάσεις του '89." Οι προτάσεις του '89 που εγώ λέω ναι, είναι τα ύστατα όρια υποχωρήσεών μας, χωρίς να λέω ότι αυτή ήταν και η άποψη του Εθνικού Συμβουλίου, ήταν εν πάση περιπτώσει ένας συμβιβασμός δισταμένων απόψεων, για να είναι όλοι δεσμευμένοι περίξ αυτών των προτάσεων.

Πόσο κοντά είναι το "κοντά"; Ποια είναι η απόσταση, γιατί υπήρξε διαφοροποίηση από εκείνες τις προτάσεις και ποιος την εξουσιοδότησε; Αν το Εθνικό Συμβούλιο είχε κληθεί να αποφασίσει για εκείνες τις προτάσεις ή παραπλήσιες προτάσεις -και μιλώ για τα θέματα αρχής εκείνων των προτάσεων- ποιος εξουσιοδότησε τις αλλαγές και εν τοιαύτη περιπτώσει ποια χρησιμότητα έχει το Εθνικό Συμβούλιο, αν κατά βούληση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δικαιούται να τις αλλάξει;

Ισχυρίζομαι, και είναι άποψή μου, ότι πάνω στο θέμα της συγγένειας του εγγράφου Γκάλι με τις προτάσεις του '89 δεν υπάρχει καμιά απολύτως, μα καμιά συνάφεια και υπάρχει πλήρης καταπάτηση των αρχών που είναι βασικές. Το έγγραφο του '89 για τις τρεις ελευθερίες, για παράδειγμα, προνοεί αυτές οι ελευθερίες να κατοχυρώνονται από το έγγραφο, αυτό είναι το ένα σκέλος, αλλά να κατοχυρώνονται με συνταγματικό ομοσπονδιακό νόμο και να έχουν πρακτική εφαρμογή, οι δε πρακτικές δυσκολίες να μην είναι τέτοιες, ώστε να προκαλούν την πρακτική καταπάτηση και παραβίαση αυτών των αρχών.

Τι κάνει το έγγραφο Γκάλι; Τα θεμελιώδη δικαιώματα λέει πράγματι ότι θα διασφαλίζονται από το σύνταγμα. Όμως ας δούμε στην πράξη τι γίνεται. Θέλω να πω παρενθετικά για μια αναφορά αγαπητού φίλου, συνάδελφου από το ΑΚΕΛ που είπε ότι κατοχυρώνονται. Δε νομίζω ότι υπάρχει κανένας Κύπριος που δεν ξέρει τη διαφορά μεταξύ της λεκτικής κατοχύρωσης και της πρακτικής εφαρμογής. Ακόμα μιλώ και για δικαιώματα που κατοχυρώνει το σύνταγμα της Ζυρίχης για μας.

Η διακίνηση, μια βασική ελευθερία, θα ελέγχεται από αστυνομικές λειτουργίες, με όρους που αποφασίζουν οι αστυνομίες. Η νομή της περιουσίας περιστελλεται και αντικαθίσταται με αποζημιώσεις. Και επιμένω. Δέχομαι την άποψη ως παραχώρηση

προς την άποψη του κ. Χρίστου ότι ναι, δεν είναι όλες οι αποζημιώσεις που θα καταβληθούν από εμάς. Μάλιστα, λάθος μου. Είναι τα 9/10 των αποζημιώσεων, το 90% των αποζημιώσεων. Ναι, δέχομαι, έκαμα λάθος, διότι είπα "όλες". Ξέχασε ίσως ο συνάδελφος ότι και οι αμυντικές δαπάνες είναι δικές μας και η φορολογία είναι από μας που πληρωνόταν και θα πληρώνεται. Πριν την εισβολή η συνεισφορά των Τούρκων στην άμεση φορολογία ήταν 4%, των Αρμενίων ήταν 7% και το υπόλοιπο ήταν των Ελλήνων Κυπρίων. Και ξεχνούμε ότι ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είπε ότι η αναλογία αυτών των περιουσιών είναι οκτώ στο ένα. Εγώ λέω παραπάνω. Όμως η περιουσία και η εγκατάσταση περιστελλονται ακόμα περισσότερο, και χρονικά και πρακτικά. Αναβάλλεται η εγκατάσταση μετά από τη διευθέτηση των νυν εγκατεστημένων Τουρκοκυπρίων και εποίκων σ' αυτές τις περιουσίες. Ακόμα είναι σαφές ότι /το δικαίωμα αυτό θα εφαρμοστεί σε μερικά χρόνια. Και αν θα επιστρέφουν 5.000 το χρόνο, για να μη γίνει χάος, τα "μερικά χρόνια" θα γίνουν είκοσι. Και πιο σημαντικό απ' αυτό, αυτή η επανεγκατάσταση περιορίζει και την έκταση της εφαρμογής τους. Δηλαδή ποιοι δικαιούνται σε επιστροφή; Τι λέει το έγγραφο; Το έγγραφο λέει "οι σημερινοί κάτοικοι της Κύπρου". Τι γίνονται οι απόδημοι; Τι γίνονται αυτοί που προσφυγοποιήθηκαν και έφυγαν από την Κύπρο; Γιατί λέει οι σημερινοί κάτοικοι της Κύπρου; Προσθέτει: "Οι σημερινοί", όχι οι απόγονοι, όχι τα παιδιά, όχι οι κληρονόμοι. Πρόσθετα προσδιορίζει ότι ο τρόπος της εφαρμογής θα αποφασιστεί στη μεταβατική περίοδο. Σ' αυτό νομίζω συμφωνεί και ο κ. Χριστόφιας. Και δε θα είναι από το ομοσπονδιακό σύνταγμα, αλλά είναι σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα που ακόμα δεν το ξέρουμε.

Σε πρόσωπα που αναμείχθηκαν σε εγκλήματα ή πράξεις βίας ή υποδαύλιση μίσση κατά της κοινότητας των Τουρκοκυπρίων δεν επιτρέπεται να επιστρέψουν. Δεν ξέρω αν εγώ θα πάρω άδεια, δεν είμαι βέβαια απ' αυτούς που δικαιούμαι να πάω. Αλλά ποιος θα αποφασίσει αν κάποιος υποδαύλιση μίσση; Ποιός; Το Συνταγματικό Δικαστήριο μήπως με 50 - 50 απόφαση;

Επιστροφή των προσφύγων δεν αναφέρεται βέβαια ρητά στις προτάσεις μας του '89 και δεν αναφέρεται, γιατί υποθέτω το πήραμε ως δεδομένο, αφού αυτό ήταν η θεμελιώδης αρχή που ζητούσαμε ή το πήραμε ως δεδομένο ότι θα περιλαμβάνεται μέσα στις βασικές ελευθερίες. Όμως ο κ. Γκάλι το αναφέρει και πολύ σαφώς και με μεγάλη λεπτομέρεια μιλά και το διαχωρίζει μάλιστα σε επανεγκατάσταση στις περιοχές που θα απελευθερωθούν -και σας είπα τους περιορισμούς- και σε εγκατάσταση. Υπάγεται στο κεφάλαιο του εγγράφου του που λέει "Εκτοπισμένοι" , "Displaced persons". Ποιοι έχουν δικαίωμα; "Οι τωρινοί κάτοικοι της Κύπρου" που το 1974 είχαν εκεί την κατοικία τους μπορούν να επιστρέψουν. Δηλαδή αποκλείονται και σ' αυτή την περίπτωση οι απόδημοι, αποκλείονται οι κληρονόμοι και όπως είναι αντιληπτό όσο περισσότερο αργήσει η επανεγκατάσταση -να μην ξεχνούμε το μορατόριουμ που ζήτησε ο κ. Ντενκτάς των δεκαοκτώ χρόνων, γιατί δεν είπα είκοσι, γιατί δεν είπα δεκαπέντε- που συνδέεται με το μέσο όρο ηλικίας αυτών που τότε είχαν εκτοπιστεί τόσο το καλύτερο για την τουρκοκυπριακή πλευρά. Και επαναλαμβάνω για το συνάδελφο που το αμφισβητά ότι το έγγραφο είναι σαφές. Εκεί που κατοικεί σήμερα Τουρκοκύπριος, κατέχει περιουσία και σπίτι Ελληνοκύπριου, και δεν ξέρω πόσα σπίτια Ελληνοκυπρίων είναι ακατοίκητα. Είναι δυνατόν; Αν ο νυν κάτοχος επιθυμεί να παραμείνει κατά προτεραιότητα, θα παραμείνει στην περιουσία. Και δεν είναι εκείνοι οι δικοί μας εκτοπισμένοι που θα επιλέξουν να πάρουν περιουσίες. Σε περιουσίες δικαιούται μόνο ο νυν κάτοχος. Εξαιρουμένου

του ενδεχομένου της κατοικίας "accommodation". Κατοικία, είτε ο συνάδελφος. Μάλιστα, συμφωνώ. Μόνο κατοικία έχουμε δικαίωμα να διεκδικήσουμε. Και διερωτώμαι. Για παράδειγμα, μόνο για παράδειγμα λέω το όνομα, αν ο κ. Κατσελλής δε θα έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, θα πάει πίσω στην Κερύνεια για να είναι ανειδίκευτο γκαρσόνι στο δικό του το ξενοδοχείο;

Επίσης δεν έχει κάποιος το δικαίωμα επιστροφής, αν αποδειχθεί ότι έγιναν σημαντικές βελτιώσεις ή αν έγινε δημόσιας χρήσης το σπίτι του. Τι είναι σημαντικές βελτιώσεις στην περιουσία, δεν ξέρω. Το φύτεμα δένδρων είναι; Και δεν ξέρουμε πόσα χρόνια θα πάρει η συμπλήρωση αυτού του εγχειρήματος της επανεγκατάστασης, ώστε να μπορούν να γίνουν είτε πραγματικές είτε εικονικές βελτιώσεις για να αποκλεισθούν οι νόμιμοι ιδιοκτήτες τους.

Για τις εγγυήσεις οι προτάσεις του '89 σαφώς λένε: "Εγγυήσεις σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών." Ως γνωστό το άρθρο 2(4) του Χάρτη δεν επιτρέπει επέμβαση ούτε μονομερή ούτε στρατιωτική. Επίσης είχαμε πει αυτές να είναι πολυμερείς, κατά προτίμηση του Συμβουλίου Ασφαλείας, και χωρίς βέβαια δικαίωμα μονομερούς επέμβασης. Το έγγραφο Γκάλι ρητώς λέει: "Συνέχιση των εγγυήσεων του 1960". Συνέχιση. Να μην πω για τη συμπλήρωση. Μήπως ξεχνούμε ότι είναι με επίκληση της εγγύησης του 1960 που η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο; Ήταν και τότε κατοχυρωμένο το δικαίωμα της μη μονομερούς επέμβασης. Αυτή είναι η κατοχύρωση από την πρακτική εφαρμογή που έλεγα προηγουμένως.

Η Επιτροπή της ΔΑΣΕ εποπτεύει, για να υποδεικνύει ενέργειες ή κινήσεις που είναι δυνατό να διαταράξουν την ειρήνη. Αλλά πουθενά δεν αφαιρούνται, για το έγγραφο Γκάλι μιλώ, τα κατ' ισχυρισμόν επεμβατικά δικαιώματα των Τούρκων. Στρατεύματα; Ποιες είναι οι προτάσεις μας του '89; Αποστρατικοποίηση και ασφάλεια το τιτλοφορούμε στις δικές μας προτάσεις. Προνοούν την αποχώρηση όλων των μη κυπριακών στρατευμάτων. Ούτε ΕΛΔΥΚ, λέει, ούτε ΤΟΥΡΔΥΚ λέει. Τώρα ποιος θα δείξει τις ταυτότητες και ποιος θα τις ελέγξει, αν εκείνοι που θα μείνουν είναι στρατιώτες της ΕΛΔΥΚ ή της ΤΟΥΡΔΥΚ, να μας εξηγήσουν.

Αποστράτευση λένουν οι προτάσεις μας των κυπριακών δυνάμεων και αποστρατικοποίηση πριν την εγκαθίδρυση της ομόσπονδης κυβέρνησης ή των μεταβατικών διατάξεων. Τι λέει ο κ. Γκάλι; Παραμονή απροσδιόριστου αριθμού κάτω από τη Συνθήκη Συμμαχίας. Λέει: "Χ αριθμός στρατευμάτων θα παραμείνουν". Εγώ δε θα πω ότι μιλά για 5 000 ή για 7 000 ή για 10 000. Σημασία δεν έχει για την Τουρκία αν είναι 100 στρατιώτες ή 100 000 στρατιώτες, υπάρχοντος του αεροδρομίου Λευκονοίκου και της ευχέρειας να αποβιβάσει με τα σημερινά ελικόπτερα κάθε μέρα δυο μεραρχίες με τα τανκς και τα κανόνια τους. Σημασία έχει το δικαίωμα να έχει στρατεύματα εδώ. Και μη μου πείτε ότι θα είναι συμφωνία συμμαχίας με τη σύμμαχο Τουρκία. Το τούρκικο άγημα θα παραμένει στο βορρά και το ελληνικό στο νότο. Θα υπάρχει και κυπριακός στρατός. Δυο εθνικά αμιγείς ομάδες. Οι Τουρκοκύπριοι στρατιώτες στο βορρά, οι Ελληνοκύπριοι στρατιώτες στο νότο. Και κάτι που δεν αντιλαμβάνομαι γιατί δεν το επισημαίνουμε, ενώ ο κ. Ντενκτάς έχει καταθέσει το έγγραφο 8, ένα από τα 16 έγγραφα που κατέθεσε το Γενάρη, και επίσημα και σαφώς το καθορίζει. "Εξισορρόπηση αριθμητική ελληνικών και ελληνοκυπριακών δυνάμεων και τούρκικων και τουρκοκυπριακών δυνάμεων. Διότι μέσα στις ελληνοκυπριακές δυνάμεις λογαριάζει τους έφεδρους και αναφέρει ότι οι Ελληνοκύπριοι έφεδροι είναι 80 000, ενώ οι Τούρκοι, επειδή παράγουν λιγότερους, είναι μόνο 20 000. Να υποθέσω ότι αυτή η αριθμητική εξισορρόπηση θα σημαίνει είτε ότι θα έχουμε 20 000 ο καθένας αλλά εμείς με τους έφεδρους και εκείνοι με τούρκικα στρατεύματα; Για να μην πω, μήπως θα είναι 80 000; Είναι αυτό σύμφωνο με τις προτάσεις μας για τα στρατεύματα;

'Εποικοι: Δε θα πω τίποτε για το σημείο αυτό. Δε θα συγκρίνω τις προτάσεις μας με το τι λέει το έγγραφο Γκάλι, γιατί δεν μπορώ να κάμω σύγκριση.

Πάλι έχω υπερβεί το χρόνο. Εκείνο που θέλω να πω, αγαπητοί συνάδελφοι, και το είπα στην πρωτολογία μου, είναι ότι δεν μπορούμε να εξετάσουμε τα έγγραφα σαν αριθμητική εξίσωση. Τούτο δηλαδή ικανοποιεί κατά 20% το άλλο κατά 30%, το άλλο κατά 50%. Γιατί δεν υπάρχει σταθμισμένη βαρύτητα στα αρνητικά και τα θετικά. Ένα αρνητικό αρκεί για να αναστρέψει δέκα θετικά ή και περισσότερα. Θέλω να πω, ο πειρασμός μου είναι πάρα πολύ μεγάλος για να αναφερθώ στον ισχυρισμό ότι είναι δυνατή η βελτίωση αυτού του εγγράφου, γιατί δεν είναι. Και μας είπαν για την απόλειψη των εγγυήσεων. Εγώ λέω με τους περιορισμούς, όχι που ζητά ο Ντενκτάς, που προτείνει το έγγραφο Γκάλι δε γεννάται θέμα πλειοψηφίας-μειοψηφίας. Δεν υπάρχει τέτοιο θέμα. Δεν μπορεί να υπάρξει. Άρα ούτε εγγυημένη πλειοψηφία είναι ανάγκη να μπει, αφού δε θα υπάρχει ουσιαστικά μειοψηφία, για να μην πω κανένας, καμιά ουσιαστική μειοψηφία.

Το άλλο, το μεγάλο μας επίτευγμα είναι η απόλειψη του "inter alia" από την ισότητα. "Inter alia" που σημαίνει "μεταξύ άλλων". Λέχθηκαν πολλά από το βήμα. Είναι αλήθεια, το αναφέρει ο κ. Χριστόφιας στη σελίδα 14 της ομιλίας του ως παράδειγμα των βελτιώσεων που είναι δυνατό να επέλθουν. Και για να καταδειχθεί αυτή η βελτίωση λέχθηκε ότι, ενώ στην Έκθεση ημερομηνίας 3 Απριλίου 1992 -σημειώστε τους αριθμούς, γιατί έχουν σημασία, έγγραφο S23780 του Συμβουλίου Ασφαλείας καθώς και η Έκθεση του Γενικού Γραμματέα- περιγράφεται η ισότητα και περιέχεται και η φράση "μεταξύ άλλων" και περιγράφονται εκεί διάφορα πράγματα, και με το "μεταξύ άλλων" μπορούσαν να προστεθούν εκεί και άλλα στοιχεία, εντούτοις στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα της 21ης Αυγούστου 1992, Έκθεση S24472 έφυγε η φράση "inter alia". Πράγματι στη σελίδα 2 της Έκθεσης του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ της 21ης Αυγούστου, στο έγγραφο S24472 δεν υπάρχει η φράση "inter alia". Υπάρχει πιο πάνω, αλλά δεν είναι αυτό το κύριο σημείο. Έφυγε όμως η φράση "μεταξύ άλλων"; Όχι. Σας παραπέμπω στο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Υπάρχει ασφαλέστατα μεγαλύτερη εγκυρότητα στο ψήφισμα. Λέει το ψήφισμα, παράγραφος 2. "Επαναβεβαιώνει τη θέση του Συμβουλίου", λέει διάφορα πράγματα, "και θα αποτελείται από δύο πολιτικά ίσες κοινότητες" -προσέξτε παρακάτω τις πάρα κάτω λέξεις- "όπως καθορίζεται στην παράγραφο 11 της Έκθεσης του Γενικού Γραμματέα της 9ης Απριλίου S23780" την οποία σας είπα να θυμάστε. Δηλαδή, αν δεχτούμε για λόγους συζήτησης ότι από τη μεταγενέστερη έκθεση που βελτιώθηκε έφυγε ο ορισμός της ισότητας, το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας εξειδικεύει ποιου είδους ισότητα εννοεί και είναι εκείνη του Απριλίου με τη φράση "inter alia". Έφυγε από την έκθεση και μπήκε στο ψήφισμα. Καλά, θα μου πείτε, δεν το πρόσεξε το Συμβούλιο Ασφαλείας; Η κυβέρνησή μας, οι εκπρόσωποί της; Ή εμείς που θέλουμε να διαφωτίσουμε το λαό σωστά χωρίς να δημιουργούμε ψεύτικες εντυπώσεις δεν το προσέξαμε; Πιο πολλή προσοχή επομένως χρειάζεται, όταν διαβάσουμε νομικά έγγραφα.

Θα πω, και αυτή είναι η τελευταία ενότητα που θα με απασχολήσει, λίγα πράγματα για την κυριαρχία, τη διεθνή προσωπικότητα και την ομοσπονδία, συνομοσπονδία, γιατί είναι αλληλένδετα και είναι μια ενότητα ή το ένα απορρέει από το άλλο. Νομίζω είναι κοινή θέση, για να μην ταλαιπωρούμε το ακροατήριο και τους κυρίους συναδέλφους, είναι κοινή θέση ότι το θέμα της κυριαρχίας είναι ύψιστης σημασίας. Δεν υπάρχει άλλη έννοια πιο σημαντική από την έννοια της κυριαρχίας. Και εδώ θα απαντήσω στην ερώτηση που τέθηκε αν η λαϊκή κυριαρχία είναι ίδια με την κρατική.

Η κυριαρχία προέρχεται από τη γένεση του κράτους και αν μεν είναι αποικία, καλή ώρα όπως ήταν η Κύπρος, η κυριαρχία διατηρείται στο αποικιακό κράτος μέχρι την απελευθέρωσή του και αποδίδεται σ' αυτό από την αποικιακή κυβέρνηση. Άλλο ζήτημα αν αυτή η κυριαρχία εκφράζεται όσον αφορά την αλλαγή του συντάγματος μέσα από δυο κοινότητες. Δεν επηρεάζει την κυριαρχία. Η κυριαρχία είναι της ομόσπονδης κυβέρνησης, μιλώ για ομοσπονδία. Άλλο ζήτημα, αν την εκχωρεί. Δικαίωμά της. Αν σχηματίζεται με ένωση κρατών, αυτά τα κράτη εκχωρούν την κυριαρχία στο κεντρικό κράτος. Αν όμως είναι από την ίδρυση κράτους, από το λαό μάλιστα. Ψηφίζοντας ο λαός τη συντακτική πράξη της ίδρυσης του κράτους, του δίνει την κυριαρχία.

Ο κ. Χριστόφιας επισημαίνει σωστά την έννοια της κυριαρχίας και επειδή είδα και ένα παρόμοιο κυβερνητικό έγγραφο Προεδρικού Συμβούλου πάνω στο Σύνταγμα, οφείλω να πω ότι η ομοιότητα, σχεδόν είναι ταυτότητα, της διατύπωσης είναι καταπληκτική.

Στη σελίδα 17 της ομιλίας του ο κ. Χριστόφιας λέει τη σωστή συνταγματική διατύπωση, μόνο που δεν ισχύει στην περίπτωση του εγγράφου Γκάλι. Σωστή, δηλαδή όπως τη λέει ο Προεδρικός Σύμβουλος. Αν η ομοσπονδία, λέει ο κ. Χριστόφιας, σχηματίζεται με ένωση χωριστών κρατών, τότε τα χωριστά κράτη εκχωρούν τις εξουσίες τη στιγμή της γένεσης του νέου ομοσπονδιακού κράτους. Αντίθετα, αν η ομοσπονδία δημιουργείται με μετασχηματισμό ενιαίου κράτους, τότε αυτό εκχωρεί τις εξουσίες και όχι οι πολιτείες. Αυτό γίνεται στην Κύπρο; Αυτό προνοεί το έγγραφο Γκάλι; Υπάρχει μετασχηματισμός. Για να υπάρχει μετασχηματισμός σημαίνει ότι ιδρύεται πρώτα το ομόσπονδο κράτος και το ομόσπονδο κράτος εκχωρεί την κυριαρχία και τις εξουσίες ή τη διεθνή αντιπροσώπευση στις επαρχίες, αν θέλει. Έτσι είναι η σωστή συνταγματική διαδικασία. Και το λέει και ο κ. Χριστόφιας στη σελίδα 18 του εγγράφου του. Λέει για τις εξουσίες: Εξουσία είπα, διεθνής προσωπικότητα και κυριαρχία είναι το ένα απότοκο του άλλου και έκφανση του άλλου και αντανάκλαση του άλλου. Μιλούμε τώρα για το τι γίνεται στις συνταγματικές ομόσπονδες χώρες. Στην Κύπρο επομένως τις εξουσίες εκχωρεί η Κυπριακή Δημοκρατία που είναι το μόνο νομικά υφιστάμενο και αναγνωρισμένο κράτος. Το ψευδοκράτος νομικά δεν έχει εξουσίες και επομένως δεν έχει τι να παραχωρήσει. Μάλιστα. Έχει όμως η κοινότητα, για να πω φράση που είπε άλλος συνάδελφος σήμερα το πρωί σε δηλώσεις του από το ραδιόφωνο, γιατί μιλούμε για μια *sui generis*, ειδικής ποιότητας συνομοσπονδία στην Κύπρο.

Εγώ λέω ακριβώς, αν το έγγραφο λέει ότι τις εξουσίες στην κεντρική κυβέρνηση τις εκχωρούν οι επαρχίες, μάλιστα είναι αυτό που λέει ο κ. Χριστόφιας. Αυτό όμως αποκλείει να είναι μετασχηματισμός. Αν έτσι λέει το έγγραφο. Προσέξτε τη λέξη εκχωρώ. Έχω, για να εκχωρήσω κάτι.

Στη σελίδα 3 των ιδεών, πρώτη παράγραφος, εκεί που λέει "κατευθυντήριες αρχές", διαβάζω: "Η δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία θα εγκαθιδρυθεί ελεύθερα" -έχει σημασία αυτή η λέξη "ελεύθερα", δεν είναι αθώα, όπως έγραψα και σ' ένα σημειώμά μου προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας- "από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα". Προχωρά: "Όλες οι εξουσίες που δε θα ανατεθούν από αυτές τις ομόσπονδες πολιτείες στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ανήκουν στα δυο ομόσπονδα κράτη". Έτσι λέει το έγγραφο. Δεν είναι το μόνο όμως. Κι εδώ πρέπει να αναφερθώ και σε μια κατά τη γνώμη μου φοβερή παραποίηση της κυβέρνησης, η οποία εύχομαι κι ελπίζω να μην είναι ηθελημένη. Διότι το ομόσπονδο κράτος μας γεννιέται, ιδρύεται μετά από την εγκαθίδρυση αυτών των μεταβατικών διατάξεων. Άρα δεν μπορεί να εκχωρήσει.

Και στη σελίδα 22 του αγγλικού κειμένου λέει, και να μου επιτρέψετε να διαβάσω την αγγλική φράση: "Η ημερομηνία εφαρμογής του ομόσπονδου συντάγματος θα καθορισθεί στο έγγραφο και θα είναι η ημερομηνία κατά την οποία γεννιέται η ομόσπονδη δημοκρατία". Γεννιέται, παρακαλώ. "Come into being". Δε νομίζω κανένας να μην ξέρει την έννοια "come into being". Τι λέει η μετάφραση που έδωσε το Ρ.Ι.Ο.; Πάλι στη σελίδα 22, λέει: "..... και θα είναι η ημερομηνία κατά την οποία θα ανακηρυχθεί, θα ανακηρυχθεί ομοσπονδιακή δημοκρατία". Όσοι ξέρουν τους νομικούς όρους νομίζω μπορούν να δουν τη διαφορά μεταξύ του "come into being" και "declare".

Κατάλοιπο εξουσίας. Εγώ θα συμφωνήσω ότι το κατάλοιπο εξουσίας δεν είναι αναγκαστικά το πού αυτό έγκεται -χαρακτηριστικό είναι η ομοσπονδία, συνομοσπονδία, αυτό είναι αλήθεια- όταν τις εξουσίες τις εκχωρεί το ομόσπονδο κράτος προς τα κρατίδια. Δεν έχει σημασία πού θα μείνει. Σημασία έχει, όταν τα ομόσπονδα κρατίδια εκχωρούν από τις εξουσίες τους στο κράτος, γιατί αυτή είναι έκφραση κυριαρχίας. Διότι τότε αυτό δηλώνει αυτόνομο δικαίωμα πρωτογενούς συντακτικής και συνταγματικής εξουσίας. Είναι απόσπασμα από το βιβλίο του κ. Σγουρίτσα που είναι αντιγραφή από το βιβλίο του Oppenheim. Αυτόνομο δικαίωμα πρωτογενούς συντακτικής και συνταγματικής εξουσίας. Αυτό είναι που λεν οι συνταγματολόγοι "αρμοδιότητα αρμοδιοτήτων". Αυτό δεν είναι τυχαίο. Γιατί, υπενθυμίζω, ήταν πολύ παλιά τοποθέτηση της τούρκικης πλευράς από την εποχή των ενισχυμένων συνομιλιών μεταξύ του Οζόριο Ταφάλ του κ. Κληρίδη και του κ. Αλτικαστί. Και ο κ. Κληρίδης μπορεί να το επιβεβαιώσει. Ήταν απαίτηση της τούρκικης πλευράς έστω και για ένα λεπτό να διαλυθεί το κράτος, για να ιδρυθεί το νέο κράτος. Και βεβαίως σωστά, ούτε συζήτηση δεν μπορούσε να γίνει για τέτοιο πράγμα.

Στη μεταβατική περίοδο και σε όλες τις διατάξεις δεν υπάρχει αναφορά στην Κυπριακή Δημοκρατία. Υπάρχουν μόνο δυο αυτόνομες διοικήσεις για τις τρέχουσες υποθέσεις στη σελίδα 21.

Λέχθηκε, μα θα διαλυθεί το κράτος; Μάλιστα, η Κυπριακή Δημοκρατία θα διαλυθεί τριάντα μέρες μετά την έγκριση του εγγράφου, μετά το δημοψήφισμα. Και έχει λεχθεί από το Γενικό Εισαγγελέα ότι δε θα διαλυθεί. Όχι. Δε θα διαλυθεί στην έκταση που είναι διοίκηση. Όπως είναι και το τούρκικο. Διότι το ειδοποιό στοιχείο που έχουμε εμείς είναι η κρατική μας οντότητα, είναι το δικαίωμά μας να διεξάγουμε διεθνή εξωτερική πολιτική. Αυτή δε θα μπορούμε να τη διεξάγουμε. Αυτό αφαιρείται, διότι θα διεξάγεται μόνο με συναίνεση των Επιτροπών. Άρα, γι' αυτό λέει το έγγραφο ότι "και θα μπορεί το ομόσπονδο κράτος, όταν γίνει, να διαπραγματευθεί, να επαναδιαπραγματευθεί, να αλλάξει ή να εγκρίνει οποιεσδήποτε διεθνείς συμβάσεις υπάρχουν. Γιατί; Γιατί απλούστατα δεν υπάρχει νόμιμη διαδοχή μεταξύ του υφιστάμενου κράτους και του νέου.

Κύριοι συνάδελφοι,

Ξέρω ότι μπήκα σε θέματα αμφιλεγόμενα νομικά. Για κάθε μια αρχή που λέω δεν έχω αμφιβολία ότι άλλοι μπορεί να έχουν την αντίθετη άποψη. Γιατί το κάμνω; Δε θα προχωρήσω άλλο στα συνταγματικά. Το κάμνω ηθελημένα -σε τρία λεπτά τελειώνω, κύριε Πρόεδρε- για να αποδείξω αυτό που είπα στην αρχή, ότι δεν είναι εύκολο πράγμα να χρειάζομαστε νομικές ερμηνείες για αποκατάσταση βασικών αρχών και το δεύτερο που είχα πει στην πρωτολογία μου, ακόμα εγώ δεν έχω κατανοήσει, γιατί κανένας δε μου εξήγησε πειστικά, γιατί όλα όσα ενδιαφέρουν και

αφορούν τους Τουρκοκύπριους, στατεύματα, εγγυήσεις, γη, όλα είναι σαφή, δυνατά και καθαρά, ενώ τα δικά μας πρέπει να τα εξάγουμε πάντοτε από τα συμφραζόμενα. Γιατί, δηλαδή, εγώ για να καταλάβω τι είναι που υπογράφω, πρέπει να προστρέξω στην εμβριθή μελέτη που υπέβαλε στο Σώμα ο κ. Χριστόφιας; Γιατί πρέπει να διαβάσω εγώ από τον Orpenheim το βιβλίο του International Law, έκδοση Lauderpracht του '55, σελίδα 175, που λέει για το δικαίωμα σύναψης διεθνών συμβάσεων; Ανεξάρτητα από το τι δυνατόν να προβλέπουν τα διάφορα συντάγματα για το θέμα, αν τα ομόσπονδα κράτη έχουν αυτόνομη εξουσία να συμβάλλονται με άλλα κράτη, τότε είναι ανεξάρτητα και κυρίαρχα κράτη. Δε νομίζω να έχει κανένα που δεν ξέρει τον Orpenheim και δεν έχει κανένα που δεν ξέρει τον Lauderpracht, τον οποίο είχαμε σύμβουλό μας. Ο κ. Κληρίδης θα σας πει. Σήμερα είναι σύμβουλος των Τούρκων, αν σας ενδιαφέρει, αγαπητοί συνάδελφοι.

Τελειώνω λέγοντας ότι θεωρώ άσκοπο, πραγματικά άσκοπο, το έχει πει σε κάποιο στάδιο και ο κ. Κληρίδης, να συζητούμε εδώ τα θετικά και τα αρνητικά συνταγματικά θέματα του εγγράφου. Πρέπει να δούμε το σύνολο. Όμως όλα έχουν σημασία λόγω των μεταβατικών διατάξεων. Και διερωτώμαι και ρωτώ: Αν παρ' ελπίδα, παρά τις καλές προσπάθειες που θα καταβληθούν για να αλλάξει το έγγραφο, παρά τις πολλές προσπάθειες και την καλή θέληση που θα καταβληθεί για να επιβιώσει αυτό το έγγραφο και να οδηγηθούμε σε μια λύση, αν, λέω, συμβεί κάτι στη μεταβατική κυβέρνηση, τι θα γίνει; Θα χάσουμε και την κρατική μας οντότητα και θα χάσουμε το κυριότερο όπλο που έχουμε, τη διεθνή αναγνώριση; Τότε θα χάσουμε και τα αυγά και το καλάθι!

Ευχαριστώ πάρα πολύ, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

Έδωσα τρία τέταρτα στον κ. Τάσσο Παπαδόπουλο αντί μισή ώρα, θα δώσω τον ίδιο χρόνο και στον κ. Χριστόφια, αν τον χρειάζεται.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι,

Αν δεν έπρεπε να εμπλακούμε σε ανάλυση και συζήτηση του περιεχομένου των ιδεών του Γενικού Γραμματέα κ. Γκάλι, νομίζω τούτο θα έπρεπε να το αποφασίσουμε προτού εγγραφεί το θέμα στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Το θέμα που ενεγράφη ήταν οι ιδέες Γκάλι και μάλιστα χαρακτηρίστηκαν ως καταστροφικές. Πώς ήταν δυνατό ένας να επιχειρήσει να αντιπαραθέσει απόψεις, χωρίς να κάμει αναλύσεις των ιδεών Γκάλι; Είναι απλό το ερώτημα καθώς και η απάντηση. Δεν ήταν δυνατό να γίνει διαφορετικά.

Θα αρχίσω όμως από τα συμφραζόμενα στα οποία έχει αναφερθεί ο κ. Παπαδόπουλος. Είπε ο κ. Παπαδόπουλος γιατί εμείς πρέπει εκείνα που μας ενδιαφέρουν να τα βρίσκουμε, να τα βγάξουμε από τα συμφραζόμενα. Και αναφέρθηκε προηγουμένως σε πολλή έκταση στην κυριαρχία την οποία χαρακτήρισε εκ των ων ουκ άνευ, το πιο σπουδαίο πράγμα. Μάλιστα για να υποστηρίξει την άποψή του ποιο έχει προτεραιότητα το ψήφισμα ή η έκθεση του Γενικού Γραμματέα είπε ότι ήταν το ψήφισμα.

Και θα πάρω σαν δεδομένο τούτο. Το ψήφισμα 774, το τελευταίο ψήφισμα και το ψήφισμα 750, το προηγούμενο λέει με σαφήνεια ότι επαναβεβαιώνει τη θέση του

Συμβουλίου ότι μια διευθέτηση του Κυπριακού πρέπει να βασίζεται σε ένα κυπριακό κράτος. Πού είναι το συμφραζόμενο; Μας ενδιαφέρει πολύ εμάς αυτό το πράγμα. Είναι κεφαλαιώδες.

Δεύτερο, τούτο το κυπριακό κράτος με μία και μόνη κυριαρχία. Υπάρχουν συμφραζόμενα; Ή είναι σαφέστατη τοποθέτηση του ψηφίσματος; Και εφόσον ακριβώς το ψήφισμα έχει προτεραιότητα, και δέχομαι αυτό που είτε ο κ. Παπαδόπουλος, τότε τα περί κυριαρχίας που έχει αναφέρει, δηλαδή ότι θα εκπηγάζει, δεν πρέπει να ισχύουν. Διότι ισχύει ακριβώς η μία και μόνη κυριαρχία του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Και η μία και μόνη διεθνής προσωπικότητα. Μας ενδιαφέρει, είναι κεφαλαιώδες. Είναι συμφραζόμενα; Είναι σαφέστατη θέση, κατηγορηματική του Συμβουλίου Ασφαλείας. Μία και μόνη ιθαγένεια. Μας ενδιαφέρει; Βεβαίως, μας ενδιαφέρει. Είναι φοβερά σοβαρό θέμα, το οποίο άπτεται επίσης της ύπαρξης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Και εδώ με σαφήνεια και με κατηγορηματικότητα το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας ομιλεί. Αυτά μάλιστα τα οποία δεν είναι συμφραζόμενα αλλά κατηγορηματικά ξεκαθαρίζονται από το ψήφισμα και τα άλλα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Είναι εκείνα τα στοιχεία ακριβώς που κάμνουν τη διαφορά μεταξύ ομοσπονδίας και συνομοσπονδίας. Και είναι εκείνα τα στοιχεία τα οποία εντάσσει και στις ιδέες του ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών. Συνεπώς είναι ομοσπονδία που προτείνει ο Γενικός Γραμματέας και όχι συνομοσπονδία.

Αλλά λυπούμαι να παρατηρήσω ότι κάμνουμε συζήτηση και πολλές φορές λέμε ο ένας στον άλλο, ότι παραπλανεί. Χρησιμοποιήθηκε και από άλλους συναδέλφους απ' αυτό το βήμα τώρα. Λέχθηκε ότι ο κ. Χριστόφιας είπε ότι το έγγραφο Γκάλι δεν αφίσταται των προτάσεών μας του 1989. Αλλού ο κ. Παπαδόπουλος έκρινε σκόπιμο, υποστηρίζοντας τις απόψεις του και αντικρούοντας τον κ. Χριστόφια, να διαβάσει τι είπε ο κ. Χριστόφιας στην ομιλία του. Σ' αυτή την περίπτωση ούτε ο κ. Παπαδόπουλος ούτε νομίζω και ο κ. Χρυσόστομου αναφέρθηκαν συγκεκριμένα.

T. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ:

Κύριε Χριστόφια, έχετε απόλυτο δίκαιο. Η φράση που είπατε είναι: "Η απόσταση, το χάσμα δεν είναι τόσο μεγάλο, ώστε να μας θέτει εκτός πλαισίων".

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Μάλιστα. Να μου επιτρέψετε μάλιστα να το διαβάσω. "Από τα πιο πάνω είναι καθαρό ότι απομένουν πολλά να γίνουν. Χρειάζονται συμπληρώσεις κενών, διευκρινίσεις, βελτιώσεις. Η ουσία όμως είναι ότι η απόσταση μεταξύ των ομόφωνων ελληνοκυπριακών προτάσεων και της δέσμης ιδεών δεν είναι τέτοια, υπάρχει δηλαδή απόσταση, ώστε στην επιδίωξή μας να την καλύψουμε να κατηγορηθούμε ότι είμαστε εκτός πλαισίου". Έτσι για λόγους ακρίβειας.

Δεύτερο. Ναι, είπα στην ομιλία μου, για να πετύχουμε περίγραμμα όσο γίνεται πιο κοντά στις προτάσεις μας. Και αυτή επιμένω πρέπει να είναι η επιδίωξή μας. Το ίδιο το Εθνικό Συμβούλιο και όλοι μας, σωστά είπε ο κ. Παπαδόπουλος, υπογράμμισε πολλές φορές και στο Εθνικό Συμβούλιο ότι οι προτάσεις μας είναι το έσχατο των υποχωρήσεών μας. Το δέχομαι αυτό. Όμως όλοι μας στο Εθνικό Συμβούλιο είπαμε ότι οι προτάσεις μας δεν μπορεί να χαρακτηρίζονται τελεσίγραφο και δεν είναι τελεσίγραφο.

Συμφωνώ με τον κ. Λυσσαρδίδη ότι υπάρχουν ορισμένες αρχές στις προτάσεις μας τις οποίες δεν μπορούμε να παραβούμε. Μάλιστα. Αλλά απ' αυτό μέχρι να αποδίδουμε στο ΑΚΕΛ υποχώρηση από αρχές, όπως δυστυχώς έπραξε με τον τρόπο

που το έκαμε στην ομιλία του ο κ. Χρυσόστομος, υπάρχει απόσταση, μεγάλη απόσταση. Λέχθηκε ότι τα αρνητικά στα οποία έχω και εγώ αναφερθεί, και ευτυχώς που τα παραδέχτηκε ο κ. Παπαδόπουλος, είναι εκείνα τα οποία ακριβώς κάμνουν την ειδοποιό διαφορά μεταξύ ομοσπονδίας και συνομοσπονδίας. Υπογράμμισα τα αρνητικά και δε θέλω να τα επαναλάβω. Τα είπα απ' αυτό το βήμα πριν από μερικά λεπτά ο κ. Παπαδόπουλος. Έχουμε διαφορά εκτίμησης και είναι θεμιτό αυτό το πράγμα. Εμείς λέμε ότι αυτά τ' αρνητικά δεν κάμνουν τις ιδέες Γκάλι συνομοσπονδία. Αλλά έκρινε ο κ. Παπαδόπουλος σκόπιμο να επαινέσει τον κ. Κληρίδη για μια δήλωση που έκαμε. Και είναι δικαίωμά του βέβαια. Ότι όπως είναι οι ιδέες Γκάλι δεν μπορούν να αποτελέσουν περίγραμμα συμφωνίας. Αυτό το ίδιο πράγμα το είπα στην ομιλία μου. Ο κ. Παπαδόπουλος απέφυγε να πει ότι εκφράζει την ικανοποίησή του γιατί και ο κ. Χριστόφιας έκαμε αυτή τη δήλωση. Και υπάρχει στην ομιλία μου, δε θέλω να επαναλαμβάνω συνέχεια, αν θέλετε να τη διαβάσω.

Έγινε λόγος για προεδρικό σύμβουλο και για την κυριαρχία και υπαινίχθηκε ο κ. Παπαδόπουλος ότι αντέγραφα από προεδρικό σύμβουλο. Έτσι κατάλαβα εγώ τουλάχιστον. Εν πάση περιπτώσει, θέλω να δηλώσω ότι δεν παίρνω συμβουλές από προεδρικούς συμβούλους. Υπάρχουν κομματικοί σύμβουλοι τους οποίους συμβουλευόμαι. Και ομολογώ βέβαια ότι δεν είμαι συνταγματολόγος, όπως είπα και χθες ο κ. Πιττοκοπίτης. Βεβαίως, δεν είμαι συνταγματολόγος. Όμως ως ηγέτης αυτού του κόμματος, το οποίο φέρει τεράστια ευθύνη για την τύχη αυτού του τόπου, θεωρώ καθήκον και υποχρέωσή μου να συμβουλευόμαι πολλούς συντρόφους και φίλους μου, οι οποίοι είναι ειδικοί και σε συνταγματικά και σε νομικά θέματα. Ούτε νομικός είμαι. Προσπαθώ όμως να μάθω. Και προσπαθώ να μάθω όχι μόνο τι λένε ορισμένες αυθεντίες σε συνταγματικά θέματα με διαφορές απόψεων μεταξύ τους - πάντα αυτό το πράγμα στους καθηγητικούς κύκλους θα υφίσταται - αλλά συμβουλευόμαι τα συντάγματα των διαφόρων χωρών, τα οποία αναλύουν αυτοί οι αναλυτές και βγάζουν τα δικά τους συμπεράσματα. Τέτοια συμβουλή πήραμε και για τα θέματα της κατανομής των εξουσιών από συντάγματα.

Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα σύναψης χωριστών συμφωνιών. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι η αναφορά του κ. Παπαδόπουλου στο θέμα της κατανομής των εξουσιών από τις ομόσπονδες διοικήσεις, από τις ομόσπονδες πολιτείες προς το κέντρο ξεκινά από μια, κατά τη γνώμη μου, λανθασμένη αφετηρία. Η αναφορά Γκάλι γίνεται όχι για την έναρξη ακριβώς της λειτουργίας του ομοσπονδιακού κράτους. Η αναφορά Γκάλι γίνεται όταν θα δημιουργηθεί το ομοσπονδιακό κράτος και παραπέρα. Γιατί σε πολλά έγγραφα του ο Γενικός Γραμματέας καθώς και στο τελευταίο του λέει ότι η Κυπριακή Δημοκρατία από ενιαίο κράτος θα μετεξελικτεί σε ομοσπονδιακό κράτος. Όταν μετεξελικτεί ακριβώς σε ομοσπονδιακό κράτος με συγκεκριμένες εξουσίες οι οποίες θα περιλαμβάνονται στη συμφωνία, στην κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση και στις περιφερειακές διοικήσεις ή στις πολιτείες, τότε ακριβώς το κατάλοιπο θα μένει με συμφωνία στις πολιτείες. Και οι πολιτείες στην πορεία, αν αποφασίζουν, θα εκχωρούν εξουσίες τους προς το κέντρο. Και δεν μπορώ να συμφωνήσω, παρόλες τις αδυναμίες που και εγώ έχω εντοπίσει, ότι η μεταβατική περίοδος σημαίνει κατάργηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Χρειάζονται διευκρινήσεις μάλιστα, ούτως ώστε να είμαστε σίγουροι ότι η Κυπριακή Δημοκρατία μέχρι την ημέρα ακριβώς που θα αρχίσει τη λειτουργία της η ομοσπονδία να είναι στη ζωή και να αναγνωρίζεται.

Έγινε αναφορά και στα στρατεύματα και νομίζω ότι είναι υπερβολή, το λιγότερο. Απ' όσα ξέρω να διαβάζω, καταλαβαίνω ότι δε γίνεται λόγος για τους έφεδρους, για να φτάσουμε στο σημείο να φέρουν ακόμα 40 000 τούρκικα στρατεύματα, για να εξισορροπηθούν τα στρατεύματα. Γίνεται λόγος για τον κανονικό στρατό που είναι υπό τα όπλα είτε αυτοί είναι Αιτίλες είτε είναι στρατός του κ. Ντενκτάς είτε η Εθνική Φρουρά. Γι' αυτό αντιλαμβάνομαι ότι γίνεται λόγος. Και καταλαβαίνω ότι ακριβώς αμέσως μετά την έναρξη αυτής της διαδικασίας θα αποχωρήσει σημαντικότετος αριθμός τουρκικών στρατευμάτων, για να υπάρξει η εξισορρόπηση.

Και επειδή μιλούμε και για το έγγραφο του 1985 και έγινε αναφορά και από μένα αλλά και από άλλους, υπάρχει μία ειδοποιός διαφορά σ' αυτή την περίπτωση. Τότε γινόταν λόγος για αποχώρηση των στρατευμάτων μετά. Τώρα γίνεται λόγος για πριν. Έκαμα μια παράλειψη και η παράλειψή μου είναι η εξής: Ήθελα πολύ να ευχαριστήσω τους κυρίους συναδέλφους που έχουν ασχοληθεί τόσο πολύ με την ομιλία μου. Το θεωρώ τιμή μου και δεν το λέω αυτό ειρωνικά. Δεν ήταν γιατί ήταν τριώρη, κύριοι συνάδελφοι, αλλά γιατί πιστεύω ήταν περιεκτική και έθεσε καυτά ερωτήματα. Εν πάση περιπτώσει θα κριθούμε όλοι. Εγώ δε διεκδικώ ούτε το αλάθητο, βέβαια ούτε και τον τίτλο του σοφού.

Ας μου επιτραπεί, κύριε Πρόεδρε, να προχωρήσω παρατέρα. Δε θα προβώ ξανά σε ανάλυση συνταγματικών πτυχών. Σωστά, είτε ο κ. Παπαδόπουλος, αυτά πρέπει να γίνουν αντικείμενο πολλής συζήτησης και στους κατάλληλους χώρους. Να σχολιάσω ορισμένες απόψεις που έχουν εκφραστεί και που αφορούν τη δική μου την τοποθέτηση.

Ο κ. Λυσσαρίδης προ ολίγου υπογράμμισε ότι θα κατανοούσε ορισμένα πράγματα, αν λέγονταν πριν ανεβεί στο βήμα. Αλλά από την ώρα που ανέβηκε στο βήμα δεν κατανοεί γιατί δεν άλλαξαν άρδη οι απόψεις άλλων. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι δεν έχω πειστεί. Και είναι λογικό και είναι ανθρώπινο ένας να ακούει με προσοχή και με σεβασμό τις απόψεις του οποιουδήποτε συναδέλφου αγορητή, ακόμα και του αγαπητού μου φίλου Βάσου Λυσσαρίδη, και να μην τα καταφέρει στο τέλος να πειστεί. Δεν είναι κακό αυτό το πράγμα. Έγινε αναφορά στο θέμα εισβολής και κατοχής και θέλω να υπενθυμίσω ότι στην ομιλία μου και εγώ υπογράμμισα ότι το Κυπριακό ήταν και παραμένει θέμα εισβολής και κατοχής, και επιμένω σ' αυτό, αλλά έχει και την άλλη του πτυχή, την ανάγκη για διευθέτηση και των διαφορών μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Το Κυπριακό ήταν πάντοτε θέμα ξένων επεμβάσεων αλλά δυστυχώς αυτοί οι ξένοι αξιοποίησαν την παρουσία δύο κοινοτήτων σ' αυτό το νησί. Και μας έφεραν αντιμέτωπους μεταξύ μας και χύθηκε αίμα και ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό και δημιουργήθηκαν καχυποπίες, δημιουργήθηκε και μίσος, αν θέλετε.

Συνεπώς είναι δύο οι πτυχές. Το ερώτημα δεν είναι αν συμφωνούμε ή διαφωνούμε ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής. Συμφωνούμε. Το ερώτημα που πρέπει να απαντήσουμε είναι πώς απαλλασσόμαστε ακριβώς από την κατοχή, από την τραγωδία που έφερε η κατοχή. Εδώ φαίνεται έχουμε διαφορά αντίληψης και πάλι με όλο το σεβασμό. Εμείς λέμε ότι θα απαλλαγούμε μέσα από τη διεθνοποίηση από την πρώτη και την κατανόηση από την πλευρά της διεθνούς κοινότητας της ανάγκης να βοηθήσει να αποκατασταθεί η ανεξαρτησία, η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου και να αποχωρήσουν τα κατοχικά στρατεύματα, αλλά και μέσω του διακοινοτικού διαλόγου από τη δεύτερη.

Δε θα ήθελα ποτέ απ' αυτό το βήμα να φαίνεται ότι αμφισβητώ τον αγαπητό Βάσο, αλλά εν πάση περιπτώσει, νομίζω είναι βήμα ελεύθερου διαλόγου. Δε θυμάμαι ειλικρινά στη συνάντηση όλων μας με τον κ. Μητσοτάκη να έχουμε αποφασίσει ότι θα παρατήσουμε το διακοινοτικό διάλογο. Εκείνο που θυμάμαι είναι ότι αποφασίσαμε περαιτέρω διεθνοποίηση του Κυπριακού, εφόσον ο διακοινοτικός διάλογος δε δίνει καρπούς. Αλλά όχι εναλλακτική λύση του διακοινοτικού διαλόγου η διεθνοποίηση. Και αποφασίσαμε να προωθήσουμε έναντι της τετραμερούς τη διεθνή διάσκεψη. Μάλιστα. Δε χρειάζεται να διαβεβαιώσω ότι η θέση του ΑΚΕΛ παραμένει η ίδια. Αυτό το τόνισα με έμφαση και στην ομιλία μου. Αλλά λυπούμαι να παρατηρήσω ότι δε δέχομαι την άποψη ότι δε γίνεται διεθνοποίηση. Και δε δέχομαι την άποψη ότι το γεγονός πως ασχολείται συνεχώς το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με το Κυπριακό την ώρα που υπάρχουν τόσα άλλα προβλήματα ότι αυτό δεν είναι διεθνοποίηση. Ασφαλώς μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για το βαθμό που πετυχαίνουμε αυτή τη διεθνοποίηση. Αυτό σεβαστό και κατανοητό. Ούτε όμως νομίζω ότι είναι ορθό να λέμε ότι η δική μας η πλευρά ούτε λίγο ούτε πολύ δίνει πιστοποιητικά καλής θέλησης στην Τουρκία. Φαίνεται ότι έχουν συγχυστεί ορισμένα πράγματα. Αν αναφερόταν ο κ. Λυσσαρίδης σε παράγοντες της ελληνικής κυβέρνησης για δηλώσεις και τοποθετήσεις τους, ναι, συμφωνώ μαζί του. Αλλά αν αναφέρεται στη δική μας την πλευρά, στο ΑΚΕΛ, ακόμα και στην κυβέρνηση, νομίζω ότι αυτό είναι λάθος και είναι άδικο. Και για την κυβέρνηση όμως ισχύει αυτό το πράγμα. Αρκεί να πω ότι χθες στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενώπιον εκπροσώπων ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στηλίτευσε την αδιαλλαξία της Τουρκίας. Στη δική μου ομιλία υπογράμμισα ότι δεν αρκεί μόνο η δική μας η καλή θέληση, δεν αρκεί μόνο ο δικός μας ο αγώνας για να λυθεί το Κυπριακό. Κύρια εξαρτάται η λύση του Κυπριακού από την αλλαγή της στάσης της 'Αγκυρας και ότι το κλειδί είναι στην 'Αγκυρα.

Θέλω, κύριε Πρόεδρε, να σχολιάσω επίσης και την άποψη ή αν θέλετε την ερμηνεία της δικής μας της θέσης για το κατά πόσο μπορούν να γίνουν αλλαγές και κατά πόσο θα είναι σημαντικές ή όχι αυτές οι αλλαγές. Και πάλι υπήρξε παραποίηση της θέσης μας. Όταν συζητούσαμε με τον κ. Λυσσαρίδη, στο διάλογο κάναμε την εξής αναφορά. Δική μου αναφορά. Ότι δεν μπορούν να γίνουν ριζικές αλλαγές στη φιλοσοφία του εγγράφου Γκάλι, το οποίο εμείς τουλάχιστον θεωρούμε ότι διαπνέεται από φιλοσοφία ομοσπονδίας με όλα τα τρωτά τα οποία ανέφερε ο κ. Τάσος Παπαδόπουλος και τα οποία ανέφερα και εγώ και άλλοι αγορητές. Όμως στα πλαίσια της φιλοσοφίας του εγγράφου τόνισα ότι μπορούν να γίνουν αλλαγές. Αυτό έχει ερμηνευτεί και λυπούμαι να πω αυθαίρετα ότι τάχατες το ΑΚΕΛ θεωρεί ότι μόνο περιθωριακές αλλαγές μπορούν να γίνουν και εδώ έχουμε μια σύμπτωση άποψης μεταξύ δύο αντίθετων πόλων. Ο κ. Λυσσαρίδης λέει το ίδιο και ο κ. Ρολάνδης λέει το ίδιο και επαναλαμβάνει πεισματικά ο κ. Λυσσαρίδης ότι συμφωνώ με τον γ. Ρολάνδη. Να μου επιτρέψετε να διαφωνήσω και με τους δύο. Επικαλούνται μάλιστα και οι δύο, ο ένας το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας και ο άλλος την έκθεση του Γενικού Γραμματέα, για να υποστηρίξουν ότι τα Ηνωμένα Έθνη λένε και στις δύο πλευρές ότι δεν μπορούν να γίνουν σημαντικές αλλαγές, διότι λένε τα Ηνωμένα Έθνη πως δεν πρέπει να εισάγουν έννοιες έξω από ορισμένα πράγματα και από τις ιδέες αυτές.

Να μου επιτρέψετε να επικαλεστώ το ψήφισμα στο οποίο αναφέρθηκε και ο κ. Λυσσαρίδης. Η παράγραφος 2 του ψηφίσματος 774 μιλά για εκείνα που ήδη φορτικά έχω αναφέρει, τα οποία είναι κεφαλαιώδη για την Κύπρο. Δηλαδή για την ανεξαρτησία, τη μία και μόνη κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα, τη μία και μόνη ιθαγένεια, την πολιτική ισότητα και ότι η διευθέτηση πρέπει να αποκλείει την ένωση ολόκληρης ή μέρους της νήσου με οποιαδήποτε άλλη χώρα ή οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης. Παρακάτω υιοθετεί τη δέσμη των ιδεών, περιλαμβανομένων των προτεινόμενων εδαφικών προσαρμογών που περιλαμβάνονται στο χάρτη του παραρτήματος της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα, ως βάση για επίτευξη ενός πλαισίου συνολικής συμφωνίας. Λέγοντας αυτά τα πράγματα το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας προτρέπει τα μέρη να μην εισάγουν νέες έννοιες. Μάλιστα. Και καλά κάμνει. Να μην εισάγουν έννοιες που να αλλοιώνουν ακριβώς την ανεξαρτησία, τη μία και μόνη κυριαρχία, τη μία και μόνη διεθνή προσωπικότητα, τη μία ιθαγένεια και λουπά. Παρακάτω μιλά για λεπτές ισορροπίες μάλιστα. Στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα γίνεται λόγος για λεπτές ισορροπίες, οι οποίες εμπεριέχονται στις ιδέες μάλιστα. Να μου επιτρέψετε όμως να αναπτύξω την επιχειρηματολογία μου. Η δική μου η γνώμη είναι ότι εκείνο που εμείς πρέπει να ζητήσουμε να αλλάξει δεν παραβιάζει τις αρχές της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας ούτε της μίας και μόνης προσωπικότητας, της μίας ιθαγένειας ούτε και της πολιτικής ισότητας. Ζητούμε, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεσματικούς μηχανισμούς επίλυσης αδιεξόδων. Τίποτε δεν επηρεάζει με το να υπάρξουν αποτελεσματικοί μηχανισμοί επίλυσης αδιεξόδων που να παραβιάζει τούτες τις αρχές. Ούτε βέβαια δεν επηρεάζει και το λεπτό ισοζύγιο νοουμένου ότι οι μηχανισμοί, η αποτελεσματική επίλυση αδιεξόδων σίγουρα θα υποβοηθήσουν τη λειτουργία του κράτους και θα υποβοηθήσουν και τις δύο κοινότητες. Δε θα γίνει τούτο σε βάρος της μίας ή της άλλης κοινότητας. Ζητούμε καλύτερη του συστήματος των εγγυήσεων και σαφή αποκλεισμό του δικαιώματος μονομερούς επέμβασης. Αυτό όχι μόνο δεν παραβιάζει την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας, της ανεξαρτησίας, της μίας και μόνης κυριαρχίας αλλά αντίθετα θα απαλείψει την όποια πιθανότητα παραβίασης και κατάργησής τους. Ζητούμε βελτιώσεις στο θέμα της επιστροφής. Ναι. Και στην κατοχή της περιουσίας, πράγμα το οποίο αναγνωρίζεται από τις ιδέες του Γενικού Γραμματέα και αναγνωρίζεται με σαφήνεια και δε νομίζω ότι υπάρχει κανένας λόγος εμείς οι ίδιοι να το αμφισβητούμε.

Ο κ. Παπαδόπουλος ισχυρίστηκε ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας δεν περιλαμβάνει και την πρακτική εφαρμογή της. Δηλαδή τη νομή της ιδιοκτησίας. Και όμως ο κ. Παπαδόπουλος γνωρίζει πολύ καλά ότι το δικαίωμα ιδιοκτησίας, εφόσον υπάρχει το δικαίωμα ιδιοκτησίας, δεν μπορεί να μην περιλαμβάνει και τη νομή και την κατοχή της. Πώς θα είναι δικαίωμα ιδιοκτησίας;

Κατά συνέπεια, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, πιστεύω ότι μπορούν, ναι, να γίνουν αλλαγές με σωστή επιχειρηματολογία και επικαλούμενοι και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, ούτως ώστε να βελτιωθούν οι ιδέες και να μπορέσουν να αποτελέσουν περίγραμμα λύσης, λύσης ομοσπονδίας, δίκαιης και βιώσιμης.

Ο κ. Ρολάνδης έχει αναφερθεί και στην περίπτωση του status quo. Λυπούμαι να παρατηρήσω ότι κάνουμε ένα σοβαρό λάθος. Το status quo αναφέρεται στη διχοτόμηση της Κύπρου και εμείς οι ίδιοι σε καμιά περίπτωση, τη στιγμή που αναγνωρίζεται μία και μόνη κυβέρνηση στην Κυπριακή Δημοκρατία, τη στιγμή που διεθνώς

αναγνωρίζεται η Κυπριακή Δημοκρατία, τη στιγμή που τα Ηνωμένα Έθνη αρνούνται επίμονα να αναγνωρίσουν το ψευδοκράτος, δε θα πρέπει εμείς οι ίδιοι άθελά μας και στην προσπάθειά μας να ερμηνεύσουμε ορισμένα πράγματα και να διαγράψουμε τους κινδύνους, να δίνουμε κάποιες πάσες. Πρέπει να προσεχθεί, κατά την άποψή μου. Ξέρω ότι είναι πολύ καλόβουλα. Την άποψή μου αυτή την είπα και στο Εθνικό Συμβούλιο και θα επιμένω. Θέλω να πιστεύω ότι οι αναφορές στο status quo θα είναι απ' εδώ και πέρα πιο προσεκτικές, πιο προσεγμένες για το καλό όλων μας, για το καλό της υπόθεσής μας. Είναι μια θερμή παράκληση.

Θέλω με την άδειά σας να σχολιάσω και ορισμένες από τις θέσεις ή τη φιλοσοφία του κ. Κληρίδη. Θα ξεκινήσω από την εγγραφή του θέματος. Εγγράφεται θέμα για τις εξελίξεις στο Κυπριακό και τη θέση της Βουλής και εγγράφεται και θέμα οι απαράδεκτες ιδέες Γκάλι και πώς θα βγούμε απ' αυτές τις καταστροφικές συνέπειές τους και εγκρίνονται από το Δημοκρατικό Συναγερμό και τα δύο αυτά θέματα. Αυτό είναι το ένα που θέλω να σημειώσω.

Το δεύτερο που θέλω να σημειώσω είναι ότι ο κ. Κληρίδης, και το έχει εντοπίσει σωστά κατά τη γνώμη μου ο κ. Λυσσαρίδης, είχε προκαλέσει την ΕΔΕΚ να τοποθετηθεί στο κατά πόσο συνεχίζει να υποστηρίζει ή αν υποστηρίζει τις συμφωνίες κορυφής και τη λύση ομοσπονδίας. Έκρινε όμως ταυτόχρονα σκόπιμο να πει ότι ο κ. Παπαδόπουλος τοποθετήθηκε ικανοποιητικά πάνω σ' αυτό το θέμα και ότι είχε και διαβεβαιώσεις από τον Πρόεδρο του Δημοκρατικού Κόμματος, τον κ. Σπύρο Κυπριανού, γι' αυτό και εξέφρασε την ικανοποίησή του. Το έκαμε αυτό ο κ. Κληρίδης αμέσως μετά που μίλησε, πέρασε από το βήμα, η κ. Ρήνα Κατσελλή, Βουλευτής του ΔΗΚΟ. Η κ. Κατσελλή στην αγόρευσή της είχε αναφερθεί ακριβώς στις συμφωνίες κορυφής, για να πει ότι τότε που ο Μακάριος συνομολόγησε τις συμφωνίες κορυφής ήταν άλλη εποχή. Καλά έκαμε ο Μακάριος, στην πορεία όμως οι συμφωνίες κορυφής έχουν ξεπεραστεί ένεκα του ότι οδήγησε προς αυτή την κατεύθυνση η Τουρκία. Κυρία Κατσελλή γυρεύω αυτούσιο το τι είπετε και δυστυχώς δεν το βρίσκω. Αυτή ήταν η ουσία. Εύλογα διερωτάται κανένας γιατί η τοποθέτηση του κ. Κληρίδη με αυτό τον επιλεκτικό τρόπο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(ΓΛ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Για να δείξει ότι υπάρχει διαφορά απόψεων.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Πιθανόν. Τοποθετήθηκε ο κ. Κληρίδης και σε σχέση με τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης της 26ης του μήνα. Ενώ λέει ότι αν επιμένει ο Γενικός Γραμματέας, δεν μπορεί ο Πρόεδρος να αρνηθεί, ο ίδιος ο κ. Κληρίδης αρνείται να συνοδέψει τον Πρόεδρο, αν δεν διαπιστωθεί πρόοδος. Επειδή και εγώ κρατούσα κάποια πρακτικά στη Νέα Υόρκη, να μου επιτρέψετε να σας διαβάσω από τα δικά μου τα πρακτικά. Και συμφωνώ με τον κ. Λυσσαρίδη ότι αν είναι δυνατόν τα πρακτικά να δοθούν στη δημοσιότητα, να δοθούν στη δημοσιότητα.

Τελειώνοντας, είπε ο κύριος Πρόεδρος σε εκείνη την τελευταία σύσκεψη: "Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω, και δεν είναι σχήμα λόγου, για τη συμπαράστασή σας και τη βοήθεια που μου προσφέρατε όλες αυτές τις ημέρες. Θα ήταν τραγικό λάθος αν ήμουν εδώ χωρίς εσάς". Αυτά ήταν τα λόγια του Προέδρου. "Η θέση της πλευράς μας ήταν πολύ πιο ισχυρή με την παρουσία σας εδώ. Επίσης σας δόθηκε η ευκαιρία να παρακολουθήσετε από κοντά τις εξελίξεις από στιγμή σε στιγμή, κάτι που είμαι σίγουρος ότι βοήθη στη δημιουργία εθνικής ενότητας και κατανόησης". Οι κ. Κληρίδης και Λυσσαρίδης διέκοψαν τον Πρόεδρο, για να συμφωνήσουν απόλυτα μαζί του.

Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ:

Κύριε Πρόεδρε, θέμα τάξης. Ήσασταν παρών, κύριε Πρόεδρε, και θα παρακαλέσω να κατεβείτε στο βήμα μετά απ' αυτό, για να πείτε ότι, όταν ρώτησε αν συμφωνώ με τους χειρισμούς, σαφέστατα διαχώρισα τη θέση μου.

Δ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ:

Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε, υπάρχει θέμα τάξης αλλά δεν είναι αυτό που εγείρει ο κ. Λυσσαρίδης. Δεν είπα εγώ για τους χειρισμούς του Προέδρου εδώ. Κύριε Λυσσαρίδη, αναφέρομαι στο αν θα έπρεπε να ήμασταν μαζί με τον Πρόεδρο στη Νέα Υόρκη ή όχι. Για όνομα του Θεού. Διαβάζω με πολλή σαφήνεια εδώ. Δεν αναφέρομαι σε εκείνο που λέτε. Ο κ. Λυσσαρίδης πρόσθεσε ότι αν δε βρισκόμασταν στη Νέα Υόρκη, δε θα είχαμε την ευκαιρία να ζήσουμε από κοντά τα γεγονότα. Δε θα ξέραμε την επιχειρηματολογία που είχε χρησιμοποιηθεί και τον αγώνα που είχε γίνει. Θα κρίναμε μόνο από τα αποτελέσματα και αναπόφευκτα θα γινότουσαν κάποιες δηλώσεις τις οποίες σίγουρα θα εκμεταλλευόταν ο Ντενκάτς. Υπήρχε δηλαδή με βάση αυτή την παραδοχή κάθε νόημα οι πολιτικοί ηγέτες να ήταν στη Νέα Υόρκη. Και δίνω και εγώ τη μαρτυρία μου ότι υπάρχει κάθε νόημα και στις 26 του μήνα να είμαστε στη Νέα Υόρκη, εφόσον θα επαναληφθούν οι συνομιλίες βέβαια και εφόσον μας καλέσει ο Πρόεδρος να παρευρεθούμε.

Είναι δύσκολη η διαπραγματεύση. Ο διαπραγματευτής, όποιος και να είναι, νιώθει πιεσμένος ψυχολογικά και σίγουρα χρειάζεται με τη δική μας παρουσία στήριξη και υποστήριξη. Βλέπω, δηλαδή αυτή την αντίφαση, και αυτή την αντίφαση στην ομιλία του κ. Κληρίδη ήθελα ακριβώς να επισημάνω.

Θα πω δυο λόγια, κύριε Πρόεδρε, και για τα διλήμματα που μπαίνουν μπροστά μας. Προσωπικά έχω κάμει εκκλήσεις για ενότητα και υπογράμμισα την ανάγκη, αν είναι δυνατό, μέσα από ένα δημιουργικό διάλογο να βρούμε κοινή συνισταμένη. Ούτε τον καθηγητή από καθέδρας προσπαθώ να κάμω, όπως έχει πει κάποιος συνάδελφος ούτε τίποτε. Προσπαθώ με βάση τις σκέψεις και τις απόψεις μου και την πολιτική του κόμματός μου να προωθήσω μία άποψη η οποία, κατά τη δική μου ταπεινή γνώμη, εξυπηρετεί τα καλώς νοούμενα συμφέροντα αυτού του λαού. Αν αυτό δε θα τύχει ανταπόκρισης είναι δικαίωμα του καθενός. Αλλά τούτο το δικαίωμα δεν μπορεί να μου το αφαιρέσει κανένας. Και θα επιμένω σ' αυτές τις εκκλήσεις.

Ο κ. Λυσσαρίδης έδωσε μια απάντηση, ότι τα διλήμματα είναι ψεύτικα. Η άποψη του κ. Λυσσαρίδη είναι ότι πρέπει να συνεχίσουμε τον αγώνα μας χαρακτηρίζοντας το πρόβλημά μας ως πρόβλημα εισβολής και κατοχής. Βέβαια έδωσε και άποψη για τη θέση της ομοσπονδίας και για τις συμφωνίες κορυφής. Χαίρομαι ειλικρινά που και το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ τοποθετούνται θετικά πάνω στο θέμα των συμφωνιών κορυφής και της λύσης της ομοσπονδίας. Αναμένω όμως με όλη την ειλικρίνεια ότι ακριβώς τούτη η θετική αντίκριση θα έχει σχέση και με το περιεχόμενο της ομοσπονδίας. Η δική μου η γνώμη είναι ότι από τοποθετήσεις που γίνονται οι απόψεις αφίστανται ακριβώς από την ουσία της ομοσπονδίας.

Ο κ. Λυσσαρίδης είπε επίσης ότι δεν πρέπει να επικαλούμαστε τη Ζυρίχη, και είχαμε και μια συζήτηση στη Νέα Υόρκη πάνω σ' αυτό, σε πτυχές που δεν μπορούσαν τότε να λειτουργήσουν. Αυτό γενικά είναι σωστό. Βέβαια υπάρχει και το ερώτημα αν αφηνόταν να δοκιμαστεί η Ζυρίχη κατά πόσο θα μπορούσε να λειτουργήσει. Αυτό το ερώτημα ως το απαντήσει η ιστορία στην πορεία της πιο νηφάλια.

Μήπως όμως θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το γιατί σήμερα συζητούμε ομοσπονδία και γιατί ακριβώς ορισμένα πράγματα θα στηριχτούν στη Ζυρίχη; Μακάρι, χίλιες φορές, να ήταν δυνατό να πάμε πιο πίσω ακόμα από τη Ζυρίχη, να τη βελτιώσουμε, μακάρι αν ήταν δυνατό να φτάναμε σε ενιαίο κράτος καλύτερο και από τη Ζυρίχη, αλλά φοβάμαι ότι κινούμαστε στο πεδίο της ουτοπίας. Φοβάμαι ότι δεν είναι δυνατό να γίνει κάτι τέτοιο.

Έχουν αναφερθεί και άλλοι συνάδελφοί μου στο δήθεν σχέδιο Λέτσκι σε σχέση με τις ιδέες Γκάλι. Νομίζω ότι, όταν κρίνουμε τις ιδέες Γκάλι, είναι λάθος να επικαλούμαστε ένα σχέδιο Λέτσκι το οποίο δε γνωρίζουμε καν αν υπάρχει. Και αν υπάρχει το σχέδιο αυτό στο κεφάλι του κ. Λέτσκι, ας μείνει στο κεφάλι του κ. Λέτσκι. Δεν είναι σχέδιο του Γενικού Γραμματέα. Εμείς συνομιλούμε με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Ο κ. Πιττοκοπίτης, διότι του έχω υποσχεθεί ότι θα ασχοληθώ μαζί του και χάριξη, με προκάλεσε να πούμε τις απόψεις μας ενώπιον του λαού και ο λαός να κρίνει. Θέλω να ισχυριστώ ότι δεν έβαλα μόνο συνταγματικές θέσεις και απόψεις στην ομιλία μου, όπως ισχυρίστηκε ο κ. Πιττοκοπίτης, αλλά ανέλυσα πολιτικές θέσεις ταυτόχρονα. Και σίγουρα συμφωνώ μαζί του ότι μέσα από το διάλογο και τις θέσεις που αναλύουμε, θα κριθούμε. Προσωπικά πιστεύω ότι το ΑΚΕΛ δίνει πρόταση και εντελώς καλόβουλα λέω ότι η άλλη άποψη λέει "τι δεν". Δε δίνει όμως πρόταση. Δημιουργική πολιτική, κατά τη γνώμη μου, είναι εκείνη η οποία λέει τι δε δέχεται αλλά κάμνει και πρόταση πώς θα βγούμε από το αδιέξοδο. Με όλο το σεβασμό, και παρά τις αντιδράσεις που υπάρχουν, θεωρώ ότι δεν έχει δοθεί η αντιπρόταση.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, επειδή νομίζω ότι έχει τελειώσει και ο χρόνος μου, θέλω να υπογραμμίσω ακόμα μια φορά ότι το ΑΚΕΛ ουδέποτε είπε ότι οι ιδέες Γκάλι είναι η λύση του Κυπριακού. Ουδέποτε είπε ότι είναι η βάση λύσης του Κυπριακού. Είπε όμως και επαναλαμβάνει ότι οι ιδέες Γκάλι δεν είναι εκτός του πνεύματος της ομοσπονδίας, ότι μπορούν να βελτιωθούν επειδή είναι στο πνεύμα της ομοσπονδίας και ότι αποτελούν για μας αυτές μαζί με το χάρτη που έχει κατατεθεί -και εδώ έπρεπε να αποφύγουμε να πούμε τι θα επιδιώξουμε σαν αλλαγές στο χάρτη από το βήμα μιας ανοικτής συνεδρίας της Βουλής, διότι θα πάμε να διαπραγματευτούμε και ανοίγουμε τα χαρτιά μας μια βάση για συζήτηση, για να φτάσουμε, εφόσον καταφέρουμε να απαλειφθούν τα αρνητικά, να γίνουν βελτιώσεις, να καλυφθούν τα κενά, σε περίγραμμα λύσης του Κυπριακού, το οποίο να είναι όσο γίνεται πιο κοντά στις προτάσεις μας του 1989. Αυτή είναι η τοποθέτησή μας. Είναι μια ειλικρινής τοποθέτηση. Πιστεύουμε όμως ότι είναι και ορθή τοποθέτηση.

Τι χρειάζεται να κάνουμε τώρα; Η δική μας η γνώμη, επαναλαμβάνω, δεν είναι αυτή τη στιγμή να αναθεματίσουμε το καθήκον, να αναθεματίσουμε τις ιδέες του Γενικού Γραμματέα. Καθήκον της στιγμής, κατά την άποψή μας, είναι να ασκήσουμε όλη μας την επιρροή, ούτως ώστε η παράγραφος, η διάταξη του 774 ότι πρέπει να δημιουργηθούν συνθήκες για να καρποφορήσει ο διάλογος να γίνει ζωή και πράξη. Να εργαστούμε στο διεθνή χώρο προς την κατεύθυνση των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, του Γενικού Γραμματέα, προς κάθε δύναμη που μπορεί να ασκήσει επιρροή, ούτως ώστε να δημιουργηθούν αυτές οι προϋποθέσεις.

Και ~~να~~ μου επιτρέψετε να πω ότι είναι ολίγον τι άκαιρο να πούμε από τώρα εμείς εδώ στη Βουλή των Αντιπροσώπων ότι τελειωτικά δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις. Έχουμε ένα μήνα μέχρι τότε. Παρόλο που έχω κάμει και την απαισιοδόξη πρόβλεψη ότι δυστυχώς η αδιαλλαξία της Τουρκίας θα συνεχιστεί και η αδιαλλαξία του κ. Ντενκτάς το ίδιο.

Θα ήθελα ακόμα μια φορά να υπογραμμίσω ότι το ΑΚΕΛ θα εμμένει σε πολιτική αρχών, θα εμμένει στην ενότητα του λαού μας για λύση η οποία ακριβώς να εξασφαλίζει τη φυσική και εθνική επιβίωσή μας σ' αυτό τον τόπο. Επιβίωση όμως που είμαστε καταδικασμένοι να την πετύχουμε και να την εξασφαλίσουμε μέσα από ειρηνική συμβίωση με τους Τουρκοκύπριους συμπατριώτες μας.

Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

(Κατά τη διάρκεια της ομιλίας του κ. Χριστόφια ο κ. Κληρίδης αντικαταστάθηκε στην έδρα από τον κ. Λυσσαρίδη).

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(Β. ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ)

Θα έχουμε ένα διάλειμμα δεκαπέντε λεπτών και θα επανέλθουμε.

(Ώρα διακοπής: 9.46 μ.μ.)

(Ώρα επανέναρξης: 9.57 μ.μ.)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ:

(Γ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ)

Φτάσαμε στο τέλος της συνεδρίας στην οποία συζητήθηκαν τα δύο θέματα που είναι στην ημερήσια διάταξη. Ως Προεδρεύων του Σώματος μπορώ να πω ότι από τη συζήτηση εξάγεται αβίαστα το συμπέρασμα ότι κανένα κόμμα δε δέχεται το χάρτη και τις ιδέες Γκάλι σαν περιγράμμα λύσης για το Κυπριακό, αν δεν απαλειφθούν ουσιαστικά γενικά σημεία.

Η επόμενη συνεδρία της τακτικής συνόδου της Βουλής των Αντιπροσώπων ορίζεται για την ερχόμενη Παρασκευή, 2 Οκτωβρίου 1992, στις 4.00 το απόγευμα, με την ακόλουθη ημερήσια διάταξη:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α': ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

- 1) Ο περί Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (Πλήρωση Κενής Θέσεως Γενικού Διευθυντή) (Προσωρινή Αναστολή) Νόμος του 1992. (Πρόταση νόμου).
- 2) Ο περί Συμπληρωματικού Προϋπολογισμού Νόμος (Αρ. 26) του 1992.
- 3) Ο περί Πανεπιστημίου Κύπρου (Τροποποιητικός) Νόμος του 1992.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': Κατάθεση Νομοσχεδίων και Εγγράφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': Ερωτήσεις - Απαντήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ':

- 1) "Η ανάγκη αναπροσαρμογής της εξωτερικής μας πολιτικής και γενικά των δραστηριοτήτων μας, έτσι που να εναρμονιστούν και να συμπλέουν με την εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας".
(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση των Βουλευτών κ. Χρ. Πουργουρίδη και Γ. Κασουλίδη). (6.2.92).
(Συνέχιση της συζήτησης).
- 2) "Η έλλειψη βασικής υποδομής στην ύπαιθρο και οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις".
(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του Βουλευτή κ. Α. Μούσκου). (12.2.92).
(Συνέχιση της συζήτησης).
- 3) "Αγροτική πολιτική της κυβέρνησης και τα μέτρα που επιβάλλεται να ληφθούν, για να σταματήσει η αστυφιλία της υπαίθρου".
(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του Βουλευτή κ. Ντ. Μιχαηλίδη). (20.2.92).

- 4) "Η ανάγκη αναβάθμισης και ανάπτυξης του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Κύπρο ως σύγχρονου προοδευτικού θεσμού διοίκησης στην Ευρώπη".
(Θέμα εγγραφέν από το Βουλευτή κ. Α. Κουκουμά εκ μέρους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΑΚΕΛ-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις) (27.2.92).
- 5) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Άμυνας για το θέμα που τιτλοφορείται "Η ανάγκη κατάλληλης συντήρησης και προστασίας του οπλισμού της Εθνικής Φρουράς".
(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση του Βουλευτή κ. Σ. Χάσιου). (8.1.92).
- 6) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παρακολούθησεως Σχεδίων Αναπτύξεως και Ελέγχου Δημόσιων Δαπανών για το θέμα που τιτλοφορείται "Η αγορά δύο ελικοπτέρων από την Πολωνία το 1989".
(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση του Βουλευτή κ. Α. Χρυσοστόμου). (4.11.91).
- 7) "Η κατάσταση που επικρατεί στην Πύλα και η ανάγκη λήψης μέτρων για την ασφάλεια της περιοχής".
(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του Βουλευτή κ. Α. Μούσκου). (4.6.92).
- 8) "Η υποβάθμιση της διεθνούς θέσεως της Κυπριακής Δημοκρατίας και η εξίσωσή της προς το τουρκοκυπριακό κατοχικό ψευδοκράτος από τον Υπουργό Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας κ. Ντάγκλας Χερντ και οι ενέργειες και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ώστε να προστατευτεί η νομιμότητα και η εγκυρότητα της χώρας".
(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του Βουλευτή κ. Ευ. Ευσταθίου). (4.6.92).
- 9) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Υγείας για το θέμα που τιτλοφορείται "Η έλλειψη διευκολύνσεων περίθαλψης στα κρατικά νοσοκομεία των ηλικιωμένων και των χρονίως πασχόντων που χρήζουν περίθαλψης".
(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση των Βουλευτών κ. Ντ. Μιχαηλίδη και Κ. Ηλιάδη). (31.10.91).
- 10) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Περιβάλλοντος για το θέμα που τιτλοφορείται "Το δάσος Αθαλάσσας, οι προγραμματισμοί και οι ενέργειες της κυβέρνησης".
(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση των Μελών της Βουλής κ. Ρ. Κατσελλή και κ. Δ. Ηλιάδη). (12.3.92).
- 11) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Περιβάλλοντος για το θέμα που τιτλοφορείται "Προβλήματα που δημιουργούνται από τα λύματα του Κεντρικού Σφαγείου αναφορικά με τον ποταμό της Αλαμινού".
(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση του Βουλευτή κ. Α. Μούσκου). (19.2.92).
- 12) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Προσφύγων-Εγκλωβισμένων-Αγνοουμένων-Παθόντων για το θέμα που τιτλοφορείται "Η ανάγκη παροχής από το κράτος οικονομικής βοήθειας στις οικογένειες και ιδιαίτερα στα παιδιά των αγνοουμένων μας για απόκτηση κατοικίας".

(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση του Βουλευτή κ. Ανδρέα Γεωργίου). (28.1.92).

- 13) Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Προσφύγων-Εγκλωβισμένων-Αγνοουμένων-Παθόντων για το θέμα που τιτλοφορείται "Η ανάγκη παροχής στα εργαζόμενα μέλη των οικογενειών των αγνοουμένων μας και στους εργαζόμενους κατοίκους των ακριτικών μας περιοχών των φορολογικών εκπτώσεων και/ή απαλλαγών που παρέχονται στους πρόσφυγές μας.

(Αυτεπάγγελτη εξέταση ύστερα από πρόταση του Βουλευτή κ. Ανδρέα Γεωργίου). (28.1.92).

Κηρύσσω τη λήξη των εργασιών της συνεδρίας αυτής της έκτακτης συνόδου.

(Ώρα λήξης: 9.59 μ.μ.)

Οι ακόλουθοι Βουλευτές υπέγραψαν τον κατάλογο των παρόντων με αλφαβητική σειρά:

Αγαπίου Γιαννάκης	Μαρκίδης Αλέκος
Αναστασιάδης Νίκος	Μάτσης Ιωάννης
Αντωνίου Αβραάμ	Μαυροκορδάτος Χρήστος
Γεωργίου Ανδρέας	Μιχαηλίδης Θάσος
Γεωργίου Αριστοφάνης	Μιχαηλίδης Ντίνος
Γιάγκου Κίκης	Μουσιούττας Νίκος
Ευσταθίου Ευστάθιος	Μούσκος Ανδρέας
Ηλιάδης Κώστας	Ομήρου Γιαννάκης
Θεοδούλου Λάκης	Παπαγεωργίου Παύλος
Ιεροδιακόνου Λεόντιος	Παπαδόπουλος Τάσος
Καζαμίας Κίκης	Πιττοκοπίτης Νίκος
Κατσελλή Ρήνα	Πουργουρίδης Χρήστος
Κατσουρίδης Νίκος	Πρέντζας Ρένος
Κληρίδης Γλαύκος	Ρολάνδης Νίκος
Κληρίδου Καίτη	Συλλούρης Δημήτρης
Κουκουμάς Ανδρέας	Χάσιος Σωκράτης
Κυπριανού Μάρκος	Χατζηγιάννης Σοφοκλής
Κυπριανού Μιχαλάκης	Χριστοδουλίδης Δώρος
Κωνσταντίνου Κώστας	Χρίστου Ανδρέας
Λυσιώτης Λώρης	Χριστόφιας Δημήτρης
Λυσσαρίδης Βάσος	Χρυσοστόμου Άριστος
Μαρκίδης Ισίδωρος	Χρυσοστόμου Διόφαντος

Αντιπρόσωποι Θρησκευτικών Ομάδων:

Πογιατζής Ιωάννης

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

- 1) Αγορεύσεις Βουλευτών (Α. Χρυσοστόμου, Γ. Ομήρου, Λ. Θεοδούλου, Ε. Ευσταθίου, Π. Παπαγεωργίου, Μιχ. Κυπριανού, Κ. Ηλιάδης, Δ.

Χριστοδουλίδης, Ρ. Πρέντζας, Α. Αντωνίου, Ν. Μουσιούττας, Δ. Ηλιάδης, Ν. Κατσουρίδης, Α. Χρίστου, Β. Λυσσαρίδης, Τ. Παπαδόπουλος και Δ. Χριστόφιας) πάνω στα θέματα:

- 1) "Οι τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και συζήτηση τρόπων αποτροπής των καταστροφικών προνοιών του εγγράφου Γκάλι και απεγκλωβισμού της Ελληνοκυπριακής πλευράς από τον απειλούμενο νέο γύρο συνομιλιών στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτώβρη 1992".

(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση του αξ. Βουλευτή κ. Τ. Παπαδόπουλου εκ μέρους της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΔΗΚΟ και Βουλευτών του Σ.Κ.ΕΔΕΚ.

- 2) "Οι εξελίξεις του Κυπριακού και η θέση της Βουλής".

(Θέμα εγγραφέν με εισήγηση της Κοινοβουλευτικής Ομάδας ΑΚΕΛ-Αριστερά-Νέες Δυνάμεις) και κλείσιμο της συζήτησης.

Τιμή: 75σ